T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN RİSÂLE-İ HÂBİYYESİ’NİN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rabia ÇEVİK

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN RİSÂLE-İ HÂBİYYESİ’NİN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Rabia ÇEVİK

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Gencay ZAVOTÇU

KOCAELİ 2019

T.C. KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

'ÖMER FU'ÂDÎ EFENDİ'NİN RİSÂLE-İ HÂBİYYESİ'NİN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: Rabia ÇEVİK

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 08.01.2020/01

Jüri Başkanı: Prof. Dr. Gencay ZAVOTÇU

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR

Jüri Üyesi: Dr. Öğretim Üyesi Abdulmuttalip İPEK

KOCAELİ 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
KISALTMALAR ..... **VI**
TRANSKRİPSİYON HARFLERİ ..... **VII**
GİRİŞ **1**
BİRİNCİ BÖLÜM **5**
1. ‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN HAYATI, TASAVVUFÍ - EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ **5**
1.1. ‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN HAYATI **5**
1.2. ‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN TASAVVUFÎ VE EDEBÍ KİŞİLİĞİ **7**
1.3. ESERLERİ **11**
1.3.1. Menâkıb-ı Şa‘bân-ı Velî 13
1.3.2. Türbenâme 14
1.3.3. Risâle-i Halvet 15
1.3.4. Beyânü'l-Esrâr 15
1.3.5. Risâle-i Virdiyye 15
1.3.6. Risâle-i Zikr 16
1.3.7. Muslihu'n-Nefs 16
1.3.8. Risâle-i Müsellesât 17
1.3.9. Risâle-i Sadefiyye 17
1.3.10. Risâle fî Etvâri's-Sebât li'n-Nebiyyîn 18
1.3.11. Mecmûa-i İlâhiyyât 18
1.3.12. Risâle fî Hükmi'l-Mubâya'ât 18
1.3.13. Silsile-nâme 18
1.3.14. Risâle-i Şevkıyye fî Devrânu's-Sûfiyye 19
1.3.15. Aseliyye 19
1.3.16. Risâle-i Tevhîd 19
1.3.17. Şerh-i Virdü's-Settâr 19
1.3.18. Risâle-i Gül-âbiyye 20
1.3.19. Kasîde-i Pendiyye 20
1.3.20. Bülbüliyye 20
1.3.21. Risâle-i Hâbiyye (Vâkıât) 21

İKİNCİ BÖLÜM 25
2. ŞA'BÂNÎ ŞEYHİ 'ÖMER FU'ÂDÎ EFENDİ'NİN RİSÂLE-İ HÂBİYYESİ'NİN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ (İNCELEME) 25
2.1. Bağlamla ilgili örnekler 25
2.1.1. Risâle-i Hâbiyye'nin Dil ve Yazım (İmlā) Özellikleri 25
2.1.2. Âyet ve Hadisler 26
2.1.3. Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller 30
2.1.4. Deyimler 37
2.1.5. Dua İfadesi 39
2.1.6. Arapça ve Farsça Tamlamalar 40
2.1.7. Kalıp İfadeler 41
2.1.8. Bağlaç 42
2.1.9. Ünlem 45
2.1.10. Zamir 47
2.1.11. Edat 53
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 55
3. 'ÖMER FU'ÂDÎ EFENDİ'NİN RİSÂLE-İ HÂBİYYESİ'NİN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ 55
a: 55
b: 101
c/ç: 159
d: 184
e: 217
f: 231
g: 246
h: 281
ı/i: 327
k: 351
l: 384
m: 391
n: 430
o/ö: 448
p: 469
r: 472

s/ş: 483
t: 529
u/ü: 546
v: 549
y: 565
z:..... 577
SONUÇ..... 586
KAYNAKÇA 587
ÖZGEÇMİŞ..... 591

ÖZET

‘Türk Edebiyatının Bağlamlı Dizinleri ve İşlevsel Sözlüğü’ kısaca TEBDİZ, 2015 yılında Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'ın öncülüğünde başlatılmıştır. Gazi Üniversitesi’nin girişimi ile hazırlanan TEBDİZ projesi, Türk edebiyatı ürünlerindeki sözcüklerin metin bağlamı kapsamında değerlendirilip bir bağlamsal sözlük hazırlamayı amaçlamaktadır. TEBDİZ projesi, Klâsik Türk edebiyatının sözcük ve anlam dünyasının günümüz okurları için daha anlaşılır hale getirmeyi, şiiri oluşturan unsurların ve bunların altında yatan anlam katmanlarının görünürlük kazanması, yapılacak çalışmalara sistematik veri sağlamak gibi amaçlara hizmet etmektedir.

Gencay Zavotçu’nun hazırlamış olduğu “Şa‘bânî Şeyhi Ömer Fu’âdî Efendi’nin Risâle-i Hâbiyye” adlı mesnevisi TEBDİZ projesi kapsamında, incelenip içerisinde yer alan sözcüklere, yardımcı fille oluşturulan kelimelere, tamlamalara, deyimlere, kalıp ifadelere, âyet ve hadislere şiirin bağlamından hareketle anlam verilerek eserin söz varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Anlam verilirken müellifin yaşadığı dönem ve dönemin tasavvuf anlayışı dikkate alınmıştır.

Ömer Fu’âdî’nin adı geçen mesnevisinin anlamsal zenginliği ve şaire özgü kullanımları dönemin tasavvuf anlayışı ile birlikte sosyal ve kültürel değerleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma sayesinde ileride yapılacak olan Klâsik Türk edebiyatı ve dönemin tasavvuf anlayışıyla ilgili çalışmalara katkı sağlayacağı umulmaktadır.

Bu çalışmamız özet kısmından sonra, Bağlamlı Dizin (Concordance) Ve İşlevsel Sözlük hakkında bilgi verdiğimiz giriş ve onu izleyen üç bölümden meydana gelmiştir. İlk bölüm Ömer Fu’âdî Efendi’nin hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve Risâle-i Hâbiyyesi’ni kapsarken, ikinci bölümde örneklerle metnin inceleme kısmına geçilmiştir. Üçüncü bölüm ise çalışmanın asıl kısmı olan bağlamlı dizin ve işlevsel sözlükten oluşmaktadır. Bu bölümde mesnevide yer alan tüm sözcükler bağlamdaki yerleri ve işlevleriyle alfabetik olarak dizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: TEBDİZ, Klâsik Türk Edebiyatı, Bağlamlı Dizin, İşlevsel Sözlük, Ömer Fu’âdî.

CONCORDANCE AND FUNCTIONAL GLOSSARY OF RISALE-I HABIYYE OF SA'BAN-I SHEIKH OMER FU'ADI EFENDI

ABSTRACT

'Concordance And Functional Glossary Of Turkish Literature 'in short TEBDIZ started in the year of 2015 led by Professor Doctor İsmail Hakkı Aksoyak.

It is the name of the project initiated by Gazi University and aims at evaluating words starting from XVI. century in Turkish Literature products within the scope of intertextual connection and preparing a contextual glossary.

TEBDIZ project also aims at making words and meaning world of Classical Turkish Literature more comprehensive for today's readers and researchers, and revealing the elements that form the poem and core meanings.

The study named 'Concordance And Functional Glossary Of Risâle-i Hâbiyye Of Omer Fu'âdî Efendi' has been prepared within the scope of TEBDIZ project. The meaning had been given to the words in mesnevi, verses of the Quran, hadiths, completions, idioms and etc expressions through the context of the poem. In this declaration, we will introduce our studies, references to state the concordance of "Risâle-i Hâbiyye mesnevi of Omer Fu'âdî" and the contributions that the project contributed us.

Keywords: TEBDIZ, Classical Turkish Literature, Concordance, Functıonal Glossary, Omer Fu'âdî.

KISALTMALAR

age. : adı geçen eser
agm. : adı geçen makâle
as. : aleyhisselâm
bk. : bakınız
c.c. : celle celâlüh
c. : cilt
çev. : Çeviren
D : Deyim
Düz. : Düzenleyen
haz. : hazırlayan
Hz. : hazreti
İA : İslâm Ansiklopedisi
K : Kalıp İfade
KİHK : Kastamonu İl Halk Kütüphanesi
Ktp. : Kütüphane veya kütüphanesi
No. : Numara
s.a.v. : sallallâhu aleyhi ve sellem
s. : sayfa
t.y. : tarihi yok
[tas] : tasavvufi anlam
TDK : Türk Dil Kurumu
terc. : tercüme eden
vb. : ve benzeri
vd. : ve diğeri
vr. : varak
Yay. : yayını/yayınları
II : mecaz anlam ve yan anlam

TRANSKRİPSİYON HARFLERİ

Āā: ا

Bb: ب

Cc: ج

Çç: چ

Dd: د

Ee: ه ,ا

Ff: ف

Gg: غ ,گ

Ğğ: غ

Ḥḥ: ح

Ḫḫ: خ

Iı : ی

Ii̱ : ی

Jj: ژ

Kk/Ḳḳ: ق/ ك, گ

Ll: ل

Mm: م

Nn/Ññ : ن/گ

Oo: و ,وا

Öö: و ,وا

Pp: پ

Rr: ر

Ss/Ṣṣ/Ŝŝ : س/ص/ ث

Tt/Ṭṭ : ت/ط

Uu/Ūū : و

Üü: و

Vv: و

Yy: ی

Zz/Ẓẓ/Żż : ز/ظ/ض

GİRİŞ

BAĞLAMLI DİZİN(CONCORDANCE) VE İŞLEVSEL SÖZLÜK

Klâsik Türk edebiyatı, altı asır boyunca nesilden nesile geçerek gelen, Osmanlı toplumunun bireyleri arasında sağlam bir bağ, ortak bir ruh meydana getiren geleneğin ve kültürün ürünü olmuştur. Klâsik Türk edebiyatının kendine has bir düşünce sistemi, hayal dünyası ve mazmûnları bulunmaktaydı. Yüzyılların getirdiği geleneğin içinde yetişen Divan şairi, bulduğu orijinal mazmûnlarla şiirini yazmaktaydı.

Ulusları var edip onların devamlılığını sağlayan ve diğer milletlerden ayıran unsurlar arasında kültürün önemli bir yeri vardır. Bir milletin var oluşundan günümüze değin ortaya koyduğu maddî ve manevî değerlerin tümü olarak nitelenebilecek kültür içerisinde dilin ve edebiyatın önemli bir yeri vardır. Dil, bir milletin varlık sebebi; edebiyat da bu dili işleyip zenginleştiren, söz varlığının gelişip zenginleşmesini sağlayan, itici güç olarak ifade edilebilir. Kısaca şöyle söyleyebiliriz, bir milletin dilinin zenginliği, sözcüklerinin anlam zenginliği ile yakından ilişkilidir ve bunu sağlayan da kişisel kullanımlardır; yazarların ve şairlerin metin içerisinde sözcüklere yüklediği özgün mânâlar, üstü kapalı olarak işaret edilen çağrışımlardır. Ağırlıklı olarak Osmanlı medeniyetinin ürünü olan Klâsik Türk edebiyatı yaklaşık altı yüz yıllık süreç ve devletin üç kıtaya yayılan geniş coğrafyasında dildeki mânâ ve çağrışım zenginliğini fazlasıyla gerçekleştirmiştir demek yanlış olmaz.

Dilin edebî metinlerde gözlemlenen mânâ ve çağrışım zenginliğini tespit edip ortaya çıkarmak sabırlı, zahmetli ve külfetli bir iş olup takım çalışmasını gerektiren bir uğraşıdır. Bu iş metni anlama ve anlamlandırma açısından hayati bir öneme sahiptir. Mine Mengi, bir çalışmasında[1] edebî metni, yani estetik değeri olan yazılı edebiyat ürünlerini, anlama, açıklama, tanıtma ve değerlendirme amacıyla yapılan çalışmaların tarihinin çok eskilere gittiğini belirtir. "Eskilerin metin şerhi dedikleri

[1] Mengi, Mine (1997). "Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine Düşünceler". Dergâh. VII/93: s. 8-10.

edebî metni açıklama ve metnin anlaşılmasını kolaylaştırma çalışmaları, divan edebiyatının kendi döneminden başlayarak, günümüze kadar gelmiştir. Günümüzdeyse geçmişin tanıtılması, dolayısıyla yaşatılması, geçmişle günümüz arasında bağlantı kurulması açısından büyük önem kazanmıştır" [2] Şerh çalışmalarının dışında sözlük çalışmaları da şiiri ve geleneği anlamada okuyucuya ve araştırmacılara oldukça fayda sağlamaktadır.

Klâsik Türk edebiyatı ürünlerini anlama adına yapılan bu çalışmalar alanın uzmanları tarafından ilk günden beri sürdürülmektedir. Günümüze geldiğimizde ise geçmiş kültürümüze ait bu eserleri anlamak için yeni çalışmalar başlatılmıştır.

TEBDİZ, açılımıyla 'Türk Edebiyatının Bağlamlı Dizinleri ve İşlevsel Sözlüğü' 2015 yılında Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak'ın öncülüğünde Gazi Üniversitesinin girişimi ile hazırlanan ve XVI. yy'dan başlayarak Türk edebiyatının ürünlerindeki sözcüklerin metin bağlamı kapsamında değerlendirilip bir bağlamsal sözlük hazırlamayı amaçlayan projenin adıdır.[3] Bu proje sayesinde Eski Türk dili ile yazılmış olan eserlerdeki sözcüklerin, hangi sözcüklerle bir araya getirildiği, hangi anlamlarda ve bağlamlarda kullanıldığı ortaya konulabilmektedir.[4]

TEBDİZ adını taşıyan bu projenin ilk örnekleri 2007 yılında Furkan Öztürk'ün hazırlamış olduğu Bâkî Divanı Sözlüğü[5] ve yine 2011 yılında Özer Şenödeyici'nin hazırlamış olduğu Nâ'ilî Divanı Sözlüğü[6] adlı bu iki doktora tezinin çalışmaları esnasında şekillenmiştir.[7]

[2] Mengi, a.g.e, s. 8-10.
[3] Bahadıroğlu, Diba(2017) "Bir Dil Uğraşırı Gözünden TEBDİZ" Journal of Turkish Language and Literature, Volume:3, Issue:1, 38-43.
[4] Özer, Fatih (2018). "Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü Sistemi (TEBDİZ)." bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi 86: 219-221.
[5] Öztürk, Furkan. (2016). Bâkî Divanı Sözlüğü Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük. İstanbul: DBY Yayınları.
[6] Şenödeyici, Özer. (2015). Nâilî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]. İzmir: Serüven Kitabevi.
[7] Özer, a.g.m, s. 219-221.

Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük (TEBDİZ) çalışması, Klâsik Türk şiirinin kelime ve anlam dünyasının daha iyi anlaşılabilmesi, şiir ve şiiri oluşturan unsurların, bunların altında yatan anlamların açığa çıkarılabilmesi gibi amaçlara hizmet etmektedir. Bu çalışma ile şiirin bağlamından hareketle kelimelere yüklenen anlamlar, çeşitli sözlükler ve kaynaklar yardımıyla tespit edilmektedir. [8]

Özer Şenödeyici'nin tespitlerine göre,[9] batıda "concordance" olarak adlandırılan bu çalışma ilk olarak kutsal kitaplar üzerinde yapılmıştır. Daha sonraki süreçte ise Sheakespeare'den Proust'a kadar büyük yazar ve şairlerin eserlerinin bağlamlı dizini yapılmıştır. Uygulamanın doğudaki tek örneği ise Hafız Divanı üzerine yapılan çalışmadır.[10]

TEBDİZ projesinin sağladığı en önemli faydalardan biri, dilin doğal süreç içerisinde zamanla anlamının değişime uğraması sonucunda ilk verilen anlamla daha sonra verilen anlamların karşılaştırılabilmesidir.

Günümüz dilbilimcileri sözcüklerin akla gelen ilk çağrışımlarının yerine, sözcüklerin kullanımlarının üzerine yoğunlaşmaktadır. Yani "sözcüklerin anlamları yoktur yalnızca kullanımları vardır", "bir sözcüğün anlamları bunların kullanımlarının toplamından başka bir şey değildir."[11]

Bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki; günümüz dilbilimcileri, sözcüğün tek başına bir anlam ifade etmeyeceğini, kelimenin bir anlam taşımasının onun kullanımlarına bakılarak tespit edilebileceğini, ancak bu kullanımların toplamı sayesinde sözcüğün anlamının oluşacağını kabul etmektedir.[12]

[8] Bıyık, Tuğba (2018). Mihrî Hatun Divanı Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük).Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
[9] Şenödeyici, a.g.e, s.1.
[10] Şenödeyici, a.g.e, s.1.
[11] Şenödeyici, a.g.e, s. 2.
[12] Tuncer, Eda(2016).Sükkerî Divanı Sözlüğü[Bağlamlı Dizin Ve İşlevsel Sözlük].Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.

Edebi metin içinde yer alan bir sözcüğün hangi anlamlara geldiğini sözlüklerle anlayıp tespit etmek her durumda mümkün olamamakta. Bir sözcüğün eserden hareketle bağlamsal olarak sahip olduğu anlam, yazarın edebi metinde o sözcüğe yüklediği görev, farklılık göstermektedir. Divan edebiyatının temsilcileri hünerlerini ve ustalıklarını sözcüklere yükledikleri anlam katmanıyla ortaya koymuşlardır.

Ortaya konan eserde ne kadar çok anlam katmanı ve bağdaştırma varsa müellifin hayal gücü ve yeteneği de o oranda ön plana çıkmıştır.

Klâsik dönem eserlerinin tam olarak anlaşılabilmesinin önündeki en büyük engel, işte bu anlam katmanını oluşturan sözcüklerin ne anlama geldiğini anlamadaki yetersizliktir. Günümüz okuyucuları bu eserlerde geçen sözcüklerin tam olarak ne anlama geldiğini anlayamamaktadır. Bu durum Klâsik Türk edebiyatının anlaşılamamasına sebep olmaktadır. Ayrıca bu sorunun yanı sıra, bu sözcüklerin eserde hangi bağlamda kullanıldığının anlaşılamamış olması ve bunun sonucunda da edebi metnin anlamının ve mesajının idrak edilememesi Klâsik Türk edebiyatında Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüklere duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Türk Edebiyatı Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük Çalışması(TEBDİZ) kapsamında söz konusu eserler elektronik bir sistem içerisine yüklenerek, sözcüklerin ve diğer kalıp ifadelerin sözlük anlamları ile bağlamsal anlamları saptanmaya çalışılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN HAYATI, TASAVVUFÍ - EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. ‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN HAYATI[13]

Ömer Fu’âdî Efendi’nin hayatı ile ilgili elimizde yeterli düzeyde bilgi bulunmamaktadır. Bunun nedeni yaşadığı yüzyılda ve daha sonrasında yazılmış biyografik eserlerde hakkında yeterli bilginin bulunmayışıdır: “16. ve 17. yüzyıllarda yazılan tezkirelerde Ömer Fu’âdî’nin şahsiyeti, nesepleri ve aile muhitiyle ilgili her hangi bir bilgiye rastlanmaz. ”[14]

Otuza yakın nazım ve nesir alanında eseri olmasına karşın 16. yüzyıl sonları ile 17. yüzyıl başlarında yazılmış şuara tezkirelerine şair olarak dâhil olamamıştır.[15]

Hakkında edindiğimiz bilgiler kendi eseri olan muhtasar Menākıb-nāme ile yakın devir kaynaklarında zikredilen birkaç cümle ile sınırlıdır. Bu kaynaklardan birinde Şa‘bāniye taríkatının ‘ārif ve fāzıllarından olan ‘Ömer Fu’âdî Efendi’nin Kalbí Efendi adında bir oğlu olduğu; Şa‘bāniye taríkatının kurucusu Şeyh Şa‘bân-ı Velí’nin halífelerinden Kastamonulu Şeyh Muhyiddín Efendi’den hilāfet aldığı ve H. 1046’da vefât ederek Şa‘bâniye dergâhına gömüldüğü kayıtlıdır.[16]

[13] Ömer Fu’âdî'nin hayatı ile ilgili olan bu bölüm şu eserlerden faydalanarak yazılmıştır. : Yazar, 1999: 8-16; Ünal, 2008: 5-8; Özçelik, 2012: 5-8; Sever ve Tatçı, 2012: 342-346.

[14] Tatçı, Mustafa (1993). “Şeyh Ömer Fu’âdí ve Sadefiyye’si.” Yedi İklim Aylık Kültür, Sanat ve Ed. Der., İstanbul Ağustos s. 38.

[15] Zavotçu, Gencay (2007). “Türk Edebiyat'ında Hâb-nâme ve Ömer Fu'âdî'nin Hâbiyye Risâlesi.” Kocaeli: Hazret-i Pîr Şeyh Şa'bân-ı Velî Vakfı Yayınları.

[16] Tâhir, Bursalı Mehmed (1975). “Osmanlı Mü’ellifleri.” Haz.: A. Fikri Yavuz, İ. Özen, Meral Yay.,C.1, İst. s.173-174.

1560 yılında Kastamonu'da dünyaya gelen Ömer Fu'âdî, Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin müntesiplerinden Himmet Dede'nin oğludur.[17]

Asıl adı Ömer olan Fu'âdî'nin, mahlası " kalbe mensup, kalbî, yürekten olan" anlamına gelen Fu'âdî'dir.[18] Bursalı Mehmed Tâhir, Osmanlı Müellifleri adlı eserinde Ömer Fu'âdî'nin Kalbî Efendi adında bir oğlu olduğunu kaydetmiştir.[19]

Tahsiline Kur'ân mektebinde başlayan Ömer Fu'âdî'nin, çocukluk yılları Şa'bâniyye tarikatının temsilcilerinden Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin sohbetlerini dinleyerek geçmiştir. Ancak Fu'âdî henüz dokuz yaşlarındayken Şeyh Şa'bân-ı Velî vefat etmiştir. Kur'ân mektebinden sonra medrese tahsiline başlayan Fu'âdî, burada akli ve nakli ilimlerin yanı sıra Arapça ile Farsçayı bu dillerde eser yazacak kadar iyi öğrenmiştir.[20]

Ömer Fu'âdi ilk önce Şa'bâniyye'nin üçüncü post-nişini (şeyh) olan Abdülbâki Efendi'ye intisap etmiştir. Şeyhinin ders ve sohbetleri neticesinde dini ve tasavvufi bilgisini artırmıştır.

Dergâhın hitabet hizmeti ile meşgul olan Fu'âdi, üç yıllık hizmetinin ardından Abdülbâki Efendi'nin H.998/M.1589 yılında vefatı üzerine, dördüncü post-nişin olan Muhiddin Efendi'ye intisâp ederek seyr ü sülûkunu bu veliden tamamlamıştır.[21]

Ömer Fu'âdi'nin dini ve tasavvufi manada yetişmesinde bu iki hocanın önemi oldukça fazladır. Fu'âdi'nin on yedi yıllık müritlik hayatı, M.1604 yılında Şeyh

[17] Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (1991). "Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi." Şeyh Şa'bân-ı Velî Vakfı Yay., 1. bsk., Kastamonu s. 61.
[18] Tatçı, a.g.e, s.38.
[19] Tâhir, a.g.e, s. 173-174.
[20] Abdulkadiroğlu, a.g.e, s.62.
[21] Akyurt, Yusuf(1944). " Resimli Türk Abideleri Kastamonu Şehri." Ank., C.HII, s.75-77.

Muhiddin Efendi'nin ölümü ile Şa'bân-ı Velî dergâhının beşinci post-nişin seçilmesiyle yeni bir boyut kazanmıştır.

Ömer Fu'âdi'nin bu vazifesi tam olarak 33 yıl sürmüştür. Bu süre zarfında halka verdiği vaazların yanı sıra fıkıh, tefsir ve hadis dersleri ile birçok talebe yetiştirmiştir. Bütün hayatını Kastamonu'da geçiren Ömer Fu'âdî, M.1636 yılında vefat etmiştir, kendi yaptırdığı Şeyh Şa'bân-ı Velî türbesine defnedilmiştir.

1.2. 'ÖMER FU'ÂDÎ EFENDİ'NİN TASAVVUFÎ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Ömer Fu'âdî mutasavvıf bir şair olarak, tasavvufu benimseyen ve bu yolla Allah'a ve ilâhî hikmetlere ulaşmaya çalışan kimsedir. Hakkında yapılan araştırma ve incelemelerde ifade ettiği gibi Fu'âdî'nin tasavvufî söylemi, şiirlerinin en önemli özelliğini oluşturmaktadır. Manzum ve mensur eserlerinde dile getirdiği aşk, ilahi aşktır. Fu'âdi'nin eserlerinde öğreticilik ön plandadır. Yazdığı otuza yakın eserde[22] hep okuyucuyu bilgilendirme düşüncesi ön planda olmuş, sanatı ikinci planda tutmuştur.[23] Risâlelerinden anladığımız kadarıyla edebiyat onun için bilgi ve düşüncelerini okuyucuya aktarmada amaç değil araç olmuştur.

Ömer Fu'âdí'nin eserlerinde görüldüğü üzere iyi bir din ve tasavvuf eğitimi alarak, eser yazacak kadar iyi derecede Arapça-Farsça öğrendiği, Kur'ân, hadís ve tefsír bildiği hakkında yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır. Dini konularda geniş bir bilgi birikimine sahip olan müellif, eğitici ve öğretici amaçla yazdığı eserlerinde inandırıcı olmak için ele aldığı konuyu dini kaynaklarla temellendirerek sık sık âyet ve hadís iktibâslarına başvurmuştur.[24]

[22] Tâhir, a.g.e, s. 173-174.
[23] Zavotçu, a.g.e, s. 68.
[24] Zavotçu, a.g.e, s. 68.

Ömer Fu'âdî'nin tasavvufi kişiliğinin oluşmasında etkili olan en önemli isimlerden biri hiç kuşkusuz Halvetí taríkatının Şa'bâníyye kolu kurucusu Şeyh Şa'bân-ı Velí'dir.[25] Şeyh Şa'bân-ı Velí'nin Fu'âdî üzerindeki etkisi ve Fu'âdî'nin şeyhine duyduğu derin sevgisi bütün eserlerinde gözlenmektedir.[26]

Küçük yaşlardan itibaren Kur'ân okuyarak dini bilgisini geliştiren müellifin, Hz. Muhammed (s.a.v.)'e karşı beslediği derin sevgi ve saygının izleri de eserlerine yansımıştır. Fu'âdî eserlerinde Hz. Peygamber'in örnek yaşamına, ahlâkına, fiil ve sözlerine sık sık yer verirken, Aseliyye, Müsellesât gibi eserlerini de Hz. Peygamber'in hadislerinden yola çıkarak kaleme almıştır.[27]

Kaynaklarda ifade edildiğine göre, Ömer Fu'âdî'nin hem dini-tasavvufi kişiliğinin oluşmasında hem de eserlerinde sıklıkla yer verdiği diğer bir konu ise dört Halife'nin sözleri, fiilleri ve kahramanlıklarıyla birlikte Şeyh Şa'bân-ı Velí'den sonraki Şa'bâní şeyhlerinin etkisi araştırmacılar tarafından ortaya çıkarılmıştır.

Hz. Mevlânâ'da (v.670/1273) Fu'âdî üzerinde etkisi olan mutasavvıflardan biridir. Şair, eserlerinde Mevlânâ'ya sık sık yer vermiştir.[28]

Ki Mevlânâ dimişdür Mesnevi'de

Bunı fehm it er iseñ ma'nevide

Ez-kerâmât-ı bülend-i evliyâ

Evvelâ şi'rest ü âĥir kímyâ (92b)

[25] Zavotçu, a.g.e, s. 69.
[26] Zavotçu, a.g.e, s. 69.
[27] Zavotçu, a.g.e, s. 69.
[28] Zavotçu, a.g.e, s.72.

Ayrıca, Gülâbiyye Risâlesi'ni Hz. Mevlânâ'nın "Gül solup Gülşen harap olduysa da gül bahçesinin kokusunu gül suyundan bulayım" beytinden esinlenerek yazdığını belirterek risâlenin yazılış sebebini açıkladığı bölümde Mevlânâ hakkında saygı ve övgü dolu sözlere yer vermiştir[29].

Şairin hem eserlerinde hem de tasavvufi kişiliğinde mutasavvıf Fars şairleri olan Ferîdüddin Attar (v.617/ 1221) ve Sâdi-i Şirâzî'nin (v.691/1291) etkisine de rastlanmaktadır. Müellifin Bülbüliyye Mesnevisi'ni Attâr'ın Bülbülnâme'sinden almış olması O'nun edebî ve tasavvufî düşüncesinden etkilendiğini gösterir.[30] Bülbüliyye mesnevisinde Sa'dí-i Şírāzí'nin Gül-istān adlı eserinden aktardığı;

Bende hemân bih ki zi-taksír-i híş

'Özr be-der-gâh-ı Hudâ âvered

Ver ne sezâ-vâr-ı Hudâvendíş

Kes ne-tevâned ki becây âvered [31]

(Kulun kendi kusurundan dolayı Allah'ın dergâhında özür dilemesi en iyisidir. Yoksa hiç kimse Allah'a olan borcunu layık olduğu şekilde ödeyemez) şeklindeki şiir, Şeyh Sa'dí-i Şírâzí'nin tasavvufi düşüncelerine değer verdiğinin ve bu düşünceleri önemsediğinin göstergesidir.[32]

Kaynaklarda ifade edildiğine göre, Fu'âdi'nin engin bilgisi ve ateşli hitabeti, cemaati ve kendisiyle görüşen insanları oldukça etkilemiş ve böylece zahirî ilimlerde

[29] Zavotçu, a.g.e, s. 73.
[30] Zavotçu, a.g.e, s.76.
[31] Zavotçu, Gencay(1997).Türk Edebiyatı'nda Gül ve Bülbül Mesnevileri (Mukayeseli Çalışma) C.I-II, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yön.: Yrd. Doç. Dr. Turgut Karabey, Atatürk Üni. Sos. Bil. Ens., Erzurum C. II, s. 558, 559.; Kaynak için bkz.: Külliyāt-ı Sa'dí; Nşr.: Muhammed-i Sadrí, Tahran 1384 hş., s. 11
[32] Zavotçu, a.g.e, s.76.

herkes tarafından saygı duyulan bir şahsiyet olarak tanınmış, özellikle fıkıh ve fetvâda memleket çapında şöhret olduğu ifade edilmiştir.[33]

Fuat Köprülü'nün (v.1966) ifade ettiği gibi tarîkat ehli kendi düşüncelerini halk arasında yayabilmek amacıyla şiiri ve edebiyatı kullanarak, Yunus Emre'nin (v.720/1321) hece vezniyle, halk diliyle yazdığı sade ve kuvvetli ilâhilerden etkilenmişlerdir.[34] Fu'âdî'nin de bazı şiirlerinde Yunus Emre'nin etkisi hissedilmektedir. Bazı kaynaklarda, Fu'âdî'nin söyleyişindeki sadeliğiyle Tekke Edebiyatı'nı Halk Edebiyatına yaklaştırdığı ifade edilir.[35]

Ömer Fu'âdî Efendi'nin edebí kişiliğinin oluşmasında yerli - yabancı birçok şair ve yazarın etkisi olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Türk edebiyatından Hamdullah Hamdí, Bâkí ve hem hem-şehrisi hem de "üstadım" dediği Latífí gibi şair ve yazarlar zikredilebilir.[36]

Şiiri araç olarak gören Ömer Fu'âdî, kaynaklarda belirtildiğine göre; irfâna tâlib olanların nefis terbiyesinden geçip, gönüllerini kesret âleminden çekmeleri gerektiğini, bülbülün gözü nasıl ki gülden başkasını görmezse, tâlibin de vahdetten başka bir düşünce içinde olmaması gerektiğinin altı çizilmiştir. Çünkü gönül, "Hâlet-i rûhaniyenin" tecelli edeceği bir yerdir. Tâlib, varlığını Allah'ın varlığında eritmeye hazırlanacak ve hâl-ü kemâl sahibi bir ilm-i ledünnî sultanı olacaktır. Ömer Fu'âdî, çevresini gönül gözü ile görüp eşyanın ardındaki hakîkati anlayan kemâle ermiş tâlibe "neşe-i rahmânî" gözü ile bakmaktadır.[37]

[33] Ozanoğlu, a.g.e, s.17.
[34] Köprülü, Fuat (1984). Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar" Ankara, 342.
[35] Yazar, İlyas, Ömer Fu'âdî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyyesi'nin Metni, Kastamonu, 2001
[36] Zavotçu, a.g.e, s.77.
[37] Yazar, a.g.e, s.45.

1.3. ESERLERİ

Âgâh Sırrı Levent, Fu'âdî'nin Menâkıb'ı ve Divan'ından başka 30'a yakın eseri olduğunu belirtmiştir.[38]

Manzum ve mensûr kaleme alınan bu eserlerin hemen hemen hepsi tasavvufîdir.[39]

Ömer Fu'âdî Efendi'nin yazmış olduğu manzum ve mensur eserlerinin sayısı tam olarak tespit edilememiştir. Bunun birçok sebebi bulunmakla birlikte, en önemli nedenler şunlardır; Eserlerinin farklı il ve kütüphânelerde bulunması, bir kısım eserinin ise küçük birkaç varaklık risâlelerden oluşması ve bir eserin farklı adlarla istinsahlarının yapılmış olması gösterilebilir.[40]

Birçok çalışmaya konu olan Fu'âdî'nin eserleri Kastamonu İl Halk Kütüphânesi, Manisa İl Halk Kütüphânesi, Çorum Hasanpaşa Kütüphânesi ve İstanbul Kütüphânelerinde (Süleymâniye ve Fatih Millet) bulunmaktadır. Divân'ı ve mesnevîlerinden alınan bazı şiirleri de Ankara Milli Kütüphâne'de, 06 Mil FB 503 numaralı mecmua içerisinde bulunmaktadır.

Ömer Fu'âdî'nin eserlerinde konu bütünlüğü olduğunu belirten Zavotçu, "işlediği konulara hâkim olduğu için bir eserinde işlediği konuya başka bir eserinde değindiğini ya açıkça söyler, ya da işlediği konuyu diğer eserinde işlediği konuyla ilişkilendirir."[41] Şeklinde ifade eder.

[38] Levent, Âgâh Sırrı (1988). Türk Edebiyatı Tarihi, Ankara, I, 430.
[39] Tatçı, a.g.e, s. 39.
[40] Zavotçu, a.g.e, s. 82.
[41] Zavotçu, a.g.e, s. 83.

Ömer Fu'âdî Efendi eserlerinin çoğunu mensur olarak yazmıştır, manzum eserleri sayıca azdır. Yazarın mensur eserlerindeki dili nispeten ağır, yer yer süslü nesre örnek teşkil eden bir mahiyettedir. Araştırmalar göstermektedir ki Fu'âdî'nin mensur eserlerini anlayabilmek için iyi derecede Kur'ân, hadís, tasavvuf, Arapça, Farsça ve klâsik Türk edebiyatı bilgisine sahip olmak gerekmektedir.[42]

Ömer Fu'âdî'nin şairlik yönünü gösterdiği manzum eserini şöyle sıralayabiliriz: Divân, Kaside-i Pendiyye, Bülbüliyye ve Risâle-i Hâbiyye. Manzum eserlerinin dili mensur eserlerine göre daha açık ve anlaşılırdır. Araştırmacılar, bu tavrı şöyle açıklamakta; " şairin öğretme- eğitme-doğru yolu gösterme arzusu ve eserin öğretici özelliği ile tam uygunluk içerisindedir.[43]

Müellifin, Türkçe, Arapça ve Farsça olarak kaleme aldığı bu eserlerinin en tanınmışı hiç kuşkusuz "Menâkıb-nâme-ı Şâ'bân-ı Velî"dir.

Diğerleri ise şunlardır: Risâle-i Türbenâme, Risâle-i 'Aseliyye, Beyânü'l-Esrâr, Bülbüliyye, Gülâbiye, Risâle-i Halvet, Risâle-i Hayâtiyye, Makâle-i Ferdiyye Risâle-i Virdiyye, Muslihu'n-Nefs, Risâle-i Müsellesât, Risâle-i Zikr, Risâle-i Cevâbiye, Devrân-ı Sûfiyye, Makâle-i Tevsîkıyye Risâle-i Tevhîdiyye, Silsile-nâme, Şerh-i Vird-i Yahyâ /Vird-i Settâr, Risâle-i Şevkiyye ve Zevkiyye, Terceme-i Mi'yâru't-Tarîka, Sadefiyye, Kasîde-i Pendiyye, Risâle-i Tevhid, Risâle-i Virdiyye, Istılâhât-i Ehl-i Sülûk, Risâle fî Beyâni Hükmi'l-Mübayaât, Risâletü't-Tasavvuf, Mecmû'a-i İlâhiyât.[44]

[42] Zavotçu, a.g.e, s. 83.
[43] Zavotçu, a.g.e, s. 84.
[44] Eserler hakkında bilgi bkz. 1. Zavotçu, Gencay (2007). "Türk Edebiyat'ında Hâb-nâme ve Ömer Fu'âdî'nin Hâbiyye Risâlesi." Kocaeli: Hazret-i Pîr Şeyh Şa'bân-ı Velî Vakfı Yay.;2. Yazar, İ. (1999).Ömer Fuâdî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyye'sinin Metni.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

1.3.1. Menâkıb-ı Şa‘bân-ı Velî

Ömer Fu’âdî eserinde, Halvetilik’in Şâ‘bâniyye kolunun kurucusu Şeyh Şâ‘bân-ı Velî’nin ve kendisine kadar bu görevi yürüten dört halifenin hayatını konu edinip; onların velilik ve kerâmetleri hakkında bilgi vererek, tarîkat silsilesini anlatmıştır.[45] Menâkıb-nâme, Şâ‘bâniyye kolu ile ilgili yazılan en önemli eserdir. Ömer Fu’âdî, söz konusu edilen bu eseriyle Şa‘bân-ı Velî’nin ve Halvetîliğin Şâ‘bâniyye kolunun tanınması ve yayılmasına büyük katkı sağlamıştır. Yazar, h.1070 yılında yazdığı Menâkıb-nâme’yi padişah 1. Ahmet’e sunmuştur. Eser ilk önce mufassal bir şekilde yazılmış fakat anlaşılamayacağı endişesiyle, daha sonra herkesin kolay anlayıp istifade etmesi için Türkçe ve sade bir dille muhtasar bir menâkıb-nâme kaleme alınmıştır. Ömer Fu’âdî bu menâkıb-nâme’ye Muhtasar Menâkıb-nâme adını vermiştir. [46]

Menâkıb-ı Şa‘bâniyye, Menâkıb-ı Şa‘bân-ı Velî, Menâkıb-nâme gibi adlarla bilinen bu eser, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde velilik ve keramet konuları, ikinci bölümde Şeyh Şa‘bân-ı Velî'nin silsile-i şerifi, üçüncü bölümde Şeyh Sünnetî Efendi'nin menkıbe ve kerametleri, dördüncü bölümde Şeyh Şa‘bân-ı Velî'nin menkıbe ve kerametleri ve beşinci bölümde ise Şeyh Şa‘bân-ı Velî'nin halifelerinden Osman Efendi, Kazancı Hayreddin Efendi, Abdulbâkî Efendi ve Muhyiddîn Efendi'nin menkıbeleri anlatılmıştır.[47]

Ömer Fu’âdî’nin bu eseri tasavvuf çevresinde bilinen en yaygın eserlerden biridir. Dönemin diğer eserlerine göre oldukça sade yazılan menâkıb-nâme’nin en eski nüshası 1230 / 1814 tarihli Hafız Osman el-Hasbî tarafından istinsah edilen nüshadır. Nesh hattıyla yazılan eserin matbû nüshaları kütüphânelerde yaygındır.

---

[45] Levent, a.g.e, s. 430.

[46] Vassâf, Hüseyin (2006). Sefine-i Evliya. haz. Mehmet Akkuş, Ali Yılmaz, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

[47] Aşkar, Mustafa (2012). “Ömeru'l-Fuâdî'nin Menâkıbnâmesi’ne Göre Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin Tasavvufî Şahsiyetine Bir Bakış.” I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Şeyh Şa'bân-ı Velî'yi Anma ve Anlama, Kastamonu, Türkiye.

Ayrıca L. Nihâl Yazar tarafından transkrip edilerek Muhammed Sâfi tarafından da sadeleştirilerek yayınlanmıştır.[48]

Nihâl Yazar, bu eserle ilgili çalışmasında, eserin secili nesirle yazıldığını; akıcı ve devrine göre anlaşılır olduğunu; şiir parçalarıyla desteklenen Farsça beyitlerin Mevlânâ, Hafız Şirâzî (v.691/1291) ve Molla Câmi'ye (v.896 / 1492) Türkçe şiirlerin çoğunun ise Ömer Fu'âdî'ye ait olduğunu belirtmektedir.[49]

Sonuç olarak, hem yazarın biyografisinin ortaya konulması ve hem de Şâ'bânilikle ilgili olarak bilinen bütün gelenek, görenek ve yaşam tarzının sonraki kuşaklara aktarılması noktasında, çok önemli bir görevi yerine getirmiş olan bu eser 1877'de Kastamonu Vilâyeti Matbaası'nda basılmıştır.[50]

1.3.2. Türbenâme

Ömer Fu'âdî'nin bu eserinde Şâ'bân-ı Velî Türbesi'nin yapılışı ve inşaat sürecinde karşılaşılan sıkıntılar anlatılmaktadır. Mensur olarak kaleme alınan eserde yer yer manzum bölümlere de rastlanmaktadır. Bu eser, L. Nihal Yazar tarafından yayımlanmıştır.[51] Kitabın yazma nüshaları genellikle Menâkıb-ı Şeyh Şa'bân-ı Velî ile bir arada bulunmaktadır.

Türbename, Sül. Ktp. Hacı Mahmut Efendi No:2287/115, vr:284b-318b; Reşat Efendi No:478/2;Ank.Milli. Ktp, No:3254/2; Mısır Kahire Milli Ktp. Türkçe Yazmalar Bölümünde ve Kast. İ.H.Ktp, No:3676/2 no'lu kayıtlarda mevcuttur.

[48] Aşkar, Mustafa (2006). Tasavvuf Tarihi Literatürü. İstanbul: İz Yayıncılık.
[49] Yazar, a.g.e, s. 55- 94.
[50] Demircioğlu, Aziz (1987). Kastamonu'da Basılan Eserler, Kastamonu, s.18.
[51] Yazar, L. N. (1985). Halvetîliğin Şa'bâniyye Kolu-Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme. Ankara: Mas Matbaacılık.

1.3.3. Risâle-i Halvet

Bu eser, Hazreti Muhammed'in halvet tecrübesinin yanı sıra halvetin tanımı, usûlü, faziletleri, mertebeleri ve halleri hakkında bilgi vermektedir.[52]

1.3.4. Beyânü'l-Esrâr

Ömer Fu'âdî'nin Arapça olarak kaleme aldığı bu eserde insanlar ile ruhların halleri, ilimlerin sayısı, ehl-i tasavvufun özellikleri, temizliğin önemi, namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetlere değinmiştir. Eser Kastamonu İl Halk Kütüphanesi 3670/13 numarada kayıtlıdır.[53]

1.3.5. Risâle-i Virdiyye

Ömer Fu'âdî, eserde Şa'bâniyye tarikatının âdâb ve usûllerini anlatıp sabah ve akşam okunacak duaları izah etmiştir.[54] Eserde seyr-i sülûk, zevk, tecellî, fakr, zikir, rüyâ, varidât, etvâr-ı seb'a, halvet, cezbe, cem ve fark, akıl, nefis, ruh ve kalbin birbiriyle ilişkileri vb. konular üzerinde durulmuştur.[55]

Vird, günlük olarak düzenli bir şekilde belli zamanlarda okunmak üzere âyet, hadis ve ermişlerin sözlerinden derlenmiş olan dualardır. Dualar günün ve gecenin belli saatlerinde topluca veya ferden yüksek veya alçak sesle okunabilir. Tarîkat ehline ve sûfilere göre herkesin bir virdi olmalıdır. Virdi olmayanın vâridi olmaz; böylelerine feyz ve ilham gelmez.[56]

[52] Çavuş, C. C. (2014). "Kastamonulu Ömer Fu'âdî'nin Halvet Risâlesi ve Halvet." II. Uluslararası Şey Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Kastamonu'nun Manevi Mimarları, Kastamonu, Türkiye
[53] Fuâdî, Beyânü'l Esrar, KİHK,3670.
[54] Fuâdî, Risâle-i Virdiyye, Kast. İ.H.Ktp. 1232/3, vr. 1b.
[55] Ünal, A. (2008). Ömer Fu'âdî (V. 1560/1636)'nin Risale-i Virdiyye Adlı Eserindeki Tasavvufi Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
[56] Uludağ, Süleyman (2001). Tasavvuf Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Yazar, eseri Seyyid Yahya Şirvânî'den[57] (v.867/1464) kendi zamanına gelinceye kadar okunan duaları ve anlamlarını, tarîkat hâl ve şerîat usûllerini öğrenmek isteyen tâliblerinin elinin altında bulunması ve gerekli olduğunda yararlanılması için hazırladığını belirtir.[58] Hemen hemen bütün eserlerinde ön plana çıkardığı öğreticiliği Risâle-i Virdiyye'de de görülmektedir.

Esrin birçok nüshası bulunmaktadır. H.1251 yılında istinsah edilen bu eser, Süleymaniye Ktp. Reşid Efendi 1189'da bulunmaktadır.

1.3.6. Risâle-i Zikr

Zikrin ahvâli üzerinde durulan bu eserde Kur'ân-ı Kerîm'deki "Ey imân edenler! Allah'ı çokça zikredin" (33/41) âyetinin Necmüddîn Râzî ve Kadı Beyzâvî tarafından yapılan tefsirleri, zikr-i hafî ve Hz.Peygamber'in sahabelerine gösterdiği zikir yöntemleri gibi konular üzerinde durulmuştur.[59]

1.3.7. Muslihu'n-Nefs

Nefsin terbiye edilmesiyle ilgili olan bu eserde nefs-i emmâre, nefs-i levvâme, nefs-i mülheme, nefs-i mutmainne, nefs-i râziyye ve nefs-i marziyyenin sıfatları anlatılmıştır.[60]

Ömer Fu'âdî eserin telif sebebini şu şekilde açıklar. Bundan önce nefsin hallerine ait birçok risâle yazılmasına karşın bu risâlelerde mertebeler üstünkörü anlatılmış ayrıca her makam yeterince izâh edilmemiştir. Fu'âdî, Hak Teâlâ'nın

[57] Vicdanî, Sâdık (1995).Tomar-ı Turûk-ı Aliyye, Haz. İrfan Gündüz, İstanbul.
[58] Fu'âdî, Risale-i Virdiyye,1232/3,vr.2a.
[59] Ünal, a.g.e, s. 23.
[60] Özçelik, M. (2012). 17. Yüzyıl Osmanlı Mutasavvıflarından Kastamonulu Ömer Fuâdî (V. 1046/1636) ve "Muslihu'n-Nefs" İsimli Eseri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmeddin Erbakan Üniversitesi, Konya.

yardımı ile bu kitapları yazan sultanların himmetleriyle onların açıklamalarına ve sözlerine şerh niteliğinde yazmış olduğu bu risâle ile nefsin mertebelerini ve her mertebenin sıfât-ı hamidesini ve zemîmesini beyân ve her mertebeyi tafsil etmekle de sâlike sülûkûnda kolaylık ve fayda sağlamayı amaçlamıştır.[61] Aynı zamanda Ömer Fu'âdî, eserin kolay anlaşılabilmesi için Türkçe ve basit bir dille yazdığını da ifade eder.

Muslîhu'n-Nefs adlı risâlenin Süleymâniye Ktp. Hacı Mahmud Efendi 2287'de,Çorum Hasan Paşa İl Halk Kütüphânesi'nde ve Kastamonu İ.H.Ktp, 1232/4'de nüshaları mevcuttur. Bunların dışında Almanya Milli Kütüphânede Türkçe Yazmalar Bölümü 1520 numaralı arşivde de bir nüshası bulunmaktadır.

1.3.8. Risâle-i Müsellesât

Bu eser, konusu üç şeyin sevgisi üzerine söylenmiş bir hadistir. Hz. Peygamber'in "Dünyada bana üç şey sevdirildi; güzel koku, hanımlar ve gözümün nuru namaz" hadisi üzerine kaleme alınmıştır.[62] Yazar bu eserinde dört halifenin sözlerine yer vererek risâleyi yer yer beyit ve kıtalarla zenginleştirmiştir.

1.3.9. Risâle-i Sadefiyye

Manzum olarak yazılan eser, nefsin mertebelerini ele almaktadır.[63] Mesnevî tarzında yazılan altmışaltı beyitlik eserde Muslihu'n-Nefs risalesinde olduğu gibi nefsin yedi sıfatı ele alınıp incelenmektedir. İki eseri birbirinden ayıran fark ise Sadefiyye'nin manzum olarak yazılmış olmasıdır.[64]

[61] Fu'âdî, Muslihu'n- Nefs, KİHK,1232/4, vr.1.
[62] Ünal, a.g.e, s. 25.
[63] Sayacı, Ülkü (2003). Ömer Fu'adi'nin Risâle-i Sadefiyye Adlı Eseri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
[64] Sayacı, a.g.e, s. 20.

Sadefiyye adıyla bilinen eserin başlığı yazmalarda genellikle Risâle-i Sadefiyye ve Makâle-i Düreriyye şeklindedir. Ömer Fu'âdî'nin diğer eserlerinde olduğu gibi öğretici bir özelliğe sahiptir. Sadefiyye, Halvetî tarîkatı müntesiplerinin yaşaması gereken nefsin yedi mertebesi ve tavrıyla ilgili bir sülük nâmedir.[65]

1.3.10. Risâle fî Etvâri's-Sebât li'n-Nebiyyîn

Bu eser, İslâm dini ve peygamber kıssalarını konu almaktadır.[66]

1.3.11. Mecmûa-i İlâhiyyât

Halvetiliğin, Berat, Mirâç ve Mevlid gecelerinin önemi ile ilgili ilahiler içerip Peygamber Efendimizi öven manzum bir eserdir. Bu eser, Mustafa Tatcı ve Mustafa Sever tarafından yayımlanmıştır.[67]

1.3.12. Risâle fî Hükmi'l-Mubâya'ât

Bu eserde Ömer Fu'âdî alışverişin usullerine ve esaslarına değinmiştir.

1.3.13. Silsile-nâme

Ömer Fu'âdî'nin, Şa'bâniyye tarikatının şeyhleri hakkında bilgi verip onlarla ilgili anlattığı menkıbeleri içermektedir.[68] Eser, Sül. Ktp. Hacı Mahmud Efendi, No: 2287/13'de kayıtlıdır.

---

[65] Zavotçu, a.g.e, s. 92- 93.
[66] Kaçar, M., İlhan, M., Akdağ, A. (2016). Kastamonulu Âlim ve Şâirlerin Türkiye Yazma Eser Kütüphanelerinde Yer Alan Eserleri. I. Uluslararası Abana Sempozyumu, Kastamonu, Türkiye.
[67] Tatcı, M., Sever, M. (2012). Ömer Fuâdî Halvetî Divânçe-i İlâhiyât Sadefiyye-Pendiyye. Ankara: Hz. Pîr Şeyh Şabân-ı Velî Kültür ve Sanat Derneği Yayınları.
[68] Ünal, a.g.e, s. 25.

1.3.14. Risâle-i Şevkıyye fî Devrânu's-Sûfiyye

Ömer Fu'âdî'nin Şeyhülislâm Ali Çelebi'nin aynı isimli eserine şerh olarak yazdığı bir risâledir.

1.3.15. Aseliyye

Eser, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) "Benim ümmetim yıldızlar gibidir" hadisini konu alan bir risaledir.[69]

1.3.16. Risâle-i Tevhîd

Arapça olarak yazılan bu eserde, Ömer Fu'âdi, tevhîd konusunu işlemiştir.

1.3.17. Şerh-i Virdü's-Settâr

Bu eser, Seyyid Yahya Şirvani'nin talebeleri tarafından hazırlanan Vird-i Settâr duasının şerhidir. Eserde Kur'ân-ı Kerîm, hadîs-i şerîf ve kelâm-ı kibârdan alıntılar yapılmıştır. Eserin İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Osman Ergin Yazmaları 484/2 numarada bir nüshası kayıtlıdır.[70]

Halvetiyye yolunda birçok mutasavvıf Vird-i Settar'a şerh yazmıştır. Bunlardan biri de Ömer Fu'âdî'dir. Müellif eserinde Vird-i Settar'ı şerh ederken tasavvufî görüşlerini dile getirir.[71]

[69] Ünal, a.g.e, s.23.
[70] Kaçar vd. 2016.
[71] Şerh-i Vird-i Settar'ın muhtevası için' ayrıca bkz: Hatice Karaçam, "Derviş Ömer Fuâdî Efendi'nin Şerh-i Vird-i Settar Adlı Eseri ve Tasavvufi Görüşleri~ Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE, 2006, s. 21-35.

1.3.18. Risâle-i Gül-âbiyye

Yazar bu eseri, Hz.Mevlânâ'nın " Gül geçti (soldu) ve gülşen harap oldu ise de gül bahçesinin kokusunu gül suyundan bulayım." beytinden esinlenerek yazdığını belirtmektedir. Ömer Fu'âdî eserin başında Hz. Mevlânâ'yı uzun cümlelerle anlatarak övmüştür. Eser Farsça iki başlıktan oluşan beş varaklık küçük bir risaledir.[72]

1.3.19. Kasîde-i Pendiyye

Ömer Fu'âdî'nin manzum eserlerinden biri olan Kaside-i Pendiyye diğer birçok eserinde olduğu gibi öğretici amaçla kaleme alınıp, 133 beyitten oluşmaktadır. Eser, bazı sosyal ve dini-tasavvufî konularla ilgili nasihat ve eleştiriler içermektedir. [73]

1.3.20. Bülbüliyye

1300 beyitten oluşan Bülbüliyye, mesnevi formunda yazılmış bir eserdir. Yazarın kişiliğine binâen tasavvufi bir eser olan Bülbüliyye, bu özelliğinin yanı sıra öğretici (didaktik) bir kimliğe sahiptir.[74]

Ferûdüddin Attar'ın Bülbülnâmesi'nin genişletilmiş bir çevirisi olan Bülbüliyye şairin bilgi ve yorumlarının eklenmesiyle telif-tercüme bir eser görünümü kazanmıştır. Bülbüliyye'de Fu'âdî'nin konunun akışı ile uyumlu tasavvufî şiirlere yer vermesi, Attar'ın mesnevîlerinin biçimsel yapısıyla benzerlik göstermektedir.[75]

[72] Zavotçu, a.g.e, s. 87.
[73]Yekbaş, H. (2012). Ömer Fu'âdî'nin 'Kasîde-i Pendiyye'si Bağlamında Yaşadığı Devre Dair Eleştirileri. I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Şeyh Şa'bân-ı Velî'yi Anma ve Anlama, Kastamonu, Türkiye.
[74] Zavotçu, a.g.e, 99.
[75] Zavotçu, a.g.e, 99- 100.

Eserde bülbülün bazı kuşlar tarafından Hazret-i Süleymân'a şikâyet edilmesi konusu işlenmiştir.[76] Fu'âdî, eserde kuşları konuşturmuştur.

Fu'âdî'nin Bülbüliyye'sinin Türkiye kütüphanelerinde dört yazma nüshası mevcuttur.[77]

1.3.21. Risâle-i Hâbiyye (Vâkıât)

Hâb-nâme türündeki mesnevi, Gencay Zavotçu tarafından bir incelemeyle birlikte neşredilmiştir. Türkçe olarak kaleme alınan Hâbiyye'nin elimizde bir nüshası bulunmaktadır. Gencay Zavotçu, risaleye Ömer Fu'âdî'nin eserleri hakkında bilgi veren kaynaklarda rastlamadığını ifade ederek, rüyaları anlatan eserlere "vākı'ât", "vākı'a-nâme"gibi isimler verildiğini bu sebeple de risalenin kaynaklarda bahsedilen Vākı'āt olma ihtimalini belirtir.[78] Farsça bir isim olan hâb sözlükte uyku ve rüyâ anlamlarına gelir.[79] Vâkı'a ve Vâkı'a-nâme aynı anlama gelen sözcüklerdir. Rüyayı işleyen eserlere hâb-nâme adı verilir. Bu eserler hâb-nâme yerine bazen hâbiyye adıyla da anılır.

Söz konusu eser, Klâsik Türk Edebiyatında "ẖâbiyye" veya "hâb-nâme" adıyla tespit edilen ilk eserdir.[80]

Mesnevi nazım şekliyle yazılan risale, 678 beyitten oluşup, Hezec Bahri'nin Mefā'ílün, mefā'ílün, fe'ūlün kalıbı ile yazılmıştır.

[76] Yazar, İlyas (1999). Ömer Fu'âdî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyye'sinin Metni. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir: s. 38
[77] Zavotçu, a.g.e, s. 99.
[78] Zavotçu, a.g.e, s. 101.
[79] Sami Şemseddin, Kâmus-ı Türki, İstanbul, 1989, 589; Develioğlu, Ferid, Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lugat, Ankara, 2004, 302.
[80] Zavotçu, a.g.e, s. 101-111.

"Eser içerisinde Hamdullah Hamdí'nin Yûsuf u Züleyhā mesnevisinden aktarılan Gül-i Ĥayāl-i Yūsuf 'Aleyhi's-selām'ı Dil-i Zelíĥā Nevbet-i Evvelde Nigāh İtdügi ve Perde-i Taġammülle Anı Penāh İtdügidir, başlıklı kısım fe'ilātün, mefā'ilün, fe'ilün; şair tarafından söylenmiş başlıksız tasavvufî bir dörtlük (muhtemelen rübāí), biri başlıksız diğeri Gazel-i Muharriri'r-Risālet başlıklı beş beyitli iki gazel fe'ilātün, fe'ilātün, fe'ilātün, fe'ilün; aşk konulu Li-Muharriri'r-Risāletihi başlıklı şiir fā'ilātün, fā'ilātün, fā'ilün ve Li'l- Mü'ellif başlıklı beyit fā'ilātün, fā'ilātün, fā'ilātün fā'ilün vezniyle yazılmışlardır. Bir şiir ise, tekkeden gelen bir tesir ile 7+7 duraklı hece vezniyle yazılmıştır."[81]

Bu eser, Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ adlı mesnevisinden esinlenerek yazılmıştır.[82] Bazı kaynaklarda risalenin sıra dışı olduğu belirtilir.[83] Eseri sıra dışı yapan özelliği ise baş tarafında özet şeklinde şiir tarihi bölümü oluşturulması ve müellifin içinde bulunduğu zamana kadar Anadolu ve Anadolu dışında yetişen Osmanlı şairlerini kısa kısa tanıtmasıdır.

Ömer Fu'âdí, Risâle-i Ĥâbiyye'yi diğer eserlerinde olduğu gibi öğretme amacıyla kaleme almıştır. Tasavvufî bir eser olan risale III. Murâd zamanında, H. 989 / M.1581-82 yılında yazılmıştır.

Üzerinde çalıştığımız eser kurgusundan hareketle iki ayrı bölüm şeklinde incelenebilir.[84] Mesnevinin ilk bölümü giriş niteliğindedir. Giriş kısmı, 13 beyitlik besmele övgüsü ile başlar, bu övgüden sonra 15 beyitlik bir na't, na'tı 8 beyitlik Dört Halife övgüsü izler. Dört Halife övgüsünden sonra Münâcât başlıklı bir şiir yer almaktadır giriş bölümünde.[85]

[81] Zavotçu, a.g.e, s. 102.
[82] Zavotçu, a.g.e, s. 107.
[83] Zavotçu, a.g.e, s. 102.
[84] Zavotçu, a.g.e, s. 103.
[85] Müellifin, münācāta Hz. Muhammed (s.a.v.) ve Dört Halife övgüsünden sonra yer vermesi dini şiirlerde bir sıra gözetmediği izlenimi verir.

Giriş kısmından hemen sonraki bölüm ise, şairleri tanıtıcı özet bir şiir tarihi görünümündedir. Bu şairleri birkaç beyitle öven Fu'âdî, yaşadığı devre kadar toplam 9 Osmanlı sultan ve şehzadelerinden şiir söyleyenleri övgü dolu beyitlerle anar. Giriş kısmının son bölümünde ise 47 şaire yer verir.[86]

Eserin Asıl Hikâye Bölümü olarak nitelenen ikinci kısım "*Gül-i Ĥayāl-i Yūsuf 'Aleyhi's-selām'ı Dil-i Zelíĥā Nevbet-i Evvelde Nigāh İtdügi ve Perde-i Taġammülle Anı Penāh İtdügidir"* başlığı ile başlar.[87]

Asıl hikâyeyi anlatmaya başlayan Ömer Fu'âdí, elinde Hamdullah Hamdí'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisini, yalnız kaldığı karanlık bir gecede eseri okumaya başlar ve Züleyhâ'nın rüyasını anlatan bölümle karşılaşır. Bu bölümde Züleyhâ bir gece rüyāsında Yûsuf'u görür. Gördüğü yüz güzelliği karşısında büyülenir. Hz. Yûsuf'un cemālini seyredip gönlüne doğan aşkla ona bağlanır.[88]

Elimdeydi meger Ḥamd[í] kitâbı

Baña meftūḥdı ma'nâsı bâbı

Tefe'ül vechi üzre bir maḳâmı

Açınca anda gördüm bu kelâmı

Yazılmış anda rü'yâ-yı Zelíḫâ

Cemâl-i Yûsuf'ı etmiş temâşâ (b. 237-239)

Ömer Fu'âdí Züleyhâ'nın rüyasını okuyunca bundan çok etkilenerek, böyle bir aşkı kendisine nasip etmesi için Allah (c.c.)'a dua eder.

[86] Zavotçu, a.g.e, s. 103-104.
[87] Zavotçu, a.g.e, s. 103.
[88] Zavotçu, a.g.e, s. 108.

Şair mesnevide, Allah (c.c.)'tan kendisini gerçek aşka kavuşturup benliğini yok etmesini isteyerek, sevgilinin aşkı ile diyar diyar dolaşırken yolu Kastamonu'ya düşer. Sevgilisini öz diyarı olan doğum yerinde bulur. Şairi sevgiliye ulaştıracak mürşid Kastamonu'da bulunmaktadır. Fu'âdî, Şeyh Şa'bân-ı Velí'nin halifesi olan Şeyh 'Abdülbâkí Efendi'nin ününü duyunca dergâhına varıp elini öper ve ona intisâb eder. 'Abdülbâkí Efendi şairi eğitip yetiştirir, elinden tutup ona doğru yolu gösterir. Onun sayesinde vahdet yüzünü görür. Aşkı tazelenir ve kendisine ġayb-ı Hak'dan aşk-ı sâfí sunulur. Sadâkatle, cān u gönülden Hakíkí Sevgili'yi seyredince gözüne nûrâní ve rûhâní olmak üzere iki hâlet görünür. Rûhâní sureti gören âşığın aşkı yücelir ve gönlü sevgilinin sarayı olur.[89] Hikâyenin sonunda gerçek olan hakiki aşka kavuşan şair, kesretten kurtulup, vahdete ulaşmıştır.

Risâle-i Hâbiyye, açık ve anlaşılır bir dille kaleme alınmıştır. Eserin Dilinin anlaşılır olmasındaki amaç, okuyucuya bir şeyler öğreterek, dini ve tasavvufî bilgileri aktarma düşüncesidir. Her seviyeden geniş bir okuyucu grubuna hitap etme düşüncesinde olan müellif, bu düşüncesi gereği eserin dilinin anlaşılır olmasına özen göstermiştir.

[89] Zavotçu, a.g.e, s. 110.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞA‘BÂNÎ ŞEYHİ ‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN RİSÂLE-İ HÂBİYYESİ’NİN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ (İNCELEME)

‘Ömer Fu’âdî Efendi’nin Risâle-i Hâbiyye mesnevisinin bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü hazırlanırken, Prof. Dr. Gencay Zavotçu’nun yayınladığı “Şa‘bânî Şeyhi ‘Ömer Fu’âdî Efendi’nin Risâle-i Hâbiyye’si” esas alınmıştır. Mesnevi içerisinde yer alan kelimelere, âyetlere, hadislere, tamlamalara, deyimlere, kalıp ifadelere, yardımcı fiille oluşan sözcüklere vb. ifadelere eserin bağlamından hareketle anlam verilmiştir. Eserden birkaç örnek vermek istiyoruz.

2.1. Bağlamla ilgili örnekler

2.1.1. Risâle-i Hâbiyye’nin Dil ve Yazım (İmlā) Özellikleri

Risâle-i Ḫâbiyye açık ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Dilin anlaşılır olmasında şairin amacı, okuyucuya bir şeyler öğreterek, diní ve tasavvufí bilgilerini aktarma düşüncesinin etkisi vardır.

Söz konusu eser, klâsik dönem eserlerinden imlâ özellikleri yönüyle farklılık göstermektedir. Bu farklılık eklerdeki ünlülerin yazımı ile ilgilidir. [90]

Klâsik dönem eserlerinde çekim ekleri genellikle *dar - yuvarlak* ünlülerle yazılır ve okunurken Ömer Fu’âdí Efendi’nin *Hâbiyye*’sinde *dar - düz* ünlülerle gösterilir. Klâsik dönem eserlerinde kelime kökü ya da gövdesi ile ek arasına genellikle ünlü konulmazken Ömer Fu’âdí Efendi’nin *Ĥâbiyye Risâlesi*’nde –geniş zaman eki (*-ur, -*

[90] Zavotçu, a.g.e, s. 112.

ür) ve zarf-fiil (gerundium) gibi (*-up, -üp)* birkaç ek dışında- eklerde *dar-düz* ünlülere yer verilir. [91]

Ünlülerin yanı sıra bazı ekleri karşılayan ünsüzlerin de Klâsik Osmanlıca döneminden farklı yazıldığı görülür. Bu eklerden biri ilgi hali (genetif) ekidir. Klâsik Osmanlı Türkçesi döneminde nun kef (گ, nazal ñ) ile karşılanan ilgi hali ekinin *Risâle-i Ḥ^vâbiyye'*de bazı yerlerde Türkiye Türkçesi'nde olduğu gibi nun (ن) harfi ile yazıldığı görülür. [92]

Eserde görülen imlâ özelliklerinden biri de bazı Arapça-Farsça sözcüklerin asıl imlâsıyla değil Türkçe söyleyişe uydurularak yazılmasıdır.[93] Bazen de Arapça-Farsça kelimenin doğru yazılıp konuşma dilindeki gibi okunduğu sezilir. Bu durum genellikle vezin gereği bir zorunluluk olarak, kelimenin iki ünsüzü arasına bir ünlü konarak okunması şeklinde gerçekleşir.[94] Eserin istinsâh edildiği dönemin dil ve imlâ özellikleri ile vezinden kaynaklanan zorunlu değişikliklerin dışında metinde sıkça yazım yanlışı ve hatalara rastlandığını belirtmek gerekir. Eserde karşılaşılan yazım yanlışı ve hataların bolluğu, eserin çok dikkatsiz bir müstensih tarafından istinsâh edildiği fikrini verir.[95]

2.1.2. Âyet ve Hadisler

Eserde genellikle yarım iktibās şeklinde geçen, Âyet ve Hadisler tespit edilerek bunların beyte kazandırdığı anlamlar belirtilerek sözü edilen âyet ve hadislerin tamamı verilmiştir. Arapça bir sözcük olan iktibâs: "Ödünç alma; bir kelimeyi, cümleyi veya bunların mânâlarını olduğu gibi alma, aktarma" [96] şeklinde tanımlanmaktadır. Kısaca,

[91] Zavotçu, a.g.e, s. 112.
[92] Zavotçu, a.g.e, s. 113.
[93] Zavotçu, a.g.e, s. 114.
[94] Zavotçu, a.g.e, s. 115.
[95] Eserin Dil ve İmlā Özellikleri hakkında geniş ve detaylı bilgi edinmek için bkz.: Zavotçu, Gencay (2007). "Türk Edebiyat'ında Hâb-nâme ve Ömer Fu'âdî'nin Hâbiyye Risâlesi." Kocaeli: Hazret-i Pîr Şeyh Şa'bân-ı Velî Vakfı Yay., s. 111-120.
[96] Devellioğlu, Ferit (1993). "Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat." Ankara: Aydın Kitapevi yay. s. 424.

başkasına ait olan bir ifadenin bir bölümünün ya da tamamının kullanılması şeklinde söyleyebiliriz. Eski belagatçiler iktibası âyet ve hadislerden yapılan alıntılarla sınırlandırmışlardır.[97]

Örnekler:

1. **mā-ʿaraf-nāk:** "Seni bilemedik."

Tamamı "Mā-ʿarafnāke ḥaḳḳa maʿrifetik: Yā Rab, seni zâtına yakışır şekilde bilmedik." şeklinde rivâyet edilen ve sufilerce hadís kabul edilen bir sözden alınmadır. Bu sözün gerçek hadís olması şüphelidir.[98]

*Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrak \ Ki ʿarefler dilinde **mā-ʿaraf-nāk** (b.30)*

2. **mā-hüve'l-ḥakk:** " O Hak'tır."

Mesnevinin iki yerinde geçen, " Hakk olan şey; Allah tek gerçektir" anlamında yarım iktibâs olan āyetin tamamının Türkçe me'âli şu şekildedir: "Çünki Allah hakkın ta kendisidir; O, ölüleri diriltir; O her şeye hakkıyla kadirdir." (Hacc, 22/6) [99]

*Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ \ Ẓuhūr ide bu yolda **mā-hüve'l-ḥakk** (b.56)*

*Kelāmıyla virüp feyżini ol Ḥaḳ \ Kelāmından bilindi **mā-hüve'l-ḥaḳ** (b.397)*

3. **ve nefaḫtü:** "Onu tamamlayıp, içine de ruhumdan üfürdüğüm zaman, derhal ona secdeye kapanın."[100] (Sâd Suresi 38/72) ayetinden iktibastır.

[97] Ayrıntılı bilgi için bkz. Coşkun, Menderes(2012). Sözün Büyüsü Edebi Sanatlar. İstanbul: Dergâh Yayınları.
[98] Yılmaz, Mehmet (1992). Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük). Enderun Ktb., İstanbul, s.165; Kur'ān-ı Kerím ve Açıklamalı Me'ālí; s. 563.
[99] Kur'ān-ı Kerím ve Açıklamalı Me'âli; TDV İA Hediyesi, Haz.:A. Özek, H. Karaman, A. Turgut, M. Çağrıcı, İ.Kâfî Dönmez, S. Gümüş, TDV Yay., Ankara 1993, s. 332.
[100] Sâd Suresi 38/72.

"Ben ona rūhumdan üfledim" me'ālindeki ve nefaĥtü fîhi min rūhíāyetinden yapılmış yarım iktibas. Âyetin tamamının meâli şu şekildedir: "Bir zamanlar Rabb'in meleklere demişti: Ben kupkuru çamurdan, değişken balçıktan bir insan yaratacağım. Onu düzenle(yip insan şekline koydu)ğum ve ona rūhumdan üflediğim zaman hemen ona secdeye kapanın!"[101]

Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde ṣafā \ Cismime geldi fena rūḥa beḳālar buldum (b.673)

4. **künt-i kenz:** Gizli hazine.

"Ben gizli bir hazine idim." anlamında olup küntü kenzen maĥfiyyen fe-ahbebtü en u'refeĥalaḳtu'l-ĥalḳe le-ya'rifūní şeklindeki bir kutsi hadisten yapılmış yarım iktibâs. Hadisin tamamının me'âli şöyledir: "Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi arzuladım. Mahlûkâtı beni tanımaları için yarattım."[102] Olduğu rivayet edilmektedir.

*Çıḳardı **künt ü kenziñ** gevherini \ Ḥaḳāyıḳ ma'deniniñ cevherini (b.164)*

*Dil-i mürşidden aldım çün cevabı \ Açıldı **künt-i kenzün** ḳufl-ı bābı (b.663)*

*Açılmayınca ḳuflı **küntü kenziñ** \ Bulımazsın ġınāsın naḳd-i 'izziñ (b. 670)*

***Künt-i kenz** feṭḥi içün baña verildi miftāḥ \ Feṭḥ idüp bend-i ṭılsmātı ġınālar buldum (b.674)*

5. **Li-maʿ-Allāh:** Allah ile birlikte…

[101] Kur'ān-ı Kerím ve Açıklamalı Me'āli; s. 262
[102] Yılmaz, a.g.e, s. 98; Bākır-ı Sadr-ı Niyā; a.g.e, s. 386; el-Aclūní, İsmā'íl b. Muhammed; a.g.e, C.II, s. 132.

"Benim Allah ile …" me'âlinde bir hadís olup "Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne bir mukarreb melek, ne de gönderilmiş bir nebi öyle yakınlığı elde edebilir."[103] me'âlindeki sözden yapılmış yarım iktibāstır.

*Beḳā ḥāline dil olduḳda āgāh \ Bilindi cāna sırr-ı **lí-ma'-Allāh** (b.664)*

***Li-ma'-Allāh** eseri ḳaydla izafet giderüp \ Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum (b.675)*

6. **Ḳāl'allāhu te'ālā naḥnü naḳuṣṣu 'aleyke aḥsene'l-ḳıṣaṣ:** O Yüce Allah (c.c) şöyle buyurdu: "Sana kıssaların en güzellini anlatıyoruz." (Yusuf,12\3)

Me'âlinde yarım iktibâs olan âyetin tamamı şu şekildedir: "(Ya Muhammed! Bu Kur'an'ı sana vahyetmemizle en güzel kıssayı sana biz anlatıyoruz. Yoksa şurası bir gerçek ki, bundan, bu vahiyden önce, sen elbette bundan habersizdin. (12/3)." Bu kıssadan haberin yoktu. [104]

Ḳāl'allāhu te'ālā naḥnü naḳuṣṣu 'aleyke aḥsene'l-ḳıṣaṣ

7. **lā uḥibbu'l-āfilín:** "… Batanları sevmem!"

Yarım iktibâs olan âyetin tamamı şu şekildedir: "Gecenin karanlığı onu kaplayınca bir yıldız gördü, Rabbim budur, dedi. Yıldız batınca, batanları sevmem, dedi." (6/76) [105]

Ṭolansa dilde 'aşḳı miśl-i pervín \ Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilín (b.431)

[103] Yılmaz, a.g.e, s. 115; el-Aclūní, İsmā'íl b. Muhammed; a.g.e, C.II, s. 132.
[104] Yazır, Elmalılı M. Hamdi (1992). "Hak Dini Kur'an Dili". Sadeleştirenler: Doç. Dr. İsmail Karaçam-Yrd. Doç. Dr. Emin Işık- Dr. Nusrettin Bolelli- Abdullah Yücel, Azim Yay., İstanbul: C. 4, s. 31.
[105] Kur'ān-ı Kerím ve Açıklamalı Me'āli; s. 136.

8. **Seḳāhüm:** ". . . Rableri onlara tertemiz bir içki içirir." (el-İnsan 76/21)

Me'âlinde yarım iktibâs olan âyetin tamamı şu şekildedir: "Üzerlerinde yeşil ipekten ince ve kalın elbiseler vardır; gümüş bilezikler takınmışlardır. Rableri onlara tertemiz bir içki içirir. (el-İnsān 76/21)"

Seniñ maʿşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳį \ Seḳāhüm ile olur saña sāḳį (b.573)

9. **Nūrün 'alā-nūr:** "Nūr üstü nūr".

Yapılan bir işin beğenilmesi, takdir edilmesi sonucu daha iyi, çok güzel, pek âlâ gibi ifādeler için kullanılır. " Âbdest üzerine âbdest (almak), nûr üzere nûrdur." (Aclūní; Keşfü'l-Hafā, 2/336)[106]

Şerí'at u ṭaríḳat ma'rifet ü ḥaḳíḳat \ Nūrün 'alā nūr olup cān-ı dil oldı enver (b.651)

2.1.3. Yardımcı Fiillerle Kurulan Birleşik Fiiller

Zeynep Korkmaz Türkiye Türkçesi Grameri -Şekil Bilgisi-'nde birleşik fiilleri şöyle tanımlamakta: Birleşik fiiller, bir ad ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut da ad soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir.[107]

Kısaca en az iki sözcüğün bir araya gelmesiyle veya öbekleşmesiyle oluşan, birleştiği sözcüklerin anlamlarından farklı olarak yeni bir anlam kazanma durumudur.

Birleşik fiiller oluşum şekillerine göre üç başlık altında incelenmekte olup eserde en çok karşımıza çıkanlar şu şekildedir.

- Yardımcı fiillerle kurulan birleşik fiiller,

[106] Yılmaz, a.g.e, s. 133.
[107] KORKMAZ, Zeynep (2003). "Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi-" Ankara: TDK Yay., s. 791

- Anlamca kaynaşmış (deyimleşmiş) birleşik fiillerdir. Bu maddeyi deyimler başlığı altında değerlendirdik.

Ömer Fu'âdî Efendi'nin Risâle-i Hâbiyye mesnevisi incelendiğinde yardımcı fiillerle kurulan (etmek, olmak, eylemek, bulmak) birleşik fiillerin sık kullanıldığı görülmektedir.

Müellif, Arapça ve Farsça isimleri Türkçe yardımcı fiillerle kullanarak bir anlamda sözcükleri Türkçeleştirmiştir.

Örnekler:

"olmak" fiili Türkçe, Arapça ya da Farsça kökenli isim ve isim soylu sözcüklere eklenerek birleşik fiiller meydana getirilmiştir.

1. efser olsa: Taç olmak; baş tacı olmak. \ server olur: Baştacı, önder olmak.

   Ne güftāruñ serinde olsa efser \ Olur ol cümle güftār içre server (b.4)

2. cārį oldı: Uygun oldu, münasip oldu, yakışır oldu, yaraşır oldu, lâyık oldu.

   Üç esmā-y-ıla yazdı levḥeBārį \ Bu resm-ile lisānaoldıcārį (b.5)

3. Ḳarįn olursa: Yakın olmak.

   Ḳarįn olursa bismillāh-ı ḥamdi \ Görinmezḥiçsözindeʿahdisehvį (b.12)

4. maḳtūl olur: Katledilen, öldürülen olmak.

   Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl \ Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl (b.7)

5. dāfiʿi oldukda: Defeden, uzaklaştıran, kovan, savan olmak.

   Bidāyet dāfiʿi oldukda medfūʿ \ Gider māniʿ gelür yerine memnūʿ (b.9)

6. aḳvāl olup: Sözler ol(arak). \ Mübārek ḳāl olur: Kutlu, uğurlu söz olmak.

   Olup bālā-nişįn-i cümle aḳvāl \ Mübārek ḳāl olur anıñla her ḳāl (b.16)

7. Fenā olsa: Yok olmak.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı \ Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı (b.447)

8. Ḳavį oldı: Güçlü olmak.

Mehābet sancaġıydı ol sehį ḳad \ Ḳavį oldı anuñla dį̈n-i Aḥmed (b.49)

"etmek \ itmek" yardımcı fiili isim veya isim soylu sözcüklere gelerek birleşik fiil oluşturur. Müellif mesnevide "etmek" yardımcı fiilini Arapça ve Farsça kökenli sözcüklere getirerek bu kelimeleri hem birleşik fiile çevirmiş hem de Türkçeleştirmiştir.

"etmek" yardımcı fiili mesnevinin genelinde Türkiye Türkçesi'nde olduğu gibi, düz-geniş ünlüyle yazılırken bazı yerlerde düz-dar ünlüyle yani itmek şeklinde yazılmıştır.

1. Şehadet itdükde: Tanıklık etmek.

İki şāhidler itdükde şehadet \ Yazılur iḫtitām-ı ḳāle ḥüccet (b.13)

2. taʿrį̈f iderdim: tarifini yapmak, ne ve nasıl olduğunu anlatmak, tanımlamak.

Eger luṭf-ı Ḥudā vireydi teʾnį̈f \ O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrį̈f (b.20)

3. Sülūk etdim: Tas. Tarikatta takip olunan usûl, tarikata giren kimsenin (sâlih) gerçek varlığa ulaşması için yaptığı manevî yolculuk.

Sülūk etdim o rāha ben görince \ Ṭarį̈ḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca (b. 403)

4. Ṭulūʿ etdi: Doğmak, ortaya çıkmak II Zamanı gelmek.

O rāh içre giderken gördüm ol ān \ Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān (b.404)

5. meftūn İderdi: Âşık etmek, aklını başından almak.

Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn \ İderdi zülfi hem Leylāyı meftun(b.412)

6. Ẓuhūr etdi: Ortaya çıkmak, meydana gelmek.

Ẓuhūr etdi bu cāna ceẕbe-i Ḥaḳ \ Dili ceẕb eyledi ol ġayb-i Muṭlaḳ (b.554)

“eylemek” fiili metin içinde genellikle yabancı kökenli isim soylu sözcüklere eklenerek birleşik fiil oluşturulmuştur.

1. ḥıfẓ eyler: korumak, saklamak, muhafaza etmek.

   Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı \ Ebir oldı anıñ-çün sāye-bānı (b.42)

2. Teveccüh eyle**:** Yakınlık göstermek, yönelmek.

   Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḥ \ Teveccüh eyle ki fetḥ ide Fettāḥ (b.669)

3. iẕʿān eyle: Anlamak, kavramak.

   Dilerseñ kim açıla bāb-ı ʿirfān \ Dil ü cāndan kelāmım eyle iẕʿān (b.671)

4. enver eyle: Nurlandırmak, aydınlatmak II ferahlık vermek. \ **server eyle:** Baş eylemek; önder yapmak.

   Ṣafā nūrıyla ḳalbiñ eyle enver \ Kelāmıñ eyle her güftāra server (b.642)

“bulmak” fiili metin içinde genellikle yabancı kökenli isim soylu sözcüklere eklenerek birleşik fiil oluşturulmuştur.

1. Saʿādetle bulur: Mutlulukla ulaşır; huzurla erer.

   Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi \ Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi (b.15)

2. hüdālar buldum: Hidayet bulmak, doğru yola ulaşmak.

   Nūr-ı şerʿle fuʾādımda żiyālar buldum \ ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar buldum (b.672)

3. beḳālar buldum: Ölümsüzlüğe erişmek, ebedî olmak. II Bekabillaha ulaşmak.

   Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde şafā \ Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum (b.673)

Ömer Fu’âdî’nin eserlerinin ön plana çıkan özelliği öğretici yanıdır. Hemen hemen bütün eserlerinde okuyucuyu bilgilendirme düşüncesinde olan müellif,

mesnevisini kaleme alırken açık ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Öğretme, doğru yolu gösterme düşüncesinde olan Fu'âdî, metnin genelinde Türkçe fiiller kullanmıştır. Bunlar: " gelmek, gitmek, kalmak, bulmak, bakmak, görmek, etmek, olmak, geçmek, erişmek, açmak, açılmak, kılmak, gezmek, bezmek, düşmek, varmak, duymak, eylemek, saklamak, demek, durmak, koymak, uymak, istemek, sevmek, dilemek, içmek gibi fiillerdir. Sıklıkla kullanılan bu ve benzeri fiiller metnin bağlamından hareketle çeşitli anlamlar verilmiştir. Fiillerin bağlamda ne gibi anlamlar kazandığını bir iki örnekle ifade etmeye çalışacağız.

Olmak:

1. Olmak.
   Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī \ Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī (b.189)

2. …halinde bulunmak, ... haline gelmek.
   Anda hem çāh ola hem gird-āb \ Olur andan ĥalāŝ dil-i nā-yāb (b.270)

3. Olmak, bir şey haline gelmek, dönüşmek.
   Olupdur menbaʿ-ı dānā vü kümmel \ Ẓuhūr etdi nice z̲āt-ı mükemmel (b.457)

4. ...olan (şey) sıfat fiil.
   Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār \ Nedür bende olan bu ḥayret ü zār(b.433)

5. Bulunmak, var olmak.
   Göñülde ʻaşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes \ Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes(b.446)

6. Yapmak, gerçekleştirmek.
   Okınur anda evrād-ı şerīfi \ Olınur daḫı ez̲kār-ı laṭīfi (b.604)

Geçmek:

1. Çıkmak, oturmak (tahta oturmak bağlamında).
   Biri Sulṭān Selím ŝıdḳ-ıla ġāzí \ Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi (b.140)

2. Başkalarını geride bırakmak, onlardan daha ileride, daha üstün olmak.
   Serīr-i naẓma ʿirfān-ıla geçdi \ Ḥaḳāyıḳ dürlerin āfāḳa ŝaçdı (b.161)

3. Bitmek, sona ermek.
   Görinürdi maʻārif ile şanı \ Ṣafā vü ʿayşla geçdi demānı (b.157)

4. Aşmak, yürüyüp gitmek.
   Yol-iken salṭanat-ı Rūm ʻAcem'den \ Fenā bezminde geçdi cām-ı Cem'den (b. 138)
5. Geçmek, ilerlemek; zamanın ilerlemesi.
   Bu seyr-ile geçerken nice yüz rūz \ Dahı sañıla māh u rūz-ı nev-rūz (b.542)

6. Vazgeçmek, uzaklaşmak, terk etmek.
   Göñül geçdi bu ṣūret ʿāleminden \ Firār etdi bu kesret ʿāleminden (b.555)
7. Aşmak, geçmek.
   Geçüp berri dil ü cān baḥrına var \ Olıgör mecmaʿu'l-baḥreyne maẓhar (b.640)

Görmek:

1. Görmek.
   Gördi çün ḳāmeti cemālini ol \ Dikdi cānda belā nihāliní [ol] (b.273)

2. İdrak etmek, düşünmek.
   Ḳadem baŝdum o ŝaḥrā üzre ol gāh \ Görindi baña anda bir ʿaceb rāh (b.402)

3. Bakmak, tanık olmak.
   Görürse ṣūret-i rūḥāni ʿāşıḳ \ Bu ʿālemde olur ʿaşḳıyla fāʿiḳ (b.510)

4. Anlamak, kavramak, sezmek.
   Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb \ Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb (b.38)

5. Görünmek II Bilinmek.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān \ Revādır dense aña Āl-i ʻOśmān (b.143)

6. Görünmek, ortaya çıkmak.
   Belā deştini görmedi Ḥüseynî\ Belā görmez olan ḳalbinde zeyni (b.199)

7. Belirmek, görünür duruma gelmek.
   Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʻināyet \ Görinür her kese bir dürlü ḥālet (b.285)

8. Görme eylemi II Rüya.
   Ki yaʻnî ol dem aldı dîdemi ĥāb \ O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb (b.349)

9. Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek II yansımak.
   Der-i luṭf-ı Ĥudā gibi küşade \ Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde (b.350)

10. (gibi) görünmek.
    Ŝanevberler yücelmiş hem hevāya \ Görinür gūyiyā çıḳmış semāya (b.385)

11. Görmek, bakmak; temaşa etmek.
    Erenler cāyıdır [zor] demde ṭaġlar\ Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar (b.389)

12. "Bak, fark et!" anlamlarında bir ünlem.
    Bile gör bu cihānda baḥr u berri \ Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı (b.639)

TEBDİZ uygulaması ile bir eserin söz varlığını ortaya koyarken sadece görünen anlamı değil, eserin çözümlenmesi ile sözcüklerin kazandığı gizli ve yeni anlamları da ortaya çıkarmakta.

2.1.4. Deyimler

Şairler şiirlerinde deyimlere sıkça yer vererek az sözle çok şey anlatmayı amaçlamış ve bu sayede anlam akıcılığını sağlamaya çalışmışlardır. "Genellikle gerçek anlamının dışında kullanılan, anlatımı daha güzel ve etkileyici yapan, toplum tarafından ortak olarak benimsenen kalıplaşmış sözlere deyim denir"[108]

Yazar Risâle-i Hâbiyye'de deyimlerden sıklıkla faydalanmıştır. Bu deyimler şunlardır:

Örnekler:

1. teşrīf eden: (D) Şereflendirmek, onurlandırmak.
   Gerek dürya'ni Bismillāh-ı 'ālī \ Budur teşrīf eden cümle maḳāli (b.3)

2. maẓhar olan: (D) Erişmek, ulaşmak, nâil olmak.
   Bu ḥāle maẓhar olan şāʿirāndır \ Merātibce ḳamusıʿārifāndır (b.69)

3. şād olmadı: (D) Şad olmak; sevinmek, memnun ve mutlu olmak.
   Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād \ Bu ṣūrīs alṭanatdan olmadı şād (b.135)

4. Gözin açdırmadı: (D) Başka bir iş yapmasına vakit veya imkân vermemek, aman vermemek.
   Gözin açdırmadı evvel oyunda \ Anı māt eyledi hem at oyunda (b.144)

5. tābiʿoldı : (D)Uymak, bağlanmak, takip etmek.
   Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī \ Selāset tābiʿoldı aña fevrī (b.170)

6. būyın alanlar: (D) Kokusunu almak. II Gizli tutulan bir şeyi sezmek.
   Sürenler mürşidin pāyine rūyın \ Alanlar sırr-ı ʿirfānında būyın (b.67)

7. cānı virüp: (D) Can vermek, can bağışlamak; ...uğrunda canından geçmek, kendini feda etmek. II Ölmek, ruhunu teslim etmek.

[108] Hengirmen, Mehmet (2007) Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2, Engin Yayınevi, Ankara. s.7

Virüp cānı bular cānān alurlar \ ʻAzīz-veş Yūsuf-ı Kenʼān olurlar (b.74)

8. derūna düşdi: (D) Gönle düşmek.
   Göñülden gitdi çün Leylā ḫayāli \ Derūna düşdi ol Mevlā viṣāli (b.599)

9. elden çıḳarma: (D) Kaybetmek. II Bir şeyin sahipliğini başkasına geçirmek.
   Şerīʿat ḥablini elden giderme \ Ṭarīḳat ḫalḳasın elden çıḳarma (b.595)

10. fedā it**:** (D) Feda etmek, gözden çıkarmak, vazgeçmek.
    Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken \ Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken (b.585)

11. feṯḥ idenler: (D**)** Açmak. II Ele geçirmek.
    Kerāmet ḳapusını feṯḥ idenler \ Velāyet kişverini medḥ idenler (b. 67)

12. ġālib olur: (D) Üstün gelmek.
    Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib \ Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib (b. 646)

13. görinmez oldı: (D) Gözden kaybolmak, artık görünmemek.
    Göñül çün etmez oldı yāra meyli \ Ḫayālimde görinmez oldı Leylī (b.552)
14. gözin açdırmadı: (D) Başka bir iş yapmasına vakit veya imkân vermemek, aman vermemek.
    Gözin açdırmadı evvel oyunda.\ Anı māt eyledi hem at oyunda (b.144)

15. gözine görinmezdi:(D) Yanında bir değeri olmamak. II Mâsivâdan vazgeçmek.
    Zelíḫā görse ġüsninden telaššuf \ Görinmezdi gözine ḥüsn-i Yūsuf (b.417)

16. ḥayāt viren: (D) Canlandırmak; sıkıntısını gidermek II Mutlu etmek.
    ʿAşḳ durur viren dil ü cāna ḥayāt \ ʻAşḳ durur cism-i keśífi cān iden (b.307)

17. ḥayrān etdi: (D) Hayranlık duygusu uyandırmak, çok beğenilmek.
    Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān \ Teʿalā şeʼnuhu ʿan ḳāl-i insān (b.28)

2.1.5. Dua İfadesi

1. feyż-i raḥmān-ı raḥīmī: Merhametlilerin merhametlisinin bereketi; merhametin, esirgemenin bolluğu.
   Bulup bu feyż-i Raḥmān-ı Raḥīmī \ Kerem ḥāli ile buldı Kerím'i (b.193)

2. tefevveztü ileyke**:** "Sana tevekkül ettim, muvaffak edecek sensin."
   Didim cāndan tefevveztü ileyke \ Ḳamu emrimi fevveztü ileyke (b.339)

3. teʿalā şe'nuhu ʿan ḳāl-i insān: "İnsanlar sözleriyle O'nun yüceliğini ifade etmişlerdir."
   Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān \Teʿalā şe'nuhu ʿan ḳāl-i insān (b.28)

4. ḥaḳ'ıñ ḥamdinde: Allah'ın şükrü.
   Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim \ Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳāʾim (b.21)

5. ḥālet-i ḫeyr: Hayırlı, uğurlu hâl; yararlı durum.
   İderdim bāġla küh-sārını seyr \ Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr (b.475)

6. ḥāmid olsa: Hamdeden, şükreden olmak. II Övülmeye lâyık, methedilecek sıfatlara sâhip olmak.
   Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ \ Muḳarrerdür o dil Haḳḳ-ıla olmaḳ (b.22)

7. Ḫudā nūrıyla: Allah'ın nuru.
   Güşād etdi Ḫudā nūrıyla çeşmim \ O bāġı seyre geldi cān u cismim (b.474)

8. Ḫudā'nıñ ʿavni: Allah'ın yardımı.
   Ḫudā'nıñ ʿavni aña reh-ber oldı \ Ḳamu ʿālem aña fermān-ber oldı (b.153)

2.1.6. Arapça ve Farsça Tamlamalar

Eser, bağlamsal sözlük çalışması olduğu için Arapça ve Farsça tamlamalar normal sözlüklerde olduğu gibi ayrı ayrı değil birlikte anlamlandırılmıştır.

Günümüz okurlarının Klâsik Türk edebiyatını anlamlarındaki engellerden biri de Arapça ve Farsça tamlamalardır. TEBDİZ uygulaması ile bağlamdan hareketle bu tamlamalara anlam verilmiştir.

Ömer Fu'âdî, Arapça ve Farsçayı bu dillerde eser verecek kadar iyi bildiği için mesnevide Farsça gramer kurallarına göre yapılan tamlamaları sık sık kullanmıştır. Arapça gramer kurallarına göre yapılan tamlamalara ise daha az yer vermiştir.

Örnekler:

1. ehl-i dil: Gönül ehli, gönül adamı. II Âşık.
Olursa ehl-i dil zį-bāle bādį \ Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādį (b.1)

2. ism-i a'zam: Allah (c.c.), Rabb, Hakk.
Nidāsında gerekdür ism-i a'zam \ Ṣıfātından ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam (b.2)

3. seyf-i ilāhį: İlahi kılıç.
Olupdur Besmele seyf-i ilāhį \ Ġılāf-ı dildedür ol seyf-i şāhį (b.6)

4. **s**eyf-i meslūl: Kınından çıkarılmış kılıç II Düşmana galip gelme, onu kahretme bağlamında.
Lisānaḥaḳsa olur seyf-i meslūl \ Olur Şeyṭān u nefsanuñla maḳtūl (b.7)

5. Ḳuṭb-ı Selāṭįn: Sultanların önderi.
Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkįn \ Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭįn (b.165)

6. cāy-ı bülendi: Yüce yer, yüksek yer, değerli yer.
Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi \ Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi (b.15)

7. menbaʿ-ı cūd: Cömertlik kaynağı.
Resūlullāh ki oldur menbaʿ-ı cūd \ Anuñ ʿaşḳına ḫalḳ oldu bu mevcūd (b.31)

8. Ve lisānü'ş-şuʿarā' miftāhü'l-cinān: Dilleri de cennetlerin anahtarıdır.
Ḳulūbü'ş-şuʿarā ḫazāʾinü'r-Rahmān \ Ve lisānü'ş-şuʿarā' miftāhü'l-cinān (b.58)

9. ḳutbü'l-aḳtāb: İnsanların doğru yolu bulmalarına vâsıta kılınan ulu kişilerden, madde âlemindeki olaylarla ilgili olana Kutb-ül-aktâb denir.
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb \ Ḥaḳāyıḳ ʿāleminde ḳutbü'l-aḳtāb (b. 95)

10. maḳbūl-ı ulü'l-elbāb: Akıllı kişiler, akıllı kimseler (olarak) kabul edilen.
Bekār-ı ḳalbine mīzāb olupdur \ Ki maḳbūl-ı ulü'l-elbāb olupdur (b. 225)

2.1.7. Kalıp İfadeler

Kategorik olarak deyim, atasözü veya tamlama sınıfına dâhil olmayan ancak çalışmanın amacına hizmet etmesi ve anlam bütünlüğünü sağlaması açısından birlikte anlamlandırılması gereken ifadeler "kalıp ifade" olarak değerlendirilmiştir. Kalıp ifade kullanılma sebebi, söz konusu unsurların eserde birlikte anlam kazanmaya elverişli olmasıdır.

Örnekler:

1. cümle maḳāli: Bütün söz(leri)
Gerekdür ya'ni Bismillāh-ı 'ālī\ Budur teşrīf eden cümle maḳāli (b.3)

2. Ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini: Hakikatler madeninin cevheri.
Çıḳardı künt ü kenziñ gevherini | Ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini (b.164)

3. Mübārek ḳāl: Kutlu söz, uğurlu söz.
Olup bālā-nişīn-i cümle aḳvāl\ Mübārekḳāl olur anıñla her ḳāl (b.16)

4. cihānıñ efḍalı: Dünyanın en faziletli olanı.
EbūBekr idi yār-ı gārı anın \ ʿAceb mi efḍalı olsa cihānıñ (b.46)

5. Ḥaḳ nişanı: Doğruluk belirtisi. II Allah'ın işareti.
   ʿÖmer'dir ol Ḥabīb'eyār-ı ŝānī\ Yüzindeẓāhir idi Ḥaḳnişanı (b.48)

6. Ḥayā ile edeb: Utanma ile terbiye.
   Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd\ Kemālāt ehli vü sırdaş-ı Aḥmed (b.51)

7. Ḳulūbü'ş-şuʿarā ḫazāʾinü'r-Rahmān: Şairlerin kalpleri Rahman'ın hazineleri.
   Ḳulūbü'ş-şuʿarā ḫazāʾinü'r-Rahmān \ Ve lisānü'ş-şuʿarā' miftāh'ül-cinān (b.58)

8. Selāṭīniñ ser-firāzi: Sultanların, padişahların en önde geleni; sultanların en üstünü.
   Biri Sulṭān Murād şanıyla Ġāzī \ Selāṭīniñ odur hem ser-firāzi (b.115)

2.1.8. Bağlaç

"Bağlaçlar; kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile bağladıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran gramer ögeleridir"[109] şeklinde tanımlanır.

"u, ü, vü" bağlacı, anlam ve görev bakımından benzer veya aynı olan sözcükleri, cümleleri ve ögeleri birbirine bağlar. Klāsik Türk edebiyatında sıklıkla kullanılan bu bağlaçlar Türkiye Türkçesi'ndeki "ve" bağlacı ile aynı görevdedir.

"u, ü, vü: "Ve" bağlacı.

1. Ṣafā vüʿayşla: Zevk ve safa. II Gönül huzuru ve eğlence.

"Ve" bağlacının şiirde sessiz harfle biten Arapça ve Farsça kelimelerden sonraki okunuşu 'ü'aynı bağlaç sesliyle biten bir kelimeden sonra 'vü' şeklinde okunmaktadır.

[109] Korkmaz, a.g.e, s.923.

152. beyitte cinn ü ʿifrīt-āsā olarak okunurken 157. Beyitte karşımıza vü şeklinde çıkmıştır.

Görinür dimaʿārif ile şānı \ Ṣafā vüʿayşla geçdi demānı (b.157)

2. cinn ü ʿifrīt-āsā: Āsā sonuna geldiği kelimelere "gibi, benzer" anlamı katarak Farsça türemiş sıfatlar yapar beytte cin ve canavara benzeyenler anlamında kullanılmıştır.

Anıñ nāmın eşitse dīv-i aʿdā \ İderler ḫavfı cinn ü ʿifrīt-āsā (b.152)

*Velāyet-kānı **vü** Sulṭān-ı emced \ Fetiḫde cümleye oldı ser-āmed (b.123)*

*Ez-kerāmāt-ı bülend-i evliya \ Evvelā şi'rest **ü** āḫir kīmyā (b.59)*

3. vaṣl u firāḳ: Kavuşma ve ayrılık.

Anıñ ʿaşḳı durur göñlümde bāḳī \ Bir olmışdur baña vaṣl u firāḳ (b.529)

"İle ıla, le, la"

"ile" ve bağlacı gibi cümleleri birbirine bağlamaz; sadece eş görevli sözcükleri bağlar.

*Ḥayā **ile** edeb andaydı bī-hadd \ Kemālāt ehli **vü** sırdaş-ı Aḥmed (b.51)*

*Ma'ānı maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ \ Bu evṣāf-**ıla** 'ālem içre fā'iḳ (b.227)*

"Kim: Ki"

İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle haline getiren bağlaç, iki cümle arasında neden-sonuç anlamı kurar.

*Veliyyullāh ʿAlī **kim** yār-ı rābiʿ \ Seḫā kānı vefā dārında ḳānī ʿ (b.52)*

"daḫı"

"daḫı" kelimesi "de/da" bağlacı gibi kullanılan bir sözdür.

*Serír-i nažma **daḫı** oldı sulṭān \ Bu 'irfān-ıla **daḫı** etdi dívān (b.150)*

“**de / da”**

*Didim yā Rabb bana **da** vir bu ḥāli \ Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālí (b.317)*

*Varup hem Ḥażret-i Mūsā **da** Ṭūr’a \ Görüp nārı irişdi anda nura (b.395)*

“Ya’ni”

Bu bağlaç, bir konuyu daha açık ve net bir biçimde anlatmak için kullanılır.

1. Sözün kısası, doğrusu.

   Gerekdür ya’ni Bismillāh-ı ‘ālī \ Budur teşrīf eden cümle maḳāli (b.3)

2. Demek oluyor ki, şöyle ki.

   Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb \ O ĥāb içinde gördüm bir ulu bāb (b.349)

3. "Sözün kısası, doğrusu" anlamlarında bir söz.

   Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher \ Ki yaʿnī Ḳaṣtamōnī ḫūb kişver (b.454)

“çü”

1. "Çünkü"; sebep- sonuç anlamı katan bağlaç; -dığı için" anlamında bağlaç.

   ***Çü** oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẓır \ Anıñ Naḳḳāşı oldı bana ẓāhir (b.534)*

“Çün”

1. "İçin" anlamı katmıştır.

   *Görindi bana **çün** vaḥdet cemali \ Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli (b.551)*

2. İçin; artık.

   *Göñül **çün** etmez oldı yāra meyli \ Ḫayālimde görinmez oldı Leylį (b.552)*

“çünki”

1. "Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

   Görindi bana çünki bu iki nūr \ Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr (b.617)

Göñül Mışr'ına geldi çünki sulṭān \ Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhan (b.631)

2. almaġ-içün: Almak için.

Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün Fuʾādį \ Bin ʿöẕr-ile getürdi bir cān-ı nį mā-ḳader (b.652)

"hem"

1. Ayrıca, ilave olarak.

Biri Sulṭān Murād şānıyla Ġāzí \ Selāṭīniñ odur hem ser-firāzi (b.115)

2. Hem... hem... bağlacı.

Anda hem çāh ola hem gird-āb \ Olur andan ĥalāŝ dil-i nā-yāb (b.270)

3. "Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

ʻAşḳ durur ŝāfí Celāl-ile Cemāl \ ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden (b.305)

4. "Ayrıca, üstelik, ilave olarak " anlamında bağlaç.

ʻAşḳ durur derdi viren ʻāşıḳlara\ ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden (b.309)

Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a \ Görüp nārı irişdi anda nura (b.395)

Ömer Fu'âdî söz konusu eserde daha çok "ile dahı, de\da bağlaçlarını kullanmıştır. Müellifin bağlaç seçimine baktığımızda ise Türkçe "da ile eğer " bağlaçlarının yanı sıra Arapça " ve yani " ve Farsça "ki, kim " bağlaçlarını kullandığını görüyoruz.

2.1.9. Ünlem

Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü'nde ünlemi şöyle tanımlar; "Konuşanın korku, sevinç, acıma, şaşkınlık gibi her türlü duygu ve heyecanını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya, seslenmeye, çağırmaya yarayan ve kısmen

bağımlı kelimeler sınıfına giren kelime veya kelimeler ”şeklinde açıklamış ve “a! e!, ah!, ay!, ey!, ya!, hah!, vah!, aman!, haydi!, hişt! vb.” örneklerin altını çizer.[110]

TDK Türkçe Sözlükte ise; “Türlü duyguları anlatan veya bir doğa sesini yansıtan kelime; nida: Ah!, oh!, şak!, çat! vb.” şeklinde ünlem açıklanmıştır.[111]

“ey”

“ey” ünlemi, uzakta olan varlıklara seslenmek için kullanılan bir hitap kelimesidir. Seslenme ünlemlerinden olan “ey” sözcüğünü Ömer Fu’adi beyitlerinde kendine seslenirken, tanrıya ve sevgiliye hitap ederken kullanmıştır.

"Ey" ünlemi.

*Ṭarīḳiñden beni dūr etme **ey** Ḥaḳ \ Žuhūr ide bu yolda mā-hüve’l-ḥakk (b.56)*

Ey Fuʾādī: "Ey" seslenme ünlemi. (Ömer Fu’âdî kendisine seslenmiştir.)

Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı \ Ḥālle ḳāle gelür özge edālar buldum (b.676)

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez \ Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi (b.486)

Ey yār: Ey sevgili; ey dost.

*Eger olduñsa ḥikmetden ḫaber-dār \ Bilürsün nūr-ı rūḥuñ ḥālin **ey** yār (b.501)*

Müellif, uzaktaki bir varlığa seslenirken “ey” yerine zaman zaman “yā” ünlemini de kullanmıştır.

Yā: "Ey" ünlem.

*Ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün **yā** İlāhī \ Perīşān ḥālime eyle nigāhı (b.54)*

yā rab: Ey Rabb'im, Ey Allah'ım!.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā \ Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālí (b.317)

yā rabb: Ya Rabbi, Ey Allah'ım!.

[110] Korkmaz, a.g.e, s.224
[111] AKALIN, Şükrü Haluk vd. (2011), Türkçe Sözlük, 11. Baskı, Ankara: TDK Yay. s. 2447

Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa \ Görinür cism-i ʻāşıḳ gibi meftūḥ (b.353)

“āh”

Kullanıldığı yere ve kullanılırken sesin aldığı tona göre sevgi, beğenme, hoşlanma, özlem, şaşma, pişmanlık, acı gibi duyguları dile getirir.[112]

āh ile zārī: Ah edip inleme; ağlayıp, inleme.

*İderdim rūz şeb **āh** ile zārī \ Arardım şu gibi dīdār-ı yārı (b.421)*

āh u efġān: Ah ve feryat etme; ağlayıp inleme.

*Şafā ile ḳılurdum **āh** u efġān \ Görürdüm ḳande baḳsam rūy-ı cānān (b.422)*

āh u zārī: Âh edip inlemek, ağlayıp inlemek.

*Zelīḫā’nıñ var-ıdı ġam-güsāri \ Benim yārānım ancaḳ **āh** u zārī (b.424)*

2.1.10. Zamir

“Zamirler adların yerlerini tutan, kişileri ve nesneleri temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir.”[113]

Banguoğlu, “Ardında bir nesne veya kimse kavramı olan, dolayısıyla bir adın yerini tutan kelimeye zamir (pronom) deriz” şeklinde ifade etmiştir.[114]

Türkçe dilbilgisi kitaplarını incelediğimizde zamirin tanımlarında bazı farklılıklar bulunmakla birlikte, bu tanımların ortak özelliği “ismin yerini tutması” şeklinde olduğunu görmekteyiz.

Ömer Fu’âdî’nin mesnevisinde kullandığı zamirler örnek beyitleri ile birlikte şu şekildedir.

[112] Kubbealtı lugatı.
[113] Korkmaz, a.g.e, s.387.
[114] BANGUOĞLU, T. (1998). Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. s.356.

“ben” zamiri, birinci tekil şahsı ifade etmektedir. “ben” zamiri ile anlatılan kişi şairdir. Müellif, eserinde bu zamiri “ben, beni, baña, bende, benden ve benim” gibi isim hâl eki almış çeşitleri ile birlikte kullanmıştır.

“Baña/ Ben”

Baña: Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II Ömer Fu'âdî Efendi.

Baña üstād-ı ẕāhirdir Laṭīfī \ Anıñ luṭfıyla irdim bu kemale (b.168)

Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli \ Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālí (b.317)

Görinince baña bu gūne irşād \ Dil ü cānım ŝafādan oldı pür-şād (b.362)

"Bana" kişi zamiri II Şair, âşık. (Ömer Fu'âdî Efendi).

Ḳadem baŝdum o ŝaḥrā üzre ol gāh\ Görindi baña anda bir ʿaceb rāh (b.402)

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi \ Baña derlerdi bu dīvāne gibi (b.432)

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ \ Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ (b.435)

“Ben”

"Ben" birinci teklik şahıs zamiri II Ömer Fu'âdî Efendi.

*Sülūk etdim o rāha **ben** görince \ Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca (b.403)*

*Ṭolansa dilde ʿaşḳı misl-i pervīn \ Der-idim **ben** lā uḥibbu’l-āfilīn (b.431)*

"Ben" birinci tekil şahıs zamiri II Şair, âşık.

*Vücūdum ḳapladı nūr-ı cemāli \ Ḥarāretle **beni** yaḳdı celali (b.407)*

*Şarāb-ı ʿaşḳı ŝun mest-āne eyle\ **Beni** ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle (b.328)*

***Benim** ġam idi her dem ġam-güsārım \ Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım (b.424)*

*Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār \ Nedür **bende** olan bu ḥayret ü zār (b.433)*

“Saña / Sen”

“sen” zamiri, ikinci tekil şahsı ifade etmektedir. Şair zaman zaman kendine seslenirken “sen” zamirini kullanmıştır. Fu’âdî bu zamiri “sen, seni, saña, sende, senden ve senüñ” gibi isim hâl eki almış şekilleri ile kullanmıştır.

saña:

"Sana" kişi zamiri.

Saña taʿlīm ideydi ʿilm-i vāfī \ Bulurduñ bu ʿilimde ḥāl-i kāfī (b.290)

Saña remzimi fehm ile beyānda \ Bu seyrān-ıla ḳalmadım yabanda (b.541)

"Sana" kişi zamiri. II Şair.

Saña maʿşūḳ olursa yār-ı fānī \ Bulımazsın beḳā-yı cāvidānī (b.572)

sen:

" Sen" ikinci teklik şahıs zamiri.

*Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem \ Bu ʿaşḳıyla dime **sen** aña ādem (b.514)*

"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

*Muḥabbet daʿvasıyla olma fāʿiḳ \ Ki nefs ʿAzrā’sı ider **seni** fāsıḳ (b.571)*

Seniñ maʻşūḳuñ: Senin sevgilin. II İlahi 'aşk.

***Seniñ** maʻşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳí \ Seḳāhüm ile olur **saña** sāḳí (b. 573)*

a:

Ömer Fu’âdî “o” zamirini hem üçüncü tekil şahıs zamiri hem de işaret zamiri olarak kullanılmıştır. Bu zamir, eserde “o, ol, aña, anı, anda, anuñ” gibi biçimleri ile kullanılmıştır. Ayrıca eserde sıfat olarakta kullanılmıştır.

1. "A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi.

   *Bu ḥāliyle var-ıdı a**nda** temkīn \ Ricāl-ullāh dedi Ḳušb-ı Selāšín (b.165)*

2. Aña:"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Fatih Sultan Mehmet.

   *Ḫudā her demde **aña** virdi ʿavni\ Anıñ-çün maḫlaşını didiʿAvnį (b.125)*

3. O II Hz.Muhammed.

   *Süḫan-ver oldı **aña** cümle bī-cān \ Berāy anuñla oldur cümleye cān (b.37)*

   *Resūlullāh ki oldur menba'-ı cūd \ **Anuñ** 'aşḳına ĥalḳ oldu bu mevcūd (b.31)*

   *Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler **anı** \ Ebir oldı anıñ-çün sāye-bānı (b.42)*

4. "O" 3. teklik şahıs zamiri II Cem Sultan.

   *Diyār-ı ʿilm ü naẓma oldı sulṭān\ Vezīri oldı **anıñ** ʿilm ü ʿirfān (b.137)*

5. "O" 3. teklik şahıs zamiri || Arif; Razi.

   *Dilerseñ ḥāl-i 'ārifde beyānı \ Nihānī bilinür **anıñ** ʿayānı (b.191)*

6. "Onun" işaret zamiri. II Gönül açan geniş ova.

   Feżā-yı dil-güşāsı cān-feżādır \ Aña cennet dinilürse sezadır (b.365)

7. "O" 3. tekil şahıs zamirinin tamlayan eki almış biçimi. II Hz. Ömer.

   *Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad \ Ḳavī oldı **anuñla** dīn-i Aḥmed (b.49)*

8. "O" 3. teklik şahıs zamiri. II Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

   *Veled Sultān **anıñ** sırr-ı ʿaẓīmi \ Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi (b.93)*

   Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı \ Veled dense sezā şānına nāmı (b.94)

   Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de \ İkisi bir kemāl-i maʿnevīde (b.97)

9. "O" üçüncü teklik şahıs zamiri. II Sultân Veled.

   *Veled Sultān anıñ sırr-ı ʿaẓīmi \ Ki feyż etdi **aña** ʿilm-i ʿalīmi (b.93)*

10. "O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Vahdet, birlik sırrı.

    *Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet \ **Aña** vāḳıf olımaz ehl-i kesret (b.103)*

11. "O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Şeyh Elvân-ı Şirâzî'nin tasavvufi tercüme eseri.

*Bilindi rāzı **anıñ** sırr-ı vaḥdet \ Aña vāḳıf olımaz ehl-i kesret (b.103)*

12. "O" üçüncü teklik şahıs zamiri. II Şair Sürûrî.

*Dahı ḥāfiẓ gül ü ol bülbülidir \ Bu dīvān ṣavtı **anuñ** ġulġulıdır (b.110)*

13. "O" üçüncü teklik şahıs zamiri. II Yazıcı-zâde Muhammed.

*Biri de Yazıcı-zāde Muḥammed \ **Aña** ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed (b.112)*

***Anıñ** sırrıyla yazmışdır kitābın \ Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın (b.113)*

14. "O" İşaret zamiri II Hamdullah Hamdî.

*Kelām-ı naẓm u neŝr içinde kâmil \ **Odur** hem eşʿarı cümle efāżıl (b. 215)*

15. "O" işaret sıfatı. II Sevgili.

*Vücūdumda olan saʿd u ṣadāḳet \ **O** yāriñ çeşmine virdi başāret (b.518)*

16. "A-na: o-na". II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

*Olup ḳāʿim-maḳām-ı ḳuṭb'ül-aḳṭāb \ **Aña** meyl etdi cümle ehl-i elbāb (b.609)*

*Derūnında kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber \ **Odur** ṭāliblere mürşid-i reh-ber (b.614)*

17. O, işaret zamiri. II Kâmil kişi.

***Odur** kāmil ola sırrında vāfer \ Gerekdür nāfesinde misk-i ezfer (b.645)*

18. "O" işaret sıfatı. II Süleyman Çelebi.

*Kitābın ṣıdḳla yazmış **o** ḥażret \ **Anıñ**-çün buldı ʿālem içre rağbet (b.107)*

19. "Ol" işaret sıfatı. II Sürûrî'nin eseri. (Şerh-i Dîvân-ı Hâfız)

*Dahı ḥāfiẓ gül ü **ol** bülbülidir \ Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır (b.110)*

20. "Ol"yerde: O yer, o bölge. II Kastamonu.

Sipāḥiler daḥı ṣāḥib-zeʿāmet\ Ki devlet ehli ol yerde tamāmet (b.456)

21. Anda "O" işaret zamiri, onda II H. Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi.

*Yazılmış **anda** rüʾyā-yı Zeliḫā \ Cemāl-i Yūsuf'ı etmiş temāşā (b.239)*

22. Anda: Orada. II Yüce dağda.

*Ḳomuş Ḥaḳ yüce ṭaġlarda mehabet\ Ferāġ ehli bulur **anda** keramet (b.388)*

23. Anda: Orada. II Tûr Dağı.

*Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a\ Görüp nārı irişdi **anda** nura (b.395)*

kendü:

kendü:"Kendi" dönüşlülük zamiri.

*Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin\ **Kendü** āyīneñi it terk Fuʾādī her ān (b. 85)*

bu:

"bu" işaret zamiri, yakındaki kişileri veya nesneleri anlatmak için kullanılır. Şair mesnevisinde bu zamirini "bu, bunı, bunda, bunlar" gibi isim hâl eki almış çeşitleri ile birlikte kullanmıştır. "Bu" zamiri aşağıda çeşitli anlam göstergeleri ile birlikte verilmiştir.

1. bunlar**:** Bu işaret zamirinin çokluk şekli. II Veli, evliya.

*Nice **bunlar** gibi ehl-i velayet \ Bulupdur-i kūh 'ālíde keramet (b.399)*

2. bunda: "Bu" işaret zamiri. II Söz.

*İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli \ Daḫı fehm etmeyen **bunda** meʿāli (b.636)*

Faṣāḥat-baḫş olur gerçi mecāzį \ Bilimez kimse bunda ḥāl-i rāzi (b. 655)

3. bunda: "Bu" işaret zamiri. II Arzu, istek.

*Hevā-y-ile görindi gerçi ḳālim \ Ḫudā bilür nicedir **bunda** ḥālim (b.653)*

4. budur: "Bu" işaret zamiri. (Yüce Allah'ın adıyla başlamaktır.).

*Gerekdür ya'ni Bismillāh-ı 'ālī \ **Budur** teşríf eden cümle maḳāli (b.3)*

5. budur: Bu, işaret zamiri. II Allah'a hamd olsun sözü kastedilmiştir.

*Elifle bedane **budur** işāret \ Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet (b.18)*

6. bular: "Bunlar" işaret zamiri. II Şairler.

*Bu bāzārıñ **bular** gevher-fürūşı \ Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı (b.73)*

2.1.11. Edat

"Yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, gramer bakımından onlara hâkim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözlerdir."[115]

Ömer Fu'âdî risalede daha çok " gibi, için ile…" edatlarını kullanmıştır. Müellif Türkçe edatların yanı sıra Farsça " āsā, veş…" Arapça " misal " gibi edatları kullandığını görüyoruz.

gibi:

"gibi" edatı, benzetme yapmak için kullanılan bir kelimedir.

"gibi" edatı benzerlik anlamı vererek, hem müstakil olarak hem de farklı sözcüklere eklenerek kullanılmıştır.

***Ser-i mü'min gibi** her demde mīmi \ Mekān itmiş durur pāy-ı ḳadīmi (b.23)*

***Sikender gibi** girmişdim o tāre\ Getürem tā ḥayāt[ı] ín-kenāre (b.230)*

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān \ Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān (b.478)

"āsā" Farsça 'da son ek olarak kullanılan "-āsā" sözcüklerin sonuna eklenerek benzetme edatı olarak kullanılmıştır. Gibi, benzer anlamları katmıştır.

Dür-āsā dālı ṭalmış baḥr-ı ḥamde \ Dü-tā olmış ider Allāh'a secde (b.24)

Anıñ nāmın eşitse dív-i a'dā \ İderler Ĥavfı cinn ü 'ifrít-āsā (b.152)

"veş" Farsça son ek olarak kullanılan "veş" kelimesi Türkçe'deki "gibi" edatına benzer.

[115] Korkmaz, a.g.e, 895.

*Virüp cānı bular cānān alurlar \ ʻAzíz-**veş** Yūsuf-ı Kenʻān olurlar (b.74)*

*Şecāʻatle žuhūr etdi ʻAlí-**veş** \ Şeh-i Kisrā'ya ēarb etdi velí-**veş** (b.143)*

misāl:

Arapça "miŝāl" edatı gibi anlamında hem müstakil olarak hem de farklı sözcüklere eklenerek kullanılmıştır.

misal: Benzer, örnek, gibi.

*Kitāb-ı ḥüsninüñ yoḳdur **misāli** \ Zebān ehlini lāl eyler visali (b.418)*

*Bu ḥālim oldı mecẕūblar **misāli** \ Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli (b.436)*

içün

içün : "Amacıyla, maksadıyla" anlamlarındaki edat.

*Künt-i kenz feṭḥi **içün** baña verildi miftāḥ \ Feṭḥ idüp bend-i ṭılsmātı ġınālar buldum (b.674)*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ‘ÖMER FU’ÂDÎ EFENDİ’NİN RİSÂLE-İ HÂBİYYESİ’NİN BAĞLAMLI DİZİN VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

a:

1. **anı:**-*(n)ı*
Mesnevi 3
Mısra: **23**
" O", üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali || Hz. Muhammed.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

2. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 13
Mısra: **26**
"O" 3. teklik şahıs zamiri II Cem Sultan.

Diyār-ı ʿilm ü naẓma oldı sulṭān
Vezīri oldı anıñ ʿilm ü ʿirfān

3. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 15
Mısra: **46**
"O" 3. teklik şahıs zamiri || Arif; Razi.

Dilerseñ ḥāl-i ʿārifde beyānı
Nihānī bilinür anıñ ʿayānı

4. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 15
Mısra: **58**
" O" üçüncü teklik şahıs zamiri, onun.

Bilindi Lāmiʿī Ḥüsn ü Dil’inden
İçenler mest olur anıñ ṣuyından

5. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 24
Mısra: **5**
"Onun" işaret zamiri. II Gönül açan geniş ova.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

6. **anuñla:**-*nuñ, -la*
Mesnevi 4
Mısra: **8**
" O " 3. tekil şahıs zamirinin tamlayan eki almış biçimi. II Hz. Ömer.

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOṣmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

7. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 5
Mısra: **3**
"O", üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hâli. II Hz. Muhammed (s.a.v.).

Anıñ ḥubbıyla cānım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

8. **anıñ:**-*n, -ıñ*
Mesnevi 11
Mısra: **15**

"O" 3. teklik şahıs zamiri. II Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

Ṣadā-yı Ḳudüs olmış ḳût-ı cānı
Veled Sultān anıñ sırr-ı ʿaẕīmi

9. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **16**
"O" üçüncü teklik şahıs zamiri. II Sultân Veled.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

10. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **36**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Vahdet, birlik sırrı.

Aña vāḳıf olımaz ehl-i keṣret
Veliyyullāh biri daḫı Süleymān

11. **anıñ:**-*n, -ıñ*
Mesnevi 11
Mısra: **35**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Şeyh Elvân-ı Şirâzî'nin tasavvufî tercüme eseri.

Kemāl-i sırr-ıla bulur maʿārif
Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet

12. **anuñ:**-*n, -uñ*
Mesnevi 11
Mısra: **50**
"O" üçüncü teklik şahıs zamiri. II Şair Sürûrî.

Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır
Murādın Ḫaḳḳ teʾvīl-ile ḳıldı

13. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **54**
"O" üçüncü teklik şahıs zamiri. II Yazıcı-zâde Muhammed.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

14. **anıñ:**-*n, -ıñ*
Mesnevi 11
Mısra: **55**
"O" işaret zamiri. II Hz. Muhammed'in sırrı.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

15. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **56**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Yazıcı-zâde Muhammed.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

16. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **17**
" O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

17. **anuñ:**-*n, -uñ*
Mesnevi 11
Mısra: **23**
"Onun" teklik üçüncü şahıs

zamirinin ilgi hali. II Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

Bu nūrıyla Celālü'd-dīn'e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de

18. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 34
Mısra: **2**
" O" üçüncü teklik şahıs zamirinin ilgi hali eki almış şekli. II Sevgili.

Çü oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẓır
Anıñ Naḳḳāşı oldı baña ẓāhir

19. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 12
Mısra: **8**
" O" üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali. II Şairi.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

20. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 12
Mısra: **15**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri. (II. Murat).

Aña ferzend idi Sulṭān Mehemmed
Ki ʿavn-ı Ḥaḳḳ'la olmış mü'ebbed

21. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **23**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Cem Sultan.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

22. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 13
Mısra: **32**
"A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi. II Yavuz Sultan Selim.

Biri Sulṭān Selīm ṣıdḳ-ıla ġāzī
Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi

23. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **36**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Yavuz Sultan Selim.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān
Revādır dense aña Āl-i ʿOs̲mān

24. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 13
Mısra: **40**
"Onu" kişi zamiri. II Şah İsmail.

Gözin açdırmadı evvel oyunda
Anı māt eyledi hem at oyunda

25. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **42**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Yavuz Sultan Selim.

Diyār-ı naẓma ṣaldı seyf-i berḳi
Aña feṭḥ oldı her maʿnā-yı şarḳī

26. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **47**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Kanuni Sultan Süleyman.

Hudā virdi aña ʿömr-i ṭavīli
Firāsetle daḫı ʿilm-i ḫazīni

27. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **58**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Kanuni Sultan Süleyman.

Ḫudā'nıñ ʿavni aña reh-ber oldı
Ḳamu ʿālem aña fermān-ber oldı

28. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **57**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Kanuni Sultan Süleyman.

Ḫudā'nıñ ʿavni aña reh-ber oldı
Ḳamu ʿālem aña fermān-ber oldı

29. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 13
Mısra: **55**
"Onun" 3. tekil şahıs zamiri. II Kanuni Sultan Süleyman.

Anıñ nāmın eşitse dīv-i aʿdā
İderler ḫavfı cinn ü ʿifrīt-āsā

30. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 13
Mısra: **81**
"A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi. II Osmanlı Padişahlarından III. Murat.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

31. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 14
Mısra: **6**
"Onun" 3. tekil şahıs zamiri. II 16.yüzyıl yazarı Latifi.

Bana üstād-ı ẓāhirdir Laṭīfī
Anıñ luṭfıyla irdim bu kemāle

32. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **4**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Edirneli Osmanlı şairi Emrî.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

33. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **12**
"A-na: o-na", üçüncü teklik şahıs zamiri. II 15. yüzyıl şairlerinden Şeyhî.

Maʿārif ṭālibi olduḳda Şeyḫī
Aña irşādla feyż etdi şeyḫi

34. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **56**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II İkinci Bayezid dönem şairlerinden Āfitābi.

İdüp rūşen cihānı Āfitābī
Ḥicāb olmadı aña hiç seḥābī

35. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **66**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II ʿAṭāyī.

ʿAceb luṭf ehli olmışdı ʿAṭāyī
Aña Ḥaḳ virdi Ḫātem-veş seḫāyı

36. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **78**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Harîmî.

Maʻārif cāmesin giydi Ḥarīmī
Aña reşk itmedi hergiz Faḳīrī

37. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 18
Mısra: **22**
"O" işaret zamiri. II H.Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisinde.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

38. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 18
Mısra: **23**
"O" işaret zamiri, onda. II H.Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisinde.

Yazılmış anda rüʿyā-yı Zelīḫā
Cemāl-i Yūsuf'ı etmiş temāşā

39. **andan:**-*n, -dan*
Mesnevi 19
Mısra: **38**
"O" işaret zamiri, ondan. II Bahçe.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

40. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 21
Mısra: **2**
"O" üçüncü teklik şahıs zamiri II Hz. Yusuf kıssasının kadın kahramanı Züleyha.

Ḥikāyet içre anı bulmamışdım
Oḳuyınca bu ḥāli eyledim ḫôş

41. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **50**
"O" işaret zamiri, onu. II Gerçek âşkı.

Ṭarīḳimde baña ḳıl anı lāyıḳ
Çerāġ-ı ʿaşḳı cān bezminde yandır

42. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 23
Mısra: **34**
"O" işaret zamirinin yönelme durum eki almış hâli, ona. II Yüce kapı.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

43. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 23
Mısra: **39**

"O" işaret zamirinin yönelme hal eki almış biçimi, ona. II Dergâh, tekke.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

44. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 24
Mısra: **2**
"O" işaret zamirinin belirtme durumu eki almış hali, onu. II Eşsiz ova.

Düşinde görmemişdi anı Mecnūn
Feżā-yı dil-güşāsı cān-feżādır

45. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 24
Mısra: **11**
"Onda" işaret zamiri. II Geniş ova.

Açılmış güne güne erġavānı
Diraḫt-ı mīve olmış anda efzūn

46. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 24
Mısra: **15**
O", işaret zamirinin ilgi eki almış hâli, onun. II Cömert bozkır.

Ṭoyurur mīvesinden her ricāli
Ṣorarsañ mīve bostānını anıñ

47. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 25
Mısra: **15**
"Orada" işaret zamiri. II Yüce Dağ.

İder hem ṣayd-ı murġāna ser-āġāz
Görindi anda hem āhū vü ceyrān

48. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 25
Mısra: **25**
"Onu" işaret zamiri. II Kuşları.

Daḫı murġān ider ṣavta ser-āġāz
İşidenler anı giryān olurlar

49. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 20
Mısra: **19**
"O" işaret zamiri. II Kul(lar)a.

Hidāyet reh-ber olmasa ʿibāda
Bu iki ḥālet eyler anı meftūn

50. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **4**
" O" işaret zamiri. II Âşık(lar).

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

51. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **18**
" O" işaret zamiri. II Âşık(lar).

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa

52. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 23
Mısra: **2**
" O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Âşık, aşk sahipleri.

Anıñ yolı irişür bāb-ı ʿaşḳa
Eger ṣıdḳ-ıla iderse teveccüh

53. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 23
Mısra: **5**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Sadık âşık.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

54. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 32
Mısra: **32**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II İçten ve doğru olmayan, ikiyüzlü (kişi).

Eger ʿāşıḳda yoḳ ṣıdḳ u saʿādet
Anıñ ʿaşḳında görinür şeḳāvet

55. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 32
Mısra: **33**
"O" işaret zamiri. II İçten ve doğru olmayan, ikiyüzlü (kişi).

Anı ʿaşḳı ıraġ eyler Ḫudā'dan
Iraġ olur daḫı feyż ü hüdādan

56. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 32
Mısra: **36**
"O" işaret zamiri II İkiyüzlü, özü ve sözü doğru olmayan âşık.

Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem
Bu ʿaşḳıyla dime sen aña ādem

57. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 32
Mısra: **48**
"O" işaret zamiri II Sevgili.

Saʿādetle göründi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

58. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 32
Mısra: **45**
"O" işaret zamiri II Sevgili.

Benim saʿdım aña oldı muvāfıḳ
Anıñ saʿdı baña oldı muvāfıḳ

59. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 26
Mısra: **10**
"Ona" üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme durum eki almış hâli. II Peygamber, evliya, veli.

Aña bir oldı vaḥdet ile kes̲ret
Olur ise n'ola mesken aña ṭaġ

60. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 26
Mısra: **11**
"Ona" kişi zamiri. II Evliya, veli.

Aña bir oldı vaḥdet ile kes̲ret
Olur ise n'ola mesken aña ṭaġ

61. **anuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 27
Mısra: **23**
"O" işaret zamirinin tamlayan eki almış hali, onun. II Sevgili.

İki rādır iki ebrū-yı çīni
Cemālinden anuñ yek dāne ḫāli

62. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 27
Mısra: **58**

"Onu", üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali. II Ay yüzlü bir (güzel, sevgili).

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

63. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 27
Mısra: **61**
"Ona" üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme durum eki almış hâli. II Sevgili.

Dil ü cānım aña olurdı māʿil
Olurdum pertev-i ʿaşḳına nāʿil

64. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 27
Mısra: **79**
"Onun", üçüncü tekil şahıs zamirinin ilgi eki almış hâli. II Sevgili.

İdüp ʿaşḳın anıñ cānımda pinhān
Gezerdim sırr-ıla ʿālemde ḥayrān

65. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 27
Mısra: **85**
"O" işaret zamirinin belirtme durum eki almış hâli. II Mecâzî (dünyevî) aşk.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

66. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 27
Mısra: **92**
"Ona" işaret zamiri. II Aptal, budala; şaşkın, ne yapacağını şaşırmış.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

67. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 28
Mısra: **10**
"O" üçüncü tekil şahıs zamiri, ona. II Aşığın gönlü; gönül sayfası.

Mücellī olsa dil levḥi mücellī
İder maḥbūb aña da'im tecellī

68. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 29
Mısra: **3**
"Orada" anlamında işaret zamiri. II Kastamonu.

Livā-yı pādişāhī anda ḳāʿim
Emīr -i kām-rānī anda ḥākim

69. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 29
Mısra: **4**
"Orada" anlamında işaret zamiri. II Kastamonu.

Livā-yı pādişāhī anda ḳāʿim
Emīr -i kām-rānī anda ḥākim

70. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 29
Mısra: **19**
"Orada" anlamında işaret zamiri. II Kastamonu şehri.

Oḳınur anda hem Ḳurʾān-ı ġarrā
Şeref virmiş durur ḥuffāẓ u ḳurrā

71. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 29

Mısra: **34**

"Orada" anlamında işaret zamiri. II Kastamonu şehri.

Bahārında göñüller eyleyüp ḫoş
Ġam-ı kesret olur anda ferāmūş

72. **aña:**-*ñ, -a*

Mesnevi 30

Mısra: **16**

"O" üçüncü tekil şahıs zamiri, ona. II Şeyh Abülbâkî Efendi.

ʿAzīz-i dil olup cān-ıla ṭālib
Zelīḫā-veş aña nefs oldı rāġıb

73. **aña:**-*ñ, -a*

Mesnevi 31

Mısra: **6**

"O" üçüncü tekil şahıs zamiri, ona. II Şeyh 'Abülbâkî Efendi.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

74. **aña:**-*ñ, -a*

Mesnevi 32

Mısra: **4**

"O" üçüncü tekil şahıs zamiri, ona. II Âşık, seven kişi.

Gerekdir ʿāşıḳıñ ṣıdḳına ḥüccet
Ki olmaya aña kiẕb-ile töhmet

75. **anı:**-*n, -ı*

Mesnevi 32

Mısra: **1**

" O" üçüncü teklik şahıs zamiri, ona.

Dil ü cāndan anı oldum müşāhid
İki ḥālet bu ṣıdḳa oldı şāhid

76. **aña:**-*ñ, -a*

Mesnevi 41

Mısra: **4**

"A-na: o-na" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Olup ḳāʿim-maḳām-ı ḳuṭb'ül-aḳṭāb
Aña meyl etdi cümle ehl-i elbāb

77. **anda:**-*n, -da*

Mesnevi 41

Mısra: **7**

"A-nda: o-nda". II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir anda bāhir
Kemāl-i ʿilm-i bāṭın anda ẓāhir

78. **anda:**-*n, -da*

Mesnevi 41

Mısra: **8**

"A-nda: o-nda". II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir anda bāhir
Kemāl-i ʿilm-i bāṭın anda ẓāhir

79. **anıñ:**-*nıñ*

Mesnevi 41

Mısra: **26**

" O" üçüncü tekil şahıs zamiri, onun. II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Görindi nice vech-ile işāret
Anıñ irşād-ı nefʿine bişāret

80. **anlara:**-*n, -lar, -a*

Mesnevi 41

Mısra: **28**

"Onlar" üçüncü çokluk şahıs zamiri. II Dervişler, talebeler.

Çeker ṭālibleri zencīr-i ceẕbī
İder irşādını anlara ḥasbī

81. **anıñ:**-*nıñ*

Mesnevi 41

Mısra: **29**

" O" üçüncü tekil şahıs zamiri, onun. II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Bu ceẕb-ile anıñ cāyine vardım
Elin pūs etmege pāyine vardım

82. **aña:**-*ñ, -a*

Mesnevi 41

Mısra: **31**

"O" üçüncü tekil şahıs zamiri, ona. II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Aña teslīm-ile etdim inābet
Baña irşādla virdi hidāyet

83. **anda:**-*n, -da*

Mesnevi 41

Mısra: **40**

"A-nda: o-nda". II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

84. **aña:**-*ñ, -a*

Mesnevi 42

Mısra: **16**

"O" üçüncü tekil şahıs zamiri. II Güzel kokular satan kimse.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

85. **anı:**-*n, -ı*

Mesnevi 43

Mısra: **6**

"O" işaret zamiri. II Gönül hücresini.

Zeyn-i tecellī-i Ẕāt etdi anı müsetter

86. **anı:**-*n, -ı*

Mesnevi 45

Mısra: **4**

"Onu" işaret zamiri. II Gönül ve can.

Anı feṭḥ etmege miftāḥın iste
Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḥ

87. **aña:**-*ñ, -a*

Mesnevi 45

Mısra: **5**

"Ona" işaret zamiri. II Gönül ve can.

Anı feṭḥ etmege miftāḥın iste
Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḥ

88. **anda:**-*n, -da*

Gazel 2

Mısra: **8**

Orada; o halde, o durumda, o ruh hâliyle.

Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

89. **anuñla:**-*nuñ, -la*

Mesnevi 1

Mısra: **14**

"O" işaret zamiri, onunla. II Besmele.

Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl
Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl

90. **anıñla:**-*nıñ, -la*
Mesnevi 2
Mısra: **6**
"Onunla" işaret zamiri. II Allah'a hamd olsun sözü kastedilerek.

Olup bālā-nişīn-i cümle aḳvāl
Mübārek ḳāl olur anıñla her ḳāl

91. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 2
Mısra: **28**
"Onun" 3. teklik şahıs zamiri. II Allah.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān

92. **anuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 2
Mısra: **29**
"Onun" işaret zamiri. II Yüce Allah.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān

93. **anuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 3
Mısra: **2**
"Onun" teklik üçüncü şahıs zamiri. II Hz. Muhammed.

Anuñ ʿaşḳına ḫalḳ oldu bu mevcūd
Cemāli maẓhar-ı nūrı Ḫudā'dur

94. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **5**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Hz. Muhammed.

Vücūdı ʿāleme nūr-ı hüdādur
Deñilür aña gerçi ẕāt-ı ekrem

95. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **7**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamiri. II Hz. Muhammed.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

96. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **13**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamiri. II Hz. Muhammed.

Bu sırrıñ ol durur maḥżā ʿayānı
Süḫan-ver oldı aña cümle bī-cān

97. **anuñla:**-*nuñ, -la*
Mesnevi 3
Mısra: **14**
"O" 3. tekil şahıs zamirinin tamlayan eki almış biçimi, onunla. II Hz.Muhammed.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb

98. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **22**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs

zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Hz. Muhammed.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

99. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 4
Mısra: **1**
"Onun" 3. teklik şahıs zamirinin ilgi eki almış hâli. II Hz. Muhammed.

Ebū Bekr idi yār-ı gārı anıñ

100. **andaydı:**-*n, -da, -y, -dı*
Mesnevi 4
Mısra: **11**
"A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi. II Hz. Osman.

Fażīletle odur Kurʾān'ı cāmiʿ
Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd

101. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 9
Mısra: **8**
"A-nda: o-nda", işaret zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi. (Hakikat kastedilerek).

Ḥaḳāyıḳ ehli fehm ider ḥaḳīḳat
Daḳāyıḳ ehli ider anda diḳḳat

102. **ana:**-*n, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **14**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Hakikat sahibi.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

103. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 9
Mısra: **20**
"A-na: o-na", üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi.(Kalbinde olgunluk olan kişi).

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḥāli

104. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 11
Mısra: **2**
"Onu" işaret zamiri.(Şâir kastedilerek).

Ḥaḳīḳat mışrına sultān-ı ʿādil
Velāyet ehli şāʿirdür anı bil

105. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 12
Mısra: **12**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Şairler.

Ne yerde gūş ide bir ehl-i fażli
Getürürdi iderdi aña meyli

106. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **1**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Fatih Sultan Mehmet.

Ḫudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAvnī

107. **anuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 13
Mısra: **53**
"Onun" teklik üçüncü şahıs zamirinin ilgi hali. II Kanuni Sultan Süleyman.

Faṣāḥat mühri anuñ ḫātemidür
Belāġat şānlarınuñ ḫātemidür

108. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **16**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Şair Cinani kastedilmiştir.

Giricek cennet-i ḳalbe Cinānī
İkinci oldı aña rūḥ-ı s̱ānī

109. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 19
Mısra: **53**
"A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi. II Sevgili.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

110. **andan:**-*n, -dan*
Mesnevi 19
Mısra: **54**
"O" işaret zamiri, ondan. II Sevgili.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

111. **aña:**-*ñ, -a*
Mesnevi 20
Mısra: **9**
"Ona" üçüncü tekil şahıs zamirinin yönelme durum eki almış hâli. II Allah'a, ezel üstadına.

Dil ü cāndan aña teslīm olaydıñ
O sulṭānıñ daḫı ḳadrin bileydiñ

112. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 26
Mısra: **2**
"Orada" işaret zamiri. II Yüce dağda.

Ferāġ ehli bulur anda kerāmet
Erenler cāyıdır zor demde ṭaġlar

113. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 26
Mısra: **16**
"Orada" işaret zamiri. II Tûr Dağı.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

114. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 26
Mısra: **22**
"Orada" işaret zamiri. II Küh-sār, dağlık yer.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

115. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 27
Mısra: **6**
"Orada" anlamında işaret zamiri. II Çöl.

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

116. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 45
Mısra: **2**
"Onu" işaret zamiri. II Hak yolu.

Anı bulur dem-ā-dem ḳalb-i ṣāfī
Dil ü cān maḥzeni oldıysa beste

117. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 44
Mısra: **12**
"Onun" işaret zamiri. II Gönül.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

118. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 20
Mısra: **4**
Onu, "O" üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali. II Doğru ilim sayfasına yazılan.

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

119. **anıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 17
Mısra: **1**
"O" 3. teklik şahıs zamiri, onun. II Sâkisi Allah olan kişi.

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

120. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 17
Mısra: **3**
Onu, " O" üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali. II Hikmet şarabının mest eylediği kişi.

Anı mest eylemiş ḥikmet şarābı
Kelām-ı Ḥaḳ'dan almış bu kitābı

121. **anda:**-*n, -da*
Mesnevi 17
Mısra: **7**
"A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi. II ġavvāṣ-ı māhir.

Rümūz-ı sırr-ı ʿirfān anda mevcūd
Anıñ-çün ehl-i ʿirfān içre maḥmūd

122. **anı:**-*n, -ı*
Mesnevi 20
Mısra: **18**
Onu, "O" üçüncü teklik şahıs zamiri. II Kulları.

İledir nefs anı kibr ü ġubâda

<u>āb:</u>

1. **ābı:**-*ı*
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Su.

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

<u>āb u gilden:</u>

1. **āb u gilden:**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Su ve toprak. II Varlık ve tabiat.

Dilerseñ bu kemāli cān u dilden
Gider ʿaşḳıñ Fuʿādī āb u gilden

āb u hevāsı:

1. **āb u hevāsı:**-*sı*
   Mesnevi 29
   Mısra: **31**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Su ve hava. ll iklim.

Ziyāde dil-güşā āb u hevāsı
Seḫā kānı durur hem aġniyāsı

ʿabd-ı kemīni olup:

1. **ʿabd-ı kemīni olup:**-*up*
   Mesnevi 39
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Aciz, zavallı kul olmak; değersiz köle olmak.

Eliñden ḳoma anıñ dāmenini
O sulṭānıñ olup ʿabd-ı kemīni

āb-ı dil:

1. **āb-ı dil:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **56**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gönül suyu.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

āb-ı ḥayvān:

1. **āb-ı ḥayvān:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İçeni ölümsüzlüğe ulaştırdığına inanılan hayat suyu.

Kemāl-i feyż-i Ḥaḳ irişe ol ān
Ḫızır-veş bula rūḥum āb-ı ḥayvān

āb-ı kevser:

1. **āb-ı kevser:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Cennette bulunduğuna ve içenin bir daha susuzluk çekmeyeceğine inanılan kutsal su, Kevser suyu.

Dizüpdür ḫayl-i naẓma dürr ü gevher
Ḥalāvetde kelāmı āb-ı Kevser

aç:

1. **açmış:**-*mış*
   Mesnevi 11
   Mısra: **56**
   Açmak, ortaya çıkmak.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

2. **açdı:**-*dı*
   Mesnevi 13
   Mısra: **34**
   Yönetmek; fethetmek.

Ḫilāfet taḫtına geçti o server
Mehābetle ʿÖmer-veş açdı kişver

3. **açınca:**-*ınca*
   Mesnevi 18
   Mısra: **22**
   Açmak, açık hale getirmek; okumak.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

4. **açıldı:**-*ıl, -dı*
   Mesnevi 23

Mısra: **16**
Açık hale gelmek, açılmak.

Açıldı çeşm-i cānım bāṭınımda
Revān oldı gözim seyr-i cemāle

5. **açıldı:**-*ıl, -dı*
Mesnevi 23
Mısra: **41**
Açık hale gelmek, açılmak.

Daḫı bulur saʿādet ile kāmı
Seniñ içün açıldı bāb-ı iḫsān

6. **açdum:**-*du, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **42**
Açmak, açık hale getirmek.

Gözim açdum ol uyḫudan uyandım
İderdim rūz şeb āh-ile zārı

7. **açıldı:**-*ıl, -dı*
Mesnevi 34
Mısra: **22**
Açılmak, açık hale gelmek, meydana çıkmak. II Manevi anlamda, ilahi sırların ortaya çıkması.

Bu sırrı-ıla ḳapandı bāb-ı keşret
Şühūd-ıla açıldı bāb-ı vaḥdet

8. **açılsa:**-*ıl, -sa*
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Açılmak, açık hale gelmek; görür duruma gelmek. II Manevi anlamda uyanış.

Kemāl-ile açılsa dīde-i cān
Cemāl-i Ḥaḳ olur meşhūd-ı rūhuñ

9. **açıldı:**-*ıl, -dı*
Mesnevi 39
Mısra: **34**
Açık hale gelmek.

Delīl oldı bana Ḥaḳ'dan ʿināyet
Açıldı rāh-ı Ḥaḳ'da bāb-ı himmet

10. **açıldı:**-*ıl, -dı*
Mesnevi 41
Mısra: **24**
Açık hâle gelmek, açılmak.

Oḳıdım Sūre-i-Feṯḥ'i dilinden
Açıldı ḥāl-i bīʿat hem elinden

11. **açıldı:**-*ıl, -dı*
Mesnevi 41
Mısra: **40**
Açık hale gelmek, açılmak.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

12. **açıldı:**-*ıl, -dı*
Mesnevi 44
Mısra: **22**
Açık hale gelmek, açılmak.

Açıldı kent-i künzin ḳufl-ı bābı
Beḳā ḥāline dil olduḳda āgāh

13. **açup:**-*up*
Mesnevi 6
Mısra: **7**
Açmak, göstermek; söylemek.

Açup dil ġoncesin ḫandān idenler
Daḫı bülbülleri nālān idenler

14. **açılup:**-*ıl, -up*
Gazel 1
Mısra: **8**
Açık hale gelmek; aydınlanmak.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

ʿaceb:

1. ʿ**aceb:**
Mesnevi 11
Mısra: **58**
Acaba.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

2. ʿ**aceb:**
Mesnevi 18
Mısra: **29**
Acaba.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

3. ʿ**aceb:**
Mesnevi 15
Mısra: **65**
Öyle ki.

ʿAceb luṭf ehli olmışdı ʿAṭāyī
Aña Ḥaḳ virdi Ḫātem-veş seḫāyı

4. ʿ**aceb:**
Mesnevi 23
Mısra: **32**
Acaba.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

5. ʿ**aceb:**
Mesnevi 25
Mısra: **3**
Acaba.

Külüngin urmamış sengine Ferhād
ʿAceb cāy-ı bülend ü kūh-ı aʿlā

ʿaceb mi:

1. ʿ**aceb mi:**
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tuhaf mı; Şaşılır mı? (Şaşılmaz).

ʿAceb mi efḍalı olsa cihānıñ
Nübüvvet ʿarż idicek etdi taṣdīḳ

ʿacem':

1. ʿ**acem'den:**-*den*
Mesnevi 13
Mısra: **27**
İran.

Yol-iken salṭanat-ı Rūm ʿAcem'den
Fenā bezminde geçdi cām-ı Cem'den

açıl:

1. **açılmayınca:**-*ma, -y, -ınca*
Mesnevi 45
Mısra: **7**
Açık hale gelmek.

Teveccüh eyle ki feṭḥ ide Fettāḥ
Açılmayınca ḳuflı küntü kenziñ

2. **açılur:**-*ur*
Mesnevi 19
Mısra: **49**
(Çiçek) açılmak, çiçeklenmek.

Ġuncla gülse ġonceler açılur
Söylese ḥikmet-ile dür ṣaçılur

3. **açılmış:**-*mış*
Mesnevi 23
Mısra: **23**
Kapalı konumdan açık konuma gelmek.

Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde
Açılmış ol der-i iḥsāna beñzer

4. **açılmış:**-*mış*
Mesnevi 24
Mısra: **10**
Açık hâle gelmek, çiçeklenmek.

Açılmış gūne gūne erġavānı
Diraḫt-ı mīve olmış anda efzūn

5. **açıla:**-*a*
Mesnevi 45
Mısra: **9**
Açık hale gelmek, açılmak.

Bulımazsın ġınāsın naḳd-i ʿizziñ
Dilerseñ kim açıla bāb-ı ʿirfān

ʿadālet:

1. ʿ**adāletle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **9**
Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; doğruluk.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

ādem:

1. **ādem:**
Mesnevi 19
Mısra: **7**
İnsan, kişi.

Bend urup bāb-ı ḥisse her ādem
Seyr iderdi ḫayāl ile ʿālem

ādem dime:

1. **ādem dime:**-*me*
Mesnevi 32
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsan deme, adam deme. II Yokluk deme.

Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem
Bu ʿaşḳıyla dime sen aña ādem

ʿadlī:

1. ʿ**adlī:**
Mesnevi 13
Mısra: **10**
Sultan II. Bâyezîd'in şiirdeki mahlası. II Adalet, doğruluk ve hakkaniyet.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

āfāḳ:

1. **āfāḳ:**
Mesnevi 11
Mısra: **26**
Ufuklar, her yer, etraf, bütün çevre.

Kemālinden münevver oldı āfāḳ
Ḥaḳāyıḳ söylemiş manṭūḳ-ı Ḥaḳ'dır

āfāḳa saçdı:

1. **āfāḳa şaçdı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her tarafa saçmak, etrafa saçmak.

Serīr-i naẓma ʿirfān-ıla geçdi
Ḥaḳāyıḳ dürlerin āfāḳa ṣaçdı

āfitāb:

1. **āfitābı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Güneş II Sevgili, dost.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

āfitābī:

1. **āfitābī:**
Mesnevi 15
Mısra: **55**
II. Bayezid dönem şairlerindendir.

İdüp rūşen cihānı Āfitābī
Ḥicāb olmadı aña hiç seḥābī

ʿafv ola:

1. ʿ**afv ola:**-*a*
Mesnevi 46
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Affedilmek, bağışlanmak; hoşgörü ile karşılanmak, mazur görülmek.

Ümīddir ʿafv ola sehv-ile ʿamdim

āgāh olduḳda:

1. **āgāh olduḳda:**-*duḳ, -da*
Mesnevi 44
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Haberdar olmak, öğrenmek, farkında olmak. II. Uyanık bulunmak.

Açıldı kent-i künzin ḳufl-ı bābı
Beḳā ḥāline dil olduḳda āgāh

aġniyā:

1. **aġniyāsı:**-*sı*
Mesnevi 29
Mısra: **32**
Zenginler.

Ziyāde dil-güşā āb u hevāsı
Seḫā kānı durur hem aġniyāsı

aġrāz u aġyār:

1. **aġrāz u aġyār:**
Mesnevi 41
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Niyetler ve başkaları, maksat ve yabancılar.

Fenā buldı ḳamu aġrāz u aġyār
Görindi ḥāl-i el'ān-ı kemā-kān

aġyār:

1. **aġyār:**
Mesnevi 27
Mısra: **85**
(Âşığa göre) Sevgilisinin dost edindiği kimseler, rakipler. II Allah'tan başka her şey, mâsivâ.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

2. **aġyār:**
Mesnevi 35
Mısra: **28**
Gayr'lar, başkaları, diğerleri; yabancılar, bildik olmayanlar. (tas.) Allah'tan başka her şey.

Bu rāzı ṣaḳladım derd-ile her bār
Derūnum ḥālini ṭuymadı aġyār

3. **aġyār:**
Mesnevi 36
Mısra: **1**
Başkaları, rakip. II Allah'tan başka her şey.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn'ı aġyār bī-ḫaber
Leylā'yı Mevlā'ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

4. **aġyār:**
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Başka, gayr. II Rakip.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn'ı aġyār bī-ḫaber
Leylā'yı Mevlā'ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

5. **aġyāra:**-*a*
Mesnevi 41
Mısra: **55**
Başka, yabancı, diğer, gayr. II Rakip.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi keşretle ḳāʿil

āh ile zārī:

1. **āh ile zārī:**-*ī*
Mesnevi 28
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ah edip inleme; ağlayıp, inleme.

İderdim rūz şeb āh ile zārī
Baña göstermege yārimi Bārī

āh u efġān:

1. **āh u efġān:**
Mesnevi 27
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ah ve feryat etme; ağlayıp inleme.

Arardım ṣu gibi dīdār-ı yārı
Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān

2. **āh u efġān:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ah ve feryat etme; ağlayıp inleme.

Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān
Gözimdeydi ḫayāl-i rūy-ı cānān

āh u zārī:

1. **āh u zārī:**-*ī*
Mesnevi 27
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âh edip inlemek, ağlayıp inlemek.

Zelīḫā'nıñ var-ıdı ġam-güsāri
Benim yārānım ancaḳ āh u zārī

aḥbāb:

1. **aḥbāb:**
Mesnevi 23
Mısra: **34**
Dostlar, bildik, tanıdık, sevilen kimseler.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

aḥbebtü:

1. **aḥbebtü:**
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Muhabbet ettim. II Hadîs-i şeriften yarım iktibâs, hadîsin me'âli şu şekildedir: "Ben gizli bir hazine idim; bilinmeyi istedim ve mahlûkatı yarattım. (Hadis için bk. Aclûnî, II, 2016).

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

ʿahdi sehvī:

1. **ʿahdi sehvī:**-*ī*
Mesnevi 1
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yanlış söz.

Ḳarīn olursa bismillāh-ı ḥamdi
Görinmez hīç sözinde ʿahdi sehvī

āhī:

1. **āhī:**
Mesnevi 15
Mısra: **79**
Mahlas. 16. yüzyıl Osmanlı şairi. Asıl adı Hasan (Benli Hasan).

Cefā nārı ile yandıḳda Āhī
‘Urūc etdi göge dūd-ı siyāhı

āh-ile zārı:

1. **āh-ile zārı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âh edip ağlamak; ağlama, inleme, feryad etme.

Gözim açdum ol uyḫudan uyandım
İderdim rūz şeb āh-ile zārı

āḫir:

1. **āḫir:**
Mesnevi 13
Mısra: **30**
Sonunda.

Ṭavāf-ı Beyt-i Ḥaḳ oldı müyesser
Beḳāda buldı āḫir ḥacc-ı ekber

āhir cefāsı:

1. **āḫir cefāsı:**-*sı*
Mesnevi 22
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eziyetin sonu, sıkıntının nihayeti.

Vefāya irişe āḫir cefāsı
Dü-çeşmim baḳmaya bu dem cihāne

āhir olur:

1. **āḫir olur:**-*ur*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bitmek, sona ermek. II Ölmek.

Kelāmıñ evveli el-ḥamdü li-llāh
Olıcak āḫir olur in-şāʿ-Allāh

āhū:

1. **āhūsın:**-*sı, -n*
Mesnevi 19
Mısra: **14**
Ceylan, gazal ‖ dilber, güzel.

Kimi ṣaḥrāları şikār eyler
Ġayb āhūsın āşikār eyler

āhū vü ceyrān:

1. **āhū vü ceyrān:**
Mesnevi 25
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Karaca ve ceylan.

İder hem ṣayd-ı murġāna ser-āġāz
Görindi anda hem āhū vü ceyrān

aḥvāl:

1. **aḥvālimi:**-*im, -i*
Mesnevi 29
Mısra: **37**
Durumlar, hâller.

Yazıcaḳ levḥe aḥvālimi Bārī
Vaṭan ḳılmış baña işbu diyāri

2. **aḥvālimi:**-*im, -i*
Mesnevi 41
Mısra: **56**
Durumlar, hâller; olaylar.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi keşretle ḳāʿil

aḥvāl-i ʿaşḳa:

1. **aḥvāl-i ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkın hâlleri.

Tażarru‘ eyledim Yezdān’a vāfir
ʿAlem gelmiş idi aḥvāl-i ʿaşḳa

aḥvāl-i ṣıfāt:

1. **aḥvāl-i ṣıfāt:**
Diğer 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: -
Kişilik (ve)sanatkârlık özelliğinin durumları. II Dışavurumu, yansımaları. .

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

ak:

1. **aḳardı:**-*ar, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **56**
Akmak, coşmak.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

2. **aḳar:**-*ar*
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Akmak (su bağlamında).

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

ak şemsü'd-dīn'iñ:

1. **aḳ şemsü'd-dīn'iñ:**-*iñ*
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akşemseddin, Fatih Sultan Mehmet Han'ın hocasıdır. Hacı Bayram Veli'nin talebelerindendir.

Semāʿ-ı ḥikmetiñ māh-ı bülendi
Ki Aḳ Şemsü'd-dīn'iñ ferzendi Ḥamdī

aḳdem:

1. **aḳdem:**
Mesnevi 12
Mısra: **3**
Önce, ilk, evvel.

Cülūs etdi serīr-i naẓma aḳdem
Bu fażl-ıla odur sulṭān-ı aʿẓem

ʿāḳil:

1. **ʿāḳil:**
Mesnevi 39
Mısra: **3**
Akıl.

Odur ʿāḳil ola Leylā'ya Mecnūn
Odur ʿārif ola Mevlā'ya Mecnūn

ʿaḳl:

1. **ʿaḳlı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **74**
Akıl.

Gözleri ḫāb içinde dil-i bīdār
ʿAḳlı ser-mest-i bāde-i dil-dār

ʿaḳl-ıla:

1. **ʿaḳl-ıla:**
Mesnevi 2
Mısra: **33**
Akıl, mantık çerçevesi ile birlikte.

Kemālī Ẕātını her kimse bilmez
Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrāk

aḳṣā:

1. **aḳṣāṣı:**-*ṣı*
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Uzakta bulunan, ırak, uzak.

Ḥikāyāt ü ḳıṣaṣ ʿālemde çoḳdur
Velī bu ḳıṣṣadan aḳṣāṣı yoḳdur

aḳvāl olup:

1. **aḳvāl olup:**-*up*
Mesnevi 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sözler ol(arak).

Olup bālā-nişīn-i cümle aḳvāl
Mübārek ḳāl olur anıñla her ḳāl

al:

1. **almış:**-*mış*
Mesnevi 17
Mısra: **4**
Ilham almak, esinlenmek.

Anı mest eylemiş ḥikmet şarābı
Kelām-ı Ḥaḳ'dan almış bu kitābı

2. **aldı:**-*dı*
Mesnevi 23
Mısra: **19**
Almak, kaplamak, bürümek.

Miṯāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

3. **aldı:**-*dı*
Gazel 1
Mısra: **3**
Satın almak.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

4. **aldım:**-*dı, -m*
Mesnevi 44
Mısra: **21**
Almak; öğrenmek; hissetmek.

Ḥaḳīḳī şāha cānım bende oldı
Dil-i mürşidden aldım çün cevābı

alçak:

1. **alçaḳda:**-*da*
Mesnevi 20
Mısra: **6**
Yetersiz, düşük seviyede; yerde. II bir lutfa layık görülmemiş şekilde.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

ʿālem:

1. ʿ**āleminde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 11
Mısra: **20**
Âlem, dünya.

Ḥaḳāyıḳ ʿāleminde ḳutbü'l-aḳtāb
İdüpdür Ḳonya'yı nūrıyla enver

2. ʿ**ālemde:**-*de*
Mesnevi 13
Mısra: **12**
Âlem, dünya.

Biri şeh-zādelerden nāmı Ḳorḳud
Ḥışāl-ı ḫūyla ʿālemde maḥmūd

3. ʿ**ālem:**
Mesnevi 11
Mısra: **44**
Âlem, dünya II Herkes.

Anıñ-çün buldı ʿālem içre raġbet
Biri daḫı Sürūrī şeyḫ-i fāżıl

4. ʿ**ālemde:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **53**
Dünyâ.

Nevāyī etdi ʿālemde ṣadāyı
Ġanī etdi nevāsı bī-nevāyı

5. ʿ**ālemde:**-*de*
Mesnevi 16
Mısra: **17**
Dünya.

Ḥikāyāt ü ḳıṣaṣ ʿālemde çoḳdur
Velī bu ḳıṣṣadan aḳṣāṣı yoḳdur

6. ʿ**ālem:**
Mesnevi 17
Mısra: **16**
Dünya, cihan.

Maʿānī maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ
Bu evṣāf-ıla ʿālem içre fāʿiḳ

7. ʿ**alem:**
Mesnevi 22

Mısra: **29**
Dünya; herkes.

Tażarru‘ eyledim Yezdān’a vāfir
ʿAlem gelmiş idi aḥvāl-i ʿaşḳa

8. ʿ**ālemde:**-*de*
Mesnevi 27
Mısra: **57**
Dünya, cihan, evren.

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

9. ʿ**ālemde:**-*de*
Mesnevi 27
Mısra: **80**
(Fâni, geçici) Dünya.

İdüp ʿaşḳın anıñ cānımda pinhān
Gezerdim sırr-ıla ʿālemde ḥayrān

10. ʿ**ālemde:**-*de*
Mesnevi 27
Mısra: **86**
(Fâni, geçici) Dünya.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

11. ʿ**ālem:**
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Âlem, dünya. II Herkes.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

ʿālem içinde:

1. ʿ**ālem içinde:**-*n, -de*
Mesnevi 3
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyada.

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

ālemde ʿazmi kalmadı:

1. **ālemde ʿazmi kalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 15
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyada kararlı, niyetli, azimli kalmadı.

Egerçi kalmadı ālemde ʿazmi
Müheyyādır eyü nāmıyla Bezmī

ʿālem-i dilde:

1. ʿ**ālem-i dilde:**-*de*
Mesnevi 23
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül dünyası.

Görindi ʿālem-i dilde fütūḥum
Nihāna vardı çeşmimde ʿayānım

ʿālī maḳāmı:

1. ʿ**ālī maḳāmı:**-*i*
Mesnevi 23
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce makam.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

āl-i ʿosmān:

1. **āl-i ʿosmān:**
Mesnevi 13

Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Osmanlı Devleti, Osmanlı Hanedanı.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān
Revādır dense aña Āl-i ʿOs̲mān

ʿāli-cenāb:

1. **ʿāli-cenābı:**-*ı*
Mesnevi 16
Mısra: **4**
Şerefli, haysiyetli olmak.

Saʿādet şemsiniñ hem māh-tābı
Faẓīlet ehliniñ ʿāli-cenābı

ʿalīm:

1. **ʿalīmī:**-*ī*
Mesnevi 15
Mısra: **42**
Çok bilen (kimse), ilim sahibi olan, bilgin kimse.

Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

ʿālī-şān:

1. **ʿalī-şān:**
Mesnevi 13
Mısra: **45**
Şanı yüce, şerefli.

Biri Sulṭān Süleymān'dır ʿalī-şān
Muṭiʿ olsa sezādır ins-ile cān

ʿalī-veş:

1. **ʿalī-veş:**
Mesnevi 13
Mısra: **37**
Hz.Ali gibi.

Şecāʿatle ẓuhūr etdi ʿAlī-veş
Şeh-i Kisrā'ya ḍarb etdi velī-veş

allāh:

1. **allāh:**
Mesnevi 17
Mısra: **1**
Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık.

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

allāh'a:

1. **allāh'a:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Allah.

Dü-tā olmış ider Allāh'a secde
Celālüh lafzına eyle nigāhı

allāh-ı ʿazīmi:

1. **allāh-ı ʿazīmi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyük, ulu Allah.

Gedā-veş sevme ol şāh-ı ʿadīmi
Olup dervīş sev Allāh-ı ʿazīmi

almaġ-içün:

1. **almaġ-içün:**
Mesnevi 43
Mısra: **9**
Almak için.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver

Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün
Fuʾādī

aln:

1. **alnı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **41**
Alın.

Alnı nūr-ı sürūr-ı ġam-nākān
Ḳaşı miḥrāb-ı ḳible-i pākān

alt:

1. **altında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 18
Mısra: **4**
Etkisinde olma, mâruz bulunma.

O şeb zülf-i nigār-āsā olup tār
O tār altında nūr-ı rūy-ı dil-dār

ʿamd:

1. ʿ**amdim:**-*im*
Mesnevi 46
Mısra: **4**
Kasten, bilerek, isteyerek.

Ümīddir ʿafv ola sehv-ile ʿamdim

āmed:

1. **āmed:**
Mesnevi 40
Mısra: **18**
Geliş.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā şod temām

ʿammār:

1. ʿ**ammār:**
Mesnevi 11
Mısra: **5**
Ammâr bin Yâser (Sahabedendir).

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

aña:

1. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **8**
Ona.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

2. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **11**
Ona.

Naẓar ḳıldıḳça çeşmim aña cāndan
Cemālin ʿarż iderdi rūy-ı cāndan

3. **aña:**
Mesnevi 33
Mısra: **22**
Ona.

Cemālin seyr idüp ḳalb-i muṣaffā
Aña meyl etmedi nefs-i müzekkā

4. **aña:**
Mesnevi 39
Mısra: **22**
"A-na: o-na". Üçüncü teklik şahıs zamirinin yönelme hâl eki almış biçimi. II Mürşid.

Ḳamu kāmilleriñ olsun lebībi
Mürīd olsun aña dil ʿandelībi

5. **aña:**
Mesnevi 24
Mısra: **4**
"O" işaret zamiri, ona. II Gönül açan geniş ova.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

ancaḳ:

1. **ancaḳ:**
Mesnevi 27
Mısra: **50**
Ancak, sadece, bir tek.

Zelīḫā'nıñ var-ıdı ġam-güsāri
Benim yārānım ancaḳ āh u zārī

anda:

1. **anda:**
Mesnevi 40
Mısra: **9**
"A-nda: o-nda". Üçüncü teklik şahıs zamirinin bulunma hâl eki almış biçimi. II Şeyh Şa'bân-ı Velî.

Okınur anda evrād-ı şerīfi
Olınur daḫı eẕkār-ı laṭīfi

anda bulmuş:

1. **anda bulmuş:**-*muş*
Mesnevi 40
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onda bulmak, onun sayesinde kavuşmak, ulaşmak. II Şeyh Şa'bân-ı Velî.

Maṣīr-i ṭālibāndır ḫān-ḳāhı
Bulanlar anda bulmuş Ḥaḳḳ'a rāhı

andan:

1. **andan:**
Mesnevi 27
Mısra: **34**
Ondan. II Mecnûn.

Gider idi ḫayāl-i Leylī andan
Zelīḫā görse ḥüsninden telaṭṭuf

ʿandelībī:

1. **ʿandelībī:**
Mesnevi 15
Mısra: **51**
Kastamonu'nun Devrekani kasabasından Necati Bey ile çağdaş olan bir şairdir. Sesi ve ıslığıyla bülbül sesini taklit ettiği için halk arasında lakabı Bülbül Hasan idi. Bu yüzden ʿAndelībī mahlas edindi.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

anı:

1. **anı:**
Mesnevi 37
Mısra: **6**
" O", üçüncü teklik şahıs zamirinin belirtme durum eki almış hali. II Allah.

Gelüp ḳalbime ḥālāt-ı ilāhī
Anı fehm eyledi cānım kemā-hī

añıl:

1. **añılmaz:**-*maz*
Mesnevi 27

Mısra: **77**
Hatırlanmak, zikredilmek.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḥāl-i mecẕūb cümle nāsa

anıñ-:

1. **anıñ-çün:**-*çün*
Mesnevi 11
Mısra: **44**
Onun için.

Anıñ-çün buldı ʿālem içre raġbet
Biri daḫı Sürūrī şeyḫ-i fāżıl

2. **anıñ-çün:**-*çün*
Mesnevi 13
Mısra: **2**
Onun için.

Ḥudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAvnī

3. **anıñ-çün:**-*çün*
Mesnevi 13
Mısra: **10**
Onun için.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

4. **anıñ-çün:**-*çün*
Mesnevi 13
Mısra: **20**
Onun için.

Ṭavāf etdi varup Beyt-i Kerīm'i
Anıñ-çün maḫlaṣın dedi Ḥarīmī

5. **anıñ-çün:**-*çün*
Mesnevi 13
Mısra: **62**
Onun için.

Reʿāyāya var-ıdı luṭf u ḥubbı
Anıñ-çün maḫlaṣın didi Muḥibbī

anıñ ʿaşḳı:

1. **anıñ ʿaşḳı:**
Mesnevi 33
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun 'aşkı; sevgilinin 'aşkı. II İlahi 'aşk.

Anıñ ʿaşḳı durur göñlümde bāḳī
Bir olmışdur baña vaṣl u firāḳı

anıñ dāmenini:

1. **anıñ dāmenini:**-*i*, -*n*, -*i*
Mesnevi 39
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun (mürşidin) eteği.

Eliñden ḳoma anıñ dāmenini
O sulṭānıñ olup ʿabd-ı kemīni

anıñ dehānın:

1. **anıñ dehānın:**-*ın*
Mesnevi 19
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun ağzı. II Sevgilinin ağzı.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

anıñ derdle:

1. **anıñ derdle:**-*le*
Mesnevi 22
Mısra: **34**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun derdiyle.

Olayın derdle mahzūnı anıñ
Baña vir ʿaşḳ-ı bāḳī ḳıl hidāyet

anıñ fetḥinde:

1. **anıñ fetḥinde:**-*n, -de*
Mesnevi 12
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun (İstanbul'un, şehrin) ele geçirilmesi.

Diyār-ı naẓma vü büldāna fātiḥ
Resūl-ullāh anıñ fetḥinde mādiḥ

anıñ fikri:

1. **anıñ fikri:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **94**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun düşüncesi. II Şaşkın ne yapacağını şaşırmış.

Gözetmez ḫayr u şerri her ʿamelde
Olur fikri anıñ sırr u ḫalelde

anıñ içün:

1. **anıñ içün:**
Mesnevi 32
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun için, bu sebepten dolayı.

Kimin naḫs-i Züḫalden kıldı menḫūs
Anıñ içün nuḫūset ile maḥsūs

anıñ miyānın:

1. **anıñ miyānın:**-*ın*
Mesnevi 19
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun ince beli. II Sevgilinin ince beli.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

anıñ saʿdı:

1. **anıñ saʿdı:**-*ı*
Mesnevi 32
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun mutluluğu, onun huzuru.

Benim saʿdım aña oldı muvāfıḳ
Anıñ saʿdı baña oldı muvāfıḳ

anıñ zülāli:

1. **anıñ zülāli:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onun tatlı suyu.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n'ola

anıñ-çün:

1. **anıñ-çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **32**
Bu sebepten dolayı, bu nedenle.

Bu fende aṣla irişdi Usūlī
Anıñ-çün buldı ʿirfāna vuṣūli

2. **anıñ-çün:**
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Onun için, bundan dolayı.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳā'im
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

3. **anıñ-çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **26**
Onun için, bundan dolayı.

Yanup pervāne gibi buldı cem'i
Anıñ-çün didiler Şemʿī'ye Şemʿī

4. **anıñ-çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **42**
Onun için, bundan dolayı.

Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

5. **anıñ-çün:**
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Onun için, bundan dolayı.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

6. **anıñ-çün:**
Mesnevi 17
Mısra: **10**
Onun için.

Kemāline işāretdir kelāmı
Anıñ-çün oldı kāmiller be-nāmı

7. **anıñ-çün:**
Mesnevi 3
Mısra: **24**
Onun için; bu sebepten dolayı, bu nedenle.

Ebir oldı anıñ-çün sāye-bānı
Seḥāb-ı cismin etdi sāye-bānı

8. **anıñ-çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **14**
Onun için; bu sebepten dolayı, bu nedenle.

Bu ʿālemde ayaġı çekdi Mestī
Anıñ-çün ḳalmadı devrānda hestī

9. **anıñ-çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **18**
Onun için; bu sebepten dolayı, bu nedenle.

Rūḥ-ı ʿālemde bir görindi ḫāli
Anıñ-çün noḳṭa-i vaḥdetde ḥāli

10. **anıñ-çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **24**
Onun için; bu sebepten dolayı, bu nedenle.

Bulupdur Ḥayretī esrār-ı ʿaşḳı
Anıñ-çün ḥayret-ile buldı şavḳı

11. **anıñ-çün:**
Mesnevi 17
Mısra: **8**
Onun için.

Rümūz-ı sırr-ı ʿirfān anda mevcūd
Anıñ-çün ehl-i ʿirfān içre maḥmūd

12. **anıñ-çün:**
Mesnevi 26

Mısra: **5**
Onun için.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

13. **anıñ-çün:**
Mesnevi 27
Mısra: **52**
Onun için, bundan dolayı.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

14. **anıñ-çün:**
Mesnevi 34
Mısra: **6**
Onun için; bu sebepten dolayı, bu nedenle.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

<u>añla:</u>

1. **añlamaz:**-*maz*
Mesnevi 13
Mısra: **24**
Anlamak, fark etmek, farkına varmak.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

2. **añladım:**-*dı, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **28**
Anlamak, fark etmek, farkına varmak.

O ḥāletde oḳıdım işbu cāyı
Zebān-ı ḥālle añladım Ḫudā'yı

3. **añlayup:**-*y, -up*
Mesnevi 26
Mısra: **18**
Anlamak, fark etmek, farkına varmak.

Fenāsın añlayup buldı tesellī
Kelāmıyla virüp feyżini ol Ḥaḳ

<u>ansız:</u>

1. **ansız:**
Mesnevi 39
Mısra: **30**
Onsuz, o olmadan. II Mürşid, şeyh.

Hidāyet yolı mürşidsiz bulınmaz
Ḫudā ḥaḳḳı hüdā ansız bulınmaz

<u>ara:</u>

1. **arardım:**-*r, -dı, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **44**
Bulmaya çalışmak.

Arardım ṣu gibi dīdār-ı yārı
Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān

2. **arardım:**-*r, -dı, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **54**
Bulmaya çalışmak.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

<u>arada:</u>

1. **arada:**
Mesnevi 3
Mısra: **18**
Arada.

İşaret etdi serv-āzād arada
Dü-ʿālem-arasında vaḥdet-i Ḥaḳ

ʿaref:

1. ʿ**arefler:**-*ler*
Mesnevi 2
Mısra: **34**
En arif, irfanı yüce olan kimse.

Ki ʿarefler dilinde mā-ʿaraf-nāk

aʿrefe:

1. **aʿrefe:**
Mesnevi 22
Mısra: **6**
Bilmek, tanımak.

ʿAşḳ durur aʿrefe īmān iden
ʿAşḳ durur ṣāfī Celāl-ile Cemāl

ʿārif:

1. ʿ**ārifler:**-*ler*
Mesnevi 17
Mısra: **14**
İrfan sahibi, âlim, bilgin.

Cemīʿ-i kümmel ü dānā elinde
Oḳınur cümle ʿārifler dilinde

2. ʿ**ārif:**-*da*
Mesnevi 20
Mısra: **4**
Âlim, bilgin, marifet ehli II Allah'ın sırları kendisine açılmış olan seçkin kul.

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

3. ʿ**ārifler:**-*ler*
Mesnevi 29
Mısra: **22**
Âlim, bilgin, marifet ehli.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

ʿārif odur:

1. ʿ**ārif odur:**-*dur*
Mesnevi 39
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âlim, bilgin, marifet ehli odur. II Allah'ın sırları kendisine açılmış seçkin kul.

Odur ʿāḳil ola Leylā'ya Mecnūn
Odur ʿārif ola Mevlā'ya Mecnūn

ʿārif olurlar:

1. ʿ**ārif olurlar:**-*ur*, -*lar*
Mesnevi 40
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İrfan sahibi olma, hakkıyla bilme, gönül ehli olma. II Allah'ı tanıyan kişi, gönlü uyanık.

Kemāl-i feyzle ʿārif olurlar
Ḥaḳāyıḳ sırrına vāḳıf olurlar

ʿārifān:

1. ʿ**ārifāndır:**-*dır*
Mesnevi 7
Mısra: **2**
İrfan sâhibi kimseler, ârifler, aydınlar.

Bu ḥāle maẓhar olan şāʿirāndır
Merātibce ḳamusı ʿārifāndır

ʿārif-āne irişürler:

1. ʿ**ārif-āne irişürler:**-*ür, -ler*
Mesnevi 40
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Arifller gibi ulaşmak. II Olgun kişilere uygun şekilde erişmek.

Ṭarīḳine girenler ṣādıḳ-āne
İrişürler murāda ʿārif-āne

ʿārif-i ḥaḳḳ:

1. ʿ**ārif-i ḥaḳḳ:**
Mesnevi 40
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ı bilen, tanıyan.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

ʿārif-i vāṣıl:

1. ʿ**ārif-i vāṣıl:**
Mesnevi 19
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ulaşan irfan sahibi, erişen bilge kişi.

Gördügin bilse olmasa ġāfil
Ol dem olurdı ʿārif-i vāṣıl

armaġanıñ özgesini:

1. **armaġanıñ özgesini:**-*n, -i*
Mesnevi 6
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendine has bir hediye.

Yapışup destine pīr-i muġānıñ
Virenler özgesini armaġanıñ

ʿarż etdi:

1. ʿ**arż etdi:**-*di*
Mesnevi 31
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sunmak, takdim etmek, bildirmek; göstermek.

Baña ʿarż etdi Yūsuf gibi dīdār
ʿAzīz-veş meyl idüp oldum ḫarāb-dār

ʿarż iderdi:

1. ʿ**arż iderdi:**-*er, -di*
Mesnevi 33
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sunmak, takdim etmek, göstermek.

Naẓar ḳıldıḳça çeşmim aña cāndan
Cemālin ʿarż iderdi rūy-ı cāndan

ʿarż idicek:

1. ʿ**arż idicek:**-*icek*
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sunmak, takdim etmek, göstermek.

ʿAceb mi efḍalı olsa cihānıñ
Nübüvvet ʿarż idicek etdi taṣdīḳ

aṣ:

1. **aṣdı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **30**
Asmak, bir yere tutturmak.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aṣdı yayın daḫı ḳavsi

aṣfiyā:

1. **aṣfiyāsı:**-*sı*
Mesnevi 29
Mısra: **28**
Saf ve temiz, her türlü kötülükten arınmış kimseler.

Ḳatı gürbüz durur hem evliyāsı
Ṣafā kānı durur hem aṣfiyāsı

aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẓl ve'l-kibriyā:

1. **aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẓl ve'l-kibriyā:**
Diğer 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Erdemli ve ulu kimseler; erdemlilik ve ululuk, yücelikle nitelenen kişiler.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẓl ve'l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye'müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

ʿāşıḳ:

1. ʿ**āşıḳda:**-*da*
Mesnevi 32
Mısra: **25**
Âşık, seven kişi.

Ger ʿāşıḳda ola saʿd u ṣadāḳet
Görinür ʿaşḳ ḥālinde o saʿādet

2. ʿ**āşıḳlara:**-*lar, -a*
Mesnevi 22
Mısra: **15**
Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

ʿAşḳ durur hem ḳaṭreyi ʿummān iden
ʿAşḳ durur derdi viren ʿāşıḳlara

3. ʿ**āşıḳları:**-*lar, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

ʿAşḳ durur ʿāşıḳları der-bān iden
ʿAşḳ durur viren dil ü cāna ḥayāt

4. ʿ**āşıḳ:**
Mesnevi 32
Mısra: **27**
Âşık, seven.

Görürse ṣūret-i rūḥāni ʿāşıḳ
Bu ʿālemde olur ʿaşḳıyla fāʿiḳ

5. ʿ**āşıḳları:**-*lar, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Sevgiliye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

ʿAşḳ durur ayıḳları mestān iden
ʿAşḳ durur ʿāşıḳları ḥayrān iden

6. ʿ**āşıḳıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 32
Mısra: **3**
Âşık, seven kişi.

Gerekdir ʿāşıḳıñ ṣıdḳına ḥüccet
Ki olmaya aña kiẕb-ile töhmet

7. ʿ**āşıḳa:**-*a*
Mesnevi 32
Mısra: **24**
Âşık, seven kişi.

Eger maʿşūḳuñ olsa ḥāli mesʿūd
Görinür ʿāşıḳa her ḥāli maḥmūd

8. ʿ**āşıḳda:**-*da*
Mesnevi 32
Mısra: **31**
Âşık, seven kişi, sevgili'ye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

Eger ʿāşıḳda yoḳ ṣıdḳ u saʿādet
Anıñ ʿaşḳında görinür şeḳāvet

9. ʿ**āşıḳa:**-*a*
Mesnevi 33
Mısra: **1**
Allah'a, sevgiliye gönül bağı ile bağlanmış kimse.

Olur mı ʿāşıḳa böyle saʿādet
Ṣafā ile müyesser ola vuṣlet

ʿāşık olmaḳ:

1. ʿ**āşıḳ olmaḳ:**-*maḳ*
Mesnevi 22
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye gönülden bağlanmak, aşk derdine düşmek.

Cihānı çeşmi görmez mis̲l-i nerges
Bu ḥāl içinde kişi ʿāşıḳ olmaḳ

ʿāşık paşa:

1. ʿ**āşıḳ paşa:**
Mesnevi 11
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âşık Paşa 14. yüzyıl Anadolu sahasında yetişmiş ünlü tasavvuf şairlerindendir.

İkisi bir kemāl-i maʿnevīde
ʿĀşıḳ Paşa biri de ḳutb-ı ʿuşşāḳ

āşikār eyler:

1. **āşikār eyler:**-*r*
Mesnevi 19
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Belli etmek, ortaya çıkarmak.

Kimi ṣaḥrāları şikār eyler
Ġayb āhūsın āşikār eyler

āsitān:

1. **āsitāne:**-*e*
Mesnevi 23
Mısra: **32**
Eşik; dergâh, tekke II Hakk'ın kapısı.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

ʿaşk:

1. ʿ**aşḳla:**-*la*
Mesnevi 27
Mısra: **65**
Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi.

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi
Bana derlerdi bu dīvāne gibi

2. ʿ**aşḳım:**-*ım*
Mesnevi 33
Mısra: **9**
Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu, sevi.

Daḫı ceẕb eyledi ḳalbini ʿaşḳım
Ṣadāḳatle ziyāde oldı şevḳım

3. ʿ**aşḳı-y-ıla:**-*ı, -y, -ıla*
Mesnevi 27

Mısra: **69**
Aşk, candan sevme, muhabbet.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

4. ʿ**aşḳına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 3
Mısra: **2**
Aşk, sevgi II Hz. Muhammed.

Anuñ ʿaşḳına ḫalḳ oldu bu mevcūd
Cemāli maẓhar-ı nūrı Ḫudā'dur

5. ʿ**aşḳ:**
Mesnevi 19
Mısra: **81**
'Aşk, candan sevme, gönül verme.

ʿAşḳ cāndan elini silmekdir
Maʿrifet gördügini bilmekdir

6. ʿ**aşḳı:**-*ı*
Mesnevi 20
Mısra: **16**
Aşk, candan sevme, muhabbet.

Kitābından oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı
Kemā-kān ḫatm ider-idüñ ʿaşḳı

7. ʿ**aşḳı:**-*ı*
Mesnevi 21
Mısra: **6**
Aşk, candan sevme, muhabbet.

Muḳayyed ʿaşḳı ṣūretle cihānda
Var-ıdı gerçi ḳalbim rūşenāsı

8. ʿ**aşḳ:**
Mesnevi 21
Mısra: **8**
'Aşk, candan sevme, gönül verme.

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Göñül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

9. ʿ**aşḳ-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 22
Mısra: **55**
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

Beni ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle
Beni ʿaşḳ-ıla bīnā ḳıl İlāhī

10. ʿ**aşḳ-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 22
Mısra: **65**
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

Gider ṣoñında ʿaşḳ-ı mā-sivāyı
Bu ʿaşḳ-ıla vücūdum eyle ifnā

11. ʿ**aşḳla:**-*la*
Mesnevi 24
Mısra: **20**
Aşk ile.

İderler ʿaşḳla ġulġul u feryād
Muḥaṣṣal bāġ-ı ʿālemde ne ki var

12. ʿ**aşkı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **29**
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme. II Sevginin son mertebesi.

Hīç etmezdi lebi Şīrīn'ini yād
Dil-i Vāmık'da olsa ʿaşkı peydā

13. ʿ**aşḳı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **63**
Aşk, sevgi, muhabbet; candan sevme, gönül verme.

Ṭolansa dilde ʿaşḳı miṣl-i pervīn
Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilīn

14. ʿ**aşḳın:**-*ın*
Mesnevi 27
Mısra: **79**
Aşk II Allah aşkı.

İdüp ʿaşḳın anıñ cānımda pinhān
Gezerdim sırr-ıla ʿālemde ḥayrān

15. ʿ**aşḳıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 32
Mısra: **28**
Candan sevme, gönül verme, bağlılık duygusu.

Görürse ṣūret-i rūḥāni ʿāşıḳ
Bu ʿālemde olur ʿaşḳıyla fāʿiḳ

16. ʿ**aşḳında:**-*ın, -da*
Mesnevi 32
Mısra: **32**
Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu.

Eger ʿāşıḳda yoḳ ṣıdḳ u saʿādet
Anıñ ʿaşḳında görinür şeḳāvet

17. ʿ**aşḳı:**-*ı*
Mesnevi 32
Mısra: **33**
Aşırı sevgi ve bağlılık duygusu.

Anı ʿaşḳı ıraġ eyler Ḫudā'dan
Iraġ olur daḫı feyż ü hüdādan

18. ʿ**aşḳdan:**-*dan*
Mesnevi 33
Mısra: **26**
Sevgi, muhabbet, candan sevme, gönül verme.

Buña revā olanlar ʿaşḳ eridir
Bunı fehm etmeyen ʿaşḳdan berīdir

19. ʿ**aşḳ:**
Mesnevi 34
Mısra: **13**
Aşk, Hakk'ın zâtına izâfe edilen ilk sıfatı ve ilk zuhûrudur. Mutasavvıflara göre aşk, Hak yoluna giren kimseyi Allah'a eriştiren en kısa yoldur.

Der-i mürşidde oldı ʿaşḳ kāşif
Bunı bilen olur ḥālime vāḳıf

20. ʿ**aşḳıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Sevgi, muhabbet.

Dilerseñ bu kemāli cān u dilden
Gider ʿaşḳıñ Fuʿādī āb u gilden

ʿaşḳ durur:

1. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir. -durur, bildirme eki olan "-dır, -dir, -dur, -dür" ekinin Eski Türkiye Türkçesindeki kullanım şekli.

ʿAşḳ durur esrārı ifşā eyleyen

2. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir. -durur, bildirme eki olan "-dır, -dir, -dur, -dür" ekinin Eski Türkiye Türkçesindeki kullanım şekli.

ʿAşḳ durur ayıḳları mestān iden
ʿAşḳ durur ʿāşıḳları ḥayrān iden

3. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden
ʿAşḳ durur bāb-ı Ḫudā'ya irgüren

4. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur ayıḳları mestān iden
ʿAşḳ durur ʿāşıḳları ḥayrān iden

5. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

6. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

7. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur aʿrefe īmān iden
ʿAşḳ durur ṣāfī Celāl-ile Cemāl

8. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur aʿrefe īmān iden
ʿAşḳ durur ṣāfī Celāl-ile Cemāl

9. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden
ʿAşḳ durur bāb-ı Ḫudā'ya irgüren

10. ʿ**aşḳ durur:**
Mesnevi 22
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşk, candan sevmektir, gönül vermektir.

11. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur ʿāşıḳları der-bān iden
ʿAşḳ durur viren dil ü cāna ḥayāt

12. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur ʿāşıḳları der-bān iden
ʿAşḳ durur viren dil ü cāna ḥayāt

13. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur cism-i keşīfi cān iden
ʿAşḳ durur bir ẕerreyi şems eyleyen

14. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur cism-i keşīfi cān iden
ʿAşḳ durur bir ẕerreyi şems eyleyen

15. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur hem ḳaṭreyi ʿummān iden
ʿAşḳ durur derdi viren ʿāşıḳlara

16. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur hem ḳaṭreyi ʿummān iden
ʿAşḳ durur derdi viren ʿāşıḳlara

17. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

18. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

19. ʿ**aşḳ durur:**-*ur*
Mesnevi 22
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşktır, candan sevmektir, gönül vermektir.

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa

ʿaşḳ eridir:

1. ʿ**aşḳ eridir:**-*dir*
Mesnevi 33
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk neferi, kendini aşka adamış kimse.

Buña revā olanlar ʿaşḳ eridir
Bunı fehm etmeyen ʿaşḳdan berīdir

ʿaşḳ erinden:

1. ʿ**aşḳ erinden:**-*n, -den*
Mesnevi 42
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk neferi, kendini aşka adamış kimse. II Gönül adamı.

Yüri sırrıñı ṣaḳla ʿaşḳ erinden
Daḫı ʿūdını yaḳ dil micmerinden

ʿaşḳ ḥālinde:

1. ʿ**aşḳ ḥālinde:**-*n, -de*
Mesnevi 32
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'aşk şeklinde, 'aşk vaziyetinde; kendinden geçmiş bir durum.

Ger ʿāşıḳda ola saʿd u ṣadāḳet
Görinür ʿaşḳ ḥālinde o saʿādet

ʿaşḳ şemʿine:

1. ʿ**aşḳ şemʿine:**-*i, -n, -e-n, -e*
Mesnevi 22
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Muhabbet mumu.

Beni ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle
Beni ʿaşḳ-ıla bīnā ḳıl İlāhī

ʿaşḳ sevdāsı:

1. ʿ**aşḳ sevdāsı:**-*sı*
Mesnevi 19
Mısra: **70**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âşık olmak, kara sevdaya tutulmak; sevdaya, aşka düşmek.

Oldı ḫāl-i ḫayāli cānına dāġ
ʿAşḳ sevdāsı geldi gitdi ferāġ

ʿaşḳ-ı bāḳī:

1. ʿ**aşḳ-ı bāḳī:**
Mesnevi 22
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebedi, sonsuz aşk II Allah aşkı.

Olayın derdle mahzūnı anıñ
Baña vir ʿaşḳ-ı bāḳī ḳıl hidāyet

ʿaşḳ-ı evvel:

1. ʿ**aşḳ-ı evvel:**
Mesnevi 31
Mısra: **16**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlk 'aşk, ilk sevgili. II İlahi 'aşk.

Temāşā etdim ol yāri mükemmel
Gönülde ẓāhir oldı ʿaşḳ-ı evvel

ʿaşk-ı ḥaḳḳ'a:

1. ʿ**aşḳ-ı ḥaḳḳ'a:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah aşkı.

Bu ʿaşḳım ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a bādī olsun
Gedā-veş şāh-ı ʿaşḳa bende olsun

ʿaşk-ı mā-sivāyı:

1. ʿ**aşḳ-ı mā-sivāyı:**-*y, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyevî aşk II Allah'tan başka her şeye duyulan aşk, sevgi.

Gider ṣoñında ʿaşḳ-ı mā-sivāyı
Bu ʿaşḳ-ıla vücūdum eyle ifnā

ʿaşk-ı mecāzī:

1. ʿ**aşḳ-ı mecāzī:**-*ī*
Mesnevi 27
Mısra: **83**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecâzî (dünyevî) aşk.

Var-ıdı bende bu ʿaşḳ-ı mecāzī
Velākin ṣaḳlar idim işbu rāzi

2. ʿ**aşḳ-ı mecāzī:**
Mesnevi 32
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecâzî (dünyevî) aşk.

Ḥaḳīḳīye varır ʿaşḳ-ı mecāzī
Ḫudā'ye irişür nāz u niyāzi

ʿaşk-ı ṣādık:

1. ʿ**aşḳ-ı ṣādıḳ:**
Mesnevi 22
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek âşık.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma ola bahāne
Refīḳim ola her dem ʿaşḳ-ı ṣādıḳ

‘aşk-ı sādık:

1. **‘aşḳ-ı sādıḳ:**
Mesnevi 28
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek âşık.

Gönülde ‘aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

ʿaşk-ı ṣāfī:

1. ʿ**aşḳ-ı ṣāfī:**
Mesnevi 18
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saf, temiz, halis aşk.

Virilmiş ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şehādetde görinmiş yine vāfī

2. ʿ**aşḳ-ı ṣāfī:**
Mesnevi 31
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saf, temiz, halis aşk.

Virildi ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şahādetde görindi ʿaşḳ-ı vāfī

ʿaşḳ-ı şāha:

1. ʿ**aşḳ-ı şāha:**-*a*
Mesnevi 44
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şah'ın aşkı; Pirin sevgisi.

Tecellīyle bisāṭ ḳurbına irdim
Gedā-veş ʿaşḳ-ı şāha māʿil iken

ʿaşḳ-ı vāfī:

1. ʿ**aşḳ-ı vāfī:**
Mesnevi 31
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeterli 'aşk, kâfi sevgi.

Virildi ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şahādetde görindi ʿaşḳ-ı vāfī

aṣl:

1. **aṣla:**-*a*
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Asıl, gerçek.

Bu fende aṣla irişdi Usūlī
Anıñ-çün buldı ʿirfāna vuṣūli

at:

1. **atup:**-*up*
Mesnevi 19
Mısra: **15**
Atıp II Sevgilinin kirpik oklarını fırlatmak.

Tīr-i vehmi atup kemān-ı gümān
Ḳalur ol bī-nişān ġazāl-ı nişān

at oyunda:

1. **at oyunda:**-*da*
Mesnevi 13
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Satranç oyunu.

Gözin açdırmadı evvel oyunda
Anı māt eyledi hem at oyunda

ʿaṭāyī:

1. ʿ**aṭāyī:**
Mesnevi 15
Mısra: **65**
ʿAṭāyī (İvaz Paşa-zade) Sultan II. Murad devri şairlerinden olup Mevlid şairi Süleyman Çelebi'nin küçük kardeşidir.

ʿAceb luṭf ehli olmışdı ʿAṭāyī
Aña Ḥaḳ virdi Ḥātem-veş seḫāyı

āteş-i ʿaşḳ:

1. **āteş-i ʿaşḳ:**
Mesnevi 38
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk ateşi. || Aşkın acısı.

Yanarsın āteş-i ʿaşḳ ḫamrına
Revā'iḥ ider iẓhār ʿūd-ı rūḥuñ

āteş-i ʿaşḳıyla:

1. **āteş-i ʿaşḳıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 27
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk ateşi. || Aşkın acısı.

Gözim buldı ol anda rūşenāyı
O yāriñ āteş-i ʿaşḳıyla yandım

ʿattār:

1. ʿ**aṭṭār:**
Mesnevi 42
Mısra: **17**
Itriyat ve baharat satan ehl-i sanat, misk yağcı.

Murād-ısa maʿārif miski ʿaṭṭār
Fuʾādī'niñ kelāmın oḳı tekrār

2. ʿ**attār:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
Itriyat ve baharat satan ehl-i sanat.

Fenā sūḳına geldi çünki ʿAttār
Beḳā dükkānı içre etdi bāzār

3. ʿ**attār:**
Mesnevi 11
Mısra: **3**
Güzel kokular satan kimse II Ferîdüddin Attâr.

Kimi ʿAttār kimi Mālik-i Dīnār
Zer-i ʿaşḳda bular ṣarrāf u ʿayyār

4. ʿ**aṭṭār:**
Mesnevi 42
Mısra: **15**
Güzel kokular satan kimse, misk yağcı.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

av:

1. **avlar:**-*lar*
Mesnevi 19
Mısra: **43**
Avlamak, ele geçirmek.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

2. **avlar:**-*lar*
Mesnevi 19
Mısra: **44**
Avlamak, ele geçirmek.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

āvāz virür:

1. **āvāz virür:**-*ür*
Mesnevi 25
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ses vermek.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

ʿ**avnī:**

1. ʿ**avnī:**
Mesnevi 13
Mısra: **2**
Fatih Sultan Mehmed'in mahlası.

Ḫudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAvnī

ʿ**avn-ı ḫaḳḳ'la:**

1. ʿ**avn-ı ḫaḳḳ'la:**-*la*
Mesnevi 12
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın yardımı.

Aña ferzend idi Sulṭān Mehemmed
Ki ʿavn-ı Ḫaḳḳ'la olmış mü'ebbed

ʿavni virdi:

1. ʿ**avni virdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yardım vermek, yardım etmek.

Ḫudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAvnī

ay:

1. **ayı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **65**
Dünyanın uydusu, kamer. II Sevgilinin yüzü.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

2. **aye:**-*e*
Mesnevi 3
Mısra: **21**
Ay, kamer.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

ayaġı çekdi:

1. **ayaġı çekdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uzaklaşmak, terk etmek, bırakmak.

Bu ʿālemde ayaġı çekdi Mestī
Anıñ-çün ḳalmadı devrānda hestī

ʿayān:

1. ʿ**ayān:**
Diğer 2
Mısra: **6**
Belli, açık; ortaya çıkarma.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

2. ʿ**ayānım:**-*ım*
Mesnevi 23
Mısra: **13**
Belli, açık.

Görindi ʿālem-i dilde fütūḥum
Nihāna vardı çeşmimde ʿayānım

3. ʿ**ayānı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **46**
Açık, belli.

Dilerseñ ḫāl-i ʿārifde beyānı
Nihānī bilinür anıñ ʿayānı

ʿayb:

1. ʿ**aybda:**-*da*
Mesnevi 27
Mısra: **88**
Ayıp, kusur, eksiklik, uygunsuzluk, bozukluk.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

āyet:

1. **āyetini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 16

Mısra: **12**
Kur'anın müstakil mana ifade eden her cümlesi II Ayet, delil, mucize.

Mübeyyindir o Yūsuf ḥāletini
Müfessirdir cemālī āyetini

ayıḳ:

1. **ayıḳları:**-*lar, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **2**
Aklı başında, kendinde ve bilinçli olan.

ʿAşḳ durur ayıḳları mestān iden
ʿAşḳ durur ʿāşıḳları ḥayrān iden

āyīne:

1. **āyīneñi:**-*ñi*
Mesnevi 10
Mısra: **4**
Ayna. II Gönül (nefs bağlamında ele alınmıştır.).

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

ʿayn-ı beḳā:

1. ʿ**ayn-ı beḳā:**
Gazel 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **-**
Ebedîliğin kaynağı.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

ʿayn-ı ẕātında:

1. ʿ**ayn-ı ẕātında:**-*n, -da*
Mesnevi 44
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın bizzat kendisi.

Bilindi cāna sırr-ı lī-maʿ-Allāh
Görindi ʿayn-ı Ẕātında ṣıfātı

ʿazīz:

1. ʿ**azīzi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **19**
Saygın, değerli.

Bulup bir mürşid-i kāmil ʿazīzi
Maʿārif ehliniñ ṣāḥib-temīzi

ʿazīz-i dil:

1. ʿ**azīz-i dil:**
Mesnevi 30
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül 'azîzi II Hz. Yûsuf zamanında eski Mısır'da maliye bakanlığına karşılık gelen bir unvan.

ʿAzīz-i dil olup cān-ıla ṭālib
Zelīḫā-veş aña nefs oldı rāġıb

ʿazīz-veş:

1. ʿ**azīz-veş:**
Mesnevi 31
Mısra: **8**
ʿAzīz gibi; saygın, hürmetli (kişi) gibi. II Hz.Yûsuf kıssasında Mısır Azîzi gibi.

Baña ʿarż etdi Yūsuf gibi dīdār
ʿAzīz-veş meyl idüp oldum ḫarāb-dār

ʿazīz-veş olurlar:

1. ʿ**azīz-veş olurlar:**-*ur, -lar*
Mesnevi 9
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gibi değerli olur.

Virüp cānı bular cānān alurlar
ʿAzīz-veş Yūsuf-ı Kenʿān olurlar

b:

bāb:

1. **bābı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **20**
Bir kitabın bölümlerinden her biri.

Elimdeydi meger Ḥamdī kitābı
Bana meftūḥdı maʿnāsı bābı

bāb-ı ʿaşḳa:

1. **bāb-ı ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk kapısı.

Anıñ yolı irişür bāb-ı ʿaşḳa
Eger ṣıdḳ-ıla iderse teveccüh

bāb-ı cessim:

1. **bāb-ı cessim:**-*im*
Mesnevi 23
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Araştırma kapısı, soruşturma faslı.

Sükūta vardı cismimde lisānım
Ḳapandı bāb-ı cessim ẓāhirimde

bāb-ı himmet:

1. **bāb-ı himmet:**
Mesnevi 39
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yardım kapısı.

Delīl oldı baña Ḥaḳ'dan ʿināyet
Açıldı rāh-ı Ḥaḳ'da bāb-ı himmet

bāb-ı ḥisse:

1. **bāb-ı ḥisse:**
Mesnevi 19
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hisse kapısı, pay kapısı.

Bend urup bāb-ı ḥisse her ādem
Seyr iderdi ḫayāl ile ʿālem

bāb-ı hudā:

1. **bāb-ı ḫudā:**
Mesnevi 23
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın kapısı ‖ Allah'ın makamı, huzuru.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

bāb-ı hudā'da:

1. **bāb-ı ḫudā'da:**-*da*
Mesnevi 40
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Allah'ın kapısı ‖ Allah'ın makamı, huzuru.

İden rūḥından istimdād-ı ṣādıḳ
Olur bāb-ı Ḫudā'da feyże lāyıḳ

bāb-ı ḥudā'ya:

1. **bāb-ı ḫudā'ya:**-*(-y) a*
   Mesnevi 22
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'ın kapısı ‖ Allah'ın makamı, huzuru.

ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden
ʿAşḳ durur bāb-ı Ḫudā'ya irgüren

bāb-ı iḥsān:

1. **bāb-ı iḫsān:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **41**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İyilik kapısı.

Daḫı bulur saʿādet ile kāmı
Seniñ içün açıldı bāb-ı iḫsān

bāb-ı ʿirfān:

1. **bāb-ı ʿirfān:**
   Mesnevi 45
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bilme, anlama kapısı. II Manevi ve ruhi tecrübeyle edinilen sezgisel bilginin kapısı.

Bulımazsın ġınāsın naḳd-i ʿizziñ
Dilerseñ kim açıla bāb-ı ʿirfān

bāb-ı kesret:

1. **bāb-ı kesret:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Çokluk kapısı.

Bu sırrı-ıla ḳapandı bāb-ı kesret
Şühūd-ıla açıldı bāb-ı vaḥdet

bāb-ı memdūḥ:

1. **bāb-ı memdūḥ:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Övülmüş kapı, övgüye değer kapı.

İki bāliyle ṣankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

bāb-ı saʿādet:

1. **bāb-ı saʿādet:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **38**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Mutluluk kapısı.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

bāb-ı uçmaḳ:

1. **bāb-ı uçmaḳ:**-*maḳ*
   Mesnevi 23
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Cennet kapısı.

İki bāliyle ṣankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

bāb-ı vaḥdet:

1. **bāb-ı vaḥdet:**
Mesnevi 34
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vahdet kapısı, birlik kapısı.

Bu sırrı-ıla ḳapandı bāb-ı keṯret
Şühūd-ıla açıldı bāb-ı vaḥdet

bād-bān-ı ḫayāle:

1. **bād-bān-ı ḫayāle:**-*e*
Mesnevi 19
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayal gemisi, düş yelkenlisi.

Bād-bān-ı ḫayāle oldı süvār
Ġayb āhūlarını etdi şikār

baʿde:

1. **baʿde:**
Diğer 2
Mısra: **8**
Sonra.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

bādi olma:

1. **bādi olma:**-*ma*
Mesnevi 37
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sebep olmak.

Ṣaḳın Şīrīn-i nefs Ferhād'ı olma
Yoluñ pāk it ḍalāle bādi olma

bādī olsa:

1. **bādī olsa:**-*sa*
Mesnevi 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Niyetlenmek, niyetli olmak, istekli olmak.

Olursa ehl-i dil ẕī-bāle bādī
Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādī

bādī olsun:

1. **bādī olsun:**-*sun*
Mesnevi 22
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sebep olmak.

Bu ʿaşḳım ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a bādī olsun
Gedā-veş şāh-ı ʿaşḳa bende olsun

bādī olursa:

1. **bādī olursa:**-*ur, -sa*
Mesnevi 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sebep olmak; niyetlenmek, niyetli olmak, istekli olmak.

Olursa ehl-i dil ẕī-bāle bādī
Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādī

bād-ı ṣabā-yı ʿirfān:

1. **bād-ı ṣabā-yı ʿirfān:**
Mesnevi 43
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sezgi yoluyla elde edinilen bilginin sabah esintisi.

Gül-zār-ı dilde esdi bād-ı ṣabā-yı ʿirfān

Ḥaḳ gülinden getürdi cān bülbüline ḫaber

bāġ:

1. **bāġla:**-*la*
   Mesnevi 30
   Mısra: **3**
   Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

İderdim bāġla küh-sārını seyr
Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr

2. **bāġlar:**-*lar*
   Mesnevi 26
   Mısra: **4**
   Bağ, bahçe.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

3. **bāġı:**-*ı*
   Mesnevi 19
   Mısra: **37**
   Bahçe, çiçekli, ağaçlık yer.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

bāġ u rāġa:

1. **bāġ u rāġa:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Güzel bahçe ve çimenlik.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Göñül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

bāġa düşdi:

1. **bāġa düşdi:**-*di*
   Mesnevi 27
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bahçeye, kıra gitmek.

Ġam-ı Leylī ile geh bāġa düşdi
İdüp bāġ-ıla ṭaġı cümle ḫayrān

bāġ-ı ʿālemde:

1. **bāġ-ı ʿālemde:**-*de*
   Mesnevi 24
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Dünya bahçesi.

İderler ʿaşḳla ġulġul u feryād
Muḥaṣṣal bāġ-ı ʿālemde ne ki var

bāġ-ı cemāle:

1. **bāġ-ı cemāle:**-*e*
   Mesnevi 23
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Güzellik bağı.

Der-i ʿaşḳdan girer bāġ-ı cemāle
Tefekkür eyledim ḳāl-ı kitābı

bāġ-ı irem-veş:

1. **bāġ-ı irem-veş:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İrem bahçesi gibi, cennet bahçesi gibi. II Cennet kadar güzel yer.

Cihān bāġında bir cāy-ı ṣafā-baḫş
Var ise ol durur bāġ-ı İrem-veş

bāġ-ı sürūr:

1. **bāġ-ı sürūr:**
Mesnevi 19
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevinç bahçesi, mutluluk bahçesi.

Ṣūret-i āfitāb-ı ʿālem-i nūr
Nāz-perverd ü ḥüsni bāġ-ı sürūr

bāġ-ıla ṭaġı:

1. **bāġ-ıla ṭaġı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bahçe ile dağ.

Ġam-ı Leylī ile geh bāġa düşdi
İdüp bāġ-ıla ṭaġı cümle ḥayrān

bağlan:

1. **bağlandı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **63**
Bağlanmak II Birine tutulmak.

Eyle bağlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḫaste cānı bir mūya

bahāne ola:

1. **bahāne ola:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vesile, vasıta olmak.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma ola bahāne
Refīḳim ola her dem ʿaşḳ-ı ṣādıḳ

bahār:

1. **bahārında:**-*ın, -da*
Mesnevi 29
Mısra: **33**
Bahar mevsimi II eğlence ve kavuşma zamanı.

Bahārında göñüller eyleyüp ḫoş
Ġam-ı kesret olur anda ferāmūş

bahārī:

1. **bahārī:**
Mesnevi 15
Mısra: **75**
Kânûnî Sultan Süleyman devri Rumeli şairlerindendir.

Belāġat bağına girdi Bahārī
Elem virmedi ḫākinden Ġubārī

bāhir:

1. **bāhir:**
Mesnevi 41
Mısra: **7**
Açık, apaçık, besbelli.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir anda bāhir
Kemāl-i ʿilm-i bāṭın anda ẓāhir

2. **bāhir:**
Mesnevi 41
Mısra: **18**
Açık, apaçık, besbelli.

Cebīninde şerīʿat nūrı ẓāhir
Cemālinde ṭarīḳat nūrı bāhir

bāhir oldı:

1. **bāhir oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **10**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açık, belli olmak.

Fenā-yı maʿnevī olduḳda ẓāhir
Fenā-yı ṣūri daḫı oldı bāhir

baḥr:

1. **baḥrına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 42
Mısra: **3**
Deniz. II Allah'ın sonsuz sıfatlarının tecelli ettiği sınırsız mekân.

Geçüp berri dil ü cān baḥrına var
Olıgör mecmaʿu'l-baḥreyne maẓhar

baḥr u berri:

1. **baḥr u berri:**-*i*
Mesnevi 42
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deniz ve kara. II Her taraf, her yer.

Bile gör bu cihānda baḥr u berri
Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı

baḥre:

1. **baḥre:**
Mesnevi 29
Mısra: **21**
Deniz II Allah'ın sonsuz sıfatlarının tecelli ettiği sınırsız mekân.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

baḥr-ı ḥamde:

1. **baḥr-ı ḥamde:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şükür denizi.

Mekān itmiş durur pāy-ı ḳadīmi
Dür-āsā dālı ṭalmış baḥr-ı ḥamde

baḳ:

1. **baḳmaya:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 22
Mısra: **47**
Görmek, dikkat etmek.

Vefāya irişe āḫir cefāsı
Dü-çeşmim baḳmaya bu dem cihāne

2. **baḳar:**-*ar*
Mesnevi 25
Mısra: **11**
Bakmak, görmek. II İlgilenmek.

Ḳubeys Ṭaġı'na beñzer ḥürmetinde
Ḳaya baḳar ḳayalar bāşırına

3. **baḳar:**-*ar*
Mesnevi 25
Mısra: **18**
Bakma, bakmak eylemi.

Baḳar ṣayyād elinden kimi ḫavf-nāk
Sibāʿından peleng ü bebr ü arslan

4. **baḳarsa:**-*ar, -sa*
Mesnevi 32
Mısra: **41**
Bakmak, nazar etmek, seyretmek.

Ṣadāḳatle baḳarsa çeşm-i ʿāşıḳ
Saʿādetle olur dīdāra lāyıḳ

bāḳī:

1. **bāḳī:**
Mesnevi 15
Mısra: **84**
16. yy'da yaşamış meşhur Divan Şairi.

Naẓım dīvānına vālī-i vāḳī
Eger kimdir der-iseñ şimdi Bāḳī

bāḳī durur:

1. **bāḳī durur:**-*ur*
Mesnevi 33
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalıcı olmak.

Anıñ ʿaşḳı durur göñlümde bāḳī
Bir olmışdur baña vaṣl u firāḳi

bāḳī efendi:

1. **bāḳī efendi:**
Mesnevi 41
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baki Efendi, özel isim. II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Kemālāt erleriniñ ercümendi
Baña irşād iden Bāḳī Efendi

bāḳī oldı:

1. **bāḳī oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Daimi, devamlı, sonsuz olmak.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

bāl:

1. **bāl-ile:**-*ile*
Mesnevi 1
Mısra: **2**
Kalp, gönül, yürek.

Olursa ehl-i dil ẕī-bāle bādī
Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādī

bālā-nişīn-i cümle:

1. **bālā-nişīn-i cümle:**
Mesnevi 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün sözlerin yüksekte oturanı.

Olup bālā-nişīn-i cümle aḳvāl
Mübārek ḳāl olur anıñla her ḳāl

bālīn:

1. **bālīn:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
Yastık; rahat yer.

Nice ġonce ḥarīrden bālīn
Renkde gül ḳoḫuda nāfe-i Çīn

baña:

1. **baña:**
Mesnevi 18
Mısra: **20**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri II Ömer Fuâdî.

Elimdeydi meger Ḥamdī kitābı
Baña meftūḥdı maʿnāsı bābı

2. **baña:**
Mesnevi 22
Mısra: **31**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

3. **baña:**
Mesnevi 22
Mısra: **35**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Olayın derdle mahzūnı anıñ
Baña vir ʿaşḳ-ı bāḳī ḳıl hidāyet

4. **baña:**
Mesnevi 22
Mısra: **50**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Ṭarīḳimde baña ḳıl anı lāyıḳ
Çerāġ-ı ʿaşḳı cān bezminde yandır

5. **baña:**
Mesnevi 22
Mısra: **67**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Beḳā ʿaşḳıyla cānım eyle ibḳā
Baña mir'āt-ı ʿaşḳı eyle manẓer

6. **bana:**
Mesnevi 22
Mısra: **68**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

7. **baña:**
Mesnevi 22
Mısra: **70**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

8. **baña:**
Mesnevi 23
Mısra: **37**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Naẓar ile ola iḥsāna lāyıḳ
Yemīnimden baña oldı işāret

9. **baña:**
Mesnevi 23
Mısra: **45**
"Bana" kişi zamiri. (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görürsün cānıñı cānān evinde
Görinince baña bu gūne irşād

10. **baña:**
Mesnevi 24
Mısra: **1**
"Bana" kişi zamiri. (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görindi baña bir ṣaḥrā-yı bī-çūn

11. **baña:**
Mesnevi 25
Mısra: **1**

"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görindi hem baña bir kūh-ı ābād

12. **baña:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
"Bana" kişi zamiri II Şair, âşık. (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

13. **baña:**
Mesnevi 27
Mısra: **66**
"Bana" kişi zamiri. II Şair (Ömer Fu'âdî Efendi).

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi
Baña derlerdi bu dīvāne gibi

14. **baña:**
Mesnevi 27
Mısra: **73**
"Bana" kişi zamiri. II Şair (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

15. **baña:**
Mesnevi 28
Mısra: **12**
"Bana" kişi zamiri. II Şair.

İderdim rūz şeb āh ile zārī
Baña göstermege yārimi Bārī

16. **baña:**
Mesnevi 29
Mısra: **38**
"Bana" kişi zamiri. II Şair (Ömer Fu'âdî Efendi).

Yazıcaḳ levḥe aḥvālimi Bārī
Vaṭan ḳılmış baña işbu diyāri

17. **baña:**
Mesnevi 31
Mısra: **1**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Ḳaçan kim baña ol cānān görindi
Bu cānımda görinen cān görindi

18. **baña:**
Mesnevi 31
Mısra: **3**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Ḥaḳīḳatde görindi baña cānım
O cān olduġına yoḳdur gümānım

19. **baña:**
Mesnevi 31
Mısra: **7**
"Bana" kişi zamiri. II Şair (Ömer Fu'âdî Efendi).

Baña ʿarż etdi Yūsuf gibi dīdār
ʿAzīz-veş meyl idüp oldum ḫarāb-dār

20. **baña:**
Mesnevi 32
Mısra: **46**
"Bana" kişi zamiri. II Şair.

Benim saʿdım aña oldı muvāfıḳ
Anıñ saʿdı baña oldı muvāfıḳ

21. **baña:**
Mesnevi 33
Mısra: **18**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Anıñ ʿaşḳı durur gönlümde bāḳī
Bir olmışdur baña vaṣl u firāḳi

22. **baña:**
Mesnevi 34
Mısra: **2**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi). II Şair.

Çü oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẓır
Anıñ Naḳḳāşı oldı baña ẓāhir

23. **baña:**
Mesnevi 34
Mısra: **7**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi). II Şair.

Baña irşād-ı mürşid virdi ḳuvvet
Bu ḳuvvetle görindi rūy-ı vaḥdet

24. **baña:**
Mesnevi 34
Mısra: **9**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Bu vech-ile görindi baña Naḳḳāş
Derūnumdan bu sırrı etmedim fāş

25. **baña:**
Mesnevi 35
Mısra: **11**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görindi baña çün vaḥdet cemāli
Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli

26. **baña:**
Mesnevi 35
Mısra: **21**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Fenā ile görindi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

27. **baña:**
Mesnevi 35
Mısra: **22**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Fenā ile görindi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

28. **baña:**
Mesnevi 35
Mısra: **23**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görinmez oldı baña yār-ı fānī
Görindi yār-ı Bāḳī'nin nişānı

29. **baña:**
Mesnevi 37
Mısra: **3**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi). II Şair.

Gelicek baña bu gūne tenebbüh
Cenāb-ı ʿizzete etdim teveccüh

30. **baña:**
Mesnevi 39
Mısra: **33**
"Bana" kişi zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

Delīl oldı baña Ḥaḳ'dan ʿināyet
Açıldı rāh-ı Ḥaḳ'da bāb-ı himmet

31. **baña:**
Mesnevi 41
Mısra: **2**
"Bana" kişi zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

Kemālāt erleriniñ ercümendi
Baña irşād iden Bāḳī Efendi

32. **baña:**
Mesnevi 41
Mısra: **19**
"Bana" kişi zamiri (Ömer Fu'âdî Efendi).

Görindi baña çünki bu iki nūr
Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr

33. **baña:**
Mesnevi 41
Mısra: **32**
"Bana" kişi zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

Aña teslīm-ile etdim inābet
Baña irşādla virdi hidāyet

34. **baña:**
Mesnevi 41
Mısra: **35**
"Bana" kişi zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

O sāḳī çünki baña şundı bir cām
Görindi cām-ı ḳalbimde baña kām

35. **baña:**
Mesnevi 41
Mısra: **36**
"Bana" kişi zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

O sāḳī çünki baña şundı bir cām
Görindi cām-ı ḳalbimde baña kām

36. **baña:**
Gazel 2
Mısra: **5**
"Bana" kişi zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi, şair.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz fetḥi içün baña verildi miftāḥ

37. **baña:**
Mesnevi 5
Mısra: **7**
"Bana" kişi zamiri. (Ömer Fu'âdî Efendi).

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

38. **baña:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Birinci teklik şahıs zamirinin yönelme eki almış hali, bana. II Şair, Ömer Fu'âdî Efendi.

Baña üstād-ı ẕāhirdir Laṭīfī
Anıñ luṭfıyla irdim bu kemāle

bārī:

1. **bārī:**
Mesnevi 28
Mısra: **12**
Bari en azından, bir kere.

İderdim rūz şeb āh ile zārī
Baña göstermege yārimi Bārī

2. **bārī:**
Mesnevi 29
Mısra: **37**
Allah.

Yazıcaḳ levḥe aḥvālimi Bārī
Vaṭan ḳılmış baña işbu diyāri

3. **bārī:**
Mesnevi 41
Mısra: **45**
Allah.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yāri

4. **bārī:**
Mesnevi 1
Mısra: **9**
Yaratan, yaratıcı.

Üç esmā-y-ıla yazdı levḥe Bārī
Bu resm-ile lisāna oldı cārī

barmaḳ ḳaldırdı:

1. **barmaḳ ḳaldırdı:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Deyim**
Parmak kaldırmak. II Olumlu oy vermek için el kaldırmak.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

başāret virdi:

1. **başāret virdi:**-*di*
Mesnevi 32
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalb gözüyle görme, sezme; anlama, idrak etme.

Vücūdumda olan saʿd u ṣadāḳet
O yāriñ çeşmine virdi başāret

bāşed:

1. **bāşed:**
Mesnevi 40
Mısra: **17**
Olur.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā ṣod temām

başıma üşdi:

1. **başıma üşdi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başa toplanmak, başa üşüşmek. II Akla düşmek, zihne yerleşmek.

Bu ḥāletden belā bālıma düşdi
Belā aruları başıma üşdi

bāşır:

1. **bāşırına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 25
Mısra: **11**
Gören, görücü. II Gören, görüp anlayan, kalp gözüyle gören, basiret sahibi.

Ḳubeys Ṭaġı'na beñzer ḥürmetinde
Ḳaya baḳar ḳayalar bāṣırına

bāṭıl:

1. **bāṭıl:**
Mesnevi 27
Mısra: **89**
Hak ve hakikat olmayan şey, boş şey, esassız.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

bāṭın:

1. **bāṭınımda:**-*ım, -da*
Mesnevi 23
Mısra: **16**
Görülmeyen, gizli olan.

Açıldı çeşm-i cānım bāṭınımda
Revān oldı gözim seyr-i cemāle

bāyezīd şulṭān-ı ʿallām:

1. **bāyezīd şulṭān-ı ʿallām:**
Mesnevi 13
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok bilen, âlim (kişi) Sultan Bāyezid. (II. Bāyezid).

Biri de Bāyezīd Ṣulṭān-ı ʿallām
Kemāliyle müsemmā Şeyḫ-i Bistām

bāzār:

1. **bāzār:**
Mesnevi 9
Mısra: **2**
Pazar, çarşı, alışveriş yeri.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı

2. **bāzārıñ:**-*ı, -ñ*
Mesnevi 9
Mısra: **1**
Çarşı, pazar. || Şiir meydanı.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı

3. **bāzār:**
Mesnevi 11
Mısra: **6**
Alışveriş yapılan yer, pazar, çarşı.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

4. **bāzār:**
Mesnevi 11
Mısra: **6**
Çarşı, pazar. II Şiir meydanı.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

bāzār etdi:

1. **bāzār etdi:**-*di*
Mesnevi 11
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Alışveriş yapmak; pazarlık etmek.

Fenā sūḳına geldi çünki ʿAttār
Beḳā dükkānı içre etdi bāzār

baʿżı:

1. **baʿżınuñ:**-*nuñ*
Diğer 2
Mısra: **6**
Bazı, bir kısım.

baʿžınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿžınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

2. **baʿžınuñ:**-*nuñ*
Diğer 2
Mısra: **6**
Bazı, bir kısım.

baʿžınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿžınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

3. **baʿžılar:**-*lar*
Mesnevi 15
Mısra: **39**
Bazı kimseler, belgisiz zamir.

Didi gerçi ki baʿžılar Ferīdī
Olımaz kimse ʿirfānıñ ferīdī

bed:

1. **bedane:**-*ane*
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Başlama, başlayış.

Elifle bedane budur işāret
Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet

2. **bed:**
Mesnevi 44
Mısra: **8**
Fena, kötü, çirkin.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

be-her-ḥāl:

1. **be-her-ḥāl:**
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Her durum, her zaman.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

behiştī:

1. **behiştī:**
Mesnevi 15
Mısra: **71**
Sultan II. Bayezid devri şairlerindendir.

Maḳām-ı ḳudsi buldı çün Behiştī
Şarāb-ı selsebīliñ oldı mesti

bekā:

1. **bekā:**
Mesnevi 41
Mısra: **42**
Ebedîlik, devamlılık.

Murād-ı cān u dil destime girdi
Fenā buldum bekā hestīme girdi

bekā ʿaşḳıyla:

1. **beḳā ʿaşḳıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 22
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonsuzluk, ölümsüzlük aşkı.

Beḳā ʿaşḳıyla cānım eyle ibḳā
Bana mir'āt-ı ʿaşḳı eyle manẓer

beḳā dükkānı:

1. **beḳā dükkānı:**-*ı*
Mesnevi 11
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebedîlik, sonsuzluk dükkânı. II Öbür dünya.

Fenā sūḳına geldi çünki ʿAttār
Beḳā dükkānı içre etdi bāzār

beḳā ḥāli:

1. **beḳā ḥāli:**
Mesnevi 35
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalıcı olma hali, ebedîlik hali, daimi olmak.

Fenā ile görindi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

beḳā hāli ile oldı:

1. **beḳā hāli ile oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalıcı olma hali, ebedîlik hali, daimi olma durumu.

Fenā ḥālini bulduḳda Celīlī
Beḳā hāli ile oldı Cemīlī

beḳā ḥālinde:

1. **beḳā ḥālinde:**-*n, -de*
Mesnevi 15
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalıcı olma hali, ebedîlik hali, daimi olmak.

Fenāda buldı ʿirfānını Maḥvī
Beḳā ḥālinde oldı şānı ʿulvī

beḳā ḥāline:

1. **beḳā ḥāline:**-*n, -e*
Mesnevi 44
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalıcı olma hali, ebedîlik hali, daimi olmak.

Açıldı kent-i künzin ḳufl-ı bābı
Beḳā ḥāline dil olduḳda āgāh

beḳāda buldı:

1. **beḳāda buldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebedîlikte bulmak, sonsuzlukta bulmak.

Ṭavāf-ı Beyt-i Ḥaḳ oldı müyesser
Beḳāda buldı āḫir ḥacc-ı ekber

beḳā-ender-beḳāya irişürsün:

1. **beḳā-ender-beḳāya irişürsün:**-*ür, -sün-y, -a*
Mesnevi 37
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Varlık içinde varlığa erişmek. II Bekabillah mertebesi. Allah'la kalıcı olmak.

İrişürseñ fenā-ender-fenāya
İrişürsün beḳā-ender-beḳāya

beḳā-ı ʿaşḳ-ı ḥaḳ'da:

1. **beḳā-ı ʿaşḳ-ı ḥaḳ'da:**-*da*
Mesnevi 22

Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek aşkın devamlılığı II İlahi aşkın ebediliği.

Beḳā-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'da zinde olsun
Ṣafā-baḫş ola her demde belāsı

<u>beḳā-ı maʿneviyle:</u>

1. **beḳā-ı maʿneviyle:**-*y, -le*
Mesnevi 41
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevî ebedîlik. II Sonsuzluk âlemi.

Fenā ṣuveri ile şānı bāḳī
Beḳā-ı maʿneviyle cānı bāḳī

<u>beḳālar buldum:</u>

1. **beḳālar buldum:**-*du, -m*
Gazel 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölümsüzlüğe erişmek, ebedî olmak. II Bekabillaha ulaşmak.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz fetḥi içün baña verildi miftāḥ

<u>bekār-ı ḳalbine:</u>

1. **bekār-ı ḳalbine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 17
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül arsızı.

Bekār-ı ḳalbine mīzāb olupdur
Ki maḳbūl-ı ulü'l-elbāb olupdur

<u>beḳāyı bulur:</u>

1. **beḳāyı bulur:**-*ur*
Mesnevi 28
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölümsüzlüğe erişmek, ebedî olmak.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı
Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı

<u>beḳā-yı cāvidānī:</u>

1. **beḳā-yı cāvidānī:**-*ī*
Mesnevi 37
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonsuzluk makamı; sonu olmayan; Allah.

Saña maʿşūḳ olursa yār-ı fānī
Bulımazsın beḳā-yı cāvidānī

<u>belā:</u>

1. **belā:**
Mesnevi 19
Mısra: **60**
Bela, dert, sıkıntı.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

2. **belāsı:**-*sı*
Mesnevi 22
Mısra: **45**
Dert, sıkıntı, huzursuzluk.

Beḳā-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'da zinde olsun
Ṣafā-baḫş ola her demde belāsı

belā aruları:

1. **belā aruları:**-*lar, -ı*
Mesnevi 35
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temiz 'âşk, saf 'âşk.

Bu ḥāletden belā bālıma düşdi
Belā aruları başıma üşdi

belā bālıma:

1. **belā bālıma:**-*ım, -a*
Mesnevi 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül sıkıntısı, gönül gamı.

Bu ḥāletden belā bālıma düşdi
Belā aruları başıma üşdi

belā deştini:

1. **belā deştini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 15
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bela, sıkıntı çölü.

Belā deştini görmedi Ḥüseynī
Belā görmez olan ḳalbinde zeyni

belā görmez:

1. **belā görmez:**-*mez*
Mesnevi 15
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **-**
Dert görmemek; kederlenmemek.

Belā deştini görmedi Ḥüseynī
Belā görmez olan ḳalbinde zeyni

belā şaḥrāsının mecnūn'ı:

1. **belā şaḥrāsının mecnūn'ı:**-*ı-sı, -nın*
Mesnevi 36
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gam, keder çölünün Mecnûn'u. II 'Aşk çölünün delisi.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn'ı aġyār bī-ḫaber
Leylā'yı Mevlā'ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

belāġat:

1. **belāġatle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

Fażīletle diyār-ı ʿilme sulṭān
Belāġatle serīr-i naẓma sulṭān

2. **belāġat:**
Mesnevi 15
Mısra: **3**
Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

3. **belāġat:**
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

Belāġat kişverinden ḫāṣ olanlar
Maʿānī baḥrına ġavvāṣ olanlar

4. **belāġat:**
Mesnevi 13
Mısra: **54**
Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme.

Faṣāḥat mühri anuñ ḫātemidür
Belāġat şānlarınuñ ḫātemidür

belāġat bağına:

1. **belāġat bağına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel söz söyleme bahçesi.

Belāġat bağına girdi Bahārī
Elem virmedi ḫākinden Ġubārī

belāġat bāġınıñ:

1. **belāġat bāġınıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 16
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel söz söyleme bahçesi.

Belāġat bāġınıñ serv-i revānı
Faṣāḥat ehliniñ hem nükte-dānı

belāġat mülkine:

1. **belāġat mülkine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 15
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Etkili, güzel ve yerinde söz söyleme ülkesine.

Diyār-ı naẓma geldikde Hümāmī
Belāġat mülkine virdi niẓāmı

belā-yı ġam u zindān:

1. **belā-yı ġam u zindān:**
Gazel 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **-**
Keder ve tasa zindanı.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

belīġ ü elṭaf-ı ehl-i velāyet:

1. **belīġ ü elṭaf-ı ehl-i velāyet:**
Mesnevi 16
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ermişlik ehlinin, iyilikleri ve güzel söz söyleyeni.

Reʾis-i ehl-i ʿirfān u kerāmet
Belīġ ü elṭaf-ı ehl-i velāyet

belki:

1. **belki:**
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Hatta muhtemelen.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

2. **belki:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
Hatta.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

ben:

1. **beni:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **54**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri II Ömer Fu'âdî Efendi.

Beni ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle
Beni ʿaşḳ-ıla bīnā ḳıl İlāhī

2. **beni:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **55**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri II Ömer Fu'âdî Efendi.

Beni ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle
Beni ʿaşḳ-ıla bīnā ḳıl İlāhī

3. **ben:**
Mesnevi 27
Mısra: **7**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

4. **beni:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **16**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri II Şair, âşık.

Ḥarāretle beni yaḳdı celāli
Görindi vaṣfı mir'āt-ı ʿademden

5. **benim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **50**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Zelīḫā'nıñ var-ıdı ġam-güsāri
Benim yārānım ancaḳ āh u zārī

6. **benim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **51**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

7. **ben:**
Mesnevi 27
Mısra: **64**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Şair.

Ṭolansa dilde ʿaşḳı miṣl-i pervīn
Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilīn

8. **bende:**-*de*
Mesnevi 27
Mısra: **68**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

9. **bende:**-*de*
Mesnevi 27
Mısra: **83**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Var-ıdı bende bu ʿaşḳ-ı mecāzī
Velākin ṣaḳlar idim işbu rāzi

10. **beni:**-*i*
Mesnevi 33
Mısra: **5**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Şair.

Beni yandırdı gerçi nār-ı hasret
Bi-hamd-illāh müyesser oldı vuṣlet

11. **beni:**-*i*
Mesnevi 33
Mısra: **7**
"Ben" birinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

12. **ben:**
Mesnevi 34
Mısra: **3**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Şair.

Gehī naḳşıyla ben Naḳḳāşı gördüm
Bu maʿnāyı velīkin nāşi gördüm

13. **beni:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **11**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Şair.

Beni irşāda irgürdi cemāli
Daḫı irşādla buldum kemāli

14. **ben:**
Mesnevi 36
Mısra: **1**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Şair.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn'ı aġyār bī-ḫaber
Leylā'yı Mevlā'ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

15. **beni:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **2**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Şair.

Fenā ḥāli vücūdum etdi tārāc
Beni etdi daḫı irşāda muḥtāc

16. **beni:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **33**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

Elim aldı beni yerden götürdi
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'dan cām içürdi

17. **beni:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **55**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi kes̲retle ḳāʿil

18. **beni:**-*i*
Mesnevi 5
Mısra: **5**
"Ben" birinci teklik şahıs zamiri. II Ömer Fu'âdî Efendi.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

be-nāmı oldı:

1. **be-nāmı oldı:**-*dı-ı*
Mesnevi 17
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Namlı olmak, şöhretli olmak.

Kemāline işāretdir kelāmı
Anıñ-çün oldı kāmiller be-nāmı

benān:

1. **benānı:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **17**
Parmak.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

bend urup:

1. **bend urup:**-*up*
Mesnevi 19
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalın ve kuvvetli iplerle bağlamak II bağlanmak, tutulmak.

Bend urup bāb-ı ḥisse her ādem
Seyr iderdi ḫayāl ile ʿālem

bende:

1. **bendeñi:**-*ñ, -i*
Mesnevi 22
Mısra: **57**
Birinci teklik şahıs zamiri, kendini. II âşık (şâir).

Ḥaḳīḳī ʿaşḳa bende ḳıl İlāhī
Fuʾādī bendeñi ṣāfī-dil eyle

bende ḳıl:

1. **bende ḳıl:**
Mesnevi 22
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kul, köle etmek.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳa bende ḳıl İlāhī
Fuʾādī bendeñi ṣāfī-dil eyle

bende oldı:

1. **bende oldı:**-*dı*
Mesnevi 44
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kul köle olmak; hizmet etmek. II Kalben bağlanmak.

Ḥaḳīḳī şāha cānım bende oldı
Dil-i mürşidden aldım çün cevābı

bende olsun:

1. **bende olsun:**-*sun*
Mesnevi 22
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kul, köle olmak.

Bu ʿaşḳım ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a bādī olsun
Gedā-veş şāh-ı ʿaşḳa bende olsun

bend-i gīsūya:

1. **bend-i gīsūya:**-*ya*
Mesnevi 19
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **-**
Omuz üstüne dökülen saçların kıvrımı II Omuz üstüne dökülen kıvrımlı saçlarına tutulmak, bağlanmak.

Eyle baġlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḫaste cānı bir mūya

bend-i ṭılısmātı:

1. **bend-i ṭılısmātı:**-*ı*
   Gazel 2
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Tılsımlar bağı.

Feṯḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum
Li-maʿ-Allāh eşeri ḳaydla iżāfet giderüp

benim saʿdım:

1. **benim saʿdım:**-*im-ım*
   Mesnevi 32
   Mısra: **45**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Benim bahtiyarlığım, benim mutluluğum.

Benim saʿdım aña oldı muvāfıḳ
Anıñ saʿdı baña oldı muvāfıḳ

benze:

1. **benzer:**-*r*
   Mesnevi 11
   Mısra: **22**
   Ortak tarafları sebebiyle birbirini hatırlatmak, andırmak.

Bu nūrıyla Celālü'd-dīn'e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de

beñzer:

1. **beñzer:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **8**
   Benzeyen, gibi.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḥirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

2. **beñzer:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **9**
   Benzeyen, gibi.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḥirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

3. **beñzer:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **10**
   Benzeyen, gibi.

Ḳubeys Ṭaġı'na beñzer ḥürmetinde
Ḳaya baḳar ḳayalar bāşırına

4. **beñzer:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **23**
   Andırmak, ...gibi görünmek.

Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde
Açılmış ol der-i iḥsāna beñzer

5. **beñzer:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **24**
   Benzer, onun gibi, eş, denk.

Ki rifʿatda der-i sulṭāna beñzer
Naẓar kılsayduñ ol ḳapuya el-ḥaḳ

6. **beñzer:**
   Mesnevi 24
   Mısra: **13**
   ... gibi görünmek, andırmak, benzemek, eş, denk.

Nebātātı görinür dahı mevzūn
Seḫā deştine beñzer her nihāli

7. **benzer:**
Mesnevi 24
Mısra: **16**
... gibi görünmek, andırmak, benzemek.

Hemān bostānına benzer cinānıñ
Gül-istānında güller ġonceler heb

8. **beñzer:**
Mesnevi 25
Mısra: **7**
Benzer, gibi, onun gibi.

Kūh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

9. **beñzer:**
Mesnevi 29
Mısra: **21**
... gibi görünmek, andırmak, benzemek.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

10. **beñzer:**
Mesnevi 29
Mısra: **22**
... gibi görünmek, andırmak, benzemek.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

berāy:

1. **berāy:**
Mesnevi 3
Mısra: **14**
İçin; bu yüzden, bundan dolayı, bu nedenle.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb

berī:

1. **berīdir:**-*dir*
Mesnevi 33
Mısra: **26**
Uzak.

Buña revā olanlar ʿaşḳ eridir
Bunı fehm etmeyen ʿaşḳdan berīdir

berr:

1. **berri:**-*i*
Mesnevi 42
Mısra: **3**
Toprak, kara.

Geçüp berri dil ü cān baḥrına var
Olıgör mecmaʿu'l-baḥreyne maẓhar

beşik:

1. **beşikdeyken:**-*de, -y, -ken*
Mesnevi 3
Mısra: **22**
Bebekleri yatırmaya ve sallayarak uyutmaya yarayan, tahta veya demirden yapılmış sallanır bir tür küçük karyola.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

besmele:

1. **besmele:**
Mesnevi 1
Mısra: **11**
"Bağışlayan ve esirgeyen Allah'ın adıyla" anlamına gelen "Bismillâhirrahmânirrahim" sözünün ismi.

Olupdur Besmele seyf-i ilāhī
Ġılāf-ı dildedür ol seyf-i şāhī

beste oldıysa:

1. **beste oldıysa:**-*dı, -y, -sa*
Mesnevi 45
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bağlı olmak, bir yerde kalmaya mecbur olmak.

Anı bulur dem-ā-dem ḳalb-i ṣāfī
Dil ü cān maḥzeni oldıysa beste

beyān:

1. **beyānı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **45**
Açıklama; anlatma II açıkça.

Dilerseñ ḥāl-i ʿārifde beyānı
Nihānī bilinür anıñ ʿayānı

2. **beyānı:**-*ı*
Mesnevi 41
Mısra: **59**
Açıklama, anlatma, söyleme.

Fuʾādī'den murād etmez beyānı
Kemāl-ile bilürse farḳ-ı ṣānī

beyān etmekle:

1. **beyān etmekle:**-*le-mek, -le*
Diğer 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açıklamak.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

beyān etse:

1. **beyān etse:**-*se*
Mesnevi 29
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açıklamak.

Fażīletle kimisi ehl-i tefsīr
Beyān etse mevāʿıẓ ehl-i tebṣīr

beyān olmaḳdan:

1. **beyān olmaḳdan:**-*maḳ, -dan*
Mesnevi 2
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açıklanmak, ifade edilmek.

Bu şān-ıla olupdur ism-i Ẕātı
Beyān olmaḳdan olmışdur O bīrūn

beyit:

1. **beyitiyle:**-*i, -y, -le*
Diğer 2
Mısra: **5**
Dîvan edebiyâtında nazım birimi olarak kabul edilen iki mısrâdan ibâret nazım parçası.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā
beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-diṣārdan

beyt:

1. **beyt:**
Diğer 2
Mısra: **2**

Beyit, iki mısradan oluşan nazım birimi.

Beyt
Ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā

2. **beyt:**
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Beyit, iki mısradan oluşan nazım birimi.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

beyt-i kerīm'i:

1. **beyt-i kerīm'i:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce evi; şerefli evi; cömert evi.

Ṭavāf etdi varup Beyt-i Kerīm'i
Anıñ-çün maḫlaṣın dedi Ḥarīmī

bezer:

1. **bezerdim:**-*di, -m*
Mesnevi 35
Mısra: **4**
Bezmek, bıkmak, usanmak.

Gehī ḫayrān-ı ser-gerdān gezerdim
Gehī ʿömr-i vücūdumdan bezerdim

bezmī:

1. **bezmī:**
Mesnevi 15
Mısra: **28**
17. yüzyıl Osmanlı sahası şairi.

Egerçi kalmadı ālemde ʿazmi
Müheyyādır eyü nāmıyla Bezmī

bī-bāk gezer:

1. **bī-bāk gezer:**-*er*
Mesnevi 25
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korkusuzca, çekinmeden gezer.

Bunuñ gibi nice yüz vahşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

bī-çūn:

1. **bī-çūn:**
Mesnevi 2
Mısra: **28**
Emsalsiz, eşsiz, ortaksız, benzersiz.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḫayrān

bidāyet:

1. **bidāyetde:**-*de*
Mesnevi 1
Mısra: **19**
Başlangıç, başlama. (tas.) Tasavvuf yoluna girme. Sülûkün ilk merhalesi ve başlangıcı anlamında terim.

Bidāyetde bu olsa ḥāl-i ʿārif
Nihāyetde bulur ḥāl-i maʿārif

2. **bidāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **17**
Başlangıç, başlama. (tas.) Tasavvuf yoluna girme. Sülûkün ilk merhalesi ve başlangıcı anlamında terim.

Bidāyet dāfiʿi oldukda medfūʿ
Gider māniʿ gelür yerine memnūʿ

3. **bidāyetsiz:**-*siz*
Mesnevi 1
Mısra: **21**
Başlangıçsız.

Bidāyetsiz bulınmaz hīç nihāyet
Nihāyet tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet

bidāyet eyle:

1. **bidāyet eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başlamayı kısmet etmek, başlamaya erişmek.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma eyle bidāyet
Zelīḫā-veş göñül mısrını göster

bī-haber:

1. **bī-ḫaber:**
Mesnevi 36
Mısra: **1**
Habersiz, bilgisiz.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn'ı aġyār bī-ḫaber
Leylā'yı Mevlā'ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

bī-hadd:

1. **bī-hadd:**
Mesnevi 4
Mısra: **11**
Sayısız, sınırsız, pek çok.

Fażīletle odur Kurʾān'ı cāmiʿ
Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd

bi-hamd-illāh:

1. **bi-ḥamd-illāh:**
Mesnevi 46
Mısra: **2**
Allah'a şükür olsun, Allah'ın yardımıyla.

Bi-ḥamd-illāh tamām oldı risāle
Nihāyetde daḫı bulundı ḥamdim

2. **bi-hamd-illāh:**
Mesnevi 33
Mısra: **6**
Allah'a şükürler olsun, Allah'ın yardımıyla.

Beni yandırdı gerçi nār-ı hasret
Bi-hamd-illāh müyesser oldı vuṣlet

3. **bi-ḥamd-illāh:**
Mesnevi 44
Mısra: **14**
Allah'a şükürler olsun, Allah'ın yardımıyla.

Bi-ḥamd-illāh bu dem Mevlā'ya oldı
Ḥaḳīḳī Leylā'nıñ dārına vardım

4. **bi-ḥamd-illāh:**
Mesnevi 44
Mısra: **28**
Allah'a şükürler olsun, Allah'ın yardımıyla.

Bi-ḥamd-illāh irişdim vaḥdet-ile

bī-ḫod ider:

1. **bī-ḫod ider:**-*er*
Mesnevi 44
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kendinden geçmiş, bilinçsiz hale getirmek; şuursuz yapmak.

Ḫudā bilür nicedir bunda ḥālim
Hevā-yı ʿaşḳ ider insānı bī-ḫod

bil-:

1. **bildi:**-*di*
Mesnevi 11
Mısra: **52**
Anlamak, farkına varmak, kavramak.

Oḳıyanlar ḥaḳīḳat ḥāli bildi
Biri de Yazıcı-zāde Muḥammed

bil:

1. **bilmez:**-*mez*
Mesnevi 2
Mısra: **32**
İdrak etmek, kavramak.

Kemālī Ẕātını her kimse bilmez
Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrāk

2. **bilürse:**-*ür, -se*
Mesnevi 41
Mısra: **60**
İdrak etmek, kavramak.

Fuʾādī'den murād etmez beyānı
Kemāl-ile bilürse farḳ-ı ṣānī

3. **bilürse:**-*ür, -se*
Mesnevi 41
Mısra: **61**
İdrak etmek, kavramak.

Bilürse farḳ-ı evvel ile cemʿi
Daḫı cemʿ-ile ḥāl-i cemʿ-i cemʿī

4. **bilindi:**-*in, -di*
Mesnevi 11
Mısra: **35**
Bilinmek, ortaya çıkmak.

Kemāl-i sırr-ıla bulur maʿārif
Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet

5. **bilürdi:**-*ür, -di*
Mesnevi 12
Mısra: **10**
Bilmek, anlamak.

Yiderdi ḳalb-ile şāʿirānı
Kemāl ehli bilürdi şāʿirānı

6. **bil:**
Mesnevi 11
Mısra: **2**
Anlamak; tanımak; idrak etmek.

Ḥaḳīḳat mışrına sultān-ı ʿādil
Velāyet ehli şāʿirdür anı bil

7. **bildiñ:**-*di, -ñ*
Mesnevi 11
Mısra: **13**
Bilmek, farkında olmak, idrak etmek.

Maʿārif gül-şeninde ẓātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cānı

8. **bilürdi:**-*ür, -di*
Mesnevi 13
Mısra: **15**
Bilmek, tanımak.

Bilürdi mūsiḳārı hem-çü Dāvud
Elinden düşmez-idi ney ile ʿūd

9. **bilinür:**-*in, -ür*
Mesnevi 15
Mısra: **46**
Bilmek, bilinmek, farkına varmak.

Dilerseñ ḥāl-i ʿārifde beyānı
Nihānī bilinür anıñ ʿayānı

10. **bilindi:**-*i, -n, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **57**
Tanınmak, bilinmek.

Bilindi Lāmiʿī Ḥüsn ü Dil'inden
İçenler mest olur anıñ ṣuyından

11. **bilindi:**-*i, -n, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **59**
Tanınmak, bilinmek.

Bilindi Ṣāni'ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

12. **bilmekdir:**-*mek, -dir*
Mesnevi 19
Mısra: **82**
Anlamak, kavramak, idrak etmek.

ʿAşḳ cāndan elini silmekdir
Maʿrifet gördügini bilmekdir

13. **bilmemişdim:**-*me, -miş, -di, -m*
Mesnevi 21
Mısra: **1**
Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Zelīḫā'nıñ bu ḫābın bilmemişdim

14. **bilindi:**-*i, -n, -di*
Mesnevi 26
Mısra: **20**
Anlamak, idrak etmek.

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

15. **bilmez:**-*mez*
Mesnevi 27
Mısra: **76**
Anlamak, idrak etmek, kavramak.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṣāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

16. **bilinmez:**-*in, -mez*
Mesnevi 27
Mısra: **78**
Anlaşılmak, bilinmek.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḥāl-i mecẕūb cümle nāsa

17. **bilür:**-*ür*
Mesnevi 27
Mısra: **89**
Allahu Teâla'nın gönüllerdekine vâkıf olması.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

18. **bilen:**-*en*
Mesnevi 34
Mısra: **14**
(Hakk'ı) Tanımak, farkında olmak, mâlûmâtı olmak || Kulluk etmeyi bilmek.

Der-i mürşidde oldı ʿaşḳ kāşif
Bunı bilen olur ḥālime vāḳıf

19. **bildim:**-*di, -m*
Mesnevi 41
Mısra: **22**
Anlamak, kavramak, idrak etmek.

Oḳıdım Sūre-i Nūr'ı yüzinden
Daḫı tefsīrini bildim sözinden

bilād-ı rūm:

1. **bilād-ı rūm:**
Mesnevi 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anadolu şehirleri.

Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher
Ki yaʿnī Ḳaṣtamōnī ḫūb kişver

bile:

1. **bile:**
Mesnevi 42
Mısra: **1**
"da, dahi" anlamındaki bağlaç.

Bile gör bu cihānda baḥr u berri
Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı

bilin:

1. **bilindi:**-*di*
Mesnevi 44
Mısra: **24**
Anlaşılmak, gerçeğine erişilmek, idrak edilmek.

Bilindi cāna sırr-ı lī-maʿ-Allāh
Görindi ʿayn-ı Ẕātında ṣıfātı

bilmez idi:

1. **bilmez idi:**-*mez, -i, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, fark etmek.

Velî derdimi bilmez idi hîç ferd

biñ:

1. **biñdir:**-*dir*
Mesnevi 33
Mısra: **24**
Binlerce; pek çok.

Naẓar ehli olanlar fi'l-ḥaḳīḳa
Dimişler bir naẓar biñdir ṣadīḳa

2. **biñ:**
Mesnevi 12
Mısra: **13**
"Pek çok, sayıca çok" anlamlarını içeren sayı sıfatı.

İderdi her birine biñ riʿāyet
Bu himmetle fażīlet buldı şöhret

3. **biñ:**
Mesnevi 19
Mısra: **64**
"Pek çok, sayıca çok" anlamlarını içeren sayı sıfatı.

Eyle bağlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḫaste cānı bir mūya

biñ cān değer:

1. **biñ cān değer:**
Mesnevi 43
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Deyim**
Çok değerli olmak, karşılığında binlerce can verilebilmek.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver

Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün
Fuʾādī

bin ʿözr-ile:

1. **bin ʿözr-ile:**-*ile*
   Mesnevi 43
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Pek çok özür, mazeret.

Bin ʿözr-ile getürdi bir cān-ı nī mā-ḳader

bīnā ḳıl:

1. **bīnā ḳıl:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **55**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Görmek, görünür kılmak.

Beni ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle
Beni ʿaşḳ-ıla bīnā ḳıl İlāhī

bī-nevā:

1. **bī-nevāyı:**-*yı*
   Mesnevi 15
   Mısra: **54**
   Sessiz sedasız II Zavallı.

Nevāyī etdi ʿālemde ṣadāyı
Ġanī etdi nevāsı bī-nevāyı

bī-nişān:

1. **bī-nişān:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **16**
   Herhangi bir nişanı, işareti olmayan.

Tīr-i vehmi atup kemān-ı gümān
Ḳalur ol bī-nişān ġazāl-ı nişān

2. **bī-nişān:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **12**
   Belirsiz, görünmeyen.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

bir:

1. **biri:**-*i*
   Mesnevi 13
   Mısra: **63**
   "Herhangi" anlamında belgisiz sıfat.

Selīm Ḫān'dır biri sırr-ı Süleymān
Zamānında var-ıdı emn ü emān

2. **bir:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **7**
   "Bir" begisiz sıfat.

Neʿ yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

3. **bir:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **11**
   " Bir" belgisiz sıfat.

Ne yerde güş ide bir ehl-i faẓli
Getürürdi iderdi aña meyli

4. **bir:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **24**
   Aynı, benzer.

İkisi bir kemāl-i maʿnevīde
ʿĀşıḳ Paşa biri de ḳutb-ı ʿuşşāḳ

5. **bir:**
Mesnevi 15
Mısra: **17**
" Bir" belgisiz sıfat.

Rūḥ-ı ʿālemde bir görindi ḫāli
Anıñ-çün noḳṭa-i vaḥdetde ḥāli

6. **bir:**
Mesnevi 16
Mısra: **16**
" Bir" belgisiz sıfat.

Zelīḫā ile Yūsuf ḳıṣṣasını
Ki yazmış bir kitāba cümlesini

7. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: **30**
" Bir" belgisiz sıfat.

İçinde var mıdır bir şāh-ı ʿālī
Görinür rifʿatiyle kām-rāne

8. **bir:**
Mesnevi 23
Mısra: **35**
" Bir" sayı sıfatı.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

9. **bir:**
Mesnevi 24
Mısra: **1**
" Bir" belgisiz sıfat.

Görindi baña bir ṣaḥrā-yı bī-çūn

10. **bir:**
Mesnevi 25
Mısra: **1**
" Bir" belgisiz sıfat.

Görindi hem baña bir kūh-ı ābād

11. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: **10**
" Bir" belgisiz sıfat.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

12. **bir:**
Mesnevi 27
Mısra: **55**
" Bir " belgisiz sıfat.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

13. **bir:**
Mesnevi 29
Mısra: **35**
" Bir " belgisiz sıfat.

Cihān bāġında bir cāy-ı ṣafā-baḫş
Var ise ol durur bāġ-ı İrem-veş

14. **biri:**-*i*
Mesnevi 32
Mısra: **5**
Biri, içlerinden biri; bir tanesi.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

15. **biri:**-*i*
Mesnevi 32
Mısra: **6**
Biri, içlerinden biri; bir tanesi.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

16. **bir:**
Mesnevi 39
Mısra: **19**
" Bir " belgisiz sıfat.

Bulup bir mürşid-i kāmil ʿazīzi
Maʿārif ehliniñ ṣāḥib-temīzi

17. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: **15**
" Bir " belgisiz sıfat.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

18. **bir:**
Mesnevi 40
Mısra: **16**
" Bir " belgisiz sıfat.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

19. **bir:**
Mesnevi 2
Mısra: **3**
"Bir" belgisiz sıfat.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

20. **biri:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **9**
"Biri, içlerinden biri; bir tanesi" anlamlarında belgisiz zamir.

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOṣmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

21. **biri:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **19**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

22. **biri:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **25**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

İkisi bir kemāl-i maʿnevīde
ʿĀşıḳ Paşa biri de ḳutb-ı ʿuşşāḳ

23. **biri:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **31**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi, belgisiz zamir.

Oḳıyanlar bulurlar rāh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şīrāzī ser-efrāz

24. **biri:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **37**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi, belgisiz zamir.

Aña vāḳıf olımaz ehl-i keşret
Veliyyullāh biri daḫı Süleymān

25. **biri:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **45**

"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi, belgisiz zamir.

Anıñ-çün buldı ʿālem içre raġbet
Biri daḫı Sürūrī şeyḫ-i fāżıl

26. **biri:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **53**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi, belgisiz zamir.

Oḳıyanlar ḥaḳīḳat ḥāli bildi
Biri de Yazıcı-zāde Muḥammed

27. **biri:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **31**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi anlamında belgisiz zamir.

Biri Sulṭān Selīm ṣıdḳ-ıla ġāzī
Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi

28. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
" Bir" belgisiz sıfat.

Kimi bir dil-ber-ile ẕevḳ eyler
Boynına sünbülini ṭavḳ eyler

29. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: **17**
"Bir" belgisiz sıfat.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ emṡāli ḥāle düşmiş-idi

30. **bir:**
Mesnevi 19
Mısra: **33**
"Bir" belgisiz sıfat.

Bir göñül ṣayd idici cān gördi
Nice cān bir güzel civān gördi

31. **biri:**-*i*
Mesnevi 12
Mısra: **1**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri Sulṭān Murād şānıyla Ġāzī
Selāṭīniñ odur hem ser-firāzi

32. **biri:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **3**
"Biri; içlerinden biri, bir tanesi" anlamlarında belgisiz zamir.

Biri de Bāyezīd Ṣulṭān-ı ʿallām
Kemāliyle müsemmā Şeyḫ-i Bistām

33. **biri:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **11**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi anlamında belgisiz zamir.

Biri şeh-zādelerden nāmı Ḳorḳud
Ḫışāl-ı ḫūyla ʿālemde maḥmūd

34. **birisi:**-*i*, -*si*
Mesnevi 13
Mısra: **21**
Bir başkası, bir diğeri.

Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād
Bu ṣūrī salṭanatdan olmadı şād

35. **biri:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **45**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri Sulṭān Süleymān'dır ʿalī-şān
Muṭiʿ olsa sezādır ins-ile cān

36. **biri:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **71**
"Biri"; içlerinden biri; bir tanesi.

Biri Sulṭān Murād sırr-ı Selīm Ḫān
Vücūdında var-ıdı ʿilm ü ʿirfān

bir ʿaceb:

1. **bir ʿaceb:**
Mesnevi 27
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir acayip, bir şaşırtan, bir hayrette bırakan.

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

bir ādem:

1. **bir ādem:**
Mesnevi 39
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir kişi, insan.

Ḫudā'yı ṣıdḳla sevse bir ādem
Gedā-y-iken olur ol şāh-ı aʿlem

bir cām şundı:

1. **bir cām şundı:**-*dı*
Mesnevi 41
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir kadeh şarap sunmak.

O sāḳī çünki baña şundı bir cām
Görindi cām-ı ḳalbimde baña kām

bir cān-ı nī mā-ḳader:

1. **bir cān-ı nī mā-ḳader:**
Mesnevi 43
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Takdir edilmeyen bir gönül ki; alın yazısı olmayan can ki.

Bin ʿöẕr-ile getürdi bir cān-ı nī mā-ḳader

bir dāne:

1. **bir dāne:**
Mesnevi 19
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir tane ll eşsiz, yegâne.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

bir dem:

1. **bir dem:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir nefeslik zaman, bir an.

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

bir dürlü:

1. **bir dürlü:**
Mesnevi 20
Mısra: **2**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir çeşit, bir türlü.

Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʿināyet
Görinür her kese bir dürlü ḥālet

2. **bir dürlü:**
Mesnevi 20
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birçok.

Meʿālin fehm idersin ġayret-ile
Alursun ḳıṣṣadan bir dürlü ḥiṣṣe

bir gice:

1. **bir gice:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir gece.

Bir gice kim bu naḳş-ı bend-i ḫayāl
Levḥ-i dilde yazardı naḳş-miṣāl

bir güzel civān gördi:

1. **bir güzel civān gördi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir güzel genç delikanlı görmek.

Bir göñül ṣayd idici cān gördi
Nice cān bir güzel civān gördi

bir kes:

1. **bir kes:**
Mesnevi 22
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herhangi bir kişi, tek bir kimse.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

2. **bir kes:**
Mesnevi 28
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir kez, bir kere.

Göñülde ʻaşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

bir maḳāmı:

1. **bir maḳāmı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir derece, bir mertebe; bir mekan.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

bir müya:

1. **bir müya:**
Mesnevi 19
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir saç teli.

Eyle baġlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḫaste cānı bir müya

bir naẓar:

1. **bir naẓar:**
Mesnevi 33
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir kerecik, bir an olsun.

Naẓar ehli olanlar fi'l-ḥaḳīḳa
Dimişler bir naẓar biñdir ṣadīḳa

bir oldı:

1. **bir oldı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aynı olmak.

Aña bir oldı vaḥdet ile kes̲ret
Olur ise n'ola mesken aña ṭaġ

bir olmışdur:

1. **bir olmışdur:**-*mış, -dur*
Mesnevi 33
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aynı olmak, bir olmak. II Vahdet.

Anıñ ʿaşḳı durur göñlümde bāḳī
Bir olmışdur baña vaṣl u firāḳi

bir suʿbān-ı āyet-i mūsī:

1. **bir s̲uʿbān-ı āyet-i mūsī:**
Mesnevi 19
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Musa'nın alamet bir büyük yılan.

Zülfi bir s̲uʿbān-ı āyet-i Mūsī
Lebleri yādigār-ı dürr-i ʿĪsī

bir ulu bāb:

1. **bir ulu bāb:**
Mesnevi 23
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir yüce kapı.

O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb
Der-i luṭf-ı Ḫudā gibi küşāde

bir ulu sulṭān:

1. **bir ulu sulṭān:**
Gazel 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir büyük sultan, bir yüce sultan. II Hz. Yûsuf.

Ḥüsnle Mışr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

bir yüzi māh:

1. **bir yüzi māh:**
Mesnevi 27
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay yüzlü bir (güzel, sevgili).

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

bir z̲erreyi:

1. **bir z̲erreyi:**-*y, -i*
Mesnevi 22
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok küçük bir parça, birazcık.

ʿAşḳ durur cism-i kes̲īfi cān iden
ʿAşḳ durur bir z̲erreyi şems eyleyen

bī-reyb:

1. **bī-reyb:**
Mesnevi 3
Mısra: **15**
Şüphesiz, kuşkusuz.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n’ola bī-reyb

biri:

1. **birini:**-*n, -i*
Mesnevi 27
Mısra: **59**
"Bir tanesi, herhangi biri" anlamında belgisiz zamir.

Güzellerden birini görse çeşmim
Hemān lerzān olurdı cümle cismim

2. **biriydi:**-*y, -di*
Mesnevi 13
Mısra: **43**
Belgisiz zamir.

O ġāzī ġaybīlerden biriydi
Ḳamu sulṭānlarıñ hem eşʿariydi

birre erişdi:

1. **birre erişdi:**-*di*
Mesnevi 34
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlik, bütünlük, yekpârelik. II Allah’a ulaşıp Allah’la bir olma durumu.

Dil ü cān ḥālet-i sırra erişdi
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla birre erişdi

birr-i ḥaḳḳ’a:

1. **birr-i ḥaḳḳ’a:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **78**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'a amel II Allah'ın emirlerine uymak.

İrişdi ceẕbe ile sırr-ı Ḥaḳḳ’a
Kemā-kān oldı maẓhar birr-i Ḥaḳḳ’a

bīrūn olmışdur:

1. **bīrūn olmışdur:**-*mış, -dur*
Mesnevi 2
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hariç olmak.

Bu şān-ıla olupdur ism-i Ẕātı
Beyān olmaḳdan olmışdur O bīrūn

bişāret:

1. **bişāret:**
Mesnevi 41
Mısra: **26**
Müjde, muştu.

Görindi nice vech-ile işāret
Anıñ irşād-ı nefʿine bişāret

bisāṭ ḳurbına:

1. **bisāṭ ḳurbına:**-*n, -a*
Mesnevi 44
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakınlık kilimi; yakınlık eşiği. II İlahi mekân.

Tecellīyle bisāṭ ḳurbına irdim
Gedā-veş ʿaşḳ-ı şāha māʿil iken

bismillāh-ı ‘ālī:

1. **bismillāh-ı ‘ālī:**
Mesnevi 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Yüce Allah'ın adıyla.

Gerekdür ya’ni Bismillāh-ı ‘ālī
Budur teşrīf eden cümle maḳāli

bismillāh-ı ḥamdi:

1. **bismillāh-ı ḥamdi:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şükür Allah'ın adıyla.

Ḳarīn olursa bismillāh-ı ḥamdi
Görinmez hīç sözinde ʿahdi sehvī

bister:

1. **bister-iken:**-*iken*
Mesnevi 44
Mısra: **12**
Yatak, döşek.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā’ya oldı

böyle:

1. **böyle:**
Mesnevi 18
Mısra: **30**
"böyle, bu şekilde" anlamlarına gelen durum zarfı.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā’ya görine böyle rüʿyā

2. **böyle:**
Mesnevi 33
Mısra: **1**
"Böyle, bu şekilde, buna benzer" anlamına gelen bir durum zarfı.

Olur mı ʿāşıḳa böyle saʿādet
Ṣafā ile müyesser ola vuṣlet

3. **böyle:**
Mesnevi 2
Mısra: **8**
"Bu şekilde" anlamına gelen durum zarfı.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

boyn:

1. **boynına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Boyun, başı bedene bağlayan bölge.

Kimi bir dil-ber-ile ẕevḳ eyler
Boynına sünbülini ṭavḳ eyler

bu:

1. **bunda:**-*n, -da*
Mesnevi 15
Mısra: **9**
Bu, işaret zamiri.

Olup ʿĪsī-nefes bunda Mesīḥī
Fenā deyrinde ḳalmadı Melīḥī

2. **bunda:**-*(n)da*
Gazel 1
Mısra: **9**
"Bu" işaret zamiri.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

3. **bu:**
Gazel 1
Mısra: **10**
"Bu" işaret sıfatı.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

4. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu sırrıñ ol durur maḥżā ʿayānı
Süḫan-ver oldı aña cümle bī-cān

5. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: **29**
"Bu" işaret sıfatı.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

6. **bu:**
Mesnevi 5
Mısra: **6**
"Bu" işaret sıfatı.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

7. **bu:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
"Bu" işaret sıfatı.

Maʿārif gül-şenine gül olanlar
Bu gül-zāra daḫı bülbül olanlar

8. **bu:**
Mesnevi 7
Mısra: **1**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu ḥāle maẓhar olan şāʿirāndır
Merātibce ḳamusı ʿārifāndır

9. **bu:**
Mesnevi 9
Mısra: **1**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı

10. **bu:**
Mesnevi 13
Mısra: **52**
"Bu" işaret sıfatı.

Serīr-i naẓma daḫı oldı sulṭān
Bu ʿirfān-ıla daḫı etdi dīvān

11. **bu:**
Mesnevi 11
Mısra: **48**
"Bu işaret sıfatı (Dil işaret edilerek).

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḥāfıẓ gül ü ol bülbülidir

12. **bu:**
Mesnevi 11
Mısra: **6**
"Bu" işaret sıfatı.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

13. **bu:**
Mesnevi 11
Mısra: **22**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu nūrıyla Celālü'd-dīn'e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de

14. **bu:**
Mesnevi 11
Mısra: **50**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır
Murādın Ḥaḳḳ teʾvīl-ile ḳıldı

15. **bu:**
Mesnevi 12
Mısra: **4**
"Bu" işaret sıfatı.

Cülūs etdi serīr-i naẓma aḳdem
Bu fażl-ıla odur sulṭān-ı aʿẓem

16. **bu:**
Mesnevi 12
Mısra: **14**
"Bu" işaret sıfatı.

İderdi her birine biñ riʿāyet
Bu himmetle fażīlet buldı şöhret

17. **bu:**
Mesnevi 13
Mısra: **24**
"Bu" işaret sıfatı.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

18. **bularıñdır:***-lar, -ı, -ñ, -dır*
Mesnevi 11
Mısra: **6**
Bunlarındır, işaret zamiri.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

19. **bu:**
Mesnevi 13
Mısra: **76**
"Bu işaret sıfat.

Ḥaḳīḳat ceẕbesiyle oldı mecẕūb
Bu ceẕbeyle ḳulūba oldı maḥbūb

20. **bu:**
Mesnevi 13
Mısra: **81**
"Bu işaret sıfat.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

21. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: **20**
Bu, işaret sıfatı.

Ziyāde fażla irişdi Fużūlī
Bu fażl-ile bulupdur ol ḳabūli

22. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: **47**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

23. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: **49**
"Bu işaret sıfat.

Bulup bu feyż-i Raḥmān-ı Raḥīmī
Kerem ḥāli ile buldı Kerīm'i

24. **bu:**
Mesnevi 15
Mısra: **51**
" Bu" işaret sıfatı.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

25. **bu:**
Mesnevi 19
Mısra: **3**
" Bu" işaret sıfatı.

Nice ferhengi deng ider bu ḫadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

26. **bu:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
" Bu" işaret sıfatı.

Bir gice kim bu naḳş-ı bend-i ḫayāl
Levḥ-i dilde yazardı naḳş-miṣāl

27. **bunuñ:**-*nuñ*
Mesnevi 19
Mısra: **18**
"Bu" işaret zamiri, bunun.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ emṣāli ḥāle düşmiş-idi

28. **bu:**
Mesnevi 20
Mısra: **19**
" Bu" işaret sıfatı.

Hidāyet reh-ber olmasa ʿibāda
Bu iki ḥālet eyler anı meftūn

29. **bu:**
Mesnevi 21
Mısra: **9**
" Bu" işaret sıfatı.

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Göñül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

30. **bunları:**-*n, -lar, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **8**
"Bu" işaret zamiri.

ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden
ʿAşḳ durur bāb-ı Ḫudā'ya irgüren

31. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: **20**
" Bu" işaret sıfatı.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

32. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: **60**
" Bu" işaret sıfatı.

Bu sırr-ıla dil ü cān ola enver
Görinmeye gözime ḥāl-i nāsūt

33. **bu:**
Mesnevi 22
Mısra: **65**
" Bu" işaret sıfatı.

Gider ṣoñında ʿaşḳ-ı mā-sivāyı
Bu ʿaşḳ-ıla vücūdum eyle ifnā

34. **bu:**
Mesnevi 23
Mısra: **11**
" Bu" işaret sıfatı.

Daḫı hātifden irişen ḫiṭābı
Bu ilhāma terettüb etdi rūḥum

35. **bu:**
Mesnevi 23
Mısra: **27**
" Bu" işaret sıfatı.

İki bāliyle şankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

36. **bu:**
Mesnevi 23
Mısra: **32**
" Bu" işaret sıfatı.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

37. **budur:**-*dur*
Mesnevi 23
Mısra: **33**
Böyledir, bu şekildedir.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

38. **budur:**-*dur*
Mesnevi 23
Mısra: **38**
Böyledir, bu şekildedir, böyle olmalıdır.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

39. **bunda:**-*n, -da*
Mesnevi 24
Mısra: **22**
"Bu" işaret zamiri.

Ḫudā etmiş ḳamusın bunda iẓhār

40. **bu:**
Mesnevi 26
Mısra: **17**
" Bu" işaret sıfatı.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

41. **bu:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
" Bu" işaret sıfatı.

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

42. **bunlar:**-*n, -lar*
Mesnevi 26
Mısra: **23**
Bu işaret zamirinin çokluk şekli.
II Veli, evliya.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

43. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: **66**
" Bu" işaret sıfatı.

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi
Baña derlerdi bu dīvāne gibi

44. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: **68**
" Bu" işaret sıfatı.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

45. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: **70**
" Bu" işaret sıfatı.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

46. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: **74**
" Bu" işaret sıfatı.

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

47. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: **75**
"Bu" işaret sıfatı.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṯāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

48. **bu:**
Mesnevi 27
Mısra: **83**
"Bu" işaret sıfatı.

Var-ıdı bende bu ʿaşḳ-ı mecāzī
Velākin ṣaḳlar idim işbu rāzi

49. **bu:**
Mesnevi 30
Mısra: **4**
" Bu" işaret sıfatı.

İderdim bāġla küh-sārını seyr
Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr

50. **bu:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
" Bu" işaret sıfatı.

Semāʿ-ı ḳudreti seyrān iderken
Bu seyrānımda hem imʿān iderken

51. **bunı:**-*nı*
Mesnevi 33
Mısra: **26**
"Bunu" işaret zamirinin belirtme hal eki almış biçimi.

Buña revā olanlar ʿaşḳ eridir
Bunı fehm etmeyen ʿaşḳdan berīdir

52. **bu:**
Mesnevi 34
Mısra: **16**
" Bu" işaret sıfatı.

Saña remzimi fehm ile beyānda
Bu seyrān-ıla ḳalmadım yabanda

53. **bu:**
Mesnevi 35
Mısra: **30**
" Bu" işaret sıfatı.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

54. **bu:**
Mesnevi 39
Mısra: **24**
" Bu" işaret sıfatı.

Gül-istān-ı cinānda ẕākir eyle
Bu ẕikriñ ġāyetinde māhir eyle

55. **bu:**
Mesnevi 41
Mısra: **19**
" Bu" işaret sıfatı.

Görindi baña çünki bu iki nūr
Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr

56. **bu:**
Mesnevi 41
Mısra: **29**
" Bu" işaret sıfatı.

Bu ceẕb-ile anıñ cāyine vardım
Elin pūs etmege pāyine vardım

57. **bu:**
Mesnevi 41
Mısra: **48**
" Bu" işaret sıfatı.

Göñül Mışr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

58. **bu:**
Mesnevi 41
Mısra: **49**
" Bu" işaret sıfatı.

Bu vaḥdetle görindi vuṣlat-ı yār
Gözümde ḳalmadı hīç rūy-ı aġyār

59. **bunda:**-*n, -da*
Mesnevi 41
Mısra: **58**
"Bu" işaret zamiri. II Söz.

İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli
Daḫı fehm etmeyen bunda meʿāli

60. **bunda:**-*n, -da*
Mesnevi 44
Mısra: **2**
"Bu" işaret zamiri. II Arzu, istek.

Ḫudā bilür nicedir bunda ḥālim
Hevā-yı ʿaşḳ ider insānı bī-ḫod

61. **bunda:**-*n, -da*
Mesnevi 44
Mısra: **6**
"Bu" işaret zamiri. II Söz.

Bilimez kimse bunda ḥāl-i rāzi
Mecāz olsa ḥaḳīḳī ʿaşka tebdīl

62. **budur:**-*dur*
Mesnevi 1
Mısra: **6**
"Bu" işaret zamiri. (Yüce Allah'ın adıyla başlamaktır.).

Gerekdür ya'ni Bismillāh-ı 'ālī
Budur teşrīf eden cümle maḳāli

63. **bu:**
Mesnevi 3
Mısra: **2**
"Bu" işaret sıfatı.

Anuñ ʿaşḳına ḫalḳ oldu bu mevcūd
Cemāli maẓhar-ı nūrı Ḫudā'dur

64. **budur:**-*dur*
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Bu, işaret zamiri. II Allah'a hamd olsun sözü kastedilmiştir.

Elifle bedane budur işāret
Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet

65. **bular:**-*lar*
Mesnevi 9
Mısra: **1**
"Bunlar" işaret zamiri. II Şairler.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı

66. **bu:**
Mesnevi 13
Mısra: **22**
"Bu" işaret sıfatı.

Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād
Bu ṣūrī salṭanatdan olmadı şād

67. **bunlarıñ:**-*n, -lar, -ıñ*
Mesnevi 15
Mısra: **42**
"Bunların", bu zamirinin çokluk biçimi.

Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

68. **bularıñ:**-*lar, -ı, -ñ*
Mesnevi 15
Mısra: **70**
"Bunların", 3. çokluk şahıs zamiri.

Maʿārif niʿmetin etdikde infāḳ
Bularıñ ercmendi oldı İsḥaḳ

69. **bu:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
"Bu" işaret sıfatı. II Zaman.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

bu ʿālemde:

1. **bu ʿālemde:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu dünya, yaşadığımız geçici dünya, fani dünya.

Bu ʿālemde ayaġı çekdi Mestī
Anıñ-çün ḳalmadı devrānda hestī

2. **bu ʿālemde:**-*de*
Mesnevi 32
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu dünya, yaşadığımız geçici dünya, fani dünya.

Görürse ṣūret-i rūḥāni ʿāşıḳ
Bu ʿālemde olur ʿaşḳıyla fāʿiḳ

bu ʿaşḳım:

1. **bu ʿaşḳım:**-*ım*
Mesnevi 22
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu aşk.

Bu ʿaşḳım ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a bādī olsun
Gedā-veş şāh-ı ʿaşḳa bende olsun

bu ʿaşḳıyla:

1. **bu ʿaşḳıyla:**-*ı, -y, -la*
   Mesnevi 32
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bu 'aşkından dolayı.

Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem
Bu ʿaşḳıyla dime sen aña ādem

bu cāna:

1. **bu cāna:**-*a*
   Mesnevi 35
   Mısra: **17**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bu cana, bu ruha, bu bedene.

Ẓuhūr etdi bu cāna ceẕbe-i Ḥaḳ
Dili ceẕb eyledi ol ġayb-i Muṭlaḳ

bu cānım:

1. **bu cānım:**-*ım*
   Mesnevi 35
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **-**
   Bu can, ruh.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Gönül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

bu cānımda:

1. **bu cānımda:**-*ım, -da*
   Mesnevi 31
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bu can, ruh.

Ḳaçan kim baña ol cānān görindi
Bu cānımda görinen cān görindi

bu cemāli:

1. **bu cemāli:**-*i*
   Mesnevi 19
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bu yüz güzelliğini.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

bu cihānda:

1. **bu cihānda:**-*da*
   Mesnevi 42
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bu dünya.

Bile gör bu cihānda baḥr u berri
Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı

bu dem:

1. **bu dem:**
   Mesnevi 35
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bu zaman.

Ḥaḳīḳīniñ mecāzī cisri oldı
Daḫı taḳlīd bu dem taḥḳīḳ buldı

2. **bu dem:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **47**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Şimdi.

Vefāya irişe āḫir cefāsı
Dü-çeşmim baḳmaya bu dem cihāne

3. **bu dem:**
Mesnevi 44
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şimdi.

Bi-ḥamd-illāh bu dem Mevlā'ya oldı
Ḥaḳīḳī Leylā'nıñ dārına vardım

4. **bu dem:**
Mesnevi 39
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu zaman; şimdi.

Bulup Ḥaḳ'dan bu dem ʿirfān u rıżvān
Ḳul-iken var özüñi eyle sulṭān

bu derd ü ḥālle:

1. **bu derd ü ḥālle:**-*le*
Mesnevi 25
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu dert ve cezbeye (coşkunluk).

Bu derd ü ḥālle ḥayrān olurlar

bu diyāra:

1. **bu diyāra:**-*a*
Mesnevi 30
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu memleket, bu şehir.

Ḳader çerḫin çevürdi dest-i ḳudret
Getürdi bu diyāra ḥüsn-i ṣūret

bu evṣāf-ıla:

1. **bu evṣāf-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 17
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu nitelikler, bu vasıflar.

Maʿānī maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ
Bu evṣāf-ıla ʿālem içre fāʿiḳ

bu fende:

1. **bu fende:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu ilimde, hünerde, sanatta.

Bu fende aṣla irişdi Usūlī
Anıñ-çün buldı ʿirfāna vuṣūli

bu gül-zār içre:

1. **bu gül-zār içre:**
Mesnevi 24
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu gülbahçesi içinde.

Ḳamusı şeyʿ mevzūnı müretteb
Bu gül-zār içre bülbüller daḫı şād

bu gün:

1. **bu gün:**
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bugün.

Göñülde 'aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

bu güne:

1. **bu güne:**
Mesnevi 37
Mısra: **3**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu tarz, bu şekil, böyle.

Gelicek baña bu güne tenebbüh
Cenāb-ı ʿizzete etdim teveccüh

2. **bu güne:**
Mesnevi 23
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu tarz, bu şekil.

Görürsün cānıñı cānān evinde
Görinince baña bu güne irşād

bu ḥāl:

1. **bu ḥāl:**
Mesnevi 22
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durum.

Cihānı çeşmi görmez mis̱l-i nerges
Bu ḥāl içinde kişi ʿāşıḳ olmaḳ

bu ḥāle:

1. **bu ḥāle:**-*e*
Mesnevi 40
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durum.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

bu ḥāletde:

1. **bu ḥāletde:**-*de*
Mesnevi 39
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durum, vaziyet ve keyfiyet içinde.

Bu ḥāletde yürürken mest ü ḥayrān
Dil ü cāna irişdi feyż-i Raḥmān

bu ḥāletden:

1. **bu ḥāletden:**-*den*
Mesnevi 22
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durum, vaziyet ve keyfiyet içinde.

Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālī
Cihānda bir cemāl-i dil-güşānıñ

2. **bu ḥāletden:**-*den*
Mesnevi 35
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durum, bu vaziyet içinde.

Bu ḥāletden belā bālıma düşdi
Belā aruları başıma üşdi

bu ḥāli:

1. **bu ḥāli:**-*i*
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durumu.

Ḥikāyet içre anı bulmamışdım
Oḳuyınca bu ḥāli eyledim ḫôş

2. **bu ḥāli:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durumu.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

bu hāliyle:

1. **bu hāliyle:**-*y, -le*
Mesnevi 41
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu durum, içinde bulunduğu vaziyet.

Muvaḥḥiddir muvaḥḥiddir muvaḥḥid
Bu hāliyle odur tevḥīde mürşid

bu ḫalḳa:

1. **bu ḫalḳa:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu halk, insanlar.

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa

bu iḳdām-ıla:

1. **bu iḳdām-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 38
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu gayret, bu çaba, bu çalışma.

Cihād-ı ekber it mechūd-ı rūḥuñ
Bu iḳdām-ıla bul mefḳūd-ı rūḥuñ

bu ʿilimde:

1. **bu ʿilimde:**-*de*
Mesnevi 20
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu bilgide.

Saña taʿlīm ideydi ʿilm-i vāfī
Bulurduñ bu ʿilimde ḥāl-i kāfī

bu kelāmı:

1. **bu kelāmı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu söz.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

bu kemāle:

1. **bu kemāle:**-*e*
Mesnevi 14
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu olgunluğa.

Baña üstād-ı ẓāhirdir Laṭīfī
Anıñ luṭfıyla irdim bu kemāle

2. **bu kemāle:**-*e*
Mesnevi 46
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu olgunluk, bu yetkinlik.

İrişdi ḥāl ü ḳālim bu kemāle

bu kemāli:

1. **bu kemāli:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu olgunluk, bu yetkinlik.

Dilerseñ bu kemāli cān u dilden
Gider ʿaşḳıñ Fuʿādī āb u gilden

bu kesīf:

1. **bu keşīf:**
Mesnevi 19
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu kalın, bu kaba nesne; bu yoğun, bu koyu nesne.

Bu keşīf içre ol nigār-ı laṭīf
Luṭf-la etdi çünki ḫāb-ı şerīf

bu kesret ʿāleminden:

1. **bu keşret ʿāleminden:**-*n, -den*
Mesnevi 35
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu çokluk âlemi; yaratılan bütün şeyler.

Gönül geçdi bu ṣūret ʿāleminden
Firār etdi bu keşret ʿāleminden

bu ḳıṣṣadan:

1. **bu ḳıṣṣadan:**-*dan*
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu kısa hikâye, rivayet.

Ḥikāyāt ü ḳıṣaṣ ʿālemde çoḳdur
Velī bu ḳıṣṣadan aḳṣāṣı yoḳdur

bu kitābı:

1. **bu kitābı:**-*ı*
Mesnevi 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu kitap II Hamdullah Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi.

Anı mest eylemiş ḥikmet şarābı
Kelām-ı Ḥaḳ'dan almış bu kitābı

bu ḳuvvetle:

1. **bu ḳuvvetle:**-*le*
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu destekle, bu güçle.

Baña irşād-ı mürşid virdi ḳuvvet
Bu ḳuvvetle görindi rūy-ı vaḥdet

bu maʿnā:

1. **bu maʿnā:**
Mesnevi 18
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu anlamı, anlam vermeyi.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

bu maʿnāyı:

1. **bu maʿnāyı:**-*y, -ı*
Mesnevi 34
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu anlamı, anlam vermeyi, açıklamayı.

Gehī naḳşıyla ben Naḳḳāşı gördüm
Bu maʿnāyı velīkin nāşi gördüm

bu olsa:

1. **bu olsa:**-*sa*
Mesnevi 1
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Böyle olsa, bu şekilde olsa.

Bidāyetde bu olsa ḥāl-i ʿārif
Nihāyetde bulur ḥāl-i maʿārif

bu rāzı:

1. **bu rāzı:**
Mesnevi 35
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sırrı, bu gizi.

Bu rāzı ṣaḳladım derd-ile her bār
Derūnum ḥālini ṭuymadı aġyār

bu remz ile:

1. **bu remz ile:**
Mesnevi 35
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu gizli işaretle, bu ima ile işaretle anlatmak.

Ḥaḳīḳat ile farḳ etseñ mecāzı
Bu remz ile ṭuyardıñ ḥāl-i rāzı

bu resm-ile:

1. **bu resm-ile:**-*ile*
Mesnevi 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde, bu tarzda.

Üç esmā-y-ıla yazdı levḥe Bārī
Bu resm-ile lisāna oldı cārī

bu saʿdla:

1. **bu saʿdla:**-*la*
Mesnevi 32
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu mutluluk, huzur, sevinç.

Kimisin saʿdla nūrāni ḳıldı
Kimin bu saʿdla rūḥāni kıldı

bu şān-ıla:

1. **bu şān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 2
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu büyüklük, ululuk, azamet.

Bu şān-ıla olupdur ism-i Ẕātı
Beyān olmaḳdan olmışdur O bīrūn

bu şehr:

1. **bu şehr:**
Mesnevi 29
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şehir. II Kastamonu.

Bu şehr içre bulup neşv ü nemāyı
Daḫı buldum kemāl-ile ṣafāyı

bu seyr-ile:

1. **bu seyr-ile:**
Mesnevi 34
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gezinti; eğlence. II Hayatın akışı. (tas.) Bir insanın vahdet âleminden kesret âlemine ve bu kesret âleminden tekrar Hakk'a yükselmek için yaptığı mânevî yolculuk.

Bu seyr-ile geçerken nice yüz rūz
Dahı sañıla māh u rūz-ı nev-rūz

bu ṣıdka:

1. **bu ṣıdḳa:**-*a*
Mesnevi 32
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu saflık, temizlik, doğruluk. (tas.) Allah'a gönülden bağlanıp yalan,

gösteriş, maddî mânevî çıkar hesâbı vb. kötülüklerden uzaklaşarak her gördüğünü hak bilip ona göre davranma.

Dil ü cândan anı oldum müşāhid
İki ḥālet bu ṣıdḳa oldı şāhid

bu sır:

1. **bu sır:**
Gazel 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sır, gizem, giz.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

bu sırr-ālūd:

1. **bu sırr-ālūd:**
Mesnevi 41
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu gizli hususa karışmış, bu sırra bulaşmış.

İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli
Daḫı fehm etmeyen bunda meʿāli

bu sırrı:

1. **bu sırrı:**-*ı*
Mesnevi 34
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sırrı.

Bu vech-ile görindi baña Naḳḳāş
Derūnumdan bu sırrı etmedim fāş

2. **bu sırrı:**-*ı*
Mesnevi 23
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sır.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

3. **bu sırrı:**-*ı*
Mesnevi 35
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sır, giz.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

4. **bu sırrı:**-*ı*
Mesnevi 42
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sır, giz.

Bile gör bu cihānda baḥr u berri
Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı

bu sırrı-ıla:

1. **bu sırrı-ıla:**-*ı, -ıla*
Mesnevi 34
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sırla, bu gizemle.

Bu sırrı-ıla ḳapandı bāb-ı kesret
Şühūd-ıla açıldı bāb-ı vaḥdet

bu sırr-ıla:

1. **bu sırr-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 33
Mısra: **19**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sırla, bu gizemle.

Bu sırr-ıla idüp seyr-i cemāli
Cemālin görmek olmışdır viṣāli

bu sulṭān:

1. **bu sulṭān:**
Mesnevi 14
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu sultan II Üçüncü Murat.

Bu sulṭān devrine düşdi maḳāle
Bunuñ sırrı ile irdim nevāle

bu ṣūret ʿāleminden:

1. **bu ṣūret ʿāleminden:**-*n, -den*
Mesnevi 35
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu kesret âlemi, evren, kâinat.

Göñül geçdi bu ṣūret ʿāleminden
Firār etdi bu kesret ʿāleminden

bu vech-ile:

1. **bu vech-ile:**-*ile*
Mesnevi 34
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde; bu sebeple; böylelikle.

Bu vech-ile görindi baña Naḳḳāş
Derūnumdan bu sırrı etmedim fāş

bu yoḳluḳ ile:

1. **bu yoḳluḳ ile:**-*ile-luḳ*
Mesnevi 31
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu yoklukla, hiçlikle; fakirlikle. || *Allah'ın varlık ve irâdesi karşısında kendini yok bilme, hiçlik.*

O yārimi diyārım içre buldum
Bu yoḳluḳ ile varım içre buldum

bu yolda:

1. **bu yolda:**-*da*
Mesnevi 15
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu yolda, bu uğurda || *Bu amaçta.*

Ḥaḳīḳat ʿālemin buldı Nihānī
Bu yolda virdi hem rūḥı Revānī

bul:

1. **bulupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 15
Mısra: **20**
Ermek, ulaşmak.

Ziyāde faẓla irişdi Fużūlī
Bu faẓl-ile bulupdur ol ḳabūli

2. **bulupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 15
Mısra: **23**
Ermek, ulaşmak.

Bulupdur Ḥayretī esrār-ı ʿaşḳı
Anıñ-çün ḥayret-ile buldı şavḳı

3. **bular:**-*ar*
Mesnevi 11
Mısra: **4**
Elde etmek, ulaşmak.

Kimi ʿAttār kimi Mālik-i Dīnār
Zer-i ʿaşḳda bular ṣarrāf u ʿayyār

4. **bula:**-*a*
Gazel 1
Mısra: **4**
Arayarak temin etmek.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

5. **bulmamışdım:**-*ma, -mış, -dı, -m*
Mesnevi 21
Mısra: **2**
Görmek, denk gelmek.

Ḥikāyet içre anı bulmamışdım
Oḳuyınca bu ḥāli eyledim ḫôş

6. **bulup:**-*up*
Mesnevi 15
Mısra: **49**
Ermek, ulaşmak.

Bulup bu feyż-i Raḥmān-ı Raḥīmī
Kerem ḥāli ile buldı Kerīm'i

7. **bulduḳda:**-*duḳ, -da*
Mesnevi 15
Mısra: **67**
Anlamak; görmek.

Fenā ḥālini bulduḳda Celīlī
Beḳā hāli ile oldı Cemīlī

8. **bula:**-*a*
Mesnevi 18
Mısra: **8**
Arayarak temin etmek, ermek, ulaşmak.

Kemāl-i feyż-i Ḥaḳ irişe ol ān
Ḫızır-veş bula rūḥum āb-ı ḥayvān

9. **bulurduñ:**-*ur, -du, -ñ*
Mesnevi 20
Mısra: **12**
Elde etmek, ulaşmak.

Saña taʿlīm ideydi ʿilm-i vāfī
Bulurduñ bu ʿilimde ḥāl-i kāfī

10. **bulmaḳ:**-*maḳ*
Mesnevi 22
Mısra: **26**
Görmek.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

11. **bul:**
Mesnevi 22
Mısra: **72**
Arayarak temin etmek, ermek, ulaşmak.

Niyāzıñda müdām ol bul maʿārif
Tevessuḳ eyleyüp ṣavt-ı nidāya

12. **bulur:**-*ur*
Mesnevi 23
Mısra: **40**
...sahip olmak, ulaşmak.

Daḫı bulur saʿādet ile kāmı
Seniñ içün açıldı bāb-ı iḫsān

13. **buldı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **8**
Elde etmek, kavuşmak.

Daḫı buldı nübüvvet devletini
Nübüvvet ile itdi ehl-i vaḥdet

14. **bulam:**-*a, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **54**
Bulmak, ulaşmak, kavuşmak.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

15. **bulınmaz:**-*ın, -maz*
Mesnevi 27
Mısra: **86**
Bulmak, elde edilmek.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

16. **bulur:**-*ur*
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Gerçekleşmek, kavuşmak; erişmek; ulaşmak.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı
Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı

17. **bulursa:**-*ur, -sa*
Mesnevi 28
Mısra: **7**
Bulmak; yakalamak; elde etmek.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

18. **bulur:**-*ur*
Mesnevi 28
Mısra: **8**
Kavuşmak, erişmek, ulaşmak.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

19. **bulımazdım:**-*ı, -maz, -dı, -m*
Mesnevi 31
Mısra: **12**
Bulmak,ermek, ulaşmak; rast gelmek, kavuşmak.

Eger geşt eylesem ġayrī diyārı
O yerlerde bulımazdım o yārı

20. **bul:**
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Arayarak temin etmek, ermek, ulaşmak. II Vuslat.

Didi cehd-ile bul fāl-i güzīde
Ṣıfāt-ı ḫūyla ḥal-i ḥamīde

21. **bulımazsın:**-*ı, -maz, -sın*
Mesnevi 37
Mısra: **22**
Bulmak, ermek, ulaşmak, kavuşmak.

Saña maʿṣūḳ olursa yār-ı fānī
Bulımazsın beḳā-yı cāvidānī

22. **bul:**
Mesnevi 38
Mısra: **2**
Arayarak bir şeyi bulmak. || Elde etmek; kavuşmak, ulaşmak, sahip olmak.

Cihād-ı ekber it mechūd-ı rūḥuñ
Bu iḳdām-ıla bul mefḳūd-ı rūḥuñ

23. **bulup:**-*up*
Mesnevi 39
Mısra: **19**
Bulmak, arayarak temin etmek, kavuşmak.

Bulup bir mürşid-i kāmil ʿazīzi
Maʿārif ehliniñ ṣāḥib-temīzi

24. **bulınmaz:**-*ın, -maz*
Mesnevi 39
Mısra: **29**
Bulunmaz, rastlanmaz; elde edilmez, ulaşılmaz.

Hidāyet yolı mürşidsiz bulınmaz
Ḫudā ḥaḳḳı hüdā ansız bulınmaz

25. **bulınmaz:**-*ın, -maz*
Mesnevi 39
Mısra: **30**
Bulmak, erişmek, ulaşmak.

Hidāyet yolı mürşidsiz bulınmaz
Ḫudā ḥaḳḳı hüdā ansız bulınmaz

26. **bulanlar:**-*an, -lar*
Mesnevi 40
Mısra: **8**
Arayarak temin etmek, ulaşmak, kavuşmak. II Vuslat.

Maṣīr-i ṭālibāndır ḫān-ḳāhı
Bulanlar anda bulmuş Ḥaḳḳ'a rāhı

27. **bulur:**-*ur*
Mesnevi 45
Mısra: **2**
Arayarak temin etmek, aradığına rastlamak, ermek, ulaşmak.

Anı bulur dem-ā-dem ḳalb-i ṣāfī
Dil ü cān maḥzeni oldıysa beste

28. **bulur:**-*ur*
Mesnevi 1
Mısra: **20**
Kavuşmak, erişmek, ulaşmak.

Bidāyetde bu olsa ḥāl-i ʿārif
Nihāyetde bulur ḥāl-i maʿārif

29. **bulınmaz:**-*ın, -maz*
Mesnevi 1
Mısra: **21**
Ermek, elde etmek, ulaşmak.

Bidāyetsiz bulınmaz hīç nihāyet
Nihāyet tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet

30. **bulan:**-*an*
Mesnevi 3
Mısra: **11**
Elde etmek, ermek, ulaşmak.

İrilür sāyesinde ol Ḫudā'ye
Bulan oldur cihān içinde cānı

31. **buldum:**-*du, -m*
Gazel 2
Mısra: **8**
Ermek, erişmek.

Ḫāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

32. **bulurlar:**-*ur, -lar*
Mesnevi 11
Mısra: **30**
Bulmak; ermek, elde etmek, ulaşmak, kavuşmak.

Oḳıyanlar bulurlar rāh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şīrāzī ser-efrāz

33. **buldı:**-*dı*
Mesnevi 12
Mısra: **14**
Ermek, ulaşmak, kavuşmak.

İderdi her birine biñ riʿāyet
Bu himmetle fażīlet buldı şöhret

bular:

1. **bular:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
Bunlar.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

2. **bulardur:**-*dur*
Mesnevi 1
Mısra: **15**
"Bunlar" işaret zamiri.(Şeytan ve nefs).

Bulardur dāfiʿ vü māniʿ kemāli
Kemāl ehline nāfiʿdür zevāli

3. **bular:**
Mesnevi 9
Mısra: **3**
"Bunlar" işaret zamiri. II Şairler.

Virüp cānı bular cānān alurlar
ʿAzīz-veş Yūsuf-ı Kenʿān olurlar

bularıñ:

1. **bularıñ:**
Mesnevi 11
Mısra: **19**
"Bunların" 3. çokluk şahıs zamiri.

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

bülbül:

1. **bülbülleri:**-*ler, -i*
Mesnevi 6
Mısra: **8**
Bülbül.

Açup dil ġoncesin ḫandān idenler
Daḫı bülbülleri nālān idenler

2. **bülbüller:**-*ler*
Mesnevi 24
Mısra: **19**
Güzel sesiyle bilinen kuş.

Ḳamusı şeyʿ mevzūnı müretteb
Bu gül-zār içre bülbüller daḫı şād

3. **bülbüle:**-*e*
Mesnevi 27
Mısra: **82**
Güzel sesiyle bilinen kuş.

Ḫayāl-i gül-i ruḫıyla ḫār olurdum
Seḥerde bülbüle hem-sār olurdum

bülbül ol-:

1. **bülbül ol-:**-*up, -dur*
Mesnevi 11
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Bülbül gibi olmak. II Güzel şiir söyleyen şair olmak.

Olupdur Mesnevī şāḫında bülbül

bülbül olanlar:

1. **bülbül olanlar:**-*an, -lar-lar*
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bülbül gibi olmak. II Güzel şiir söyleyen şair olmak.

Maʿārif gül-şenine gül olanlar
Bu gül-zāra daḫı bülbül olanlar

bülbül olupdur:

1. **bülbül olupdur:**
Mesnevi 11
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bülbül gibi olmak. II Güzel şiir söyleyen şair olmak.

2. **bülbül olupdur:**
Mesnevi 11
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bülbül gibi olmak. II Güzel şiir söyleyen şair olmak.

bülbül-āsā:

1. **bülbül-āsā:**
Mesnevi 11
Mısra: **32**
Bülbül gibi.

Yazupdur bülbül-āsā Gülşen-i Rāz
Olan ol kişiniñ rāzına vāḳıf

bülbüliniñ hem-zebān:

1. **bülbüliniñ hem-zebān:**
Mesnevi 11
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aynı dili konuşan bülbül(ler);birbirinin dilinden anlayan bülbül(ler).

Maʿārif maḫzeni sulṭān-ı kāmil
Gül-istān bülbüliniñ hem-zebānı

bulupdur-i kerāmet:

1. **bulupdur-i kerāmet:**
Mesnevi 26
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Evliyaların keramet bulması; Âriflerin keramet sahibi olması.

Bulupdur-i kūh ʿālīde kerāmet

bulur:

1. **bulur:**
Mesnevi 11
Mısra: **34**
Bulmak, ulaşmak.

Kemāl-i sırr-ıla bulur maʿārif
Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet

buña:

1. **buña:**
Mesnevi 33
Mısra: **25**
Buna.

Buña revā olanlar ʿaşḳ eridir
Bunı fehm etmeyen ʿaşḳdan berīdir

bunı:

1. **bunı:**
Mesnevi 26
Mısra: **14**
Bunu.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

2. **bunı:**
Mesnevi 34
Mısra: **14**
"Bunu" işaret zamirinin belirtme hâl eki almış biçimi. (durum, vaziyet bağlamında).

Der-i mürşidde oldı ʿaşḳ kāşif
Bunı bilen olur ḥālime vāḳıf

3. **bunı:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
"Bunu" işaret zamirinin belirtme hal eki almış biçimi. (durum, vaziyet bağlamında).

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

bunuñ gibi:

1. **bunuñ gibi:**
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu şekilde, buna benzer.

Bunuñ gibi nice yüz vahşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

bunuñ sırrı:

1. **bunuñ sırrı:**
Mesnevi 14
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bunun sırrı (Bahsi geçen eserin sayesinde anlamında kullanılmıştır.).

Bu sulṭān devrine düşdi maḳāle
Bunuñ sırrı ile irdim nevāle

būy-ı misk-i maʿārif:

1. **būy-ı misk-i maʿārif:**
Mesnevi 43
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlmin, irfanın misk kokusu.

Būy-ı misk-i maʿārif misk-i Ḫoten'den eẕfer
Meşāmm-ı cān-ı ʿārif olsa sezā muʿaṭṭer

būyın alanlar:

1. **būyın alanlar:***-a, -n, -lar-an, -lar*
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kokusunu almak. II Gizli tutulan bir şeyi sezmek.

Sürenler mürşidiñ pāyine rūyın
Alanlar sırr-ı ʿirfānında būyın

c/ç:

çāh:

1. **çāh:**
Mesnevi 19
Mısra: **53**
Kuyu, çukur.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

2. **çāha:***-a*
Mesnevi 19

Mısra: **58**
Kuyu, çukur.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

<u>çāh oldur:</u>

1. **çāh oldur:**-*dur*
Mesnevi 19
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuyuda olmak.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n'ola

<u>çāh-ı yūsuf:</u>

1. **çāh-ı yūsuf:**
Mesnevi 19
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Yusuf'un kuyusu.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n'ola

<u>çāre olmaz:</u>

1. **çāre olmaz:**-*maz*
Mesnevi 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir meseleyi halletmek, çözüm yolu bulmak, derman olmak, deva olmak.

Çün ḳader tīrin ata ḳavs-i ḳażā
Çāre olmaz meger ki ola rıżā

<u>çek:</u>

1. **çeker:**-*er*
Mesnevi 41
Mısra: **27**
Kendine çekmek, cezbetmek.

Çeker ṭālibleri zencīr-i ceẕbī
İder irşādını anlara ḥasbī

<u>çerāġ-ı ʿaşḳı:</u>

1. **çerāġ-ı ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 22
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk ateşi, ışığı.

Ṭarīḳimde baña ḳıl anı lāyıḳ
Çerāġ-ı ʿaşḳı cān bezminde yandır

<u>çerḫ:</u>

1. **çerḫin:**-*in*
Mesnevi 30
Mısra: **7**
Çark; gökyüzü, kâinat, felek; tâlih, baht; zaman.

Ḳader çerḫin çevürdi dest-i ḳudret
Getürdi bu diyāra ḥüsn-i ṣūret

<u>çeşm:</u>

1. **çeşmimde:**-*im, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **13**
Göz.

Görindi ʿālem-i dilde fütūḥum
Nihāna vardı çeşmimde ʿayānım

2. **çeşmim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **59**
Göz.

Güzellerden birini görse çeşmim
Hemān lerzān olurdı cümle cismim

3. **çeşmim:**-*im*
Mesnevi 30
Mısra: **1**
Göz.

Güşād etdi Ḫudā nūrıyla çeşmim
O bāġı seyre geldi cān u cismim

4. **çeşmime:**-*im, -e*
Mesnevi 31
Mısra: **13**
Göz.

Ol ān kim rūyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

5. **çeşmim:**-*im*
Mesnevi 33
Mısra: **11**
Göz.

Naẓar ḳıldıḳça çeşmim aña cāndan
Cemālin ʿarż iderdi rūy-ı cāndan

6. **çeşmim:**-*im*
Mesnevi 41
Mısra: **40**
Göz.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

7. **çeşmi:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **22**
Görme organı, ayn, dîde, çeşm.

Cihānı çeşmi görmez mi<u>s</u>l-i nerges
Bu ḥāl içinde kişi ʿāşıḳ olmaḳ

<u>çeşme-i ehl-i ḫilāfet:</u>

1. **çeşme-i ehl-i ḫilāfet:**
Mesnevi 40
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Halifelik ehlinin pınarı.

Velāyet kānı vü ṣāḥib-kerāmet
O durur çeşme-i ehl-i ḫilāfet

<u>çeşm-i ʿāşıḳ:</u>

1. **çeşm-i ʿāşıḳ:**
Mesnevi 32
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âşığın gözü.

Ṣadāḳatle baḳarsa çeşm-i ʿāşıḳ
Saʿādetle olur dīdāra lāyıḳ

<u>çeşm-i cānā:</u>

1. **çeşm-i cānā:**-*ā*
Mesnevi 22
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül gözü, kalp gözü.

Görine çeşm-i cānā rū-yı lāhūt
Ne lāhūt görmeye rū-yı sivāyı

<u>çeşm-i cāndan:</u>

1. **çeşm-i cāndan:**-*dan*
Mesnevi 27
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül gözü. || Can gözü.

İderdi terk o şāh-ı māh-tābın
Eger Mecnūn göreydi çeşm-i cāndan

çeşm-i cānım:

1. **çeşm-i cānım:**-*ım*
Mesnevi 23
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül gözü. || Kalp gözü.

Açıldı çeşm-i cānım bāṭınımda
Revān oldı gözim seyr-i cemāle

çeşm-i mekkāre:

1. **çeşm-i mekkāre:**-*e*
Mesnevi 19
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hilekâr göz.

Etdi ġamzeyle çeşm-i mekkāre
Ol ṣanavber dilini ṣad pāre

çevür:

1. **çevürdi:**-*di*
Mesnevi 30
Mısra: **7**
Çevirmek, döndürmek.

Ḳader çerḫin çevürdi dest-i ḳudret
Getürdi bu diyāra ḥüsn-i ṣūret

çık:

1. **çıḳarmış:**-*ar, -mış*
Mesnevi 17
Mısra: **6**
Çıkarmak,ortaya koymak.

Maʿānī baḫrına ġavvāṣ-ı māhir
Çıḳarmış nice nīk dürr ü cevāhir

2. **çıḳmış:**-*mış*
Mesnevi 25
Mısra: **22**
Yükselmek, ulaşmak, çıkmak.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

3. **çıḳardı:**-*ar, -dı*
Mesnevi 13
Mısra: **79**
Açığa çıkarmak.

Çıḳardı künt ü kenziñ gevherini
Ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini

çıkar:

1. **çıḳarmaḳ:**-*maḳ*
Mesnevi 42
Mısra: **16**
Açığa çıkarmak, ortaya çıkarmak.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

çok:

1. **çoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 16
Mısra: **17**
Çok,fazla,miktarı ziyade olan.

Ḥikāyāt ü ḳıṣaṣ ʿālemde çoḳdur
Velī bu ḳıṣṣadan aḳṣāṣı yoḳdur

çü:

1. **çü:**
Mesnevi 34
Mısra: **1**
"Çünkü"; sebep- sonuç anlamı katan bağlaç; -dığı için" anlamında bağlaç.

Çü oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẓır
Anıñ Naḳḳāşı oldı baña ẓāhir

<u>çün:</u>

1. **çün:**
Mesnevi 15
Mısra: **71**
"Çünkü" bağlacı.

Maḳām-ı ḳudsi buldı çün Behiştī
Şarāb-ı selsebīliñ oldı mesti

2. **çün:**
Mesnevi 19
Mısra: **1**
"-dığında", "-dığı zaman" .

Çün ḳader tīrin ata ḳavs-i ḳażā
Çāre olmaz meger ki ola rıżā

3. **çün:**
Mesnevi 19
Mısra: **57**
Çünkü, -dığı/-diği için.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

4. **çün:**
Mesnevi 19
Mısra: **59**
"Çünkü" bağlacı.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

5. **çün:**
Mesnevi 35
Mısra: **7**
"İçin" anlamındadır, sebep ilgisi kurmuştur.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Gönül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

6. **çün:**
Mesnevi 35
Mısra: **11**
"İçin" anlamı katmıştır.

Görindi baña çün vaḥdet cemāli
Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli

7. **çün:**
Mesnevi 35
Mısra: **29**
"İçin" edatı.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

8. **çün:**
Mesnevi 41
Mısra: **51**
"Çünkü" anlamındadır.

Göñül çün vaḥdet-i ḥaḳḳāni buldı
Niẓām-ı ke<u>ş</u>retim vaḥdetle oldı

9. **çün:**
Mesnevi 44
Mısra: **21**
"Çünkü" bağlacı.

Ḥaḳīḳī şāha cānım bende oldı
Dil-i mürşidden aldım çün cevābı

10. **çün:**
Mesnevi 35
Mısra: **13**
İçin; artık.

Göñül çün etmez oldı yāra meyli
Ḫayālimde görinmez oldı Leylī

<u>çünki:</u>

1. **çünki:**
Mesnevi 41
Mısra: **47**
Çünkü.

Göñül Mışr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

2. **çünki:**
Mesnevi 10
Mısra: **1**
"Çünkü" bağlacı.

Çünki mirʾāt-ı dile münʿakis oldı ʿirfān
Görini geldi hemān ḥāl ü kemāl-i iḫvān

3. **çünki:**
Mesnevi 11
Mısra: **7**
"Çünkü" bağlacı.

Fenā sūḳına geldi çünki ʿAttār
Beḳā dükkānı içre etdi bāzār

4. **çünki:**
Mesnevi 19
Mısra: **28**
"Çünkü" bağlacı.

Bu ke<u>s</u>īf içre ol nigār-ı laṭīf
Luṭf-la etdi çünki ḫāb-ı şerīf

5. **çünki:**
Mesnevi 27
Mısra: **13**
"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Ḥicāb olmadı <u>z</u>erre gök seḥābı
Cihān bāġına ṣaldı çünki pertev

6. **çünki:**
Mesnevi 31
Mısra: **5**
"Çünkü" bağlacı.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

7. **çünki:**
Mesnevi 32
Mısra: **47**
"Çünkü" bağlacı.

Saʿādetle göründi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

8. **çünki:**
Mesnevi 41
Mısra: **19**
"Çünkü" Bundan dolayı, bu yüzden anlamlarında bağlaç.

Görindi baña çünki bu iki nūr
Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr

9. **çünki:**
Mesnevi 41
Mısra: **35**
"Çünkü" bağlacı.

O sāḳī çünki baña ṣundı bir cām
Görindi cām-ı ḳalbimde baña kām

<u>cālūt-ı nefsi:</u>

1. **cālūt-ı nefsi:**-*i*
Mesnevi 38
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Cālūtun (Hz. Dâvud (a.s.) zamanında yaşamış, "Amâlika" kralının adı) kötü huyları ve beşerî istekleri.

Fuʿādī mürde ḳıl cālūt-ı nefsi
Ḫilāfet bula tā Dāvud-ı rūḥuñ

cām:

1. **cām:**
Mesnevi 41
Mısra: **34**
Kadeh. II Şarap.

Elim aldı beni yerden götürdi
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'dan cām içürdi

câme-ḫvāb-ı nergisin:

1. **câme-ḫvāb-ı nergisin:**-*in*
Mesnevi 19
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nergis çiçeğinin uyku elbisesi II Sevgilinin gözleri uyku elbisesi.

Nergisin câme-ḫvāb-ı mest etmiş
Sünbülin ġonce pür şikest etmiş

câmiʿ:

1. **câmiʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **10**
Toplayan, toplayıcı, bir araya getiren, cemeden.

Fażīletle odur Kurʾān'ı câmiʿ
Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd

câm-ı cem':

1. **câm-ı cem':**-*den*
Mesnevi 13
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cem'in kadehi ; şarabın mucidi eski İran padişahlarından Cem'in içki kadehi.

Yol-iken salṭanat-ı Rūm ʿAcem'den
Fenā bezminde geçdi câm-ı Cem'den

câm-ı ḳalbimde:

1. **câm-ı ḳalbimde:**-*im, -de*
Mesnevi 41
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalp kadehi; gönül kadehi.

O sāḳī çünki baña şundı bir câm
Görindi câm-ı ḳalbimde baña kām

cān:

1. **cān:**
Gazel 1
Mısra: **4**
Beden, vücut, ten.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

2. **cāndan:**-*dan*
Mesnevi 18
Mısra: **32**
Gönülden, samimiyetle.

Dahı didim tevekkeltü ʿaleyke
Didim cāndan tefevveztü ileyke

3. **cān:**
Mesnevi 19
Mısra: **43**
Can II Gönül.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

4. **cānı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **47**
Can II Gönül.

Deheni ki ḳul edinir cānı
Sırrıdır ḫātem-i Süleymānī

5. **cāndan:**-*dan*
Mesnevi 19
Mısra: **52**
Gönülden, içten, yürekten.

Dür -i dendān-ı laʿl-i cānāndan
Görinür nūr-ı Ḥaḳ gibi cāndan

6. **cānda:**-*da*
Mesnevi 19
Mısra: **60**
Kişinin öz varlığı, zatı, şahsı.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

7. **cānı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **64**
Can, gönül II aşığın canı.

Eyle baġlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḫaste cānı bir mūya

8. **cānına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 19
Mısra: **69**
Can, ruh, gönül; beden, vücut.

Oldı ḫāl-i ḫayāli cānına dāġ
ʿAşḳ sevdāsı geldi gitdi ferāġ

9. **cāndan:**-*dan*
Mesnevi 19
Mısra: **81**
Canından.

ʿAşḳ cāndan elini silmekdir
Maʿrifet gördügini bilmekdir

10. **cāna:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **27**
Can II Gönül.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

11. **cān:**
Mesnevi 22
Mısra: **38**
Beden II gönül, kalp; ruh.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

12. **cān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 22
Mısra: **40**
Yürek(ten), içtenlik(le).

Ṣoñında cān-ıla Mevlā'ya düşsün
Daḫı Şīrīn-i cān Ferhādi olsun

13. **cānım:**-*ım*
Mesnevi 22
Mısra: **66**
Ruh, yaşam kaynağı, öz.

Beḳā ʿaşḳıyla cānım eyle ibḳā
Baña mir’āt-ı ʿaşḳı eyle manẓer

14. **cānıñı:**-*ı, -ñ, -ı*
Mesnevi 23
Mısra: **44**
Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı. II Gönül, yürek.

Görürsün cānıñı cānān evinde
Görinince baña bu gūne irşād

15. **cānına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Beden, vücut; ruh.

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

16. **cāna:**-*a*
Mesnevi 27
Mısra: **20**
(Aşığın) canı, ruhu.

Ruḫ-ı rengīni virür cāna ḥālet
Dür-i dendānıdır sır lafẓı sīḫi

17. **cāna:**-*a*
Mesnevi 27
Mısra: **74**
(Aşığın) canı, ruhu.

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

18. **cānımda:**-*ım, -da*
Mesnevi 27
Mısra: **79**
Can, ruh ‖ gönül.

İdüp ʿaşḳın anıñ cānımda pinhān
Gezerdim sırr-ıla ʿālemde ḥayrān

19. **cānı:**-*ı*
Mesnevi 28
Mısra: **7**
(Aşığın) canı, ruhu.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

20. **cān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 30
Mısra: **15**
Canı gönülden, içtenlikle.

ʿAzīz-i dil olup cān-ıla ṭālib
Zelīḫā-veş aña nefs oldı rāġıb

21. **cānım:**-*ım*
Mesnevi 31
Mısra: **3**
Ruh, öz,gönül; insanın manevi varlığı.

Ḥaḳīḳatde görindi baña cānım
O cān olduġına yoḳdur gümānım

22. **cān:**
Mesnevi 31
Mısra: **6**
Arkadaş, dost; kişi; ruh, gönül.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

23. **cāndan:**-*dan*
Mesnevi 33
Mısra: **11**
Büyük bir samimiyetle, yürekten.

Naẓar ḳıldıḳça çeşmim aña cändan
Cemālin ʿarż iderdi rūy-ı cändan

24. **cänım:**-*ım*
Mesnevi 37
Mısra: **6**
Can; ruh. II Gönül.

Gelüp ḳalbime ḥālāt-ı ilāhī
Anı fehm eyledi cänım kemā-hī

25. **cänıma:**-*ım, -a*
Mesnevi 41
Mısra: **20**
Can, ruh, gönül.

Görindi baña çünki bu iki nūr
Görindi cänıma nūrün ʿalā-nūr

26. **cänım:**-*ım*
Mesnevi 41
Mısra: **44**
Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı.

Mecāzdan ḳalmadı dilde gümānım
Ḥaḳīḳī vuṣlata meyl etdi cänım

27. **cänım:**-*ım*
Mesnevi 44
Mısra: **20**
Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı.

Ḥaḳīḳī şāha cänım bende oldı
Dil-i mürşidden aldım çün cevābı

28. **cänı:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **11**
Can; gönül. II Yüce Allah.

İrilür sāyesinde ol Ḫudā'ye
Bulan oldur cihān içinde cänı

29. **cän:**
Mesnevi 3
Mısra: **14**
Can, tin, dirilik; ruh.

Berāy anuñla oldur cümleye cän
Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb

30. **cänım:**-*ım*
Mesnevi 5
Mısra: **3**
Beden, ruh, insanın maddi ve manevi varlığı.

Anıñ ḥubbıyla cänım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

31. **cänı:**-*ı*
Mesnevi 11
Mısra: **13**
O can, ruh, beden. II Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

Maʿārif gül-şeninde ẓātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cänı

32. **cän:**
Mesnevi 32
Mısra: **48**
Gönül.

Saʿādetle göründi çünki ol cän
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cän

<u>cän-:</u>

1. **cän-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 19

Mısra: **58**
Can ile.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

cān bezminde:

1. **cān bezminde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 22
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can meclis; gönül meclisi.

Ṭarīḳimde baña ḳıl anı lāyıḳ
Çerāġ-ı ʿaşḳı cān bezminde yandır

cān bülbüline:

1. **cān bülbüline:**-*n, -e*
Mesnevi 43
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can bülbülü, gönül kuşu. II Şairin gönlü.

Gül-zār-ı dilde esdi bād-ı ṣabā-yı ʿirfān
Ḥaḳ gülinden getürdi cān bülbüline ḫaber

cān evinde:

1. **cān evinde:**-*n, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalbin altındaki bölge. II En duyarlı yer, yürek.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

cān gördi:

1. **cān gördi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kişi görmek, fert görmek.

Bir göñül ṣayd idici cān gördi
Nice cān bir güzel civān gördi

cān görindi:

1. **cān görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 31
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kişi görmek, fert görmek.

Ḳaçan kim baña ol cānān görindi
Bu cānımda görinen cān görindi

cān iden:

1. **cān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayat vermek, canlandırmak, can katmak.

ʿAşḳ durur cism-i kesīfi cān iden
ʿAşḳ durur bir ẕerreyi şems eyleyen

cān murġı:

1. **cān murġı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can kuşu II Gönül kuşu.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

cān olsun:

1. **cān olsun:**-*sun*
Mesnevi 22
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can olmak, hayat bulmak.

Ṣoñında cān-ıla Mevlā'ya düşsün
Daḫı Şīrīn-i cān Ferhādi olsun

cān raḳḳāṣ:

1. **cān raḳḳāṣ:**
Mesnevi 19
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dans eden, oynayan gönül; kalp rakkase.

Sīne deffāf oldı cān raḳḳāṣ
Derd-i dil-dār ile ṣohbet-i ḫāṣ

cān u cismim:

1. **cān u cismim:**-*im*
Mesnevi 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve beden. II Ruhun ve canın tortusu.

Güşād etdi Ḫudā nūrıyla çeşmim
O bāġı seyre geldi cān u cismim

cān u dilden:

1. **cān u dilden:**-*den*
Mesnevi 37
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can ve gönül. II Candan ve gönülden.

Dilerseñ bu kemāli cān u dilden
Gider ʿaşḳıñ Fuʿādī āb u gilden

cān u diliñden:

1. **cān u diliñden:**-*(-i)ñ, -den*
Mesnevi 20
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can ve gönül.

Gider cān u diliñden dürlü ġuṣṣa

cānān:

1. **cānān:**
Gazel 1
Mısra: **4**
Sevgili, gönül verilmiş, maşuka.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

2. **cānān:**
Mesnevi 30
Mısra: **10**
Gönül verilmiş, sevgili. II Şeyh Abülbâkî Efendi.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

cānān alurlar:

1. **cānān alurlar:**-*ur, -lar*
Mesnevi 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgili, dost almak. II Allah'a kavuşmak.

Virüp cānı bular cānān alurlar
ʿAzīz-veş Yūsuf-ı Kenʿān olurlar

cānān evinde:

1. **cānān evinde:**-*n, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgili evi; sevgilinin gönlü. II Allah'ın evi.

Görürsün cānıñı cānān evinde
Görinince baña bu gūne irşād

cān-feżā:

1. **cān-feżādır:**-*dır*
Mesnevi 24
Mısra: **3**
Mutluluk arttıran, cana can katan.

Düşinde görmemişdi anı Mecnūn
Feżā-yı dil-güşāsı cān-feżādır

cānı bāḳī:

1. **cānı bāḳī:**
Mesnevi 41
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölümsüz ruh, ebedi can.

Fenā ṣuveri ile şānı bāḳī
Beḳā-ı maʿneviyle cānı bāḳī

cān-ı dil:

1. **cān-ı dil:**
Mesnevi 43
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlün cānı, ruhu; gönülden.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver
Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün Fuʾādī

cān-ı pāk:

1. **cān-ı pāk:**
Mesnevi 22
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temiz ruh.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

cān-ı şīrīn vir:

1. **cān-ı şīrīn vir:**
Mesnevi 39
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tatlı canı vermek, ölmek.

Olur iseñ eger Ferhād-ı reh-bīn
Yolına vir Ḫudā'nıñ cān-ı Şīrīn

cān-ı şīrīn'i:

1. **cān-ı şīrīn'i:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tatlı can. II Şirin'in ruhu.

Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken
Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken

cānı virüp:

1. **cānı virüp:**-*üp*
Mesnevi 9
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Can vermek, can bağışlamak; ...uğrunda canından geçmek, kendini feda etmek. II Ölmek, ruhunu teslim etmek.

Virüp cānı bular cānān alurlar
ʿAzīz-veş Yūsuf-ı Kenʿān olurlar

cārī oldı:

1. **cārī oldı:**-*dı*
Mesnevi 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Uygun, yakışır, lâyık olmak.

Üç esmā-y-ıla yazdı levḥe Bārī
Bu resm-ile lisāna oldı cārī

cāy:

1. **cāyı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **27**
Yer.

O ḥāletde oḳıdım işbu cāyı
Zebān-ı ḥālle añladım Ḫudā'yı

cāyı:

1. **cāyıdır:**-*dır*
Mesnevi 26
Mısra: **3**
Yer.

Ferāġ ehli bulur anda kerāmet
Erenler cāyıdır zor demde ṭaġlar

cāy-ı bülend:

1. **cāy-ı bülend:**
Mesnevi 25
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce yer, yüksek yer, değerli yer.

Külüngin urmamış sengine Ferhād
ʿAceb cāy-ı bülend ü kūh-ı aʿlā

cāy-ı bülendi:

1. **cāy-ı bülendi:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce yer, yüksek yer, değerli yer.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

cāy-ı şafā-baḫş:

1. **cāy-ı şafā-baḫş:**
Mesnevi 29
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönle huzur veren, kişiyi mutlu eden yer.

Cihān bāġında bir cāy-ı ṣafā-baḫş
Var ise ol durur bāġ-ı İrem-veş

cāy-ı şerefdir:

1. **cāy-ı şerefdir:**-*dir*
Mesnevi 29
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şerefli mekan.

Maʿārif ehli dürr ü ol ṣadefdir
Fażāʿil ehline cāy-ı şerefdir

cāyine vardım:

1. **cāyine vardım:**-*dı, -m*
Mesnevi 41
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Onun) Yerine varmak, mekanına ulaşmak. II Dergāha, tekkeye varmak.

Bu cez̲b-ile anıñ cāyine vardım
Elin pūs etmege pāyine vardım

cebīn:

1. **cebīninde:**-*in, -de*
Mesnevi 41
Mısra: **17**
Alın. II Kader, yazgı.

Cebīninde şerīʿat nūrı ẓāhir
Cemālinde ṭarīḳat nūrı bāhir

cefā nārı:

1. **cefā nārı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keder ateşi.

Cefā nārı ile yandıḳda Āhī
‘Urūc etdi göge dūd-ı siyāhı

cehālet:

1. **cehāletle:**-*le*
Mesnevi 20
Mısra: **20**
Bir şeyi bilmez olma, bilmezlik hâli; bilgisizlik, cahillik.

Cehāletle ḳalur maḥcūb u maḥzūn
Kitābımı oḳursañ ʿibret-ile

cehd:

1. **cehd-ile:**-*ile*
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

Didi cehd-ile bul fāl-i güzīde
Ṣıfāt-ı ḫūyla ḥal-i ḥamīde

celāl:

1. **celāli:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **8**
Yücelik, ululuk.

Celālet semti gösterdi Celālī
Velī buldı kemālinde celāli

2. **celāli:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **16**
Yücelik, ululuk. II Allah'ın Celal ismi.

Ḥarāretle beni yaḳdı celāli
Görindi vaṣfı mir’āt-ı ʿademden

celālet semti:

1. **celālet semti:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yücelik, büyüklük, ululuk yeri.

Celālet semti gösterdi Celālī
Velī buldı kemālinde celāli

celālī:

1. **celālī:**
Mesnevi 15
Mısra: **7**
Sultan II.Selim ve III.Murad devri şairlerindendir. Manastır'da doğdu.Asıl adı Hüseyin olup Celālī'yi mahlas edindi.

Celālet semti gösterdi Celālī
Velī buldı kemālinde celāli

celāl-ile cemāl:

1. **celāl-ile cemāl:**
Mesnevi 22
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yücelik ve güzellik II Allah'ın Celâl (Yücelik, büyüklük, azamet) ve Cemâl (Güzellik ve rahmet)sıfatları.

celālü'd-dīn:

1. **celālü'd-dīn:**
Mesnevi 11
Mısra: **9**
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

Celālü'd-dīn ki Mevlānā-yı aʿlem
Ricālu'l-lāh içinde rūḥ-ı aʿẓem

2. **celālü'd-dīn'e:**-*e*
Mesnevi 11
Mısra: **22**
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

Bu nūrıyla Celālü'd-dīn'e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de

celālüh:

1. **celālüh:**
Mesnevi 2
Mısra: **23**
Büyüklük, ululuk, yücelik. II "Azameti yüce ve ulu olan", Allah Teâlâ hakkında kullanılan bir saygı ifadesi.

Dü-tā olmış ider Allāh'a secde
Celālüh lafzına eyle nigāhı

celīlī:

1. **celīlī:**
Mesnevi 15
Mısra: **67**
16. yüzyıl Divan şairi. Asıl adı Abdülcelil'dir.

Fenā ḥālini bulduḳda Celīlī
Beḳā hāli ile oldı Cemīlī

cemʿ:

1. **cemʿi:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **61**
Toplamak, bir araya getirmek; dikkat ve iradeyi bir noktaya teksif etmek. (tas.) Kulun, kendisini Hak'la hissetme hali cem'.

Bilürse farḳ-ı evvel ile cemʿi
Daḫı cemʿ-ile ḥāl-i cemʿ-i cemʿī

cemāl:

1. **cemālinden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 27
Mısra: **23**
Güzellik, sevgilinin güzel yüzü II Mutlak güzellik, Tanrı.

İki rādır iki ebrū-yı çīni
Cemālinden anuñ yek dāne ḫāli

2. **cemālini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 19
Mısra: **59**
Yüz güzelliği.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

3. **cemālī:**-*ī*
Mesnevi 16
Mısra: **12**
Güzellik.

Mübeyyindir o Yūsuf ḥāletini
Müfessirdir cemālī āyetini

4. **cemālin:**-*in*
Mesnevi 27
Mısra: **25**
Güzellik; sevgilinin güzel yüzü. II Mutlak güzellik, Tanrı.

Vücūd-ı vaḥdetiñ oldur miṣāli
Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn

5. **cemālin:**-*in*
Mesnevi 33
Mısra: **12**
Allah'ın güzel yüzü.

Naẓar ḳıldıḳça çeşmim aña cāndan
Cemālin ʿarż iderdi rūy-ı cāndan

6. **cemāli:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **11**
Güzellik, sevgilinin güzel yüzü II Mutlak güzellik, Tanrı.

Beni irşāda irgürdi cemāli
Daḫı irşādla buldum kemāli

7. **cemālinde:**-*in, -de*
Mesnevi 41
Mısra: **18**
Güzellik; yüz güzelliği. II Allah'ın güzellik ve rahmetle tecellisi.

Cebīninde şerīʿat nūrı ẓāhir
Cemālinde ṭarīḳat nūrı bāhir

cemāl-i dil-güşānıñ:

1. **cemāl-i dil-güşānıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 22
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül açan, kalbe ferahlık veren yüz güzelliği.

Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālī
Cihānda bir cemāl-i dil-güşānıñ

cemāl-i dil-güşāyı:

1. **cemāl-i dil-güşāyı:**-*y, -ı*
Mesnevi 27
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül açan, kalbe ferahlık veren yüz güzelliği.

Zebān ehlini lāl eyler viṣāli
Görince ol cemāl-i dil-güşāyı

cemāl-i ḥaḳ:

1. **cemāl-i ḥaḳ:**
Mesnevi 38
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın güzelliği.

Kemāl-ile açılsa dīde-i cān
Cemāl-i Ḥaḳ olur meşhūd-ı rūhuñ

cemāl-i haḳ'dur:

1. **cemāl-i haḳ'dur:**-*dur*
Mesnevi 2
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın güzelliği.

Cemāl-i Haḳ'dur etme iştibāhı
Olup müstecmiʿ-i cümle ṣıfātı

cemāli maẓhar-ı nūrı ḥudā'dur:

1. **cemāli maẓhar-ı nūrı ḫudā'dur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın lutfunun nuruna erişmek. II Allah'ın güzellik ve rahmetle tecellisinin ışığının görünür olması.

Anuñ ʿaşḳına ḫalḳ oldu bu mevcūd
Cemāli maẓhar-ı nūrı Ḫudā'dur

cemāl-i yūsuf'ı:

1. **cemāl-i yūsuf'ı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz.Yusuf'un güzel yüzü.

Yazılmış anda rüʿyā-yı Zelīḫā
Cemāl-i Yūsuf'ı etmiş temāşā

cemālin görmek:

1. **cemālin görmek:**-*mek*
Mesnevi 33
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzelliğini, güzel yüzünü görmek.

Bu sırr-ıla idüp seyr-i cemāli
Cemālin görmek olmışdır viṣāli

cemālin seyr idüp:

1. **cemālin seyr idüp:**-*üp*
Mesnevi 33
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel yüzünü seyretmek.

Cemālin seyr idüp ḳalb-i muṣaffā
Aña meyl etmedi nefs-i müzekkā

cemʿe irdim:

1. **cemʿe irdim:**-*di, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kulun insanî benliğini bırakıp kendisinde Allah'ın benliğini bulması.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp keşretden ol dem cemʿe irdim

cem'i buldı:

1. **cem'i buldı:**-*dı-i*
Mesnevi 15
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Varlığından tamâmen soyunup kendinden geçme ve bütün mevcûdatta Allah'ın tecellîsini görme. (tas.).

Yanup pervāne gibi buldı cem'i
Anıñ-çün didiler Şemʿī'ye Şemʿī

cemīʿ-i kümmel ü dānā:

1. **cemīʿ-i kümmel ü dānā:**
Mesnevi 17
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tamamı âlim ve olgun kişiler.

Cemīʿ-i kümmel ü dānā elinde
Oḳınur cümle ʿārifler dilinde

cemʿ-ile:

1. **cemʿ-ile:**-*ile*
Mesnevi 41
Mısra: **62**
Topluluk, cemiyet.

Bilürse farḳ-ı evvel ile cemʿi
Daḫı cemʿ-ile ḥāl-i cemʿ-i cemʿī

cemīlī:

1. **cemīlī:**
Mesnevi 15
Mısra: **68**
XV.-XVI. yüzyıl Çağatay şairi.

Fenā ḥālini bulduḳda Celīlī
Beḳā hāli ile oldı Cemīlī

cenāb-ı ʿizzete:

1. **cenāb-ı ʿizzete:**-*e*
Mesnevi 37
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yücelik makamı. II Allah'ın makamı.

Gelicek baña bu gūne tenebbüh
Cenāb-ı ʿizzete etdim teveccüh

cennet:

1. **cennet:**
Mesnevi 24
Mısra: **4**
Allah'ın mümin kullarına vaat ettiği mekan.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

cennet-i ḳalbe:

1. **cennet-i ḳalbe:**-*e*
Mesnevi 15
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalbin cenneti.

Giricek cennet-i ḳalbe Cinānī
İkinci oldı aña rūḥ-ı s̱ānī

cevāb:

1. **cevābı:**-*ı*
Mesnevi 44
Mısra: **21**
Cevap, yanıt, karşılık.

Ḥaḳīḳī şāha cānım bende oldı
Dil-i mürşidden aldım çün cevābı

ceẕb:

1. **ceẕb-ile:**-*ile*
Mesnevi 41
Mısra: **29**
Allah'ın, kulunu mânen kendisine çekmesinden doğan coşkunluk, kendinden geçme hâli.

Bu ceẕb-ile anıñ cāyine vardım
Elin pūs etmege pāyine vardım

cezb eyledi:

1. **ceẕb eyledi:**-*di*
Mesnevi 33
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çekmek II etkisi altına almak. (tas.)Tanrı'nın kulunu kendine çekmesi, yaklaştırması, ona lutfetmesi, kendinden geçirmesi.

Daḫı ceẕb eyledi ḳalbini ʿaşḳım
Ṣadāḳatle ziyāde oldı şevḳım

2. **ceẕb eyledi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çekmek II etkisi altına almak. (tas.)Tanrı'nın kulunu kendine çekmesi, yaklaştırması, ona lutfetmesi, kendinden geçirmesi.

Ẓuhūr etdi bu cāna ceẕbe-i Ḥaḳ
Dili ceẕb eyledi ol ġayb-i Muṭlaḳ

cezbe:

1. **ceẕbeyle:**-*yle*
Mesnevi 13
Mısra: **76**
Heyecana gelme, kendinden geçmek.

Ḥaḳīḳat ceẕbesiyle oldı mecẕūb
Bu ceẕbeyle ḳulūba oldı maḥbūb

2. **ceẕbeyle:**-*y*, -*le*
Mesnevi 27
Mısra: **74**
Heyecana gelme, kendinden geçmek.

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

3. **ceẕbe:**
Mesnevi 27
Mısra: **77**
Ruhun heyecanı, coşkunluk.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḥāl-i mecẕūb cümle nāsa

cezbe irişdi:

1. **ceẕbe irişdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cezbe ulaşmak, kavuşmak. II Allah'ın insanın kalbine verdiği bir titreşimi hissetmesi hali.

İrişdi ceẕbe ile sırr-ı Ḥaḳḳ'a
Kemā-kān oldı maẕhar birr-i Ḥaḳḳ'a

cezbe-i ḥaḳ:

1. **ceẕbe-i ḥaḳ:**
Mesnevi 27
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın cezbesi, Allah'ın kulunu kendine çekip yaklaştırması.

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

2. **ceẕbe-i ḥaḳ:**
Mesnevi 35
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın cezbesi, hak daveti. II Allah'ın kulunu kendine çekip yaklaştırması.

Ẓuhūr etdi bu cāna ceẕbe-i Ḥaḳ
Dili ceẕb eyledi ol ġayb-i Muṭlaḳ

cihād-ı ekber it:

1. **cihād-ı ekber it:**
Mesnevi 37
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyük cihat etmek. II Nefis mücadelesi yapmak.

Fenā-ı nefsi isterseñ kemā-kān
Cihād-ı ekber it yoluñda her ān

2. **cihād-ı ekber it:**
Mesnevi 38
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyük cihat etmek. II Nefis mücadelesi yapmak.

Cihād-ı ekber it mechūd-ı rūḥuñ
Bu iḳdām-ıla bul mefḳūd-ı rūḥuñ

cihān:

1. **cihānda:**-*da*
   Mesnevi 3
   Mısra: **7**
   Dünya.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

2. **cihānı:**-*ı*
   Mesnevi 15
   Mısra: **55**
   Dünya.

İdüp rūşen cihānı Āfitābī
Ḥicāb olmadı aña hiç seḥābī

3. **cihānda:**-*da*
   Mesnevi 18
   Mısra: **16**
   Dünya, âlem, cihân.

Mey-i şevḳile mest idim ol ānda
Ferāġım var-ıdı ġamdan cihānda

4. **cihānda:**-*da*
   Mesnevi 21
   Mısra: **6**
   Dünya, âlem, cihân.

Muḳayyed ʿaşḳı ṣūretle cihānda
Var-ıdı gerçi ḳalbim rūşenāsı

5. **cihāne:**-*e*
   Mesnevi 22
   Mısra: **47**
   Dünya, âlem, cihân.

Vefāya irişe āḫir cefāsı
Dü-çeşmim baḳmaya bu dem cihāne

6. **cihān:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **44**
   Bütün insanları, herkesi.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

cihān bāġına:

1. **cihān bāġına:**-*n, -a*
   Mesnevi 27
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Dünya bahçesi. II Yeryüzü, dünya, kainat.

Ḥicāb olmadı z̲erre gök seḥābı
Cihān bāġına ṣaldı çünki pertev

cihān bāġında:

1. **cihān bāġında:**-*n, -da*
   Mesnevi 29
   Mısra: **35**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Dünya bahçesi. II Yeryüzü, dünya, kainat.

Cihān bāġında bir cāy-ı ṣafā-baḫş
Var ise ol durur bāġ-ı İrem-veş

cihān dārına:

1. **cihān dārına:**-*ı, -n, -a*
   Gazel 1
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Dünya yurdu.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

cihān içinde:

1. **cihān içinde:**-*i, -n, -de-n, -de*
Mesnevi 3
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bu dünyada; bütün dünyada bulunan kişiler ve varlıklar.

İrilür sāyesinde ol Ḫudā'ye
Bulan oldur cihān içinde cānı

cihānda bir:

1. **cihānda bir:**
Mesnevi 22
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyada bir tane.

Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālī
Cihānda bir cemāl-i dil-güşānıñ

cihānda ölmedi:

1. **cihānda ölmedi:**-*me, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsanlar arasında adı her zaman anılır olmak, cismen dünyadan ayrılsa da, yaptıklarıyla unutulmamak.

Cihānda ölmedi nām-ı Ḥayātī
Ḥayāt-ı sermedi buldı memātı

cihānı görmez:

1. **cihānı görmez:**-*mez*
Mesnevi 22
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyayı görmez.

Cihānı çeşmi görmez mis̲l-i nerges
Bu ḥāl içinde kişi ʿāşıḳ olmaḳ

cihānıñ efḍalı:

1. **cihānıñ efḍalı:**
Mesnevi 4
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyanın en faziletlisi.

ʿAceb mi efḍalı olsa cihānıñ
Nübüvvet ʿarż idicek etdi taṣdīḳ

cihāt-ı sitti:

1. **cihāt-ı sitti:**
Mesnevi 3
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Altı taraf; ön, arka, sağ, sol, üst, alt.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb

cinānī:

1. **cinānī:**
Mesnevi 15
Mısra: **15**
16. yüzyıl Anadolu şairlerinden Bursalı Mustafa,Cinānī ise şairin mahlası.

Giricek cennet-i ḳalbe Cinānī
İkinci oldı aña rūḥ-ı s̲ānī

cinānıñ bostānına:

1. **cinānıñ bostānına:**-*n, -a*
Mesnevi 24
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cennet(ler) bahçesi.

Hemān bostānına benzer cinānıñ
Gül-istānında güller ġonceler heb

cinn ü ʿifrīt-āsā:

1. **cinn ü ʿifrīt-āsā:**
Mesnevi 13
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cinler ve canavara benzeyenler.

Anıñ nāmın eşitse dīv-i aʿdā
İderler ḫavfı cinn ü ʿifrīt-āsā

cism:

1. **cismime:**-*im, -e*
Gazel 2
Mısra: **4**
Beden, vücut.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz feṯḥi içün baña verildi miftāḥ

2. **cismimde:**-*im, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **14**
Beden, vücut.

Sükūta vardı cismimde lisānım
Ḳapandı bāb-ı cessim ẓāhirimde

3. **cismim:**-*im*
Mesnevi 41
Mısra: **39**
Beden, gövde, vücut. II Varlık.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

cismi:

1. **cismi:**
Mesnevi 19
Mısra: **25**
Fiziki varlığı olan madde, nesne.

Döşegin cismi etdi ḫırmen-i gül
Yaṣduġın zülfi ravża-i sünbül

cism-i ʿāşıḳ:

1. **cism-i ʿāşıḳ:**
Mesnevi 23
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşığın vücudu,bedeni.

Görinür cism-i ʿāşıḳ gibi meftūḥ
Kimiñdir gördügüm der-gāh-ı ʿālī

cism-i kesīfi:

1. **cism-i keşīfi:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaba, kalın cisim.

ʿAşḳ durur cism-i keşīfi cān iden
ʿAşḳ durur bir ẕerreyi şems eyleyen

cisri oldı:

1. **cisri oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Köprü olmak.

Ḥaḳīḳīniñ mecāzī cisri oldı
Daḫı taḳlīd bu dem taḥḳīḳ buldı

civān:

1. **civānı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **53**
Genç, taze. II Sevgili.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

cūdı oldıysa:

1. **cūdı oldıysa:**-*dı, -y, -sa*
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömert olmak.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

cülūs etdi:

1. **cülūs etdi:**-*di*
Mesnevi 12
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tahta çıkmak.

Cülūs etdi serīr-i naẓma aḳdem
Bu fażl-ıla odur sulṭān-ı aʿẓem

cülūs etdikde:

1. **cülūs etdikde:**-*di, -k, -de*
Mesnevi 13
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tahta çıkmak.

Selīm Ḫān-veş cülūs etdikde taḫta
Kemāl-ile irişdi taḫt u baḫta

cümle:

1. **cümle:**
Mesnevi 17
Mısra: **14**
Bütün.

Cemīʿ-i kümmel ü dānā elinde
Oḳınur cümle ʿārifler dilinde

2. **cümleye:**-*y, -e*
Mesnevi 12
Mısra: **18**
Herkes.

Velāyet-kānı vü Sulṭān-ı emced
Fetiḥde cümleye oldı ser-āmed

3. **cümle:**
Mesnevi 27
Mısra: **3**
Herkes.

Ġam-ı Leylī ile geh bāġa düşdi
İdüp bāġ-ıla ṭaġı cümle ḥayrān

4. **cümlesini:**-*si, -n, -i*
Mesnevi 16
Mısra: **16**
Bütün, hepsi, tamamı.

Zelīḫā ile Yūsuf ḳıṣṣasını
Ki yazmış bir kitāba cümlesini

5. **cümleye:**-*y, -e*
Mesnevi 3
Mısra: **14**
Bütün varlıklar, yaratılmış her şey.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb

cümle bī-cān:

1. **cümle bī-cān:**
Mesnevi 3
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün cansızlar, cansız varlıklar.

Bu sırrıñ ol durur maḥżā ʿayānı
Süḫan-ver oldı aña cümle bī-cān

cümle cismim:

1. **cümle cismim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün vücut.

Güzellerden birini görse çeşmim
Hemān lerzān olurdı cümle cismim

cümle güftār içre:

1. **cümle güftār içre:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün söz(ler) içinde.

Ne güftāruñ serinde olsa efser
Olur ol cümle güftār içre server

cümle ḫalḳa:

1. **cümle ḫalḳa:**-*a*
Mesnevi 44
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün herkes,bütün insanlar.

Görinmez cümle ḥāli ḫalḳa maḥmūd
Faṣāḥat-baḫş olur gerçi mecāzī

cümle maḳāli:

1. **cümle maḳāli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün söz(leri).

Gerekdür ya'ni Bismillāh-ı 'ālī
Budur teşrīf eden cümle maḳāli

cümle nāsa:

1. **cümle nāsa:**-*a*
Mesnevi 27
Mısra: **78**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün insanlar, herkes.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḥāl-i mecẕūb cümle nāsa

cünūn:

1. **cünūnum:**-*um*
Mesnevi 44
Mısra: **13**
Delilik, çılgınlık. II Aşkın hakimiyeti.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

cünūnuñ olmasun:

1. **cünūnuñ olmasun:**-*ma, -sun*
Mesnevi 39
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delirmek, deli olmak. II Aşktan dolayı delirmek.

Eger Mevlā'yı isterse derūnuñ
Ṣaḳın Leylā'yā olmasun cünūnuñ

cūş:

1. **cūş-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Coşkuyla.

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

d:

da:

1. **da:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
"De, da" bağlacı.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḥırza ḳādir

2. **da:**
Mesnevi 22
Mısra: **31**
"de / da" bağlacı.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

3. **da:**
Mesnevi 26
Mısra: **15**
"de, da" bağlacı.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

dāfiʿ vü māniʿ:

1. **dāfiʿ vü māniʿ:**
Mesnevi 1
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Def eden ve engelleyen.

Bulardur dāfiʿ vü māniʿ kemāli
Kemāl ehline nāfiʿdür zevāli

dāfiʿi oldukda:

1. **dāfiʿi oldukda:**
Mesnevi 1
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kovucusu olunca, olduğunda ; savanı olunca, olduğunda.

2. **dāfiʿi oldukda:***-duk, -da*
Mesnevi 1
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Defeden, uzaklaştıran, kovan, savan olmak.

Bidāyet dāfiʿi oldukda medfūʿ
Gider māniʿ gelür yerine memnūʿ

dāġ oldı:

1. **dāġ oldı:***-dı*
Mesnevi 19
Mısra: **69**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaralanmak, üzülmek.

Oldı ḫāl-i ḫayāli cānına dāġ
ʿAşḳ sevdāsı geldi gitdi ferāġ

dahı:

1. **daḫı:**
Mesnevi 5
Mısra: **4**
"da, de" bağlacı.

Anıñ ḥubbıyla cānım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

2. **daḫı:**
Mesnevi 6
Mısra: **4**
"da, de" bağlacı.

Maʿārif gül-şenine gül olanlar
Bu gül-zāra daḫı bülbül olanlar

3. **dahı:**
Mesnevi 11
Mısra: **5**
"da, de" bağlacı.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

4. **daḫı:**
Mesnevi 11
Mısra: **37**
"da, de" bağlacı.

Aña vāḳıf olımaz ehl-i kes̲ret
Veliyyullāh biri daḫı Süleymān

5. **daḫı:**
Mesnevi 11
Mısra: **45**
"da, de" bağlacı.

Anıñ-çün buldı ʿālem içre raġbet
Biri daḫı Sürūrī şeyḫ-i fāżıl

6. **dahı:**
Mesnevi 11
Mısra: **49**
"da, de" bağlacı.

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḥāfıẓ gül ü ol bülbülidir

7. **daḫı:**
Mesnevi 12
Mısra: **6**
"da, de" bağlacı.

Diyār-ı naẓmı ol etdi ʿimāret
Daḫı ebyātına virdi zīnet

8. **daḫı:**
Mesnevi 13
Mısra: **51**
"da, de" bağlacı.

Serīr-i naẓma daḫı oldı sulṭān
Bu ʿirfān-ıla daḫı etdi dīvān

9. **daḫı:**
Mesnevi 13
Mısra: **52**
"da, de" bağlacı.

Serīr-i naẓma daḫı oldı sulṭān
Bu ʿirfān-ıla daḫı etdi dīvān

10. **daḫı:**
Mesnevi 14
Mısra: **3**
"da, de" bağlacı.

Ṭoḳuz yüz hem daḫı seksen ṭoḳuzda
Yazıldı naẓma işbu risāle

11. **daḫı:**
Mesnevi 15
Mısra: **30**
"da, de" bağlacı.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aṣdı yayın daḫı ḳavsi

12. **daḫı:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Anlamı kuvvetlendirmek için kullanılan edat.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḥırza ḳādir

13. **daḫı:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
"Bile, da/de" anlamlarına gelen pekiştirme edatı.

Velāyetle nişān-ı ḫulḳda meşhūr
Ricāl-ullāh içinde daḫı meẕkūr

14. **daḫı:**
Mesnevi 3
Mısra: **23**
"Bile" anlamında bağlaç.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

15. **daḫı:**
Mesnevi 13
Mısra: **48**
"Bile" anlamında bağlaç.

Hudā virdi aña ʿömr-i ṭavīli
Firāsetle daḫı ʿilm-i ḫazīni

16. **daḫı:**
Mesnevi 15
Mısra: **47**
"da, de" bağlacı.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

17. **daḫı:**
Mesnevi 15
Mısra: **60**
"da, de" bağlacı.

Bilindi Ṣāni'ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

18. **dahı:**
Mesnevi 18
Mısra: **31**
Ayrıca.

Dahı didim tevekkeltü ʿaleyke
Didim cāndan tefevveztü ileyke

19. **daḫı:**
Mesnevi 20
Mısra: **10**
"da, de" bağlacı.

Dil ü cāndan aña teslīm olaydıñ
O sulṭānıñ daḫı ḳadrin bileydiñ

20. **daḫı:**
Mesnevi 22
Mısra: **38**
"da, de" bağlacı.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

21. **daḫı:**
Mesnevi 22
Mısra: **41**
"da, de" bağlacı.

Ṣoñında cān-ıla Mevlā'ya düşsün
Daḫı Şīrīn-i cān Ferhādi olsun

22. **daḫı:**
Mesnevi 23
Mısra: **4**
"da, de" bağlacı.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

23. **daḫı:**
Mesnevi 23
Mısra: **6**
"da, de" bağlacı.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

24. **daḫı:**
Mesnevi 23
Mısra: **10**
"da, de" bağlacı.

Daḫı hātifden irişen ḫiṭābı
Bu ilhāma terettüb etdi rūḥum

25. **daḫı:**
Mesnevi 23
Mısra: **40**
"da, de" bağlacı.

Daḫı bulur saʿādet ile kāmı
Seniñ içün açıldı bāb-ı iḫsān

26. **dahı:**
Mesnevi 24
Mısra: **12**
"da, de" bağlacı.

Nebātātı görinür dahı mevzūn
Seḫā deştine beñzer her nihāli

27. **daḫı:**
Mesnevi 24
Mısra: **19**
"da, de" bağlacı.

Ḳamusı şeyʿ mevzūnı müretteb
Bu gül-zār içre bülbüller daḫı şād

28. **daḫı:**
Mesnevi 25
Mısra: **24**
"da, de" bağlacı.

Daḫı murġān ider ṣavta ser-āġāz
İşidenler anı giryān olurlar

29. **daḫı:**
Mesnevi 26
Mısra: **8**
"da, de" bağlacı.

Daḫı buldı nübüvvet devletini
Nübüvvet ile itdi ehl-i vaḥdet

30. **daḫı:**
Mesnevi 28
Mısra: **6**
"da, de" bağlacı.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

31. **daḫı:**
Mesnevi 29
Mısra: **5**
"Bile, da/de" anlamlarına gelen pekiştirme edatı.

Sipāhīler daḫı ṣāḥib-zeʿāmet
Ki devlet ehli ol yerde tamāmet

32. **daḫı:**
Mesnevi 29
Mısra: **40**
"da, de" bağlacı.

Bu şehr içre bulup neşv ü nemāyı
Daḫı buldum kemāl-ile ṣafāyı

33. **daḫı:**
Mesnevi 30
Mısra: **12**
"Bile, da/de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Saʿādet kevkebiyle şānı mesʿūd
Ruḫında nūr-ı ḥikmet daḫı mevcūd

34. **daḫı:**
Mesnevi 32
Mısra: **34**
"Bile" anlamında bağlaç.

Anı ʿaşḳı ıraġ eyler Ḫudā'dan
Iraġ olur daḫı feyż ü hüdādan

35. **daḫı:**
Mesnevi 33
Mısra: **7**
"da, de" bağlacı.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

36. **daḫı:**
Mesnevi 33
Mısra: **9**
"da, de" bağlacı.

Daḫı ceẕb eyledi ḳalbini ʿaşḳım
Ṣadāḳatle ziyāde oldı şevḳım

37. **daḫı:**
Mesnevi 34
Mısra: **12**
"da, de" bağlacı.

Beni irşāda irgürdi cemāli
Daḫı irşādla buldum kemāli

38. **dahı:**
Mesnevi 34
Mısra: **18**
"da, de" bağlacı.

Bu seyr-ile geçerken nice yüz rūz
Dahı sañıla māh u rūz-ı nev-rūz

39. **daḫı:**
Mesnevi 35
Mısra: **10**
"da, de" bağlacı.

Fenā-yı maʿnevī olduḳda ẓāhir
Fenā-yı ṣūri daḫı oldı bāhir

40. **daḫı:**
Mesnevi 35
Mısra: **26**
"da, de" bağlacı.

Ḥaḳīḳīniñ mecāzī cisri oldı
Daḫı taḳlīd bu dem taḥḳīḳ buldı

41. **daḫı:**
Mesnevi 37
Mısra: **2**
"da, de" bağlacı.

Fenā ḥāli vücūdum etdi tārāc
Beni etdi daḫı irşāda muḥtāc

42. **daḫı:**
Mesnevi 40
Mısra: **10**
"da, de" bağlacı.

Okınur anda evrād-ı şerīfi
Olınur daḫı eẕkār-ı laṭīfi

43. **daḫı:**
Mesnevi 41
Mısra: **22**
"da, de" bağlacı.

Oḳıdım Sūre-i Nūr'ı yüzinden
Daḫı tefsīrini bildim sözinden

44. **daḫı:**
Mesnevi 41
Mısra: **38**
"da, de" bağlacı.

Müyesser oldı ʿuzlet ḫalvetinde
Daḫı ḫalvet görindi ʿuzletinde

45. **daḫı:**
Mesnevi 41
Mısra: **56**
"da, de" bağlacı.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi keşretle ḳāʿil

46. **daḫı:**
Mesnevi 41
Mısra: **58**
"da, de" bağlacı.

İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli
Daḫı fehm etmeyen bunda meʿāli

47. **daḫı:**
Mesnevi 41
Mısra: **62**
"da, de" bağlacı.

Bilürse farḳ-ı evvel ile cemʿi
Daḫı cemʿ-ile ḥāl-i cemʿ-i cemʿī

48. **daḫı:**
Mesnevi 42
Mısra: **10**
"Bile, da/de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

Yüri sırrıñı ṣaḳla ʿaşḳ erinden
Daḫı ʿūdını yaḳ dil micmerinden

49. **daḫı:**
Mesnevi 42
Mısra: **12**
"da, de" bağlacı.

Sözüñ ḥāl ehline ḥal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

50. **daḫı:**
Mesnevi 46
Mısra: **3**
"da, de" bağlacı.

Bi-ḥamd-illāh tamām oldı risāle
Nihāyetde daḫı bulundı ḥamdim

51. **dahı:**
Mesnevi 1
Mısra: **2**
"da, de" bağlacı.

Olursa ehl-i dil ẕī-bāle bādī
Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādī

52. **dahı:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
"da, de" bağlacı.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

53. **daḫı:**
Mesnevi 2
Mısra: **15**
"da, de" bağlacı.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

54. **daḫı:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
"da, de" bağlacı.

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

55. **daḫı:**
Mesnevi 6
Mısra: **8**
"da, de" bağlacı.

Açup dil ġoncesin ḫandān idenler
Daḫı bülbülleri nālān idenler

56. **daḫı:**
Mesnevi 6
Mısra: **10**
"da, de" bağlacı.

Ṭuṭī-i sükker-ile söylediler
Daḫı ḳumrīler-ile iñlediler

57. **daḫı:**
Mesnevi 13
Mısra: **21**
"da, de" bağlacı.

Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād
Bu ṣūrī salṭanatdan olmadı şād

dāḫil olımaz:

1. **dāḫil olımaz:**-*ı, -maz*
Mesnevi 23
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Katılmak, dahil olmak.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāṣıḳ

da'im:

1. **da'im:**
Mesnevi 28
Mısra: **10**
Daima, her zaman.

Mücellī olsa dil levḥi mücellī
İder maḥbūb aña da'im tecellī

dāʾim:

1. **dāʾim:**
Mesnevi 2
Mısra: **15**
Her zaman.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

dā'imā:

1. **dā'imā:**
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Daima, her zaman.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳāʾim
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

daḳāyıḳ:

1. **daḳāyıḳ:**
Mesnevi 9

Mısra: **14**

İnce ve anlaşıIması güç; dikkate muhtaç olan şeyler.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

daḳāyıḳ ehli:

1. **daḳāyıḳ ehli:**
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnce mana sahibi II İnce manaları anlayan (kimse).

Ḥaḳāyıḳ ehli fehm ider ḥaḳīḳat
Daḳāyıḳ ehli ider anda diḳḳat

dāl:

1. **dāl:**
Mesnevi 2
Mısra: **11**
Delalet eden, delil olan, işaret eden, yol gösteren.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

2. **dālı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **21**
Arap alfabesindeki dal harfi gibi eğrilmiş, bükülmüş anlamında kullanılmıştır. II "Dür" sözcüğünün ilk harfi.

Mekān itmiş durur pāy-ı ḳadīmi
Dür-āsā dālı ṭalmış baḥr-ı ḥamde

dalāl:

1. **ḍalāle:**-*e*
Mesnevi 37
Mısra: **16**
Doğru yoldan ayrılma, yoldan çıkma. II İnanç ve akîdede bâtıla sapma.

Şaḳın Şīrīn-i nefs Ferhād'ı olma
Yoluñ pāk it ḍalāle bādi olma

dāne:

1. **dāne:**
Mesnevi 3
Mısra: **28**
Tane. (Çok az miktar).

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

dār:

1. **dārına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 44
Mısra: **15**
Ev, yurt.

Bi-ḥamd-illāh bu dem Mevlā'ya oldı
Ḥaḳīḳī Leylā'nıñ dārına vardım

darb etdi:

1. **ḍarb etdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mâdenî para basmak II Padişahın kendi adına para bastırması.

Şecāʿatle ẓuhūr etdi ʿAlī-veş
Şeh-i Kisrā'ya ḍarb etdi velī-veş

dāvud:

1. **dāvud:**
Mesnevi 13
Mısra: **15**
Sesinin güzelliğiyle meşhur Davut peygamber.

Bilürdi mūsiḳārı hem-çü Dāvud
Elinden düşmez-idi ney ile ʿūd

dāvud-ı rūḥuñ:

1. **dāvud-ı rūḥuñ:**-*uñ*
Mesnevi 38
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Davud'un ruhu.

Fuʿādī mürde ḳıl cālūt-ı nefsi
Ḫilāfet bula tā Dāvud-ı rūḥuñ

dāye olmışdı:

1. **dāye olmışdı:**-*mış, -dı*
Mesnevi 3
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dadı olmak, dadılık yapmak. (tas.) Tasavvufta mürşid-i kâmil anlamında kullanılır. Mürşid-i kâmil, tasavvufa giren kişiye ilahî aşk yolunda ilerlemesi için yol gösterir. Metinde tasavvufi manada kullanılmıştır.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

de:

1. **dedi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **82**
Söylemek.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

2. **der-idim:**-*r, -i, -di, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **64**
Söylemek.

Ṭolansa dilde ʿaşḳı miṣl-i pervīn
Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilīn

3. **de:**
Mesnevi 11
Mısra: **31**
"de" bağlacı.

Oḳıyanlar bulurlar rāh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şīrāzī ser-efrāz

4. **de:**
Mesnevi 11
Mısra: **53**
"de" bağlacı.

Oḳıyanlar ḥaḳīḳat ḥāli bildi
Biri de Yazıcı-zāde Muḥammed

5. **de:**
Mesnevi 15
Mısra: **59**
"de" bağlacı.

Bilindi Ṣāni'ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

6. **dedi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **20**
Demek, söylemek.

Ṭavāf etdi varup Beyt-i Kerīm'i
Anıñ-çün maḫlaşın dedi Ḥarīmī

7. **dense:**-*n, -se*
Mesnevi 11
Mısra: **18**
Demek, söylemek.

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

8. **de:**
Mesnevi 15
Mısra: **60**
"de" bağlacı.

Bilindi Ṣāni'ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

9. **de:**
Mesnevi 20
Mısra: **5**
"de" bağlacı.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

10. **de:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
"de, da" bağlacı.

Bunuñ gibi nice yüz vahşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

11. **derlerdi:**-*r, -ler, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **66**
Demek, söylemek.

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi
Baña derlerdi bu dīvāne gibi

12. **de:**
Mesnevi 32
Mısra: **6**
"de, da" bağlacı.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

13. **deñilür:**-*ñ, -il, -ür*
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Denilmek, söylenilmek.

Vücūdı ʿāleme nūr-ı hüdādur
Deñilür aña gerçi ẕāt-ı ekrem

14. **de:**
Mesnevi 11
Mısra: **25**
"de / da" bağlacı.

İkisi bir kemāl-i maʿnevīde
ʿĀşıḳ Paşa biri de ḳutb-ı ʿuşşāḳ

15. **de:**
Mesnevi 13
Mısra: **3**
"de" bağlacı.

Biri de Bāyezīd Ṣulṭān-ı ʿallām
Kemāliyle müsemmā Şeyḫ-i Bistām

16. **dense:**-*n, -se*
Mesnevi 13
Mısra: **36**
Denilse, söylenilse.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān
Revādır dense aña Āl-i ʿOs̱mān

deffāf oldı:

1. **deffāf oldı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tef çalan olmak.

Sīne deffāf oldı cān raḳḳāṣ
Derd-i dil-dār ile ṣohbet-i ḫāṣ

degil:

1. **degildim:**-*di, -m*
Mesnevi 21
Mısra: **5**
Değil, olumsuzluk edatı.

Kitābı etdim ol demde der-āġūş
Degildim ittifāḳī ol zamānda

degil idi:

1. **degil idi:**-*i, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herhangi bir durumu teyit etmek için kullanılan soru ifadesi.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

degme:

1. **degme:**
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Seçkin, seçme.

Görimez ḳullesini degme ednā
Görendi rifʿatin ṣāḥib-ḳırānlar

degül:

1. **degülseñ:**-*señ*
Mesnevi 20
Mısra: **6**
İsim cümlesinde yükleme veya başka öğelere olumsuzluk anlamı veren sözcük, ek fiilin olumsuzu.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

dehānı vaṣfına:

1. **dehānı vaṣfına:**-*n, -a*
Mesnevi 27
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgilinin) ağzının nitelikleri.

Ḥaḳīḳī ẕātı mir'āt-ı ḳıdemden
Dehānı vaṣfına yoḳdur nihāyet

dehen:

1. **deheni:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **47**
Ağız, dudak.

Deheni ki ḳul edinir cānı
Sırrıdır ḫātem-i Süleymānī

delīl ola:

1. **delīl ola:**-*a*
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir durumun işareti, alameti olmak.

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

delīl oldı:

1. **delīl oldı:**-*dı*
Mesnevi 39
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanıt olmak; yol gösterici, kılavuz olmak.

Delīl oldı baña Ḥaḳ'dan ʿināyet
Açıldı rāh-ı Ḥaḳ'da bāb-ı himmet

dem-ā-dem:

1. **dem-ā-dem:**
Mesnevi 45
Mısra: **2**
Her zaman, daima, her an.

Anı bulur dem-ā-dem ḳalb-i ṣāfī
Dil ü cān maḥzeni oldıysa beste

2. **dem-ā-dem:**
Mesnevi 32
Mısra: **35**
Her zaman, daima, her an.

Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem
Bu ʿaşḳıyla dime sen aña ādem

demān:

1. **demānı:**-*ı*
Mesnevi 13
Mısra: **66**
Vakit, zaman.

Görinürdi maʿārif ile şānı
Ṣafā vü ʿayşla geçdi demānı

deng ider:

1. **deng ider:**-*er*
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayrette bırakmak, şaşkına çevirmek.

Nice ferhengi deng ider bu ḥadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

deñlü:

1. **deñlü:**
Mesnevi 19
Mısra: **62**
Kadar, derece.

Ṭutuşup odlara ʿiẕārından
Ḳalmadı ẕerre deñlü varından

der:

1. **der-iseñ:**-*ise, -ñ*
Mesnevi 15
Mısra: **84**
Demek, söylemek, dile getirmek.

Naẓım dīvānına vālī-i vāḳī
Eger kimdir der-iseñ şimdi Bāḳī

der-āġūş etdim:

1. **der-āġūş etdim:**-*di, -m*
Mesnevi 21
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kucaklamak. II Önemsemek.

Kitābı etdim ol demde der-āġūş
Degildim ittifāḳī ol zamānda

der-bān iden:

1. **der-bān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kapıcı, bekçi yapmak.

ʿAşḳ durur ʿāşıḳları der-bān iden
ʿAşḳ durur viren dil ü cāna ḥayāt

derd:

1. **derdimi:**-*im, -i*
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Sıkıntı, keder, gam, hüzün.

Velî derdimi bilmez idi hîç ferd

derd-i dil-dār:

1. **derd-i dil-dār:**
Mesnevi 19
Mısra: **76**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin derdi ; sevgilinin aşkının derdi.

Sīne deffāf oldı cān raḳḳāṣ
Derd-i dil-dār ile ṣohbet-i ḫāṣ

derdi viren:

1. **derdi viren:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keder veren II Sevgili.

ʿAşḳ durur hem ḳaṭreyi ʿummān iden
ʿAşḳ durur derdi viren ʿāşıḳlara

derd-ile:

1. **derd-ile:**
Mesnevi 35
Mısra: **27**
Dertle, gamla, kederle.

Bu rāzı ṣaḳladım derd-ile her bār
Derūnum ḥālini ṭuymadı aġyār

derdimi bilmez:

1. **derdimi bilmez:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek, farkında olmak.

2. **derdimi bilmez:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek, farkında olmak.

3. **derdimi bilmez:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek, farkında olmak.

4. **derdimi bilmez:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek, farkında olmak.

5. **derdimi bilmez:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek, farkında olmak.

6. **derdimi bilmez:**
Mesnevi 27

Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek, farkında olmak.

7. **derdimi bilmez:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek, farkında olmak.

der-gāh-ı ʿālī:

1. **der-gāh-ı ʿālī:**
Mesnevi 23
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce kapı, eşik.

Görinür cism-i ʿāşıḳ gibi meftūḥ
Kimiñdir gördügüm der-gāh-ı ʿālī

der-i ʿaşḳdan:

1. **der-i ʿaşḳdan:**-*dan*
Mesnevi 23
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk kapısı.

Der-i ʿaşḳdan girer bāġ-ı cemāle
Tefekkür eyledim ḳāl-ı kitābı

der-i ġayrīden:

1. **der-i ġayrīden:**-*den*
Mesnevi 18
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başka kapı.

Görüp dil revzeninde rūy-ı yārı
Der-i ġayrīden etmişdim firārı

der-i iḥsāna:

1. **der-i iḥsāna:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Lütuf kapısı.

Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde
Açılmış ol der-i iḥsāna beñzer

der-i luṭf-ı ḫudā:

1. **der-i luṭf-ı ḫudā:**
Mesnevi 23
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın rahmet kapısı.

O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb
Der-i luṭf-ı Ḫudā gibi küşāde

der-i mürşidde:

1. **der-i mürşidde:**-*de*
Mesnevi 34
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mürşit kapısı, eşiği.

Der-i mürşidde oldı ʿaşḳ kāşif
Bunı bilen olur ḥālime vāḳıf

2. **der-i mürşidde:**-*de*
Mesnevi 39
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mürşit kapısı, eşiği.

Der-i mürşidde nefsiñ bende eyle
Tevāżuʿla özüñ figende eyle

der-i mürşide:

1. **der-i mürşide:**-*e*
   Mesnevi 44
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Mürşit kapısı, eşiği.

Mecāzī güfte ile ḳāʿil iken
Der-i mürşide dil efgende oldı

der-i sulṭāna:

1. **der-i sulṭāna:**-*a*
   Mesnevi 23
   Mısra: **24**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Sultan kapısı.

Ki rifʿatda der-i sulṭāna beñzer
Naẓar kılsayduñ ol ḳapuya el-ḥaḳ

dermān iden:

1. **dermān iden:**-*en*
   Mesnevi 22
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Çare bulmak, sıkıntısını gidermek, çözüm üretmek II Şifa vermek, iyileştirmek.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

derūn:

1. **derūnumdan:**-*um, -dan*
   Mesnevi 34
   Mısra: **10**
   Kalp, yürek, iç.

Bu vech-ile görindi baña Naḳḳāş
Derūnumdan bu sırrı etmedim fāş

2. **derūnuñ:**-*uñ*
   Mesnevi 39
   Mısra: **1**
   Gönül; insanın iç alemi.

Eger Mevlā'yı isterse derūnuñ
Ṣaḳın Leylā'yā olmasun cünūnuñ

3. **derūnında:**-*ın, -da*
   Mesnevi 41
   Mısra: **13**
   Gönül, kalp, yürek.

Derūnında kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber
Odur ṭāliblere mürşid-i reh-ber

derūna düşdi:

1. **derūna düşdi:**-*di*
   Mesnevi 39
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Gönle düşmek.

Göñülden gitdi çün Leylā ḫayāli
Derūna düşdi ol Mevlā viṣāli

derūnum ḥālini:

1. **derūnum ḥālini:**-*n, -i*
   Mesnevi 35
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gönlümün hâli, insanın iç aleminin durumu.

Bu rāzı ṣaḳladım derd-ile her bār
Derūnum ḥālini ṭuymadı aġyār

dervīş olup:

1. **dervīş olup:**-*up*
   Mesnevi 37
   Mısra: **18**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dervişlik yoluna giren kimse.

Gedāyam deyü şāh-ı ʿaḳla uyma
Olup dervīş sivāyı ḳalbe ḳoyma

2. **dervīş olup:**-*up*
Mesnevi 39
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dervişlik yoluna giren kimse. (tas.) Tarikata girip bir şeyhe bağlanan, onun izinden Hak yolunda yürüyüp nefsini ıslah eden kişi.

Gedā-veş sevme ol şāh-ı ʿadīmi
Olup dervīş sev Allāh-ı ʿazīmi

dest:

1. **destine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 6
Mısra: **13**
El.

Yapışup destine pīr-i muġānıñ
Virenler özgesini armaġanıñ

2. **destime:**-*im, -e*
Mesnevi 41
Mısra: **41**
El.

Murād-ı cān u dil destime girdi
Fenā buldum bekā hestīme girdi

dest-i ḳudret:

1. **dest-i ḳudret:**
Mesnevi 30
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kudret eli || Allah'ın kudreti.

Ḳader çerḫin çevürdi dest-i ḳudret
Getürdi bu diyāra ḥüsn-i ṣūret

devlet:

1. **devletini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 26
Mısra: **8**
Baht, talih, büyük saadet, kut, büyük mutluluk.

Daḫı buldı nübüvvet devletini
Nübüvvet ile itdi ehl-i vaḥdet

2. **devletidir:**-*i, -dir*
Mesnevi 33
Mısra: **3**
Mutluluk, talih ‖ makam, haşmet, şan.

Dü-ʿālem devletidir ehl-i ʿaşḳa
Ġam-ı hicrān mübeddel ola ẕevḳe

devlet ehli:

1. **devlet ehli:**
Mesnevi 29
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Devletli, talihli kimseler.

Sipāhīler daḫı ṣāḥib-zeʿāmet
Ki devlet ehli ol yerde tamāmet

devr:

1. **devrine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 14
Mısra: **1**
Zaman, vakit.

Bu sulṭān devrine düşdi maḳāle
Bunuñ sırrı ile irdim nevāle

devrān:

1. **devrān:**
Mesnevi 13
Mısra: **23**
Zaman.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

2. **devrānda:**-*da*
Mesnevi 15
Mısra: **14**
Zaman,dünya,alem.

Bu ʿālemde ayaġı çekdi Mestī
Anıñ-çün ḳalmadı devrānda hestī

3. **devrān:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
Zaman, çağ.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

deyü:

1. **deyü:**
Mesnevi 37
Mısra: **17**
Diye.

Gedāyam deyü şāh-ı ʿaḳla uyma
Olup dervīş sivāyı ḳalbe ḳoyma

2. **deyü:**
Mesnevi 3
Mısra: **26**
Diye.

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

3. **deyü:**
Mesnevi 3
Mısra: **20**
...dır diye,...olduğu için.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

4. **deyü:**
Mesnevi 27
Mısra: **54**
Diye, amacıyla.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

di:

1. **dimişdir:**-*mişdir*
Mesnevi 7
Mısra: **5**
Söylemek.

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

2. **didi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **39**
Söylemek.

Didi gerçi ki baʿżılar Ferīdī
Olımaz kimse ʿirfānıñ ferīdī

3. **didi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **2**
Demek, söylemek.

Ḫudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAvnī

4. **didi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **62**
Demek, söylemek.

Reʿāyāya var-ıdı luṭf u ḥubbı
Anıñ-çün maḫlaṣın didi Muḥibbī

5. **didim:**-*di, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **29**
Demek, söylemek.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

6. **didim:**-*di, -m*
Mesnevi 22
Mısra: **31**
Demek, söylemek.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

7. **didi:**-*di*
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Demek, söylemek.

Didi cehd-ile bul fāl-i güzīde
Ṣıfāt-ı ḫūyla ḥal-i ḥamīde

8. **didi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **70**
(cevaben) demek, söylemek.

Diyār-ı naẓmıñ olmaġın ḥekīmi
Selāmetle didi maḫlaṣ Selīmī

9. **didiler:**-*di, -ler*
Mesnevi 15
Mısra: **26**
(Cevaben) demek, söylemek.

Yanup pervāne gibi buldı cem'i
Anıñ-çün didiler Şemʿī'ye Şemʿī

10. **didim:**-*di, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **32**
Demek, söylemek.

Dahı didim tevekkeltü ʿaleyke
Didim cāndan tefevveztü ileyke

11. **didim:**-*di, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **31**
Demek, söylemek.

Dahı didim tevekkeltü ʿaleyke
Didim cāndan tefevveztü ileyke

12. **didim:**-*di, -m*
Mesnevi 22
Mısra: **19**
Demek, söylemek.

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa

13. **didi:**-*di*
Mesnevi 22
Mısra: **71**
Dedi, söyledi.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

14. **didim:**-*di, -m*
Mesnevi 22
Mısra: **75**
Demek, söylemek.

Teraḳḳub eyledim feyz-i Ḫudā'ya
Didim ya Rabb tevekkeltü ʿaleyke

15. **didim:**-*di, -m*
Mesnevi 23
Mısra: **27**
Demek, söylemek.

İki bāliyle ṣankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

16. **didi:**-*di*
Mesnevi 23
Mısra: **38**
Demek, söylemek.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

17. **didi:**-*di*
Mesnevi 25
Mısra: **7**
Demek, söylemek.

Kūh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

18. **dime:**-*me*
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Dememek, söylememek.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḥirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

19. **dimiş:**-*miş*
Mesnevi 27
Mısra: **69**
Demek, söylemek.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

20. **dimişler:**-*miş, -ler*
Mesnevi 33
Mısra: **24**
Demek, söylemek.

Naẓar ehli olanlar fi'l-ḥaḳīḳa
Dimişler bir naẓar biñdir ṣadīḳa

21. **dimiş:**-*miş*
Mesnevi 40
Mısra: **16**
Demek, söylemek.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

<u>dīdār:</u>

1. **dīdār:**
Mesnevi 31
Mısra: **7**
Yüz, çehre; sevgilinin güzel yüzü. (tas.) Cenâbıhakk'ın müminlere vadettiği görünüşü, tecellisi.

Baña ʿarż etdi Yūsuf gibi dīdār
ʿAzīz-veş meyl idüp oldum ḫarāb-dār

2. **dīdāra:**-*a*
Mesnevi 32
Mısra: **42**
Güzel yüz, güzellik.; sevgili. II Allah'ın müminlere vâdettiği görünüşü, tecellîsi.

Ṣadāḳatle baḳarsa çeşm-i ʿāşıḳ
Saʿādetle olur dīdāra lāyıḳ

dīdār-ı yārı:

1. **dīdār-ı yārı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzü II Allah'ın cemali.

Arardım şu gibi dīdār-ı yārı
Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān

dīde:

1. **dīdemi:**-*m, -i*
Mesnevi 23
Mısra: **19**
Göz.

Miṯāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

dīde görmek:

1. **dīde görmek:**-*mek*
Mesnevi 28
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözde görmek.

Dilerdi dīde görmek ol cemāli
Temennī eyler-idi dil viṣāli

dīde-i cān:

1. **dīde-i cān:**
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can gözü, gönül gözü.

Kemāl-ile açılsa dīde-i cān
Cemāl-i Ḥaḳ olur meşhūd-ı rūhuñ

dīde-i ġeyb:

1. **dīde-i ġeyb:**
Mesnevi 3
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilinmeyenleri gören göz.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

didi:

1. **didi:**
Mesnevi 13
Mısra: **10**
Dedi,demek, söylemek.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

dik:

1. **dikdi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **60**
Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmek.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

dikḳat ider:

1. **dikḳat ider:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dikkat etmek II Bir şeyin üzerinde itina ile durmak, özen göstermek.

Ḥaḳāyıḳ ehli fehm ider ḥaḳīḳat
Daḳāyıḳ ehli ider anda dikḳat

dil:

1. **dilim:**-*im*
   Mesnevi 22
   Mısra: **39**
   Gönül.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

2. **dilde:**-*de*
   Mesnevi 27
   Mısra: **63**
   Gönül, kalp, yürek.

Ṭolansa dilde ʿaşḳı miṣl-i pervīn
Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilīn

3. **dil:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **16**
   Gönül, kalp, yürek.

Dilerdi dīde görmek ol cemāli
Temennī eyler-idi dil viṣāli

4. **dilde:**-*de*
   Mesnevi 34
   Mısra: **24**
   Gönül, kalp, yürek.

Egerçi oldum ol Leylā'ya Mecnūn
Ṣafā-yı ʿaşḳı ḳıldım dilde maḥzūn

5. **dilden:**-*den*
   Mesnevi 11
   Mısra: **48**
   Lisan, üslup.

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḫāfıẓ gül ü ol bülbülidir

6. **dilinde:**-*i, -n, -de*
   Mesnevi 17
   Mısra: **14**
   Söz, ifade etme, söyleme.

Cemīʿ-i kümmel ü dānā elinde
Oḳınur cümle ʿārifler dilinde

7. **dilini:**-*i, -n, -i*
   Mesnevi 19
   Mısra: **68**
   Gönül.

Etdi ġamzeyle çeşm-i mekkāre
Ol ṣanavber dilini ṣad pāre

8. **dili:**-*i*
   Mesnevi 33
   Mısra: **16**
   Gönül II İnsanın manevi yönü.

Gehī yārān-ıla seyre giderdim
Bile gitse dili ḫandān iderdim

9. **dili:**-*i*
   Mesnevi 35
   Mısra: **18**
   Gönül.

Ẓuhūr etdi bu cāna ceẕbe-i Ḥaḳ
Dili ceẕb eyledi ol ġayb-i Muṭlaḳ

10. **dilerseñ:**-*er, -se, -ñ*
    Mesnevi 37
    Mısra: **27**
    Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Dilerseñ bu kemāli cān u dilden
Gider ʿaşḳıñ Fuʿādī āb u gilden

11. **dilde:**-*de*
Mesnevi 41
Mısra: **43**
Gönül.

Mecāzdan ḳalmadı dilde gümānım
Ḥaḳīḳī vuṣlata meyl etdi cānım

12. **dil:**
Mesnevi 44
Mısra: **19**
Gönül.

Mecāzī güfte ile ḳāʿil iken
Der-i mürşide dil efgende oldı

13. **dil:**
Mesnevi 44
Mısra: **23**
Gönül, kalp; insanın manevi yönü.

Açıldı kent-i künzin ḳufl-ı bābı
Beḳā ḥāline dil olduḳda āgāh

14. **dilinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 2
Mısra: **34**
Dil; söz. II Gönül.

Ki ʿarefler dilinde mā-ʿaraf-nāk

dil ʿandelībi:

1. **dil ʿandelībi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **-**
Gönül bülbülü; aşık.

Ḳamu kāmilleriñ olsun lebībi
Mürīd olsun aña dil ʿandelībi

dil ġoncesin:

1. **dil ġoncesin:**-*n-si, -n*
Mesnevi 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül goncası.

Açup dil ġoncesin ḫandān idenler
Daḫı bülbülleri nālān idenler

dil levḥi:

1. **dil levḥi:**
Mesnevi 28
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül levhası, gönül sayfası; aşığın gönlü. II Gönül, insanın manevi yönü.

Mücellī olsa dil levḥi mücellī
İder maḥbūb aña da'im tecellī

dil micmerinden:

1. **dil micmerinden:**-*n, -den*
Mesnevi 42
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül buhurdanı. II Şairin gönlü.

Yüri sırrıñı ṣaḳla ʿaşḳ erinden
Daḫı ʿūdını yaḳ dil micmerinden

dil revzeni:

1. **dil revzeni:**-*n, -de*
Mesnevi 18
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **-**
Gönül penceresi.

Görüp dil revzeninde rūy-ı yārı
Der-i ġayrīden etmişdim firārı

dil ü cān:

1. **dil ü cān:**
Mesnevi 22
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Dil ü cān kişverini menzil eyle
Maḳām-ı sırr-ı pāki ḳıl müyesser

2. **dil ü cān:**
Mesnevi 22
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Bu sırr-ıla dil ü cān ola enver
Görinmeye gözime ḥāl-i nāsūt

3. **dil ü cān:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem baṣdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

4. **dil ü cān:**
Mesnevi 34
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Dil ü cān ḥālet-i sırra erişdi
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla birre erişdi

5. **dil ü cān:**
Mesnevi 42
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Geçüp berri dil ü cān baḥrına var
Olıgör mecmaʿu’l-baḥreyne maẓhar

6. **dil ü cān:**
Mesnevi 45
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Anı bulur dem-ā-dem ḳalb-i ṣāfī
Dil ü cān maḥzeni oldıysa beste

7. **dil ü cān:**
Mesnevi 6
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönülden ve içten.

Dil ü cān seyrine pervāz idenler
Makām-ı ʿulviye perdāz idenler

dil ü cāna:

1. **dil ü cāna:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

ʿAşḳ durur ʿāşıḳları der-bān iden
ʿAşḳ durur viren dil ü cāna ḥayāt

2. **dil ü cāna:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Bu ḥāletde yürürken mest ü ḥayrān
Dil ü cāna irişdi feyż-i Raḥmān

dil ü cānda:

1. **dil ü cānda:**-*da*
Mesnevi 27
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Dil ü cānda görindi hālet-i nev
Vücūdum ḳapladı nūr-ı cemāli

dil ü cāndan:

1. **dil ü cāndan:**-*dan*
Mesnevi 22
Mısra: **69**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

2. **dil ü cāndan:**-*dan*
Mesnevi 45
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönülden ve içten.

Dil ü cāndan kelāmım eyle iẕʿān

3. **dil ü cāndan:**-*dan*
Mesnevi 20
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can, içtenlikle, çok isteyerek,canıgönülden.

Dil ü cāndan aña teslīm olaydıñ
O sulṭānıñ daḫı ḳadrin bileydiñ

4. **dil ü cāndan:**-*dan*
Mesnevi 32
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can. II Gönülden ve candan.

Dil ü cāndan anı oldum müşāhid
İki ḥālet bu ṣıdḳa oldı şāhid

dil ü cānım:

1. **dil ü cānım:**-*ım*
Mesnevi 23
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve ruh.

Dil ü cānım ṣafādan oldı pür-şād
Tevekkül eyledim ol dem Ḫudā'ye

2. **dil ü cānım:**-*ım*
Mesnevi 27
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Dil ü cānım aña olurdı māʿil
Olurdum pertev-i ʿaşḳına nāʿil

3. **dil ü cānım:**-*ım*
Mesnevi 33
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

dil ü cānıñda:

1. **dil ü cānıñda:**-*ıñ, -da*
Mesnevi 42
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ve can.

Bile gör bu cihānda baḥr u berri
Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı

dil-āvīz olanlar:

1. **dil-āvīz olanlar:**-*an, -lar*
Mesnevi 6
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül cezbeden olmak; gönüle asılan, gönül çeken olmak.

Süḫan-verlikde olanlar dil-āvīz
Ḥalāvetde olanlar hem şeker-rīz

dil-ber-ile:

1. **dil-ber-ile:**
Mesnevi 19
Mısra: **9**
Gönül alan, güzel.

Kimi bir dil-ber-ile ẕevḳ eyler
Boynına sünbülini ṭavḳ eyler

dile:

1. **dilerseñ:**-*r, -se, -ñ*
Mesnevi 15
Mısra: **45**
Dilemek, istemek, arzulamak.

Dilerseñ ḥāl-i ʿārifde beyānı
Nihānī bilinür anıñ ʿayānı

2. **dilerdi:**-*r, -di*
Mesnevi 28
Mısra: **15**
Arzu etmek, istemek.

Dilerdi dīde görmek ol cemāli
Temennī eyler-idi dil viṣāli

3. **dilerdim:**-*r, -di, -m*
Mesnevi 30
Mısra: **4**
Dilemek, istemek, arzulamak.

İderdim bāġla küh-sārını seyr
Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr

4. **dilerseñ:**-*r, -se, -ñ*
Mesnevi 45
Mısra: **1**
Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Hidāyetden dilerseñ nūr-ı vāfī

5. **dilerseñ:**-*r, -se, -ñ*
Mesnevi 45
Mısra: **9**
Arzu etmek, istemek, talep etmek.

Bulımazsın ġınāsın naḳd-i ʿizziñ
Dilerseñ kim açıla bāb-ı ʿirfān

diler iseñ:

1. **diler iseñ:**-*er, -i, -se, -ñ*
Mesnevi 39
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dilemek, istemek.

Diler iseñ maʿārifden kemāli
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla Ḥaḳḳ'a viṣāli

dil-güşā:

1. **dil-güşā:**
Mesnevi 29
Mısra: **31**
Gönle ferahlık veren, iç açıcı, ferahlatıcı.

Ziyāde dil-güşā āb u hevāsı
Seḫā kānı durur hem aġniyāsı

dil-i ʿārif:

1. **dil-i ʿārif:**
Mesnevi 2
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ârifin gönlü, irfan sahibinin gönlü.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳāʾim
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

dil-i bīdār:

1. **dil-i bīdār:**
Mesnevi 19
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uyanık gönül.

Gözleri ḫāb içinde dil-i bīdār
ʿAḳlı ser-mest-i bāde-i dil-dār

dil-i ḥāmidde:

1. **dil-i ḥāmidde:**-*de*
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Hamid'in gönlü. II Şükreden, hamdeden gönül.

Elifle bedane budur işāret
Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet

dil-i mürşidden:

1. **dil-i mürşidden:**-*den*
Mesnevi 44
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mürşidin gönlü, rehberin gönlü.

Ḥaḳīḳī şāha cānım bende oldı
Dil-i mürşidden aldım çün cevābı

dil-i nā-yāb:

1. **dil-i nā-yāb:**
Mesnevi 19
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bulunmaz gönül, nadir gönül.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

dil-i vāmık'da:

1. **dil-i vāmık'da:**-*da*
Mesnevi 27
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âşık gönül, seven gönül.

Hīç etmezdi lebi Şīrīn'ini yād
Dil-i Vāmık'da olsa ʿaşkı peydā

dilinden oḳıdım:

1. **dilinden oḳıdım:**-*dı, -m-in, -den*
Mesnevi 41
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Mürşid) Gönlünden okumak. II Dilinden ezber etmek.

Oḳıdım Sūre-i-Feṯḥ'i dilinden
Açıldı ḫāl-i bīʿat hem elinden

dimāġ:

1. **dimāġı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **91**
Akıl, zihin.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

dīn-i aḥmed:

1. **dīn-i aḥmed:**
Mesnevi 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Muhammed'in dini, İslam.

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOṣmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

dinil:

1. **dinilürse:**-*ür, -se*
Mesnevi 24
Mısra: **4**
Denilmek, söylenilmek.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

diñle:

1. **diñlemez:**-*mez*
Mesnevi 9
Mısra: **13**
Kulak asmamak, önemsememek, umursamamak.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

dıraht-ı bī-ḥisābı:

1. **dıraḫt-ı bī-ḥisābı:**-*ı*
Mesnevi 24
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sayısız, pek çok ağaç.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

diraht-ı mīve:

1. **diraḫt-ı mīve:**
Mesnevi 24
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyve veren ağaç.

Açılmış güne güne erġavānı
Diraḫt-ı mīve olmış anda efzūn

dīv:

1. **dīvler:**-*ler*
Mesnevi 25
Mısra: **6**
Dev, şeytan, cin.

Kūh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

dīvān:

1. **dīvān:**
Mesnevi 11
Mısra: **50**
Şiir kitabı.

Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır
Murādın Ḥaḳḳ teʾvīl-ile ḳıldı

dīvān etdi:

1. **dīvān etdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir kitabı yazmak,divan tertip etmek.

Serīr-i naẓma daḫı oldı sulṭān
Bu ʿirfān-ıla daḫı etdi dīvān

dīvāne gibi:

1. **dīvāne gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli misali. II 'Aşk ile kendinden geçmiş, aşk delisi.

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi
Baña derlerdi bu dīvāne gibi

dīv-i aʿdā:

1. **dīv-i aʿdā:**
Mesnevi 13
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dev düşman II rakip.

Anıñ nāmın eşitse dīv-i aʿdā
İderler ḫavfı cinn ü ʿifrīt-āsā

diyār:

1. **diyārımda:**-*ım, -da*
Mesnevi 40
Mısra: **1**
Memleket, belde, şehir.

Diyārımda ricāliñ ercümendi
Olan ḳuṭb-ı cihān Şaʿbān Efendi

diyār-ı ʿilm ü naẓma:

1. **diyār-ı ʿilm ü naẓma:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim ve şiir ülkesine.

Diyār-ı ʿilm ü naẓma oldı sulṭān
Vezīri oldı anıñ ʿilm ü ʿirfān

diyār-ı ʿilme:

1. **diyār-ı ʿilme:**-*e*
Mesnevi 13
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim ülkesi.

Fażīletle diyār-ı ʿilme sulṭān
Belāġatle serīr-i naẓma sulṭān

diyār-ı naẓma:

1. **diyār-ı naẓma:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir ülkesi, nazım ülkesi.

Diyār-ı naẓma ṣaldı seyf-i berḳi
Aña feṭḥ oldı her maʿnā-yı şarḳī

2. **diyār-ı naẓma:**-*a*
Mesnevi 15
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir ülkesi, nazım ülkesi.

Diyār-ı naẓma geldikde Hümāmī
Belāġat mülkine virdi niẓāmı

3. **diyār-ı naẓma:**-*a*
Mesnevi 12
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir ülkesi, nazım ülkesi.

Diyār-ı naẓma vü büldāna fātiḥ
Resūl-ullāh anıñ feṭḥinde mādiḥ

diyār-ı naẓmı:

1. **diyār-ı naẓmı:**-*ı*
Mesnevi 12

Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir ülkesi, nazım ülkesi.

Diyār-ı naẓmı ol etdi ʿimāret
Daḥı ebyātına virdi zīnet

diyār-ı naẓmıñ:

1. **diyār-ı naẓmıñ:**-*ñ*
Mesnevi 13
Mısra: **69**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir ülkesi, nazım ülkesi.

Diyār-ı naẓmıñ olmaġın ḥekīmi
Selāmetle didi maḫlaṣ Selīmī

diyārım içre buldum:

1. **diyārım içre buldum:**-*du, -m*
Mesnevi 31
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Memleketim içinde bulmak; kendi memleketimde bulmak.

O yārimi diyārım içre buldum
Bu yoḳluḳ ile varım içre buldum

diz:

1. **dizüpdür:**-*üp, -dür*
Mesnevi 16
Mısra: **13**
Nesneleri yan yana veya tek tek sıralamak.

Dizüpdür ḫayl-i naẓma dürr ü gevher
Ḥalāvetde kelāmı āb-ı Kevs̱er

döşeg:

1. **döşegin:**-*in*
Mesnevi 19
Mısra: **25**
Yatak.

Döşegin cismi etdi ḫırmen-i gül
Yaṣduġın zülfi ravża-i sünbül

dü-ʿālem:

1. **dü-ʿālem:**
Mesnevi 33
Mısra: **3**
Dünya ve ahiret, iki dünya.

Dü-ʿālem devletidir ehl-i ʿaşḳa
Ġam-ı hicrān mübeddel ola ẕevḳe

dü-ʿālem-arası:

1. **dü-ʿālem-arasında:**-*n, -da*
Mesnevi 3
Mısra: **19**
İki âlem arası ; dünya ve âhiret arasında.

İşaret etdi serv-āzād arada
Dü-ʿālem-arasında vaḥdet-i Ḥaḳ

dü-çeşm:

1. **dü-çeşmim:**-*im*
Mesnevi 22
Mısra: **47**
İki göz.

Vefāya irişe āḫir cefāsı
Dü-çeşmim baḳmaya bu dem cihāne

dūd-ı siyāhı:

1. **dūd-ı siyāhı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kara duman. II Ah dumanı.

Cefā nārı ile yandıḳda Āhī
‘Urūc etdi göge dūd-ı siyāhı

dünyā:

1. **dünyāda:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Bu dünya, yaşadığımız dünya.

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

2. **dünyā:**
Mesnevi 35
Mısra: **21**
Dünya hayatı, yaşam.

Fenā ile görindi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

dur:

1. **durur:**-*ur*
Mesnevi 29
Mısra: **20**
"dır" bildirme eki.

Oḳınur anda hem Ḳurʾān-ı ġarrā
Şeref virmiş durur ḥuffāẕ u ḳurrā

dūr etme:

1. **dūr etme:**-*me*
Mesnevi 5
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak etmek, uzaklaştırmak || Mahrum bırakmak.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve’l-ḥakk

dür -i dendān-ı laʿl-i cānāndan:

1. **dür -i dendān-ı laʿl-i cānāndan:**-*dan*
Mesnevi 19
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin dudağındaki dişlerin inciliği.

Dür -i dendān-ı laʿl-i cānāndan
Görinür nūr-ı Ḥaḳ gibi cāndan

dür şaçılur:

1. **dür şaçılur:**-*ıl, -ur*
Mesnevi 19
Mısra: **50**
Kelime Tipi: -
İnci saçmak.

Ġuncla gülse ġonceler açılur
Söylese ḥikmet-ile dür ṣaçılur

dür-āsā:

1. **dür-āsā:**
Mesnevi 2
Mısra: **21**
İnci gibi.

Mekān itmiş durur pāy-ı ḳadīmi
Dür-āsā dālı ṭalmış baḥr-ı ḥamde

dür-i dendānıdır:

1. **dür-i dendānıdır:**-*ı, -dır*
Mesnevi 27
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgilinin) inci gibi dişleri.

Ruḫ-ı rengīni virür cāna ḥālet
Dür-i dendānıdır sır lafẓı sīḫi

dürlü:

1. **dürlü:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **6**
   Türlü, çeşitli, muhtelif.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

2. **dürlü:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **24**
   "Türlü", çeşit çeşit, farklı.

Gider cān u diliñden dürlü ġuṣṣa

dürr:

1. **dürre:**-*e*
   Mesnevi 29
   Mısra: **22**
   İnci.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

dürr ü cevāhir:

1. **dürr ü cevāhir:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İnci ve cevher.

Maʿānī baḥrına ġavvāṣ-ı māhir
Çıḳarmış nice nīk dürr ü cevāhir

dürr ü gevher:

1. **dürr ü gevher:**
   Mesnevi 16
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İnci ve cevher II söz, şiir.

Dizüpdür ḫayl-i naẓma dürr ü gevher
Ḥalāvetde kelāmı āb-ı Kevs̱er

dürr ü ol ṣadefdir:

1. **dürr ü ol ṣadefdir:**-*dir*
   Mesnevi 29
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İnci ve o inci kabuğu. II Bilginler, âlimler; şairler.

Maʿārif ehli dürr ü ol ṣadefdir
Fażāʿil ehline cāy-ı şerefdir

durur:

1. **durur:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **9**
   Bildirme eki (-dır, -dir, -dur, -dür).

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOṣmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

düş:

1. **düşmez-idi:**-*mez, -idi*
   Mesnevi 13
   Mısra: **16**
   Bırakmak.

Bilürdi mūsiḳārı hem-çü Dāvud
Elinden düşmez-idi ney ile ʿūd

2. **düşmiş-idi:**-*miş, -idi*
   Mesnevi 19
   Mısra: **17**
   Peşine düşmek;müptela olmak, kapılmak,bağlanmak.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ ems̱āli ḥāle düşmiş-idi

3. **düşmiş-idi:**-*miş, -idi*
Mesnevi 19
Mısra: **18**
Uğraşmak.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ emsāli ḥāle düşmiş-idi

4. **düşdi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **58**
(Kuyuya) düşmek.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

5. **düşdi:**-*di*
Mesnevi 22
Mısra: **27**
Düşmek II Büyük bir acının, üzüntünün etkisi altına girmek.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

6. **düşsün:**-*sün*
Mesnevi 22
Mısra: **39**
Kapılmak II Mübtela olmak, âşık olmak.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

7. **düşsün:**-*sün*
Mesnevi 22
Mısra: **40**
Kapılmak II Mübtela olmak, âşık olmak.

Ṣoñında cān-ıla Mevlā'ya düşsün
Daḫı Şīrīn-i cān Ferhādi olsun

8. **düşinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Rüya; hayal.

Düşinde görmemişdi anı Mecnūn
Feżā-yı dil-güşāsı cān-feżādır

9. **düşdi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **5**
.....etkisi altına girmek, kapılmak, tutulmak.

Bu ḥāletden belā bālıma düşdi
Belā aruları başıma üşdi

10. **düşdi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **7**
Aşırı ilgi veya sevgi duymak, müptela olmak.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Göñül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

11. **düş:**
Mesnevi 37
Mısra: **10**
(yol bağlamında) girmek, koyulmak, yürümek, katetmek.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ durur ki gerçi düşvār
Ḫudā hādī durur rāhına düş var

12. **düşüp:**-*üp*
Gazel 2
Mısra: **8**
(Kendisini) kaptırmak; müptelâ olmak.

Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

düş oldı:

1. **düş oldı:**-*dı*
Mesnevi 31
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rastlamak; müptela olmak; nail olmak; yönelmek.

Ol ān kim rūyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

düşde görmek:

1. **düşde görmek:**-*mek*
Mesnevi 22
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rüyada görmek.

Şafā-yı derd-i ʿaşḳa lāyıḳ olmaḳ
Uyurken düşde görmek rūy-ı yāri

düşvār durur:

1. **düşvār durur:**
Mesnevi 37
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zordur, güçtür, sıkıntılıdır, çetindir.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ durur ki gerçi düşvār
Ḫudā hādī durur rāhına düş var

dü-tā olmış:

1. **dü-tā olmış:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kat olmak, eğrilmiş olmak.

2. **dü-tā olmış:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kat olmak, eğrilmiş olmak.

3. **dü-tā olmış:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kat olmak, eğrilmiş olmak.

4. **dü-tā olmış:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kat olmak, eğrilmiş olmak.

5. **dü-tā olmış:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kat olmak, eğrilmiş olmak.

6. **dü-tā olmış:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kat olmak, eğrilmiş olmak.

7. **dü-tā olmış:**-*mış*
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kat olmak, eğrilmiş olmak.

Dü-tā olmış ider Allāh'a secde
Celālüh lafzına eyle nigāhı

e:

ebir:

1. **ebir:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **24**
   Bulut.

Ebir oldı anıñ-çün sāye-bānı
Seḥāb-ı cismin etdi sāye-bānı

ebrū-yı çīni:

1. **ebrū-yı çīni:**-*i*
   Mesnevi 27
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Büklümlü, kıvrımlı kaş; çatık kaş. (sevgilinin yüzünün güzelliğini örten çatık kaşlar).

İki rādır iki ebrū-yı çīni
Cemālinden anuñ yek dāne ḫāli

ebū bekr:

1. **ebū bekr:**
   Mesnevi 4
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Hz. Ebûbekir, ilk halife.

Ebū Bekr idi yār-ı gārı anıñ

ebū bekr'in:

1. **ebū bekr'in:**-*in*
   Mesnevi 13
   Mısra: **32**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Hz. Ebu Bekir.

Biri Sulṭān Selīm ṣıdḳ-ıla ġāzī
Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi

ebyāt:

1. **ebyātına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 12
   Mısra: **6**
   Beyitler, şiirler.

Diyār-ı naẓmı ol etdi ʿimāret
Daḥı ebyātına virdi zīnet

edālar buldum:

1. **edālar buldum:**-*du, -m*
   Gazel 2
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Tarz, üslup, söyleyiş bulmak.

Ḥālle ḳāle gelür özge edālar buldum

ednā:

1. **ednā:**
   Mesnevi 25
   Mısra: **4**
   Aşağı, pek alçak.

Görimez ḳullesini degme ednā
Görendi rifʿatin ṣāḥib-ḳırānlar

efgende oldı:

1. **efgende oldı:**-*dı*
   Mesnevi 44
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   (İlahi sevgiliye ulaşma yolunda) düşkün, tutkun olmak.

Mecāzī güfte ile ḳāʿil iken
Der-i mürşide dil efgende oldı

efser olsa:

1. **efser olsa:**-*sa*
Mesnevi 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taç olmak; baş tacı olmak.

Ne güftāruñ serinde olsa efser
Olur ol cümle güftār içre server

efzūn olmış:

1. **efzūn olmış:**-*mış*
Mesnevi 24
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fazla olmak, artmak, çoğalmak.

Açılmış güne güne erġavānı
Diraẖt-ı mīve olmış anda efzūn

eger:

1. **eger:**
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Şart edatı, şayet.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

2. **eger:**
Mesnevi 10
Mısra: **3**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

3. **eger:**
Mesnevi 9
Mısra: **9**
Doğrusu.

Mecāz ehli eger söyler mecāzī
Ḥaḳīḳat ehli işitmez mecāzı

4. **eger:**
Mesnevi 15
Mısra: **84**
"Eğer, şayet" anlamındaki şart edatı.

Naẓım dīvānına vālī-i vāḳī
Eger kimdir der-iseñ şimdi Bāḳī

5. **eger:**
Mesnevi 23
Mısra: **3**
Doğrusu, şayet.

Anıñ yolı irişür bāb-ı ʿaşḳa
Eger ṣıdḳ-ıla iderse teveccüh

6. **eger:**
Mesnevi 27
Mısra: **33**
"Eğer, şayet" anlamlarındaki şart edatı.

İderdi terk o şāh-ı māh-tābın
Eger Mecnūn göreydi çeşm-i cāndan

7. **eger:**
Mesnevi 31
Mısra: **11**
"Eğer, şayet" anlamlarındaki şart edatı.

Eger geşt eylesem ġayrī diyārı
O yerlerde bulımazdım o yārı

8. **eger:**

Mesnevi 32

Mısra: **9**

"Eğer, şayet" anlamlarındaki şart edatı.

Eger olduñsa ḥikmetden ḫaber-dār
Bilürsün nūr-ı rūḥuñ ḥālin ey yār

9. **eger:**

Mesnevi 32

Mısra: **23**

"Eğer"; şayet, koşul anlamı veren edat.

Eger maʿşūḳuñ olsa ḥāli mesʿūd
Görinür ʿāşıḳa her ḥāli maḥmūd

10. **eger:**

Mesnevi 32

Mısra: **31**

"Eğer"; şayet, koşul anlamı veren edat.

Eger ʿāşıḳda yoḳ ṣıdḳ u saʿādet
Anıñ ʿaşḳında görinür şeḳāvet

11. **eger:**

Mesnevi 39

Mısra: **1**

"Eğer"; şayet, koşul anlamı veren edat.

Eger Mevlā'yı isterse derūnuñ
Ṣaḳın Leylā'yā olmasun cünūnuñ

12. **eger:**

Mesnevi 39

Mısra: **5**

"Eğer"; şayet, koşul anlamı veren edat.

Olur iseñ eger Ferhād-ı reh-bīn
Yolına vir Ḫudā'nıñ cān-ı Şīrīn

13. **eger:**

Mesnevi 39

Mısra: **7**

"Eğer"; şayet, koşul anlamı veren edat.

Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken
Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken

14. **eger:**

Mesnevi 2

Mısra: **3**

"Eğer"; şayet, koşul anlamı veren edat.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

15. **eger:**

Mesnevi 2

Mısra: **13**

"Eğer"; şayet, koşul anlamı veren edat.

Eger luṭf-ı Ḫudā vireydi taltif

egerçi:

1. **egerçi:**

Mesnevi 15

Mısra: **27**

Şayet, eğer ki, şart anlamını kuvvetlendirmek için kullanılan söz.

Egerçi kalmadı ālemde ʿazmi
Müheyyādır eyü nāmıyla Bezmī

2. **egerçi:**

Mesnevi 33

Mısra: **7**
-dığı için.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

3. **egerçi:**
Mesnevi 34
Mısra: **23**
Gerçi, doğrusu, her ne kadar.

Egerçi oldum ol Leylā'ya Mecnūn
Ṣafā-yı ʿaşḳı ḳıldım dilde maḥzūn

eglence olurdı:

1. **eglence olurdı:**-*ur, -dı*
Mesnevi 33
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlü şenlendirmek.

Gehī eglence olurdı ḫayāli
Ḫayāliyle olur idi viṣāli

ehl-i ʿaşḳa:

1. **ehl-i ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 33
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk erbabı, muhabbet sahipleri, II Allah'a aşkla bağlı olanlar; zikir ehli, dervişler.

Dü-ʿālem devletidir ehl-i ʿaşḳa
Ġam-ı hicrān mübeddel ola ẕevḳe

ehl-i dil:

1. **ehl-i dil:**
Mesnevi 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül adamı. II Âşık.

Olursa ehl-i dil ẕī-bāle bādī
Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādī

ehl-i elbāb cümle:

1. **ehl-i elbāb cümle:**
Mesnevi 41
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün akıl sahipleri.

Olup ḳāʿim-maḳām-ı ḳuṭb'ül-aḳṭāb
Aña meyl etdi cümle ehl-i elbāb

ehl-i faẓli:

1. **ehl-i faẓli:**-*i*
Mesnevi 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyilik ehli.

Ne yerde gūş ide bir ehl-i faẓli
Getürürdi iderdi aña meyli

ehl-i ġayret:

1. **ehl-i ġayret:**
Mesnevi 29
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gayret ehli.

Şecāʿatle ġuzātı ehl-i şevket
Mehābetle ġazāda ehl-i ġayret

ehli ḫaḳāyıḳ:

1. **ehli ḫaḳāyıḳ:**
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Hakikat sahibi II Hakikati görenler, doğru yolda yürüyenler.

Ḥaḳāyıḳ ehli fehm ider ḥaḳīḳat
Daḳāyıḳ ehli ider anda diḳḳat

ehl-i ḥaḳāyıḳ:

1. **ehl-i ḥaḳāyıḳ:**
   Mesnevi 9
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Hakikat sahibi.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

ehl-i ʿirfān:

1. **ehl-i ʿirfān:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İrfan sahibi, bilgili.

Rümūz-ı sırr-ı ʿirfān anda mevcūd
Anıñ-çün ehl-i ʿirfān içre maḥmūd

2. **ehl-i ʿirfān:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İrfan sahibi, bilgili.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

ehl-i kemālin ḥālin:

1. **ehl-i kemālin ḥālin:**-*n*
   Mesnevi 10
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İlim ve fazilet sahiplerinin durumu, kamil insanların hali.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

ehl-i kesret:

1. **ehl-i keşret:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Çokluk ehli; Vahdetten uzak olanlar.

Aña vāḳıf olımaz ehl-i keşret
Veliyyullāh biri daḫı Süleymān

ehl-i şevket:

1. **ehl-i şevket:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Büyüklük sahipi.

Şecāʿatle ġuzātı ehl-i şevket
Mehābetle ġazāda ehl-i ġayret

ehl-i tebşīr:

1. **ehl-i tebşīr:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Müjde veren, hayırlı haber veren.

Fażīletle kimisi ehl-i tefsīr
Beyān etse mevāʿıẓ ehl-i tebşīr

ehl-i tefsīr:

1. **ehl-i tefsīr:**
   Mesnevi 29

Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tefsir yazanlar, müfessirler.

Fażīletle kimisi ehl-i tefsīr
Beyān etse mevāʿıẓ ehl-i tebşīr

ehli vāfir:

1. **ehli vāfir:**
Mesnevi 29
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pek çok kişi.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir ehli vāfir
Ḳamusı ʿilm u ʿirfānında māhir

ehl-i vaḥdet:

1. **ehl-i vaḥdet:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlik ehli; Allah'ın birliğine inanan kimse.

Daḫı buldı nübüvvet devletini
Nübüvvet ile itdi ehl-i vaḥdet

ehl-i velāyet:

1. **ehl-i velāyet:**
Mesnevi 26
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Veliler, ermişler. II Ârifler.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

ekrem:

1. **ekrem:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
En değerli.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

el:

1. **eliñden:**-*iñ, -den*
Mesnevi 39
Mısra: **25**
El.

Eliñden ḳoma anıñ dāmenini
O sulṭānıñ olup ʿabd-ı kemīni

2. **elinden:**-*in, -den*
Mesnevi 41
Mısra: **24**
El.

Oḳıdım Sūre-i-Feṯḥ'i dilinden
Açıldı ḥāl-i bīʿat hem elinden

3. **elinden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 13
Mısra: **16**
Bedenin bir uzvu, el.

Bilürdi mūsiḳārı hem-çü Dāvud
Elinden düşmez-idi ney ile ʿūd

4. **elinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 17
Mısra: **13**
Bir durum veya olayın birisinin idaresi altında olması.

Cemīʿ-i kümmel ü dānā elinde
Oḳınur cümle ʿārifler dilinde

5. **elini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 19
Mısra: **81**
El II Güç, iktidar, irade.

ʿAşḳ cāndan elini silmekdir
Maʿrifet gördügini bilmekdir

6. **elinden:**-*in, -den*
Mesnevi 25
Mısra: **18**
(Birinin) elinden; yüzünden, -den dolayı.

Baḳar ṣayyād elinden kimi ḫavf-nāk
Sibāʿından peleng ü bebr ü arslan

elbet:

1. **elbet:**
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Mutlaka, hiç şüphesiz, muhakkak.

Gönülde ‘aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

2. **elbet:**
Mesnevi 28
Mısra: **8**
Şüphesiz, mutlaka.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

elden çıḳarma:

1. **elden çıḳarma:**-*ar, -ma*
Mesnevi 39
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kaybetmek. II Bir şeyin sahipliğini başkasına geçirmek.

Şerīʿat ḥablini elden giderme
Ṭarīḳat ḫalḳasın elden çıḳarma

elden giderme:

1. **elden giderme:**-*er, -me*
Mesnevi 39
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bir şeyi yitirmek, o şeyden yoksun kalmak.

Şerīʿat ḥablini elden giderme
Ṭarīḳat ḫalḳasın elden çıḳarma

elem virmedi:

1. **elem virmedi:**-*me, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **76**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Acı, ıztırap vermek.

Belāġat baġına girdi Bahārī
Elem virmedi ḫākinden Ġubārī

el-ḥaḳ:

1. **el-ḥaḳ:**
Mesnevi 11
Mısra: **41**
Doğrusu, hak budur ki.

Gül-āb-ı verd-i Ḥaḳ’dan sükker ezdi
Vilādet ile mi‘rācında el-ḥaḳ

2. **el-ḥaḳ:**
Mesnevi 23
Mısra: **25**
Doğrusu, hak budur ki.

Ki rif‘atda der-i sulṭāna beñzer
Naẓar kılsayduñ ol ḳapuya el-ḥaḳ

3. **el-ḥaḳ:**
Mesnevi 2
Mısra: **17**
Hakikaten, doğrusu.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳā'im
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

4. **el-ḥaḳ:**
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Doğrusu.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

el-ḥamdü li-llāh:

1. **el-ḥamdü li-llāh:**
Mesnevi 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Hamd (şükür) Allah içindir, Allah'a hamd olsun.

Kelāmıñ evveli el-ḥamdü li-llāh
Olıcak āḫir olur in-şāʿ-Allāh

elḥān:

1. **elḥānı:**-*ı*
Mesnevi 24
Mısra: **8**
Şarkılar, nağmeler II Şiirler.

İder elḥānı her şāḫında murġān
Ṣalınur şān-ıla serv-i revānı

elif:

1. **elifdir:**-*dir*
Mesnevi 2
Mısra: **7**
Arap alfabesinin ilk harfi. II Şair, "Elhamdülillah'' sözcüğünün ilk harfine işaret etmiştir.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

2. **elifle:**-*le*
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Arap alfabesinin ilk harfi. II Şair, "Elhamdülillah'' sözcüğünün ilk harfine işaret etmiştir.

Elifle bedane budur işāret
Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet

elim aldı:

1. **elim aldı:**-*dı*
Mesnevi 41
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Deyim**
Elini almak, tutmak.

Elim aldı beni yerden götürdi
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'dan cām içürdi

elimde:

1. **elimdeydi:**-*y*, -*di*
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Tutmak, elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak.

Elimdeydi meger Ḥamdī kitābı
Baña meftūḥdı maʿnāsı bābı

elin pūs etmege:

1. **elin pūs etmege:**-*me*, -*g*, -*e*
Mesnevi 41
Mısra: **30**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Şeyh'in) elini öpmeye.

Bu ceẕb-ile anıñ cāyine vardım
Elin pūs etmege pāyine vardım

emīr -i kām-rānī:

1. **emīr -i kām-rānī:**-*ī*
Mesnevi 29
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Muradına ermiş hükümdar; Bahtiyar yönetici.

Livā-yı pādişāhī anda ḳāʿim
Emīr -i kām-rānī anda ḥākim

emn ü emān:

1. **emn ü emān:**
Mesnevi 13
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Huzur ve güven.

Selīm Ḫān'dır biri sırr-ı Süleymān
Zamānında var-ıdı emn ü emān

emr:

1. **emrimi:**-*im, -i*
Mesnevi 22
Mısra: **76**
Emir, buyruk.

Ḳamu emrimi fevveztü ileyke

emrī:

1. **emrī:**
Mesnevi 15
Mısra: **3**
Edirneli Osmanlı şairi.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

emsāl:

1. **emṣāli:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **18**
Misali, örneği.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ emṣāli ḥāle düşmiş-idi

enʿām:

1. **enʿām:**
Mesnevi 23
Mısra: **6**
Nimetler.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

enver eyle:

1. **enver eyle:**
Mesnevi 42
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nurlandırmak, aydınlatmak II ferahlık vermek.

Ṣafā nūrıyla ḳalbiñ eyle enver
Kelāmıñ eyle her güftāra server

enver idüpdür:

1. **enver idüpdür:**-*üp, -dür*
Mesnevi 11
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nurlandırmak, aydınlatmak; yol göstermek.

Ḥaḳāyıḳ ʿāleminde ḳutbü’l-aḳtāb
İdüpdür Ḳonya’yı nūrıyla enver

enver ola:

1. **enver ola:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlanmak.

Bu sırr-ıla dil ü cān ola enver
Görinmeye gözime ḥāl-i nāsūt

enver oldı:

1. **enver oldı:**-*dı*
Mesnevi 43
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlanmak.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver
Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün
Fuʾādī

er:

1. **er:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Yiğit, kişi II Özü sözü doğru kimse.

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī’de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

erbāb-ı ʿaşḳa:

1. **erbāb-ı ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk ehli kimseler || Aşıklar.

Ḳarışsın ṣıdḳla erbāb-ı ʿaşḳa

ercmendi oldı:

1. **ercmendi oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **70**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Muhteremi, şereflisi, itibarlısı olmak.

Maʿārif niʿmetin etdikde infāḳ
Bularıñ ercmendi oldı İsḥaḳ

ercümend:

1. **ercümendi:**-*i*
Mesnevi 40
Mısra: **1**
İtibarlı, şerefli.

Diyārımda ricāliñ ercümendi
Olan ḳuṭb-ı cihān Ṣaʿbān Efendi

eren:

1. **erenler:**-*ler*
Mesnevi 26
Mısra: **3**
Ermiş, velî, evliyâ.

Ferāġ ehli bulur anda kerāmet
Erenler cāyıdır zor demde ṭaġlar

2. **erenler:**-*ler*
Mesnevi 26
Mısra: **4**
Ermiş, velî, evliyâ.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

erġavān:

1. **erġavānı:**-*ı*
Mesnevi 24
Mısra: **10**
Erguvan çiçeği.

Açılmış güne güne erġavānı
Diraḫt-ı mīve olmış anda efzūn

eriş:

1. **erişdi:**-*di*
Mesnevi 34
Mısra: **19**
Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

Dil ü cān ḥālet-i sırra erişdi
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla birre erişdi

erken:

1. **erken:**
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Vaktinden önce.

Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken
Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken

erleri:

1. **erleriniñ:**-*niñ*
Mesnevi 29
Mısra: **30**
İnsan, kişi.

Ṣanāyiʿ ehliniñ ol menbaʿıdır
Kemālāt erleriniñ mecmaʿıdır

erleriniñ ercümendi:

1. **erleriniñ ercümendi:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İtibarlı kişi, şerefli insan.

Kemālāt erleriniñ ercümendi
Bana irşād iden Bāḳī Efendi

es:

1. **esdi:**-*di*
Mesnevi 43
Mısra: **3**
Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak.

Gül-zār-ı dilde esdi bād-ı ṣabā-yı ʿirfān
Ḥaḳ gülinden getürdi cān bülbüline ḫaber

eşʿari:

1. **eşʿariydi:**-*y*, -*di*
Mesnevi 13
Mısra: **44**
Şiirler II En iyi şair.

O ġāzī ġaybīlerden biriydi
Ḳamu sulṭānlarıñ hem eşʿariydi

eşʿarı cümle efāżıl:

1. **eşʿarı cümle efāżıl:**
Mesnevi 16
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün şairlerin (erdemlilerin) en güzel şiir söyleyeni.

Kelām-ı naẓm u nesr içinde kāmil
Odur hem eşʿarı cümle efāżıl

eser:

1. **eseri:**-*i*
Gazel 2

Mısra: **7**
Emek sonucu ortaya konan ürün, yapıt; iz, işaret.

Feṯḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum
Li-maʿ-Allāh eşeri ḳaydla iżāfet giderüp

eşit:

1. **eşitse:**-*se*
Mesnevi 13
Mısra: **55**
İşitme, duyma.

Anıñ nāmın eşitse dīv-i aʿdā
İderler ḫavfı cinn üʿifrīt-āsā

esmā:

1. **esmā-y-ıla:**-*y, -ıla*
Mesnevi 1
Mısra: **9**
Isimler, adlar.

Üç esmā-y-ıla yazdı levḥe Bārī
Bu resm-ile lisāna oldı cārī

esrār:

1. **esrārı:**-*ı*
Mesnevi 22
Mısra: **1**
Sırlar, gizler II Uyuşturucu.

ʿAşḳ durur esrārı ifşā eyleyen

2. **esrārını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Sırlar, gizli hikmetler ve mânalar, bilinmeyen şeyler.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḥırza ḳādir

esrār-ı ʿaşḳı:

1. **esrār-ı ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkın sırları, aşk derdiyle yananların bildiği sırlar.

Bulupdur Ḥayretī esrār-ı ʿaşḳı
Anıñ-çün ḥayret-ile buldı şavḳı

et:

1. **etdi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **25**
Yapmak, etmek.

Döşegin cismi etdi ḫırmen-i gül
Yaşduġın zülfi ravża-i sünbül

evliyā:

1. **evliyāsı:**-*sı*
Mesnevi 29
Mısra: **27**
Allah dostları.

Ḳatı gürbüz durur hem evliyāsı
Ṣafā kānı durur hem aṣfiyāsı

evrād-ı şerīfi:

1. **evrād-ı şerīfi:**-*i*
Mesnevi 40
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mübarek dualar.

Okınur anda evrād-ı şerīfi
Olınur daḫı eẕkār-ı laṭīfi

evvel:

1. **evvelinde:**-*i, -n, -de*
   Diğer 2
   Mısra: **10**
   Önce.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẕl ve'l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye'müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

2. **evvel:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **39**
   Başlangıç, birinci, ilk.

Gözin açdırmadı evvel oyunda
Anı māt eyledi hem at oyunda

evvelā şi'rest ü āḫir kīmyā:

1. **evvelā şi'rest ü āḫir kīmyā:**
   Mesnevi 8
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Önce şiirdir,sonra kimyā.

Ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā
Evvelā şi'rest ü āḫir kīmyā

evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā:

1. **evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā:**
   Diğer 2
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: -
   Önce şiirdir,sonra kimyā.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā
beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-diṣārdan

ey:

1. **ey:**
   Mesnevi 5
   Mısra: **5**
   "Ey" ünlem edatı.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

2. **ey:**
   Gazel 2
   Mısra: **9**
   "Ey" seslenme ünlemi. (Ömer Fuâdî için).

Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

ey fuʾādī:

1. **ey fuʾādī:**
   Gazel 1
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ey Fu'âdî.(Şair kendisine seslenmiştir.).

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

ey yār:

1. **ey yār:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ey sevgili; ey dost.

Eger olduñsa ḥikmetden ḫaber-dār
Bilürsün nūr-ı rūḥuñ ḥālin ey yār

eyle:

1. **eyle:**
Mesnevi 19
Mısra: **63**
Öyle.

Eyle baġlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḫaste cānı bir mūya

eyü nāmıyla:

1. **eyü nāmıyla:**-*y, -la*
Mesnevi 15
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyi adıyla,ünüyle,şöhretiyle.

Egerçi kalmadı ālemde ʿazmi
Müheyyādır eyü nāmıyla Bezmī

ez:

1. **ezdi:**-*di*
Mesnevi 11
Mısra: **40**
Koymak, ilâve etmek, eklemek.

Gül-āb-ı verd-i Ḥaḳ'dan sükker ezdi
Vilādet ile mi'rācında el-ḥaḳ

ezel üstādı:

1. **ezel üstādı:**-*ı*
Mesnevi 20
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah.

Muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa irişseñ
Ezel üstādı ile hem görüşseñ

ezel-i ḥayy:

1. **ezel-i ḥayy:**-*dır*
Mesnevi 11
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebedi hayat sahibi olan başlangıcı olmayan Allah.

Ezel-i ḥayy ile maʿşūk-ı Ḥak'dır
Kitābında yazupdur ḥāl-i ʿaşḳı

ezfer:

1. **ezfer:**
Mesnevi 43
Mısra: **1**
Güzel kokulu, güzel kokan.

Būy-ı misk-i maʿārif misk-i Ḫoten'den ezfer
Meşāmm-ı cān-ı ʿārif olsa sezā muʿaṭṭer

ezkār-ı laṭīfi:

1. **ezkār-ı laṭīfi:**-*i*
Mesnevi 40
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel zikirler. ll Hayırlı ameller, ibadetler.

Okınur anda evrād-ı şerīfi
Olınur daḫı ezkār-ı laṭīfi

ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā:

1. **ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā:**
Mesnevi 8
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce velilerin kerametlerinden.

Ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā
Evvelā şi'rest ü āḫir kīmyā

2. **ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā:**
Diğer 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Yüce velilerin kerametlerinden.

Beyt
Ez-kerāmāt-ı bülend-i evliyā

f:

<u>fāʿiḳ:</u>

1. **fāʿiḳ:**
Mesnevi 17
Mısra: **16**
Manevî olarak üstün, ileride olan.

Maʿānī maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ
Bu evṣāf-ıla ʿālem içre fāʿiḳ

<u>fāʿiḳ olma:</u>

1. **fāʿiḳ olma:**-*ma*
Mesnevi 37
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce, üstün olmak.

Muḥabbet daʿvasıyla olma fāʿiḳ
Ki nefs ʿAzrā'sı ider seni fāsıḳ

<u>fāʿiḳ olur:</u>

1. **fāʿiḳ olur:**-*ur*
Mesnevi 32
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce, üstün olmak.

Görürse ṣūret-i rūḥāni ʿāşıḳ
Bu ʿālemde olur ʿaşḳıyla fāʿiḳ

<u>faḳāḥet ile:</u>

1. **faḳāḥet ile:**-*ile*
Mesnevi 29
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlayışla II Fıkıh ilminde derin bilgi sâhibi olmak.

ʿİlim kānı ḳużāt-ı ehl-i ʿiffet
Faḳāḥet ile iderler ḥükūmet

<u>faḳīrī:</u>

1. **faḳīrī:**
Mesnevi 15
Mısra: **78**
16. yüzyıl Rumeli şairlerindendir.

Ma'ārif cāmesin giydi Ḥarīmī
Aña reşk itmedi hergiz Faḳīrī

<u>fāl-i güzīde:</u>

1. **fāl-i güzīde:**
Mesnevi 37
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seçilmiş, üstün talih. II Güzel şans.

Didi cehd-ile bul fāl-i güzīde
Ṣıfāt-ı ḫūyla ḥal-i ḥamīde

<u>fānī olmadı:</u>

1. **fānī olmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 15
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak; geçici olmak.

Fedā-yı cān-ıla buldı fenāyi
Ki fānī olmadı nām-ı Beḳāyī

farḳ etseñ:

1. **farḳ etseñ:**-*señ*
Mesnevi 35
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Farkına varmak, idrak etmek, sezmek.

Ḥaḳīḳat ile farḳ etseñ mecāzı
Bu remz ile ṭuyardıñ ḥāl-i rāzı

farḳ-ı evvel:

1. **farḳ-ı evvel:**
Mesnevi 41
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Maddenin etkisi altında bulunma. (tas.) Varlıkların Hak ile kul arasında perde oluşturması ve madde âleminin tesiri altında kalan kulun Allah'tan ayrı kalması fark-ı evveldir. (TDV İslâm Ansiklopedisi'nin 12. cildinde, 171-172 numaralı sayfalarda yer almıştır.).

Bilürse farḳ-ı evvel ile cemʿi
Daḫı cemʿ-ile ḥāl-i cemʿ-i cemʿī

farḳ-ı sānī:

1. **farḳ-ı sānī:**
Mesnevi 41
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İkincinin farkı. (tas.) Kul, kendisini Allah'la hissetme haline (cem') ulaştıktan sonra yaratıkların Hak ile var olduğunu kavramasına ve birbirini perdelemeksizin çoklukta birliği, birlikte çokluğu görmesi fark-ı sânîdir.

Fuʾādī'den murād etmez beyānı
Kemāl-ile bilürse farḳ-ı sānī

fāş etmedim:

1. **fāş etmedim:**-*me, -di, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açığa çıkarmamak, meydana çıkarmamak, gizlemek.

Bu vech-ile görindi baña Naḳḳāş
Derūnumdan bu sırrı etmedim fāş

fāş iden:

1. **fāş iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açığa çıkarmak, meydana vurmak.

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

faṣāḥat:

1. **faṣāḥat:**
Mesnevi 13
Mısra: **53**
Güzel ve açık konuşma, uzdillilik, iyi söz söyleme kabiliyeti.

Faṣāḥat mührі anuñ ḫātemidür
Belāġat şānlarınuñ ḫātemidür

2. **faṣāḥatle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **35**
Güzel ve açık konuşma, uzdillilik, iyi söz söyleme kabiliyeti.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān
Revādır dense aña Āl-i ʿOs̱mān

faṣāḥat ehliniñ:

1. **faṣāḥat ehliniñ:**-*niñ*
Mesnevi 16
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açık sözlülerin.

Belāġat bāġınıñ serv-i revānı
Faṣāḥat ehliniñ hem nükte-dānı

faṣāḥat-baḫş olur:

1. **faṣāḥat-baḫş olur:**-*ur*
Mesnevi 44
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel ve açık konuşma(yı) ihsan eden olur.

Görinmez cümle ḥāli ḫalḳa maḥmūd
Faṣāḥat-baḫş olur gerçi mecāzī

fāsid:

1. **fāsid:**
Mesnevi 27
Mısra: **91**
Bozuk, yanlış, fesat, karıştırıcı.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

fāsıḳ ider:

1. **fāsıḳ ider:**-*er*
Mesnevi 37
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın emirlerine uymayan veya bunları inkar eden, sapkın günah işleyen, fesatçı, kötülük eden.

Muḥabbet daʿvasıyla olma fāʿiḳ
Ki nefs ʿAzrā'sı ider seni fāsıḳ

fātiḥ büldāna:

1. **fātiḥ büldāna:**-*a*
Mesnevi 12
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şehirler fetheden, beldeler açan.

Diyār-ı naẓma vü büldāna fātiḥ
Resūl-ullāh anıñ feṭḥinde mādiḥ

fażāʿil ehline:

1. **fażāʿil ehline:**-*n, -e*
Mesnevi 29
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Faziletlere sahip olanlar; güzel huylular.

Maʿārif ehli dürr ü ol ṣadefdir
Fażāʿil ehline cāy-ı şerefdir

fażīlet:

1. **fażīletle:**-*le*
Mesnevi 4
Mısra: **10**
İyi huy, erdem, güzel ahlak.

Fażīletle odur Kurʾān'ı cāmiʿ
Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd

2. **fażīlet:**
Mesnevi 12
Mısra: **14**
İyi huy, erdem, güzel ahlak.

İderdi her birine biñ riʿāyet
Bu himmetle fażīlet buldı şöhret

3. **fażīletle:**-*le*
Mesnevi 13

Mısra: **5**
İyi huy, erdem, güzel ahlak.

Faẕīletle diyār-ı ʿilme sulṭān
Belāġatle serīr-i naẓma sulṭān

4. **faẕīletle:**-*le*
Mesnevi 29
Mısra: **15**
İyi huy, erdem, güzel ahlak.

Faẕīletle kimisi ehl-i tefsīr
Beyān etse mevāʿıẓ ehl-i tebşīr

<u>faẕīlet ehliniñ:</u>

1. **faẕīlet ehliniñ:**-*niñ*
Mesnevi 16
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fazilet sahipi, erdem sahibi.

Saʿādet şemsiniñ hem māh-tābı
Faẕīlet ehliniñ ʿāli-cenābı

<u>faẕl-:</u>

1. **faẕl-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 12
Mısra: **4**
İyilik, erdem, lütuf.

Cülūs etdi serīr-i naẓma aḳdem
Bu faẕl-ıla odur sulṭān-ı aʿẓem

2. **faẕl-ile:**-*ile*
Mesnevi 15
Mısra: **20**
İyilik, erdem, lütuf.

Ziyāde faẕla irişdi Fużūlī
Bu faẕl-ile bulupdur ol ḳabūli

<u>faẕla irişdi:</u>

1. **faẕla irişdi:**-*iş, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyiliğe kavuşmak, lutfa ulaşmak, ihsana ermek.

Ziyāde faẕla irişdi Fużūlī
Bu faẕl-ile bulupdur ol ḳabūli

<u>fedā it:</u>

1. **fedā it:**
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Feda etmek, gözden çıkarmak, vazgeçmek.

Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken
Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken

<u>fedā-yı cān-ıla:</u>

1. **fedā-yı cān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 15
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Canını,varlığını feda etme.

Fedā-yı cān-ıla buldı fenāyi
Ki fānī olmadı nām-ı Beḳāyī

<u>fehm etdi:</u>

1. **fehm etdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, idrak etmek.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

fehm etmeyen:

1. **fehm etmeyen:**-*me, -y, -en*
Mesnevi 33
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, idrak etmek.

Buña revā olanlar ʿaşḳ eridir
Bunı fehm etmeyen ʿaşḳdan berīdir

2. **fehm etmeyen:**-*me, -y, -en*
Mesnevi 41
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anlamak, idrak etmek.

İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli
Daḫı fehm etmeyen bunda meʿāli

fehm etmez:

1. **fehm etmez:**-*mez*
Mesnevi 26
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, idrak etmek.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

fehm eyledi:

1. **fehm eyledi:**-*di*
Mesnevi 37
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, kavramak, fark etmek, idrak etmek.

Gelüp ḳalbime ḥālāt-ı ilāhī
Anı fehm eyledi cānım kemā-hī

fehm ider:

1. **fehm ider:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, idrak etmek, kavramak.

Ḥaḳīḳat ehli söyler hem ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat ehli fehm ider ḥaḳīḳat

2. **fehm ider:**-*er*
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, kavramak.

Ḥaḳāyıḳ ehli fehm ider ḥaḳīḳat
Daḳāyıḳ ehli ider anda diḳḳat

fehm idersin:

1. **fehm idersin:**-*er, -sin*
Mesnevi 20
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, idrak etmek, kavramak.

Meʿālin fehm idersin ġayret-ile
Alursun ḳıṣṣadan bir dürlü ḥiṣṣe

fehm ile beyānda:

1. **fehm ile beyānda:**-*da*
Mesnevi 34
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlama ile anlatma; anlayış ile güzel söyleme; idrak ile ifade.

Saña remzimi fehm ile beyānda
Bu seyrān-ıla ḳalmadım yabanda

fehm it:

1. **fehm it:**
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlamak, idrak etmek II Tecrübe etmek.

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

felek:

1. **felekde:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **30**
Gökyüzü, sema.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aşdı yayın daḫı ḳavsi

fenā:

1. **fenāsın:**-*sı, -n*
Mesnevi 26
Mısra: **18**
Yok olmak, sona ermek, zeval bulmak.

Fenāsın añlayup buldı tesellī
Kelāmıyla virüp feyżini ol Ḥaḳ

2. **fenā:**
Mesnevi 15
Mısra: **67**
Fani, geçici, sonu olan; dünya.

Fenā ḥālini bulduḳda Celīlī
Beḳā hāli ile oldı Cemīlī

3. **fenā:**
Mesnevi 35
Mısra: **21**
Yokluk, yok olma, geçicilik.

Fenā ile görindi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

fenā bezminde:

1. **fenā bezminde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 13
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yokluk meclisi;geçici meclis II Dünya.

Yol-iken salṭanat-ı Rūm ʿAcem'den
Fenā bezminde geçdi cām-ı Cem'den

fenā buldı:

1. **fenā buldı:**-*dı*
Mesnevi 41
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak. II Allah'ta yok olmak, fenafillah makamına ermek.

Fenā buldı ḳamu aġrāz u aġyār
Görindi ḥāl-i el'ān-ı kemā-kān

fenā buldum:

1. **fenā buldum:**-*du, -m*
Mesnevi 41
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak. II Allah'ta yok olmak, fenafillah makamına ermek.

Murād-ı cān u dil destime girdi
Fenā buldum bekā hestīme girdi

fenā deyrinde:

1. **fenā deyrinde:**-*n, -de*
Mesnevi 15
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yokluk âlemi.

Olup ʿĪsī-nefes bunda Mesīḥī
Fenā deyrinde ḳalmadı Melīḥī

fenā geldi:

1. **fenā geldi:**-*di*
Gazel 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fânî, geçici, sonlu olmak.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz fetḥi içün baña verildi miftāḥ

fenā hāli:

1. **fenā hāli:**-*i*
Gazel 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fânî durum, geçici hâl; Sonlu olan (kişi).

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

2. **fenā ḥāli:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fânî durum, geçici hâl, yokluk hâli, Sonlu vaziyet.

Fenā ḥāli vücūdum etdi tārāc
Beni etdi daḫı irşāda muḥtāc

fenā olsa:

1. **fenā olsa:**-*sa*
Mesnevi 28
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı
Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı

fenā sūḳına:

1. **fenā sūḳına:**-*n, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yokluk pazarı. II Dünya.

Fenā sūḳına geldi çünki ʿAttār
Beḳā dükkānı içre etdi bāzār

fenā ṣuveri:

1. **fenā ṣuveri:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Geçici suretler, fani dış görünüş.

Fenā ṣuveri ile şānı bāḳī
Beḳā-ı maʿneviyle cānı bāḳī

fenāda buldı:

1. **fenāda buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak. II Kulun benliğinin Allah'ın varlığında yok olması.

Fenāda buldı ʿirfānını Maḥvī
Beḳā ḥālinde oldı şānı ʿulvī

fenā-ender-fenāya irişürseñ:

1. **fenā-ender-fenāya irişürseñ:**-*ür, -señ-y, -a*
Mesnevi 37
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yokluk içinde yokluğa ermek. II Allah'ın varlığında yok olmak.

İrişürseñ fenā-ender-fenāya
İrişürsün beḳā-ender-beḳāya

fenā-ı nefsi:

1. **fenā-ı nefsi:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nefsin geçiciliği. II Geçici, sonlu istek.

Fenā-ı nefsi isterseñ kemā-kān
Cihād-ı ekber it yoluñda her ān

fenā-yı ʿālemi:

1. **fenā-yı ʿālemi:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyanın gelip geçiciliği, faniliği.

Fünūnuñ cümlesine oldı nāḳid
Fenā-yı ʿālemi oldı müşāhid

fenāyi buldı:

1. **fenāyi buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak. II Kulun benliğinin Allah'ın varlığında yok olması.

Fedā-yı cān-ıla buldı fenāyi
Ki fānī olmadı nām-ı Beḳāyī

fenā-yı maʿnevī:

1. **fenā-yı maʿnevī:**
Mesnevi 35
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi yokluk. II İlâhî aşkta yok olmak.

Fenā-yı maʿnevī olduḳda ẓāhir
Fenā-yı ṣūri daḫı oldı bāhir

fenā-yı maʿnevīdür:

1. **fenā-yı maʿnevīdür:**-*dür*
Mesnevi 45
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi yokluk. II İlâhî aşkta yok olmak.

Anı feth etmege miftāḫın iste
Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḫ

fenā-yı ṣūri:

1. **fenā-yı ṣūri:**
Mesnevi 35
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sûretin yokluğu.

Fenā-yı maʿnevī olduḳda ẓāhir
Fenā-yı ṣūri daḫı oldı bāhir

ferāġ:

1. **ferāġım:**-*ım*
Mesnevi 18
Mısra: **16**
Vazgeçme, çekilme, el çekme, ferâgat etme.

Mey-i şevḳile mest idim ol ānda
Ferāġım var-ıdı ġamdan cihānda

ferāġ bulur:

1. **ferāġ bulur:**-*ur*
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rahatlık bulur; huzur bulur.

Ferāġ ehli bulur anda kerāmet
Erenler cāyıdır zor demde ṭaġlar

ferāġ gitdi:

1. **ferāġ gitdi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **70**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rahatlığın gitmesi, huzurun gitmesi.

Oldı ḫāl-i ḫayāli cānına dāġ
ʿAşḳ sevdāsı geldi gitdi ferāġ

ferāmūş olur:

1. **ferāmūş olur:**-*ur*
Mesnevi 29
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Unutmak, unutmuş olmak.

Bahārında göñüller eyleyüp ḫoş
Ġam-ı kesret olur anda ferāmūş

ferd:

1. **ferd:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Fert, kişi.

Velî derdimi bilmez idi hîç ferd

ferd-i bī-ġem:

1. **ferd-i bī-ġem:**
Mesnevi 18
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üzüntüsüz kişi, tasasız kimse.

Sarāy-ı keşret içre şād u ḫurrem
Ṣafā-yı vaḥdet-ile ferd-i bī-ġem

ferhād:

1. **ferhād'ı:**
Mesnevi 37
Mısra: **15**
Ferhad ile Şirin, Hüsrev ü Şirin adlı aşk hikâyelerinin başkahramanı.

Ṣaḳın Şīrīn-i nefs Ferhād'ı olma
Yoluñ pāk it ḍalāle bādi olma

2. **ferhād:**
Mesnevi 25
Mısra: **2**
Fars ve Osmanlı edebiyatlarının en ünlü aşk kahramanı.

Külüngin urmamış sengine Ferhād
ʿAceb cāy-ı bülend ü kūh-ı aʿlā

3. **ferhād:**
Mesnevi 27
Mısra: **27**
Ferhad ile Şirin, Hüsrev ü Şirin adlı aşk hikâyelerinin kahramanı.

İderdi zülfi hem Leylāyı meftūn
Lebi sırrın ṭuyaydı ẕerre Ferhād

ferhād-ı reh-bīn:

1. **ferhād-ı reh-bīn:**
Mesnevi 39

Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Doğru) yolu gören Ferhâd.

Olur iseñ eger Ferhād-ı reh-bīn
Yolına vir Ḫudā'nıñ cān-ı Şīrīn

ferhād-ı reh-ken:

1. **ferhād-ı reh-ken:**
Mesnevi 39
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(yol) kazan Ferhâd.

Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken
Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken

ferheng:

1. **ferhengi:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Hünerli, marifetli.

Nice ferhengi deng ider bu ḫadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

ferīdī:

1. **ferīdī:**
Mesnevi 15
Mısra: **39**
16.yüzyıl Rumeli şairlerindendir.

Didi gerçi ki baʿżılar Ferīdī
Olımaz kimse ʿirfānıñ ferīdī

fermān-ber oldı:

1. **fermān-ber oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Bir kimsenin) aldığı emri yerine getirmek, itaat etmek.

Ḫudā'nıñ ʿavni aña reh-ber oldı
Ḳamu ʿālem aña fermān-ber oldı

ferzend:

1. **ferzendi:**-*i*
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Çocuk, oğul.

Semāʿ-ı ḥikmetiñ māh-ı bülendi
Ki Aḳ Şemsü'd-dīn'iñ ferzendi Ḥamdī

ferzend idi:

1. **ferzend idi:**
Mesnevi 12
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Evlād idi, oğul idi.

Aña ferzend idi Sulṭān Mehemmed
Ki ʿavn-ı Ḥaḳḳ'la olmış mü'ebbed

feth:

1. **fetḥi:**-*i*
Gazel 2
Mısra: **5**
Fetih; açmak; ele geçirmek.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz fetḥi içün baña verildi miftāḥ

fetḥ etmege:

1. **fetḥ etmege:**-*meg, -e*
Mesnevi 45
Mısra: **4**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fethetmek, ele geçirmek.

Anı fetḥ etmege miftāḥın iste
Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḥ

fetḥ ide:

1. **fetḥ ide:**-*e*
Mesnevi 45
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ele geçirmek, feth etmek.

Teveccüh eyle ki fetḥ ide Fettāḥ
Açılmayınca ḳuflı küntü kenziñ

fetḥ idenler:

1. **fetḥ idenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Deyim**
Açmak. II Ele geçirmek.

Kerāmet ḳapusını fetḥ idenler
Velāyet kişverini medḥ idenler

fetḥ idüp:

1. **fetḥ idüp:**-*üp*
Gazel 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ele geçirmek, feth etmek.

Fetḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum
Li-maʿ-Allāh eşeri ḳaydla iżāfet giderüp

fetḥ oldı:

1. **fetḥ oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açılmak, açığa çıkma.

Diyār-ı naẓma ṣaldı seyf-i berḳi
Aña fetḥ oldı her maʿnā-yı şarḳī

fetiḥ:

1. **fetiḥde:**-*de*
Mesnevi 12
Mısra: **18**
Bir memleket, şehir veya mevkii savaşla düşman elinden alma, ele geçirme, zaptetme.

Velāyet-kānı vü Sulṭān-ı emced
Fetiḥde cümleye oldı ser-āmed

fettāḥ:

1. **fettāḥ:**
Mesnevi 45
Mısra: **6**
Açan, açıcı. II Kullarının kapalı işlerini açan Cenabıhak.

Teveccüh eyle ki fetḥ ide Fettāḥ
Açılmayınca ḳuflı küntü kenziñ

fevrī:

1. **fevrī:**
Mesnevi 15
Mısra: **4**
Acele ile, süratle, hemen.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

fevveztü ileyke:

1. **fevveztü ileyke:**
Mesnevi 22
Mısra: **76**

Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Sana tevekkül ettim,muvaffak edecek sensin." Zavotçu, Gencay, Türk Edebiyatında Hâb-nâme ve Ömer Fu'âdî"nin Hâbiyye Risâlesi, Kocaeli, 2007.

Ḳamu emrimi fevveztü ileyke

feyż:

1. **feyże:**-*e*
Mesnevi 40
Mısra: **6**
Bolluk, bereket; huzur, refah; ilim, irfan.

İden rūḥından istimdād-ı ṣādıḳ
Olur bāb-ı Ḫudā'da feyże lāyıḳ

2. **feyżle:**-*le*
Mesnevi 41
Mısra: **6**
Bereket, bolluk; bağış, ihsan; ilim, irfan.

İdüp seccāde-i sulṭānda irşād
İderdi feyżle ṭālibleri şād

feyż etdi:

1. **feyż etdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mâneviyâtından veya ilminden başkalarını faydalandırmak, aydınlatmak, feyizlendirmek.

Maʿārif ṭālibi olduḳda Şeyḫī
Aña irşādla feyż etdi şeyḫi

2. **feyż etdi:**-*di*
Mesnevi 11
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Feyizlendirmek, İhsan etmek.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

feyż ü hüdādan:

1. **feyż ü hüdādan:**-*dan*
Mesnevi 32
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bereket, bolluk ve Allah; huzur, refah, mutluluk ve Allah.

Anı ʿaşḳı ıraġ eyler Ḫudā'dan
Iraġ olur daḫı feyż ü hüdādan

feyż ü ilhām:

1. **feyż ü ilhām:**
Mesnevi 23
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bolluk, bereket ve kalbe gelen mana,sezgi.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

feyż-i ḥaḳ'dan:

1. **feyż-i ḥaḳ'dan:**-*dan*
Mesnevi 20
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın bereketi,lütfu.

Oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı her varaḳdan
Bulur idüñ hidāyet feyż-i Ḥaḳ'dan

feyz-i ḫudā’ya:

1. **feyz-i ḫudā’ya:**-*y, -a*
Mesnevi 22
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın ihsanı.

Teraḳḳub eyledim feyz-i Ḫudā’ya
Didim ya Rabb tevekkeltü ʿaleyke

feyż-i raḥmān:

1. **feyż-i raḥmān:**
Mesnevi 39
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın bolluk ve bereketi.

Bu ḥāletde yürürken mest ü ḥayrān
Dil ü cāna irişdi feyż-i Raḥmān

feyż-i raḥmān-ı raḥīmī:

1. **feyż-i raḥmān-ı raḥīmī:**-*ī*
Mesnevi 15
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Merhametlilerin merhametlisinin bereketi; merhametin,esirgemenin bolluğu.

Bulup bu feyż-i Raḥmān-ı Raḥīmī
Kerem ḥāli ile buldı Kerīm’i

feyżini virüp:

1. **feyżini virüp:**-*i, -n, -i-üp*
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bereket, bolluk; huzur, refah, mutluluk vermek.

Fenāsın añlayup buldı tesellī
Kelāmıyla virüp feyżini ol Ḥaḳ

feżā-yı dil-güşāsı:

1. **feżā-yı dil-güşāsı:**-*sı*
Mesnevi 24
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül açan geniş ova, kalbe ferahlık veren yer.

Düşinde görmemişdi anı Mecnūn
Feżā-yı dil-güşāsı cān-feżādır

figende eyle:

1. **figende eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir kişiye(mürşide) bağlı olmak, sadakat göstermek.

Der-i mürşidde nefsiñ bende eyle
Tevāżuʿla özüñ figende eyle

fiʿl:

1. **fiʿli:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **9**
İş, amel, davranış.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

fi’l-ḥaḳīḳa:

1. **fi’l-ḥaḳīḳa:**
Mesnevi 33
Mısra: **23**
Hakikatte, esasında, hakikaten, doğrusu.

Naẓar ehli olanlar fi’l-ḥaḳīḳa
Dimişler bir naẓar biñdir ṣadīḳa

firār etdi:

1. **firār etdi:**-*di*
   Mesnevi 35
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Kaçmak.

Gönül geçdi bu ṣūret ʿāleminden
Firār etdi bu keṣret ʿāleminden

firārı etmişdim:

1. **firārı etmişdim:**-*miş, -di, -m*
   Mesnevi 18
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Kaçmak.

Görüp dil revzeninde rūy-ı yārı
Der-i ġayrīden etmişdim firārı

firāset:

1. **firāsetle:**-*le*
   Mesnevi 13
   Mısra: **48**
   Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, iz'an.

Hudā virdi aña ʿömr-i ṭavīli
Firāsetle daḫı ʿilm-i ḫazīni

fuʾād:

1. **fuʾādımda:**-*ım, -da*
   Gazel 2
   Mısra: **1**
   Kalp, gönül.

Nūr-ı şerʿle fuʾādımda żiyālar buldum

fuʾādī:

1. **fuʾādī:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **17**
   16. yüzyıl şairlerinden olan Fuʾādī, Şeyh Şabân-ı Velî dergâhının beşinci postnişini olup 1636 yılında vefat etmiştir.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

2. **fuʾādī:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **57**
   16. yüzyıl şairi Ömer Fuâdî'dir.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳa bende ḳıl İlāhī
Fuʾādī bendeñi ṣāfī-dil eyle

3. **fuʾādī:**
   Mesnevi 43
   Mısra: **9**
   16. yüzyıl şairi Ömer Fuâdî.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver
Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün Fuʾādī

4. **fuʾādī:**
   Gazel 2
   Mısra: **9**
   16. yüzyıl şairi Ömer Fuâdî.

Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

5. **fuʾādī:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
16. yüzyıl şairi Ömer Fu'âdî.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

<u>fuʿādī:</u>

1. **fuʿādī:**
Mesnevi 37
Mısra: **28**
16. yüzyıl şairi Ömer Fuâdî. II Şair kendisine seslenmiştir.

Dilerseñ bu kemāli cān u dilden
Gider ʿaşḳıñ Fuʿādī āb u gilden

2. **fuʿādī:**
Mesnevi 38
Mısra: **9**
16. yüzyıl şairi Ömer Fuâdî. II Şair.

Fuʿādī mürde ḳıl cālūt-ı nefsi
Ḫilāfet bula tā Dāvud-ı rūḥuñ

<u>fuʾādī':</u>

1. **fuʾādī'den:**-*den*
Mesnevi 41
Mısra: **59**
16. yüzyıl şairi Ömer Fuâdî. II Şair.

Fuʾādī'den murād etmez beyānı
Kemāl-ile bilürse farḳ-ı <u>ş</u>ānī

<u>fuʾādī'niñ kelāmın:</u>

1. **fuʾādī'niñ kelāmın:**-*n*
Mesnevi 42
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ömer Fuʾādī'nin sözlerini; eserini.

Murād-ısa maʿārif miski ʿaṭṭār
Fuʾādī'niñ kelāmın oḳı tekrār

<u>fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir:</u>

1. **fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir:**
Mesnevi 29
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünen bilgi ve bilimler.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir ehli vāfir
Ḳamusı ʿilm u ʿirfānında māhir

2. **fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir:**
Mesnevi 41
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünen bilgi ve bilimler.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir anda bāhir
Kemāl-i ʿilm-i bāṭın anda ẓāhir

<u>fünūnuñ cümlesine:</u>

1. **fünūnuñ cümlesine:**-*n, -e*
Mesnevi 13
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün fenler,bütün bilimler.

Fünūnuñ cümlesine oldı nāḳid
Fenā-yı ʿālemi oldı müşāhid

<u>fütūḥ:</u>

1. **fütūḥum:**-*um*
Mesnevi 23

Mısra: **12**
Ferahlama, gönül açılması.

Görindi ʿālem-i dilde fütūḥum
Nihāna vardı çeşmimde ʿayānım

fütūḥāt:

1. **fütūḥātı:**
Mesnevi 13
Mısra: **60**
Fetihler, zaferler.

Ġazā-ı aṣġar u ekber muḳarrer
Fütūḥātı tevārīḫde muḥarrer

fużūlī:

1. **fużūlī:**
Mesnevi 15
Mısra: **19**
17. yüzyıl Osmanlı sahası şairi.

Ziyāde fażla irişdi Fużūlī
Bu fażl-ile bulupdur ol ḳabūli

g:

ġāfil olmasa:

1. **ġāfil olmasa:**-*ma, -sa*
Mesnevi 19
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dikkatsiz, hazırlıksız olmak.

Gördügin bilse olmasa ġāfil
Ol dem olurdı ʿārif-i vāṣıl

ġafletden uyandı:

1. **ġafletden uyandı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gaflet uykusundan uyanmak, bilgisizlikten vazgeçmek.

Ḫvāb içinde uyandı ġafletden
Şāhid-i maʿni gördi ṣūretden

gāh:

1. **gāh:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
Bazen, zaman zaman.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem başdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

2. **gāh:**
Mesnevi 19
Mısra: **11**
"Geh ... gâh ..." bağlacı. Bazen, kimi zaman, kâh.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

gāhī:

1. **gāhī:**
Mesnevi 27
Mısra: **1**
Bazen, zaman zaman.

Göñül Mecnūn'ı gāhī ṭaġa düşdi

ġālib olur:

1. **ġālib olur:**-*ur*
Mesnevi 42
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
Üstün gelmek.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

ġam:

1. **ġamdan:**-*dan*
Mesnevi 18
Mısra: **16**
Üzüntü,kaygı, tasa, keder.

Mey-i şevḳile mest idim ol ānda
Ferāġım var-ıdı ġamdan cihānda

2. **ġam:**
Mesnevi 27
Mısra: **52**
Dert, keder, hüzün.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

ġam idi:

1. **ġam idi:**-*i, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaygı, tasa, sıkıntı, keder.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

ġam-güsār:

1. **ġam-güsāri:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **49**
Dert ortağı, gam ve kederi def eden.

Zelīḫā'nıñ var-ıdı ġam-güsāri
Benim yārānım ancaḳ āh u zārī

2. **ġam-güsārım:**-*ım*
Mesnevi 27
Mısra: **51**
Gam keder gideren, teselli veren.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

ġam-ı hicrān:

1. **ġam-ı hicrān:**
Mesnevi 33
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayrılık acısı.

Dü-ʿālem devletidir ehl-i ʿaşḳa
Ġam-ı hicrān mübeddel ola ẕevḳe

ġam-ı kesret:

1. **ġam-ı kesret:**
Mesnevi 29
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çokluk gamı, çokluk derdi.

Bahārında göñüller eyleyüp ḫoş
Ġam-ı kesret olur anda ferāmūş

ġam-ı leylī:

1. **ġam-ı leylī:**
Mesnevi 27
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leyla'nın gamı. II Leyla'ya duyulan aşk.

Ġam-ı Leylī ile geh bāġa düşdi
İdüp bāġ-ıla ṭaġı cümle ḥayrān

ġamzeyle etdi:

1. **ġamzeyle etdi:**-*di-y, -le*
Mesnevi 19
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yan yan bakmak, bakış atmak,

süzgün bakmak; göz kırpma, gözle işâret etme.

Etdi ġamzeyle çeşm-i mekkāre
Ol ṣanavber dilini ṣad pāre

ġanī etdi:

1. **ġanī etdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zenginleştirmek II değerli kılmak.

Nevāyī etdi ʿālemde ṣadāyı
Ġanī etdi nevāsı bī-nevāyı

ġarḳ-ı ḫûn oldı:

1. **ġarḳ-ı ḫûn oldı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kana batmak, kan içinde kalmak, kanda boğulmak.

Laʿli nābından oldı mest ü ḫarāb
Ġarḳ-ı ḫûn oldı nergis pür-ḫāb

ġavġā-yı ʿaşḳa:

1. **ġavġā-yı ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk kavgası; aşk ile meşgul olma.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

ġavvāṣ olanlar:

1. **ġavvāṣ olanlar:**-*an, -lar-lar*
Mesnevi 6
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dalgıç olmak. ll Şair (yeni, orjinal manalara erişen şair bağlamında).

Belāġat kişverinden ḫāṣ olanlar
Maʿānī baḥrına ġavvāṣ olanlar

ġavvāṣ-ı māhir:

1. **ġavvāṣ-ı māhir:**
Mesnevi 17
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Usta dalgıç. II Denizin dibinden inciler çıkaran kişi.

Maʿānī baḥrına ġavvāṣ-ı māhir
Çıḳarmış nice nīk dürr ü cevāhir

ġayb:

1. **ġayb:**
Mesnevi 19
Mısra: **14**
Gizli olan, görünmeyen, belirsiz.

Kimi ṣaḥrāları şikār eyler
Ġayb āhūsın āşikār eyler

ġayb āhūlarını:

1. **ġayb āhūlarını:**-*lar, -ı, -n, -ı*
Mesnevi 19
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli olan, görünmeyen, belirsiz ceylanları.

Bād-bān-ı ḫayāle oldı süvār
Ġayb āhūlarını etdi şikār

ġaybī:

1. **ġaybīlerden:**-*ler, -den*
Mesnevi 13
Mısra: **43**
Gizli olan. Görünmeyen. Belirsiz.

O ġāzī ġaybīlerden biriydi
Ḳamu sulṭānlarıñ hem eşʿariydi

ġayb-ı ḥaḳ'dan:

1. **ġayb-ı ḥaḳ'dan:**-*dan*
Mesnevi 18
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçeğin, hakikatin gizliliği.

Virilmiş ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şehādetde görinmiş yine vāfī

2. **ġayb-ı ḥaḳ'dan:**-*dan*
Mesnevi 31
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçeğin, hakikatin gizliliği.

Virildi ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şahādetde görindi ʿaşḳ-ı vāfī

ġāyet:

1. **ġāyetinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 39
Mısra: **24**
Sonunda.

Gül-istān-ı cinānda ẕākir eyle
Bu ẕikriñ ġāyetinde māhir eyle

ġayr:

1. **ġayrı:**-*ı*
Mesnevi 28
Mısra: **5**
Başkası, başkaları. II Rakip.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

ġayret-:

1. **ġayret-ile:**-*ile*
Mesnevi 20
Mısra: **22**
Çaba, azim.

Meʿālin fehm idersin ġayret-ile
Alursun ḳışṣadan bir dürlü ḥişşe

ġayrī diyārı:

1. **ġayrī diyārı:**-*ı*
Mesnevi 31
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başka memleket, başka şehr.

Eger geşt eylesem ġayrī diyārı
O yerlerde bulımazdım o yārı

ġazā:

1. **ġazāda:**-*da*
Mesnevi 29
Mısra: **12**
Din uğruna yapılan savaş II nefis mücadelesi.

Şecāʿatle ġuzātı ehl-i şevket
Mehābetle ġazāda ehl-i ġayret

ġazā-ı aṣġar u ekber:

1. **ġazā-ı aṣġar u ekber:**
Mesnevi 13
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En büyük ve en küçük savaş.

Ġazā-ı aṣġar u ekber muḳarrer
Fütūḥātı tevārīḫde muḥarrer

ġazāl-ı kenʿānī:

1. **ġazāl-ı kenʿānī:**-*ī*
Mesnevi 19
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Yakub'un memleketi olan Ken'ân'ın ceylanları,ahuları.

Seyr iderken riyāż-ı pinhāni
Hażır oldı ġazāl-ı Kenʿānī

ġazāl-ı nişān:

1. **ġazāl-ı nişān:**
Mesnevi 19
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ceylanın izi,işareti II sevgilinin işareti.

Tīr-i vehmi atup kemān-ı gümān
Ḳalur ol bī-nişān ġazāl-ı nişān

ġāzī sulṭān murād:

1. **ġāzī sulṭān murād:**
Mesnevi 12
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gazi Sultan Murat. (II. Murat kastedilmiştir.).

Biri Sulṭān Murād şānıyla Ġāzī
Selāṭīniñ odur hem ser-firāzi

ġāzī sulṭān selīm:

1. **ġāzī sulṭān selīm:**
Mesnevi 13
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gazi Sultan Selim. II Yavuz Sultan Selim.

Biri Sulṭān Selīm ṣıdḳ-ıla ġāzī
Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi

geç:

1. **geçti:**-*ti*
Mesnevi 13
Mısra: **33**
Çıkmak, oturmak (tahta oturmak bağlamında).

Ḫilāfet taḫtına geçti o server
Mehābetle ʿÖmer-veş açdı kişver

2. **geçdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **73**
Başkalarını geride bırakmak, onlardan daha ileride, daha üstün olmak.

Serīr-i naẓma ʿirfān-ıla geçdi
Ḥaḳāyıḳ dürlerin āfāḳa ṣaçdı

3. **geçdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **66**
Bitmek, sona ermek.

Görinürdi maʿārif ile şānı
Ṣafā vü ʿayşla geçdi demānı

4. **geçdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **28**
Aşmak, yürüyüp gitmek.

Yol-iken salṭanat-ı Rūm ʿAcem'den
Fenā bezminde geçdi cām-ı Cem'den

5. **geçerken:**-*er, -ken*
Mesnevi 34
Mısra: **17**
Geçmek, ilerlemek; zamanın ilerlemesi.

Bu seyr-ile geçerken nice yüz rūz
Dahı sañıla māh u rūz-ı nev-rūz

6. **geçdi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **19**
Vazgeçmek, uzaklaşmak, terk etmek.

Göñül geçdi bu ṣūret ʿāleminden
Firār etdi bu keṣret ʿāleminden

7. **geçüp:**-*üp*
Mesnevi 42
Mısra: **3**
Aşmak, geçmek.

Geçüp berri dil ü cān baḥrına var
Olıgör mecmaʿu'l-baḥreyne maẓhar

gedā:

1. **gedā:**
Mesnevi 27
Mısra: **31**
Dilenci ,fakir; âşık II Allah'ın tecellisini elde etme yolunda dilencilik yapan kişi.

Görinmezdi gözine rūy-ı ʿAzrā
Gedā görseydi rūy-ı āfitābın

2. **gedāyam:**-*y, -(-a)m*
Mesnevi 37
Mısra: **17**
Dilenci; yoksul, fakir; kimsesiz; kul.

Gedāyam deyü şāh-ı ʿaḳla uyma
Olup dervīş sivāyı ḳalbe ḳoyma

3. **gedā-y-iken:**-*y, -i, -ken*
Mesnevi 39
Mısra: **12**
Dilenci; fakir; kul.

Ḫudā'yı ṣıdḳla sevse bir ādem
Gedā-y-iken olur ol şāh-ı aʿlem

gedā-veş:

1. **gedā-veş:**
Mesnevi 22
Mısra: **43**
Dilenci gibi.

Bu ʿaşḳım ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a bādī olsun
Gedā-veş şāh-ı ʿaşḳa bende olsun

2. **gedā-veş:**
Mesnevi 39
Mısra: **9**
Dilenci gibi.

Gedā-veş sevme ol şāh-ı ʿadīmi
Olup dervīş sev Allāh-ı ʿazīmi

3. **gedā-veş:**
Mesnevi 44
Mısra: **17**
Dilenci gibi.

Tecellīyle bisāṭ ḳurbına irdim
Gedā-veş ʿaşḳ-ı şāha māʿil iken

geh:

1. **geh:**
Mesnevi 27
Mısra: **2**
Bazen, zaman zaman.

Ġam-ı Leylī ile geh bāġa düşdi
İdüp bāġ-ıla ṭaġı cümle ḥayrān

2. **geh:**
Mesnevi 19
Mısra: **12**
"Geh ... gâh ..." bağlacı. Bazen, kimi zaman.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

gehī:

1. **gehī:**
Mesnevi 33
Mısra: **13**
Bazen, ara sıra.

Gehī eglence olurdı ḫayāli
Ḫayāliyle olur idi viṣāli

2. **gehī:**
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Bazen, ara sıra.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

3. **gehī:**
Mesnevi 35
Mısra: **3**
Bazen, ara sıra.

Gehī ḥayrān-ı ser-gerdān gezerdim
Gehī ʿömr-i vücūdumdan bezerdim

4. **gehī:**
Mesnevi 35
Mısra: **4**
Bazen, ara sıra.

Gehī ḥayrān-ı ser-gerdān gezerdim
Gehī ʿömr-i vücūdumdan bezerdim

5. **gehī:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Bazen, ara sıra.

Ḳazā-yı vaḥdetiñ Mecnūn'ı oldum
Gehī kūh-ı belā maḥzūnı oldum

6. **gehī:**
Mesnevi 33
Mısra: **15**
"Gâh ... gâh/geh ..." bağlacı. Bazen de, ara sıra da.

Gehī yārān-ıla seyre giderdim
Bile gitse dili ḫandān iderdim

7. **gehī:**
Mesnevi 34
Mısra: **3**
Kimi zaman.

Gehī naḳşıyla ben Naḳḳāşı gördüm
Bu maʿnāyı velīkin nāşi gördüm

gel:

1. **geldi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **6**
Gelmek.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

2. **geldi:**-*di*
Gazel 1

Mısra: **10**
Gelmek.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

3. **geldi:**-*di*
Mesnevi 11
Mısra: **7**
Gelmek.

Fenā sūḳına geldi çünki ʿAttār
Beḳā dükkānı içre etdi bāzār

4. **geldi:**-*di*
Mesnevi 11
Mısra: **31**
Gelmek.

Oḳıyanlar bulurlar rāh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şīrāzī ser-efrāz

5. **geldi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **51**
Gelmek.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

6. **geldi:**-*di*
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Gelmek.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

7. **geldi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **8**
Ulaşmak.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

8. **geldi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **1**
Gelmek, uğramak; şereflendirmek.

Vefā meydānına geldi Necātī
Ṣıfāt-ı ḫūbla görindi Ẕātī

9. **gelmişdir:**-*miş, -dir*
Mesnevi 15
Mısra: **41**
Meydana gelmek, yaratılmak.

Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

10. **geldikde:**-*dik, -de*
Mesnevi 15
Mısra: **73**
Gelince, geldiğinde.

Diyār-ı naẓma geldikde Hümāmī
Belāġat mülkine virdi niẓāmı

11. **geldi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **70**
Belirmek, ortaya çıkmak; vakti gelmek.

Oldı ḫāl-i ḫayāli cānına dāġ
ʿAşḳ sevdāsı geldi gitdi ferāġ

12. **gelicek:**-*icek*
Mesnevi 30
Mısra: **13**
Gelmek, buyurmak; şereflendirmek.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

13. **geldi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **1**
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ḥüsnle Mıṣr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

14. **geldi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **2**
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Ḥüsnle Mıṣr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

15. **geldi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **4**
Gelmek, buyurmak, şereflendirmek.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

16. **gelicek:**-*icek*
Mesnevi 37
Mısra: **3**
Gelmek (gelince, geldiği zaman).

Gelicek baña bu güne tenebbüh
Cenāb-ı ʿizzete etdim teveccüh

17. **gelüp:**-*üp*
Mesnevi 37
Mısra: **5**
Doğmak; ortaya çıkmak.

Gelüp ḳalbime ḥālāt-ı ilāhī
Anı fehm eyledi cānım kemā-hī

18. **geldi:**-*di*
Mesnevi 41
Mısra: **47**
Gelmek, buyurmak, teşrif etmek; ortaya çıkmak, ilham olmak; erişmek, ulaşmak.

Göñül Mıṣr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

19. **gelmez:**-*mez*
Mesnevi 2
Mısra: **31**
.....e uygun düşmek, bulunmak.

Teʿalā şe'nuhu ʿan ḳāl-i insān
Ṣıfāt-ı Hāḳ kemāl-i vaṣfa gelmez

gelmiş idi:

1. **gelmiş idi:**-*miş, - idi*
Mesnevi 22
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uğramak.

Tażarru‘ eyledim Yezdān’a vāfir
ʿAlem gelmiş idi aḥvāl-i ʿaşḳa

genc-i pinhān:

1. **genc-i pinhān:**
Mesnevi 3
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli hazine.

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

ger:

1. **ger:**
Mesnevi 28
Mısra: **7**
"Eğer" edatının nazımda kullanılan şekli.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

2. **ger:**
Mesnevi 32
Mısra: **25**
"Eğer" edatının nazımda kullanılan şekli.

Ger ʿāşıḳda ola saʿd u ṣadāḳet
Görinür ʿaşḳ ḥālinde o saʿādet

gerçi:

1. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Aslına bakılırsa, aslında.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

2. **gerçi:**
Mesnevi 15
Mısra: **39**
Aslına bakılırsa, aslında, filvâki.

Didi gerçi ki baʿżılar Ferīdī
Olımaz kimse ʿirfānıñ ferīdī

3. **gerçi:**
Mesnevi 21
Mısra: **7**
Aslına bakılırsa, aslında, doğrusu.

Muḳayyed ʿaşḳı ṣūretle cihānda
Var-ıdı gerçi ḳalbim rūşenāsı

4. **gerçi:**
Mesnevi 33
Mısra: **5**
Aslına bakılırsa, aslında, doğrusu.

Beni yandırdı gerçi nār-ı hasret
Bi-hamd-illāh müyesser oldı vuṣlet

5. **gerçi:**
Mesnevi 44
Mısra: **1**
Aslına bakılırsa, aslında. II Her ne kadar, ...ise de; ama, ancak, fakat..

Hevā-y-ile görindi gerçi ḳālim

6. **gerçi:**
Mesnevi 44
Mısra: **5**
Aslına bakılırsa, aslında.

Görinmez cümle ḥāli ḫalḳa maḥmūd
Faṣāḥat-baḫş olur gerçi mecāzī

7. **gerçi:**
Mesnevi 44
Mısra: **9**
Doğrusu.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

8. **gerçi:**
Mesnevi 44
Mısra: **13**
Aslına bakılırsa, aslında, doğrusu.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

9. **gerçi:**
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Doğrusu, aslında.

Vücūdı ʿāleme nūr-ı hüdādur
Deñilür aña gerçi ẕāt-ı ekrem

gerçi ki:

1. **gerçi ki:**
Mesnevi 37
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğrusu şu ki, her ne kadar. II Aslında.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ durur ki gerçi düşvār
Ḫudā hādī durur rāhına düş var

gerek:

1. **gerekdür:**-*dür*
Mesnevi 1
Mısra: **3**
Gerekli olma, icap etme; yakışma, uygun düşme.

Nidāsında gerekdür ism-i aʻzam
Ṣıfātından ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam

2. **gerekdür:**-*dür*
Mesnevi 42
Mısra: **14**
Gerek, olmalı, lazım.

Odur kāmil ola sırrında vāfer
Gerekdür nāfesinde misk-i ezfer

3. **gerekdür:**-*dür*
Mesnevi 1
Mısra: **5**
Gerekli olma, icap etme; yakışma, uygun düşme.

Gerekdür ya'ni Bismillāh-ı 'ālī
Budur teşrīf eden cümle maḳāli

geşt eylesem:

1. **geşt eylesem:**-*se, -m*
Mesnevi 31
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dolaşmak, gezmek.

Eger geşt eylesem ġayrī diyārı
O yerlerde bulımazdım o yārı

get:

1. **getürdi:**-*ür, -di*
Mesnevi 30
Mısra: **8**
Gelmesini sağlamak; sebep olmak, ortaya çıkarmak.

Ḳader çerḫin çevürdi dest-i ḳudret
Getürdi bu diyāra ḥüsn-i ṣūret

getür:

1. **getürem:**-*em*
Mesnevi 18
Mısra: **6**
Getirmek.

Sikender gibi girmişdim o tāre
Getürem tā ḥayātı īn-kenāre

2. **getürürdi:**-*ür, -di*
Mesnevi 12
Mısra: **8**
Eriştirmek, ulaştırmak.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

3. **getürürdi:**-*ür, -di*
Mesnevi 12
Mısra: **12**
Eriştirmek, ulaştırmak.

Ne yerde güş ide bir ehl-i fażli
Getürürdi iderdi aña meyli

4. **getürdi:**-*di*
Mesnevi 43
Mısra: **10**
Gelmesini sağlamak.

Bin ʿöẕr-ile getürdi bir cān-ı nī mā-ḳader

gevher:

1. **gevherini:**-*i, -(n)i*
Mesnevi 13
Mısra: **79**
Bir şeyin özü, esası, varlığındaki değişmeyen asli maya, cevher.

Çıḳardı künt ü kenziñ gevherini
Ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini

gevher-fürūş:

1. **gevher-fürūşı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **1**
Kuyumcu.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Şatanlar işbu bāzār içre hūşı

ġeyr:

1. **ġeyr:**
Mesnevi 34
Mısra: **6**
Başka, başkası.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

gez:

1. **gezer:**-*er*
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Bir yerde dolaşmak, yürümek, gezmek.

Gezer her kūşesinde rabb u gurgān
Şanevberler yücelmiş hem hevāya

2. **gezerdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 35
Mısra: **3**
Yürümek, dolaşmak.

Gehī ḥayrān-ı ser-gerdān gezerdim
Gehī ʿömr-i vücūdumdan bezerdim

gibi:

1. **gibi:**
Mesnevi 2
Mısra: **19**
Benzetme edatı.

Muḳarrerdür o dil Haḳḳ-ıla olmaḳ
Ser-i mü'min gibi her demde mīmi

2. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
"Gibi" edatı benzerlik anlamı verir.

Sikender gibi girmişdim o tāre
Getürem tā ḥayātı īn-kenāre

3. **gibi:**
Mesnevi 19
Mısra: **52**
"Gibi" edatı benzerlik anlamı verir.

Dür -i dendān-ı laʿl-i cānāndan
Görinür nūr-ı Ḥaḳ gibi cāndan

4. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: **21**
"Gibi" edatı benzerlik anlamı verir.

O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb
Der-i luṭf-ı Ḫudā gibi küşāde

5. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: **28**
"Gibi" edatı benzerlik anlamı verir.

Görinür cism-i ʿāşıḳ gibi meftūḥ
Kimiñdir gördügüm der-gāh-ı ʿālī

6. **gibi:**
Mesnevi 23
Mısra: **33**
-e benzer, benzerlik bildirir.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

7. **gibi:**
Mesnevi 26
Mısra: **23**
Benzetme edatı; -e benzer.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

8. **gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: **8**
"Sanki, öyle görünüyor"anlamlarında edat.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

9. **gibi:**
Mesnevi 30
Mısra: **10**
"Gibi" edatı. Benzerlik anlamı verir.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

10. **gibi:**
Mesnevi 18
Mısra: **11**

"-e benzer bir şekilde" anlamında kullanılan bir benzetme edatı.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp keşretden ol dem cemʿe irdim

gid:

1. **gider:**-*er*
Mesnevi 32
Mısra: **35**
Gitmek.

Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem
Bu ʿaşḳıyla dime sen aña ādem

2. **gider:**-*er*
Mesnevi 22
Mısra: **64**
Bitmek, yok olmak, sona ermek.

Gider ṣoñında ʿaşḳ-ı mā-sivāyı
Bu ʿaşḳ-ıla vücūdum eyle ifnā

3. **gider:**-*er*
Mesnevi 22
Mısra: **69**
Uzaklaşmak, terk etmek.

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

4. **giderken:**-*er, -ken*
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Gitmek, yürümek.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

5. **gider:**-*er*
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Bitmek, yok olmak, sona ermek.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı
Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı

6. **gider:**-*er*
Mesnevi 37
Mısra: **28**
Bitmek, sona ermek; yok olmak.

Dilerseñ bu kemāli cān u dilden
Gider ʿaşḳıñ Fuʿādī āb u gilden

gider:

1. **giderüp:**-*üp*
Gazel 2
Mısra: **7**
Gidermek, uzaklaştırmak; yok olmak, eser kalmamak.

Feṯḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum
Li-maʿ-Allāh eşeri ḳaydla iżāfet giderüp

gider idi:

1. **gider idi:**-*er, -i, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzaklaşmak, terk etmek.

Gider idi ḫayāl-i Leylī andan
Zelīḫā görse ḥüsninden telaṭṭuf

ġılāf-ı dildedür:

1. **ġılāf-ı dildedür:**-*de, -dür*
Mesnevi 1
Mısra: **12**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül kılıfı.

Olupdur Besmele seyf-i ilāhī
Ġılāf-ı dildedür ol seyf-i şāhī

ġınālar buldum:

1. **ġınālar buldum:**-*du, -m*
Gazel 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zenginlikler elde etmek, zenginliklere ulaşmak.

Feṯḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum
Li-maʿ-Allāh eṣeri ḳaydla iżāfet giderüp

ġınāsın bulımazsın:

1. **ġınāsın bulımazsın:**-*ı, -maz, -sın-sı, -n*
Mesnevi 45
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zenginlik ve varlık bulmak. II İhyâ olmak; lutuf ve ihsâna mazhar olmak.

Bulımazsın ġınāsın naḳd-i ʿizziñ
Dilerseñ kim açıla bāb-ı ʿirfān

gir:

1. **girilür:**-*il, -ür*
Mesnevi 23
Mısra: **32**
Girmek, dahil olmak.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

2. **giricek:**-*icek*
Mesnevi 15
Mısra: **15**
Girmek, dahil olmak.

Giricek cennet-i ḳalbe Cinānī
İkinci oldı aña rūḥ-ı ṣānī

3. **girdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **75**
Girmek, dahil olmak.

Belāġat baġına girdi Bahārī
Elem virmedi ḫākinden Ġubārī

4. **girmişdim:**-*miş, -di, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Girmek,bulunmak,dahil olmak.

Sikender gibi girmişdim o tāre
Getürem tā ḥayātı īn-kenāre

5. **girer:**-*er*
Mesnevi 23
Mısra: **8**
Girmek, dahil olmak.

Der-i ʿaşḳdan girer bāġ-ı cemāle
Tefekkür eyledim ḳāl-ı kitābı

6. **gire:**-*e*
Mesnevi 23
Mısra: **35**
Girmek, dahil olmak.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

7. **giren:**-*en*
Mesnevi 23
Mısra: **39**
Girmek, dâhil olmak. II İlahi aşk yoluna girmek.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

8. **girer:**-*er*
Mesnevi 23
Mısra: **42**
Girmek, dahil olmak.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

9. **girdi:**-*di*
Mesnevi 41
Mısra: **39**
Girmek, dahil olmak. II Doğru yol olduğuna inanılan bir yaşam tarzını seçmek.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

10. **girdi:**-*di*
Mesnevi 41
Mısra: **41**
Girmek, dahil olmak.

Murād-ı cān u dil destime girdi
Fenā buldum bekā hestīme girdi

11. **girdi:**-*di*
Mesnevi 41
Mısra: **42**
Bulmak.

Murād-ı cān u dil destime girdi
Fenā buldum bekā hestīme girdi

gird-āb:

1. **gird-āb:**
Mesnevi 19
Mısra: **53**
Girdap, denizlerde ve nehirlerde suların döndüğü tehlikeli yer.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

giryān olurlar:

1. **giryān olurlar:**-*ur, -lar*
Mesnevi 25
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağlamak, gözyaşı dökmek.

Daḫı murġān ider ṣavta ser-āġāz
İşidenler anı giryān olurlar

git:

1. **gitdi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **4**
Ayrılmak, uzaklaşmak.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

2. **gitse:**-*se*
Mesnevi 28
Mısra: **5**
Gitmek, uzaklaşmak.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

gitse bile:

1. **gitse bile:**
Mesnevi 33

Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gitse de.

Gehī yārān-ıla seyre giderdim
Bile gitse dili ḫandān iderdim

giy:

1. **giyse:**-*se*
Mesnevi 2
Mısra: **3**
Takmak, kuşanmak.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

gög:

1. **göge:**-*e*
Mesnevi 15
Mısra: **80**
Gök, gökyüzü.

Cefā nārı ile yandıḳda Āhī
‘Urūc etdi göge dūd-ı siyāhı

gök:

1. **gökde:**-*de*
Mesnevi 3
Mısra: **21**
Gök, gökyüzü.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

2. **gök:**
Mesnevi 27
Mısra: **12**
Gökyüzü.

Ḥicāb olmadı ẕerre gök seḥābı
Cihān bāġına ṣaldı çünki pertev

ġonce:

1. **ġonceler:**-*ler*
Mesnevi 19
Mısra: **49**
Henüz açılmamış gül tomurcuğu.

Ġuncla gülse ġonceler açılur
Söylese ḥikmet-ile dür ṣaçılur

2. **ġonce:**
Mesnevi 19
Mısra: **22**
Açmamış gül, gonca.

Nergisin câme-ḫvāb-ı mest etmiş
Sünbülin ġonce pür şikest etmiş

3. **ġonceler:**-*ler*
Mesnevi 24
Mısra: **17**
Henüz açılmamış çiçek tomurcuğu.

Hemān bostānına benzer cinānıñ
Gül-istānında güller ġonceler heb

gönl:

1. **gönlüm:**-*üm*
Mesnevi 18
Mısra: **18**
Gönül, kalp, yürek.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoġ-ıdı gönlüm melāli

2. **gönlüm:**-*üm*
Mesnevi 22
Mısra: **52**
Aşığın gönlü || Aşk ve sevginin kaynağı, yürek, kalp.

Ṣadā-yı ʿaşḳla göñlüm uyandır
Şarāb-ı ʿaşḳı ṣun mest-āne eyle

3. **göñlümde:**-*üm, -de*
Mesnevi 33
Mısra: **17**
Gönül II Aşığın gönlü.

Anıñ ʿaşḳı durur göñlümde bāḳī
Bir olmışdur baña vaṣl u firāḳi

göñül:

1. **göñül:**
Mesnevi 21
Mısra: **9**
İnsanın duydu merkezi, yüreğin manevi yönü.

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Göñül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

2. **göñül:**
Mesnevi 41
Mısra: **51**
İnsanın duygu merkezi, yüreğin manevi yönü.

Göñül çün vaḥdet-i ḥaḳḳāni buldı
Niẓām-ı kesretim vaḥdetle oldı

3. **göñül:**
Mesnevi 22
Mısra: **32**
Gönül, kalp.

Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālī
Cihānda bir cemāl-i dil-güşānıñ

4. **göñülde:**-*de*
Mesnevi 28
Mısra: **1**
Aşk ve sevginin kaynağı; kalp, yürek.

Göñülde ‘aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

5. **göñülde:**-*de*
Mesnevi 31
Mısra: **16**
Kalp, yürek.

Temāşā etdim ol yāri mükemmel
Göñülde ẓāhir oldı ʿaşḳ-ı evvel

6. **göñülde:**-*de*
Mesnevi 34
Mısra: **6**
Gönül II Aşığın gönlü.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

7. **göñül:**
Mesnevi 35
Mısra: **8**
(Aşığın) gönlü. (tas.) Cenâb-ı Hakk’ın insanda tecellî ettiği yer, tasavvufî aşkın kaynağı.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Göñül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

8. **göñül:**
Mesnevi 35
Mısra: **13**
Âşığın gönlü.

Göñül çün etmez oldı yāra meyli
Ḫayālimde görinmez oldı Leylī

9. **gönül:**
Mesnevi 35
Mısra: **19**
(Aşığın) gönlü. (tas.) Cenâb-ı Hakk'ın insanda tecellî ettiği yer, tasavvufî aşkın kaynağı.

Gönül geçdi bu ṣūret ʿāleminden
Firār etdi bu keşret ʿāleminden

10. **gönül:**
Mesnevi 19
Mısra: **33**
Âşk ve sevginin kaynağı; yüreğin manevi yönü, kalp.

Bir gönül ṣayd idici cān gördi
Nice cān bir güzel civān gördi

gönül mecnūn'ı:

1. **gönül mecnūn'ı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli gönül, divâne gönül.

Gönül Mecnūn'ı gāhī ṭaġa düşdi

gönül mecnūnı:

1. **gönül mecnūnı:**-*ı*
Mesnevi 44
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli gönül, divâne gönül.

Meʿāl-i Yūsuf'a irdi meʿālim
Gönül Mecnūnı Leylā ister-iken

gönül mışr'ına:

1. **gönül mışr'ına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 41
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül şehri.

Gönül Mışr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

gönül mısrını:

1. **gönül mısrını:**-*n, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül şehri.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma eyle bidāyet
Zelīḫā-veş gönül mısrını göster

gönülden gitdi çün:

1. **gönülden gitdi çün:**
Mesnevi 39
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönülden gittiği için.

Gönülden gitdi çün Leylā ḫayāli
Derūna düşdi ol Mevlā vişāli

gönüller hoş eyleyüp:

1. **gönüller ḫoş eyleyüp:**-*y, -üp*
Mesnevi 29
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlünü eğlemek, mutlu etmek, hoşnut etmek.

Bahārında gönüller eyleyüp ḫoş
Ġam-ı kesret olur anda ferāmūş

gör-:

1. **görmek:**-*mek*
Mesnevi 10

Mısra: **3**
Bakmak, tanık olmak.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

gör:

1. **gördi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **59**
Görmek.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

2. **gördügüm:**-*düg, -üm*
Mesnevi 23
Mısra: **29**
Görmek.

Görinür cism-i ʿāşıḳ gibi meftūḥ
Kimiñdir gördügüm der-gāh-ı ʿālī

3. **görür:**-*ür*
Mesnevi 23
Mısra: **39**
Görmek.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

4. **görürsün:**-*ür, -sün*
Mesnevi 23
Mısra: **42**
Görmek.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

5. **görürsün:**-*ür, -sün*
Mesnevi 23
Mısra: **44**
Görmek.

Görürsün cānıñı cānān evinde
Görünince baña bu güne irşād

6. **gördügüm:**-*düg, -üm*
Mesnevi 27
Mısra: **53**
Görmek.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

7. **görince:**-*ince*
Mesnevi 27
Mısra: **39**
Görmek.

Zebān ehlini lāl eyler viṣāli
Görince ol cemāl-i dil-güşāyı

8. **görince:**-*ince*
Mesnevi 27
Mısra: **7**
İdrak etmek, düşünmek.

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

9. **görürse:**-*ür, -se*
Mesnevi 32
Mısra: **27**
Bakmak, tanık olmak.

Görürse ṣūret-i rūḥāni ʿāşıḳ
Bu ʿālemde olur ʿaşḳıyla fāʿiḳ

10. **görse:**-*se*
Mesnevi 3
Mısra: **15**
Anlamak, kavramak, sezmek.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb

11. **görinmişdir:**-*i, -n, -miş, -dir*
Mesnevi 13
Mısra: **35**
Görünmek II Bilinmek.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān
Revādır dense aña Āl-i ʿOs̲mān

12. **görmedi:**-*me, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **61**
Görmek lI Tanık olmak, şahit olmak.

Belā deştini görmedi Ḥüseynī
Belā görmez olan ḳalbinde zeyni

13. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **63**
Görünmek, ortaya çıkmak.

Leṭāfetle görindi ḥāl-i ebi
Kesāfet virmedi nefs-i Türābī

14. **görüp:**-*üp*
Mesnevi 18
Mısra: **9**
Bakmak, görmek.

Görüp dil revzeninde rūy-ı yārı
Der-i ġayrīden etmişdim firārı

15. **gördüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **22**
Anlamak, farkına varmak.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

16. **görine:**-*in, -e*
Mesnevi 18
Mısra: **30**
Görünmek.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

17. **görse:**-*se*
Mesnevi 19
Mısra: **37**
Görmek, tanık olmak.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

18. **gördi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **57**
Bakmak, fark etmek.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

19. **gördi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **78**
Anlamak, farketmek; bir şeye tanık olmak.

Ḫvāb içinde uyandı ġafletden
Şāhid-i maʿni gördi ṣūretden

20. **gördügini:**-*düg, -i, --(n)i*
Mesnevi 19
Mısra: **82**
Göz yardımıyla bir şeyin varlığını algılamak. II Karşılaşmak, rastlaşmak.

ʿAşḳ cāndan elini silmekdir
Maʿrifet gördügini bilmekdir

21. **görinür:**-*in, -ür*
Mesnevi 20
Mısra: **2**
Belirmek, görünür duruma gelmek.

Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʿināyet
Görinür her kese bir dürlü ḥālet

22. **görmeye:**-*me, -y, -e*
Mesnevi 22
Mısra: **63**
Görmek ll Şahit olmak, tanıklık etmek.

Görine çeşm-i cānā rū-yı lāhūt
Ne lāhūt görmeye rū-yı sivāyı

23. **görinür:**-*in, -ür*
Mesnevi 23
Mısra: **6**
Görmek, görünmek.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

24. **gördüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 23
Mısra: **20**
Görme eylemi II Rüya.

O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb
Der-i luṭf-ı Ḫudā gibi küşāde

25. **görinür:**-*in, -ür*
Mesnevi 23
Mısra: **22**
Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek II yansımak.

Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde
Açılmış ol der-i iḥsāna beñzer

26. **görinür:**-*i(-n), -ür*
Mesnevi 23
Mısra: **28**
(gibi) görünmek.

Görinür cism-i ʿāşıḳ gibi meftūḥ
Kimiñdir gördügüm der-gāh-ı ʿālī

27. **görinür:**-*i(-n), -ür*
Mesnevi 23
Mısra: **31**
(gibi) görünmek.

İçinde var mıdır bir şāh-ı ʿālī
Görinür rifʿatiyle kām-rāne

28. **görmemişdi:**-*me, -miş, -di*
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Görmemek.

Düşinde görmemişdi anı Mecnūn
Feżā-yı dil-güşāsı cān-feżādır

29. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 25
Mısra: **1**
Gözükmek; izlenim uyandırmak.

Görindi hem baña bir kūh-ı ābād

30. **görimez:**-*i, -mez*
Mesnevi 25
Mısra: **4**
Görememek.

Görimez ḳullesini degme ednā
Görendi rifʿatin ṣāḥib-ḳırānlar

31. **görinür:**-*i, -n, -ür*
Mesnevi 25
Mısra: **12**
Görünmek.

ʿUlüvv-ile görinür nāẓırına
Ḳayalarda öter şevḳ-ile şeh-bāz

32. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 25
Mısra: **15**
Görünmek ‖ ortaya çıkmak.

İder hem ṣayd-ı murġāna ser-āġāz
Görindi anda hem āhū vü ceyrān

33. **görinür:**-*in, -ür*
Mesnevi 25
Mısra: **22**
(gibi) görünmek.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

34. **görür:**-*ür*
Mesnevi 26
Mısra: **4**
Görmek, bakmak; temaşa etmek.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

35. **gördüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Anlamak, farkına varmak.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

36. **gördüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Bakmak, görmek, tanık olmak.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

37. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **14**
Görünmek, ortaya çıkmak, belirmek, görünür olmak.

Dil ü cānda görindi hālet-i nev
Vücūdum ḳapladı nūr-ı cemāli

38. **görse:**-*se*
Mesnevi 27
Mısra: **25**
Görmek, bakmak, şahit olmak.

Vücūd-ı vaḥdetiñ oldur miṣāli
Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn

39. **görseydi:**-*se, -y, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **31**
Bakmak, dikkat etmek, tanık olmak.

Görinmezdi gözine rūy-ı ʿAzrā
Gedā görseydi rūy-ı āfitābın

40. **göreydi:**-*e, -y, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **33**
Bakmak, dikkat etmek, tanık olmak.

İderdi terk o şāh-ı māh-tābın
Eger Mecnūn göreydi çeşm-i cāndan

41. **görürdüm:**-*ür, -dü, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **46**
Görmek, İdrak etmek.

Görürdüm ḳande baḳsam rūy-ı cānān
Zelīḫā gibi oldum merd-i pür-derd

42. **görse:**-*se*
Mesnevi 27
Mısra: **55**
Görmek, farketmek.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

43. **görse:**-*se*
Mesnevi 27
Mısra: **59**
Tanık olmak. rast gelmek.

Güzellerden birini görse çeşmim
Hemān lerzān olurdı cümle cismim

44. **görür:**-*ür*
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Anlamak, idrak etmek.

Göñülde ‘aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

45. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Belirmek, görünür olmak.

Baña irşād-ı mürşid virdi ḳuvvet
Bu ḳuvvetle görindi rūy-ı vaḥdet

46. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **19**
Görülür olmak, gözükmek II idrak etmek, anlamak.

Görindi baña çünki bu iki nūr
Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr

47. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **20**
Görülür olmak, gözükmek. II İdrak edilmek, anlaşılmak.

Görindi baña çünki bu iki nūr
Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr

48. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **25**
Görmek, idrak etmek, düşünmek.

Görindi nice vech-ile işāret
Anıñ irşād-ı nefʿine bişāret

49. **gördüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 41
Mısra: **46**
Görmek, anlamak, kavramak, fark etmek, idrak etmek.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yāri

50. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **49**
Belirmek, görünür olmak, ortaya çıkmak.

Bu vaḥdetle görindi vuṣlat-ı yār
Gözümde ḳalmadı hīç rūy-ı aġyār

51. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **54**
Belirmek, görünür olmak, ortaya çıkmak.

Fenā buldı ḳamu aġrāz u aġyār
Görindi ḥāl-i el'ān-ı kemā-kān

52. **gören:**-*en*
Mesnevi 41
Mısra: **55**
Bakan, gören, şahit olan (kimse).

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi keṯretle ḳāʿil

53. **gör:**
Mesnevi 42
Mısra: **1**
"Bak, fark et!" anlamlarında bir ünlem.

Bile gör bu cihānda baḥr u berri
Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı

54. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 44
Mısra: **1**
Görünmek, gibi gelmek, izlenim uyandırmak.

Hevā-y-ile görindi gerçi ḳālim

55. **görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 44
Mısra: **9**
Görmek, görünmek; ortaya çıkmak, yansımak.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

56. **görinmez:**-*in, -mez*
Mesnevi 1
Mısra: **24**
Görünmemek. II Bulunmamak.

Ḳarīn olursa bismillāh-ı ḥamdi
Görinmez hīç sözinde ʿahdi sehvī

57. **görinür:**-*in, -ür*
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Gibi görünmek, ...-mış gibi gelmek.

Görinür kiminüñ ḳāli mecāzī
Mecāz ehli ṣanur ḥāli mecāzī

58. **görinür:**-*in, -ür*
Mesnevi 9
Mısra: **14**
... gibi gelmek, izlenim uyandırmak.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

<u>gördügin bilse:</u>

1. **gördügin bilse:**-*se*
Mesnevi 19
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir şey hakkında bilgisi, malumatı olmak, o şeyi öğrenmiş ve

kavramış bulunmak; anlamak, farkına varmak, idrak etmek.

Gördügin bilse olmasa ġāfil
Ol dem olurdı ʿārif-i vāṣıl

<u>görin-:</u>

1. **görindi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **2**
Belirmek, görünür olmak.

Vefā meydānına geldi Necātī
Ṣıfāt-ı ḫūbla görindi Ẕātī

<u>görin:</u>

1. **görinmiş:**-*miş*
Mesnevi 18
Mısra: **26**
Görünmek ‖ ortaya çıkmak.

Virilmiş ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şehādetde görinmiş yine vāfī

2. **görine:**-*e*
Mesnevi 22
Mısra: **62**
Görünmek II yansıma.

Görine çeşm-i cānā rū-yı lāhūt
Ne lāhūt görmeye rū-yı sivāyı

3. **görinür:**-*ür*
Mesnevi 9
Mısra: **20**
Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek.

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḫāli

4. **görinürdi:**-*ür, -di*
Mesnevi 13
Mısra: **65**
Görünmek.

Görinürdi maʿārif ile şānı
Ṣafā vü ʿayşla geçdi demānı

5. **görindi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **17**
Belirmek, görünür olmak.

Rūḥ-ı ʿālemde bir görindi ḫāli
Anıñ-çün noḳṭa-i vaḥdetde ḫāli

6. **görinür:**-*ür*
Mesnevi 19
Mısra: **52**
Görünmek, ortaya çıkmak, yansımak.

Dür -i dendān-ı laʿl-i cānāndan
Görinür nūr-ı Ḥaḳ gibi cāndan

7. **görinmeye:**-*me, -y, -e*
Mesnevi 22
Mısra: **61**
Görünmek.

Bu sırr-ıla dil ü cān ola enver
Görinmeye gözime ḫāl-i nāsūt

8. **görindi:**-*di*
Mesnevi 23
Mısra: **12**
Belirmek, görünür duruma gelmek.

Görindi ʿālem-i dilde fütūḥum
Nihāna vardı çeşmimde ʿayānım

9. **görinen:**-*en*
Mesnevi 23
Mısra: **18**
Görmek, farketmek.

Miṣāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

10. **görindi:**-*di*
Mesnevi 24
Mısra: **1**
Belirmek, görünür olmak.

Görindi baña bir ṣaḥrā-yı bī-çūn

11. **görindi:**-*di*
Mesnevi 27
Mısra: **73**
Görünmek, gibi gelmek.

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

12. **görindi:**-*di*
Mesnevi 31
Mısra: **1**
Görünür olmak. II Karşılaşmak, rastlaşmak.

Ḳaçan kim baña ol cānān görindi
Bu cānımda görinen cān görindi

13. **görinen:**-*en*
Mesnevi 31
Mısra: **2**
Görünmek. II Aşikar, belirgin.

Ḳaçan kim baña ol cānān görindi
Bu cānımda görinen cān görindi

14. **görindi:**-*di*
Mesnevi 31
Mısra: **3**
Görünmek.

Ḥaḳīḳatde görindi baña cānım
O cān olduġına yoḳdur gümānım

15. **görindi:**-*di*
Mesnevi 31
Mısra: **5**
Görmek, görünmek.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

16. **görindi:**-*di*
Mesnevi 31
Mısra: **18**
Görünmek.

Virildi ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şahādetde görindi ʿaşḳ-ı vāfī

17. **görindi:**-*di*
Mesnevi 32
Mısra: **6**
Belirmek, görünür olmak.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

18. **görinür:**-*ür*
Mesnevi 32
Mısra: **8**
Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek II yansımak.

Olan rūḥāni ḥālet sīretine
Görinür nūr-ı rūhı ṣūretine

19. **görinür:**-*ür*
Mesnevi 32
Mısra: **20**
Görülür duruma gelmek, görülür olmak, gözükmek II yansımak.

Kimiñ kim saʿd-ı ekber ola şānı
Saʿādetle görinür her nişānı

20. **görinür:**-*ür*
Mesnevi 32
Mısra: **26**
Belirmek, görünür duruma gelmek.

Ger ʿāşıḳda ola saʿd u ṣadāḳet
Görinür ʿaşḳ ḥālinde o saʿādet

21. **görinür:**-*ür*
Mesnevi 32
Mısra: **22**
Görülür duruma gelmek, aşikar olmak.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḥāl ü ḳāli

22. **göründi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **11**
Görülebilecek durum veya nitelikte olmak.

Göründi baña çün vaḥdet cemāli
Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli

23. **göründi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **21**
Görülür olmak, gözükmek II idrak etmek, anlamak.

Fenā ile göründi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

24. **göründi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **24**
Ortaya çıkmak, görünmek.

Görinmez oldı baña yār-ı fānī
Göründi yār-ı Bāḳī'nin nişānı

25. **görinmez:**-*mez*
Mesnevi 44
Mısra: **4**
Görünmek, fark edilmek; anlaşılmak.

Görinmez cümle ḥāli ḫalḳa maḥmūd
Faṣāḥat-baḫş olur gerçi mecāzī

<u>görini geldi:</u>

1. **görini geldi:**-*di*
Mesnevi 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görülür durumu gelmek, görülür olmak. II Ortaya çıkmak.

Çünki mirʾāt-ı dile münʿakis oldı ʿirfān
Görini geldi hemān ḥāl ü kemāl-i iḫvān

<u>görinmez oldı:</u>

1. **görinmez oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gözden kaybolmak, artık görünmemek.

Görindi baña çün vaḥdet cemāli
Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli

2. **görinmez oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
Gözden kaybolmak, artık görünmemek.

Göñül çün etmez oldı yāra meyli
Ḫayālimde görinmez oldı Leylī

3. **görinmez oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünmez olmak.

Görinmez oldı baña yār-ı fānī
Görindi yār-ı Bāḳī'nin nişānı

görün:

1. **göründi:**-*di*
Mesnevi 32
Mısra: **47**
Görünmek, gözükmek.

Saʿādetle göründi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

görüş:

1. **görüşseñ:**-*señ*
Mesnevi 20
Mısra: **8**
Görüşmek, buluşmak, sohbet etmek.

Muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa irişseñ
Ezel üstādı ile hem görüşseñ

göster:

1. **gösterdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **7**
Görülmesini sağlamak, görmesine yol açmak.

Celālet semti gösterdi Celālī
Velī buldı kemālinde celāli

2. **göster:**
Mesnevi 22
Mısra: **68**
Göstermek.

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

3. **göstermege:**-*meg, -e*
Mesnevi 28
Mısra: **12**
Göstermek.

İderdim rūz şeb āh ile zārī
Bāña göstermege yārimi Bārī

4. **göster:**
Mesnevi 22
Mısra: **37**
Açığa çıkarmak, görünür hale getirmek.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma eyle bidāyet
Zelīḫā-veş göñül mısrını göster

5. **göster:**
Mesnevi 22
Mısra: **38**
Açığa çıkar, görünür hale getir.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

6. **göster:**
Mesnevi 22
Mısra: **70**
Göstermek.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

7. **gösterdi:**-*di*
Mesnevi 41
Mısra: **45**
Açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek; işaret etmek.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yāri

göz:

1. **gözime:**-*im, -e*
Mesnevi 22
Mısra: **61**
Göz, görme organı.

Bu sırr-ıla dil ü cān ola enver
Görinmeye gözime ḥāl-i nāsūt

2. **gözim:**-*im*
Mesnevi 23
Mısra: **17**
Göz, görme organı.

Açıldı çeşm-i cānım bāṭınımda
Revān oldı gözim seyr-i cemāle

3. **gözim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **40**
Göz, görme organı.

Gözim buldı ol anda rūşenāyı
O yāriñ āteş-i ʿaşḳıyla yandım

4. **gözim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **42**
Göz, görme organı.

Gözim açdum ol uyḫudan uyandım
İderdim rūz şeb āh-ile zārı

5. **gözim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **55**
Göz, görme organı.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

6. **gözimdeydi:**-*im, -de(-y), -di*
Mesnevi 28
Mısra: **14**
Göz, görme organı.

Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān
Gözimdeydi ḫayāl-i rūy-ı cānān

7. **gözleri:**-*ler, -i*
Mesnevi 19
Mısra: **73**
Göz II sevgilinin bakışı.

Gözleri ḫāb içinde dil-i bīdār
ʿAḳlı ser-mest-i bāde-i dil-dār

8. **gözinden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 28
Mısra: **5**
Göz, görme organı.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

9. **gözi:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **44**
Bakış, nazar.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

gözet:

1. **gözetmez:**-*mez*
Mesnevi 27
Mısra: **93**
Dikkat etmek, önem vermek.

Gözetmez ḫayr u şerri her ʿamelde
Olur fikri anıñ sırr u ḫalelde

gözin açdırmadı:

1. **gözin açdırmadı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Deyim**
Başka bir iş yapmasına vakit veya imkân vermemek,aman vermemek .

Gözin açdırmadı evvel oyunda
Anı māt eyledi hem at oyunda

gözine görinmezdi:

1. **gözine görinmezdi:**-*mez, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yanında bir değeri olmamak. II Mâsivâdan vazgeçmek.

Görinmezdi gözine rūy-ı ʿAzrā
Gedā görseydi rūy-ı āfitābın

2. **gözine görinmezdi:**-*mez, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yanında bir değeri olmamak. II Mâsivâdan vazgeçmek.

Görinmezdi gözine ḥüsn-i Yūsuf
Kitāb-ı ḥüsninüñ yoḳdur miṣāli

gözle:

1. **gözlerdi:**-*r, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **58**
Dikkatle bakmak, gözlemlemek; incelemek; gizlice bakmak, gözetlemek.

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

gözümde ḳalmadı:

1. **gözümde ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 41
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Deyim**
Önemini yitirmiş,önemsiz olma durumu.

Bu vaḥdetle görindi vuṣlat-ı yār
Gözümde ḳalmadı hīç rūy-ı aġyār

ġubārì:

1. **ġubārī:**
Mesnevi 15
Mısra: **76**
Osmanlı âlimlerinden ve dîvân şâirlerindendir. (ö.1566).

Belāġat baġına girdi Bahārī
Elem virmedi ḫākinden Ġubārī

güftār:

1. **güftārı:**-*ı*
   Mesnevi 3
   Mısra: **29**
   Söz, kelam.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

güftāruñ serinde:

1. **güftāruñ serinde:**-*i, -n, -de-n, -de*
   Mesnevi 1
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Sözün başı.

Ne güftāruñ serinde olsa efser
Olur ol cümle güftār içre server

gül:

1. **gül:**
   Mesnevi 11
   Mısra: **11**
   Bir tür çiçek; gül çiçeği.

Maʿārif gül-şeninde ẕātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cānı

2. **gül:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **52**
   Bir tür çiçek; gül çiçeği.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

3. **gül:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **24**
   Çiçek, gül çiçeği.

Nice ġonce ḥarīrden bālīn
Renkde gül ḳoḫuda nāfe-i Çīn

4. **güller:**-*ler*
   Mesnevi 24
   Mısra: **17**
   Gül çiçeği.

Hemān bostānına benzer cinānıñ
Gül-istānında güller ġonceler heb

gül olanlar:

1. **gül olanlar:**-*lar*
   Mesnevi 6
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gül çiçeği olan.

Maʿārif gül-şenine gül olanlar
Bu gül-zāra daḫı bülbül olanlar

gül ü bülbülidir:

1. **gül ü bülbülidir:**-*i, -dir*
   Mesnevi 11
   Mısra: **49**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gül ve bülbül.

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḥāfıẓ gül ü ol bülbülidir

gül-āb-ı verd-i ḥaḳ'dan:

1. **gül-āb-ı verd-i ḥaḳ'dan:**-*dan*
   Mesnevi 11
   Mısra: **40**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'dan gülün gül suyu.

Gül-āb-ı verd-i Ḥaḳ'dan sükker ezdi
Vilādet ile miʻrācında el-ḥaḳ

ġulġul:

1. **ġulġulıdır:**-*ı, -dır*
Mesnevi 11
Mısra: **50**
Ötmek, Şakımak.

Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır
Murādın Ḥaḳḳ teʾvīl-ile ḳıldı

ġulġul u feryād:

1. **ġulġul u feryād:**
Mesnevi 24
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuru gürültü ve ağlama, şamata ve inleme II Bağrışıp çağrışıma.

İderler ʿaşḳla ġulġul u feryād
Muḥaṣṣal bāġ-ı ʿālemde ne ki var

gül-istān:

1. **gül-istānında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 24
Mısra: **17**
Gül bahçesi; seyir, gezinti yeri.

Hemān bostānına benzer cinānıñ
Gül-istānında güller ġonceler heb

2. **gül-istān:**
Mesnevi 11
Mısra: **47**
Gül bahçesi, gül tarlası.

Maʿārif maḫzeni sulṭān-ı kāmil
Gül-istān bülbüliniñ hem-zebānı

gül-istān-ı cinānda:

1. **gül-istān-ı cinānda:**-*da*
Mesnevi 39
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cennetteki gül bahçesi.

Gül-istān-ı cinānda ẕākir eyle
Bu ẕikriñ ġāyetinde māhir eyle

gülşen-i rāz:

1. **gülşen-i rāz:**
Mesnevi 11
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sırların gül bahçesi. II Şeyh Elvân-ı Şirâzî'nin tasavvufî tercüme eseri.

Yazupdur bülbül-āsā Gülşen-i Rāz
Olan ol kişiniñ rāzına vāḳıf

gül-zâr:

1. **gül-zāra:**-*a*
Mesnevi 6
Mısra: **4**
Gül bahçesi. || *Cennet bahçesi.*

Maʿārif gül-şenine gül olanlar
Bu gül-zāra daḫı bülbül olanlar

2. **gül-zār:**
Mesnevi 15
Mısra: **51**
Gül bahçesi.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

gül-zār-ı dilde:

1. **gül-zār-ı dilde:**-*de*
Mesnevi 43
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -

Gönül bahçesi. II Gönlün gül bahçesi.

Gül-zār-ı dilde esdi bād-ı ṣabā-yı ʿirfān
Ḥaḳ gülinden getürdi cān bülbüline ḫaber

gümān:

1. **gümānım:**-*ım*
Mesnevi 41
Mısra: **43**
Şüphe, kuşku.

Mecāzdan ḳalmadı dilde gümānım
Ḥaḳīḳī vuṣlata meyl etdi cānım

gümānım yoḳdur:

1. **gümānım yoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 31
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
Kuşku, şüphe yok; tereddütü olmayan.

Ḥaḳīḳatde görindi baña cānım
O cān olduġına yoḳdur gümānım

gün:

1. **günden:**-*den*
Mesnevi 3
Mısra: **23**
Güneş.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

ġuncla gülse:

1. **ġuncla gülse:**-*se*
Mesnevi 19
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nazla gülmek, cilveyle gülmek, işveyle gülmek.

Ġuncla gülse ġonceler açılur
Söylese ḥikmet-ile dür ṣaçılur

güne güne:

1. **güne güne:**
Mesnevi 24
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çeşit Çeşit, türlü türlü.

Açılmış güne güne erġavānı
Diraḫt-ı mīve olmış anda efzūn

güş ide:

1. **güş ide:**-*e*
Mesnevi 12
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulak vermek, dinlemek; merak edip dinlemek.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

2. **güş ide:**-*e*
Mesnevi 12
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kulak vermek, dinlemek; merak edip dinlemek.

Ne yerde güş ide bir ehl-i faẓli
Getürürdi iderdi aña meyli

güşād etdi:

1. **güşād etdi:**-*di*
Mesnevi 30

Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açmak.

Güşād etdi Ḫudā nūrıyla çeşmim
O bāġı seyre geldi cān u cismim

gūş-ı ḥaḳīḳat:

1. **gūş-ı ḥaḳīḳat:**
Mesnevi 9
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikat kulağı.

Kimiñ z̲ātında var hūş-ı ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat işidir gūş-ı ḥaḳīḳat

ġuṣṣa gider:

1. **ġuṣṣa gider:**-*er*
Mesnevi 20
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kederin kaybolması, gamın tesirini kaybetmesi.

Gider cān u diliñden dürlü ġuṣṣa

gūyā:

1. **gūyā:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
Sanki, faraza,âdeta.

Mükerrer şeb-be-şeb ḳıldıydı gūyā
Ne şeb nūr-ı vücūd-ı Ḫaḳ hüveydā

2. **gūya:**
Mesnevi 27
Mısra: **73**
Sanki, âdeta.

Görindi bana gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

gūyiyā:

1. **gūyiyā:**
Mesnevi 25
Mısra: **22**
Adeta, sanki.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

ġuzāt:

1. **ġuzātı:**-*ı*
Mesnevi 29
Mısra: **11**
Gaziler.

Şecāʿatle ġuzātı ehl-i şevket
Mehābetle ġazāda ehl-i ġayret

güzel:

1. **güzellerden:**-*ler, -den*
Mesnevi 27
Mısra: **59**
Sevgili, dilber, güzel kişi.

Güzellerden birini görse çeşmim
Hemān lerzān olurdı cümle cismim

h:

ḫā:

1. **ḫāsı:**-*sı*
   Mesnevi 2
   Mısra: **15**
   Arapçadaki "he" harfi. II "Hamd" sözcüğünün ilk harfi.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḫāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

hāb:

1. **ḫābında:**-*ı, -n, -da*
   Mesnevi 22
   Mısra: **20**
   Uyku II Rüyā.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

2. **ḫāb:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **73**
   Uyku.

Gözleri ḫāb içinde dil-i bīdār
ʿAḳlı ser-mest-i bāde-i dil-dār

3. **ḫāb:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **19**
   Uyku, rüya.

Miṣāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

ḫaber:

1. **ḫaberi:**-*i*
   Gazel 2
   Mısra: **3**
   Haber, bilgi. II İlim.

ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar buldum
Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde ṣafā

ḫaber getürdi:

1. **ḫaber getürdi:**-*di*
   Mesnevi 43
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Haber vermek; ilham etmek. II Şairin kalbine ulaştırması.

Gül-zār-ı dilde esdi bād-ı ṣabā-yı ʿirfān
Ḥaḳ gülinden getürdi cān bülbüline ḫaber

ḫaber-dār:

1. **ḫaber-dār:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **67**
   Bilgi sahibi olan.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

ḫaber-dār olduñsa:

1. **ḫaber-dār olduñsa:**-*du, -ñ, -sa*
   Mesnevi 32
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Haberi olmak, bilgi sahibi olmak.

Eger olduñsa ḥikmetden ḫaber-dār
Bilürsün nūr-ı rūḥuñ ḥālin ey yār

hāb-ı ġaflet:

1. **ḫāb-ı ġaflet:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **21**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gaflet uykusu.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

<u>ḫāb-ı şerīf:</u>

1. **ḫāb-ı şerīf:**
Mesnevi 19
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şerefli uyku, mübarek uyku.

Bu keşīf içre ol nigār-ı laṭīf
Luṭf-la etdi çünki ḫāb-ı şerīf

<u>ḥabīb:</u>

1. **ḥabībi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **52**
Sevgili.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

<u>ḥabīb-i ḥaḳ'dır:</u>

1. **ḥabīb-i ḥaḳ'dır:**-*dır*
Mesnevi 3
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın sevgilisi (Hz. Muhammed).

Ḥabīb-i Ḥaḳ'dır ol meddāh Ḥaḳ'dır

<u>ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün:</u>

1. **ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün:**
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin hürmeti için. II Sevgili Hz. Muhammed'in hatrı için.

Ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün yā İlāhī
Perīşān ḥālime eyle nigāhı

<u>ḥacc-ı ekber:</u>

1. **ḥacc-ı ekber:**
Mesnevi 13
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En Büyük Hac.

Ṭavāf-ı Beyt-i Ḥaḳ oldı müyesser
Beḳāda buldı āḫir ḥacc-ı ekber

<u>ḥadeng:</u>

1. **ḫadeng:**
Mesnevi 19
Mısra: **3**
Ok II Sevgilinin kirpikleri.

Nice ferhengi deng ider bu ḫadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

<u>ḥāfız:</u>

1. **ḫāfıẓ:**
Mesnevi 11
Mısra: **49**
Hıfzeden, aklında tutan. II Sürûrî'nin yazmış olduğu, Şerh-i Divan-ı Hafız eseri bağlamında ele alınmıştır.

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḫāfıẓ gül ü ol bülbülidir

<u>ḥaḳ:</u>

1. **ḫaḳdır:**-*dır*
Mesnevi 11

Mısra: **42**
Doğru.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

2. **ḥaḳ'dan:**-*dan*
Mesnevi 39
Mısra: **33**
Allah.

Delīl oldı baña Ḥaḳ'dan ʿināyet
Açıldı rāh-ı Ḥaḳ'da bāb-ı himmet

3. **ḥaḳ:**
Mesnevi 5
Mısra: **5**
Allah (cc).

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

4. **ḥaḳ'dan:**-*dan*
Mesnevi 23
Mısra: **5**
Allah, Cenabıhak, Tanrı, Huda.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

5. **ḥaḳ:**
Mesnevi 26
Mısra: **1**
Allah, Cenâbıhak.

Ḳomuş Ḥaḳ yüce ṭaġlarda mehābet

6. **ḥaḳ:**
Mesnevi 27
Mısra: **89**
Allah tealâ.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

7. **ḥaḳsa:**-*sa*
Mesnevi 1
Mısra: **13**
Uygun olmak, ters düşmemek, yaraşmak.

Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl
Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl

8. **ḥaḳ'dır:**-*dır*
Mesnevi 3
Mısra: **29**
Allah, Tanrı; doğru.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

9. **ḥaḳ'dır:**-*dır*
Mesnevi 3
Mısra: **30**
Allah, Tanrı; doğru.

Ḥabīb-i Ḥaḳ'dır ol meddāh Ḥaḳ'dır

<u>ḥaḳ gülinden:</u>

1. **ḥaḳ gülinden:**-*n, -den*
Mesnevi 43
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cenâb-ı Hak'ın gülü. II Mürşid, şeyh.

Gül-zār-ı dilde esdi bād-ı ṣabā-yı ʿirfān
Ḥaḳ gülinden getürdi cān bülbüline ḫaber

<u>ḥaḳ nişānı:</u>

1. **ḥaḳ nişānı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğruluk belirtisi II Allah'ın işareti.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

<u>ḥaḳ virdi:</u>

1. **ḥaḳ virdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **-**
Allah verdi.

ʿAceb luṭf ehli olmışdı ʿAṭāyī
Aña Ḥaḳ virdi Ḫātem-veş seḫāyı

<u>ḥakāyık:</u>

1. **ḥaḳāyıḳ:**
Mesnevi 11
Mısra: **20**
Hakîkatler, gerçekler.

Ḥaḳāyıḳ ʿāleminde ḳutbü'l-aḳtāb
İdüpdür Ḳonya'yı nūrıyla enver

2. **ḥaḳāyıḳ:**
Mesnevi 11
Mısra: **27**
Asıl ve gerçek olan sözler.

Kemālinden münevver oldı āfāḳ
Ḥaḳāyıḳ söylemiş manṭūḳ-ı Ḥaḳ'dır

<u>ḥakāyık dürlerin:</u>

1. **ḥaḳāyıḳ dürlerin:**-*ler, -in*
Mesnevi 13
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek inci II Doğru söz.

Serīr-i naẓma ʿirfān-ıla geçdi
Ḥaḳāyıḳ dürlerin āfāḳa ṣaçdı

<u>ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini:</u>

1. **ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini:**-*n, -i*
Mesnevi 13
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikatler madeninin cevheri.

Çıḳardı künt ü kenziñ gevherini
Ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini

<u>ḥaḳāyıḳ sırrına:</u>

1. **ḥaḳāyıḳ sırrına:**-*n, -a*
Mesnevi 40
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakîkatler, gerçekler sırrı, gizi.

Kemāl-i feyzle ʿārif olurlar
Ḥaḳāyıḳ sırrına vāḳıf olurlar

<u>ḥaḳ'dan bulup:</u>

1. **ḥaḳ'dan bulup:**-*up*
Mesnevi 39
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allahu Tealâ'ya kavuşmak.

Bulup Ḥaḳ'dan bu dem ʿirfān u rıżvān
Ḳul-iken var özüñi eyle sulṭān

<u>ḥaḳ'dan ʿināyet:</u>

1. **ḥaḳ'dan ʿināyet:**
Mesnevi 20
Mısra: **1**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'dan yardım, Allah'dan lutuf.

Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʿināyet
Görinür her kese bir dürlü ḥālet

ḫāki:

1. **ḫākinden:**-*n, -den*
Mesnevi 15
Mısra: **76**
Toprak.

Belāġat bağına girdi Bahārī
Elem virmedi ḫākinden Ġubārī

ḥaḳīḳat:

1. **ḥaḳīḳatde:**-*de*
Mesnevi 29
Mısra: **21**
Aslında, gerçekte.(tas.) zahirin ardındaki gizli ve örtülü mana, dinî hayatın en yüksek seviyede yaşanarak ilahî sırlara aşina olunması.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

2. **ḥaḳīḳatde:**-*de*
Mesnevi 31
Mısra: **3**
Gerçekte, gerçek manada, tam manasıyla (tas.) Zahirin ardındaki gizli ve örtülü mana, dinî hayatın en yüksek seviyede yaşanarak ilahî sırlara aşina olunması.

Ḥaḳīḳatde görindi baña cānım
O cān olduġına yoḳdur gümānım

3. **ḥaḳīḳatle:**-*le*
Mesnevi 41
Mısra: **40**
Doğruluk, gerçeklik. II İlâhî sırların müşahede edildiği kapıdır.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

4. **ḥaḳīḳat:**
Mesnevi 9
Mısra: **12**
Doğruluk, gerçeklik II Zahirin ardındaki gizli ve örtülü mana; hakikat sırrı.

Ḥaḳīḳat ehli söyler hem ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat ehli fehm ider ḥaḳīḳat

5. **ḥaḳīḳat:**
Mesnevi 9
Mısra: **7**
Doğruluk, gerçeklik. II Zahirin ardındaki gizli ve örtülü manayı anlamak.

Ḥaḳāyıḳ ehli fehm ider ḥaḳīḳat
Daḳāyıḳ ehli ider anda diḳḳat

ḥaḳīḳat ʿālemin buldı:

1. **ḥaḳīḳat ʿālemin buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğruluk, gerçeklik dünyasını buldu.

Ḥaḳīḳat ʿālemin buldı Nihānī
Bu yolda virdi hem rūḥı Revānī

ḥaḳīḳat buldı:

1. **ḥaḳīḳat buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **44**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikatı bulmak, gerçeği bulmak II Görünenin altındaki gizli manalara ulaşmak.

ʿİlim esrārını ṣaḳladı Rāzī
Ḥaḳīḳat buldı ḳalmadı mecāzī

ḥaḳīḳat cezbesiyle:

1. **ḥaḳīḳat cezbesiyle:**-*si, -yle-yle*
Mesnevi 13
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikat (sırrı)yla kendinden geçmek.

Ḥaḳīḳat cezbesiyle oldı mecẕūb
Bu cezbeyle ḳulūba oldı maḥbūb

ḥakīkat ehli:

1. **ḥaḳīḳat ehli:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikate mensup olanlar.

Ḥaḳīḳat ehli söyler hem ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat ehli fehm ider ḥaḳīḳat

2. **ḥaḳīḳat ehli:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikate mensup olanlar.

Ḥaḳīḳat ehli söyler hem ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat ehli fehm ider ḥaḳīḳat

3. **ḥaḳīḳat ehli:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlak gerçekliğe ulaşan, hakka erenler II Gönül gözü açık olanlar.

Mecāz ehli eger söyler mecāzī
Ḥaḳīḳat ehli işitmez mecāzı

ḥaḳīḳat ḥāli:

1. **ḥaḳīḳat ḥāli:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aslına bakılırsa, işin doğrusu şu ki.

Oḳıyanlar ḥaḳīḳat ḥāli bildi
Biri de Yazıcı-zāde Muḥammed

ḥaḳīḳat ḥālini:

1. **ḥaḳīḳat ḥālini:**-*n, -i*
Mesnevi 41
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Bir şeyin) asıl, esas hâli, gerçek hâli.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yāri

ḥaḳīḳat ile mecāzı:

1. **ḥaḳīḳat ile mecāzı:**-*ı*
Mesnevi 35
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecaz ve hakikat. II Düzmece ve gerçek.

Ḥaḳīḳat ile farḳ etseñ mecāzı
Bu remz ile ṭuyardıñ ḥāl-i rāzı

ḥaḳīḳat işidir:

1. **ḥaḳīḳat işidir:**-*dir-i, -dir*
   Mesnevi 9
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Hakikat işidir.

Kimiñ ẕātında var hūş-ı ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat işidir gūş-ı ḥaḳīḳat

ḥaḳīḳat mışrına:

1. **ḥaḳīḳat mışrına:**-*n, -a*
   Mesnevi 11
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Doğruluk ülkesi.

Ḥaḳīḳat mışrına sultān-ı ʿādil
Velāyet ehli şāʿirdür anı bil

ḥaḳīḳat söyler:

1. **ḥaḳīḳat söyler:**-*r*
   Mesnevi 9
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Gerçek olanı söyler, doğru olanı anlatır. II Zâhirin ardındaki gizli ve örtülü mânâyı söyler.

Ḥaḳīḳat ehli söyler hem ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat ehli fehm ider ḥaḳīḳat

ḥaḳīḳī:

1. **ḥaḳīḳīye:**-*y, -e*
   Mesnevi 32
   Mısra: **29**
   Gerçek II ilahî aşk.

Ḥaḳīḳīye varır ʿaşḳ-ı mecāzī
Ḫudā'ye irişür nāz u niyāzi

ḥaḳīḳī ʿaşḳa:

1. **ḥaḳīḳī ʿaşḳa:**-*a*
   Mesnevi 22
   Mısra: **56**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gerçek aşk II Cenâbı Allah'a duyulan gerçek aşk.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳa bende ḳıl İlāhī
Fuʾādī bendeñi ṣāfī-dil eyle

2. **ḥaḳīḳī ʿaşḳa:**-*a*
   Mesnevi 44
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gerçek aşk. II Cenâbı Allah'a duyulan gerçek aşk.

Bilimez kimse bunda ḥāl-i rāzi
Mecāz olsa ḥaḳīḳī ʿaşka tebdīl

ḥaḳīḳī ʿaşḳıma:

1. **ḥaḳīḳī ʿaşḳıma:**-*ım, -a*
   Mesnevi 22
   Mısra: **36**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gerçek aşk II Cenâbı Allah'a duyulan gerçek aşk.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma eyle bidāyet
Zelīḫā-veş gönül mısrını göster

2. **ḥaḳīḳī ʿaşḳıma:**-*ım, -a*
   Mesnevi 22
   Mısra: **48**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gerçek aşk II Cenâbı Allah'a duyulan gerçek aşk.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma ola bahāne
Refīḳim ola her dem ʿaşḳ-ı ṣādıḳ

ḥaḳīḳī ʿaşḳla:

1. **ḥaḳīḳī ʿaşḳla:**-*la*
Mesnevi 34
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek aşk II Cenâbı Allah'a duyulan gerçek aşk.

Dil ü cān ḥālet-i sırra erişdi
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla birre erişdi

2. **ḥaḳīḳī ʿaşḳla:**-*la*
Mesnevi 39
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek aşk. II Cenâbı Allah'a duyulan gerçek aşk.

Diler iseñ maʿārifden kemāli
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla Ḥaḳḳ'a vişāli

ḥaḳīḳī leylā'nıñ:

1. **ḥaḳīḳī leylā'nıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 44
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek sevgili. II İlahi sevgili.

Bi-ḥamd-illāh bu dem Mevlā'ya oldı
Ḥaḳīḳī Leylā'nıñ dārına vardım

ḥaḳīḳī şāha:

1. **ḥaḳīḳī şāha:**-*a*
Mesnevi 44
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek hünkara; Mürşide, şeyhe.

Ḥaḳīḳī şāha cānım bende oldı
Dil-i mürşidden aldım çün cevābı

ḥaḳīḳī vuṣlata:

1. **ḥaḳīḳī vuṣlata:**-*a*
Mesnevi 41
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek kavuşma, buluşma.

Mecāzdan ḳalmadı dilde gümānım
Ḥaḳīḳī vuṣlata meyl etdi cānım

ḥaḳīḳī ẕātı:

1. **ḥaḳīḳī ẕātı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek öz; gerçek varlık. II Allah'ın varlığı.

Ḥaḳīḳī ẕātı mir'āt-ı ḳıdemden
Dehānı vaṣfına yoḳdur nihāyet

ḥaḳīḳīniñ mecāzī:

1. **ḥaḳīḳīniñ mecāzī:**
Mesnevi 35
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikatın mecazı, düzmecenin gerçeği. II İlahi aşk ve dünyevi aşk.

Ḥaḳīḳīniñ mecāzī cisri oldı
Daḫı taḳlīd bu dem taḥḳīḳ buldı

ḥākim:

1. **ḥākimi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **3**
Bilen kişi, bilge.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

2. **ḥākim:**
Mesnevi 29
Mısra: **4**
Âlim, bilgin, her şeyi bilen II Etkili, güçlü.

Livā-yı pādişāhī anda ḳāʿim
Emīr -i kām-rānī anda ḥākim

<u>ḥaḳ'ıñ ḥamdinde:</u>

1. **ḥaḳ'ıñ ḥamdinde:**-*n, -de*
Mesnevi 2
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'ın şükrü.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

<u>ḥākister:</u>

1. **ḫākisteri:**-*i*
Mesnevi 44
Mısra: **12**
Kül, ateş külü.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

<u>ḥaḳḳ':</u>

1. **ḥaḳḳ'a:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **30**
Gerçek, doğru II Hakk'a, Allah'a.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

<u>ḥaḳḳ:</u>

1. **ḥaḳḳ'a:**-*a*
Mesnevi 1
Mısra: **2**
Doğru, gerçek.

Olursa ehl-i dil ẕī-bāle bādī
Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādī

2. **ḥaḳḳ'ıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 9
Mısra: **16**
Allah.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

3. **ḥaḳḳ'a:**-*a*
Mesnevi 41
Mısra: **16**
Allah.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

4. **ḥaḳḳ-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Doğru, gerçek. II Allah, Cenâbıhak.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳāʾim
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

<u>ḥaḳḳ murādın:</u>

1. **ḥaḳḳ murādın:**-*ın*
Mesnevi 11
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın istediğini.

Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır
Murādın Ḥaḳḳ teʾvīl-ile ḳıldı

ḥaḳḳ'a rāhı:

1. **ḥaḳḳ'a rāhı:**-*ı*
   Mesnevi 40
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Doğru yolu; Allah yolu.

Maṣīr-i ṭālibāndır ḫān-ḳāhı
Bulanlar anda bulmuş Ḥaḳḳ'a rāhı

ḥaḳḳ'a viṣāli:

1. **ḥaḳḳ'a viṣāli:**-*i*
   Mesnevi 39
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'a kavuşmak.

Diler iseñ maʿārifden kemāli
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla Ḥaḳḳ'a viṣāli

ḥaḳḳ-ıla olmaḳ:

1. **haḳḳ-ıla olmaḳ:**-*ıla-maḳ*
   Mesnevi 2
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'la (bir) olmak. II Allah'a ulaşıp Allah'la bir olma durumu.

Muḳarrerdür o dil Haḳḳ-ıla olmaḳ
Ser-i mü'min gibi her demde mīmi

ḫāl:

1. **ḥāle:**-*e*
   Mesnevi 19
   Mısra: **18**
   Hâl, durum.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ emsāli ḥāle düşmiş-idi

2. **ḥālime:**-*ime*
   Mesnevi 5
   Mısra: **2**
   Durum, vaziyet.

Ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün yā İlāhī
Perīşān ḥālime eyle nigāhı

3. **ḥāle:**-*e*
   Mesnevi 7
   Mısra: **1**
   Durum, vaziyyet.

Bu ḥāle maẓhar olan şāʿirāndır
Merātibce ḳamusı ʿārifāndır

4. **hāline:**-*i, -n, -e, -*
   Mesnevi 9
   Mısra: **22**
   Durum, vaziyet, hâl.

Kimiñ rūḥında yoġ-ısa maʿārif
Olımaz kimseniñ hāline vāḳıf

5. **ḥāli:**-*i*
   Mesnevi 9
   Mısra: **20**
   Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḥāli

6. **ḫāli:**-*i*
   Mesnevi 15
   Mısra: **17**
   Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

Rūḥ-ı ʿālemde bir görindi ḫāli
Anıñ-çün noḳṭa-i vaḥdetde ḥāli

7. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **18**
Durum, vaziyet II Cezbeye tutulan, vecde gelen kimse.

Rūḥ-ı ʿālemde bir görindi ḫāli
Anıñ-çün noḳṭa-i vaḥdetde ḥāli

8. **ḥālini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 15
Mısra: **67**
Durum, hâl.

Fenā ḥālini bulduḳda Celīlī
Beḳā hāli ile oldı Cemīlī

9. **ḫāli:**-*i*
Mesnevi 18
Mısra: **17**
Durum, hal, içinde bulunulan vaziyet.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoḫ-ıdı göñlüm melāli

10. **ḫāl:**
Mesnevi 19
Mısra: **66**
İnsanın vücudunda oluşan siyah renkli ben.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

11. **ḥālime:**-*im, -e*
Mesnevi 27
Mısra: **70**
İçinde bulunulan şartların ve niteliklerin bütünü; durum, vaziyet.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

12. **ḥālim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **75**
Hâl, vaziyet, durum.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṣāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

13. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 32
Mısra: **21**
Durum, hal, içinde bulunulan vaziyet.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḥāl ü ḳāli

14. **ḥālime:**-*im, -e*
Mesnevi 34
Mısra: **14**
Durum, vaziyet.

Der-i mürşidde oldı ʿaşḳ kāşif
Bunı bilen olur ḥālime vāḳıf

15. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 42
Mısra: **16**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum. (tas.) Kulun gayreti ve kastı olmadan sırf Allah'ın bir lutfu olarak kalbe gelen mânâ, feyiz, bunun dervişe geçici olarak verdiği coşkunluk ve cezbe.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

16. **ḥālim:**-*im*
Mesnevi 44
Mısra: **2**
Durum, vaziyyet. (tas.) Kulun gayreti ve kastı olmadan sırf Allah'ın bir lutfu olarak kalbe gelen mânâ, feyiz, bunun dervişe geçici olarak verdiği coşkunluk ve cezbe.

Ḫudā bilür nicedir bunda ḥālim
Hevā-yı ʿaşḳ ider insānı bī-ḫod

17. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 44
Mısra: **8**
Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

18. **ḥālim:**-*im*
Mesnevi 44
Mısra: **9**
Durum, vaziyyet.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

19. **ḥāli:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Durum, vaziyet; görünüş; tavır. II Allah'ın bir lutfu olarak kalbe gelen mânâ, feyiz, bunun dervişe geçici olarak verdiği coşkunluk ve cezbe duygusu.

Görinür kiminüñ ḳāli mecāzī
Mecāz ehli ṣanur ḥāli mecāzī

<u>ḫāl ehline:</u>

1. **ḫāl ehline:**-*n, -e*
Mesnevi 42
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül ehli, gönül adamı. (tas.) Gönlü Allah aşkı ile dolu olan, bildiklerini sözde bırakmayıp fiile geçiren Allah'ın sevgili kulları için kullanılır. (Kubbealtı Lugati).

Sözüñ ḫāl ehline ḫal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

<u>ḫāl ü ḳāli:</u>

1. **ḫāl ü ḳāli:**
Mesnevi 32
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vaziyet ve söz. II. Hal ve hareket.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḫāl ü ḳāli

<u>ḫāl ü ḳālim:</u>

1. **ḫāl ü ḳālim:**-*im*
Mesnevi 46
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vaziyet ve söz. II Hal ve hareket.

İrişdi ḫāl ü ḳālim bu kemāle

<u>ḫāl ü kemāl-i ihvān:</u>

1. **ḫāl ü kemāl-i iḫvān:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dostluğun olgunluk hali.

Çünki mirʾāt-ı dile münʿakis oldı ʿirfān
Görini geldi hemān ḫāl ü kemāl-i iḫvān

ḥāl ü maḳāmıñ:

1. **ḥāl ü maḳāmıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 42
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Durum ve mevki, hâl ve derece. (tas) Sâlikin Allah yolunda ulaştığı kalıcı mertebe, mânevî rütbe.

Şühūd-ıla bilüp ḥāl ü maḳāmıñ
Kemāl ehli ile olsun kelāmıñ

halāṣ olur:

1. **ḫalāṣ olur:**-*ur*
Mesnevi 19
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kurtulmak, sıyrılmak, azat olmak.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

ḫālāt:

1. **ḥālāt:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Hâller, durumlar. II Manevi hâller.

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

ḫālāt-ı ilāhī:

1. **ḥālāt-ı ilāhī:**
Mesnevi 37
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ey Allah'ım hâlleri, durumları. II Allah'ım manevi hâlleri.

Gelüp ḳalbime ḥālāt-ı ilāhī
Anı fehm eyledi cānım kemā-hī

ḫalāvet:

1. **ḫalāvetde:**-*de*
Mesnevi 16
Mısra: **14**
Sevimlilik, şirinlik, tatlılık.

Dizüpdür ḫayl-i naẓma dürr ü gevher
Ḫalāvetde kelāmı āb-ı Kevs̱er

2. **ḫalāvetde:**-*de*
Mesnevi 6
Mısra: **6**
Hoşluk, tatlılık, zevk.

Süḫan-verlikde olanlar dil-āvīz
Ḫalāvetde olanlar hem şeker-rīz

ḫalef:

1. **ḫalefdir:**-*dir*
Mesnevi 11
Mısra: **17**
Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse, evlat.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña z̲ātı vü kelāmı

ḫālet:

1. **ḫāletini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 16
Mısra: **11**
Hal, nitelik, keyfiyet II güzellik.

Mübeyyindir o Yūsuf ḫāletini
Müfessirdir cemālī āyetini

2. **ḫālet:**
Mesnevi 20
Mısra: **2**

Durum, hâl, keyfiyet II Sufilerin vecd hali, coşku.

Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʿināyet
Görinür her kese bir dürlü ḥālet

ḥālet sīretine:

1. **ḥālet sīretine:**-*n, -e*
   Mesnevi 32
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ahlâk durumu.

Olan rūḥāni ḥālet sīretine
Görinür nūr-ı rūhı ṣūretine

ḥālet virür:

1. **ḥālet virür:**-*ür*
   Mesnevi 27
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Keyfiyyet vermek.

Ruḫ-ı rengīni virür cāna ḥālet
Dür-i dendānıdır sır lafẓı sīḫi

ḥālet-i ḫeyr:

1. **ḥālet-i ḫeyr:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
   Hayırlı, uğurlu hâl; yararlı durum.

İderdim bāġla küh-sārını seyr
Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr

hālet-i nev:

1. **hālet-i nev:**
   Mesnevi 27
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Yeni hâl, yeni durum.

Dil ü cānda görindi hālet-i nev
Vücūdum ḳapladı nūr-ı cemāli

hālet-i sırra:

1. **ḥālet-i sırra:**-*a*
   Mesnevi 34
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   İlahi sırrın hâli, gizli hususun durumu. II İlahi sırrın güzelliği.

Dil ü cān ḥālet-i sırra erişdi
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla birre erişdi

hāli:

1. **ḥāliyle:**-*y, -le*
   Mesnevi 13
   Mısra: **81**
   Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum, vaziyet.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

hāl-i ʿārif:

1. **ḥāl-i ʿārif:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bilenin hali.

Bidāyetde bu olsa ḥāl-i ʿārif
Nihāyetde bulur ḥāl-i maʿārif

hāl-i ʿārifde:

1. **ḥāl-i ʿārifde:**-*de*
   Mesnevi 15

Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilenin hali.

Dilerseñ ḥāl-i ʿārifde beyānı
Nihānī bilinür anıñ ʿayānı

ḥāl-i ʿaşḳı:

1. **ḥāl-i ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 11
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk hali.

Ezel-i ḥayy ile maʿşūk-ı Ḥak'dır
Kitābında yazupdur ḥāl-i ʿaşḳı

ḥāl-i bīʿat:

1. **ḥāl-i bīʿat:**
Mesnevi 41
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kabul etme durumu, onaylama hâli.

Oḳıdım Sūre-i-Feṯḥ'i dilinden
Açıldı ḥāl-i bīʿat hem elinden

ḥāl-i cemʿ-i cemʿī:

1. **ḥāl-i cemʿ-i cemʿī:**
Mesnevi 41
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün hâllerin hepsi.

Bilürse farḳ-ı evvel ile cemʿi
Daḫı cemʿ-ile ḥāl-i cemʿ-i cemʿī

ḥāl-i ebi:

1. **ḥāl-i ebi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Babanın hali,atanın durumu.

Leṭāfetle görindi ḥāl-i ebi
Kesāfet virmedi nefs-i Türābī

ḥāl-i el'ān-ı kemā-kān:

1. **ḥāl-i el'ān-ı kemā-kān:**
Mesnevi 41
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olduğu gibi şimdi ki hali.

Fenā buldı ḳamu aġrāz u aġyār
Görindi ḥāl-i el'ān-ı kemā-kān

ḥal-i ḥamīde:

1. **ḥal-i ḥamīde:**-*e*
Mesnevi 37
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Övülmeye lâyık durum, hal.

Didi cehd-ile bul fāl-i güzīde
Ṣıfāt-ı ḫūyla ḥal-i ḥamīde

ḥāl-i ḫayāli:

1. **ḫāl-i ḫayāli:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **69**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayâlin durumu II hayalinin beni.

Oldı ḫāl-i ḫayāli cānına dāġ
ʿAşḳ sevdāsı geldi gitdi ferāġ

ḥāl-i ıṭlāḳa:

1. **ḥāl-i ıṭlāḳa:**-*a*
Gazel 2

Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kurtuluş hali; affedilme durumu.

Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

ḫāl-i kāfī:

1. **ḫāl-i kāfī:**
Mesnevi 20
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeterli hâl.

Saña taʿlīm ideydi ʿilm-i vāfī
Bulurduñ bu ʿilimde ḫāl-i kāfī

ḫāl-i liḳāyı:

1. **ḫāl-i liḳāyı:**-*y, -ı*
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kavuşma hali, vuslat durumu. (tas.) Allah'a kavuşma hali.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı
Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı

ḫāl-i maʿārif:

1. **ḫāl-i maʿārif:**
Mesnevi 1
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **-**
Bilimlerin, bilgilerin (kişiye) kazandırdığı hal.

Bidāyetde bu olsa ḫāl-i ʿārif
Nihāyetde bulur ḫāl-i maʿārif

ḫāl-i meczūb:

1. **ḫāl-i meczūb:**
Mesnevi 27
Mısra: **78**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aklını yitirmiş kimseler, deliler.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḫāl-i meczūb cümle nāsa

ḫāl-i nāsūt:

1. **ḫāl-i nāsūt:**
Mesnevi 22
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsanlığa ait olan durum,hâl, insanlık alemi; maddiyat alemi.

Bu sırr-ıla dil ü cān ola enver
Görinmeye gözime ḫāl-i nāsūt

ḫālī olmaya:

1. **ḫālī olmaya:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 22
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak, eksik olmak, ayrı olmak, boş olmak.

Bu ḥāletden göñül olmaya ḫālī
Cihānda bir cemāl-i dil-güşānıñ

ḫāl-i rāzı:

1. **ḫāl-i rāzı:**-*ı*
Mesnevi 35
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli hâl; sır hâli.

Ḥaḳīḳat ile farḳ etseñ mecāzı
Bu remz ile ṭuyardıñ ḥāl-i rāzı

2. **ḥāl-i rāzi:**
Mesnevi 44
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli hâl; sır hâli.

Bilimez kimse bunda ḥāl-i rāzi
Mecāz olsa ḥaḳīḳī ʿaşka tebdīl

ḥāl-i zārı:

1. **ḥāl-i zārı:**-*ı*
Mesnevi 44
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ağlama, inleme hâli.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

ḥal-ile:

1. **ḥal-ile:**
Mesnevi 42
Mısra: **11**
Vaziyet, hâl, durum. (tas.) Kulun gayreti ve kastı olmadan sırf Allah'ın bir lutfu olarak kalbe gelen mânâ, feyiz, bunun dervişe geçici olarak verdiği coşkunluk ve cezbe.

Sözüñ ḥāl ehline ḥal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

halīmī:

1. **halīmī:**
Mesnevi 15
Mısra: **41**
16.yüzyıl Anadolu şairlerindendir.

Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

ḥālin bilürsün:

1. **ḥālin bilürsün:**-*ür, -sün*
Mesnevi 32
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **-**
Hâlini bilmek; halinden anlamak.

Eger olduñsa ḥikmetden ḫaber-dār
Bilürsün nūr-ı rūḥuñ ḥālin ey yār

ḫalḳ oldu:

1. **ḫalḳ oldu:**-*du*
Mesnevi 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaratılmak, var olmak, meydana gelmek.

Anuñ ʿaşḳına ḫalḳ oldu bu mevcūd
Cemāli maẓhar-ı nūrı Ḫudā'dur

ḫalḳa:

1. **ḫalḳa:**
Mesnevi 41
Mısra: **15**
Ahali, insanlar. II Herkes.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

ḫallāḳ-ı ādem:

1. **ḫallāḳ-ı ādem:**
Mesnevi 32
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

İnsanı yaratan; İnsanın yaratıcısı.

Ḫudā-yı Ḳādir ü Ḫallāḳ-ı Ādem
Saʿādetle kimin ḳıldı mükerrem

ḫālle ḳāle gelür:

1. **ḫālle ḳāle gelür:**-*e*-*ür*
Gazel 2
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hal ve söz ile anlatılabilir olmak, söz ve durum olarak ifade etmek.

Ḥālle ḳāle gelür özge edālar buldum

ḫalvet:

1. **ḫalvetinde:**-*i*, -*n*, -*de*
Mesnevi 41
Mısra: **37**
Yalnız kalma, tenhaya çekilme, tenhalık.

Müyesser oldı ʿuzlet ḫalvetinde
Daḫı ḫalvet görindi ʿuzletinde

2. **ḫalvetine:**-*in*, -*e*
Mesnevi 41
Mısra: **39**
Yalnız kalma, tenhaya çekilme, tenhalık.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

ḫalvet görindi:

1. **ḫalvet görindi:**-*in*, -*di*
Mesnevi 41
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalnızlığın görünmesi; tek başına kalmak, tenhaya çekilme. II Allah'la başbaşa kalmak. (tas.) masivadan (Tanrı dışındaki her şey) uzaklaşıp tamamen Allah'a yönelmek.

Müyesser oldı ʿuzlet ḫalvetinde
Daḫı ḫalvet görindi ʿuzletinde

ḫām ola:

1. **ḫām ola:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pişmemiş, olgunlaşmamış olmak.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

ḥamd:

1. **ḥamdi:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **14**
Şükür.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

2. **ḥamde:**-*e*
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Övme, yüceltme.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

ḥamdī:

1. **ḥamdī:**
Mesnevi 16
Mısra: **2**
Hamdullah Hamdi (15.yy şairi).

Semāʿ-ı ḥikmetiñ māh-ı bülendi
Ki Aḳ Şemsü'd-dīn'iñ ferzendi Ḥamdī

ḥamd-i ḫudā:

1. **ḥamd-i ḫudā:**
Diğer 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Allah'a şükür etmek.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten
ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle
īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i
cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

ḥamdī kitābı:

1. **ḥamdī kitābı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hamdullah Hamdî'nin kitabı II H.Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi.

Elimdeydi meger Ḥamdī kitābı
Baña meftūḥdı maʿnāsı bābı

ḥamdim bulundı:

1. **ḥamdim bulundı:**-*dı*
Mesnevi 46
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'a şükrünü sunmak. II Allah'ın büyüklüğü ve lutufları karşısında onu methederek şükrünü bildirmek.

Bi-ḥamd-illāh tamām oldı risāle
Nihāyetde daḫı bulundı ḥamdim

ḫāme:

1. **ḫāme:**
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Kalem.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

ḥāmid olsa:

1. **ḥāmid olsa:**-*sa*
Mesnevi 2
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Hamdeden, şükreden olmak. II Övülmeye lâyık, methedilecek sıfatlara sâhip olmak.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳāʾim
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

ḥamr:

1. **ḫamrına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 38
Mısra: **5**
Şarap.

Yanarsın āteş-i ʿaşḳ ḫamrına
Revā'iḥ ider iẓhār ʿūd-ı rūḥuñ

ḫandān idenler:

1. **ḫandān idenler:**-*en, -ler-ler*
Mesnevi 6
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güldürmek, hoşnut etmek, sevindirmek.

Açup dil ġoncesin ḫandān idenler
Daḫı bülbülleri nālān idenler

ḫandān iderdim:

1. **ḫandān iderdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 33
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevindirmek, mutlu etmek, gönlünü hoş etmek.

Gehī yārān-ıla seyre giderdim
Bile gitse dili ḫandān iderdim

hande eyle:

1. **ḫande eyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gülümsemek; mutlu olmak, sevinmek.

Anıñ ḥubbıyla cānım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

ḫān-ḳāh:

1. **ḫān-ḳāhı:**-*ı*
Mesnevi 40
Mısra: **7**
Tekke, dergâh.

Maṣīr-i ṭālibāndır ḫān-ḳāhı
Bulanlar anda bulmuş Ḥaḳḳ'a rāhı

ḫār olurdum:

1. **ḫār olurdum:**-*ur, -du, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **81**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Diken olmak; rakip olmak. II Sevgilinin yüzündeki ayva tüyleri.

Ḫayāl-i gül-i ruḫıyla ḫār olurdum
Seḥerde bülbüle hem-sār olurdum

ḫarāb-dār oldum:

1. **ḫarāb-dār oldum:**-*du, -m*
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Deyim**
Harap duruma düşmek, yıkılmak; perişan olmak, çok üzülmek.

Baña ʿarż etdi Yūsuf gibi dīdār
ʿAzīz-veş meyl idüp oldum ḫarāb-dār

ḥarāret:

1. **ḥarāretle:**-*le*
Mesnevi 27
Mısra: **16**
Sıcaklık, ateş. II Coşkunluk, şevk.

Ḥarāretle beni yaḳdı celāli
Görindi vaṣfı mir'āt-ı ʿademden

ḥarf-i evvel:

1. **ḥarf-i evvel:**
Mesnevi 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
İlk harf.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

ḥarīmī:

1. **ḥarīmī:**
Mesnevi 13
Mısra: **20**
Şehzâde Korkud'un mahlasıdır.

Ṭavāf etdi varup Beyt-i Kerīm'i
Anıñ-çün maḫlaṣın dedi Ḥarīmī

2. **ḥarīmī:**
Mesnevi 15
Mısra: **77**
Şehzâde Korkud'un mahlasıdır.

Maʿārif cāmesin giydi Ḥarīmī
Aña reşk itmedi hergiz Faḳīrī

ḫarīr:

1. **ḥarīrden:**-*den*
Mesnevi 19
Mısra: **23**
İpek, ipekli kumaş.

Nice ġonce ḥarīrden bālīn
Renkde gül ḳoḫuda nāfe-i Çīn

ḫāṣ olanlar:

1. **ḥāṣ olanlar:**-*an, -lar-lar*
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seçkin, saygın ve itibarlı olmak. II Özel meclise dahil olmak.

Belāġat kişverinden ḥāṣ olanlar
Maʿānī baḥrına ġavvāṣ olanlar

ḫasbī:

1. **ḥasbī:**
Mesnevi 41
Mısra: **28**
Bir karşılık beklemeden gönüllü olarak yapılan, Allah rızâsı için olan, karşılıksız.

Çeker ṭālibleri zencīr-i ceẕbī
İder irşādını anlara ḥasbī

ḫaste:

1. **ḥaste:**
Mesnevi 19
Mısra: **64**
Hasta.

Eyle bağlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḥaste cānı bir mūya

ḫātem:

1. **ḫātemidür:**-*i, -dür*
Mesnevi 13
Mısra: **53**
Mühür, yüzük.

Faṣāḥat mührі anuñ ḫātemidür
Belāġat şānlarınuñ ḫātemidür

2. **ḫātemidür:**-*i, -dür*
Mesnevi 13
Mısra: **54**
Mühür, yüzük.

Faṣāḥat mührі anuñ ḫātemidür
Belāġat şānlarınuñ ḫātemidür

3. **ḫātem-veş:**-*veş*
Mesnevi 15
Mısra: **66**
Ḫātem gibi (Arapların Tayy kabilesinden cömertliğiyle ünlü İbn Abdullah bin Sa'd'ın lakabı).

ʿAceb luṭf ehli olmışdı ʿAṭāyī
Aña Ḥaḳ virdi Ḫātem-veş seḫāyı

ḫātem-i süleymānī:

1. **ḫātem-i süleymānī:**-*ī*
Mesnevi 19
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Süleyman'ın mührü II Hz.Süleyman'ın insan, cin, hayvan vb. varlıklara hükmetmesini sağlayan yüzüğü.

Deheni ki ḳul edinir cānı
Sırrıdır ḫātem-i Süleymānī

hātif:

1. **hātif:**
Mesnevi 22
Mısra: **71**
Içten gelen ses, iç ses. ll Gaybdan haber veren melek.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

2. **hātifden:**-*den*
Mesnevi 23
Mısra: **10**
Gaybdan haber veren II iç sesle ulaşan güç.

Daḫı hātifden irişen ḫiṭābı
Bu ilhāma terettüb etdi rūḥum

3. **hātif:**
Mesnevi 23
Mısra: **38**
Gaipten gelen iç ses, mucizevi ses II İlahi gücün sesi; ilham perisi.

Didi hātif budur bāb-ı saʿādet
Aña giren görür ʿālī maḳāmı

ḫatm ider-idüñ:

1. **ḫatm ider-idüñ:**-*er, -i, -dü, -ñ*
Mesnevi 20
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başından sonuna kadar okuyup iyice öğrenmek.

Kitābından oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı
Kemā-kān ḫatm ider-idüñ ʿaşḳı

ḫavfı iderler:

1. **ḫavfı iderler:**-*er, -ler*
Mesnevi 13
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korkarlar, ürkerler.

Anıñ nāmın eşitse dīv-i aʿdā
İderler ḫavfı cinn ü ʿifrīt-āsā

ḫavf-nāk:

1. **ḫavf-nāk:**
Mesnevi 25
Mısra: **18**
Korkulu.

Baḳar ṣayyād elinden kimi ḫavf-nāk
Sibāʿından peleng ü bebr ü arslan

ḫayā ile edeb:

1. **ḫayā ile edeb:**
Mesnevi 4
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Utanma ile terbiye.

Fażīletle odur Kurʾān'ı cāmiʿ
Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd

ḫayāl:

1. **ḫayāliyle:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 33
Mısra: **14**
Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, imge.

Gehī eglence olurdı ḫayāli
Ḫayāliyle olur idi viṣāli

2. **ḫayāle:**-*e*
Mesnevi 23
Mısra: **18**
Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş ‖ Düşünce, fikir.

Miṯāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

3. **ḫayāli:**-*i*
Mesnevi 33
Mısra: **13**
Aslı olmadığı halde zihinde kurulan şey, düş.

Gehī eglence olurdı ḫayāli
Ḫayāliyle olur idi viṣāli

4. **ḫayālimde:**-*im, -de*
Mesnevi 35
Mısra: **14**
Zihinde tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş. ‖ Sevgili'nin hayali.

Göñül çün etmez oldı yāra meyli
Ḫayālimde görinmez oldı Leylī

5. **ḫayāle:**-*e*
Mesnevi 19
Mısra: **17**
Hayal, düş; düşünce.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ emṯāli ḥāle düşmiş-idi

<u>ḫayāl ile ʿālem:</u>

1. **ḫayāl ile ʿālem:**
Mesnevi 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düş ile dünya II hayâl ile gerçek.

Bend urup bāb-ı ḥisse her ādem
Seyr iderdi ḫayāl ile ʿālem

<u>ḫayāl-i gül-i ruḫıyla:</u>

1. **ḫayāl-i gül-i ruḫıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 27
Mısra: **81**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgilinin) gül yanağının hayali; yanağının gülünün hayali.

Ḫayāl-i gül-i ruḫıyla ḫār olurdum
Seḥerde bülbüle hem-sār olurdum

<u>ḫayāl-i ḫāṣṣını:</u>

1. **ḫayāl-i ḫāṣṣını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kişiye özgü hayal, özel hayal.

Maʿādin cevherini etdi kānī
Ḫayāl-i ḫāṣṣını naḳş etdi Mānī

<u>ḫayāl-i leylī:</u>

1. **ḫayāl-i leylī:**
Mesnevi 27
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leyla'nın hayali.

Gider idi ḫayāl-i Leylī andan
Zelīḫā görse ḥüsninden telaṭṭuf

<u>ḫayāl-i rūy-ı cānān:</u>

1. **ḫayāl-i rūy-ı cānān:**
Mesnevi 28
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzünün hayali.

Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān
Gözimdeydi ḫayāl-i rūy-ı cānān

ḫayāt viren:

1. **ḫayāt viren:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Canlandırmak; sıkıntısını gidermek II Mutlu etmek.

ʿAşḳ durur ʿāşıḳları der-bān iden
ʿAşḳ durur viren dil ü cāna ḥayāt

ḫayāt-ı cāvidānı:

1. **ḫayāt-ı cāvidānı:**-*ı*
Mesnevi 28
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonsuz hayat.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

ḫayātı īn-kenāre:

1. **ḫayātı īn-kenāre:**-*e*
Mesnevi 18
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayatın kıyısına.

Sikender gibi girmişdim o tāre
Getürem tā ḥayātı īn-kenāre

ḫayāt-ı sermedi:

1. **ḫayāt-ı sermedi:**
Mesnevi 15
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sonsuz hayat, ebedi hayat.

Cihānda ölmedi nām-ı Ḥayātī
Ḥayāt-ı sermedi buldı memātı

ḫayl-i naẓma:

1. **ḫayl-i naẓma:**-*a*
Mesnevi 16
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayli şiir, birçok şiir.

Dizüpdür ḫayl-i naẓma dürr ü gevher
Ḥalāvetde kelāmı āb-ı Kevs̱er

ḫayr u şerri:

1. **ḫayr u şerri:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **93**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyilik ve kötülük.

Gözetmez ḫayr u şerri her ʿamelde
Olur fikri anıñ sırr u ḫalelde

ḫayrān etdi:

1. **ḫayrān etdi:**-*di*
Mesnevi 2
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hayranlık duygusu uyandırmak, çok beğenilmek.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḫayrān

ḫayrān gezerdim:

1. **ḥayrān gezerdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaşırmış, kendinden geçmiş || Allah'ın kudreti, yarattıkları ve hikmetine karşı duyulan en son duygu hali; hayret makamı.

İdüp ʿaşḳın anıñ cānımda pinhān
Gezerdim sırr-ıla ʿālemde ḥayrān

ḥayrān iden:

1. **ḥayrān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hayranlık duygusu uyandırmak, kendinden geçirmek, şaşkına çevirmek.

ʿAşḳ durur ayıḳları mestān iden
ʿAşḳ durur ʿāşıḳları ḥayrān iden

ḥayrān idüp:

1. **ḥayrān idüp:**-*üp*
Mesnevi 27
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayranlık duygusu uyandırmak; hayrete düşürmek.

Ġam-ı Leylī ile geh bāġa düşdi
İdüp bāġ-ıla ṭaġı cümle ḥayrān

ḥayrān olurlar:

1. **ḥayrān olurlar:**-*ur, -lar*
Mesnevi 25
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hayran olmak,çok beğenmek.

Bu derd ü ḥālle ḥayrān olurlar

ḥayrān-ı ser-gerdān:

1. **ḥayrān-ı ser-gerdān:**
Mesnevi 35
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başı dönmüş avare gibi hayran olan II 'Âşık.

Gehī ḥayrān-ı ser-gerdān gezerdim
Gehī ʿömr-i vücūdumdan bezerdim

ḥayret-:

1. **ḥayret-ile:**-*ile*
Mesnevi 15
Mısra: **24**
Şaşkınlık, hayret.

Bulupdur Ḥayretī esrār-ı ʿaşḳı
Anıñ-çün ḥayret-ile buldı şavḳı

ḥayret ü zār:

1. **ḥayret ü zār:**
Mesnevi 27
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaşkınlık ve inleme.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

ḥayretī:

1. **ḥayretī:**
Mesnevi 15
Mısra: **23**
16. yüzyıl Rumeli şairlerindendir.

Bulupdur Ḥayretī esrār-ı ʿaşḳı
Anıñ-çün ḥayret-ile buldı şavḳı

ḥażır oldı:

1. **hażır oldı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir işi yapmak için hazırlıklı ve uygun vaziyette olmak.

Seyr iderken riyāż-ı pinhāni
Hażır oldı ġazāl-ı Kenʿānī

hażret:

1. **ḥażret:**
Mesnevi 11
Mısra: **43**
Bir büyük zattan bahsedilirken isim yerine kullanılır. II Süleyman Çelebi.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

hażret-i mevlānā'nıñ:

1. **hażret-i mevlānā'nıñ:**-*nıñ*
Diğer 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mevlānā Hazretleri.

kelāmıyla ve Hażret-i Mevlānā'nıñ

ḥażret-i mūsā:

1. **ḥażret-i mūsā:**
Mesnevi 26
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Musa Peygamber.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

heb:

1. **heb:**
Mesnevi 24
Mısra: **17**
Hep, bütün, tüm, hepsi.

Hemān bostānına benzer cinānıñ
Gül-istānında güller ġonceler heb

ḥekīm:

1. **ḥekīmi:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **69**
Bilge kişi.

Diyār-ı naẓmıñ olmaġın ḥekīmi
Selāmetle didi maḫlaṣ Selīmī

hem:

1. **hem:**
Mesnevi 12
Mısra: **2**
Ayrıca, ilave olarak.

Biri Sulṭān Murād şānıyla Ġāzī
Selāṭīniñ odur hem ser-firāzi

2. **hem:**
Mesnevi 15
Mısra: **38**
Ayrıca, ilave olarak.

Ḥaḳīḳat ʿālemin buldı Nihānī
Bu yolda virdi hem rūḥı Revānī

3. **hem:**
Mesnevi 15

Mısra: **60**
Ayrıca, ilave olarak.

Bilindi Ṣāni’ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

4. **hem:**
Mesnevi 16
Mısra: **8**
Ayrıca, ilave olarak.

Belāġat bāġınıñ serv-i revānı
Faṣāḥat ehliniñ hem nükte-dānı

5. **hem:**
Mesnevi 19
Mısra: **53**
Hem ... hem ... bağlacı.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

6. **hem:**
Mesnevi 19
Mısra: **53**
Hem ... hem ... bağlacı.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

7. **hem:**
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Ayrıca, ilave olarak.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

8. **hem:**
Mesnevi 27
Mısra: **26**
Ayrıca, üstelik, bir de, ilave olarak.

İderdi zülfi hem Leylāyı meftūn
Lebi sırrın ṭuyaydı ẕerre Ferhād

9. **hem:**
Mesnevi 2
Mısra: **33**
Ayrıca, üstelik.

Kemālī Ẕātını her kimse bilmez
Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrāk

10. **hem:**
Mesnevi 14
Mısra: **3**
Ayrıca, hem de.

Ṭoḳuz yüz hem daḥı seksen ṭoḳuzda
Yazıldı naẓma işbu risāle

11. **hem:**
Mesnevi 11
Mısra: **23**
"Ayrıca" anlamında bağlaç.

Bu nūrıyla Celālü’d-dīn’e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī’de

12. **hem:**
Mesnevi 13
Mısra: **44**
"Ayrıca" anlamında edat.

O ġāzī ġaybīlerden biriydi
Ḳamu sulṭānlarıñ hem eşʿariydi

13. **hem:**
Mesnevi 6
Mısra: **6**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Süḫan-verlikde olanlar dil-āvīz
Ḥalāvetde olanlar hem şeker-rīz

14. **hem:**
Mesnevi 9
Mısra: **11**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Ḥaḳīḳat ehli söyler hem ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat ehli fehm ider ḥaḳīḳat

15. **hem:**
Mesnevi 13
Mısra: **40**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Gözin açdırmadı evvel oyunda
Anı māt eyledi hem at oyunda

16. **hem:**
Mesnevi 16
Mısra: **3**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Saʿādet şemsiniñ hem māh-tābı
Fażīlet ehliniñ ʿāli-cenābı

17. **hem:**
Mesnevi 16
Mısra: **10**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Kelām-ı naẓm u neṯr içinde kāmil
Odur hem eşʿarı cümle efāżıl

18. **hem:**
Mesnevi 20
Mısra: **8**
Aynı zamanda.

Muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa irişseñ
Ezel üstādı ile hem görüşseñ

19. **hem:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden
ʿAşḳ durur bāb-ı Ḫudā'ya irgüren

20. **hem:**
Mesnevi 22
Mısra: **14**
"Ayrıca" anlamında bağlaç.

ʿAşḳ durur hem ḳaṭreyi ʿummān iden
ʿAşḳ durur derdi viren ʿāşıḳlara

21. **hem:**
Mesnevi 22
Mısra: **16**
"Ayrıca, üstelik " anlamında bağlaç.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

22. **hem:**
Mesnevi 24
Mısra: **5**
"Ayrıca" anlamında edat.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

23. **hem:**
Mesnevi 24
Mısra: **6**
Ayrıca, üstelik.

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

24. **hem:**
Mesnevi 25
Mısra: **1**
Aynı zamanda anlamında bağlaç.

Görindi hem baña bir kūh-ı ābād

25. **hem:**
Mesnevi 25
Mısra: **14**
"Ayrıca" anlamında edat.

İder hem ṣayd-ı murġāna ser-āġāz
Görindi anda hem āhū vü ceyrān

26. **hem:**
Mesnevi 25
Mısra: **15**
"Ayrıca" anlamında edat.

İder hem ṣayd-ı murġāna ser-āġāz
Görindi anda hem āhū vü ceyrān

27. **hem:**
Mesnevi 25
Mısra: **21**
Hem, ayrıca.

Gezer her kūşesinde rabb u gurgān
Ṣanevberler yücelmiş hem hevāya

28. **hem:**
Mesnevi 25
Mısra: **23**
Hem, aynı zamanda.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

29. **hem:**
Mesnevi 26
Mısra: **4**
Üstelik, bir de.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

30. **hem:**
Mesnevi 26
Mısra: **15**
"Ayrıca, üstelik " anlamında bağlaç.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

31. **hem:**
Mesnevi 29
Mısra: **19**
"Ayrıca, üstelik " anlamında bağlaç.

Oḳınur anda hem Ḳurʾān-ı ġarrā
Şeref virmiş durur ḥuffāẓ u ḳurrā

32. **hem:**
Mesnevi 29
Mısra: **27**
"Ayrıca, üstelik " anlamında bağlaç.

Ḳatı gürbüz durur hem evliyāsı
Ṣafā kānı durur hem aṣfiyāsı

33. **hem:**
Mesnevi 29

Mısra: **28**
"Ayrıca, üstelik " anlamında bağlaç.

Ḳatı gürbüz durur hem evliyāsı
Ṣafā kānı durur hem aṣfiyāsı

34. **hem:**
Mesnevi 29
Mısra: **32**
"Ayrıca, üstelik " anlamında bağlaç.

Ziyāde dil-güşā āb u hevāsı
Seḫā kānı durur hem aġniyāsı

35. **hem:**
Mesnevi 30
Mısra: **6**
Ayrıca.

Semāʿ-ı ḳudreti seyrān iderken
Bu seyrānımda hem imʿān iderken

36. **hem:**
Mesnevi 41
Mısra: **24**
Ayrıca, ilave olarak.

Oḳıdım Sūre-i-Feṯḥ'i dilinden
Açıldı ḥāl-i bīʿat hem elinden

37. **hem:**
Mesnevi 44
Mısra: **12**
"Aynı zamanda" anlamında bağlaç.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

hem dahı:

1. **hem daḫı:**
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"Hem de, üstelik" manasında anlamı güçlendirici ifade.

Kenārında daḫı hem rāġa vardı
Ḥirā Ṭaġı'nda buldı vuṣlatını

hemān:

1. **hemān:**
Mesnevi 10
Mısra: **2**
Hemen, o anda.

Çünki mirʾāt-ı dile münʿakis oldı ʿirfān
Görini geldi hemān ḥāl ü kemāl-i iḫvān

2. **hemān:**
Mesnevi 23
Mısra: **43**
Hemen.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

3. **hemān:**
Mesnevi 24
Mısra: **16**
Aynı, aynı şekilde.

Hemān bostānına benzer cinānıñ
Gül-istānında güller ġonceler heb

4. **hemān:**
Mesnevi 27
Mısra: **10**
Hemen.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

5. **hemān:**
Mesnevi 27
Mısra: **60**
Derhâl, çabucak anlamında zarf.

Güzellerden birini görse çeşmim
Hemān lerzān olurdı cümle cismim

hem-çü:

1. **hem-çü:**
Mesnevi 13
Mısra: **15**
"Gibi" edatı.

Bilürdi mūsiḳārı hem-çü Dāvud
Elinden düşmez-idi ney ile ʿūd

hemīn:

1. **hemīn:**
Mesnevi 19
Mısra: **58**
Bütünüyle, tamamen ; sadece, yalnızca, tek.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

hem-sār olurdum:

1. **hem-sār olurdum:***-ur, -du, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Arkadaş olmak.

Ḫayāl-i gül-i ruḫıyla ḫār olurdum
Seḥerde bülbüle hem-sār olurdum

hep:

1. **hep:**
Mesnevi 11
Mısra: **48**
Bütün, tüm.

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḥāfıẓ gül ü ol bülbülidir

her:

1. **her:**
Mesnevi 13
Mısra: **42**
"Bütün, her bir" anlamlarında belgesiz sıfat.

Diyār-ı naẓma ṣaldı seyf-i berḳi
Aña fetḥ oldı her maʿnā-yı şarḳī

2. **her:**
Mesnevi 11
Mısra: **58**
Bütün.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

3. **her:**
Mesnevi 13
Mısra: **9**
"Bütün, her bir" anlamlarında belgesiz sıfat.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

4. **her:**
Mesnevi 9
Mısra: **14**
"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

5. **her:**
Mesnevi 22
Mısra: **69**
"Bütün, hepsi" anlamında belgisiz sıfat.

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

6. **her:**
Mesnevi 19
Mısra: **7**
"Bütün, hepsi" anlamında belgesiz sıfat.

Bend urup bāb-ı ḥisse her ādem
Seyr iderdi ḫayāl ile ʿālem

her ʿamelde:

1. **her ʿamelde:**-*de*
Mesnevi 27
Mısra: **93**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her iş.

Gözetmez ḫayr u şerri her ʿamelde
Olur fikri anıñ sırr u ḫalelde

her ān:

1. **her ān:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

2. **her ān:**
Mesnevi 29
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

Kimi naḳl-i eḥādīs etse her ān
İşidenler olurlar şād u ḫandān

3. **her ān:**
Mesnevi 37
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, daima.

Fenā-ı nefsi isterseñ kemā-kān
Cihād-ı ekber it yoluñda her ān

her bār:

1. **her bār:**
Mesnevi 27
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her seferinde, sürekli.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

2. **her bār:**
Mesnevi 35
Mısra: **27**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her seferinde, sürekli.

Bu rāzı ṣaḳladım derd-ile her bār
Derūnum ḥālini ṭuymadı aġyār

her bir:

1. **her bir:**
Mesnevi 20
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her bir.

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

her birine:

1. **her birine:**-*i, -n, -e-i, -ne*
Mesnevi 12
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her biri, tek tek, ayrı ayrı.

İderdi her birine biñ riʿāyet
Bu himmetle fażīlet buldı şöhret

her birisi:

1. **her birisi:**-*si*
Mesnevi 25
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her biri, hepsi.

Kūh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

her dem:

1. **her dem:**
Mesnevi 22
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma ola bahāne
Refīḳim ola her dem ʿaşḳ-ı ṣādıḳ

2. **her dem:**
Mesnevi 27
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

3. **her dem:**
Mesnevi 23
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

4. **her dem:**
Mesnevi 5
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, sürekli, daima.

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

her demde:

1. **her demde:**-*de*
Mesnevi 21
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

Ṣafā-yı ʿaşḳla her demde şavḳı

2. **her demde:**-*de*
Mesnevi 22
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

Beḳā-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'da zinde olsun
Ṣafā-baḫş ola her demde belāsı

3. **her demde:**-*de*
Mesnevi 2
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

Muḳarrerdür o dil Haḳḳ-ıla olmaḳ
Ser-i mü'min gibi her demde mīmi

4. **her demde:**-*de*
Mesnevi 13
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

Ḥudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAvnī

her gāh:

1. **her gāh:**
Mesnevi 27
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman.

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

her güftāra:

1. **her güftāra:**-*a*
Mesnevi 42
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her konuşmaya; bütün söyleşilere.

Ṣafā nūrıyla ḳalbiñ eyle enver
Kelāmıñ eyle her güftāra server

her ḥāli:

1. **her ḥāli:**-*i*
Mesnevi 32
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her durum. II Bütün tavır ve hareketler, yaşantı.

Eger maʿşūḳuñ olsa ḥāli mesʿūd
Görinür ʿāşıḳa her ḥāli maḥmūd

her ḳāl:

1. **her ḳāl:**
Mesnevi 2
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her söz.

Olup bālā-nişīn-i cümle aḳvāl
Mübārek ḳāl olur anıñla her ḳāl

her kese:

1. **her kese:**
Mesnevi 20
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herkes, hepsi, tümü.

Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʿināyet
Görinür her kese bir dürlü ḥālet

her ki:

1. **her ki:**
Mesnevi 40
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her kim ki.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā şod temām

2. **her ki:**
Gazel 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her kim ki.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

her kim:

1. **her kim:**
Mesnevi 2
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kim olursa olsun.

Ḫuşūşa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān

2. **her kim:**
Mesnevi 13
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kim olursa olsun.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

her kimse:

1. **her kimse:**
Mesnevi 2
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herkes.

Kemālī Ẕātını her kimse bilmez
Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrāk

her kişi:

1. **her kişi:**
Mesnevi 19
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Herkes.

Her kişi bir ḫayāle düşmiş-idi
Bunuñ emṡāli ḥāle düşmiş-idi

her kūşesinde:

1. **her kūşesinde:***-si, -n, -de*
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her köşesi, her yeri.

Gezer her kūşesinde rabb u gurgān
Ṣanevberler yücelmiş hem hevāya

her laḥẓada:

1. **her laḥẓada:***-da*
Mesnevi 19
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her zaman, her an, daima.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

her mekānı:

1. **her mekānı:**-*ı*
   Mesnevi 27
   Mısra: **54**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Her mekan, her yer.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

her ne:

1. **her ne:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **37**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Hangi.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

her nihāli:

1. **her nihāli:**-*i*
   Mesnevi 24
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Her fidan.

Nebātātı görinür dahı mevzūn
Seḫā deştine beñzer her nihāli

her nişānı:

1. **her nişānı:**-*ı*
   Mesnevi 32
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bütün eser, her alamet.

Kimiñ kim saʿd-ı ekber ola şānı
Saʿādetle görinür her nişānı

her ricāli:

1. **her ricāli:**-*i*
   Mesnevi 24
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bütün ileri gelen adamlar.

Ṭoyurur mīvesinden her ricāli
Ṣorarsañ mīve bostānını anıñ

her şāhında:

1. **her şāḫında:**-*ı, -n, -da*
   Mesnevi 24
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Her bir dal, bütün budak.

İder elḥānı her şāḫında murġān
Ṣalınur şān-ıla serv-i revānı

her varaḳdan:

1. **her varaḳdan:**-*dan*
   Mesnevi 20
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Her bir yaprak.

Oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı her varaḳdan
Bulur idüñ hidāyet feyż-i Ḥaḳ'dan

her yerde:

1. **her yerde:**-*de*
   Mesnevi 9
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Her yerde, her tarafta.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

hergiz:

1. **hergiz:**
Mesnevi 15
Mısra: **78**
Asla.

Maʿārif cāmesin giydi Ḥarīmī
Aña reşk itmedi hergiz Faḳīrī

hestī:

1. **hestīme:**-*m, -e*
Mesnevi 41
Mısra: **42**
Varlık. Var olma. Mevcudiyet.

Murād-ı cān u dil destime girdi
Fenā buldum bekā hestīme girdi

hestī ḳalmadı:

1. **hestī ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 15
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mevcudiyetinin kalmaması, varlığının bulunmaması; yok olmak.

Bu ʿālemde ayaġı çekdi Mestī
Anıñ-çün ḳalmadı devrānda hestī

hevā:

1. **hevāya:**-*y, -a*
Mesnevi 25
Mısra: **21**
Hava. ll gökyüzü.

Gezer her kūşesinde rabb u gurgān
Ṣanevberler yücelmiş hem hevāya

2. **hevā-y-ile:**-*y, -ile*
Mesnevi 44
Mısra: **1**
İstek, arzu, heves, meyil. II Aşk, sevgi, tutkunluk.

Hevā-y-ile görindi gerçi ḳālim

hevā-yı ʿaşḳ:

1. **hevā-yı ʿaşḳ:**
Mesnevi 44
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk arzusu.

Ḫudā bilür nicedir bunda ḥālim
Hevā-yı ʿaşḳ ider insānı bī-ḫod

hey'et-i ʿalāde:

1. **hey'et-i ʿalāde:**-*de*
Mesnevi 23
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce görünüş, en yüksek şekil,pek yüce suret II Yüce yapı.

Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde
Açılmış ol der-i iḥsāna beñzer

hīç:

1. **hīç:**
Mesnevi 27
Mısra: **87**
Yok denecek kadar az, zerre kadar.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

2. **hīç:**
Mesnevi 1
Mısra: **24**
Hiç.

Ḳarīn olursa bismillāh-ı ḥamdi
Görinmez hīç sözinde ʿahdi sehvī

3. **hīç:**
Mesnevi 1
Mısra: **21**
Asla, hiç.

Bidāyetsiz bulınmaz hīç nihāyet
Nihāyet tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet

4. **hiç:**
Mesnevi 15
Mısra: **56**
Asla" anlamında zarf.

İdüp rūşen cihānı Āfitābī
Ḥicāb olmadı aña hiç seḥābī

5. **hīç:**
Mesnevi 27
Mısra: **28**
"Asla" anlamında zarf.

Hīç etmezdi lebi Şīrīn'ini yād
Dil-i Vāmık'da olsa ʿaşkı peydā

6. **hīç:**
Mesnevi 27
Mısra: **67**
"Asla" anlamında zarf.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

7. **hîç:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
"Asla" anlamında zarf.

Velî derdimi bilmez idi hîç ferd

8. **hīç:**
Mesnevi 27
Mısra: **77**
"Asla" anlamında zarf.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḥāl-i meczūb cümle nāsa

9. **hīç:**
Mesnevi 35
Mısra: **8**
Asla, hiçbir şekilde, katiyen anlamında zarf.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Göñül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

10. **hīç:**
Mesnevi 41
Mısra: **50**
Asla, hiç, hiç bir zaman, katiyen.

Bu vaḥdetle görindi vuṣlat-ı yār
Gözümde ḳalmadı hīç rūy-ı aġyār

hīç-:

1. **hīç-ken:**-*ken*
Mesnevi 19
Mısra: **11**
Yok olan ya da yok denecek kadar küçük olan.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

hīç kimse:

1. **hīç kimse:**
Gazel 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hiç kimse, bir kişi bile.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

ḥicāb olmadı:

1. **ḥicāb olmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 15
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Deyim**
Perdelemek, engel olmak,örtmek, kapatmak.

İdüp rūşen cihānı Āfitābī
Ḥicāb olmadı aña hiç seḥābī

2. **ḥicāb olmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Perdelemek, örtmek, kapatmak, engel olmak.

Ḥicāb olmadı ẕerre gök seḥābı
Cihān bāġına ṣaldı çünki pertev

hicrān:

1. **hicrān:**
Mesnevi 28
Mısra: **4**
Ayrılık, ayrılık acısı.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı
Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı

hidāyet:

1. **hidāyetden:**-*den*
Mesnevi 45
Mısra: **1**
Hak yolu, doğru yol.

Hidāyetden dilerseñ nūr-ı vāfī

2. **hidāyet:**
Mesnevi 20
Mısra: **17**
Kurtuluş, doğru yol, hak yolu.

Hidāyet reh-ber olmasa ʿibāda
Bu iki ḥālet eyler anı meftūn

hidāyet bulur idüñ:

1. **hidāyet bulur idüñ:**-*ur, - i, -düñ*
Mesnevi 20
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yolu bulmak.

Oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı her varaḳdan
Bulur idüñ hidāyet feyż-i Ḥaḳ'dan

hidāyet ḳıl:

1. **hidāyet ḳıl:**
Mesnevi 22
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yolu gösterme, hakka sevketme.

Olayın derdle mahzūnı anıñ
Baña vir ʿaşḳ-ı bāḳī ḳıl hidāyet

hidāyet virdi:

1. **hidāyet virdi:**-*di*
Mesnevi 41

Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kurtuluşa, doğru yola iletmek.

Aña teslīm-ile etdim inābet
Baña irşādla virdi hidāyet

hidāyet yolı:

1. **hidāyet yolı:**-*ı*
Mesnevi 39
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğruluğa, hakka erişme usulü.

Hidāyet yolı mürşidsiz bulınmaz
Ḫudā ḥaḳḳı hüdā ansız bulınmaz

ḥıfẓ eyler:

1. **ḥıfẓ eyler:**-*r*
Mesnevi 3
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Korumak, saklamak, muhafaza etmek.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

ḥikāyāt ü ḳışaş:

1. **ḥikāyāt ü ḳışaş:**
Mesnevi 16
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hikâyeler ve kıssalar.

Ḫikāyāt ü ḳışaş ʿālemde çoḳdur
Velī bu ḳıṣṣadan aḳṣāṣı yoḳdur

ḥikāyet:

1. **ḥikāyet:**
Mesnevi 21
Mısra: **2**
Hikaye etmek, anlatmak, nakletmek.

Ḥikāyet içre anı bulmamışdım
Oḳuyınca bu ḥāli eyledim ḫôş

ḥikmet:

1. **ḥikmet:**
Mesnevi 18
Mısra: **29**
Hakikat sırrı, bilgelik, öz.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

2. **ḥikmetden:**-*den*
Mesnevi 32
Mısra: **9**
Hakikat sırrı, bilgelik.

Eger olduñsa ḥikmetden ḫaber-dār
Bilürsün nūr-ı rūḥuñ ḥālin ey yār

hikmet-:

1. **ḥikmet-ile:**-*ile*
Mesnevi 19
Mısra: **50**
Hakikat sırrı ile.

Ġuncla gülse ġonceler açılur
Söylese ḥikmet-ile dür ṣaçılur

hikmet şarābı:

1. **ḥikmet şarābı:**-*ı*
Mesnevi 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilgelik şarabı.

Anı mest eylemiş ḥikmet şarābı
Kelām-ı Ḥaḳ'dan almış bu kitābı

ḫilāfet bula:

1. **ḫilāfet bula:**-*a*
Mesnevi 38
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Halifelik bulmak; hükümdarlık bulmak.

Fuʿādī mürde ḳıl cālūt-ı nefsi
Ḫilāfet bula tā Dāvud-ı rūḥuñ

ḫilāfet taḫtına:

1. **ḫilāfet taḫtına:**-*n, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hükümdarlık tahtı.

Ḫilāfet taḫtına geçti o server
Mehābetle ʿÖmer-veş açdı kişver

ḫilim:

1. **ḫilim:**
Mesnevi 15
Mısra: **41**
Huy yumuşaklığı, yumuşak huyluluk, öfke ve hiddet gerektiren durumlarda kendini yenerek sâkin ve serinkanlı olma.

Ḫilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

ḫimāriyyet:

1. **ḫimāriyyet:**
Mesnevi 32
Mısra: **38**
Eşeklik.

Olur şehvet ile nefsine tābiʿ
Ḫimāriyyet olur rūḥına mānīʿ

himmet:

1. **himmetle:**-*le*
Mesnevi 12
Mısra: **14**
Lütuf, kerem. ‖ *Manevî yardım.*

İderdi her birine biñ riʿāyet
Bu himmetle fażīlet buldı şöhret

ḫirā ṭaġı'na:

1. **ḫirā ṭaġı'na:**-*n, -a*
Mesnevi 25
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mekke'ye üç mil mesafede Arafat dağlarına yakın bir dağın adıdır.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḫirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

ḫirā ṭaġı'nda:

1. **ḫirā ṭaġı'nda:**-*n, -da*
Mesnevi 26
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mekke'ye üç mil mesafede Arafat dağlarına yakın bir dağın adıdır.

Kenārında daḫı hem rāġa vardı
Ḫirā Ṭaġı'nda buldı vuṣlatını

ḫırmen-i gül:

1. **ḫırmen-i gül:**
Mesnevi 19

Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gül harmanı.

Döşegin cismi etdi ḫırmen-i gül
Yaṣduġın zülfi ravża-i sünbül

ḫırz:

1. **ḫırza:**-*a*
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Nazar muskası. II Koruma, korunma.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḫırza ḳādir

ḫışāl-ı ḫūyla:

1. **ḫışāl-ı ḫūyla:**-*la*
Mesnevi 13
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel hasletler,yaratılış huyları.

Biri şeh-zādelerden nāmı Ḳorḳud
Ḫışāl-ı ḫūyla ʿālemde maḥmūd

hiṭābı irişen:

1. **ḫiṭābı irişen:**-*en-ı*
Mesnevi 23
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sözü birine veya birilerine yöneltmek, seslenmek.

Daḫı hātifden irişen ḫiṭābı
Bu ilhāma terettüb etdi rūḥum

hızır-veş:

1. **ḫızır-veş:**
Mesnevi 18
Mısra: **8**
Hızır (a.s.) gibi.

Kemāl-i feyż-i Ḥaḳ irişe ol ān
Ḫızır-veş bula rūḥum āb-ı ḥayvān

hôş eyledim:

1. **ḫôş eyledim:**-*di, -m*
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rahatlık vermek, mutlu etmek. ‖ Avutmak.

Ḫikāyet içre anı bulmamışdım
Oḳuyınca bu ḥāli eyledim ḫôş

hūb kişver:

1. **ḫūb kişver:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel memleket.

Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher
Ki yaʿnī Ḳaṣtamōnī ḫūb kişver

hubb:

1. **ḫubbıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 5
Mısra: **3**
Sevgi, aşk.

Anıñ ḫubbıyla cānım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

hüccet gerekdir:

1. **ḥüccet gerekdir:**-*dir*
Mesnevi 32
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delil gerek, belge, senet lazım.

Gerekdir ʿāşıḳıñ ṣıdḳına ḥüccet
Ki olmaya aña kiẕb-ile töhmet

<u>ḥüccet yazılur:</u>

1. **ḥüccet yazılur:**-*ıl, -ur*
Mesnevi 1
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Delil oluşturmak, kanıtlamak, belgelemek.

İki şāhidler itdükde şehādet
Yazılur iẖtitām-ı ḳāle ḥüccet

<u>ḫudā:</u>

1. **ḫudā'ye:**-*ye*
Mesnevi 3
Mısra: **10**
Allah (c.c.), Cenâbıhak.

İrilür sāyesinde ol Ḫudā'ye
Bulan oldur cihān içinde cānı

2. **ḫudā:**
Mesnevi 13
Mısra: **1**
Allah (c.c.), Cenâbıhak.

Ḫudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAvnī

3. **ḫudā:**
Mesnevi 11
Mısra: **56**
Allah.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

4. **ḫudā'ye:**-*y, -e*
Mesnevi 23
Mısra: **47**
Allah.

Dil ü cānım ṣafādan oldı pür-şād
Tevekkül eyledim ol dem Ḫudā'ye

5. **ḫudā:**
Mesnevi 3
Mısra: **23**
Allah, yüce yaratıcı.

Beşikdeyken aña olmışdı dāye
Ḫudā günden daḫı ḥıfẓ eyler anı

6. **hudā:**
Mesnevi 13
Mısra: **47**
Allah, yüce yaratıcı.

Hudā virdi aña ʿömr-i ṭavīli
Firāsetle daḫı ʿilm-i ḫazīni

7. **ḫudā:**
Mesnevi 24
Mısra: **22**
Allah, Cenabıhak.

Ḫudā etmiş ḳamusın bunda iẓhār

8. **ḫudā'dan:**-*dan*
Mesnevi 32
Mısra: **33**
Allah, Tanrı.

Anı ʿaşḳı ıraġ eyler Ḫudā'dan
Iraġ olur daḫı feyż ü hüdādan

9. **hüdā:**
Mesnevi 39
Mısra: **30**
Hidayet, doğru yol.

Hidāyet yolı mürşidsiz bulınmaz
Ḫudā ḥaḳḳı hüdā ansız bulınmaz

10. **ḫudā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 44
Mısra: **27**
Allah (c.c.), Cenâb-ı Hak.

Ṣıfātında tecellī ḳıldı ẕātı
İrilmezken Ḫudā'ya keşret-ile

hudā':

1. **ḫudā'yı:**-*yı*
Mesnevi 18
Mısra: **28**
Allah (c.c.), Cenâbıhak.

O ḥāletde oḳıdım işbu cāyı
Zebān-ı ḥālle añladım Ḫudā'yı

hudā bilür:

1. **ḫudā bilür:**
Mesnevi 44
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah bilir. II Allah'ı tanık göstererek ifadeyi güçlendirmek için kullanılan pekiştirme sözü.

Ḫudā bilür nicedir bunda ḥālim
Hevā-yı ʿaşḳ ider insānı bī-ḫod

ḫudā hādī:

1. **ḫudā hādī:**
Mesnevi 37
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yolu gösteren Allah, Hidayet eden Allah.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ durur ki gerçi düşvār
Ḫudā hādī durur rāhına düş var

hudā ḥakkı:

1. **ḫudā ḥaḳḳı:**
Mesnevi 39
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah hakkı.

Hidāyet yolı mürşidsiz bulınmaz
Ḫudā ḥaḳḳı hüdā ansız bulınmaz

hudā nūrıyla:

1. **ḫudā nūrıyla:**-*y, -la*
Mesnevi 30
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'ın nuru.

Güşād etdi Ḫudā nūrıyla çeşmim
O bāġı seyre geldi cān u cismim

hüdālar buldum:

1. **hüdālar buldum:**-*du, -m*
Gazel 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hidayet bulmak, doğru yola ulaşmak.

ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar buldum

Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde
ṣafā

<u>ḫudā'nıñ ʿavni:</u>

1. **ḫudā'nıñ ʿavni:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
   Allah'ın yardımı.

Ḫudā'nıñ ʿavni aña reh-ber oldı
Ḳamu ʿālem aña fermān-ber oldı

<u>ḫudā'nıñ yolına:</u>

1. **ḫudā'nıñ yolına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 39
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'ın yoluna; Allah'ın rızasını kazanmak için gidilen yol.

Olur iseñ eger Ferhād-ı reh-bīn
Yolına vir Ḫudā'nıñ cān-ı Şīrīn

<u>ḫudā'ye irişür:</u>

1. **ḫudā'ye irişür:**-*ür*
   Mesnevi 32
   Mısra: **30**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'a ulaşır, erişir.

Ḥaḳīḳīye varır ʿaşḳ-ı mecāzī
Ḫudā'ye irişür nāz u niyāzi

<u>ḫudā-yı ḳādir:</u>

1. **ḫudā-yı ḳādir:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Her şeye kadir olan Allah; (tas.) Her şeye gücü yeten, kuvvet ve kudretine hiçbir sınır olmayan Allah.

Ḫudā-yı Ḳādir ü Ḫallāḳ-ı Ādem
Saʿādetle kimin ḳıldı mükerrem

<u>ḫudā'yı ṣıdḳla sevse:</u>

1. **ḫudā'yı ṣıdḳla sevse:**-*se*
   Mesnevi 39
   Mısra: **11**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'a temiz kalplilik ve sadakatle gönül vermek.

Ḫudā'yı ṣıdḳla sevse bir ādem
Gedā-y-iken olur ol şāh-ı aʿlem

<u>ḫuffāẓ u ḳurrā:</u>

1. **ḫuffāẓ u ḳurrā:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Hafızlar ve Kur'ân okuyucuları.

Oḳınur anda hem Ḳurʾān-ı ġarrā
Şeref virmiş durur ḫuffāẓ u ḳurrā

<u>hükümet iderler:</u>

1. **ḫükümet iderler:**-*er, -ler*
   Mesnevi 29
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Yönetmek, idare etmek.

ʿİlim kānı ḳużāt-ı ehl-i ʿiffet
Faḳāḥet ile iderler ḫükümet

<u>hümā:</u>

1. **hümāyı:**-*y, -ı*
   Mesnevi 19

Mısra: **66**
Talih kuşu.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

hümāmī:

1. **hümāmī:**
Mesnevi 15
Mısra: **73**
Sultân II. Murâd devri şairlerinden Hümâmî, İzniklidir. İlim ehli, kâmil, fazıl, marifetli ve idrâk sahibi bir zattır. Bilinen tek eseri Sî-nâme'sidir.

Diyār-ı naẓma geldikde Hümāmī
Belāġat mülkine virdi niẓāmı

ḥürmet:

1. **ḥürmetinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 25
Mısra: **10**
Hürmet, saygınlık, saygı.

Ḳubeys Ṭaġı'na beñzer ḥürmetinde
Ḳaya baḳar ḳayalar bāşırına

hūş:

1. **hūşı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **2**
Akıl, fikir.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Şatanlar işbu bāzār içre hūşı

ḫüseynī:

1. **ḫüseynī:**
Mesnevi 15
Mısra: **61**
Kanuni Sultan Süleyman devri Rumeli şairlerindendir.

Belā deştini görmedi Ḫüseynī
Belā görmez olan ḳalbinde zeyni

hūş-ı ḥaḳīḳat:

1. **hūş-ı ḥaḳīḳat:**
Mesnevi 9
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek fikir, zekâ.

Kimiñ ẕātında var hūş-ı ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat işidir gūş-ı ḥaḳīḳat

ḥüsn:

1. **ḥüsnle:**
Gazel 1
Mısra: **1**
Güzellik.

Ḥüsnle Mıṣr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

2. **ḥüsninden:**-*in, -den*
Mesnevi 27
Mısra: **35**
Güzellik.

Gider idi ḫayāl-i Leylī andan
Zelīḫā görse ḥüsninden telaṭṭuf

hüsn ü dil'inden:

1. **ḥüsn ü dil'inden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 15
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Lami Çelebi'nin İranlı şair

Fettâhî'nin aynı adlı alegorik eserinin çevirisi olup manzum-mensur karışık olan eseridir.

Bilindi Lāmiʿī Ḥüsn ü Dil'inden
İçenler mest olur anıñ ṣuyından

ḥüsn-i ṣūret:

1. **ḥüsn-i ṣūret:**
Mesnevi 30
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüz güzelliği.

Ḳader çerḫin çevürdi dest-i ḳudret
Getürdi bu diyāra ḥüsn-i ṣūret

ḥüsn-i yūsuf:

1. **ḥüsn-i yūsuf:**
Mesnevi 27
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Yusuf'un güzelliği.

Görinmezdi gözine ḥüsn-i Yūsuf
Kitāb-ı ḥüsninüñ yoḳdur miṯāli

huṣūṣ:

1. **ḫuṣūṣa:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **28**
Özellikle.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān

hüveydā:

1. **hüveydā:**
Mesnevi 18
Mısra: **2**

Belli, besbelli, açık, apaçık, aşikâr.

Mükerrer şeb-be-şeb ḳıldıydı gūyā
Ne şeb nūr-ı vücūd-ı Ḥaḳ hüveydā

hüveydā oldı:

1. **hüveydā oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ortaya çıkmak, belli olmak, görülmek.

Fenā ile görindi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

ḥvāb:

1. **ḫvāb:**
Mesnevi 19
Mısra: **77**
Uyku.

Ḫvāb içinde uyandı ġafletden
Şāhid-i maʿni gördi ṣūretden

2. **ḫvāb:**
Mesnevi 27
Mısra: **53**
Uyku. II Rüya.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

ı/i:

1. **iseñ:**-*se, -ñ*
Mesnevi 7
Mısra: **6**
"İmek" ek fiilinin şart çekimi.

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

2. **idi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **9**
"i-" ek-fiilinin görülen geçmiş zaman çekimi.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

3. **iseñ:**-*se, -ñ*
Mesnevi 23
Mısra: **42**
"İmek" ek fiilinin şart çekimi.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

ʿibād:

1. ʿ**ibāda:**-*a*
Mesnevi 20
Mısra: **17**
Kullar.

Hidāyet reh-ber olmasa ʿibāda
Bu iki ḥālet eyler anı meftūn

ibḳā eyle:

1. **ibḳā eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sürekli, kalıcı kılmak.

Beḳā ʿaşḳıyla cānım eyle ibḳā
Baña mir'āt-ı ʿaşḳı eyle manẓer

ʿibret-:

1. ʿ**ibret-ile:**-*ile*
Mesnevi 20
Mısra: **21**
Ders alma, uyarıcı ders.

Cehāletle ḳalur maḥcūb u maḥzūn
Kitābımı oḳursañ ʿibret-ile

iç:

1. **içürdi:**-*ür, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **34**
Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

Elim aldı beni yerden götürdi
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'dan cām içürdi

2. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Bir cismin sınırları arasında bulunan kısım, dâhil.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

3. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Dahilinde, içinde, +dA. II Bütününde.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

4. **içinde:**-*in, -de*
Mesnevi 16
Mısra: **9**
Bir şeyin iç kısmı,içi; içindeki, dâhil olan.

Kelām-ı naẓm u neṯr içinde kāmil
Odur hem eşʿarı cümle efāżıl

5. **içenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 17
Mısra: **2**
İçme eylemini yapan (kişi).

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

6. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 19
Mısra: **73**
... ile dolu bir biçimde.

Gözleri ḫāb içinde dil-i bīdār
ʿAḳlı ser-mest-i bāde-i dil-dār

7. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 19
Mısra: **77**
-da/-de, içinde.

Ḫvāb içinde uyandı ġafletden
Şāhid-i maʿni gördi ṣūretden

8. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 22
Mısra: **23**
-da/-de, içinde.

Cihānı çeşmi görmez mi<u>s</u>l-i nerges
Bu ḥāl içinde kişi ʿāşıḳ olmaḳ

9. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **18**
-da/-de, içinde.

Mi<u>s</u>āl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

10. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **30**
Arasında, içinde.

İçinde var mıdır bir şāh-ı ʿālī
Görinür rifʿatiyle kām-rāne

11. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 27
Mısra: **53**
Da/-de, içinde.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

12. **içinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 29
Mısra: **1**
Arasında, İçerisinde.

Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher
Ki yaʿnī Ḳaṣṭamōnī ḫūb kişver

13. **içinde:**-*in, -de*
Mesnevi 43
Mısra: **5**
(Bir şeyin iç kısmı,içi) İçindeki, dâhil olan.

Mişkāt-ı cān içinde yanmaġa mışbāḥ-ı dil
Şerīʿat u ṭarīḳat maʿrifet ü ḥaḳīḳat

14. **içinde:**-*in, -de*
Mesnevi 11
Mısra: **10**
İçinde, arasında.

Celālü’d-dīn ki Mevlānā-yı aʿlem
Ricālu’l-lāh içinde rūḥ-ı aʿẓem

15. **içenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 15
Mısra: **58**
İçme eylemini yapan (kişi).

Bilindi Lāmiʿī Ḥüsn ü Dil'inden
İçenler mest olur anıñ ṣuyından

<u>içerü girdim:</u>

1. **içerü girdim:**-*di, -m*
Mesnevi 23
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İçeri girmek, bir mekana dahil olmak.

Ḳapudan içerü girdim o cāye

<u>içinde:</u>

1. **içinde:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
Arasında, içinde.

Velāyetle nişān-ı ḫulḳda meşhūr
Ricāl-ullāh içinde daḫı meẕkūr

2. **içinde:**
Mesnevi 23
Mısra: **20**
Arasında, İçerisinde.

O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb
Der-i luṭf-ı Ḫudā gibi küşāde

<u>içre:</u>

1. **içre:**
Mesnevi 9
Mısra: **2**
İçinde, arasında.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı

2. **içre:**
Mesnevi 15
Mısra: **81**
İçinde, arasında.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

3. **içre:**
Mesnevi 17
Mısra: **8**
İçinde, arasında.

Rümūz-ı sırr-ı ʿirfān anda mevcūd
Anıñ-çün ehl-i ʿirfān içre maḥmūd

4. **içre:**
Mesnevi 19
Mısra: **27**
İçinde, arasında.

Bu keş̱īf içre ol nigār-ı laṭīf
Luṭf-la etdi çünki ḫāb-ı şerīf

5. **içre:**
Mesnevi 21
Mısra: **2**
İçinde, arasında.

Ḥikāyet içre anı bulmamışdım
Oḳuyınca bu ḥāli eyledim ḫôş

6. **içre:**
Mesnevi 29
Mısra: **39**
İçinde, arasında.

Bu şehr içre bulup neşv ü nemāyı
Daḫı buldum kemāl-ile ṣafāyı

7. **içre:**
Mesnevi 18
Mısra: **13**
İçinde.

Sarāy-ı kes̲ret içre şād u ḫurrem
Ṣafā-yı vaḥdet-ile ferd-i bī-ġem

8. **içre:**
Mesnevi 15
Mısra: **51**
-a/-e, içine.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

9. **içre:**
Mesnevi 11
Mısra: **8**
-da/-de, içinde.

Fenā sūḳına geldi çünki ʿAttār
Beḳā dükkānı içre etdi bāzār

10. **içre:**
Mesnevi 17
Mısra: **16**
İçinde.

Maʿānī maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ
Bu evṣāf-ıla ʿālem içre fāʿiḳ

11. **içre:**
Mesnevi 22
Mısra: **21**
...sırasında, ...esnasında.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

12. **içre:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
İçinde; -da/-de bağlacı.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

13. **içre:**
Mesnevi 11
Mısra: **6**
İçinde, -da/-de.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

14. **içre:**
Mesnevi 11
Mısra: **44**
"İçinde" arasında, -da/-de.

Anıñ-çün buldı ʿālem içre raġbet
Biri daḫı Sürūrī şeyḫ-i fāżıl

15. **içre:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
"İçinde" anlamında kullanılan bir ifade.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

<u>için:</u>

1. **için:**
Gazel 2
Mısra: **5**
"Amacıyla, maksadıyla" anlamlarındaki edat.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz feṯḥi içün baña verildi miftāḥ

id:

1. **iderler:**-*er, -ler*
Mesnevi 24
Mısra: **20**
Yapmak.

İderler ʿaşḳla ġulġul u feryād
Muḥaṣṣal bāġ-ı ʿālemde ne ki var

2. **iderdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **43**
Etmek, söylemek.

Gözim açdum ol uyḫudan uyandım
İderdim rūz şeb āh-ile zārı

3. **ider:**-*er*
Mesnevi 27
Mısra: **88**
Etmek, yapmak.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

4. **iderdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 28
Mısra: **11**
Etmek, söylemek.

İderdim rūz şeb āh ile zārī
Baña göstermege yārimi Bārī

idrāk olınmaz:

1. **idrāk olınmaz:**-*ı, -n, -maz*
Mesnevi 2
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anlaşılmak, kavranmak.

Kemālī Ẕātını her kimse bilmez
Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrāk

ifnā eyle:

1. **ifnā eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öldürmek, yok etmek.

Gider ṣoñında ʿaşḳ-ı mā-sivāyı
Bu ʿaşḳ-ıla vücūdum eyle ifnā

ifşā eyleyen:

1. **ifşā eyleyen:**-*y, -en*
Mesnevi 22
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açığa vurmak, açıklamak; herkese yaymak.

ʿAşḳ durur esrārı ifşā eyleyen

īhām:

1. **īhāmen:**-*en*
Diğer 2
Mısra: **6**
İki anlamlı kelimelerden en az kullanılanı bilerek kullanma.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

ihamen ve işāreten:

1. **ihamen ve işāreten:**-*en*
Diğer 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İma ederek ve çağrışımda bulunarak.

baʿžınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿžınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

<u>iḥsān:</u>

1. **iḥsāna:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **36**
Cömertlik, lutuf‖ bağış, hediye.

Naẓar ile ola iḥsāna lāyıḳ
Yemīnimden baña oldı işāret

<u>iḫtitām-ı ḳāle:</u>

1. **iḫtitām-ı ḳāle:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **-**
Sözü bitirmek, sözü sonlandırmak, söze son vermek, söze nokta koymak.

İki şāhidler itdükde şehādet
Yazılur iḫtitām-ı ḳāle ḥüccet

<u>iki:</u>

1. **iki:**
Mesnevi 1
Mısra: **25**
Birden sonra gelen sayı, sayı sıfatı.

İki şāhidler itdükde şehādet
Yazılur iḫtitām-ı ḳāle ḥüccet

2. **ikisi:**-*si*
Mesnevi 11
Mısra: **24**
Her ikisi de.II Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî ile Ṣadrü'd-dīn-i Konevi.

İkisi bir kemāl-i maʿnevīde
ʿĀṣıḳ Paşa biri de ḳutb-ı ʿuṣṣāḳ

3. **ikinci:**-*nci*
Mesnevi 15
Mısra: **16**
İki sayısının sıra sıfatı.

Giricek cennet-i ḳalbe Cinānī
İkinci oldı aña rūḥ-ı <u>s</u>ānī

4. **iki:**
Mesnevi 27
Mısra: **22**
"İki" sayı sıfatı.

İki rādır iki ebrū-yı çīni
Cemālinden anuñ yek dāne ḫāli

5. **iki:**
Mesnevi 27
Mısra: **22**
"İki" sayı sıfatı.

İki rādır iki ebrū-yı çīni
Cemālinden anuñ yek dāne ḫāli

<u>iki bāliyle:</u>

1. **iki bāliyle:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 23
Mısra: **26**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki kanat.

İki bāliyle şankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

iki çeşmim:

1. **iki çeşmim:**-*im*
Mesnevi 27
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki göz.

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

iki ḥālet:

1. **iki ḥālet:**
Mesnevi 20
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki durum, iki hâl II Sufîlerin vecd hali, coşku.

Hidāyet reh-ber olmasa ʿibāda
Bu iki ḥālet eyler anı meftūn

2. **iki ḥālet:**
Mesnevi 32
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki durum, iki hâl II Sufîlerin vecd hali, coşku.

Dil ü cāndan anı oldum müşāhid
İki ḥālet bu ṣıdḳa oldı şāhid

iki hilāl:

1. **iki hilāl:**
Mesnevi 19
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki hilâl. || Sevgilinin kaşları.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

iki nūr:

1. **iki nūr:**
Mesnevi 41
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İki nur, iki ışık. II Şerî'at ve tarîkat.

Görindi bana çünki bu iki nūr
Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr

ikisi de:

1. **ikisi de:**
Mesnevi 26
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ikisi de.

Kemāl ehline ṭaġ üsti olur bāġ
İkisi de kemāl ehline yeksān

ilāhī:

1. **ilāhī:**
Mesnevi 22
Mısra: **56**
Ey Allah'ım!.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳa bende ḳıl İlāhī
Fuʾādī bendeñi ṣāfī-dil eyle

2. **ilāhī:**
Mesnevi 5
Mısra: **1**
Allah'ım.

Ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün yā İlāhī
Perīşān ḥālime eyle nigāhı

3. **ilāhī:**
Mesnevi 22
Mısra: **55**
Ey Allah'ım!.

Beni ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle
Beni ʿaşḳ-ıla bīnā ḳıl İlāhī

ile:

1. **ile:**
Gazel 1
Mısra: **7**
Kelimenin sonuna geldiğinde birliktelik, işteşlik, beraberlik, araç, sebep veya durum anlatan cümleler yapmaya yarar.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

2. **ile:**
Mesnevi 13
Mısra: **65**
İle bağlacı.

Görinürdi maʿārif ile şānı
Ṣafā vü ʿayşla geçdi demānı

3. **ile:**
Mesnevi 15
Mısra: **50**
İle bağlacı.

Bulup bu feyż-i Raḥmān-ı Raḥīmī
Kerem ḥāli ile buldı Kerīm'i

4. **ile:**
Mesnevi 15
Mısra: **79**
Bağlama edatı,ile, bilikte, beraber.

Cefā nārı ile yandıḳda Āhī
'Urūc etdi göge dūd-ı siyāhı

5. **ile:**
Mesnevi 14
Mısra: **2**
" -dAn dolayı, etkisiyle" anlamlarında bağlama edatı.

Bu sulṭān devrine düşdi maḳāle
Bunuñ sırrı ile irdim nevāle

6. **ile:**
Mesnevi 11
Mısra: **41**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Gül-āb-ı verd-i Ḥaḳ'dan sükker ezdi
Vilādet ile mi'rācında el-ḥaḳ

7. **ile:**
Mesnevi 13
Mısra: **77**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

İrişdi ceẕbe ile sırr-ı Ḥaḳḳ'a
Kemā-kān oldı maẓhar birr-i Ḥaḳḳ'a

8. **ile:**
Mesnevi 19
Mısra: **76**
" İle" bağlacı.

Sīne deffāf oldı cān raḳḳāṣ
Derd-i dil-dār ile ṣohbet-i ḫāṣ

9. **ile:**
Mesnevi 20
Mısra: **8**
" İle" bağlacı.

Muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa irişseñ
Ezel üstādı ile hem görüşseñ

10. **ile:**
Mesnevi 23
Mısra: **36**
" birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Naẓar ile ola iḥsāna lāyıḳ
Yemīnimden baña oldı işāret

11. **ile:**
Mesnevi 26
Mısra: **9**
"İle" bağlacı.

Daḫı buldı nübüvvet devletini
Nübüvvet ile itdi ehl-i vaḥdet

12. **ile:**
Mesnevi 27
Mısra: **2**
" -dAn dolayı, etkisiyle" anlamlarında bağlama edatı.

Ġam-ı Leylī ile geh bāġa düşdi
İdüp bāġ-ıla ṭaġı cümle ḥayrān

13. **ile:**
Mesnevi 27
Mısra: **52**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

14. **ile:**
Mesnevi 35
Mısra: **21**
" birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Fenā ile görindi baña dünyā
Beḳā ḥāli baña oldı hüveydā

15. **ile:**
Mesnevi 37
Mısra: **24**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Seniñ maʿşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳī
Seḳāhüm ile olur saña sāḳī

16. **ile:**
Mesnevi 41
Mısra: **11**
" İle" bağlacı.

Fenā ṣuveri ile şānı bāḳī
Beḳā-ı maʿneviyle cānı bāḳī

17. **ile:**
Mesnevi 41
Mısra: **15**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

18. **ile:**
Mesnevi 41
Mısra: **16**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

19. **ile:**
Mesnevi 41
Mısra: **46**
" birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yārı

20. **ile:**
Mesnevi 41
Mısra: **61**
" İle" bağlacı.

Bilürse farḳ-ı evvel ile cemʿi
Daḫı cemʿ-ile ḥāl-i cemʿ-i cemʿī

21. **ile:**
Mesnevi 42
Mısra: **6**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Şühūd-ıla bilüp ḥāl ü maḳāmıñ
Kemāl ehli ile olsun kelāmıñ

22. **ile:**
Mesnevi 44
Mısra: **18**
" Birlikte, beraber" anlamlarında edat.

Mecāzī güfte ile ḳāʿil iken
Der-i mürşide dil efgende oldı

23. **ile:**
Mesnevi 11
Mısra: **28**
" İle" bağlacı.

Ezel-i ḥayy ile maʿşūk-ı Ḥak'dır
Kitābında yazupdur ḥāl-i ʿaşḳı

24. **iledir:**-*dir*
Mesnevi 20
Mısra: **18**
"Beraber, birlikte" anlamlarında kullanılan bir edat.

İledir nefs anı kibr ü ġubâda

ilhām:

1. **ilhāma:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **11**
Allah tarafından kalbe gelen mâna.

Daḫı hātifden irişen ḫiṭābı
Bu ilhāma terettüb etdi rūḥum

ilhām-ı tābın:

1. **ilhām-ı tābın:**-*ın*
Mesnevi 11
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalbe gelen mânanın parlaklığı.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

ʿilim esrārını:

1. **ʿilim esrārını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 15
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim sırrını,bilme sırrı.

ʿİlim esrārını ṣaḳladı Rāzī
Ḥaḳīḳat buldı ḳalmadı mecāzī

ʿilim kānı:

1. ʿ**ilim kānı:**-*ı*
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilim kaynağı, bilgi menbağı.

ʿİlim kānı ḳużāt-ı ehl-i ʿiffet
Faḳāḥet ile iderler ḥükūmet

illā:

1. **illā:**
Mesnevi 26
Mısra: **14**
Ancak, fakat.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

ille:

1. **ille:**
Mesnevi 23
Mısra: **34**
Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, illa.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

ʿilm:

1. ʿ**ilmiyle:**-*i, -yle*
Mesnevi 4
Mısra: **9**
Bilme, bilgi.

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOṣmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

ʿilm ü ʿirfān:

1. ʿ**ilm ü ʿirfān:**
Mesnevi 13
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ilim ve irfan.

Biri Sulṭān Murād sırr-ı Selīm Ḫān
Vücūdında var-ıdı ʿilm ü ʿirfān

2. ʿ**ilm ü ʿirfān:**
Mesnevi 13
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim ve irfan II Zahir ve batın bütün ilimler.

Diyār-ı ʿilm ü naẓma oldı sulṭān
Vezīri oldı anıñ ʿilm ü ʿirfān

ʿilm u ʿirfānında:

1. ʿ**ilm u ʿirfānında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim ve irfan II Zahir ve batın bütün ilimler.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir ehli vāfir
Ḳamusı ʿilm u ʿirfānında māhir

ʿilm-i ʿalīmi:

1. ʿ**ilm-i ʿalīmi:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **16**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim sahibinin bilgisi.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

ʿilm-i ḥaḳḳ'ı:

1. ʿ**ilm-i ḥaḳḳ'ı:**-*ı*
Mesnevi 20
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın ilmi, bilgisi.

Oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı her varaḳdan
Bulur idüñ hidāyet feyż-i Ḥaḳ'dan

2. ʿ**ilm-i ḥaḳḳ'ı:**-*ı*
Mesnevi 20
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın ilmini.

Kitābından oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı
Kemā-kān ḫatm ider-idüñ ʿaşḳı

ʿilm-i ḥaḳḳ-ıla:

1. ʿ**ilm-i ḥaḳḳ-ıla:**-*ıla*
Gazel 2
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
Allah'ı bilme.

ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar buldum
Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde ṣafā

ʿilm-i ḫazīni:

1. ʿ**ilm-i ḫazīni:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saklı bilgi,gizli ilim.

Hudā virdi aña ʿömr-i ṭavīli
Firāsetle daḫı ʿilm-i ḫazīni

ʿilm-i vāfī:

1. ʿ**ilm-i vāfī:**
Mesnevi 20
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeterli ilim, yeterli bilgi.

Saña taʿlīm ideydi ʿilm-i vāfī
Bulurduñ bu ʿilimde ḥāl-i kāfī

īmān iden:

1. **īmān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İman etmek, kuvvetle inanmak.

ʿAşḳ durur aʿrefe īmān iden
ʿAşḳ durur ṣāfī Celāl-ile Cemāl

imʿān iderken:

1. **imʿān iderken:**-*er, -ken*
Mesnevi 30
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İman etmek, kuvvetle inanmak.

Semāʿ-ı ḳudreti seyrān iderken
Bu seyrānımda hem imʿān iderken

ʿimāret etdi:

1. ʿ**imāret etdi:**-*di*
Mesnevi 12

Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir yeri bayındır ve mamur etme.

Diyār-ı naẓmı ol etdi ʿimāret
Daḥı ebyātına virdi zīnet

īn cā:

1. **īn cā:**
Mesnevi 40
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En yüksek yer, en yüksek makam.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā şod temām

īn maḳām:

1. **īn maḳām:**
Mesnevi 40
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En yüksek makam, mevki.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā şod temām

ināḇet etdim:

1. **ināḇet etdim:**-*di, -m*
Mesnevi 41
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tevbe edip Allah'a yönelmek; Hakka tâbi bir mürşide bağlanmak. II Bir mürşidden el alıp yerine geçmek.

Aña teslīm-ile etdim ināḇet
Baña irşādla virdi hidāyet

ʿināyet:

1. ʿ**ināyet:**
Mesnevi 39
Mısra: **33**
İyilik, yardım, lütuf, ihsan.

Delīl oldı baña Ḥaḳ'dan ʿināyet
Açıldı rāh-ı Ḥaḳ'da bāb-ı himmet

infāḳ etdikde:

1. **infāḳ etdikde:**-*dik, -de*
Mesnevi 15
Mısra: **69**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah yolunda, malını harcama, sarfetme; besleme; yardım etme.

Maʿārif niʿmetin etdikde infāḳ
Bularıñ ercmendi oldı İsḥaḳ

iñle:

1. **iñlediler:**-*di, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **10**
Ah etmek, sızlanmak, içli içli sesler çıkarmak.

Ṭuṭī-i sükker-ile söylediler
Daḫı ḳumrīler-ile iñlediler

inneke leʿalā ḫuluḳın ʿaẓīm:

1. **inneke leʿalā ḫuluḳın ʿaẓīm:**-*a*
Diğer 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Ayet**
Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin.

Kālallāhu teʿālā İnneke leʿalā ḫuluḳın ʿaẓīm

in-şāʿ-allāh:

1. **in-şāʿ-allāh:**
Mesnevi 2
Mısra: **2**
"Allah dilerse, Allah nasip ettiyse" anlamlarında dilek anlatan bir söz.

Kelāmıñ evveli el-ḥamdü li-llāh
Olıcak āḫir olur in-şāʿ-Allāh

<u>insān:</u>

1. **insānı:**-*ı*
Mesnevi 44
Mısra: **3**
İnsan, şahıs.

Ḫudā bilür nicedir bunda ḥālim
Hevā-yı ʿaşḳ ider insānı bī-ḫod

<u>ins-ile cān:</u>

1. **ins-ile cān:**
Mesnevi 13
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsan ve cin taifesi.

Biri Sulṭān Süleymān'dır ʿalī-şān
Muṭiʿ olsa sezādır ins-ile cān

<u>ir:</u>

1. **irilür:**-*il, -ür*
Mesnevi 3
Mısra: **10**
Ulaşmak.

İrilür sāyesinde ol Ḫudā'ye
Bulan oldur cihān içinde cānı

2. **irdim:**-*di, -m*
Mesnevi 14
Mısra: **6**
Ulaşmak.

Baña üstād-ı ẓāhirdir Laṭīfī
Anıñ luṭfıyla irdim bu kemāle

3. **irdim:**-*di, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Ulaşmak.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp kes<u></u>retden ol dem cemʿe irdim

4. **irişseñ:**-*iş, -señ*
Mesnevi 20
Mısra: **7**
Ulaşmak.

Muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa irişseñ
Ezel üstādı ile hem görüşseñ

5. **ire:**-*e*
Mesnevi 22
Mısra: **20**
Erişmek, ulaşmak.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

6. **irişür:**-*iş, -ür*
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Erişmek, yetişmek, ulaşmak.

Anıñ yolı irişür bāb-ı ʿaşḳa
Eger ṣıdḳ-ıla iderse teveccüh

7. **irüp:**-*üp*
Mesnevi 38
Mısra: **3**

"Ermek", ulaşmak, nail olmak; vasıl olmak.

Rübūbiyyet tecellīsine irüp
ʿUbūdiyyetle bul maʿbūd-ı rūhuñ

8. **irdi:**-*di*
Mesnevi 44
Mısra: **10**
Amaca ulaşmak; vâsıl olmak; erişmek.

Meʿāl-i Yūsuf'a irdi meʿālim
Gönül Mecnūnı Leylā ister-iken

9. **irdim:**-*di, -m*
Mesnevi 44
Mısra: **16**
Ulaşmak, nail olmak, ermek.

Tecellīyle bisāṭ ḳurbına irdim
Gedā-veş ʿaşḳ-ı şāha māʿil iken

10. **irişdi:**-*iş, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **31**
Yetişmek, ulaşmak, vasıl olmak.

Bu fende aşla irişdi Usūlī
Anıñ-çün buldı ʿirfāna vuṣūli

<u>iraġ olur:</u>

1. **iraġ olur:**-*ur*
Mesnevi 32
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzak kalmak, ayrı düşmek, uzak olmak.

Anı ʿaşḳı ıraġ eyler Ḫudā'dan
Iraġ olur daḫı feyż ü hüdādan

<u>ʿirfān:</u>

1. ʿ**irfān:**
Mesnevi 11
Mısra: **54**
Bilme, anlama, kavrama; sezgi, rûhî tecrübe ve manevî yolla edinilen bilgi.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

2. ʿ**irfān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 13
Mısra: **52**
Bilme, anlama, kavrama.

Serīr-i naẓma daḫı oldı sulṭān
Bu ʿirfān-ıla daḫı etdi dīvān

3. ʿ**irfān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 13
Mısra: **73**
Bilme, anlama, kavrama.

Serīr-i naẓma ʿirfān-ıla geçdi
Ḥaḳāyıḳ dürlerin āfāḳa şaçdı

4. ʿ**irfān:**
Mesnevi 15
Mısra: **81**
Bilme, anlama, kavrama.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

5. ʿ**irfāna:**-*a*
Mesnevi 15
Mısra: **32**
Bilme, anlama, kavrama.

Bu fende aşla irişdi Usūlī
Anıñ-çün buldı ʿirfāna vuṣūli

6. ʿ**irfānını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 15
Mısra: **5**
Bilme, anlama, kavrama;sezgisel bilgi.

Fenāda buldı ʿirfānını Maḥvī
Beḳā ḥālinde oldı şānı ʿulvī

7. ʿ**irfān:**
Mesnevi 10
Mısra: **1**
Bilme, anlama; kavrama, sezme. (tas.) İlâhî bir feyiz olarak kâinâtın sırlarını bilme kudreti.

Çünki mirʾāt-ı dile münʿakis oldı ʿirfān
Görini geldi hemān ḥāl ü kemāl-i iḫvān

ʿirfān sırrına:

1. ʿ**irfān sırrına:**-*n, -a*
Gazel 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi ve ruhi tecrübeyle edinilen sezgisel bilginin sırrı.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

ʿirfān u rıżvān:

1. ʿ**irfān u rıżvān:**
Mesnevi 39
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sezgisel bilgi ve Allahü teâlânın râzı olması.

Bulup Ḥaḳ'dan bu dem ʿirfān u rıżvān
Ḳul-iken var özüñi eyle sulṭān

ʿirfānıñ ferīdī:

1. ʿ**irfānıñ ferīdī:**
Mesnevi 15
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sezgisel bilginin tek sahibi.

Didi gerçi ki baʿżılar Ferīdī
Olımaz kimse ʿirfānıñ ferīdī

irgür:

1. **irgüren:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **9**
Ulaştırmak, eriştirmek.

ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden
ʿAşḳ durur bāb-ı Ḫudā'ya irgüren

iril:

1. **irilmezken:**-*mez, -ken*
Mesnevi 44
Mısra: **27**
Ulaşmak, nail olmak, ermek.

Ṣıfātında tecellī ḳıldı z̲ātı
İrilmezken Ḫudā'ya ke̲sret-ile

iriş:

1. **irişdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **50**
Ulaşmak.

Selīm Ḫān-veş cülūs etdikde taḫta
Kemāl-ile irişdi taḫt u baḫta

2. **irişdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **29**
Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aşdı yayın daḫı ḳavsi

3. **irişe:**-*e*
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

Kemāl-i feyż-i Ḥaḳ irişe ol ān
Ḫızır-veş bula rūḥum āb-ı ḥayvān

4. **irişe:**-*e*
Mesnevi 20
Mısra: **1**
Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʿināyet
Görinür her kese bir dürlü ḥālet

5. **irişür:**-*ür*
Mesnevi 23
Mısra: **5**
Gelmek; ulaşmak.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

6. **irişdi:**-*di*
Mesnevi 39
Mısra: **32**
Erişmek, gelmek, ulaşmak.

Bu ḥāletde yürürken mest ü ḥayrān
Dil ü cāna irişdi feyż-i Raḥmān

7. **irişdim:**-*di, -m*
Mesnevi 44
Mısra: **28**
Erişmek, ulaşmak, kavuşmak.

Bi-ḥamd-illāh irişdim vaḥdet-ile

8. **irişdi:**-*di*
Mesnevi 46
Mısra: **1**
Erişmek, ulaşmak, yetişmek.

İrişdi ḥāl ü ḳālim bu kemāle

irşād:

1. **irşādla:**-*la*
Mesnevi 15
Mısra: **12**
Doğru yolu gösterme; mânen aydınlatma, uyarma.

Maʿārif ṭālibi olduḳda Şeyḫī
Aña irşādla feyż etdi şeyḫi

2. **irşādla:**-*la*
Mesnevi 41
Mısra: **32**
Doğru yolu gösterme; mânen aydınlatma, uyarma.

Aña teslīm-ile etdim inābet
Baña irşādla virdi hidāyet

irşād görinince:

1. **irşād görinince:**-*in, -ince*
Mesnevi 23
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yol görününce, hak yolunu görünce. || Mânen aydınlanma, gafletten uyanma.

Görürsün cānıñı cānān evinde
Görinince baña bu güne irşād

irşād iden:

1. **irşād iden:**-*en*
Mesnevi 41

Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yolu gösterme. II Mânen aydınlatma, hak yolunu gösterme, gafletten uyandırma.

Kemālāt erleriniñ ercümendi
Baña irşād iden Bāḳī Efendi

irşād idüp:

1. **irşād idüp:**-*üp*
Mesnevi 41
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yolu gösterme. II Mânen aydınlatma, hak yolunu gösterme, gafletten uyandırma.

İdüp seccāde-i sulṭānda irşād
İderdi feyżle ṭālibleri şād

irşāda:

1. **irşāda:**
Mesnevi 37
Mısra: **2**
İrfan sahibi birinin, bir kimseye tarîkatı ve Allah yolunu göstermesi; manen aydınlatması.

Fenā ḥāli vücūdum etdi tārāc
Beni etdi daḫı irşāda muḥtāc

irşāda irgürdi:

1. **irşāda irgürdi:**-*gür, -di*
Mesnevi 34
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yola eriştirme, hak yola ulaştırma.

Beni irşāda irgürdi cemāli
Daḫı irşādla buldum kemāli

irşād-ı mürşid:

1. **irşād-ı mürşid:**
Mesnevi 34
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Talebeye doğru yolu gösterme; dervişin mânen aydınlatması. II Tasavvuf yoluna davet etmek.

Baña irşād-ı mürşid virdi ḳuvvet
Bu ḳuvvetle görindi rūy-ı vaḥdet

irşād-ı nefʿine:

1. **irşād-ı nefʿine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 41
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yararına doğru yolu gösterme.

Görindi nice vech-ile işāret
Anıñ irşād-ı nefʿine bişāret

irşādını ider:

1. **irşādını ider:**-*er-ı, -n, -ı*
Mesnevi 41
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yolu gösterme; mânen aydınlatma, uyarma.

Çeker ṭālibleri zencīr-i ceẕbī
İder irşādını anlara ḥasbī

irşādla buldum:

1. **irşādla buldum:**-*du, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yola sevk edilmek; Doğru yolu bulmak. II Mânen aydınlanmak; gafletten uyanmak.

Beni irşāda irgürdi cemāli
Daḫı irşādla buldum kemāli

işāret:

1. **işāretdir:**-*dir*
Mesnevi 17
Mısra: **9**
İz, alamet, emare.

Kemāline işāretdir kelāmı
Anıñ-çün oldı kāmiller be-nāmı

2. **işāret:**
Mesnevi 41
Mısra: **25**
İz, alâmet, belirti, ipucu.

Görindi nice vech-ile işāret
Anıñ irşād-ı nefʿine bişāret

3. **işāret:**
Mesnevi 2
Mısra: **9**
Belli bir hususu belirtme, gösterme; dikkat çekme.

Elifle bedane budur işāret
Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet

işaret etdi:

1. **işaret etdi:**-*di*
Mesnevi 3
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Göstermek,işaret etmek.

İşaret etdi serv-āzād arada
Dü-ʿālem-arasında vaḥdet-i Ḥaḳ

işāret etse:

1. **işāret etse:**-*se*
Mesnevi 3
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Göstermek,işaret etmek.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

işāret oldı:

1. **işāret oldı:**-*dı*
Mesnevi 23
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir şeyin çeşitli emâre ve belirtilerle ortaya çıkması.

Naẓar ile ola iḥsāna lāyıḳ
Yemīnimden baña oldı işāret

işbu:

1. **işbu:**
Mesnevi 9
Mısra: **2**
İşte bu.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı

2. **işbu:**
Mesnevi 14
Mısra: **4**
İşte bu.

Ṭoḳuz yüz hem daḫı seksen ṭoḳuzda
Yazıldı naẓma işbu risāle

3. **işbu:**
Mesnevi 18

Mısra: **27**
İşte bu.

O ḥāletde oḳıdım işbu cāyı
Zebān-ı ḥālle añladım Ḫudā'yı

<u>işbu diyāri:</u>

1. **işbu diyāri:**-*i*
Mesnevi 29
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşte bu memleketi, İşte bu şehri.

Yazıcaḳ levḥe aḥvālimi Bārī
Vaṭan ḳılmış baña işbu diyāri

<u>işbu rāzi:</u>

1. **işbu rāzi:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **84**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşte bu sır; bu işte gizlenen şey.

Var-ıdı bende bu ʿaşḳ-ı mecāzī
Velākin ṣaḳlar idim işbu rāzi

<u>ise:</u>

1. **ise:**
Gazel 1
Mısra: **4**
Eklendiği cümleye koşul anlamı veren ek.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

2. **iseñ:**-*ñ*
Mesnevi 20
Mısra: **5**
"i-" ek-fiilinin şart eki almış biçimi (teklik ikinci şahıs).

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

<u>isḥaḳ:</u>

1. **isḥaḳ:**
Mesnevi 15
Mısra: **70**
İsḥaḳ Çelebi 16. yüzyılın zeki,sözden anlayan,sözü,sohbeti zevkle dinlenen ve güzel şiir söyleyen şairlerdendir.

Maʿārif niʿmetin etdikde infāḳ
Bularıñ ercmendi oldı İsḥaḳ

<u>işid:</u>

1. **işidenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 25
Mısra: **25**
İşiten, duyan, dinleyen.

Daḫı murġān ider ṣavta ser-āġāz
İşidenler anı giryān olurlar

2. **işidenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 29
Mısra: **18**
Duyanlar, haberdar olanlar.

Kimi naḳl-i eḥādīṯ etse her ān
İşidenler olurlar şād u ḫandān

3. **işidenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 41
Mısra: **57**
Duyanlar, haberdar olanlar.

İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli
Daḫı fehm etmeyen bunda meʿāli

ʿīsī-nefes olup:

1. ʿ**īsī-nefes olup:**-*up*
Mesnevi 15
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İsa nefesi olup II Hz.İsa'nın ölülere can veren nefesi gibi olup.

Olup ʿĪsī-nefes bunda Mesīḥī
Fenā deyrinde ḳalmadı Melīḥī

işit:

1. **işit:**
Mesnevi 3
Mısra: **29**
Dinle!.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

2. **işitmez:**-*mez*
Mesnevi 27
Mısra: **92**
Duymak II Anlamak.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

ism-i a'zam:

1. **ism-i a'zam:**
Mesnevi 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah (c.c.), Rabb, Hakk.

Nidāsında gerekdür ism-i a'zam
Ṣıfātından ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam

ism-i zātı:

1. **ism-i ẕātı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zatının ismi.

Bu şān-ıla olupdur ism-i Ẕātı
Beyān olmaḳdan olmışdur O bīrūn

iste:

1. **isterseñ:**-*r, -se, -n*
Mesnevi 10
Mısra: **3**
Arzu etmek, talep etmek, istemek.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

2. **isterdi:**-*r, -di*
Mesnevi 21
Mısra: **9**
Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Göñül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

3. **isterse:**-*r, -se*
Mesnevi 39
Mısra: **1**
Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Eger Mevlā'yı isterse derūnuñ
Ṣaḳın Leylā'yā olmasun cünūnuñ

4. **ister-iken:**-*r, -iken*
Mesnevi 44
Mısra: **11**
Dilemek, arzu etmek, talep etmek.

Meʿāl-i Yūsuf'a irdi meʿālim
Göñül Mecnūnı Leylā ister-iken

5. **iste:**
Mesnevi 45
Mısra: **4**
Dilemek, arzu etmek, talep etmek.

Anı fetḥ etmege miftāḥın iste
Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḥ

ister:

1. **isterseñ:***-r, -se, -ñ*
Mesnevi 37
Mısra: **29**
Arzu etmek, dilemek, talep etmek.

Fenā-ı nefsi isterseñ kemā-kān
Cihād-ı ekber it yoluñda her ān

iştibāhi:

1. **iştibāhi:**
Mesnevi 22
Mısra: **69**
Şüphe, şüphelenme.

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

iştibāhı etme:

1. **iştibāhı etme:***-me*
Mesnevi 2
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şüphe etmek, şüphelenmek, kuşku duymak.

Cemāl-i Haḳ'dur etme iştibāhı
Olup müstecmiʿ-i cümle ṣıfātı

istiḳāmet:

1. **istiḳāmet:**
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Doğruluk, doğru gidiş; yön, gidilen taraf. (tas.) Allah'ın emrettiği şekilde hareket etme, tâat ve ibâdetini edâ edip yasaklanan şeylerden kaçınma, sırât-ı müstakim üzere bulunma.

Elifle bedane budur işāret
Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet

istimdād-ı ṣādıḳ iden:

1. **istimdād-ı ṣādıḳ iden:***-en*
Mesnevi 40
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Samimi yardım etmek, doğru yardım etmek.

İden rūḥından istimdād-ı ṣādıḳ
Olur bāb-ı Ḫudā'da feyże lāyıḳ

ittifāḳī:

1. **ittifāḳī:**
Mesnevi 21
Mısra: **5**
Uyuşarak, anlaşmaya vararak.

Kitābı etdim ol demde der-āġūş
Degildim ittifāḳī ol zamānda

iżāfet:

1. **iżāfet:**
Gazel 2
Mısra: **7**
Bağ, ilgi, yakınlık. II İki şey arasındaki ilgi, bağ; ancak bir arada düşünülebilen varlıklar arasındaki ilişki.

Fetḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum

Li-maʿ-Allāh eşeri ḳaydla iżāfet giderüp

<u>izʿān eyle:</u>

1. **iẕʿān eyle:**
   Mesnevi 45
   Mısra: **10**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Anlamak, kavramak.

Dil ü cāndan kelāmım eyle iẕʿān

<u>ʿiẕār:</u>

1. ʿ**iẕārından:**-*ı, -n, -dan*
   Mesnevi 19
   Mısra: **61**
   Yanak.

Ṭutuşup odlara ʿiẕārından
Ḳalmadı ẕerre deñlü varından

<u>iẓhār etmiş:</u>

1. **iẓhār etmiş:**-*miş*
   Mesnevi 24
   Mısra: **22**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Aşikar etmek, göstermek.

Ḫudā etmiş ḳamusın bunda iẓhār

<u>iẓhār ider:</u>

1. **iẓhār ider:**-*er*
   Mesnevi 38
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Meydana çıkarmak, göstermek.

Yanarsın āteş-i ʿaşḳ ḫamrına
Revā'iḥ ider iẓhār ʿūd-ı rūḥuñ

2. **iẓhār ider:**-*er*
   Mesnevi 27
   Mısra: **85**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Açığa vurmak, meydana çıkarmak, göstermek, âşikar etmek.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

<u>izin:</u>

1. **iẕin:**
   Mesnevi 23
   Mısra: **35**
   Müsaade, ruhsat; bir şeye ruhsat vermek.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

<u>ʿizzet:</u>

1. ʿ**izzetinde:**-*i, -n, -de*
   Mesnevi 25
   Mısra: **9**
   Değer, ululuk, yücelik.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḥirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

<u>ıraġ eyler:</u>

1. **ıraġ eyler:**-*r*
   Mesnevi 32
   Mısra: **33**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Uzak etmek, uzaklaştırmak.

Anı ʿaşḳı ıraġ eyler Ḫudā'dan
Iraġ olur daḫı feyż ü hüdādan

k:

<u>kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ:</u>

1. **kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ:**
Mesnevi 40
Mısra: **17**
Âşıkların Kâbesi.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā şod temām

<u>ḳabūl:</u>

1. **ḳabūli:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **20**
Reddedilmeyen, onaylanan,uygun görünen.

Ziyāde fażla irişdi Fużūlī
Bu fażl-ile bulupdur ol ḳabūli

<u>kaçan:</u>

1. **ḳaçan:**
Mesnevi 27
Mısra: **57**
Ne zaman.

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

2. **ḳaçan:**
Mesnevi 27
Mısra: **55**
Nasıl anlamında soru zarfı.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

<u>kaçan kim:</u>

1. **ḳaçan kim:**
Mesnevi 20
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Ne zaman, -dığı zaman.

Ḳaçan kim irişe Ḥaḳ'dan ʿināyet
Görinür her kese bir dürlü ḥālet

2. **ḳaçan kim:**
Mesnevi 31
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her ne zaman ki, -dığı zaman ki.

Ḳaçan kim baña ol cānān görindi
Bu cānımda görinen cān görindi

<u>kad:</u>

1. **ḳad:**
Mesnevi 4
Mısra: **7**
Şüphesiz, muhakkak.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

<u>kadem başdum:</u>

1. **ḳadem başdum:**-*du, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayak basmak, teşrif etmek, gelmek.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem başdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

<u>kader:</u>

1. **ḳader:**
Mesnevi 19
Mısra: **1**
Takdir edilen, alın yazısı.

Çün ḳader tīrin ata ḳavs-i ḳażā
Çāre olmaz meger ki ola rıżā

2. **ḳader:**
Mesnevi 30
Mısra: **7**
Takdir edilen, alın yazısı.

Ḳader çerḫin çevürdi dest-i ḳudret
Getürdi bu diyāra ḥüsn-i ṣūret

<u>kādir:</u>

1. **ḳādir:**
Mesnevi 7
Mısra: **4**
Gücü yetmek.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḥırza ḳādir

2. **ḳādir:**
Mesnevi 7
Mısra: **3**
Gücü yetmek.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḥırza ḳādir

<u>kadrin bildi:</u>

1. **ḳadrin bildi:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kadir kıymet bilmek, değer vermek.

Şeb-i miʿrācı ḳadrin bildi taḥḳīḳ
ʿÖmer'dir ol Ḥabīb'e yār-ı s̱ānī

<u>kadrin bileydiñ:</u>

1. **ḳadrin bileydiñ:**-*e(-y), -di, -ñ*
Mesnevi 20
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kadir kıymet bilmek, değer vermek.

Dil ü cāndan aña teslīm olaydıñ
O sulṭānıñ daḫı ḳadrin bileydiñ

<u>kāʿil:</u>

1. **ḳāʿil:**
Mesnevi 41
Mısra: **56**
Razı olmak, kabul etmek. II Söyleyici, söyleyen.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi ke<u>s</u>retle ḳāʿil

<u>kāʿil iken:</u>

1. **ḳāʿil iken:**-*i, -ken*
Mesnevi 44
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Razı olmak, kabul etmek. II Söyleyici, söyleyen.

Mecāzī güfte ile ḳāʿil iken
Der-i mürşide dil efgende oldı

<u>kāʿim:</u>

1. **ḳāʿim:**
Mesnevi 29
Mısra: **3**
Ayakta, sağlam.

Livā-yı pādişāhī anda ḳāʿim
Emīr -i kām-rānī anda ḥākim

ḳāʾim:

1. **ḳāʾim:**
Mesnevi 2
Mısra: **16**
Ayakta duran; sağlam. II Namaz kılan, vaktinin çoğunu namaz kılmakla geçiren kimse.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳāʾim
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

ḳāʿim-maḳām-ı ḳuṭb'ül-aḳṭāb olup:

1. **ḳāʿim-maḳām-ı ḳuṭb'ül-aḳṭāb olup:**-*up*
Mesnevi 41
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kutublar kutbunun mevkisi olan. (tas.) İnsanların doğru yolu bulmalarına vâsıta kılınan ulu kişilerden, madde âlemindeki olaylarla ilgili olana Kutb-ül-aktâb denir.

Olup ḳāʿim-maḳām-ı ḳuṭb'ül-aḳṭāb
Aña meyl etdi cümle ehl-i elbāb

ḳal:

1. **ḳalur:**-*ur*
Mesnevi 19
Mısra: **16**
Bir durumun içinde olmak, bulunmak.

Tīr-i vehmi atup kemān-ı gümān
Ḳalur ol bī-nişān ġazāl-ı nişān

2. **ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 15
Mısra: **44**
Bitmek, tükenmek, yok olmak,mevcut olmamak.

ʿİlim esrārını şaḳladı Rāzī
Ḥaḳīḳat buldı ḳalmadı mecāzī

3. **ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 19
Mısra: **62**
(Geriye) Kalmamak, bitmek, tükenmek, yok olmak,mevcut olmamak.

Ṭutuşup odlara ʿiẕārından
Ḳalmadı ẕerre deñlü varından

4. **ḳalur:**-*ur*
Mesnevi 20
Mısra: **20**
Bir durumun içinde olmak, bulunmak.

Cehāletle ḳalur maḥcūb u maḥzūn
Kitābımı oḳursañ ʿibret-ile

5. **ḳalsa:**-*sa*
Mesnevi 28
Mısra: **5**
Kalmak, bulunmak, mevcut olmak.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

6. **ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 34
Mısra: **6**
(Geriye) Kalmamak, bitmek, tükenmek, mevcut olmamak.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

7. **ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 41

Mısra: **43**
(Geriye) Kalmamak, bitmek, tükenmek, mevcut olmamak.

Mecāzdan ḳalmadı dilde gümānım
Ḥaḳīḳī vuṣlata meyl etdi cānım

8. **ḳāl-ile:**-*ile*
Mesnevi 42
Mısra: **12**
Söz, lakırdı, laf.

Sözüñ ḥāl ehline ḥal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

9. **ḳālim:**-*im*
Mesnevi 44
Mısra: **1**
Söz, lakırdı, laf.

Hevā-y-ile görindi gerçi ḳālim

ḳal-:

1. **ḳalmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 15
Mısra: **10**
Kalmamak.

Olup ʿĪsī-nefes bunda Mesīḥī
Fenā deyrinde ḳalmadı Melīḥī

ḳāl ehline:

1. **ḳāl ehline:**-*n, -e*
Mesnevi 42
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Söz ehli; sözlerin manasını ve hakikatini bilmeksizin ve yaşamaksızın bu sözleri sadece kuru bir tekerleme halinde söyleyen kimse.

Sözüñ ḥāl ehline ḥal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

ḳāl'allāhu teʻālā:

1. **ḳāl'allāhu teʻālā:**
Diğer 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
O Yüce Allah (c.c) şöyle buyurdu:.

…
Ḳāl'allāhu teʻālā naḥnü naḳuṣṣu ʻaleyke aḥsene'l-ḳıṣaṣ

kālallāhu teʿālā:

1. **kālallāhu teʿālā:**
Diğer 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **-**
O Yüce Allah (c.c) şöyle buyurdu:.

Kālallāhu teʿālā İnneke leʿalā ḫuluḳın ʿaẓīm

kalb:

1. **ḳalbi:**-*i*
Mesnevi 29
Mısra: **26**
Yürek, gönül.

Yetişdi ol şehirde niçe erler
Maʿārif ehli ḳalbi kān-ı cevher

2. **ḳalbime:**-*im, -e*
Mesnevi 37
Mısra: **5**
Kalp || Gönül.

Gelüp ḳalbime ḥālāt-ı ilāhī
Anı fehm eyledi cānım kemā-hī

3. **ḳalbinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Kalp,gönül ‖ İnsanın iç âlemi.

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḥāli

4. **ḳalbinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 15
Mısra: **62**
Kalp,gönül ‖ İnsanın iç âlemi.

Belā deştini görmedi Ḥüseynī
Belā görmez olan ḳalbinde zeyni

5. **ḳalbinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **4**
Kalp, gönül.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

6. **ḳalbini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 33
Mısra: **9**
Gönül, yürek; insanın duygu merkezi.

Daḫı ceẕb eyledi ḳalbini ʿaşḳım
Ṣadāḳatle ziyāde oldı şevḳım

7. **ḳalbim:**-*im*
Mesnevi 35
Mısra: **29**
Kalp || Gönül.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

8. **ḳalbiñ:**-*iñ*
Mesnevi 42
Mısra: **7**
Kalp, gönül. II İnsanın iç âlemi; manevî yönü.

Ṣafā nūrıyla ḳalbiñ eyle enver
Kelāmıñ eyle her güftāra server

9. **ḳalbime:**-*im, -e*
Gazel 2
Mısra: **3**
Kalp; gönül.

ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar buldum
Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde ṣafā

10. **ḳalbim:**-*im*
Mesnevi 5
Mısra: **4**
Kalp. II Gönül, insanın iç âlemi.

Anıñ ḥubbıyla cānım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

kalb-:

1. **ḳalb-ile:**-*ile*
Mesnevi 12
Mısra: **9**
Kalp ‖ gönül.

Yiderdi ḳalb-ile şāʿirānı
Kemāl ehli bilürdi şāʿirānı

ḳalbe ḳoyma:

1. **ḳalbe ḳoyma:**-*ma*
Mesnevi 37
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönülde yer vermek, iz bırakmak.

Gedāyam deyü şāh-ı ʿaḳla uyma
Olup dervīş sivāyı ḳalbe ḳoyma

ḳalb-i ʿazīz:

1. **ḳalb-i ʿazīz:**
Gazel 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **-**
Yüce gönül; saygın kişi.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

ḳalb-i muṣaffā:

1. **ḳalb-i muṣaffā:**
Mesnevi 33
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temizlenmiş, arınmış, saf kalp, yürek.

Cemālin seyr idüp ḳalb-i muṣaffā
Aña meyl etmedi nefs-i müzekkā

ḳalb-i ṣāfī:

1. **ḳalb-i ṣāfī:**
Mesnevi 45
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saf, temiz kalp.

Anı bulur dem-ā-dem ḳalb-i ṣāfī
Dil ü cān maḥzeni oldıysa beste

kalbim rūşenāsı:

1. **ḳalbim rūşenāsı:**-*sı*
Mesnevi 21
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalbimin parlaklığı, gönül aydınlığı.

Muḳayyed ʿaşḳı ṣūretle cihānda
Var-ıdı gerçi ḳalbim rūşenāsı

kāl-ı kitābı:

1. **ḳāl-ı kitābı:**-*ı*
Mesnevi 23
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kitabın sözü.

Der-i ʿaşḳdan girer bāġ-ı cemāle
Tefekkür eyledim ḳāl-ı kitābı

kām görindi:

1. **kām görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İstek göründü; mutlu olmak göründü.

O sāḳī çünki baña ṣundı bir cām
Görindi cām-ı ḳalbimde baña kām

kāmet:

1. **ḳāmeti:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **59**
Boy, endam.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

2. **ḳāmeti:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **39**
Boy, endam II sevgilinin boyu.

Ḳāmeti naḫl-i ravża-ı melekūt
Mīvesi luṭf-ı Ḥażret-i Lāhūt

kāmil:

1. **kāmil:**
Mesnevi 16
Mısra: **9**
Olgun, noksansız, tam, bütün.

Kelām-ı naẓm u nes̲r içinde kāmil
Odur hem eşʿarı cümle efāżıl

2. **kāmiller:**-*ler*
Mesnevi 17
Mısra: **10**
İlim ve fazîlet sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse). II Hamdullah Hamdî.

Kemāline işāretdir kelāmı
Anıñ-çün oldı kāmiller be-nāmı

3. **kāmil:**
Mesnevi 42
Mısra: **13**
Olgunlaşmış, kemale ermiş.

Odur kāmil ola sırrında vāfer
Gerekdür nāfesinde misk-i ez̲fer

kāmilān-ı fesāhat-disārdan:

1. **kāmilān-ı fesāhat-dis̲ārdan:**-*dan*
Diğer 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Açık sözlülerin (şairlerin) yetkini, olgunu, deneyimlisi.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā
beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-dis̲ārdan

kām-rān:

1. **kām-rāne:**-*e*
Mesnevi 23
Mısra: **31**
Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar.

İçinde var mıdır bir şāh-ı ʿālī
Görinür rifʿatiyle kām-rāne

kamu:

1. **ḳamu:**
Mesnevi 22
Mısra: **76**
Bütün, hep, her, herkes, halk.

Ḳamu emrimi fevveztü ileyke

2. **ḳamusın:**-*sın*
Mesnevi 24
Mısra: **22**
Tamamını, hepsini.

Ḫudā etmiş ḳamusın bunda iẓhār

3. **ḳamusı:**-*sı*
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Bütün, hep, herkes, halk.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir ehli vāfir
Ḳamusı ʿilm u ʿirfānında māhir

4. **ḳamu:**
Mesnevi 41
Mısra: **53**
Bütün, bütünüyle; hep, hepsi.

Fenā buldı ḳamu aġrāz u aġyār
Görindi ḥāl-i el'ān-ı kemā-kān

5. **ḳamusı:**-*sı*
Mesnevi 7
Mısra: **2**
Hepsi, tümü.

Bu ḥāle maẓhar olan şāʿirāndır
Merātibce ḳamusı ʿārifāndır

ḳamu aḳvali:

1. **ḳamu aḳvali:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün sözler.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

ḳamu ʿālem:

1. **ḳamu ʿālem:**
Mesnevi 13
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün dünya, herkes.

Ḫudā'nıñ ʿavni aña reh-ber oldı
Ḳamu ʿālem aña fermān-ber oldı

ḳamu kāmilleriñ:

1. **ḳamu kāmilleriñ:**-*ler, -iñ*
Mesnevi 39
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün ilim ve fazilet sahipleri.

Ḳamu kāmilleriñ olsun lebībi
Mürīd olsun aña dil ʿandelībi

ḳamu sulṭānlarıñ:

1. **ḳamu sulṭānlarıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 13
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bütün sultanların.

O ġāzī ġaybīlerden biriydi
Ḳamu sulṭānlarıñ hem eşʿariydi

ḳamusı şeyʿ:

1. **ḳamusı şeyʿ:**
Mesnevi 24
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Her şey.

Ḳamusı şeyʿ mevzūnı müretteb
Bu gül-zār içre bülbüller daḫı şād

kān virüp:

1. **kān virüp:**-*üp*
Gazel 1
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher vermek.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

ḳande baḳsam:

1. **ḳande baḳsam:**-*m*
Mesnevi 27
Mısra: **46**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nereye baksa.

Görürdüm ḳande baḳsam rūy-ı cānān
Zelīḫā gibi oldum merd-i pür-derd

<u>ḳāni ʿ:</u>

1. **ḳāni ʿ:-'**
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanaat eden, elindekini yeterli bulup fazlasını istemeyen, kendisine verilene râzı olan.

Seḫā kānı vefā dārında ḳāni ʿ
Rümūz-ı sırr-ı ʿaşḳ-ı Hakk'a vāḳıf

<u>kān-ı cevher:</u>

1. **kān-ı cevher:**
Mesnevi 29
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cevher madeni, maden ocağı.

Yetişdi ol şehirde niçe erler
Maʿārif ehli ḳalbi kān-ı cevher

<u>kānī etdi:</u>

1. **kānī etdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Maden ocağı durumuna getirmek.

Maʿādin cevherini etdi kānī
Ḫayāl-i ḫāṣṣını naḳş etdi Mānī

<u>ḳapan:</u>

1. **ḳapandı:**-*dı*
Mesnevi 23
Mısra: **15**
Kapalı duruma gelmek,dışarı ile ilişiğini kesmek.

Sükūta vardı cismimde lisānım
Ḳapandı bāb-ı cessim ẓāhirimde

2. **ḳapandı:**-*dı*
Mesnevi 34
Mısra: **21**
Kapanmak, dışarı ile ilişiğini kesmek.

Bu sırrı-ıla ḳapandı bāb-ı kes<u>r</u>et
Şühūd-ıla açıldı bāb-ı vaḥdet

<u>kapla:</u>

1. **ḳapladı:**-*dı*
Mesnevi 27
Mısra: **15**
Kaplamak, kuşatmak, örtmek, sarmak.

Dil ü cānda görindi hālet-i nev
Vücūdum ḳapladı nūr-ı cemāli

<u>kapu:</u>

1. **ḳapudan:**-*dan*
Mesnevi 23
Mısra: **48**
Kapı.

Ḳapudan içerü girdim o cāye

<u>karār:</u>

1. **ḳarārım:**-*ım*
Mesnevi 27
Mısra: **52**
Karar vermek.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

ḳarār eylemez:

1. **ḳarār eylemez:**-*mez*
Gazel 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sabit durmak, kalmak, yerleşmek.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

ḳarīn olursa:

1. **ḳarīn olursa:**-*ur, -sa*
Mesnevi 1
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yakın olmak.

Ḳarīn olursa bismillāh-ı ḥamdi
Görinmez hīç sözinde ʿahdi sehvī

ḳarış:

1. **ḳarışsın:**-*sın*
Mesnevi 23
Mısra: **1**
Katılmak,dâhil olmak.

Ḳarışsın ṣıdḳla erbāb-ı ʿaşḳa

ḳaş:

1. **ḳaşı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **42**
Kaş.

Alnı nūr-ı sürūr-ı ġam-nākān
Ḳaşı miḥrāb-ı ḳible-i pākān

kāşif:

1. **kāşif:**
Mesnevi 4
Mısra: **16**
Keşf edici, keşfeden.

Künūz-ı sırr-ı ʿilm-i Hakk'ı kāşif

kāşif oldı:

1. **kāşif oldı:**-*dı*
Mesnevi 34
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Keşfedilme. Gizli bir şeyi açığa çıkarma.

Der-i mürşidde oldı ʿaşḳ kāşif
Bunı bilen olur ḥālime vāḳıf

ḳaṣṭamōnī:

1. **ḳaṣṭamōnī:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
Kastamonu şehri.

Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher
Ki yaʿnī Ḳaṣṭamōnī ḫūb kişver

2. **ḳasṭamōnī'ye:**-*y, -e*
Mesnevi 30
Mısra: **13**
Kastamonu şehri.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

katı gürbüz durur:

1. **ḳatı gürbüz durur:**
Mesnevi 29
Mısra: **27**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sertdir; sağlamdır, güçlüdür.

Ḳatı gürbüz durur hem evliyāsı
Ṣafā kānı durur hem aṣfiyāsı

ḳaṭre:

1. **ḳaṭreyi:**-*y, -i*
Mesnevi 22
Mısra: **14**
Damla.

ʿAşḳ durur hem ḳaṭreyi ʿummān iden
ʿAşḳ durur derdi viren ʿāṣıḳlara

ḳavī oldı:

1. **ḳavī oldı:**-*dı*
Mesnevi 4
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güçlü olmak.

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOṣmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

ḳavl:

1. **ḳavli:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **9**
Söz, kelam, görüş.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaṣını didi ʿAdlī

ḳavs:

1. **ḳavsi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **30**
Yay burcu. Dokuzuncu burç.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aṣdı yayın daḫı ḳavsi

ḳavs-i ḳażā:

1. **ḳavs-i ḳażā:**
Mesnevi 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaza yayı.

Çün ḳader tīrin ata ḳavs-i ḳażā
Çāre olmaz meger ki ola rıżā

ḳaya:

1. **ḳaya:**
Mesnevi 25
Mısra: **11**
Etraf II Taş.

Ḳubeys Ṭağı'na beñzer ḥürmetinde
Ḳaya baḳar ḳayalar bāşırına

2. **ḳayalar:**-*lar*
Mesnevi 25
Mısra: **11**
Taş. II Sert bakış.

Ḳubeys Ṭağı'na beñzer ḥürmetinde
Ḳaya baḳar ḳayalar bāşırına

3. **ḳayalarda:**-*lar, -da*
Mesnevi 25
Mısra: **13**
Taş, kaya.

ʿUlüvv-ile görinür nāẓırına
Ḳayalarda öter şevḳ-ile şeh-bāz

ḳayd:

1. **ḳaydla:**-*la*
Gazel 2
Mısra: **7**
Yazmak, yazıya geçirmek; kayıt altına almak.

Feṯḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum
Li-maʿ-Allāh eṣeri ḳaydla iżāfet giderüp

ḳays:

1. **ḳays:**
Mesnevi 27
Mısra: **25**
Leyla ve Mecnun hikayesinin erkek kahramanı, Mecnûn.

Vücūd-ı vaḥdetiñ oldur miṣāli
Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn

ḳazā-yı vaḥdetiñ:

1. **ḳazā-yı vaḥdetiñ:**-*iñ*
Mesnevi 35
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın birliğinin hükmü; Allah'ın takdirinin birliği.

Ḳazā-yı vaḥdetiñ Mecnūn'ı oldum
Gehī kūh-ı belā maḥzūnı oldum

kelām:

1. **kelāmı:**-*ı*
Mesnevi 17
Mısra: **9**
Söz, eser.

Kemāline işāretdir kelāmı
Anıñ-çün oldı kāmiller be-nāmı

2. **kelām:**-*ı, -y, -la*
Diğer 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **-**
Söz, konuşma.

kelāmıyla ve Hażret-i Mevlānā'nıñ

3. **kelāmı:**-*ı*
Mesnevi 16
Mısra: **14**
Söz II eser,şiir.

Dizüpdür ḫayl-i naẓma dürr ü gevher
Ḥalāvetde kelāmı āb-ı Kevṣer

4. **kelāmıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 26
Mısra: **19**
Söz, konuşma. II Allah'ın sözleri.

Fenāsın añlayup buldı tesellī
Kelāmıyla virüp feyżini ol Ḥaḳ

5. **kelāmından:**-*ı, -n, -dan*
Mesnevi 26
Mısra: **20**
Söz. II Allah'ın sözü.

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

6. **kelāmıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 42
Mısra: **8**
Söz, kavl. II Ayet.

Ṣafā nūrıyla ḳalbiñ eyle enver
Kelāmıñ eyle her güftāra server

7. **kelāmım:**-*ım*
Mesnevi 45
Mısra: **10**
Söz; eser.

Dil ü cāndan kelāmım eyle iẕʿān

8. **kelāmı:**-*ı*
Mesnevi 11
Mısra: **17**
Söz, konuşma, sohbet; eser.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

kelām-ı ḥaḳ'dan:

1. **kelām-ı ḥaḳ'dan:**-*dan*
Mesnevi 17
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'ın kelamı; doğru söz II Kur'an-ı Kerim.

Anı mest eylemiş ḥikmet şarābı
Kelām-ı Ḥaḳ'dan almış bu kitābı

kelām-ı naẓm u nesr:

1. **kelām-ı naẓm u nesr:**
Mesnevi 16
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düz yazı ve şiir sözü, nesir ve nazım sözü.

Kelām-ı naẓm u nesr içinde kāmil
Odur hem eşʿarı cümle efāżıl

kelāmıñ evveli:

1. **kelāmıñ evveli:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sözün başlangıçı, ilki.

Kelāmıñ evveli el-ḥamdü li-llāh
Olıcak āḫir olur in-şāʿ-Allāh

kelāmıñ olsun:

1. **kelāmıñ olsun:**-*sun*
Mesnevi 42
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sözün, konuşman olsun; sohbetin olsun.

Şühūd-ıla bilüp ḥāl ü maḳāmıñ
Kemāl ehli ile olsun kelāmıñ

kemāhī:

1. **kemāhī:**
Mesnevi 22
Mısra: **70**
Olduğu gibi, tam mânâsıyle, hakkıyla.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

kemā-hī:

1. **kemā-hī:**
Mesnevi 37
Mısra: **6**
Olduğu gibi, tam mânâsıyla, hakkıyla.

Gelüp ḳalbime ḥālāt-ı ilāhī
Anı fehm eyledi cānım kemā-hī

kemā-kān:

1. **kemā-kān:**
Mesnevi 13
Mısra: **78**

Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi, evvelki gibi.

İrişdi ceẕbe ile sırr-ı Ḥaḳḳ'a
Kemā-kān oldı maẓhar birr-i Ḥaḳḳ'a

2. **kemā-kān:**
Mesnevi 20
Mısra: **16**
Olduğu gibi, eskisi gibi.

Kitābından oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı
Kemā-kān ḫatm ider-idüñ ʿaşḳı

3. **kemā-kān:**
Mesnevi 37
Mısra: **29**
Eskisi gibi, eskiden olduğu gibi, evvelki gibi.

Fenā-ı nefsi isterseñ kemā-kān
Cihād-ı ekber it yoluñda her ān

<u>kemāl:</u>

1. **kemāli:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Erginilik, olgunluk, pişkinlik.

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḫāli

2. **kemālinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 15
Mısra: **8**
Erginilik, olgunluk, pişkinlik.

Celālet semti gösterdi Celālī
Velī buldı kemālinde celāli

3. **kemāline:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 17
Mısra: **9**
Erginilik, olgunluk, pişkinlik.

Kemāline işāretdir kelāmı
Anıñ-çün oldı kāmiller be-nāmı

4. **kemāl-ile:**-*ile*
Mesnevi 13
Mısra: **50**
Olgunluk, yetkinlik, tamlık.

Selīm Ḫān-veş cülūs etdikde taḫta
Kemāl-ile irişdi taḫt u baḫta

5. **kemāli:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **15**
Olgunluk, yetkinlik, tamlık.

Diler iseñ maʿārifden kemāli
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla Ḥaḳḳ'a viṣāli

6. **kemālinden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 11
Mısra: **26**
Olgunluk, yetkinlik, bilgi ve tecrübede yeterli olma durumu.

Kemālinden münevver oldı āfāḳ
Ḥaḳāyıḳ söylemiş manṭūḳ-ı Ḥaḳ'dır

7. **kemāliyle:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 13
Mısra: **4**
Olgunluk, yetkinlik, bilgi ve tecrübede yeterli olma durumu.

Biri de Bāyezīd Ṣulṭān-ı ʿallām
Kemāliyle müsemmā Şeyḫ-i Bistām

8. **kemālāt:**-*āt*
Mesnevi 29
Mısra: **30**
Erginilik, olgunluk, pişkinlik.

Ṣanāyiʿ ehliniñ ol menbaʿıdır
Kemālāt erleriniñ mecmaʿıdır

9. **kemāl-ile:**-*ile*
Mesnevi 29
Mısra: **40**
Olgunluk, yetkinlik, tamlık.

Bu şehr içre bulup neşv ü nemāyı
Daḫı buldum kemāl-ile ṣafāyı

10. **kemāli:**-*i*
Mesnevi 34
Mısra: **12**
Erginilik, olgunluk, pişkinlik, yetkinlik, tamlık.

Beni irşāda irgürdi cemāli
Daḫı irşādla buldum kemāli

11. **kemāl-ile:**-*ile*
Mesnevi 38
Mısra: **7**
Olgunluk, yetkinlik, tamlık.

Kemāl-ile açılsa dīde-i cān
Cemāl-i Ḥaḳ olur meşhūd-ı rūhuñ

12. **kemāl-ile:**-*ile*
Mesnevi 41
Mısra: **60**
Olgunluk, yetkinlik, tamlık.

Fuʾādī'den murād etmez beyānı
Kemāl-ile bilürse farḳ-ı s̱ānī

13. **kemāli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **15**
Olgunluk, tamlık, eksiksizlik. II En yüksek değer, mükemmellik.

Bulardur dāfiʿ vü māniʿ kemāli
Kemāl ehline nāfiʿdür zevāli

kemāl ehli:

1. **kemāl ehli:**-*i*
Mesnevi 12
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim, irfan sahibi kimse. II Olgun insan.

Yiderdi ḳalb-ile şāʿirānı
Kemāl ehli bilürdi şāʿirānı

2. **kemāl ehli:**
Mesnevi 42
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim, irfan sahibi kimse. II Olgun insan.

Şühūd-ıla bilüp ḥāl ü maḳāmıñ
Kemāl ehli ile olsun kelāmıñ

kemāl ehline:

1. **kemāl ehline:**-*n, -e*
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim, irfan sahibi II Olgun insan.

Kemāl ehline ṭaġ üsti olur bāġ
İkisi de kemāl ehline yeksān

2. **kemāl ehline:**-*n, -e*
Mesnevi 26

Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim, irfan sahibi II Olgun insan.

Kemāl ehline ṭaġ üsti olur bāġ
İkisi de kemāl ehline yeksān

3. **kemāl ehline:**-*i, -ne-n, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim, irfan sahibi kimse. II Olgun insan.

Bulardur dāfiʿ vü māniʿ kemāli
Kemāl ehline nāfıʿdür zevāli

kemālāt:

1. **kemālāt:**
Mesnevi 41
Mısra: **1**
Erginilik, olgunluk, pişkinlik. II Sâhip olunan mânevî hasletler, olgunluklar.

Kemālāt erleriniñ ercümendi
Baña irşād iden Bāḳī Efendi

kemālāt ehli:

1. **kemālāt ehli:**-*i*
Mesnevi 4
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kamil insanlar.

Kemālāt ehli vü sırdaş-ı Aḥmed
Veliyyullāh ʿAlī kim yār-ı rābiʿ

kemāl-i feyż-i ḥaḳ:

1. **kemāl-i feyż-i ḥaḳ:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'ın lutfu ve kemali, Allah'ın bereketi ve olgunluğu.

Kemāl-i feyż-i Ḥaḳ irişe ol ān
Ḫızır-veş bula rūḥum āb-ı ḥayvān

kemāl-i feyzle:

1. **kemāl-i feyzle:**-*le*
Mesnevi 40
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlmin tamlığı.

Kemāl-i feyzle ʿārif olurlar
Ḥaḳāyıḳ sırrına vāḳıf olurlar

kemāl-i ʿilm-i bāṭın:

1. **kemāl-i ʿilm-i bāṭın:**
Mesnevi 41
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli ilmin olgunluğu.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir anda bāhir
Kemāl-i ʿilm-i bāṭın anda ẓāhir

kemāl-i maʿnevīde:

1. **kemāl-i maʿnevīde:**-*de*
Mesnevi 11
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi olgunluk.

İkisi bir kemāl-i maʿnevīde
ʿĀṣıḳ Paşa biri de ḳutb-ı ʿuṣṣāḳ

kemāl-i sırr-ıla:

1. **kemāl-i sırr-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 11

Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olgunluk sırrı, yetkinlik sırrı, tamlık sırrı.

Kemāl-i sırr-ıla bulur maʿārif
Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet

kemāl-i vaṣfa:

1. **kemāl-i vaṣfa:**-*a*
Mesnevi 2
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vasıflarının bütünü, tamamı.

Teʿalā şe'nuhu ʿan ḳāl-i insān
Ṣıfāt-ı Hāḳ kemāl-i vaṣfa gelmez

kemālī ẕātını:

1. **kemālī ẕātını:**-*n, -ı*
Mesnevi 2
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zâtının olgunluğu; yüceliği; kemale ermiş zât.

Kemālī Ẕātını her kimse bilmez
Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrāk

kemān-ı gümān:

1. **kemān-ı gümān:**
Mesnevi 19
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şüphe yayı II Sevgilinin yaya benzeyen kaşlarının kuşkusu.

Tīr-i vehmi atup kemān-ı gümān
Ḳalur ol bī-nişān ġazāl-ı nişān

kenār:

1. **kenārında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Kenar, köşe, civar, kıyı.

Kenārında daḫı hem rāġa vardı
Ḥirā Ṭaġı'nda buldı vuṣlatını

kendü:

1. **kendü:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
"Kendi" dönüşlülük zamiri.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

kent-i künzin:

1. **kent-i künzin:**
Mesnevi 44
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Hadis**
" Ben gizli bir hazine idim." anlamında olan kudsi hadisten yapılmış yarım iktibas.

Açıldı kent-i künzin ḳufl-ı bābı
Beḳā ḥāline dil olduḳda āgāh

kenz-i ḥaḳāyıḳ:

1. **kenz-i ḥaḳāyıḳ:**
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikatler hazinesi.

Maʿānī maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ
Bu evṣāf-ıla ʿālem içre fāʿiḳ

kerāmet:

1. **kerāmet:**
Mesnevi 13
Mısra: **67**
Mucize, lütuf, olağanüstü hâller.

Kerīm olan kerāmet maẓharıdır
Selīm olan selāmet maẓharıdır

kerāmet ehli:

1. **kerāmet ehli:**
Mesnevi 26
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kerem sahibi, lütufkar kişi. II Veliler.

Ferāġ ehli bulur anda kerāmet
Erenler cāyıdır zor demde ṭaġlar

kerāmet ḳapusını:

1. **kerāmet ḳapusını:**-*n, -n*
Mesnevi 6
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Deyim**
İyilik ve lütuf kapısı.

Kerāmet ḳapusını feṭḥ idenler
Velāyet kişverini medḥ idenler

kerem ḥāli:

1. **kerem ḥāli:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömertlik hali,iyilik hali.

Bulup bu feyż-i Raḥmān-ı Raḥīmī
Kerem ḥāli ile buldı Kerīm'i

kerīm olan:

1. **kerīm olan:**-*an*
Mesnevi 13
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömert olmak; "Lütuf ve ihsanı bol, karşılıksız veren, çok ikram eden" anlamında Allah'ın güzel isimlerinden biri.

Kerīm olan kerāmet maẓharıdır
Selīm olan selāmet maẓharıdır

kerīm'i buldı:

1. **kerīm'i buldı:**-*dı-i*
Mesnevi 15
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömert olan yaratıcı Allah'ı bulmak.

Bulup bu feyż-i Raḥmān-ı Raḥīmī
Kerem ḥāli ile buldı Kerīm'i

kesāfet virmedi:

1. **kesāfet virmedi:**-*me, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bulanıklık vermemek.

Leṭāfetle görindi ḥāl-i ebi
Kesāfet virmedi nefs-i Türābī

kesret:

1. **kesretle:**-*le*
Mesnevi 41
Mısra: **56**
Çokluk; bolluk, bereket.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi kesretle ḳāʿil

2. **keşret-ile:**-*ile*
Mesnevi 44
Mısra: **27**
Çokluk. II Dünya, dünya hayatı.

Ṣıfātında tecellī ḳıldı ẕātı
İrilmezken Ḫudā'ya keşret-ile

kesretden geçüp:

1. **keşretden geçüp:**-*üp*
Mesnevi 18
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah dışında kalan her şeyden uzaklaşmak.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp keşretden ol dem cemʿe irdim

key:

1. **key:**
Mesnevi 39
Mısra: **8**
Ne zaman, ne vakit? manasına soru edatı.

Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken
Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken

ki:

1. **ki:**
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Ki bağlacı.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

2. **ki:**
Mesnevi 15
Mısra: **34**
Ki bağlacı.

Fedā-yı cān-ıla buldı fenāyi
Ki fānī olmadı nām-ı Beḳāyī

3. **ki:**
Mesnevi 15
Mısra: **39**
Ki bağlacı.

Didi gerçi ki baʿżılar Ferīdī
Olımaz kimse ʿirfānıñ ferīdī

4. **ki:**
Mesnevi 16
Mısra: **16**
Ki bağlacı.

Zelīḫā ile Yūsuf ḳıṣṣasını
Ki yazmış bir kitāba cümlesini

5. **ki:**
Mesnevi 19
Mısra: **47**
Ki bağlacı.

Deheni ki ḳul edinir cānı
Sırrıdır ḫātem-i Süleymānī

6. **ki:**
Mesnevi 19
Mısra: **55**
Ki bağlacı.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n'ola

7. **ki:**
Mesnevi 29

Mısra: **2**
Ki bağlacı.

Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher
Ki yaʿnī Ḳaṣṭamōnī ḫūb kişver

8. **ki:**
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Ki bağlacı.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

9. **ki:**
Mesnevi 45
Mısra: **6**
Ki bağlacı.

Teveccüh eyle ki fetḥ ide Fettāḥ
Açılmayınca ḳuflı küntü kenziñ

10. **ki:**
Diğer 2
Mısra: **8**
"Çünkü"anlamında bağlaç.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten
ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

11. **ki:**
Mesnevi 11
Mısra: **16**
"K"i bağlacı.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

12. **ki:**
Mesnevi 3
Mısra: **1**
"Ki" bağlacı.

Resūlullāh ki oldur menbaʿ-ı cūd

13. **ki:**
Mesnevi 12
Mısra: **16**
"Ki" bağlacı.

Aña ferzend idi Sulṭān Mehemmed
Ki ʿavn-ı Ḥaḳḳ'la olmış mü'ebbed

14. **ki:**
Mesnevi 3
Mısra: **26**
Açıklayıcı "ki.".

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

15. **ki:**
Mesnevi 11
Mısra: **9**
"Ki" bağlacı.

Celālü'd-dīn ki Mevlānā-yı aʿlem
Ricālu'l-lāh içinde rūḥ-ı aʿẓem

16. **ki:**
Mesnevi 7
Mısra: **5**
"Ki" bağlacı (Yani; demem o ki).

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

17. **ki:**
Mesnevi 16

Mısra: **2**
" zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Semāʿ-ı ḥikmetiñ māh-ı bülendi
Ki Aḳ Şemsü'd-dīn'iñ ferzendi Ḥamdī

18. **ki:**
Mesnevi 17
Mısra: **12**
" Zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Bekār-ı ḳalbine mīzāb olupdur
Ki maḳbūl-ı ulü'l-elbāb olupdur

19. **ki:**
Mesnevi 23
Mısra: **24**
Açıklayıcı "ki.".

Ki rifʿatda der-i sulṭāna beñzer
Naẓar kılsayduñ ol ḳapuya el-ḥaḳ

20. **ki:**
Mesnevi 23
Mısra: **19**
Açıklayıcı "ki.".

Miṯāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

21. **ki:**
Mesnevi 27
Mısra: **76**
" Zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṯāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

22. **ki:**
Mesnevi 29
Mısra: **6**
" Zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Sipāhīler daḫı ṣāḥib-zeʿāmet
Ki devlet ehli ol yerde tamāmet

23. **ki:**
Mesnevi 29
Mısra: **22**
"Bu yüzden, bundan dolayı" anlamında bağlaç.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

24. **ki:**
Mesnevi 32
Mısra: **4**
" Zira, çünkü" anlamında bağlama edatı.

Gerekdir ʿāşıḳıñ ṣıdḳına ḥüccet
Ki olmaya aña kiẕb-ile töhmet

25. **ki:**
Mesnevi 37
Mısra: **20**
"Ki" bağlacı; "Bu yüzden" anlamında bağlaç.

Muḥabbet daʿvasıyla olma fāʿiḳ
Ki nefs ʿAzrā'sı ider seni fāsıḳ

26. **ki:**
Mesnevi 2
Mısra: **3**
"Ki" bağacı.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

27. **ki:**
Mesnevi 2
Mısra: **17**
"Ki" bağlacı.

Anıñ-çün dā'imā Ḥaḳḳ-ıla ḳāʾim
Dil-i ʿārif ki ḥāmid olsa el-ḥaḳ

28. **ki:**
Mesnevi 2
Mısra: **34**
"Ki" bağlacı.

Ki ʿarefler dilinde mā-ʿaraf-nāk

kibr ü ġıbāda:

1. **kibr ü ġıbāda:**
Mesnevi 20
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyüklük taslayan kaba(kişiler), kendini herkesten üstün gören budala(lar).

kibr ü ġubâda:

1. **kibr ü ġubâda:**-*a*
Mesnevi 20
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyüklük taslayan kaba(kişiler), kendini herkesten üstün gören budala(lar).

İledir nefs anı kibr ü ġubâda

kıl:

1. **ḳılurdum:**-*ur, -du, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **45**
Yapmak, etmek. Yardımcı fiil olarak kullanılır.

Arardım şu gibi dīdār-ı yārı
Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān

2. **ḳılurdum:**-*ur, -du, -m*
Mesnevi 28
Mısra: **13**
Yapmak, etmek. Yardımcı fiil olarak kullanılır.

Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān
Gözimdeydi ḫayāl-i rūy-ı cānān

kīl ü ḳālı:

1. **ḳīl ü ḳālı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **88**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dedikodu.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

kim:

1. **kim:**
Mesnevi 2
Mısra: **28**
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḫayrān

2. **kim:**
Mesnevi 19

Mısra: **5**
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Bir gice kim bu naḳş-ı bend-i ḫayāl
Levḥ-i dilde yazardı naḳş-miṣāl

3. **kim:**
Mesnevi 32
Mısra: **21**
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḥāl ü ḳāli

4. **kim:**
Mesnevi 44
Mısra: **13**
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

5. **kim:**
Mesnevi 45
Mısra: **9**
"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.

Bulımazsın ġınāsın naḳd-i ʿizziñ
Dilerseñ kim açıla bāb-ı ʿirfān

6. **kim:**
Gazel 1
Mısra: **7**
"Hangi kişi?" anlamında soru zamiri.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

7. **kimiñ:**-*+(i)ñ*
Mesnevi 9
Mısra: **17**
"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Kimiñ ẕātında var hūş-ı ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat işidir gūş-ı ḥaḳīḳat

8. **kimiñ:**-*+(i)ñ*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḥāli

9. **kimiñ:**-*+(i)ñ*
Mesnevi 9
Mısra: **21**
"Hangi kişi" anlamında soru zamiri.

Kimiñ rūḥında yoġ-ısa maʿārif
Olımaz kimseniñ hāline vāḳıf

10. **kim:**
Mesnevi 12
Mısra: **7**
" Ki", bağlama edatı.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri gūş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

11. **kimdir:**-*dir*
Mesnevi 15
Mısra: **84**
Hangi kişi anlamında soru zamiri.

Naẓım dīvānına vālī-i vāḳī
Eger kimdir der-iseñ şimdi Bāḳī

12. **kim:**
Mesnevi 17
Mısra: **1**
" Ki" bağlacı.

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

13. **kimi:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **9**
"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Kimi bir dil-ber-ile ẕevḳ eyler
Boynına sünbülini ṭavḳ eyler

14. **kimi:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **13**
"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Kimi ṣaḥrāları şikār eyler
Ġayb āhūsın āşikār eyler

15. **kim:**
Gazel 1
Mısra: **2**
" Ki" bağlacı.

Ḥüsnle Mıṣr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

16. **kim:**
Mesnevi 31
Mısra: **13**
" Ki" bağlacı.

Ol ān kim rūyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

17. **kimin:**-*i, -n*
Mesnevi 32
Mısra: **13**
Bazılarını, kimilerini.

Kimin naḫs-i Züḥalden kıldı menḫūs
Anıñ içün nuḫūset ile maḥsūs

18. **kimin:**-*in*
Mesnevi 32
Mısra: **18**
Bazı kimseler, bazısı.

Kimisin saʿdla nūrāni ḳıldı
Kimin bu saʿdla rūḥāni kıldı

19. **kimiñ:**-*iñ*
Mesnevi 32
Mısra: **19**
Kimisinin; bazılarının belgisiz zamir.

Kimiñ kim saʿd-ı ekber ola şānı
Saʿādetle görinür her nişānı

20. **kim:**
Mesnevi 32
Mısra: **19**
" Ki" bağlacı.

Kimiñ kim saʿd-ı ekber ola şānı
Saʿādetle görinür her nişānı

21. **kim:**
Mesnevi 34
Mısra: **6**
" Ki" bağlacı.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

22. **kimi:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **3**
Bazısı, belgisiz zamir.

Kimi ʿAttār kimi Mālik-i Dīnār
Zer-i ʿaşḳda bular ṣarrāf u ʿayyār

23. **kimi:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **3**
Bazısı, belgisiz zamir.

Kimi ʿAttār kimi Mālik-i Dīnār
Zer-i ʿaşḳda bular ṣarrāf u ʿayyār

24. **kimi:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **5**
"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

25. **kimisi:**-*i, -si*
Mesnevi 11
Mısra: **5**
Bazısı, belgisiz zamir.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

26. **kim:**
Mesnevi 4
Mısra: **13**
"Ki" bağlacı; iki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle haline getiren bağlaç.

Kemālāt ehli vü sırdaş-ı Aḥmed
Veliyyullāh ʿAlī kim yār-ı rābiʿ

27. **kimiñ:**-*iñ*
Mesnevi 32
Mısra: **21**
Kiminin; bazılarının belgisiz zamir.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḥāl ü ḳāli

28. **kimisi:**-*i, -si*
Mesnevi 15
Mısra: **47**
Kimi, bazısı, belgisiz zamir.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

kimesne:

1. **kimesne:**
Mesnevi 27
Mısra: **67**
Kimse, hiç kimse.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

kimi:

1. **kimi:**
Mesnevi 25
Mısra: **17**
Bazısı.

Bunuñ gibi nice yüz vaḥşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

2. **kimi:**
Mesnevi 25
Mısra: **18**
Bazısı.

Baḳar ṣayyād elinden kimi ḫavf-nāk
Sibāʿından peleng ü bebr ü arslan

3. **kimi:**
Mesnevi 29
Mısra: **17**
"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Kimi naḳl-i eḥādīṯ etse her ān
İşidenler olurlar ṣād u ḫandān

4. **kimin:**-*n*
Mesnevi 32
Mısra: **12**
Bazılarını, kimilerini.

Ḫudā-yı Ḳādir ü Ḫallāḳ-ı Ādem
Saʿādetle kimin ḳıldı mükerrem

5. **kimisin:**-*si, -n*
Mesnevi 32
Mısra: **16**
"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Kimisin naḫs-ı ekberden yaratdı
Kimisin saʿd-ı ekberden yaratdı

6. **kimisin:**-*si, -n*
Mesnevi 32
Mısra: **17**
"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Kimisin saʿdla nūrāni ḳıldı
Kimin bu saʿdla rūḥāni kıldı

7. **kimisi:**-*si*
Mesnevi 29
Mısra: **15**
"Bazıları" anlamında belgisiz zamir.

Fażīletle kimisi ehl-i tefsīr
Beyān etse mevāʿıẓ ehl-i tebşīr

kimiñ:

1. **kimiñdir:**-*dir*
Mesnevi 23
Mısra: **29**
"Hangi kişi?" anlamında soru zamiri.

Görinür cism-i ʿāṣıḳ gibi meftūḥ
Kimiñdir gördügüm der-gāh-ı ʿālī

kiminüñ ḳāli:

1. **kiminüñ ḳāli:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kiminin, bazılarının sözü.

Görinür kiminüñ ḳāli mecāzī
Mecāz ehli ṣanur ḥāli mecāzī

kimisin:

1. **kimisin:**
Mesnevi 32
Mısra: **15**
Kimisi, bazısı.

Kimisin naḫs-ı ekberden yaratdı
Kimisin saʿd-ı ekberden yaratdı

kimse:

1. **kimseniñ:**-*nin*
Mesnevi 9

Mısra: **22**
Herhangi bir kişi.

Kimiñ rūḥında yoġ-ısa maʿārif
Olımaz kimseniñ hāline vāḳıf

kimse bilimez:

1. **kimse bilimez:**
Mesnevi 44
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kimse bilmez, kimsenin bilmediği.

Bilimez kimse bunda ḥāl-i rāzi
Mecāz olsa ḥaḳīḳī ʿaşka tebdīl

kimse olımaz:

1. **kimse olımaz:**-*ı, -maz*
Mesnevi 15
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hiç kimse olamaz.

Didi gerçi ki baʿżılar Ferīdī
Olımaz kimse ʿirfānıñ ferīdī

kıran:

1. **ḳıranlar:**-*lar*
Mesnevi 25
Mısra: **6**
Yok etmek.

Kūh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

kişi:

1. **kişi:**
Mesnevi 22
Mısra: **23**
İnsan, kimse, şahıs.

Cihānı çeşmi görmez miṣl-i nerges
Bu ḥāl içinde kişi ʿāşıḳ olmaḳ

kişiniñ rāzına:

1. **kişiniñ rāzına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kişinin sırrı.

Yazupdur bülbül-āsā Gülşen-i Rāz
Olan ol kişiniñ rāzına vāḳıf

kıṣṣa:

1. **ḳıṣṣasını:**-*sı, -n, -ı*
Mesnevi 16
Mısra: **15**
Hikaye.

Zelīḫā ile Yūsuf ḳıṣṣasını
Ki yazmış bir kitāba cümlesini

kıṣṣadan ḥiṣṣe alursun:

1. **ḳıṣṣadan ḥiṣṣe alursun:**-*ur, -sun*
Mesnevi 20
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kıssadan hisse almak II Anlatılan bir olaydan veya hikâyeden çıkarılan ibret dersi.

Meʿālin fehm idersin ġayret-ile
Alursun ḳıṣṣadan bir dürlü ḥiṣṣe

kişver:

1. **kişverinden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 6
Mısra: **1**
Memleket, ülke.

Belāġat kişverinden ḥāṣ olanlar
Maʿānī baḥrına ġavvāṣ olanlar

2. **kişver:**
Mesnevi 13
Mısra: **34**
Memleket, ülke.

Ḫilāfet taḫtına geçti o server
Mehābetle ʿÖmer-veş açdı kişver

3. **kişverini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 22
Mısra: **58**
Memleket, ülke.

Dil ü cān kişverini menzil eyle
Maḳām-ı sırr-ı pāki ḳıl müyesser

kitāb:

1. **kitāba:**-*a*
Mesnevi 16
Mısra: **16**
Yazılmış ve basılmış eser.

Zelīḫā ile Yūsuf ḳıṣṣasını
Ki yazmış bir kitāba cümlesini

2. **kitābımı:**-*ım, -ı*
Mesnevi 20
Mısra: **21**
Yazılmış ve basılmış eser.

Cehāletle ḳalur maḥcūb u maḥzūn
Kitābımı oḳursañ ʿibret-ile

3. **kitābın:**-*ı, -n*
Mesnevi 11
Mısra: **43**
Yazılmış ve basılmış eser II Süleyman Çelebi'nin yazdığı Vesîletü'n-Necât isimli eser bağlamında ele alınmıştır.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

4. **kitābın:**-*ın*
Mesnevi 11
Mısra: **55**
Herhangi bir konuda yazılmış eser. II Meşhûr " Muhammediyye" eseri.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

5. **kitābından:**-*ı, -n, -dan*
Mesnevi 20
Mısra: **15**
Kitap II Kur'an-ı Kerîm.

Kitābından oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı
Kemā-kān ḫatm ider-idüñ ʿaşḳı

6. **kitābı:**-*ı*
Mesnevi 21
Mısra: **4**
Kitap II H.Hamdî'nin Yûsuf u Züleyhâ mesnevisi.

Kitābı etdim ol demde der-āġūş
Degildim ittifāḳī ol zamānda

7. **kitābında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 11
Mısra: **29**
Kitap; eser. II Âşık Paşa'nın eseri Garibname.

Ezel-i ḥayy ile maʿşūk-ı Ḥak'dır
Kitābında yazupdur ḥāl-i ʿaşḳı

kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber:

1. **kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber:**
Mesnevi 41
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk kitabının ezberi.

Derūnında kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber
Odur ṭāliblere mürşid-i reh-ber

kitāb-ı ḥüsninüñ:

1. **kitāb-ı ḥüsninüñ:**-*i, -nüñ*
Mesnevi 27
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik kitabı.

Görinmezdi gözine ḥüsn-i Yūsuf
Kitāb-ı ḥüsninüñ yoḳdur miṯāli

kıyās:

1. **ḳıyāsa:**-*a*
Mesnevi 27
Mısra: **77**
Mukayese etmek, karşılaştırmak.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḥāl-i mecẕūb cümle nāsa

kıyās it:

1. **ḳıyās it:**
Mesnevi 19
Mısra: **56**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kıyaslamak, mukayese etmek, karşılaştırmak.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n'ola

kizb-ile töhmet:

1. **kiẕb-ile töhmet:**
Mesnevi 32
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalan ile iftira.

Gerekdir ʿāṣıḳıñ ṣıdḳına ḥüccet
Ki olmaya aña kiẕb-ile töhmet

ko:

1. **ḳoma:**-*ma*
Mesnevi 39
Mısra: **25**
Bırakmak, vazgeçmek, terketmek.

Eliñden ḳoma anıñ dāmenini
O sulṭānıñ olup ʿabd-ı kemīni

koc:

1. **ḳocar:**-*ar*
Mesnevi 19
Mısra: **12**
Kucaklamak, sarmak.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

kohu:

1. **ḳoḫuda:**-*da*
Mesnevi 19
Mısra: **24**
Koku.

Nice ġonce ḥarīrden bālīn
Renkde gül ḳoḫuda nāfe-i Çīn

konya:

1. **ḳonya'yı:**-*yı*
Mesnevi 11

Mısra: **21**
Konya şehri.

Ḥaḳāyıḳ ʿāleminde ḳutbü'l-aḳṭāb
İdüpdür Ḳonya'yı nūrıyla enver

ḳor:

1. **ḳorsun:**-*sun*
Mesnevi 20
Mısra: **6**
Bırakmak.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

ḳor-ı heng:

1. **ḳor-ı heng:**
Mesnevi 19
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deniz dalgasının ateşi.

Nice ferhengi deng ider bu ḫadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

korḳud:

1. **ḳorḳud:**
Mesnevi 13
Mısra: **11**
Osmanlı Devleti şehzadesi, II. Bayezid'in oğludur.

Biri şeh-zādelerden nāmı Ḳorḳud
Ḫıṣāl-ı ḫūyla ʿālemde maḥmūd

ḳubeys ṭaġı'na:

1. **ḳubeys ṭaġı'na:**-*n, -a*
Mesnevi 25
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kâbe'nin yaklaşık 100 metre doğusunda bulunan küçük dağ.

Ḳubeys Ṭaġı'na beñzer ḥürmetinde
Ḳaya baḳar ḳayalar bāşırına

kufl:

1. **ḳuflı:**-*ı*
Mesnevi 45
Mısra: **7**
Kilit.

Teveccüh eyle ki feṭḥ ide Fettāḥ
Açılmayınca ḳuflı küntü kenziñ

kufl-ı bābı:

1. **ḳufl-ı bābı:**-*ı*
Mesnevi 44
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kapının kilidi.

Açıldı kent-i künzin ḳufl-ı bābı
Beḳā ḥāline dil olduḳda āgāh

kūh ʿālīde:

1. **kūh ʿālīde:**-*de*
Mesnevi 26
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce, ulu dağ.

Bulupdur-i kūh ʿālīde kerāmet

kūh-ı ābād:

1. **kūh-ı ābād:**
Mesnevi 25
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bayındır dağ,mamur, bakımlı dağ.

Görindi hem baña bir küh-ı ābād

küh-ı aʿlā:

1. **küh-ı aʿlā:**
Mesnevi 25
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce dağ.

Külüngin urmamış sengine Ferhād
ʿAceb cāy-ı bülend ü küh-ı aʿlā

küh-ı belā:

1. **küh-ı belā:**
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bela dağı.

Ḳazā-yı vaḥdetiñ Mecnūn'ı oldum
Gehī küh-ı belā maḥzūnı oldum

küh-ı ḳāf'a:

1. **küh-ı ḳāf'a:**-*a*
Mesnevi 25
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaf Dağı.

Küh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

küh-sār:

1. **küh-sār:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Dağlık yer, dağ tepesi.

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

2. **küh-sārını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 30
Mısra: **3**
Dağlık yer, dağ tepesi.

İderdim bāġla küh-sārını seyr
Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr

kul:

1. **ḳul-iken:**-*i, -ken*
Mesnevi 39
Mısra: **14**
Allah tarafından yaratılmış olan insan, abd.

Bulup Ḥaḳ'dan bu dem ʿirfān u rıżvān
Ḳul-iken var özüñi eyle sulṭān

kul edinir:

1. **ḳul edinir:**-*ir*
Mesnevi 19
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kul olmak, boyun eğmek.

Deheni ki ḳul edinir cānı
Sırrıdır ḫātem-i Süleymānī

kulaġ:

1. **ḳulaġı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **92**
Kulak, işitme organı.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

kulle:

1. **ḳullesini:**-*si, -n, -i*
Mesnevi 25

Mısra: **4**
Kule, kubbe. II Zirve.

Görimez ḳullesini degme ednā
Görendi rifʿatin ṣāḥib-ḳırānlar

ḳulūb:

1. **ḳulūba:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **76**
Kalpler.

Ḥaḳīḳat ceẕbesiyle oldı mecẕūb
Bu ceẕbeyle ḳulūba oldı maḥbūb

ḳulūbü'ṣ-ṣuʿarā ḥazāʾinü'r-rahmān:

1. **ḳulūbü'ṣ-ṣuʿarā ḥazāʾinü'r-rahmān:**
Mesnevi 5
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şairlerin kalpleri Rahman'ın hazineleri.

Ḳulūbü'ṣ-ṣuʿarā ḥazāʾinü'r-Rahmān
Ve lisānü'ṣ-ṣuʿarā' miftāh'ül-cinān

külüngin urmamış:

1. **külüngin urmamış:**-*ma, -mış*
Mesnevi 25
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kazma vurmak.

Külüngin urmamış sengine Ferhād
ʿAceb cāy-ı bülend ü kūh-ı aʿlā

ḳumrī:

1. **ḳumrīler-ile:**-*ler, -ile*
Mesnevi 6
Mısra: **10**
Kumru.

Ṭuṭī-i sükker-ile söylediler
Daḫı ḳumrīler-ile iñlediler

künt ü kenziñ:

1. **künt ü kenziñ:**
Mesnevi 13
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Ayet**
Gizli hazine.

Çıḳardı künt ü kenziñ gevherini
Ḥaḳāyıḳ maʿdeniniñ cevherini

künt-i kenz:

1. **künt-i kenz:**
Gazel 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: -
Gizli hazine. II " Ben gizli bir hazine idim." anlamında olan kudsi hadisten yapılmış yarım iktibas.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz fetḥi içün baña verildi miftāḥ

küntü kenziñ:

1. **küntü kenziñ:**
Mesnevi 45
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Hadis**
" Ben gizli bir hazine idim ve bilinmek istedim. Bu yüzden alemleri yarattım." anlamına gelen hadis-i kutsinin ilk kısmı.

Teveccüh eyle ki fetḥ ide Fettāḥ
Açılmayınca ḳuflı küntü kenziñ

künūz-ı sırr-ı ʿilm-i hakk'ı:

1. **künūz-ı sırr-ı ʿilm-i hakk'ı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ı bilme sırrının hazinesi.

Künūz-ı sırr-ı ʿilm-i Hakk'ı kāşif

kurʾān:

1. **kurʾān'ı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **10**
Kur'an-ı Kerim.

Fażīletle odur Kurʾān'ı cāmiʿ
Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd

ḳurʾān-ı ġarrā:

1. **ḳurʾān-ı ġarrā:**
Mesnevi 29
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel Ḳurʾān'ı, manalı Ḳurʾān'ı.

Oḳınur anda hem Ḳurʾān-ı ġarrā
Şeref virmiş durur ḥuffāẓ u ḳurrā

ḳurbān iden:

1. **ḳurbān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Bir kimse veya şeyi) Bir uğurda fedâ etmek.

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa

küşāde:

1. **küşādeydi:**-*y, -di*
Mesnevi 3
Mısra: **16**
Açık.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

2. **küşāde:**
Mesnevi 23
Mısra: **21**
Büyük.

O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb
Der-i luṭf-ı Ḫudā gibi küşāde

ḳuṭb-ı cihān olan:

1. **ḳuṭb-ı cihān olan:**-*an*
Mesnevi 40
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âlemin kutbu olan. II Dünyaya yön veren (kişi).

Diyārımda ricāliñ ercümendi
Olan ḳuṭb-ı cihān Şaʿbān Efendi

ḳuṭb-ı selāṭīn:

1. **ḳuṭb-ı selāṭīn:**
Mesnevi 13
Mısra: **82**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultanların önderi.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

kutb-ı ʿuşşāk:

1. **ḳutb-ı ʿuşşāḳ:**
Mesnevi 11

Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi mertebelerin en yükseğinde bulunan aşıklar,dervişler.

İkisi bir kemāl-i maʿnevīde
ʿĀşıḳ Paşa biri de ḳutb-ı ʿuşşāḳ

ḳutbü'l-aḳtāb:

1. **ḳutbü'l-aḳtāb:**
Mesnevi 11
Mısra: **20**
İnsanların doğru yolu bulmalarına vâsıta kılınan ulu kişilerden, madde âlemindeki olaylarla ilgili olana Kutb-ül-aktâb denir.

Ḥaḳāyıḳ ʿāleminde ḳutbü'l-aḳtāb
İdüpdür Ḳonya'yı nūrıyla enver

ḳût-ı cānı olmış:

1. **ḳût-ı cānı olmış:**-*ı-mış*
Mesnevi 11
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Canın gıdası, rızkı olmak. II Gönlün gıdası olmak.

Ṣadā-yı Ḳudüs olmış ḳût-ı cānı
Veled Sultān anıñ sırr-ı ʿaẕīmi

ḳuvvet virdi:

1. **ḳuvvet virdi:**-*di*
Mesnevi 34
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Destek olmak, güç vermek, güçlendirmek.

Baña irşād-ı mürşid virdi ḳuvvet
Bu ḳuvvetle görindi rūy-ı vaḥdet

ḳużāt-ı ehl-i ʿiffet:

1. **ḳużāt-ı ehl-i ʿiffet:**
Mesnevi 29
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Namuslu kadılar, dürüst kadılar.

ʿİlim kānı ḳużāt-ı ehl-i ʿiffet
Faḳāḥet ile iderler ḥükūmet

l:

lā uḥibbu'l-āfilīn:

1. **lā uḥibbu'l-āfilīn:**
Mesnevi 27
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Ayet**
Hz. İbrahim'in söylediği ve "Ben batıp gidenleri sevmem" anlamına gelen söz.

Ṭolansa dilde ʿaşḳı miṣl-i pervīn
Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilīn

lāf:

1. **lāfa:**-*a*
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Gereksiz söz, boş lâkırdı, saçma söz.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḥirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

lafz:

1. **lafzına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 2
Mısra: **23**
Söz.

Dü-tā olmış ider Allāh'a secde
Celālüh lafzına eyle nigāhı

2. **lafẓı:**-*ı*
Mesnevi 27
Mısra: **21**
Söz II şiir.

Ruḫ-ı rengīni virür cāna ḥālet
Dür-i dendānıdır sır lafẓı sīḫi

lāhūt:

1. **lāhūt:**
Mesnevi 22
Mısra: **63**
İlahî âlem.

Görine çeşm-i cānā rū-yı lāhūt
Ne lāhūt görmeye rū-yı sivāyı

lāl eyler:

1. **lāl eyler:**-*r*
Mesnevi 27
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Söz söyleyemez hâle getirmek.

Zebān ehlini lāl eyler viṣāli
Görince ol cemāl-i dil-güşāyı

laʿli nābından:

1. **laʿli nābından:**-*ı, -n, -dan*
Mesnevi 19
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin ulaşılmamış kırmızı dudağı.

Laʿli nābından oldı mest ü ḫarāb
Ġarḳ-ı ḫûn oldı nergis pür-ḫāb

lām:

1. **lām-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 2
Mısra: **14**
"Lam" harfi. II "Lutf "sözcüğünün ilk harfi.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

lām-ı laṭīfi:

1. **lām-ı laṭīfi:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Latif lam. II " Lutf "sözcüğünün ilk harfi.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

lāmiʿī:

1. **lāmiʿī:**
Mesnevi 15
Mısra: **57**
16. asır Osmanlı şairi Lamiî Çelebi.

Bilindi Lāmiʿī Ḥüsn ü Dil'inden
İçenler mest olur anıñ ṣuyından

lāyıḳ:

1. **lāyıḳ:**
Mesnevi 11
Mısra: **38**
Yakışır, münasip.

Velāyet taḫtına lāyıḳ o sulṭān
Muḥammed mevlidin naẓm-ıla yazdı

lāyıḳ ḳıl:

1. **lāyıḳ ḳıl:**
Mesnevi 22
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Münasip, uygun eyle.

Ṭarīḳimde baña ḳıl anı lāyıḳ
Çerāġ-ı ʿaşḳı cān bezminde yandır

lāyıḳ ola:

1. **lāyıḳ ola:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hak etmek; layık olmak; uygun olmak; yakışmak.

Naẓar ile ola iḥsāna lāyıḳ
Yemīnimden baña oldı işāret

lāyıḳ olmaḳ:

1. **lāyıḳ olmaḳ:**-*maḳ*
Mesnevi 22
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Deyim**
Hak etmek; layık olmak.

Ṣafā-yı derd-i ʿaşḳa lāyıḳ olmaḳ
Uyurken düşde görmek rūy-ı yāri

lāyıḳ olur:

1. **lāyıḳ olur:**-*ur*
Mesnevi 32
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uygun olmak, yakışmak.

Ṣadāḳatle baḳarsa çeşm-i ʿāşıḳ
Saʿādetle olur dīdāra lāyıḳ

2. **lāyıḳ olur:**-*ur*
Mesnevi 40
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uygun olmak; hak etmek.

İden rūḥından istimdād-ı ṣādıḳ
Olur bāb-ı Ḫudā'da feyże lāyıḳ

lāzım:

1. **lāzımdur:**-*dur*
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Gerekli.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

2. **lāzım:**
Mesnevi 2
Mısra: **10**
Lazım, gerekli.

Elifle bedane budur işāret
Dil-i ḥāmidde lāzım istiḳāmet

leb:

1. **lebleri:**-*ler, -i*
Mesnevi 19
Mısra: **46**
Dudak.

Zülfi bir şuʿbān-ı āyet-i Mūsī
Lebleri yādigār-ı dürr-i ʿĪsī

lebi şīrīn'ini:

1. **lebi şīrīn'ini:**-*in, -i*
Mesnevi 27
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şîrîn'in dudağı. II Tatlı dudak.

Hīç etmezdi lebi Şīrīn'ini yād
Dil-i Vāmık'da olsa ʿaşkı peydā

lebi sırrın:

1. **lebi sırrın:**-*ı, -n*
Mesnevi 27
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgilinin) dudaklarının sırrı.

İderdi zülfi hem Leylāyı meftūn
Lebi sırrın ṭuyaydı ẕerre Ferhād

lebībi olsun:

1. **lebībi olsun:**-*sun*
Mesnevi 39
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akıllısı, zekisi olmak.

Ḳamu kāmilleriñ olsun lebībi
Mürīd olsun aña dil ʿandelībi

lerzān olurdı:

1. **lerzān olurdı:**-*ur, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **60**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Titremek || Heyecanlanmak.

Güzellerden birini görse çeşmim
Hemān lerzān olurdı cümle cismim

leṭāfet:

1. **leṭāfet:**
Mesnevi 2
Mısra: **12**
Latiflik, güzellik, hoşluk.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

2. **leṭāfetle:**-*le*
Mesnevi 15
Mısra: **63**
Hoşluk, güzellik, incelik, zariflik.

Leṭāfetle görindi ḥāl-i ebi
Kesāfet virmedi nefs-i Türābī

levḥ:

1. **levḥ:**
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Sayfa.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

levḥe:

1. **levḥe:**
Mesnevi 29
Mısra: **37**
Sayfa, levha. II Levh-i mahfūz; Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levha.

Yazıcaḳ levḥe aḥvālimi Bārī
Vaṭan ḳılmış baña işbu diyāri

levḥe yazdı:

1. **levḥe yazdı:**-*dı-e*
Mesnevi 1
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sayfaya yazmak. (tas.) Allah'ın takdir ettiği, olmuş ve olacak bütün şeylerin üzerinde yazılı bulunduğu kabul edilen levhaya yazmak.

Üç esmā-y-ıla yazdı levḥe Bārī
Bu resm-ile lisāna oldı cārī

levḥ-i dilde:

1. **levḥ-i dilde:**-*de*
Mesnevi 19
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül levhası, gönül sayfası, gönül aynası.

Bir gice kim bu naḳş-ı bend-i ḫayāl
Levḥ-i dilde yazardı naḳş-miṣāl

levḥ-i ʿilm-i ḥaḳ'da:

1. **levḥ-i ʿilm-i ḥaḳ'da:**-*da*
Mesnevi 20
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hak ilmi sayfası, Allah'ın bilgi sayfası; doğru ilim sayfası.

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

leylā:

1. **leylā'yı:**-*y, -ı*
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Sevgili. II Dünyevi aşk.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn'ı aġyār bī-ḫaber
Leylā'yı Mevlā'ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

2. **leylā'yā:**-*(-y)ā*
Mesnevi 39
Mısra: **2**
Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı. II Sevgili.

Eger Mevlā'yı isterse derūnuñ
Ṣaḳın Leylā'yā olmasun cünūnuñ

3. **leylā:**
Mesnevi 44
Mısra: **11**
Leylâ. II İlahi sevgili.

Meʿāl-i Yūsuf'a irdi meʿālim
Göñül Mecnūnı Leylā ister-iken

4. **leylā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 44
Mısra: **13**
Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı. II Sevgili.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

leylā':

1. **leylā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 22
Mısra: **39**
Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

leylā ḫayāli:

1. **leylā ḫayāli:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leyla hayâli, dünyevi aşk, maddi aşk.

Göñülden gitdi çün Leylā ḫayāli
Derūna düşdi ol Mevlā viṣāli

leylā ṣūretine:

1. **leylā ṣūretine:**-*n, -e*
Mesnevi 37

Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leyla (sevgili) yüzüne. II Dünyevi sevgili.

Taʿaşşuḳ etme Leylā ṣūretine
Teşevvuḳ eyle Mevlā vuṣletine

leylā'ya mecnūn ola:

1. **leylā'ya mecnūn ola:**-*a-y, -a*
Mesnevi 39
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leylā'ya Mecnūn olan, Leylā'ya aşık olan. II Dünyevi aşka bağlanan (kişi).

Odur ʿāḳil ola Leylā'ya Mecnūn
Odur ʿārif ola Mevlā'ya Mecnūn

leylāyı zülfi:

1. **leylāyı zülfi:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saçın karanlığı.

İderdi zülfi hem Leylāyı meftūn
Lebi sırrın ṭuyaydı z̲erre Ferhād

leylī:

1. **leylī:**
Mesnevi 35
Mısra: **14**
Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramanı. II Karanlık, gece.

Gönül çün etmez oldı yāra meyli
Ḫayālimde görinmez oldı Leylī

līk:

1. **līk:**
Mesnevi 21
Mısra: **8**
Lâkin, ancak, ama.

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Gönül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

liḳā:

1. **liḳālar:**-*lar*
Gazel 2
Mısra: **8**
Kavuşma, buluşma; görme, gör(üşme).

Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

li-maʿ-allāh:

1. **li-maʿ-allāh:**
Gazel 2
Mısra: **7**
Allah ile birlikte. II "Benim Allah ile...." me'âlinde bir hadis olup yarım iktibas yapılmıştır.

Fetḥ idüp bend-i ṭılısmātı ġınālar buldum
Li-maʿ-Allāh e̲seri ḳaydla iżāfet giderüp

2. **lī-maʿ-allāh:**
Mesnevi 44
Mısra: **24**
Allah ile birlikte. II "Benim Allah ile...." me'âlinde bir hadis olup yarım iktibas yapılmıştır.

Bilindi cāna sırr-ı lī-maʿ-Allāh
Görindi ʿayn-ı Z̲ātında ṣıfātı

lisān:

1. **lisānda:**-*da*
   Mesnevi 11
   Mısra: **58**
   Dil.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

2. **lisānım:**-*ım*
   Mesnevi 23
   Mısra: **14**
   Dil II Zikretmek, anmak.

Sükūta vardı cismimde lisānım
Ḳapandı bāb-ı cessim ẓāhirimde

3. **lisānıma:**-*ı, -ma*
   Mesnevi 35
   Mısra: **30**
   Dil; söz, konuşma.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

4. **lisāna:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **10**
   Dil; söz; konuşma; şiir.

Üç esmā-y-ıla yazdı levḥe Bārī
Bu resm-ile lisāna oldı cārī

5. **lisāna:**-*a*
   Mesnevi 1
   Mısra: **13**
   Dil, söz, konuşma.

Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl
Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl

livā-yı pādişāhī:

1. **livā-yı pādişāhī:**-*ī*
   Mesnevi 29
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Padişah sancağı; hükümdarlık bayrağı.

Livā-yı pādişāhī anda ḳāʿim
Emīr -i kām-rānī anda ḥākim

luṭf:

1. **luṭfıyla:**-*ı, -y, -la*
   Mesnevi 14
   Mısra: **6**
   Yardım, inayet, ihsan.

Baña üstād-ı ẓāhirdir Laṭīfī
Anıñ luṭfıyla irdim bu kemāle

2. **luṭfına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 2
   Mısra: **11**
   Yardım, bağış, iyilik; ihsan, cömertlik.

Dahı lām-ı laṭīfi luṭfına dāl
Leṭāfet ḥamde lāzımdur be-her-ḥāl

luṭf ehli olmışdı:

1. **luṭf ehli olmışdı:**-*mış, -dı*
   Mesnevi 15
   Mısra: **65**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Cömertlik sahibi olmak, eli açık olmak,iyilik sahibi olmak.

ʿAceb luṭf ehli olmışdı ʿAṭāyī
Aña Ḥaḳ virdi Ḫātem-veş seḫāyı

luṭf u ḥubbı:

1. **luṭf u ḥubbı:**-*ı*
   Mesnevi 13
   Mısra: **61**
   Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
   Lütuf ve muhabbet.

Reʿāyāya var-ıdı luṭf u ḥubbı
Anıñ-çün maḫlaşın didi Muḥibbī

luṭf-ı ḥudā:

1. **luṭf-ı ḥudā:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'ın yardımı.

2. **luṭf-ı ḥudā:**
   Mesnevi 2
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah'ın yardımı.

Eger luṭf-ı Ḥudā vireydi taltif

luṭf-la etdi:

1. **luṭf-la etdi:**-*di*
   Mesnevi 19
   Mısra: **28**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Vermek, ihsan etmek, bağışlamak.

Bu keşīf içre ol nigār-ı laṭīf
Luṭf-la etdi çünki ḫāb-ı şerīf

m:

maʿādin cevherini:

1. **maʿādin cevherini:**-*i, -n, -i*
   Mesnevi 15
   Mısra: **21**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Madenlerin cevherini.

Maʿādin cevherini etdi kānī
Ḫayāl-i ḫāṣṣını naḳş etdi Mānī

maʿānī:

1. **maʿānī:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **15**
   Anlamlar, manalar.

Maʿānī maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ
Bu evṣāf-ıla ʿālem içre fāʿiḳ

maʿānī baḥrına:

1. **maʿānī baḥrına:**-*ı, -n, -a-n, -a*
   Mesnevi 6
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Mana denizi.

Belāġat kişverinden ḥāṣ olanlar
Maʿānī baḥrına ġavvāṣ olanlar

2. **maʿānī baḥrına:**-*n, -a*
   Mesnevi 17
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Mana denizi.

Maʿānī baḥrına ġavvāṣ-ı māhir
Çıḳarmış nice nīk dürr ü cevāhir

mā-ʿaraf-nāk:

1. **mā-ʿaraf-nāk:**
Mesnevi 2
Mısra: **34**
"Seni bilmedik." "Mā-ʿarafnāke ḥaḳḳa maʿrifetik." şeklinde rivayet edilen sözden alınmıştır. Sufilerce gerçek hadis kabul edilen ancak gerçekliği şüphelidir.

Ki ʿarefler dilinde mā-ʿaraf-nāk

maʿārif:

1. **maʿārif:**
Mesnevi 11
Mısra: **46**
İlim, irfan, kültür.

Maʿārif maḫzeni sulṭān-ı kāmil
Gül-istān bülbüliniñ hem-zebānı

2. **maʿārif:**
Mesnevi 13
Mısra: **65**
İlim, irfan, kültür.

Görinürdi maʿārif ile şānı
Şafā vü ʿayşla geçdi demānı

3. **maʿārif:**
Mesnevi 15
Mısra: **69**
İlim, irfan, kültür.

Maʿārif niʿmetin etdikde infāḳ
Bularıñ ercmendi oldı İsḥaḳ

4. **maʿārif:**
Mesnevi 22
Mısra: **72**
Bilgi, marifet.

Niyāzıñda müdām ol bul maʿārif
Tevessuḳ eyleyüp ṣavt-ı nidāya

5. **maʿārifden:**-*den*
Mesnevi 39
Mısra: **15**
Tahsil ile elde edilen ilim.

Diler iseñ maʿārifden kemāli
Ḥaḳīḳī ʿaşḳla Ḥaḳḳ'a viṣāli

6. **maʿārif:**
Mesnevi 9
Mısra: **21**
İlim, irfan. (tas.) İlâhî sırlar üzerinde, varlıkların özü ve gerçeği hakkında tefekkür, keşif ve ilham yoluyla elde edilen bilgi.

Kimiñ rūḥında yoġ-ısa maʿārif
Olımaz kimseniñ hāline vāḳıf

7. **maʿārif:**
Mesnevi 11
Mısra: **34**
İlim, irfan, bilgi, marifet.

Kemāl-i sırr-ıla bulur maʿārif
Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet

ma'ārif cāmesin giydi:

1. **ma'ārif cāmesin giydi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Marifet, ilim, hüner elbisesini giymek.

Ma'ārif cāmesin giydi Ḥarīmī
Aña reşk itmedi hergiz Faḳīrī

maʿārif ehli:

1. **maʿārif ehli:**
Mesnevi 29
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilginler, âlimler II şairler.

Maʿārif ehli dürr ü ol ṣadefdir
Fażāʿil ehline cāy-ı şerefdir

2. **maʿārif ehli:**
Mesnevi 29
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilginler, âlimler II şairler.

Yetişdi ol şehirde niçe erler
Maʿārif ehli ḳalbi kān-ı cevher

maʿārif ehliniñ:

1. **maʿārif ehliniñ:**-*niñ*
Mesnevi 39
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âlimler, gönül bilgisine sahip kimseler.

Bulup bir mürşid-i kāmil ʿazīzi
Maʿārif ehliniñ ṣāḥib-temīzi

maʿārif gül-şeninde:

1. **maʿārif gül-şeninde:**-*n, -de*
Mesnevi 11
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İrfanın gül bahçesi.

Maʿārif gül-şeninde ẓātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cānı

maʿārif gül-şenine:

1. **maʿārif gül-şenine:**-*i, -n, -e-n, -e*
Mesnevi 6
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İrfanın gül bahçesi.

Maʿārif gül-şenine gül olanlar
Bu gül-zāra daḫı bülbül olanlar

maʿārif miski:

1. **maʿārif miski:**-*i*
Mesnevi 42
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlm(in), irfan(ın), marifet(in) güzel kokusu. II İlâhî sırlar üzerinde, varlıkların özü ve gerçeği hakkında tefekkür, keşif ve ilham yoluyle elde edilen bilgilerin dervişte uyandırdığı güzel duygular.

Murād-ısa maʿārif miski ʿaṭṭār
Fuʾādī'niñ kelāmın oḳı tekrār

maʿārif ṭālibi:

1. **maʿārif ṭālibi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim,irfan isteyen,arzulayan.

Maʿārif ṭālibi olduḳda Şeyḫī
Aña irşādla feyż etdi şeyḫi

maʿbūd-ı ʿubūdiyyetle:

1. **maʿbūd-ı ʿubūdiyyetle:**-*le*
Mesnevi 38
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Kölelikle, kullukla Allah'ı (bulmak).

Rübūbiyyet tecellīsine irüp
ʿUbūdiyyetle bul maʿbūd-ı rūhuñ

mādiḥ:

1. **mādiḥ:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **20**
   Öven, metheden kimse.

Diyār-ı naẓma vü büldāna fātiḥ
Resūl-ullāh anıñ fetḥinde mādiḥ

maġrib:

1. **maġribiñ:**-*iñ*
   Mesnevi 19
   Mısra: **19**
   Güneşin battığı yer, batı.

Maġribiñ mihr-i ʿālem-ārāsı
Māh-peykerleriñ Zelīḫāsı

māh:

1. **māhı:**-*ı*
   Mesnevi 3
   Mısra: **17**
   Ay.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

māh u rūz-ı nev-rūz:

1. **māh u rūz-ı nev-rūz:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Nevruz günü ve ay; bayram günü ve ay yüzlü sevgili; ilkbahar gününün ayı.

Bu seyr-ile geçerken nice yüz rūz
Dahı sañıla māh u rūz-ı nev-rūz

maḥbūb:

1. **maḥbūb:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **10**
   Sevilen kimse, sevgili.

Mücellī olsa dil levḥi mücellī
İder maḥbūb aña da'im tecellī

maḥbūb oldı:

1. **maḥbūb oldı:**-*dı*
   Mesnevi 13
   Mısra: **76**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Sevgili olmak ;sevilmek.

Ḥaḳīḳat ceẕbesiyle oldı mecẕūb
Bu ceẕbeyle ḳulūba oldı maḥbūb

maḥbūb olur:

1. **maḥbūb olur:**-*ur*
   Mesnevi 28
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Sevgili olmak; sevilmek.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

maḥcūb u maḥzūn:

1. **maḥcūb u maḥzūn:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **20**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Utangaç ve hüzünlü; utanmış ve kederli.

Cehāletle ḳalur maḥcūb u maḥzūn
Kitābımı oḳursañ ʿibret-ile

māh-ı bülendi:

1. **māh-ı bülendi:**-*i*
Mesnevi 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce ay, ulu ay; yüksek ay.

Semāʿ-ı ḥikmetiñ māh-ı bülendi
Ki Aḳ Şemsü'd-dīn'iñ ferzendi Ḥamdī

māh-ı tābān:

1. **māh-ı tābān:**
Mesnevi 27
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parlak ay, dolunay II Sevgili, sevgilinin yüzü.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

māhir:

1. **māhir:**
Mesnevi 29
Mısra: **14**
Mahir, hünerli, becerikli.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir ehli vāfir
Ḳamusı ʿilm u ʿirfānında māhir

māhir eyle:

1. **māhir eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ustalaşmak; hünerli olmak.

Gül-istān-ı cināndа ẕākir eyle
Bu ẕikriñ ġāyetinde māhir eyle

mahlaş:

1. **maḫlaş:**
Mesnevi 13
Mısra: **70**
Şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları takma ad.

Diyār-ı naẓmıñ olmaġın ḥekīmi
Selāmetle didi maḫlaṣ Selīmī

2. **maḫlaşın:**-*ı, -n*
Mesnevi 13
Mısra: **62**
Şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları takma ad.

Reʿāyāya var-ıdı luṭf u ḥubbı
Anıñ-çün maḫlaşın didi Muḥibbī

3. **maḫlaşını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 13
Mısra: **2**
Şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları takma ad.

Ḥudā her demde aña virdi ʿavni
Anıñ-çün maḫlaşını didi ʿAvnī

4. **maḫlaşını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 13
Mısra: **10**
Şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları takma ad.

ʿAdāletle idi her fiʿli ḳavli
Anıñ-çün maḫlaşını didi ʿAdlī

5. **maḫlaşın:**-*ı, -n*
Mesnevi 13
Mısra: **20**
Şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları takma ad.

Ṭavāf etdi varup Beyt-i Kerīm'i
Anıñ-çün maḫlaşın dedi Ḥarīmī

maḫlaşları zikriyle:

1. **maḫlaşları zikriyle:**-*y, -le*
Diğer 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları ikinci adlarının, şiirdeki adlarının anılmasıyla; Şâirlerin manzum eserlerinde kullandıkları ikinci adlarını, şiirdeki adlarını anarak.

zikriyle ihamen

maḥmūd:

1. **maḥmūd:**
Mesnevi 13
Mısra: **12**
Övülmeye layık.

Biri şeh-zādelerden nāmı Ḳorḳud
Ḫışāl-ı ḫūyla ʿālemde maḥmūd

2. **maḥmūd:**
Mesnevi 17
Mısra: **8**
Övülmeye layık.

Rümūz-ı sırr-ı ʿirfān anda mevcūd
Anıñ-çün ehl-i ʿirfān içre maḥmūd

maḥmūd görinür:

1. **maḥmūd görinür:**-*ür*
Mesnevi 32
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Övülmeye değer, methedilmeye layık; methe ve övgüye değer.

Eger maʿşūḳuñ olsa ḥāli mesʿūd
Görinür ʿāşıḳa her ḥāli maḥmūd

maḥmūd ḥāli:

1. **maḥmūd ḥāli:**-*i*
Mesnevi 44
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Övülmüş methedilmiş, övgüye değer hâli.

Görinmez cümle ḥāli ḫalḳa maḥmūd
Faṣāḥat-baḫş olur gerçi mecāzī

māh-peyker:

1. **māh-peykerleriñ:**-*ler, -iñ*
Mesnevi 19
Mısra: **20**
Yüzü ay gibi parlak ve güzel olan, ay yüzlü.

Maġribiñ mihr-i ʿālem-ārāsı
Māh-peykerleriñ Zelīḫāsı

māh-tāb:

1. **māh-tābı:**-*ı*
Mesnevi 16
Mısra: **3**
Ay ışığı, dolunay.

Saʿādet şemsiniñ hem māh-tābı
Fażīlet ehliniñ ʿāli-cenābı

mā-hüve'l-ḥaḳ:

1. **mā-hüve'l-ḥaḳ:**
Mesnevi 26
Mısra: **20**
" Hak olan şey .".

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

mā-hüve'l-ḥakk:

1. **mā-hüve'l-ḥakk:**
Mesnevi 5
Mısra: **6**
Hakk olan şey.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

maḥv olmasun:

1. **maḥv olmasun:**-*sun*
Mesnevi 3
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olmak, harap olmak.

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

maḥvī:

1. **maḥvī:**
Mesnevi 15
Mısra: **5**
XVI. yüzyıl şairlerindendir. Mahvî Çelebi hakkında günümüze ulaşan bilgiler çok sınırlıdır.

Fenāda buldı ʿirfānını Maḥvī
Beḳā ḥālinde oldı şānı ʿulvī

maḥżā:

1. **maḥżā:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
Yalnız, ancak, sadece.

Bu sırrıñ ol durur maḥżā ʿayānı
Süḫan-ver oldı aña cümle bī-cān

maḫzen:

1. **maḫzeni:**-*i*
Mesnevi 45
Mısra: **3**
Hazine ve define gibi şeyleri koyacak yer.

Anı bulur dem-ā-dem ḳalb-i ṣāfī
Dil ü cān maḫzeni oldıysa beste

2. **maḫzeni:**-*i*
Mesnevi 17
Mısra: **15**
Hazine ve define gibi şeyleri koyacak yer.

Maʿānī maḫzeni kenz-i ḥaḳāyıḳ
Bu evṣāf-ıla ʿālem içre fāʿiḳ

3. **maḫzeni:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **46**
Ambar, yer altı deposu; kıymetli şeylerin saklandığı yer.

Maʿārif maḫzeni sulṭān-ı kāmil
Gül-istān bülbüliniñ hem-zebānı

maḫzūn ḳıldım:

1. **maḫzūn ḳıldım:**-*dı, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **24**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hüzünlendirmek.

Egerçi oldum ol Leylā'ya Mecnūn
Ṣafā-yı ʿaşḳı ḳıldım dilde maḥzūn

mahzūnı olayın:

1. **mahzūnı olayın:**-*ayın*
Mesnevi 22
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kederlenmek, üzülmek, hüzünlenmek.

Olayın derdle mahzūnı anıñ
Baña vir ʿaşḳ-ı bāḳī ḳıl hidāyet

maḥzūnı oldum:

1. **maḥzūnı oldum:**-*du, -m*
Mesnevi 35
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kederlenmek, üzülmek, hüzünlenmek.

Ḳazā-yı vaḥdetiñ Mecnūn'ı oldum
Gehī kūh-ı belā maḥzūnı oldum

māʿil:

1. **māʿil:**
Mesnevi 41
Mısra: **55**
Meyilli, istekli, hevesli.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi keşretle ḳāʿil

māʿil iken:

1. **māʿil iken:**-*i, -ken*
Mesnevi 44
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyilli, istekli, hevesli.

Tecellīyle bisāṭ ḳurbına irdim
Gedā-veş ʿaşḳ-ı şāha māʿil iken

māʿil olur:

1. **māʿil olur:**-*ur*
Mesnevi 27
Mısra: **90**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyletmek, yönelmek II hevesli olmak.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

māʿil olurdı:

1. **māʿil olurdı:**-*ur, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **61**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyletmek, yönelmek. II Hevesli olmak.

Dil ü cānım aña olurdı māʿil
Olurdum pertev-i ʿaşḳına nāʿil

maḳāl:

1. **maḳāli:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **57**
Söz, kelam.

İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli
Daḫı fehm etmeyen bunda meʿāli

maḳāle düşdi:

1. **maḳāle düşdi:**-*di-e*
Mesnevi 14
Mısra: **1**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sözün düşmesi.(Bahsi geçen eserin yazılması bağlamında).

Bu sulṭān devrine düşdi maḳāle
Bunuñ sırrı ile irdim nevāle

maḳām-ı ḳudsi buldı:

1. **maḳām-ı ḳudsi buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mukaddes makama erişmek,değerli makama ulaşmak, kutsal makama erişmek, ulaşmak.

Maḳām-ı ḳudsi buldı çün Behiştī
Şarāb-ı selsebīliñ oldı mesti

maḳām-ı sırr-ı pāki:

1. **maḳām-ı sırr-ı pāki:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temizlik gizeminin makamı (orunu).

Dil ü cān kişverini menzil eyle
Maḳām-ı sırr-ı pāki ḳıl müyesser

makām-ı ʿulviye:

1. **makām-ı ʿulviye:**-*y, -e*
Mesnevi 6
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyüklük, yücelik makamı.

Dil ü cān seyrine pervāz idenler
Makām-ı ʿulviye perdāz idenler

maḳbūl olup:

1. **maḳbūl olup:**-*up*
Mesnevi 11
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kabul görmek;kabul edilmek, onaylanmak.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

maḳbūl-ı ulü'l-elbāb:

1. **maḳbūl-ı ulü'l-elbāb:**
Mesnevi 17
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akıllı kişiler, akıllı kimseler (olarak) kabul edilen.

Bekār-ı ḳalbine mīzāb olupdur
Ki maḳbūl-ı ulü'l-elbāb olupdur

maḳtūl olur:

1. **maḳtūl olur:**-*ur*
Mesnevi 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Katledilen, öldürülen olmak.

Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl
Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl

maʿḳūl:

1. **maʿḳūl:**
Mesnevi 27
Mısra: **89**
Makul, uygun, mantıklı.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

mālik-i dīnār:

1. **mālik-i dīnār:**
Mesnevi 11
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Altın, para sahibi. II Basralı velilerden Ebû Yahyâ Malik b. Dinar.

Kimi ʿAttār kimi Mālik-i Dīnār
Zer-i ʿaşḳda bular ṣarrāf u ʿayyār

maʿnā:

1. **maʿnāsı:**-*sı*
Mesnevi 18
Mısra: **20**
Anlam, içyüz, hakikat.

Elimdeydi meger Ḥamdī kitābı
Baña meftūḥdı maʿnāsı bābı

maʿnā-yı şarḳī:

1. **maʿnā-yı şarḳī:**-*yı*
Mesnevi 13
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğunun manası; doğunun sözü.

Diyār-ı naẓma ṣaldı seyf-i berḳi
Aña fetḥ oldı her maʿnā-yı şarḳī

maʿnevī:

1. **maʿnevīde:**-*de*
Mesnevi 7
Mısra: **6**
Görülmeyen, duyularla sezilebilen, soyut, ruhani, tinsel, maddi karşıtı.

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

mānī:

1. **mānī:**
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Çinli bir nakkaş ve ressamdır. Aynı zamanda Mani dininin kurucusudur.

Maʿādin cevherini etdi kānī
Ḫayāl-i ḫāṣṣını naḳş etdi Mānī

māniʿ gider:

1. **māniʿ gider:**-*er*
Mesnevi 1
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Engel gider; uzaklaşır; özür ortadan kalkar.

Bidāyet dāfiʿi oldukda medfūʿ
Gider māniʿ gelür yerine memnūʿ

māniʿ olur:

1. **māniʿ olur:**-*ur*
Mesnevi 32
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Engel olmak, engellemek, önlemek.

Olur şehvet ile nefsine tābiʿ
Ḥimāriyyet olur rūḥına māniʿ

manṭūḳ-ı ḥaḳ'dır:

1. **manṭūḳ-ı ḥaḳ'dır:**-*dır*
Mesnevi 11
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru söylenmiş. II Allah söylenmiş.

Kemālinden münevver oldı āfāḳ
Ḥaḳāyıḳ söylemiş manṭūḳ-ı Ḥaḳ'dır

manẓer eyle:

1. **manẓer eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünür hale getirmek, bakılan, görülen yer, görünme.

Beḳā ʿaşḳıyla cānım eyle ibḳā
Baña mir'āt-ı ʿaşḳı eyle manẓer

maʿrifet:

1. **maʿrifet:**
Mesnevi 19
Mısra: **82**
Bilgi, bilme, irfan II Allah'a erişme yolundaki dört kapı, dört mertebeden üçüncüsü; Allah'ı sıfat ve isimleri ile bilme.

ʿAşḳ cāndan elini silmekdir
Maʿrifet gördügini bilmekdir

maʿrifet ü ḥaḳīḳat:

1. **maʿrifet ü ḥaḳīḳat:**
Mesnevi 43
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilgi ve gerçek. (tas.) Allah'a erişme yolundaki dört makamdan (şerîat, tarîkat, hakîkat, mârifet), ancak Allah'ın has kullarının eriştiği üçüncü ve dördüncü makamdır.

Mişkāt-ı cān içinde yanmaġa mışbāḥ-ı dil
Şerīʿat u ṭarīḳat maʿrifet ü ḥaḳīḳat

maṣīr-i ṭālibāndır:

1. **maṣīr-i ṭālibāndır:**-*dır*
Mesnevi 40
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İsyenlerin, talep edenlerin yeri, isteklilerin yeri.

Maṣīr-i ṭālibāndır ḫān-ḳāhı
Bulanlar anda bulmuş Ḥaḳḳ'a rāhı

mā-sivāy:

1. **mā-sivāy:**
Gazel 1
Mısra: **7**
İnsanı Tanrı'dan uzaklaştıran dünyevi her şey.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

maʿşūḳ olursa:

1. **maʿşūḳ olursa:**-*ur, -sa*
Mesnevi 37
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevilen, sevgili.

Saña maʿşūḳ olursa yār-ı fānī
Bulımazsın beḳā-yı cāvidānī

maʿşūk-ı ḥak'dır:

1. **maʿşūk-ı ḥak'dır:**-*dır*
Mesnevi 11
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkla sevilen,aşık olunan Allah ;eşsiz, benzersiz sevgili ,Cenabı Allah.

Ezel-i ḥayy ile maʿşūk-ı Ḥak'dır
Kitābında yazupdur ḥāl-i ʿaşḳı

maʿşūḳuñ ḥāli:

1. **maʿşūḳuñ ḥāli:**-*i-uñ*
Mesnevi 32
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
'Aşkla sevilenin hâli; Sevgilinin hâli.

Eger maʿşūḳuñ olsa ḥāli mesʿūd
Görinür ʿāşıḳa her ḥāli maḥmūd

māt eyledi:

1. **māt eyledi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yenmek, mağlup etmek. II Satranç oyununda karşısındaki kişiyi kıpırdayamaz duruma getirmek.

Gözin açdırmadı evvel oyunda
Anı māt eyledi hem at oyunda

maṭlūb:

1. **maṭlūb:**
Mesnevi 28
Mısra: **5**
İstenilen, aranılan, talep edilen şey.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

mażhar:

1. **mażharıdır:**-*ı, -dır*
Mesnevi 13
Mısra: **67**
Ulaşan, erişen, nâil olan.

Kerīm olan kerāmet mażharıdır
Selīm olan selāmet mażharıdır

2. **mażharıdır:**-*ı, -dır*
Mesnevi 13
Mısra: **68**
Erişmek.

Kerīm olan kerāmet mażharıdır
Selīm olan selāmet mażharıdır

mażhar olan:

1. **mażhar olan:**-*an*
Mesnevi 7
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Deyim**
Erişmek, ulaşmak, nâil olmak.

Bu ḥāle mażhar olan ṣāʿirāndır
Merātibce ḳamusı ʿārifāndır

mażhar oldı:

1. **mażhar oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **78**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Erişmek, ulaşmak, nâil olmak.

İrişdi cezbe ile sırr-ı Ḥaḳḳ'a
Kemā-kān oldı mażhar birr-i Ḥaḳḳ'a

mażhar olıgör:

1. **mażhar olıgör:**-*ı, -gör*
Mesnevi 42
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Erişmek, ulaşmak, nâil olmak.

Geçüp berri dil ü cān baḥrına var
Olıgör mecmaʿu'l-baḥreyne mażhar

mażmūn:

1. **mażmūn:**
Mesnevi 27

Mısra: **70**
Nükteli, sanatlı, ince söz.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

meʿāl:

1. **meʿāli:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **76**
Anlam, mana.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṣāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

2. **meʿāli:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **58**
Anlam, mana; netice.

İşidenler bu sırr-ālūd maḳāli
Daḫı fehm etmeyen bunda meʿāli

3. **meʿālim:**-*im*
Mesnevi 44
Mısra: **10**
Durum.

Meʿāl-i Yūsuf'a irdi meʿālim
Gönül Mecnūnı Leylā ister-iken

meʿāl-i yūsuf'a:

1. **meʿāl-i yūsuf'a:**-*a*
Mesnevi 44
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Yusuf'un anlamına, manasına.

Meʿāl-i Yūsuf'a irdi meʿālim
Gönül Mecnūnı Leylā ister-iken

meʿālin:

1. **meʿālin:**
Mesnevi 20
Mısra: **22**
Anlam, kavram, mânâ II Asıl anlatılmak istenileni ifâde etmek sûretiyle yapılan tercüme.

Meʿālin fehm idersin ġayret-ile
Alursun ḳıṣṣadan bir dürlü ḥiṣṣe

mecāz:

1. **mecāzdan:**-*dan*
Mesnevi 41
Mısra: **43**
Hakikat, gerçek dışı.

Mecāzdan ḳalmadı dilde gümānım
Ḥaḳīḳī vuṣlata meyl etdi cānım

2. **mecāz:**
Mesnevi 9
Mısra: **14**
Gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

3. **mecāza:**-*a*
Mesnevi 9
Mısra: **15**
Gerçek olmayan, hakikat dışı.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

4. **mecāzī:**-*ī*
Mesnevi 15
Mısra: **44**
Gerçek olmayan, hakikat dışı.

ʿİlim esrārını ṣaḳladı Rāzī
Ḥaḳīḳat buldı ḳalmadı mecāzī

5. **mecāz:**
Mesnevi 44
Mısra: **7**
Gerçek olmayan, hakikat dışı.

Bilimez kimse bunda ḥāl-i rāzi
Mecāz olsa ḥaḳīḳī ʿaşka tebdīl

6. **mecāzī:**-*ī*
Mesnevi 44
Mısra: **5**
Gerçek olmayan, hakikat dışı.

Görinmez cümle ḥāli ḫalḳa maḥmūd
Faṣāḥat-baḫş olur gerçi mecāzī

7. **mecāzī:**-*ī*
Mesnevi 9
Mısra: **5**
Hakikat, gerçek dışı. II Gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz.

Görinür kiminüñ ḳāli mecāzī
Mecāz ehli ṣanur ḥāli mecāzī

8. **mecāzī:**-*ī*
Mesnevi 9
Mısra: **13**
Gerçek olmayan.

Mecāzī diñlemez ehl-i ḥaḳāyıḳ
Görinür her mecāz ana daḳāyıḳ

mecāz ehli:

1. **mecāz ehli:**
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecazdan anlayanlar.

Görinür kiminüñ ḳāli mecāzī
Mecāz ehli ṣanur ḥāli mecāzī

2. **mecāz ehli:**-*i*
Mesnevi 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecazdan anlayanlar.

Mecāz ehli eger söyler mecāzī
Ḥaḳīḳat ehli işitmez mecāzı

mecāzī güfte:

1. **mecāzī güfte:**
Mesnevi 44
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek olmayan söz, hakikat dışı söz.

Mecāzī güfte ile ḳāʿil iken
Der-i mürşide dil efgende oldı

mecāzı işitmez:

1. **mecāzı işitmez:**-*mez*
Mesnevi 9
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru olmayanı işitmez.

Mecāz ehli eger söyler mecāzī
Ḥaḳīḳat ehli işitmez mecāzı

mecāzī ḳanṭara:

1. **mecāzī ḳanṭara:**
Mesnevi 22
Mısra: **30**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecaz köprüsü.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

mecāzī şanur:

1. **mecāzī şanur:**-*ur*
Mesnevi 9
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hakikat dışı olduğunu düşünmek, gerçek dışı zannetmek.

Görinür kiminüñ ḳāli mecāzī
Mecāz ehli ṣanur ḥāli mecāzī

mecāzī söyler:

1. **mecāzī söyler:**-*r*
Mesnevi 9
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gerçek olmayanı söyler II Gizli ve örtülü manayı söyler.

Mecāz ehli eger söyler mecāzī
Ḥaḳīḳat ehli işitmez mecāzı

mechūd-ı rūḥuñ:

1. **mechūd-ı rūḥuñ:**-*uñ*
Mesnevi 38
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tüm kuvvetiyle, gücüyle çalışmak, gayret etmek; elinden geleni yapmak.

Cihād-ı ekber it mechūd-ı rūḥuñ
Bu iḳdām-ıla bul mefḳūd-ı rūḥuñ

meclis:

1. **meclisde:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **47**
Eğlence yeri II zevk ve safa toplantısı.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

mecmaʿ:

1. **mecmaʿıdır:**-*ı, -dır*
Mesnevi 29
Mısra: **30**
Toplanma yeri,toplantı yeri.

Ṣanāyiʿ ehliniñ ol menbaʿıdır
Kemālāt erleriniñ mecmaʿıdır

mecmaʿu'l-baḥreyn:

1. **mecmaʿu'l-baḥreyne:**-*e*
Mesnevi 42
Mısra: **4**
İki denizin birleştiği yer. II "İki denizi birbirlerine kavuşmak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır, birbirlerine geçip karışmıyorlar." (Rahman Suresi 19-20).

Geçüp berri dil ü cān baḥrına var
Olıgör mecmaʿu'l-baḥreyne maẓhar

mecnūn:

1. **mecnūn:**
Mesnevi 27
Mısra: **33**
Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı, Kays.

İderdi terk o şāh-ı māh-tābın
Eger Mecnūn göreydi çeşm-i cāndan

2. **mecnūn:**
Mesnevi 24
Mısra: **2**
Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı Mecnun.

Düşinde görmemişdi anı Mecnūn
Feżā-yı dil-güşāsı cān-feżādır

mecnūn oldum:

1. **mecnūn oldum:**-*du, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecnûn gibi olmak, tutulmak, sevdalanmak; delirmek.

Egerçi oldum ol Leylā'ya Mecnūn
Ṣafā-yı ʿaşḳı ḳıldım dilde maḥzūn

mecnūn olup:

1. **mecnūn olup:**-*up*
Mesnevi 37
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecnûn gibi olmak. II Deli olmak, divâne olmak.

Ṣıfāt-ı Leylā'ya etme taʿaşşuḳ
Ṣaḳın Mecnūn olup etme taʿalluḳ

mecnūn olurdı:

1. **mecnūn olurdı:**-*ur, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mecnûn olmak. II Tutulmak, sevdalanmak; delirmek.

Vücūd-ı vaḥdetiñ oldur miṣāli
Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn

mecnūn'ı oldum:

1. **mecnūn'ı oldum:**-*du, -m*
Mesnevi 35
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli, divane, çılgın olmak; mecnûnu, âşığı olmak. [tas.] İlahi aşk ile kendinden geçen ve akli dengesini yitiren Hak âşığı olmak.

Ḳazā-yı vaḥdetiñ Mecnūn'ı oldum
Gehī kūh-ı belā maḥzūnı oldum

mecnūn-veş:

1. **mecnūn-veş:**
Mesnevi 22
Mısra: **39**
Mecnun gibi.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

meczūb:

1. **mecẕūblar:**-*lar*
Mesnevi 27
Mısra: **75**
Deli, divane. II Allah aşkıyle aklı başından gitmiş, dünyâya aldırmaz duruma gelmiş olan (kimse), cezbeli (Hak âşığı).

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṣāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

meczūb oldı:

1. **mecẕūb oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçmek.

Ḥaḳīḳat ceẕbesiyle oldı mecẕūb
Bu ceẕbeyle ḳulūba oldı maḥbūb

meczūb olmayan:

1. **mecẕūb olmayan:**-*ma, -y, -an*
Mesnevi 27
Mısra: **76**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deli olmak, kendinden geçmek, cezbeye girmek.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṡāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

meddāḥ:

1. **meddāh:**
Mesnevi 3
Mısra: **30**
Öven.

Ḥabīb-i Ḥaḳ'dır ol meddāh Ḥaḳ'dır

2. **meddāḥ:**
Mesnevi 3
Mısra: **29**
Daha (pek, en, çok) öven,medheden.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

medfūʿ:

1. **medfūʿ:**
Mesnevi 1
Mısra: **17**
Kovulan,savılan, uzaklaştırılan. II Ölmüş, defnedilmiş.

Bidāyet dāfiʿi oldukda medfūʿ
Gider māniʿ gelür yerine memnūʿ

medḥ idenler:

1. **medḥ idenler:**-*e, -n, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Övmek, övgüsünde bulunmak.

Kerāmet ḳapusını feṯḥ idenler
Velāyet kişverini medḥ idenler

medḥ ü beyānda:

1. **medḥ ü beyānda:**-*da*
Mesnevi 11
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Övgünün anlatılması; övgünün açık ve güzel söylemesi.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

medḥ-i insān:

1. **medḥ-i insān:**
Mesnevi 3
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnsanın övgüsü.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

medlūl:

1. **medlūlı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **28**
Gösterilen, işâret edilen.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān

mefḳūd-ı rūḥuñ:

1. **mefḳūd-ı rūḥuñ:**
Mesnevi 38
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ruh kaybolmuş, can yitmiş. II Kaybolan canı, yiten ruhu.

Cihād-ı ekber it mechūd-ı rūḥuñ
Bu iḳdām-ıla bul mefḳūd-ı rūḥuñ

meftūḥ:

1. **meftūḥ:**
Mesnevi 23
Mısra: **28**
Zapt edilmiş, ele geçirilmiş II Açılmış, açık.

Görinür cism-i ʿāşıḳ gibi meftūḥ
Kimiñdir gördügüm der-gāh-ı ʿālī

2. **meftūḥdı:**-*dı*
Mesnevi 18
Mısra: **20**
Açılmış, açık.

Elimdeydi meger Ḥamdī kitābı
Baña meftūḥdı maʿnāsı bābı

meftūn:

1. **meftūn:**
Mesnevi 27
Mısra: **69**
Büyülenmişçesine tutkun, vurgun olan (kimse), âşık.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

meftūn eyler:

1. **meftūn eyler:**-*r*
Mesnevi 20
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyülemek, etkisi altına almak.

Hidāyet reh-ber olmasa ʿibāda
Bu iki ḥālet eyler anı meftūn

meftūn iderdi:

1. **meftūn iderdi:**-*er, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşık etmek,aklını başından almak.

İderdi zülfi hem Leylāyı meftūn
Lebi sırrın ṭuyaydı ẕerre Ferhād

meger:

1. **meger:**
Mesnevi 18
Mısra: **19**
Aslında.

Elimdeydi meger Ḥamdī kitābı
Baña meftūḥdı maʿnāsı bābı

2. **meger:**
Gazel 1
Mısra: **5**
Demekki.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

3. **meger:**
Mesnevi 42
Mısra: **15**
"Meğer"; aslında, işin aslı anlamlarında bağlaç.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

meger ki:

1. **meger ki:**
Mesnevi 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ola ki.

Çün ḳader tīrin ata ḳavs-i ḳażā
Çāre olmaz meger ki ola rıżā

mehābet:

1. **mehābetle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **34**
Azamet, ululuk.

Ḫilāfet taḫtına geçti o server
Mehābetle ʿÖmer-veş açdı kişver

2. **mehābet:**
Mesnevi 4
Mısra: **7**
Yücelik, heybet.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

3. **mehābetle:**-*le*
Mesnevi 29
Mısra: **12**
Yücelik, heybet.

Şecāʿatle ġuzātı ehl-i şevket
Mehābetle ġazāda ehl-i ġayret

mehābet ḳomuş:

1. **mehābet ḳomuş:**-*muş*
Mesnevi 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ululuk, azamet, heybet vermiş.

Ḳomuş Ḥaḳ yüce ṭaġlarda mehābet

meh-tāb:

1. **meh-tāb:**
Mesnevi 27
Mısra: **11**
Ay ışığı, ay aydınlığı.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

mekān itmiş durur:

1. **mekān itmiş durur:**-*miş, -dur, -ur-ur*
Mesnevi 2
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mekan tutmak; mesken edinmek, yerleşmek. II Bir durum üzere sabit ve daim olmak.

Mekān itmiş durur pāy-ı ḳadīmi
Dür-āsā dālı ṭalmış baḥr-ı ḥamde

melāl:

1. **melāli:**-*i*
Mesnevi 18
Mısra: **18**
Hüzün, keder; usanma, bıkma.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoġ-ıdı göñlüm melāli

melīḥī:

1. **melīḥī:**
Mesnevi 15
Mısra: **10**
15. yüzyıl Anadolu şairlerindendir.

Olup ʿĪsī-nefes bunda Mesīḥī
Fenā deyrinde ḳalmadı Melīḥī

memātı buldı:

1. **memātı buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ölüm buldu.

Cihānda ölmedi nām-ı Ḥayātī
Ḥayāt-ı sermedi buldı memātı

memnūʿ gelür:

1. **memnūʿ gelür:**-*ür*
Mesnevi 1
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yasak gelir; mâni olunan gelir.

Bidāyet dāfiʿi oldukda medfūʿ
Gider māniʿ gelür yerine memnūʿ

menbaʿ-ı cūd:

1. **menbaʿ-ı cūd:**
Mesnevi 3
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömertlik kaynağı.

Resūlullāh ki oldur menbaʿ-ı cūd

menbaʿ-ı dānā vü kümmel:

1. **menbaʿ-ı dānā vü kümmel:**
Mesnevi 29
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olgun kimseler ve âlimler kaynağı; Kâmiller, bilginler kaynağı.

Olupdur menbaʿ-ı dānā vü kümmel
Ẓuhūr etdi nice ẕāt-ı mükemmel

menḥūs kıldı:

1. **menḫūs kıldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uğursuz kılmak, talihsiz eylemek.

Kimin naḫs-i Züḫalden kıldı menḫūs
Anıñ içün nuḫūset ile maḥsūs

menzil eyle:

1. **menzil eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Durak yeri yapmak, konaklamak.

Dil ü cān kişverini menzil eyle
Maḳām-ı sırr-ı pāki ḳıl müyesser

merātib:

1. **merātibce:**-*ce*
Mesnevi 7
Mısra: **2**
Rütbeler, dereceler, mertebe'nin çoğulu.

Bu ḥāle maẓhar olan ṣāʿirāndır
Merātibce ḳamusı ʿārifāndır

merd-i ʿāşık:

1. **merd-i ʿāşıḳ:**
Mesnevi 23
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşık kişi,yiğit aşık.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

merd-i pür-derd:

1. **merd-i pür-derd:**
Mesnevi 27
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok dertli kişi; dert dolu kimse.

Görürdüm ḳande baḳsam rūy-ı cānān
Zelīḫā gibi oldum merd-i pür-derd

merġī otlar:

1. **merġī otlar:***-ī-lar*
Mesnevi 25
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çayırda otlar.

Bunuñ gibi nice yüz vaḥşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

meşāmm-ı cān-ı ʿārif:

1. **meşāmm-ı cān-ı ʿārif:**
Mesnevi 43
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Marifet ehlinin can burnu. II Bilgi ve irfan sahibinin gönlü.

Būy-ı misk-i maʿārif misk-i Ḫoten'den eẕfer
Meşāmm-ı cān-ı ʿārif olsa sezā muʿaṭṭer

meşhūd-ı rūhuñ:

1. **meşhūd-ı rūhuñ:***-uñ*
Mesnevi 38
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ruhun bildiği, tanıdığı.

Kemāl-ile açılsa dīde-i cān
Cemāl-i Ḥaḳ olur meşhūd-ı rūhuñ

meşhūr:

1. **meşhūr:**
Mesnevi 13
Mısra: **7**
Meşhur, bilinen.

Velāyetle nişān-ı ḫulḳda meşhūr
Ricāl-ullāh içinde daḫı meẕkūr

mesīḥī:

1. **mesīḥī:**
Mesnevi 15
Mısra: **9**
15. yüzyılın 2. yarısında yaşamış,doğum yeri bugün Kosova bölgesinde bulunan Üsküp yakınlarındaki Priştine olan şairdir.

Olup ʿĪsī-nefes bunda Mesīḥī
Fenā deyrinde ḳalmadı Melīḥī

mesken olur ise:

1. **mesken olur ise:***-ur, -ise*
Mesnevi 26
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mesken olmak; oturulan, ikamet edilen yer, ev, konut hâline gelmek.

Aña bir oldı vaḥdet ile keşret
Olur ise n'ola mesken aña ṭaġ

mesnevī:

1. **mesnevī'de:**-*de*
Mesnevi 7
Mısra: **5**
Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin altı ciltlik Farsça eseri.

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

2. **mesnevī'de:**-*de*
Mesnevi 11
Mısra: **23**
Mevlânâ Celâleddîn Rûmî'nin altı ciltlik Farsça eseri.

Bu nūrıyla Celālü'd-dīn'e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de

mesnevī şāḫı:

1. **mesnevī şāḫı:**
Mesnevi 11
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **-**
Nazım (mesnevi) dalı.

mesnevī şāhında:

1. **mesnevī şāḫında:**-*n, -da*
Mesnevi 11
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nazım (mesnevi) dalı.

Olupdur Mesnevī şāḫında bülbül

mest etmiş:

1. **mest etmiş:**-*miş*
Mesnevi 19
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçirmek II sarhoş etmek.

Nergisin câme-ḫvāb-ı mest etmiş
Sünbülin ġonce pür şikest etmiş

mest eylemiş:

1. **mest eylemiş:**-*miş*
Mesnevi 17
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçirmek, aklını başından almak II hayran bırakmak.

Anı mest eylemiş ḥikmet şarābı
Kelām-ı Ḥaḳ'dan almış bu kitābı

mest idim:

1. **mest idim:**-*m*
Mesnevi 18
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçmek.

Mey-i şevḳile mest idim ol ānda
Ferāġım var-ıdı ġamdan cihānda

mest olur:

1. **mest olur:**-*ur*
Mesnevi 15
Mısra: **58**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçmek, sarhoş olmak.

Bilindi Lāmiʿī Ḥüsn ü Dil'inden
İçenler mest olur anıñ ṣuyından

mest ü ḫarāb oldı:

1. **mest ü ḫarāb oldı:**-*dı*
Mesnevi 19

Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçip, perişan olmak II içkinin tesiriyle kendinden geçmek, zil zurna sarhoş olmak..

Laʿli nābından oldı mest ü ḫarāb
Ġarḳ-ı ḫûn oldı nergis pür-ḫāb

mest ü ḥayrān:

1. **mest ü ḥayrān:**
Mesnevi 39
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçmiş ve hayran.

Bu ḥāletde yürürken mest ü ḥayrān
Dil ü cāna irişdi feyż-i Raḥmān

mestān iden:

1. **mestān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sarhoş etmek,kendinden geçmek.

ʿAşḳ durur ayıḳları mestān iden
ʿAşḳ durur ʿāşıḳları ḥayrān iden

mest-āne eyle:

1. **mest-āne eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendinden geçmiş bir hale getirmek.

Ṣadā-yı ʿaşḳla göñlüm uyandır
Ṣarāb-ı ʿaşḳı ṣun mest-āne eyle

mestī:

1. **mestī:**
Mesnevi 15
Mısra: **13**
Edirneli şair.

Bu ʿālemde ayaġı çekdi Mestī
Anıñ-çün ḳalmadı devrānda hestī

2. **mestī:**
Mesnevi 15
Mısra: **48**
Edirneli'dir. Mest edici gözlere sahip bir şair olduğu için Mestī mahlasını alan şaire Necati yakın ilgi göstermiştir.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

mest-i ehl-ullāh:

1. **mest-i ehl-ullāh:**
Mesnevi 17
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ermiş sarhoşlar,hak dostu sarhoşlar.

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

mesti oldı:

1. **mesti oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayran olmak. II Düşkün olmak.

Maḳām-ı ḳudsi buldı çün Behiştī
Ṣarāb-ı selsebīliñ oldı mesti

mesʿūd:

1. **mesʿūd:**
Mesnevi 30
Mısra: **11**
Mutlu.

Saʿādet kevkebiyle şānı mesʿūd
Ruḫında nūr-ı ḥikmet daḫı mevcūd

mesʿūd olsa:

1. **mesʿūd olsa:**-*sa*
Mesnevi 32
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlu olmak.

Eger maʿşūḳuñ olsa ḥāli mesʿūd
Görinür ʿāşıḳa her ḥāli maḥmūd

mevāʿıẓ:

1. **mevāʿıẓ:**
Mesnevi 29
Mısra: **16**
Öğütler, nasihatlar.

Fażīletle kimisi ehl-i tefsīr
Beyān etse mevāʿıẓ ehl-i tebşīr

mevcūd:

1. **mevcūd:**
Mesnevi 17
Mısra: **7**
Var olan, bulunan.

Rümūz-ı sırr-ı ʿirfān anda mevcūd
Anıñ-çün ehl-i ʿirfān içre maḥmūd

2. **mevcūd:**
Mesnevi 30
Mısra: **12**
Var olan, bulunan.

Saʿādet kevkebiyle şānı mesʿūd
Ruḫında nūr-ı ḥikmet daḫı mevcūd

3. **mevcūd:**
Mesnevi 3
Mısra: **2**
Var olan şeyler, mahlukat, yaratılmışlar II cihân bağlamında.

Anuñ ʿaşḳına ḫalḳ oldu bu mevcūd
Cemāli maẓhar-ı nūrı Ḫudā'dur

mevdūd olmuş:

1. **mevdūd olmuş:**-*muş*
Mesnevi 41
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevilmiş, muhabbet gösterilmiş, dost edinilmiş olmak.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

2. **mevdūd olmuş:**-*muş*
Mesnevi 41
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgi göstermek, Dost olmak, Değer vermek.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

mevlā:

1. **mevlā'yı:**-*y, -ı*
Mesnevi 39
Mısra: **1**
Allah.

Eger Mevlā'yı isterse derūnuñ
Şaḳın Leylā'yā olmasun cünūnuñ

2. **mevlā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Cenâbı Allah. II İlahi aşk.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn'ı aġyār bī-ḫaber
Leylā'yı Mevlā'ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

3. **mevlā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 44
Mısra: **14**
Cenâbı Allah. II İlahi aşk.

Bi-ḥamd-illāh bu dem Mevlā'ya oldı
Ḥaḳīḳī Leylā'nıñ dārına vardım

mevlā':

1. **mevlā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 22
Mısra: **40**
Allah.

Ṣoñında cān-ıla Mevlā'ya düşsün
Daḫı Şīrīn-i cān Ferhādi olsun

mevlā vişāli:

1. **mevlā vişāli:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'a kavuşma, vahdet.

Göñülden gitdi çün Leylā ḫayāli
Derūna düşdi ol Mevlā vişāli

mevlā vuṣletine:

1. **mevlā vuṣletine:**-*n, -e*
Mesnevi 37
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'a kavuşmak; ilahi aşk.

Taʿaşşuḳ etme Leylā ṣūretine
Teşevvuḳ eyle Mevlā vuṣletine

mevlānā:

1. **mevlānā:**
Mesnevi 7
Mısra: **5**
1207-1273 yılları arasında yaşayan büyük mutasavvıf Mevlānā Celaleddin Rûmî.

Ki Mevlānā dimişdir Mesnevī'de
Bunı fehm it er iseñ maʿnevīde

mevlānā-yı aʿlem:

1. **mevlānā-yı aʿlem:**
Mesnevi 11
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âlim efendimiz, bilge efendimiz.

Celālü'd-dīn ki Mevlānā-yı aʿlem
Ricālu'l-lāh içinde rūḥ-ı aʿẓem

mevlā'ya mecnūn ola:

1. **mevlā'ya mecnūn ola:**-*a*
Mesnevi 39
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlahi aşk ile kendinden geçen ve akli dengesini yitiren Hak âşığı olmak.

Odur ʿāḳil ola Leylā'ya Mecnūn
Odur ʿārif ola Mevlā'ya Mecnūn

mevlid:

1. **mevlidin:**-*in*
Mesnevi 11

Mısra: **39**
Hz. Peygamber'in doğumunu anlatan manzum eser, dini manzume. II Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu mevlid. (Vesîletü'n-Necât).

Velāyet taḫtına lāyıḳ o sulṭān
Muḥammed mevlidin naẓm-ıla yazdı

mevzūn:

1. **mevzūnı:**-*ı*
Mesnevi 24
Mısra: **18**
Ahenkli, düzgün, biçimli.

Ḳamusı şeyʿ mevzūnı müretteb
Bu gül-zār içre bülbüller daḫı şād

mevzūn görinür:

1. **mevzūn görinür:**-*ür*
Mesnevi 24
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Biçimli görünmek, düzgün görünmek, orantılı görünmek.

Nebātātı görinür dahı mevzūn
Seḫā deştine beñzer her nihāli

mey-i ʿaşḳ-ıla:

1. **mey-i ʿaşḳ-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 15
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk şarabı.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

mey-i şevḳile:

1. **mey-i şevḳile:**-*ile*
Mesnevi 18
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevinç ve neşe şarabı.

Mey-i şevḳile mest idim ol ānda
Ferāġım var-ıdı ġamdan cihānda

meyl etdi:

1. **meyl etdi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül vermek, yönelmek.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

2. **meyl etdi:**-*di*
Mesnevi 27
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül vermek, yönelmek.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem başdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

3. **meyl etdi:**
Mesnevi 41
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yönelmek.

Olup ḳāʿim-maḳām-ı ḳuṭb'ül-aḳṭāb
Aña meyl etdi cümle ehl-i elbāb

4. **meyl etdi:**-*di*
Mesnevi 41
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yönelmek.

Mecāzdan ḳalmadı dilde gümānım
Ḥaḳīḳī vuṣlata meyl etdi cānım

meyl etmedi:

1. **meyl etmedi:**-*me, -di*
Mesnevi 33
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yönelmek; arzu duymak.

Cemālin seyr idüp ḳalb-i muṣaffā
Aña meyl etmedi nefs-i müzekkā

meyl idüp:

1. **meyl idüp:**-*üp*
Mesnevi 31
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül vermek, yönelmek.

Baña ʿarż etdi Yūsuf gibi dīdār
ʿAzīz-veş meyl idüp oldum ḫarāb-dār

meyli etmez oldı:

1. **meyli etmez oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül vermez olmak, meyletmez olmak, eğilim göstermez olmak.

Göñül çün etmez oldı yāra meyli
Ḫayālimde görinmez oldı Leylī

meyli iderdi:

1. **meyli iderdi:**-*er, -di*
Mesnevi 12
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Heveslenmek, meyil etmek,yönelmek.

Ne yerde gūş ide bir ehl-i faẕli
Getürürdi iderdi aña meyli

mezkūr:

1. **meẕkūr:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
Zikredilen, anılan.

Velāyetle nişān-ı ḫulḳda meşhūr
Ricāl-ullāh içinde daḫı meẕkūr

mı:

1. **mi:**
Mesnevi 23
Mısra: **32**
Soru eki.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

2. **mı:**
Mesnevi 23
Mısra: **35**
Soru eki.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

3. **mı:**
Mesnevi 3
Mısra: **21**
"Mi" soru edatı.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

4. **mi:**
Mesnevi 11
Mısra: **13**
"Mi" soru edatı.

Maʿārif gül-şeninde ẓātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cānı

miftāḥ:

1. **miftāḥ:**
Mesnevi 45
Mısra: **5**
Anahtar.

Anı fetḥ etmege miftāḥın iste
Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḥ

2. **miftāḥın:**-*ın*
Mesnevi 45
Mısra: **4**
Anahtar.

Anı fetḥ etmege miftāḥın iste
Fenā-yı maʿnevīdür aña miftāḥ

miftāḥ verildi:

1. **miftāḥ verildi:**-*il, -di*
Gazel 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anahtar vermek. II Manevi kapıları açan anahtarın verilmesi.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz fetḥi içün baña verildi miftāḥ

mihmān geldi:

1. **mihmān geldi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Konuk olmak, misafir olmak.

Ey Fuʾādī bunda hīç kimse ḳarār eylemez
Her ki geldi bu cihān dārına mihmān geldi

miḥrāb-ı ḳıble-i pākān:

1. **miḥrāb-ı ḳıble-i pākān:**-*ān*
Mesnevi 19
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temiz kıblenin mihrabı.

Alnı nūr-ı sürūr-ı ġam-nākān
Ḳaşı miḥrāb-ı ḳıble-i pākān

mihr-i ʿālem-ārāsı:

1. **mihr-i ʿālem-ārāsı:**-*sı*
Mesnevi 19
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyayı süsleyen güneş II sevgili.

Maġribiñ mihr-i ʿālem-ārāsı
Māh-peykerleriñ Zelīḫāsı

mīm:

1. **mīmi:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **19**
Arap alfabesinin yirmi dördüncü harfi. II Mü'min sözcüğünün ilk harfi.

Muḳarrerdür o dil Haḳḳ-ıla olmaḳ
Ser-i mü’min gibi her demde mīmi

mi‘rāc:

1. **mi‘rācında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 11
Mısra: **41**
Yükseliş, göğe çıkma II Hz. Peygamberin göğe yükselme hadisesi.

Gül-āb-ı verd-i Ḥaḳ’dan sükker ezdi
Vilādet ile mi‘rācında el-ḥaḳ

mirʾāt:

1. **mirʾātında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 9
Mısra: **20**
Ayna II gönül.

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḥāli

mir’āt-ı ʿademden:

1. **mir’āt-ı ʿademden:**-*den*
Mesnevi 27
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yokluk aynası.

Ḥarāretle beni yaḳdı celāli
Görindi vaṣfı mir’āt-ı ʿademden

mir’āt-ı ʿaşḳı:

1. **mir’āt-ı ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 22
Mısra: **67**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkın aynası.

Beḳā ʿaşḳıyla cānım eyle ibḳā
Baña mir’āt-ı ʿaşḳı eyle manẓer

mirʾāt-ı dile:

1. **mirʾāt-ı dile:**-*e*
Mesnevi 10
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül aynası.

Çünki mirʾāt-ı dile münʿakis oldı ʿirfān
Görini geldi hemān ḥāl ü kemāl-i iḫvān

mir’āt-ı ḳıdemden:

1. **mir’āt-ı ḳıdemden:**-*den*
Mesnevi 27
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ezel aynası, ezeli olan ayna, kadim ayna.

Ḥaḳīḳī ẕātı mir’āt-ı ḳıdemden
Dehānı vaṣfına yoḳdur nihāyet

misāl:

1. **miṣāli:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **24**
Benzer, örnek, gibi.

Vücūd-ı vaḥdetiñ oldur miṣāli
Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn

2. **miṣāl:**
Mesnevi 23
Mısra: **18**
Benzer, örnek.

Miṣāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

3. **miṣāli:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **37**
Benzer, gibi.

Görinmezdi gözine ḥüsn-i Yūsuf
Kitāb-ı ḥüsninüñ yoḳdur miṣāli

misāli:

1. **miṣāli:**
Mesnevi 27
Mısra: **75**
Benzer, gibi.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṣāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

mışbāḥ-ı dil yanmaġa:

1. **mışbāḥ-ı dil yanmaġa:**-*maġ, -a*
Mesnevi 43
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönülde kandil yakmak.

Mişkāt-ı cān içinde yanmaġa mışbāḥ-ı dil
Şerīʿat u ṭarīḳat maʿrifet ü ḥaḳīḳat

misk:

1. **miskine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 42
Mısra: **15**
Misk, güzel koku.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

mişkāt-ı cān:

1. **mişkāt-ı cān:**
Mesnevi 43
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül kandili, hücresi.

Mişkāt-ı cān içinde yanmaġa mışbāḥ-ı dil
Şerīʿat u ṭarīḳat maʿrifet ü ḥaḳīḳat

misk-i ezfer:

1. **misk-i ezfer:**
Mesnevi 42
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzel kokulu misk.

Odur kāmil ola sırrında vāfer
Gerekdür nāfesinde misk-i ezfer

misk-i ḫoten'den:

1. **misk-i ḫoten'den:**-*den*
Mesnevi 43
Mısra: **1**
Kelime Tipi: -
Hoten miski.

Būy-ı misk-i maʿārif misk-i Ḫoten'den ezfer
Meşāmm-ı cān-ı ʿārif olsa sezā muʿaṭṭer

misl-i nerges:

1. **misl-i nerges:**
Mesnevi 22
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nergise benzer, nergis gibi.

Cihānı çeşmi görmez misl-i nerges
Bu ḥāl içinde kişi ʿāşıḳ olmaḳ

misl-i pervīn:

1. **miṣl-i pervīn:**
Mesnevi 27
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ülker yıldızına benzer, ülker takım yıldızı gibi.

Ṭolansa dilde ʿaşḳı miṣl-i pervīn
Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilīn

mışr:

1. **mışr'a:**-*a*
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Mısır Ülkesi.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mışr'a ol ān

mışr iline:

1. **mışr iline:**-*i, -n, -e-n, -e*
Gazel 1
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mısır Ülkesi.

Ḥüsnle Mışr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

mīve:

1. **mīvesinden:**-*si, -n, -den*
Mesnevi 24
Mısra: **14**
Meyve, yemiş.

Ṭoyurur mīvesinden her ricāli
Ṣorarsañ mīve bostānını anıñ

mīve bostānını:

1. **mīve bostānını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 24
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyve bahçesi.

Ṭoyurur mīvesinden her ricāli
Ṣorarsañ mīve bostānını anıñ

mīvesi luṭf-ı ḥażret-i lāhūt:

1. **mīvesi luṭf-ı ḥażret-i lāhūt:**
Mesnevi 19
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. İlahî âlemin lutfunun (bağışının,ihsanının) meyvesi.

Ḳāmeti naḫl-i ravża-ı melekūt
Mīvesi luṭf-ı Ḥażret-i Lāhūt

mīzāb olupdur:

1. **mīzāb olupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 17
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Oluk olmak.

Bekār-ı ḳalbine mīzāb olupdur
Ki maḳbūl-ı ulü'l-elbāb olupdur

muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa:

1. **muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 20
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk mektebi.

Muʿallim-ḫāne-i ʿaşḳa irişseñ
Ezel üstādı ile hem görüşseñ

muʿaṭṭer:

1. **muʿaṭṭer:**
   Mesnevi 43
   Mısra: **2**
   Güzel kokulu.

Būy-ı misk-i maʿārif misk-i Ḫoten'den ezfer
Meşāmm-ı cān-ı ʿārif olsa sezā muʿaṭṭer

mübārek ḳāl olur:

1. **mübārek ḳāl olur:**-*ur*
   Mesnevi 2
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Kutlu, uğurlu söz olmak.

Olup bālā-nişīn-i cümle aḳvāl
Mübārek ḳāl olur anıñla her ḳāl

mübeddel ola:

1. **mübeddel ola:**-*a*
   Mesnevi 33
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Değişmiş olmak, değiştirilmiş olmak.

Dü-ʿālem devletidir ehl-i ʿaşḳa
Ġam-ı hicrān mübeddel ola ẕevḳe

mübeyyin:

1. **mübeyyindir:**-*dir*
   Mesnevi 16
   Mısra: **11**
   Açıkça ortaya koyan, açıklayan (kimse veya şey), açıklayıcı.

Mübeyyindir o Yūsuf ḥāletini
Müfessirdir cemālī āyetini

mücellī:

1. **mücellī:**
   Mesnevi 28
   Mısra: **9**
   Açıp temizleyici; cilâ verici.

Mücellī olsa dil levḥi mücellī
İder maḥbūb aña da'im tecellī

mücellī olsa:

1. **mücellī olsa:**-*sa*
   Mesnevi 28
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Açıp temizleyici olmak; cilâ verici olmak.

Mücellī olsa dil levḥi mücellī
İder maḥbūb aña da'im tecellī

müdām ol:

1. **müdām ol:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **72**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Sürekli olmak, ısrarcı olmak.

Niyāzıñda müdām ol bul maʿārif
Tevessuḳ eyleyüp ṣavt-ı nidāya

müdemmaġ:

1. **müdemmaġdır:**-*dır*
   Mesnevi 27
   Mısra: **91**
   Aptal, budala II şaşkın, ne yapacağını şaşırmış.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

mü’ebbed olmış:

1. **mü’ebbed olmış:**-*mış*
Mesnevi 12
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Daimi olmak, kalıcı olmak.

Aña ferzend idi Sulṭān Mehemmed
Ki ʿavn-ı Ḥaḳḳ’la olmış mü’ebbed

müfessir:

1. **müfessirdir:**-*dir*
Mesnevi 16
Mısra: **12**
Tefsir eden, yorumlayan, açıklayan.

Mübeyyindir o Yūsuf ḥāletini
Müfessirdir cemālī āyetini

müfred:

1. **müfred:**
Mesnevi 35
Mısra: **30**
Mısraları birbiriyle kafiyeli olmayan tek beyit. II Yalnız, tek, fert.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

muḥabbet daʿvasıyla:

1. **muḥabbet daʿvasıyla:**-*y, -la*
Mesnevi 37
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgi meselesi. II İlahi aşk iddiası.

Muḥabbet daʿvasıyla olma fāʿiḳ
Ki nefs ʿAzrā’sı ider seni fāsıḳ

muḥaḳḳaḳ bil:

1. **muḥaḳḳaḳ bil:**
Mesnevi 11
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Muhakkak, şüphesiz bilmek.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

muḥammed:

1. **muḥammed:**
Mesnevi 11
Mısra: **39**
Hz. Muhammed; İslam dininin peygamberi.

Velāyet taḫtına lāyıḳ o sulṭān
Muḥammed mevlidin naẓm-ıla yazdı

muḥarrer:

1. **muḥarrer:**
Mesnevi 13
Mısra: **60**
Yazılmış, kaydedilmiş.

Ġazā-ı aṣġar u ekber muḳarrer
Fütūḥātı tevārīḫde muḥarrer

muḥaṣṣal:

1. **muḥaṣṣal:**
Mesnevi 24
Mısra: **21**
Hasılı, sözün kısası, kısaca.

İderler ʿaşḳla ġulġul u feryād
Muḥaṣṣal bāġ-ı ʿālemde ne ki var

müheyyā:

1. **müheyyādır:**-*dır*
Mesnevi 15
Mısra: **28**
Hazır, hazırlanmış, amâde.

Egerçi kalmadı ālemde ʿazmi
Müheyyādır eyü nāmıyla Bezmī

muḥibb iken:

1. **muḥibb iken:**-*i, -ken*
Mesnevi 28
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seven, sevgi besleyen, dost.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

muḥibbī:

1. **muḥibbī:**
Mesnevi 13
Mısra: **62**
Kanûnî Sultan Süleyman'ın mahlası.II Muhabbet edici, dost.

Reʿāyāya var-ıdı luṭf u ḥubbı
Anıñ-çün maḫlaṣın didi Muḥibbī

mühr:

1. **mühri:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **53**
İşaret, mühür, iz.

Faṣāḥat mühri anuñ ḫātemidür
Belāġat şānlarınuñ ḫātemidür

muḥtāc etdi:

1. **muḥtāc etdi:**-*di*
Mesnevi 37
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Muhtaç etmek; bir kimseye, bir şeye ihtiyaç duyar hâle gelmek.

Fenā ḥāli vücūdum etdi tārāc
Beni etdi daḫı irşāda muḥtāc

muḳarrer:

1. **muḳarrerdür:**-*dür*
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Şüphesiz.

Muḳarrerdür o dil Haḳḳ-ıla olmaḳ
Ser-i mü'min gibi her demde mīmi

2. **muḳarrer:**
Mesnevi 13
Mısra: **59**
Şüphesiz.

Ġazā-ı aṣġar u ekber muḳarrer
Fütūḥātı tevārīḫde muḥarrer

3. **muḳarrerdir:**-*dir*
Mesnevi 26
Mısra: **21**
Kararlaştırılmış, kesin, kuşkusuz.

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

4. **muḳarrerdür:**-*dür*
Mesnevi 3
Mısra: **20**
Şüphesiz, gerçekleşmesi kesin.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

muḳayyed:

1. **muḳayyed:**
Mesnevi 21
Mısra: **6**
Kayıtlı, bağlı olma.

Muḳayyed ʿaşḳı ṣūretle cihānda
Var-ıdı gerçi ḳalbim rūşenāsı

mükerrem ḳıldı:

1. **mükerrem ḳıldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saygı değer, hürmete lâyık, yüce, aziz, muhterem eylemek.

Ḫudā-yı Ḳādir ü Ḫallāḳ-ı Ādem
Saʿādetle kimin ḳıldı mükerrem

mükerrer ḳıldıydı:

1. **mükerrer ḳıldıydı:**-*dı, -y, -dı*
Mesnevi 18
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tekrarlamak.

Mükerrer şeb-be-şeb ḳıldıydı gūyā
Ne şeb nūr-ı vücūd-ı Ḥaḳ hüveydā

mümkin mi:

1. **mümkin mi:**
Mesnevi 22
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mümkün mü, olabilir mi?.

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa

münʿakis oldı:

1. **münʿakis oldı:**-*dı*
Mesnevi 10
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yansımak. II Gönülde, kalpte belirmek.

Çünki mirʾāt-ı dile münʿakis oldı ʿirfān
Görini geldi hemān ḥāl ü kemāl-i iḫvān

münevver oldı:

1. **münevver oldı:**-*dı*
Mesnevi 11
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlanmak, nurlanmak, ışık ile dolmak.

Kemālinden münevver oldı āfāḳ
Ḥaḳāyıḳ söylemiş manṭūḳ-ı Ḥaḳ'dır

murād:

1. **murāda:**-*a*
Mesnevi 40
Mısra: **12**
Erişilmek istenen, gerçekleşmesi arzu edilen şey, istek, dilek, amaç.

Ṭarīḳine girenler ṣādıḳ-āne
İrişürler murāda ʿārif-āne

2. **murād-ısa:**-*ısa*
Mesnevi 42
Mısra: **17**
Arzu edilen şey, dilek, amaç.

Murād-ısa maʿārif miski ʿaṭṭār
Fuʾādī'niñ kelāmın oḳı tekrār

murād etmez:

1. **murād etmez:**-*mez*
Mesnevi 41
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Deyim**
İsteme, dileme.

Fuʾādī'den murād etmez beyānı
Kemāl-ile bilürse farḳ-ı ṣānī

murād-ı cān u dil:

1. **murād-ı cān u dil:**
Mesnevi 41
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönlün ve canın dileği.

Murād-ı cān u dil destime girdi
Fenā buldum bekā hestīme girdi

mürde ḳıl:

1. **mürde ḳıl:**
Mesnevi 38
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öldürmek.

Fuʿādī mürde ḳıl cālūt-ı nefsi
Ḫilāfet bula tā Dāvud-ı rūḥuñ

müretteb:

1. **müretteb:**
Mesnevi 24
Mısra: **18**
Tertip edilmiş, sıraya konulmuş, düzenlenmiş.

Ḳamusı şeyʿ mevzūnı müretteb
Bu gül-zār içre bülbüller daḫı şād

murġān:

1. **murġān:**
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Kuşlar, bülbüller.

Daḫı murġān ider ṣavta ser-āġāz
İşidenler anı giryān olurlar

murġān ider:

1. **murġān ider:**-*er*
Mesnevi 24
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuşlar öter.

İder elḥānı her ṣāḫında murġān
Ṣalınur ṣān-ıla serv-i revānı

mürīd:

1. **mürīd:**
Mesnevi 39
Mısra: **22**
Tarîkata girip bir mürşide bağlanan kimse; çırak, öğrenci.

Ḳamu kāmilleriñ olsun lebībi
Mürīd olsun aña dil ʿandelībi

mürşid:

1. **mürşidsiz:**-*siz*
Mesnevi 39
Mısra: **29**
Doğru yolu gösteren kimse, kılavuz; müritlerine tasavvufu öğreten, sırları ve gerçekleri gösteren tarikat şeyhi.

Hidāyet yolı mürşidsiz bulınmaz
Ḫudā ḥaḳḳı hüdā ansız bulınmaz

mürşid odur:

1. **mürşid odur:**-*dur*
Mesnevi 41
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yol göstermek, kılavuz olmak. II İrşat yolunda rehber olmak.

Muvaḥḥiddir muvaḥḥiddir muvaḥḥid
Bu hāliyle odur tevḥīde mürşid

mürşid-i kāmil:

1. **mürşid-i kāmil:**
Mesnevi 39
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olgun yol gösterici. II Tasavvufta seyr-i sülûkunu tamamlamış, irşat faaliyetleri yürüten tarikat ulusu, şeyh.

Bulup bir mürşid-i kāmil ʿazīzi
Maʿārif ehliniñ ṣāḥib-temīzi

mürşid-i reh-ber:

1. **mürşid-i reh-ber:**
Mesnevi 41
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yol gösteren önder. II Hak ve hakîkate erişme yolunda müritlerine örnek olan, onları irşat eden, rehberlik eden kimse, şeyh.

Derūnında kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber
Odur ṭāliblere mürşid-i reh-ber

mürşidiñ pāyine:

1. **mürşidiñ pāyine:**
Mesnevi 6
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kılavuzun,önderin, rehberin ayağı II Doğru yolu gösteren kimsenin ayağı.

Sürenler mürşidiñ pāyine rūyın
Alanlar sırr-ı ʿirfānında būyın

mūsā:

1. **mūsā:**
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Mūsā Peygamber.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

müşāhid oldı:

1. **müşāhid oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görmek, şahid olmak.

Fünūnuñ cümlesine oldı nāḳid
Fenā-yı ʿālemi oldı müşāhid

2. **müşāhid oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görmek, şahid olmak.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

müşāhid oldum:

1. **müşāhid oldum:**-*du, -m*
Mesnevi 32
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görmek, şahid olmak.

Dil ü cāndan anı oldum müşāhid
İki ḥālet bu ṣıdḳa oldı şāhid

müsemmā:

1. **müsemmā:**
Mesnevi 13
Mısra: **4**
Ad verilmiş, isimlendirilmiş, ismi olan.

Biri de Bāyezīd Ṣulṭān-ı ʿallām
Kemāliyle müsemmā Şeyḫ-i Bistām

müsetter etdi:

1. **müsetter etdi:**-*di*
Mesnevi 43
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizlemek, gizli yapmak.

Zeyn-i tecellī-i Ẕāt etdi anı müsetter

mūsiḳār:

1. **mūsiḳārı:**-*ı*
Mesnevi 13
Mısra: **15**
Birkaç neyin bir araya getirilmesiyle oluşan nefesli saz, mısakal.

Bilürdi mūsiḳārı hem-çü Dāvud
Elinden düşmez-idi ney ile ʿūd

müşkil olur:

1. **müşkil olur:**-*ur*
Mesnevi 44
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zor, çetin olmak.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

müstecmiʿ-i cümle ṣıfātı olup:

1. **müstecmiʿ-i cümle ṣıfātı olup:**-*ı-up*
Mesnevi 2
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vasıfların tümünü toplayan olmak.

Cemāl-i Haḳ'dur etme iştibāhı
Olup müstecmiʿ-i cümle ṣıfātı

muṭābıḳ düşdi:

1. **muṭābıḳ düşdi:**-*di*
Mesnevi 27
Mısra: **70**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uyuşmak, uygun gelmek.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

muṭiʿ olsa:

1. **muṭiʿ olsa:**-*sa*
Mesnevi 13
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tabi olmak, birinin hükmü altında bulunmak.

Biri Sulṭān Süleymān'dır ʿalī-şān
Muṭiʿ olsa sezādır ins-ile cān

muvāfıḳ oldı:

1. **muvāfıḳ oldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uygun olmak, münasip olmak.

Benim saʿdım aña oldı muvāfıḳ
Anıñ saʿdı baña oldı muvāfıḳ

2. **muvāfıḳ oldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uygun olmak, münasip olmak.

Benim saʿdım aña oldı muvāfıḳ
Anıñ saʿdı baña oldı muvāfıḳ

muvaḥḥid:

1. **muvaḥḥid:**
Mesnevi 41
Mısra: **9**
Allah'ın birliğine inanan.

Muvaḥḥiddir muvaḥḥiddir muvaḥḥid
Bu hāliyle odur tevḥīde mürşid

2. **muvaḥḥiddir:**-*dir*
Mesnevi 41
Mısra: **9**
Allah'ın birliğine inanan.

Muvaḥḥiddir muvaḥḥiddir muvaḥḥid
Bu hāliyle odur tevḥīde mürşid

3. **muvaḥḥiddir:**-*dir*
Mesnevi 41
Mısra: **9**
Allah'ın birliğine inanan.

Muvaḥḥiddir muvaḥḥiddir muvaḥḥid
Bu hāliyle odur tevḥīde mürşid

müyesser ḳıl:

1. **müyesser ḳıl:**
Mesnevi 22
Mısra: **59**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasip olmak, (bir kimsenin) arzusuna erişmesi.

Dil ü cān kişverini menzil eyle
Maḳām-ı sırr-ı pāki ḳıl müyesser

müyesser ola:

1. **müyesser ola:**-*a*
Mesnevi 33
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasip olma, kolaylıkla elde etme.

Olur mı ʿāşıḳa böyle saʿādet
Ṣafā ile müyesser ola vuṣlet

müyesser oldı:

1. **müyesser oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasip olmak.

Ṭavāf-ı Beyt-i Ḥaḳ oldı müyesser
Beḳāda buldı āḫir ḥacc-ı ekber

2. **müyesser oldı:**-*dı*
Mesnevi 33
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kolaylıkla olmak, nasip olmak.

Beni yandırdı gerçi nār-ı hasret
Bi-hamd-illāh müyesser oldı vuṣlet

3. **müyesser oldı:**-*dı*
Mesnevi 41
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasip olma; kolay olma.

Müyesser oldı ʿuzlet ḫalvetinde
Daḫı ḫalvet görindi ʿuzletinde

n:

nāfe:

1. **nāfesinde:**-*si, -n, -de*
Mesnevi 42
Mısra: **14**
Göbek miski.

Odur kāmil ola sırrında vāfer
Gerekdür nāfesinde misk-i ezfer

nāfe-i çīn:

1. **nāfe-i çīn:**
Mesnevi 19
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çin miski.

Nice ġonce ḥarīrden bālīn
Renkde gül ḳoḫuda nāfe-i Çīn

nāfiʿ:

1. **nāfiʿdür:**-*dür*
Mesnevi 1
Mısra: **16**
Faydâlı, kârlı; hayırlı.

Bulardur dāfiʿ vü māniʿ kemāli
Kemāl ehline nāfiʿdür zevāli

nahl-i ravża-ı melekūt:

1. **naḫl-i ravża-ı melekūt:**
Mesnevi 19
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Melekler cennet bahçesinin fidanı.

Ḳāmeti naḫl-i ravża-ı melekūt
Mīvesi luṭf-ı Ḥażret-i Lāhūt

naḥnü naḳuṣṣu ʻaleyke aḥsene'l-kışaṣ:

1. **naḥnü naḳuṣṣu ʻaleyke aḥsene'l-ḳışaṣ:**
Diğer 3
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
"Sana kıssaların en güzellini anlatıyoruz." (Yusuf,12\3).

…
Ḳāl'allāhu teʻālā naḥnü naḳuṣṣu ʻaleyke aḥsene'l-ḳışaṣ

naḥs-i ekber:

1. **naḫs-i ekber:**
Mesnevi 32
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En büyük uğursuz.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḥāl ü ḳāli

nahs-ı ekberden:

1. **naḫs-ı ekberden:**-*den*
Mesnevi 32

Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En büyük uğursuzluk.

Kimisin naḫs-ı ekberden yaratdı
Kimisin saʿd-ı ekberden yaratdı

naḫs-i züḫalden:

1. **naḫs-i züḫalden:**-*den*
Mesnevi 32
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zuhal'in uğursuzluğu; Zuhal yıldızının uğursuzluğu.

Kimin naḫs-i Züḫalden kıldı menḫūs
Anıñ içün nuḫūset ile maḥsūs

nāʿil olurdum:

1. **nāʿil olurdum:**-*ur, -du, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Erişmek, elde etmek, ulaşmak.

Dil ü cānım aña olurdı māʿil
Olurdum pertev-i ʿaşḳına nāʿil

naḳd-i ʿizziñ:

1. **naḳd-i ʿizziñ:**-*iñ*
Mesnevi 45
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Değerli nakit; kıymetli varlık.

Bulımazsın ġınāsın naḳd-i ʿizziñ
Dilerseñ kim açıla bāb-ı ʿirfān

nāḳid oldı:

1. **nāḳid oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nakdeden olmak, iyisini kötüsünden ayıran olmak.

Fünūnuñ cümlesine oldı nāḳid
Fenā-yı ʿālemi oldı müşāhid

nāḳış:

1. **nāḳış:**
Mesnevi 40
Mısra: **18**
Eksik, noksan.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā şod temām

naḳḳāş:

1. **naḳḳāş:**
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Süsleme ustası II Allah.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

2. **naḳḳāşı:**-*ı*
Mesnevi 34
Mısra: **2**
Süsleme ustası. II Allah.

Çü oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẓır
Anıñ Naḳḳāşı oldı baña ẓāhir

naḳḳāş görindi:

1. **naḳḳāş görindi:**-*di*
Mesnevi 34
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nakşedenin görünmesi; süsleme ustası II Allah.

Bu vech-ile görindi baña Naḳḳāş
Derūnumdan bu sırrı etmedim fāş

naḳḳāşı gördüm:

1. **naḳḳāşı gördüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Süsleme ustası; renkli resim ve tezyînat yapan sanatkâr.

Gehī naḳşıyla ben Naḳḳāşı gördüm
Bu maʿnāyı velīkin nāşi gördüm

naḳl-i eḥādīs etse:

1. **naḳl-i eḥādīs etse:**-*se*
Mesnevi 29
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hadisleri nakil etmek, Hz. Peygamber'in sözlerini anlatmak.

Kimi naḳl-i eḥādīs etse her ān
İşidenler olurlar şād u ḫandān

naḳş:

1. **naḳşıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 34
Mısra: **3**
Nakış; süsleme, resim, işleme, tasvir.

Gehī naḳşıyla ben Naḳḳāşı gördüm
Bu maʿnāyı velīkin nāşi gördüm

2. **naḳşında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Nakış, süs; resim. II Güzellik.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

naḳş etdi:

1. **naḳş etdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşlemek, yazmak.

Maʿādin cevherini etdi kānī
Ḫayāl-i ḫāṣṣını naḳş etdi Mānī

naḳş-ı bend-i ḫayāl:

1. **naḳş-ı bend-i ḫayāl:**
Mesnevi 19
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayalin ressamı, düşün nakkaşı II Allah.

Bir gice kim bu naḳş-ı bend-i ḫayāl
Levḥ-i dilde yazardı naḳş-miṣāl

naḳş-ı rūy-ı yāre:

1. **naḳş-ı rūy-ı yāre:**
Mesnevi 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzünün resmi; sevgilinin yüzünün güzelliği.

Çü oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẓır
Anıñ Naḳḳāşı oldı baña ẓāhir

naḳş-misāl:

1. **naḳş-miṣāl:**
Mesnevi 19
Mısra: **6**
Resim gibi, resme benzer.

Bir gice kim bu naḳş-ı bend-i ḫayāl
Levḥ-i dilde yazardı naḳş-miṣāl

nālān idenler:

1. **nālān idenler:**-*ler*
   Mesnevi 6
   Mısra: **8**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ağlatmak, inletmek.

Açup dil ġoncesin ḫandān idenler
Daḫı bülbülleri nālān idenler

nām:

1. **nāmı:**-*ı*
   Mesnevi 11
   Mısra: **18**
   Ad II Şan,şöhret.

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

2. **nāmın:**-*ı, -n*
   Mesnevi 13
   Mısra: **55**
   Ad II Şan,şöhret.

Anıñ nāmın eşitse dīv-i aʿdā
İderler ḫavfı cinn ü ʿifrīt-āsā

3. **nāmı:**-*ı*
   Mesnevi 13
   Mısra: **11**
   Ad, isim.

Biri şeh-zādelerden nāmı Ḳorḳud
Ḫıṣāl-ı ḫūyla ʿālemde maḥmūd

nām-ı beḳāyī:

1. **nām-ı beḳāyī:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **34**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Beḳāyī adı.

Fedā-yı cān-ıla buldı fenāyi
Ki fānī olmadı nām-ı Beḳāyī

nām-ı ḥayātī:

1. **nām-ı ḥayātī:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **35**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ḥayātī adı, ünü,şöhreti.

Cihānda ölmedi nām-ı Ḥayātī
Ḥayāt-ı sermedi buldı memātı

nārı görüp:

1. **nārı görüp:**-*üp*
   Mesnevi 26
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ateşi görmek.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

nār-ı hasret yandırdı:

1. **nār-ı hasret yandırdı:**-*dı*
   Mesnevi 33
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Ayrılık ateşiyle yanmak.

Beni yandırdı gerçi nār-ı hasret
Bi-hamd-illāh müyesser oldı vuṣlet

nāşi gördüm:

1. **nāşi gördüm:**-*dü, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yabancı görmek; deneyimsiz görmek; beceriksiz görmek.

Gehī naḳşıyla ben Naḳḳāşı gördüm
Bu maʿnāyı velīkin nāşi gördüm

nāz u niyāzi:

1. **nāz u niyāzi:**
Mesnevi 32
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yalvarıp yakarmak.

Ḥaḳīḳīye varır ʿaşḳ-ı mecāzī
Ḫudā'ye irişür nāz u niyāzi

naẓar:

1. **naẓar:**
Mesnevi 23
Mısra: **36**
Bakış || Manevi anlamda bir lutuf.

Naẓar ile ola iḥsāna lāyıḳ
Yemīnimden baña oldı işāret

naẓar ehli olanlar:

1. **naẓar ehli olanlar:**-*an, -lar*
Mesnevi 33
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Gönül gözüyle) bakmayı bilmek.

Naẓar ehli olanlar fi'l-ḥaḳīḳa
Dimişler bir naẓar biñdir ṣadīḳa

naẓar ḳıldıḳça:

1. **naẓar ḳıldıḳça:**-*dıḳça*
Mesnevi 33
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Deyim**
Bakmak.

Naẓar ḳıldıḳça çeşmim aña cāndan
Cemālin ʿarż iderdi rūy-ı cāndan

naẓar kılsayduñ:

1. **naẓar kılsayduñ:**-*sa, -y, -du, -ñ*
Mesnevi 23
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakmak II Manevi etkiler uyandıracak şekilde bakmak.

Ki rifʿatda der-i sulṭāna beñzer
Naẓar kılsayduñ ol ḳapuya el-ḥaḳ

naẓım dīvānına:

1. **naẓım dīvānına:**-*n, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **83**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyük şiir meclisi.

Naẓım dīvānına vālī-i vāḳī
Eger kimdir der-iseñ şimdi Bāḳī

nāẓır:

1. **nāẓırına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 25
Mısra: **12**
Bakan, gören.

ʿUlüvv-ile görinür nāẓırına
Ḳayalarda öter şevḳ-ile şeh-bāz

nāẕır oldum:

1. **nāẕır oldum:**-*du, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakmak, seyretmek.

Çü oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẕır
Anıñ Naḳḳāşı oldı baña ẓāhir

naẓm:

1. **naẓm-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 11
Mısra: **39**
Vezinli, kafiyeli söz. II Şiir.

Velāyet taḫtına lāyıḳ o sulṭān
Muḥammed mevlidin naẓm-ıla yazdı

2. **naẓma:**-*a*
Mesnevi 14
Mısra: **4**
Vezinli, kafiyeli söz dizisi, şiir.

Ṭoḳuz yüz hem daḥı seksen ṭoḳuzda
Yazıldı naẓma işbu risāle

3. **naẓm-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 40
Mısra: **16**
Vezinli, kafiyeli söz. II Şiir.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

4. **naẓma:**-*a*
Diğer 2
Mısra: **10**
Ölçülü ve kafiyeli sözle, manzum olarak.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẓl ve'l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye'müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

nāz-perverd ü ḥüsni:

1. **nāz-perverd ü ḥüsni:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nazla büyütülmüş güzel, güzellik nazla büyütülmüş.

Ṣūret-i āfitāb-ı ʿālem-i nūr
Nāz-perverd ü ḥüsni bāġ-ı sürūr

ne:

1. **ne:**
Mesnevi 12
Mısra: **11**
Hangi.

Ne yerde gūş ide bir ehl-i faẓli
Getürürdi iderdi aña meyli

2. **ne:**
Mesnevi 27
Mısra: **89**
"ne ... ne" bağlama edatı.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

3. **ne:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
Ne II Rücû sanatı bağlamında kullanılmış.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

4. **ne:**

Mesnevi 12

Mısra: **7**

"Hangi" anlamında soru sıfatı.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

5. **ne:**

Mesnevi 18

Mısra: **2**

"Beğenme ve çokluk" anlamı katmıştır.

Mükerrer şeb-be-şeb ḳıldıydı gūyā
Ne şeb nūr-ı vücūd-ı Ḥaḳ hüveydā

6. **ne:**

Mesnevi 20

Mısra: **3**

"Hangi şey" anlamında soru zamiri.

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

7. **ne:**

Mesnevi 22

Mısra: **63**

"Hangi şey" anlamında soru zamiri.

Görine çeşm-i cānā rū-yı lāhūt
Ne lāhūt görmeye rū-yı sivāyı

8. **ne:**

Mesnevi 27

Mısra: **11**

"Bu değil daha iyisi, güzeli olmalı" anlamındadır.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

9. **nedür:**-*dür*

Mesnevi 27

Mısra: **68**

"Nedir, nasıl bir şeydir?" anlamlarında soru zamiri.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

10. **ne:**

Mesnevi 27

Mısra: **69**

"Beğenme ve çokluk" anlamı katmıştır.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

11. **ne:**

Mesnevi 27

Mısra: **89**

"Ne ... ne ..." bağlacı.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

12. **ne:**

Mesnevi 27

Mısra: **89**

"Ne ... ne ..." bağlacı.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

13. **ne:**

Mesnevi 30

Mısra: **10**

Çok, oldukça fazla anlamında.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

14. **ne:**
Mesnevi 1
Mısra: **7**
Hangi.

Ne güftāruñ serinde olsa efser
Olur ol cümle güftār içre server

ne var ki:

1. **ne var ki:**
Mesnevi 24
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hiçbir şey yoktur ki.

İderler ʿaşḳla ġulġul u feryād
Muḥaṣṣal bāġ-ı ʿālemde ne ki var

nebātāt:

1. **nebātātı:**-*ı*
Mesnevi 24
Mısra: **12**
Nebâtlar, bitkiler.

Nebātātı görinür dahı mevzūn
Seḫā deştine beñzer her nihāli

necātī:

1. **necātī:**
Mesnevi 15
Mısra: **1**
15. yüzyılın meşhur şairi, asıl adı İsa'dır.

Vefā meydānına geldi Necātī
Ṣıfāt-ı ḫūbla görindi Ẕātī

nedir:

1. **nedir:**
Mesnevi 23
Mısra: **27**
"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?" anlamlarında soru zamiri.

İki bāliyle ṣankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

nedür:

1. **nedür:**
Mesnevi 22
Mısra: **70**
"Nedir, nasıldır, nasıl bir şeydir?" anlamlarında soru zamiri.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

nefs:

1. **nefs:**
Mesnevi 30
Mısra: **16**
Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği.

ʿAzīz-i dil olup cān-ıla ṭālib
Zelīḫā-veş aña nefs oldı rāġıb

2. **nefs:**
Gazel 1
Mısra: **5**
Şehvet ve kötülüğün kaynağı.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

3. **nefsine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 27
Mısra: **90**
Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği. II Kulun kötü, beğenilmeyen, bayağı ve hayvânî arzuları.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

4. **nefs:**
Mesnevi 20
Mısra: **18**
Bir kimsenin kendi öz varlığı, öz benliği, kişiliği II kulun kötü, beğenilmeyen, bayağı ve hayvânî arzuları, huy ve fiilleri, zaaflarının merkezi.

İledir nefs anı kibr ü ġubâda

nefs ʿazrā'sı:

1. **nefs ʿazrā'sı:**-*sı*
Mesnevi 37
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nefsin delinmemiş incisi, İsteğin delinmemiş incisi. (Sevgili).

Muḥabbet daʿvasıyla olma fāʿiḳ
Ki nefs ʿAzrā'sı ider seni fāsıḳ

nefs-i leʿīme:

1. **nefs-i leʿīme:**
Mesnevi 32
Mısra: **39**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Alçak nefis.

Nuḫūsetdür sebeb nefs-i leʿīme
Saʿādetdür sebeb rūḥ-ı kerīme

nefs-i müzekkā:

1. **nefs-i müzekkā:**
Mesnevi 33
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Arınmış nefis.

Cemālin seyr idüp ḳalb-i muṣaffā
Aña meyl etmedi nefs-i müzekkā

nefs-i türābī:

1. **nefs-i türābī:**
Mesnevi 15
Mısra: **64**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
17. yüzyılda Osmanlı Devleti sınırları içinde yaşamış Divan Edebiyatı şairi Türābī'nin nefsi, Türābī'nin benliği.

Leṭāfetle görindi ḥāl-i ebi
Kesāfet virmedi nefs-i Türābī

nefsiñ bende eyle:

1. **nefsiñ bende eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nefsini köle yapmak.

Der-i mürşidde nefsiñ bende eyle
Tevāżuʿla özüñ figende eyle

nergis:

1. **nergis:**
Mesnevi 19
Mısra: **72**
Şekli göze benzetilen nergis çiçeği II sevgilinin gözleri.

Laʿli nābından oldı mest ü ḫarāb
Ġarḳ-ı ḫûn oldı nergis pür-ḫāb

neşv ü nemāyı bulup:

1. **neşv ü nemāyı bulup:**-*up*
   Mesnevi 29
   Mısra: **39**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Gelişip büyümek.

Bu şehr içre bulup neşv ü nemāyı
Daḫı buldum kemāl-ile ṣafāyı

nevā:

1. **nevāsı:**-*sı*
   Mesnevi 15
   Mısra: **54**
   Nağme, ahenk, ses. II Nasip.

Nevāyī etdi ʿālemde ṣadāyı
Ġanī etdi nevāsı bī-nevāyı

nevāle irdim:

1. **nevāle irdim:**-*m*
   Mesnevi 14
   Mısra: **2**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gerekli yiyecek ve içeceğe ulaşmak. II Tâlihe,kısmete erişmek.

Bu sulṭān devrine düşdi maḳāle
Bunuñ sırrı ile irdim nevāle

nevāyī:

1. **nevāyī:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **53**
   15. Yüzyıl Çağatay sahası şairi Alî Şîr Nevâyî'nin mahlası.

Nevāyī etdi ʿālemde ṣadāyı
Ġanī etdi nevāsı bī-nevāyı

ney ile ʿūd:

1. **ney ile ʿūd:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **16**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Müzik aleti ney ile ūd.

Bilürdi mūsiḳārı hem-çü Dāvud
Elinden düşmez-idi ney ile ʿūd

ne'ydügi:

1. **ne'ydügini:**-*n, -i*
   Mesnevi 22
   Mısra: **68**
   Ne olduğunu.

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

nice:

1. **nice:**
   Mesnevi 17
   Mısra: **6**
   Birçok, hayli anlamlarını taşıyan miktar zarfı.

Maʿānī baḥrına ġavvāṣ-ı māhir
Çıḳarmış nice nīk dürr ü cevāhir

2. **nice:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **3**
   "Bir çok, hayli" anlamlarında sıfat.

Nice ferhengi deng ider bu ḫadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

3. **nice:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **43**

"Bir çok, hayli" anlamlarında sıfat.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

4. **nice:**
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Birçok, hayli, pek çok.

Bunuñ gibi nice yüz vahşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

5. **nice:**
Mesnevi 26
Mısra: **23**
Bir çok, hayli, pek çok.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

6. **nice:**
Mesnevi 29
Mısra: **8**
"Bir çok, hayli." anlamlarını taşıyan miktar zarfı.

Olupdur menbaʿ-ı dānā vü kümmel
Ẓuhūr etdi nice ẕāt-ı mükemmel

7. **nice:**
Mesnevi 41
Mısra: **25**
"Bir çok, hayli" anlamlarında sıfat.

Görindi nice vech-ile işāret
Anıñ irşād-ı nefʿine bişāret

8. **nicedir:**-*dir*
Mesnevi 44
Mısra: **2**
"Nasıl?" anlamında soru zamiri.

Ḫudā bilür nicedir bunda ḥālim
Hevā-yı ʿaşḳ ider insānı bī-ḫod

nice cān:

1. **nice cān:**
Mesnevi 19
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birçok kişi; herkes.

Bir göñül ṣayd idici cān gördi
Nice cān bir güzel civān gördi

niçe erler:

1. **niçe erler:**-*ler*
Mesnevi 29
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nice kişi; pek çok asker.

Yetişdi ol şehirde niçe erler
Maʿārif ehli ḳalbi kān-ı cevher

nice ġonce:

1. **nice ġonce:**
Mesnevi 19
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birçok açılmamış gül goncası.

Nice ġonce ḥarīrden bālīn
Renkde gül ḳoḫuda nāfe-i Çīn

nice yüz rūz:

1. **nice yüz rūz:**
Mesnevi 34

Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nice yüz gün; pek çok yüz gün.

Bu seyr-ile geçerken nice yüz rūz
Dahı sañıla māh u rūz-ı nev-rūz

nidā:

1. **nidāsında:**-*sı, -n, -da*
Mesnevi 1
Mısra: **3**
Ses, seda II Söz.

Nidāsında gerekdür ism-i a‘zam
Ṣıfātından ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam

nidā etdi:

1. **nidā etdi:**-*di*
Mesnevi 22
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seslenmek.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

nigāhı eyle:

1. **nigāhı eyle:**
Mesnevi 2
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakışlarını çevirmek, görmek. II İlgilenmek, iltifat etmek, yüz vermek.

Dü-tā olmış ider Allāh’a secde
Celālüh lafzına eyle nigāhı

2. **nigāhı eyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakışlarını çevirmek, görmek. II İlgilenmek, iltifat etmek, yüz vermek.

Ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün yā İlāhī
Perīşān ḥālime eyle nigāhı

nigār-ı laṭīf:

1. **nigār-ı laṭīf:**
Mesnevi 19
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Latif sevgili, zarif sevgili.

Bu keş̲īf içre ol nigār-ı laṭīf
Luṭf-la etdi çünki ḫāb-ı şerīf

nī-ḫaber:

1. **nī-ḫaber:**
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Habersiz, bilgisiz. (nî-; nefy edatıdır. Müsbet mânâyı menfi yapar. Kelimenin başına getirilir. Nâ-ehil : Ehliyetsiz, ehil olmayan gibi.).

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn’ı aġyār bī-ḫaber
Leylā’yı Mevlā’ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

nihāl:

1. **nihālinī:**-*i, -n, -ī*
Mesnevi 19
Mısra: **60**
Ağaç, fidan.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

nihān:

1. **nihānī:**-*ī*
Mesnevi 15
Mısra: **46**
Gizli.

Dilerseñ ḥāl-i ʿārifde beyānı
Nihānī bilinür anıñ ʿayānı

2. **nihāna:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **13**
Gizlemek, saklamak.

Görindi ʿālem-i dilde fütūḥum
Nihāna vardı çeşmimde ʿayānım

nihānī:

1. **nihānī:**
Mesnevi 15
Mısra: **37**
15.yy divan şairi.

Ḥaḳīḳat ʿālemin buldı Nihānī
Bu yolda virdi hem rūḥı Revānī

nihāyet:

1. **nihāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **21**
Son.

Bidāyetsiz bulınmaz hīç nihāyet
Nihāyet tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet

2. **nihāyet:**
Mesnevi 27
Mısra: **19**
Son, sınır.

Ḥaḳīḳī ẕātı mir'āt-ı ḳıdemden
Dehānı vaṣfına yoḳdur nihāyet

3. **nihāyetde:**-*de*
Mesnevi 46
Mısra: **3**
Sonunda, en sonunda.

Bi-ḥamd-illāh tamām oldı risāle
Nihāyetde daḫı bulundı ḥamdim

4. **nihāyetde:**-*de*
Mesnevi 1
Mısra: **20**
Sonunda. II Sülûkün sonu anlamında tasavvuf terimi.

Bidāyetde bu olsa ḥāl-i ʿārif
Nihāyetde bulur ḥāl-i maʿārif

5. **nihāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **22**
Son II Sülûkün sonu.

Bidāyetsiz bulınmaz hīç nihāyet
Nihāyet tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet

nīk:

1. **nīk:**
Mesnevi 17
Mısra: **6**
Güzelce, iyice.

Maʿānī baḥrına ġavvāṣ-ı māhir
Çıḳarmış nice nīk dürr ü cevāhir

niʿmet:

1. **niʿmetin:**-*i, -n*
Mesnevi 15
Mısra: **69**
Allâh'ın kuluna verdiği her şey.

Maʿārif niʿmetin etdikde infāḳ
Bularıñ ercmendi oldı İsḥaḳ

nişān:

1. **nişānı:**-*ı*
Mesnevi 35
Mısra: **24**
İşâret, belirti, iz, alâmet.

Görinmez oldı baña yār-ı fānī
Görindi yār-ı Bāḳī'nin nişānı

nişān-ı ḫulḳda:

1. **nişān-ı ḫulḳda:**-*da*
Mesnevi 13
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaratılış alâmeti.

Velāyetle nişān-ı ḫulḳda meşhūr
Ricāl-ullāh içinde daḫı meẕkūr

niyāz:

1. **niyāzıñda:**-*ı, -ñ, -da*
Mesnevi 22
Mısra: **72**
Bir dileğin yerine getirilmesi için yalvarma, yakarma, rica, dua.

Niyāzıñda müdām ol bul maʿārif
Tevessuḳ eyleyüp ṣavt-ı nidāya

niye:

1. **niye:**
Mesnevi 11
Mısra: **13**
Niçin, neden, soru zarfı.

Maʿārif gül-şeninde ẓātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cānı

niẓām-ı kesretim:

1. **niẓām-ı keşretim:**-*im*
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çokluk yasası; bolluk, bereket düzeni.

Göñül çün vaḥdet-i ḥaḳḳāni buldı
Niẓām-ı keşretim vaḥdetle oldı

niẓāmı virdi:

1. **niẓāmı virdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düzen vermek.

Diyār-ı naẓma geldikde Hümāmī
Belāġat mülkine virdi niẓāmı

nizār etdi:

1. **nizār etdi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İnceltmek.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

noḳṭa-i vaḥdetde:

1. **noḳṭa-i vaḥdetde:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vahdet noktası,birlik noktası II Allah'ın birliği.

Rūḥ-ı ʿālemde bir görindi ḫāli
Anıñ-çün noḳṭa-i vaḥdetde ḫāli

n’ola:

1. **n’ola:**
Mesnevi 3
Mısra: **15**
Ne olur.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n’ola bī-reyb

2. **n’ola:**
Mesnevi 19
Mısra: **56**
Ne ola.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n’ola

3. **n’ola:**
Mesnevi 26
Mısra: **11**
Ne olur, ne çıkar, ne farkeder.

Aña bir oldı vaḥdet ile keşret
Olur ise n’ola mesken aña ṭaġ

nübüvvet:

1. **nübüvvet:**
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Nebilik, peygamberlik.

ʿAceb mi efḍalı olsa cihānıñ
Nübüvvet ʿarż idicek etdi taṣdīḳ

2. **nübüvvet:**
Mesnevi 26
Mısra: **8**
Nebilik, peygamberlik.

Daḫı buldı nübüvvet devletini
Nübüvvet ile itdi ehl-i vaḥdet

nübüvvet itdi:

1. **nübüvvet itdi:**-*di*
Mesnevi 26
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Peygamberlik yapmak.

Daḫı buldı nübüvvet devletini
Nübüvvet ile itdi ehl-i vaḥdet

nuḫūset:

1. **nuḫūsetdür:**-*dür*
Mesnevi 32
Mısra: **39**
Uğursuzluk.

Nuḫūsetdür sebeb nefs-i leʿīme
Saʿādetdür sebeb rūḥ-ı kerīme

nuḫūset ile maḥsūs:

1. **nuḫūset ile maḥsūs:**
Mesnevi 32
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uğursuzluk ile husûsî.

Kimin naḫs-i Züḫalden kıldı menḫūs
Anıñ içün nuḫūset ile maḥsūs

nükte-dān:

1. **nükte-dānı:**-*ı*
Mesnevi 16
Mısra: **8**
İnce manalı sözlerden anlayan.

Belāġat bāġınıñ serv-i revānı
Faṣāḥat ehliniñ hem nükte-dānı

nükte-i ehl-i maʿārif:

1. **nükte-i ehl-i maʿārif:**
Gazel 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlim sahiplerinin ince manalı sözü.

Ḥāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

nūr:

1. **nūrı:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **46**
Işık, ziya, aydınlık, nur.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yārı

2. **nūra:**-*a*
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Işık, nur II Hz. Muhammed'in nuru.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

3. **nūrıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 11
Mısra: **21**
Işık,aydınlık.

Ḥaḳāyıḳ ʿāleminde ḳutbü'l-aḳtāb
İdüpdür Ḳonya'yı nūrıyla enver

4. **nūra:**-*a*
Mesnevi 3
Mısra: **16**
Işık, aydınlık; ilahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık. II Kalp gözüyle his ve idrak edilen gönül açıcı aydınlık.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

nūra irişdi:

1. **nūra irişdi:**-*di*
Mesnevi 26
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlığa erişmek, nurlanmak; huzura ermek. II İlahi ışık.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

nūrānī görindi:

1. **nūrānī görindi:**-*di*
Mesnevi 32
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nurlu, temiz, mübarek görünmek.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

nūrāni ḳıldı:

1. **nūrāni ḳıldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Işıl ışıl etmek, nurlandırmak.

Kimisin saʿdla nūrāni ḳıldı
Kimin bu saʿdla rūḥāni kıldı

nūr-ı cemāli:

1. **nūr-ı cemāli:**-*i*
Mesnevi 27

Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzelliğin nuru II Allah'ın cemalinin nuru.

Dil ü cānda görindi hālet-i nev
Vücūdum ḳapladı nūr-ı cemāli

nūr-ı ḥaḳ:

1. **nūr-ı ḥaḳ:**
Mesnevi 19
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın nuru.

Dür -i dendān-ı laʿl-i cānāndan
Görinür nūr-ı Ḥaḳ gibi cāndan

nūr-ı ḥikmet:

1. **nūr-ı ḥikmet:**
Mesnevi 30
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilgelik ışığı.

Saʿādet kevkebiyle şānı mesʿūd
Ruḫında nūr-ı ḥikmet daḫı mevcūd

nūr-ı hüdādur:

1. **nūr-ı hüdādur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın nuru.

Vücūdı ʿāleme nūr-ı hüdādur
Deñilür aña gerçi ẕāt-ı ekrem

nūr-ı muṭlaḳ:

1. **nūr-ı muṭlaḳ:**
Mesnevi 3
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlak nur. II Allah'ın nuru.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

nūr-ı rūhı:

1. **nūr-ı rūhı:**-*i*
Mesnevi 32
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüzünün aydınlığı; yanağının ışığı.

Olan rūḥāni ḥālet sīretine
Görinür nūr-ı rūhı ṣūretine

nūr-ı rūḥuñ:

1. **nūr-ı rūḥuñ:**-*u, -ñ*
Mesnevi 32
Mısra: **10**
Kelime Tipi: -
Yüzünün aydınlığı; yanağının ışığı.

Eger olduñsa ḥikmetden ḫaber-dār
Bilürsün nūr-ı rūḥuñ ḥālin ey yār

nūr-ı rūy-ı dil-dār:

1. **nūr-ı rūy-ı dil-dār:**
Mesnevi 18
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzünün nuru.

O şeb zülf-i nigār-āsā olup tār
O tār altında nūr-ı rūy-ı dil-dār

nūr-ı şerʿle:

1. **nūr-ı şerʿle:**-*le*
Gazel 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın koyduğu yasaların ışığı.

Nūr-ı şerʿle fuʾādımda żiyālar buldum

nūr-ı sürūr-ı ġam-nākān:

1. **nūr-ı sürūr-ı ġam-nākān:**-*n*
Mesnevi 19
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kederli devenin sevincinin ışığı.

Alnı nūr-ı sürūr-ı ġam-nākān
Ḳaşı miḥrāb-ı ḳıble-i pākān

nūr-ı vāfī:

1. **nūr-ı vāfī:**
Mesnevi 45
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeterli nur, pek çok ışık.

Hidāyetden dilerseñ nūr-ı vāfī

nūr-ı vücūd-ı ḥaḳ:

1. **nūr-ı vücūd-ı ḥaḳ:**
Mesnevi 18
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'ın varlığının nuru.

Mükerrer şeb-be-şeb ḳıldıydı gūyā
Ne şeb nūr-ı vücūd-ı Ḥaḳ hüveydā

nūrı żiyāsı:

1. **nūrı żiyāsı:**-*sı*
Mesnevi 21
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Işığın aydınlığı.

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Göñül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

nūrıyla:

1. **nūrıyla:**
Mesnevi 11
Mısra: **22**
Işık, aydınlık. II Yol göstericilik.

Bu nūrıyla Celālü'd-dīn'e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de

nūrün ʿalā nur:

1. **nūrün ʿalā nur:**
Mesnevi 43
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Ayet**
"Nur üstüne nur". Nur suresi 35. ayetten iktibastır.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver
Biñ cān değer vaşlıñı almaġ-içün Fuʾādī

nūrün ʿalā-nūr:

1. **nūrün ʿalā-nūr:**
Mesnevi 41
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Ayet**
Nur üstüne nur. (Nur, 24/35).

Görindi baña çünki bu iki nūr
Görindi cānıma nūrün ʿalā-nūr

nūş eyledim:

1. **nūş eyledim:**-*di, -m*
Mesnevi 31
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İçmek, yudumlamak, yudum yudum içmek.

Ol ān kim rūyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

o/ö:

1. **o:**
Mesnevi 2
Mısra: **14**
"O" işaret sıfatı.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

2. **o:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
"O" işaret sıfatı.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

3. **o:**
Mesnevi 3
Mısra: **16**
"O" işaret sıfatı.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

4. **o:**
Mesnevi 3
Mısra: **28**
"O" işaret sıfatı.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

5. **odur:**-*dur*
Mesnevi 16
Mısra: **10**
"O" İşaret zamiri II Hamdullah Hamdî.

Kelām-ı naẓm u neṯr içinde kāmil
Odur hem eşʿarı cümle efāżıl

6. **o:**
Mesnevi 16
Mısra: **11**
"O" işaret sıfatı.

Mübeyyindir o Yūsuf ḥāletini
Müfessirdir cemālī āyetini

7. **o:**
Mesnevi 18
Mısra: **17**
"O" işaret sıfatı.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoġ-ıdı göñlüm melāli

8. **o:**
Mesnevi 19
Mısra: **58**
"O" işaret sıfatı.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

9. **o:**
Mesnevi 27
Mısra: **32**
"O" işaret sıfatı.

İderdi terk o şāh-ı māh-tābın
Eger Mecnūn göreydi çeşm-i cāndan

10. **o:**
Mesnevi 27
Mısra: **53**
"O" işaret sıfatı.

O ḫvāb içinde gördügüm civānı
Bulam deyü arardım her mekānı

11. **o:**
Mesnevi 28
Mısra: **7**
"O" işaret sıfatı.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

12. **o:**
Mesnevi 32
Mısra: **44**
"O" işaret sıfatı. II Sevgili.

Vücūdumda olan saʿd u ṣadāḳet
O yāriñ çeşmine virdi baṣāret

13. **odur:**-*dur*
Mesnevi 41
Mısra: **14**
"O" işaret sıfatı. II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Derūnında kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber
Odur ṭāliblere mürşid-i reh-ber

14. **o:**
Mesnevi 41
Mısra: **35**
"O" işaret sıfatı.

O sāḳī çünki baña ṣundı bir cām
Görindi cām-ı ḳalbimde baña kām

15. **odur:**-*dur*
Mesnevi 42
Mısra: **13**
O, işaret zamiri. II Kâmil kişi.

Odur kāmil ola sırrında vāfer
Gerekdür nāfesinde misk-i ezfer

16. **o:**
Mesnevi 2
Mısra: **27**
"O" işaret zamiri. (Yüce Allah'a işaret edilerek).

Bu şān-ıla olupdur ism-i Ẕātı
Beyān olmaḳdan olmışdur O bīrūn

17. **odur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **8**
O, üçüncü tekil şahıs zamiri. II Hz. Muhammed.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur zerre sāye

18. **odur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **27**
"O" işaret sıfatı. II Hz. Muhammed.

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

19. **o:**
Mesnevi 11
Mısra: **43**

"O" işaret sıfatı. II Süleyman Çelebi.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

20. **odur:**-*dur*
Mesnevi 12
Mısra: **2**
"O" İşaret zamiri. (II. Murat).

Biri Sulṭān Murād şānıyla Ġāzī
Selāṭīniñ odur hem ser-firāzi

21. **odur:**-*dur*
Mesnevi 12
Mısra: **4**
"O" İşaret zamiri.(II. Murat).

Cülūs etdi serīr-i naẓma aḳdem
Bu faẕl-ıla odur sulṭān-ı aʿẓem

22. **odur:**-*dur*
Mesnevi 39
Mısra: **3**
"O" İşaret zamiri, hakkında konuşulan şeyin yerini tutan bir zamir. II Akıl.

Odur ʿāḳil ola Leylā'ya Mecnūn
Odur ʿārif ola Mevlā'ya Mecnūn

o bāġı:

1. **o bāġı:**-*ı*
Mesnevi 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O bahçe.

Güşād etdi Ḫudā nūrıyla çeşmim
O bāġı seyre geldi cān u cismim

o cān:

1. **o cān:**
Mesnevi 31
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O kişi. II Şeyh 'Abülbâkî Efendi.

Ḥaḳīḳatde görindi baña cānım
O cān olduġına yoḳdur gümānım

o cānān:

1. **o cānān:**
Mesnevi 30
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sevgili. II Şeyh Abülbâkî Efendi.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

o cānı:

1. **o cānı:**-*ı*
Mesnevi 3
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O can,ruh,beden. II Hz. Muhammed.

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

o cāye:

1. **o cāye:**-*e*
Mesnevi 23
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O yere.

Ḳapudan içerü girdim o cāye

o dil:

1. **o dil:**
Mesnevi 2
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O gönül. (Ârifîn gönlü).

Muḳarrerdür o dil Ḥaḳḳ-ıla olmaḳ
Ser-i mü'min gibi her demde mīmi

o durur:

1. **o durur:**-*ur*
Mesnevi 40
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Odur. II Şeyh Şa'bân-ı Velî.

Velāyet kānı vü ṣāḥib-kerāmet
O durur çeşme-i ehl-i ḫilāfet

o ġāzī:

1. **o ġāzī:**
Mesnevi 13
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O gazi II Yavuz Sultan Selim.

O ġāzī ġaybīlerden biriydi
Ḳamu sulṭānlarıñ hem eşʿariydi

o ḫāb:

1. **o ḫāb:**
Mesnevi 23
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O uyku; o rüya.

O ḫāb içinde gördüm bir ulu bāb
Der-i luṭf-ı Ḫudā gibi küşāde

o ḥāletde:

1. **o ḥāletde:**-*de*
Mesnevi 18
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O halde, o vaziyette.

O ḥāletde oḳıdım işbu cāyı
Zebān-ı ḥālle añladım Ḫudā'yı

o kişver:

1. **o kişver:**
Mesnevi 29
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O memleket, o şehir. II Kastamonu şehri.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

o rāh:

1. **o rāh:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O yol.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

o rāha:

1. **o rāha:**-*a*
Mesnevi 27
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O yol. II O usûl.

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

o saʿādet:

1. **o saʿādet:**
Mesnevi 32
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O mutluluk, gönül rahatlığı, huzur.

Ger ʿāşıḳda ola saʿd u ṣadāḳet
Görinür ʿaşḳ ḥālinde o saʿādet

o ṣaḥrā:

1. **o ṣaḥrā:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O çöl.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem baṣdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

o şeb:

1. **o şeb:**
Mesnevi 18
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O gece.

O şeb zülf-i nigār-āsā olup tār
O tār altında nūr-ı rūy-ı dil-dār

2. **o şeb:**
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O gece.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp keşretden ol dem cemʿe irdim

o server:

1. **o server:**
Mesnevi 13
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O hükümdar II Yavuz Sultan Selim.

Ḫilāfet taḫtına geçti o server
Mehābetle ʿÖmer-veş açdı kişver

o sulṭān:

1. **o sulṭān:**
Mesnevi 13
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sultan II Yavuz Sultan Selim.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān
Revādır dense aña Āl-i ʿOşmān

2. **o sulṭān:**
Mesnevi 11
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sultan II Süleymân Çelebi.

Velāyet taḫtına lāyıḳ o sulṭān
Muḥammed mevlidin naẓm-ıla yazdı

o sulṭānıñ:

1. **o sulṭānıñ:**-*ı, -ñ*
Mesnevi 20
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sultan.

Dil ü cāndan aña teslīm olaydıñ
O sulṭānıñ daḫı ḳadrin bileydiñ

2. **o sulṭānıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 39
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sultan. II Mürşid, şeyh.

Eliñden ḳoma anıñ dāmenini
O sulṭānıñ olup ʿabd-ı kemīni

o tār:

1. **o tār:**
Mesnevi 18
Mısra: **4**
Kelime Tipi: -
O karanlık.

O şeb zülf-i nigār-āsā olup tār
O tār altında nūr-ı rūy-ı dil-dār

o tāre:

1. **o tāre:**-*e*
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O karanlık.

Sikender gibi girmişdim o tāre
Getürem tā ḥayātı īn-kenāre

o yāri:

1. **o yāri:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sevgili.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

2. **o yārı:**-*ı*
Mesnevi 31
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sevgili, o dost. II Şeyh 'Abdülbâkî Efendi.

Eger geşt eylesem ġayrī diyārı
O yerlerde bulımazdım o yārı

3. **o yāri:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sevgili, o dost. II Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yāri

o yārimi:

1. **o yārimi:**-*im, -i*
Mesnevi 31
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sevgili, o dost. II Şeyh 'Abdülbâkî Efendi.

O yārimi diyārım içre buldum
Bu yoḳluḳ ile varım içre buldum

o yāriñ:

1. **o yāriñ:**-*i, -ñ*
Mesnevi 27
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sevgili. II Allah.

Gözim buldı ol anda rūşenāyı
O yāriñ āteş-i ʿaşḳıyla yandım

o yerlerde:

1. **o yerlerde:**-*ler, -de*
Mesnevi 31
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O yerlerde, orada; o şehirde, o memlekette.

Eger geşt eylesem ġayrī diyārı
O yerlerde bulımazdım o yārı

od:

1. **odlara:**-*lar, -a*
Mesnevi 19
Mısra: **61**
Ateş.

Ṭutuşup odlara ʿiẕārından
Ḳalmadı ẕerre deñlü varından

odur:

1. **odur:**
Mesnevi 4
Mısra: **10**
O, işaret zamiri II Hz.Osman.

Fażīletle odur Kurʾān'ı cāmiʿ
Ḥayā ile edeb andaydı bī-hadd

okı:

1. **oḳıyanlar:**-*y, -an, -lar*
Mesnevi 11
Mısra: **30**
Yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak II İdrak etmek, kavramak.

Oḳıyanlar bulurlar rāh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şīrāzī ser-efrāz

2. **oḳıdım:**-*dı, -m*
Mesnevi 18
Mısra: **27**
Yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak II İdrak etmek, kavramak.

O ḥāletde oḳıdım işbu cāyı
Zebān-ı ḥālle añladım Ḫudā'yı

3. **oḳısañ:**-*sañ*
Mesnevi 20
Mısra: **13**
Yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak II İdrak etmek, kavramak.

Oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı her varaḳdan
Bulur idüñ hidāyet feyż-i Ḥaḳ'dan

4. **oḳısañ:**-*sañ*
Mesnevi 20
Mısra: **15**
Yazılmış bir şeyi gözden geçirip anlamaya çalışmak II İdrak etmek, kavramak.

Kitābından oḳısañ ʿilm-i Ḥaḳḳ'ı
Kemā-kān ḫatm ider-idüñ ʿaşḳı

5. **oḳınur:**-*n, -u, -r*
Mesnevi 17
Mısra: **14**
Okumak.

Cemīʿ-i kümmel ü dānā elinde
Oḳınur cümle ʿārifler dilinde

6. **okınur:**-*n, -ur*
Mesnevi 40
Mısra: **9**

Okumak. II Kur'ân sûrelerini okumak.

Okınur anda evrād-ı şerīfi
Olınur daḫı eẕkār-ı laṭīfi

7. **oḳı:**
Mesnevi 42
Mısra: **18**
Okumak.

Murād-ısa maʿārif miski ʿaṭṭār
Fuʾādī'niñ kelāmın oḳı tekrār

8. **oḳınur:**-*n, -ur*
Mesnevi 29
Mısra: **19**
Okumak. II Kur'ân okumak.

Oḳınur anda hem Ḳurʾān-ı ġarrā
Şeref virmiş durur ḥuffāẓ u ḳurrā

oḳı-:

1. **oḳınur:**-*n, -ur*
Mesnevi 11
Mısra: **58**
Okumak.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

oḳıyan:

1. **oḳıyanlar:**-*lar*
Mesnevi 11
Mısra: **52**
Okuyan, okuyan kimse.

Oḳıyanlar ḥaḳīḳat ḥāli bildi
Biri de Yazıcı-zāde Muḥammed

oḳu:

1. **oḳuyınca:**-*y, -ınca*
Mesnevi 21
Mısra: **3**
Okumak, anlamak.

Ḥikāyet içre anı bulmamışdım
Oḳuyınca bu ḥāli eyledim ḫôş

2. **oḳur:**-*r*
Mesnevi 20
Mısra: **4**
Okumak, "öğrenmek, eğitim almak bağlamında.".

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

3. **oḳursun:**-*r, -sun*
Mesnevi 20
Mısra: **5**
Okumak, anlamak.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

4. **oḳursañ:**-*r, -sa, -ñ*
Mesnevi 20
Mısra: **21**
Okumak, talim etmek.

Cehāletle ḳalur maḥcūb u maḥzūn
Kitābımı oḳursañ ʿibret-ile

ol:

1. **olmaġın:**-*maġ, -ın*
Mesnevi 13
Mısra: **69**
Olmak.

Diyār-ı naẓmıñ olmaġın ḥekīmi
Selāmetle didi maḫlaṣ Selīmī

2. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **42**
Olmak.

Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

3. **olup:**-*up*
Mesnevi 18
Mısra: **3**
Olmak.

O şeb zülf-i nigār-āsā olup tār
O tār altında nūr-ı rūy-ı dil-dār

4. **olupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 2
Mısra: **26**
Olmuştur.

Bu şān-ıla olupdur ism-i Ẕātı
Beyān olmaḳdan olmışdur O bīrūn

5. **ol:**
Mesnevi 3
Mısra: **30**
"O" 3. teklik şahıs zamiri (Hz. Muhammed).

Ḥabīb-i Ḥaḳ'dır ol meddāh Ḥaḳ'dır

6. **oldur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **1**
O II Hz. Muhammed.

Resūlullāh ki oldur menbaʿ-ı cūd

7. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **16**
Bir ad veya sıfatın belirttiği durumu almak.

Giricek cennet-i ḳalbe Cinānī
İkinci oldı aña rūḥ-ı s̲ānī

8. **ol:**
Mesnevi 15
Mısra: **20**
"O" 3. teklik şahıs zamiri (Şair Fuzuli).

Ziyāde faẓla irişdi Fużūlī
Bu faẓl-ile bulupdur ol ḳabūli

9. **olupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 17
Mısra: **1**
"-dır" bildirme eki.

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

10. **olupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 17
Mısra: **2**
"-dır" bildirme eki.

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

11. **olupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 17
Mısra: **12**
-dır bildirme eki.

Bekār-ı ḳalbine mīzāb olupdur
Ki maḳbūl-ı ulü'l-elbāb olupdur

12. **ola:**-*a*
Mesnevi 19
Mısra: **53**
... halinde bulunmak, ... haline gelmek.

Anda hem çāh ola hem gird-āb
Olur andan ḫalāṣ dil-i nā-yāb

13. **olurdı:**-*ur, -dı*
Mesnevi 19
Mısra: **80**
... haline gelmek; bir ad veya sıfatın belirttiği durumu almak.

Gördügin bilse olmasa ġāfil
Ol dem olurdı ʿārif-i vāṣıl

14. **olduġı:**-*duġ, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **30**
Olduğu zaman.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

15. **ol:**
Mesnevi 23
Mısra: **23**
" O" işaret sıfatı.

Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde
Açılmış ol der-i iḥsāna beñzer

16. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
" O" işaret sıfatı.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem başdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

17. **oldur:**-*dur*
Mesnevi 27
Mısra: **24**
O dur (Tanrı yerine).

Vücūd-ı vaḥdetiñ oldur miṣāli
Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn

18. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: **39**
" O" işaret sıfatı. (Sevgili).

Zebān ehlini lāl eyler viṣāli
Görince ol cemāl-i dil-güşāyı

19. **ol:**
Mesnevi 27
Mısra: **42**
" O" işaret sıfatı.

Gözim açdum ol uyḫudan uyandım
İderdim rūz şeb āh-ile zārı

20. **oldum:**-*du, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **47**
... hale gelmek.

Görürdüm ḳande baḳsam rūy-ı cānān
Zelīḫā gibi oldum merd-i pür-derd

21. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 27
Mısra: **52**
"Olmak" yardımcı fiili.

Benim ġam idi her dem ġam-güsārım
Anıñ-çün ġam ile oldı ḳarārım

22. **olan:**-*an*
Mesnevi 27
Mısra: **68**
...olan (şey) sıfat fiil.

Degil idi kimesne hīç ḫaber-dār
Nedür bende olan bu ḥayret ü zār

23. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 27
Mısra: **75**
"Olmak" yardımcı fiili, ... gibi olmak.

Bu ḥālim oldı mecẕūblar miṯāli
Ki mecẕūb olmayan bilmez meʿāli

24. **olur:**-*ur*
Mesnevi 27
Mısra: **94**
"Olmak" yardımcı fiili.

Gözetmez ḫayr u şerri her ʿamelde
Olur fikri anıñ sırr u ḫalelde

25. **olsa:**-*sa*
Mesnevi 28
Mısra: **1**
Bulunmak,var olmak.

Göñülde ‘aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

26. **ol:**
Mesnevi 28
Mısra: **6**
" O" işaret sıfatı.

Gözinden ġayrı gitse ḳalsa maṭlūb
Muḥibb iken olur ol daḫı maḥbūb

27. **olupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 29
Mısra: **7**
Olmak, bir şey haline gelmek, dönüşmek.

Olupdur menbaʿ-ı dānā vü kümmel
Ẓuhūr etdi nice ẕāt-ı mükemmel

28. **olduġına:**-*duġ, -ı, -n, -a*
Mesnevi 31
Mısra: **4**
Olmak, olduğuna.

Ḥaḳīḳatde görindi bana cānım
O cān olduġına yoḳdur gümānım

29. **olmaya:**-*ma, -y, -a*
Mesnevi 32
Mısra: **4**
"Olmak" yardımcı fiilinin olumsuzu.

Gerekdir ʿāşıḳıñ ṣıdḳına ḥüccet
Ki olmaya aña kiẕb-ile töhmet

30. **olan:**-*an*
Mesnevi 32
Mısra: **43**
Bulunan, ... vasfını taşıyan.

Vücūdumda olan saʿd u ṣadāḳet
O yāriñ çeşmine virdi baṣāret

31. **olmışdır:**-*mış, -dır*
Mesnevi 33
Mısra: **20**
Olmak.

Bu sırr-ıla idüp seyr-i cemāli
Cemālin görmek olmışdır viṣāli

32. **ol:**
Mesnevi 35
Mısra: **12**
" O" işaret sıfatı. II Sevgili.

Görindi baña çün vaḥdet cemāli
Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli

33. **olma:**-*ma*
Mesnevi 37
Mısra: **15**
"Olmak" yardımcı fiilinin olumsuzu.

Ṣaḳın Şīrīn-i nefs Ferhād'ı olma
Yoluñ pāk it ḍalāle bādi olma

34. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **9**
" O" işaret sıfatı. II Sevgili.

Gedā-veş sevme ol şāh-ı ʿadīmi
Olup dervīş sev Allāh-ı ʿazīmi

35. **olur:**-*ur*
Mesnevi 39
Mısra: **12**
"Ol" fiilinin geniş zaman kipi; ... haline gelmek.

Ḫudā'yı ṣıdḳla sevse bir ādem
Gedā-y-iken olur ol şāh-ı aʿlem

36. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **12**
" O" işaret sıfatı. II Sevgili.

Ḫudā'yı ṣıdḳla sevse bir ādem
Gedā-y-iken olur ol şāh-ı aʿlem

37. **olsun:**-*sun*
Mesnevi 39
Mısra: **22**
... haline gelmek. II Yardımcı fiil.

Ḳamu kāmilleriñ olsun lebībi
Mürīd olsun aña dil ʿandelībi

38. **ol:**
Mesnevi 39
Mısra: **36**
" O" işaret sıfatı (Allah).

Göñülden gitdi çün Leylā ḫayāli
Derūna düşdi ol Mevlā viṣāli

39. **olınur:**-*ın, -ur*
Mesnevi 40
Mısra: **10**
Yapmak, gerçekleştirmek.

Okınur anda evrād-ı şerīfi
Olınur daḫı ez̲kār-ı laṭīfi

40. **olup:**-*up*
Mesnevi 43
Mısra: **8**
"Olmak" yardımcı fiili.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver
Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün Fuʾādī

41. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 44
Mısra: **13**
"Olmak" yardımcı fiili.

Anıñ ḫākisteri hem bister-iken
Cünūnum gerçi kim Leylā'ya oldı

42. **oldı:**-*dı*
Mesnevi 44
Mısra: **14**
"Olmak" yardımcı fiili.

Bi-ḥamd-illāh bu dem Mevlā'ya oldı
Ḥaḳīḳī Leylā'nıñ dārına vardım

43. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **8**
" O" işaret zamiri. (Besmele).

Ne güftāruñ serinde olsa efser
Olur ol cümle güftār içre server

44. **olupdur:**-*up, -dur*
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Olmuştur.

Olupdur Besmele seyf-i ilāhī
Ġılāf-ı dildedür ol seyf-i şāhī

45. **ol:**
Mesnevi 1
Mısra: **12**
"O" işaret zamiri. (Besmele).

Olupdur Besmele seyf-i ilāhī
Ġılāf-ı dildedür ol seyf-i şāhī

46. **olıcak:**-*ıcak*
Mesnevi 2
Mısra: **2**
Olduğu zaman, olunca.

Kelāmıñ evveli el-ḥamdü li-llāh
Olıcak āḫir olur in-şāʿ-Allāh

47. **oldur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **6**
"O" teklik üçüncü şahıs zamiri. II Hz. Muhammed.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

48. **ol:**
Mesnevi 3
Mısra: **10**
"O" (Allah cc. manasında) İşaret zamiri.

İrilür sāyesinde ol Ḫudā'ye
Bulan oldur cihān içinde cānı

49. **oldur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **11**
"O" teklik üçüncü şahıs zamiri. II Hz. Muhammed.

İrilür sāyesinde ol Ḫudā'ye
Bulan oldur cihān içinde cānı

50. **olsa:**-*sa*
Mesnevi 4
Mısra: **2**
"Olmak" fiilinin şart kipi çekimi; bir duruma, vasfa sahip olmak.

ʿAceb mi efḍalı olsa cihānıñ
Nübüvvet ʿarż idicek etdi taṣdīḳ

51. **ol:**
Mesnevi 4
Mısra: **7**
"O" 3. teklik şahıs zamiri. II Hz. Muhammed.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

52. **ol:**
Mesnevi 11
Mısra: **33**
"O" işaret sıfatı. II Mahmûd Şebüsterî.

Yazupdur bülbül-āsā Gülşen-i Rāz
Olan ol kişiniñ rāzına vāḳıf

53. **ol:**
Mesnevi 11
Mısra: **49**
"O" işaret sıfatı. II Sürûrî'nin eseri. (Şerh-i Dîvân-ı Hâfız).

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḥāfıẓ gül ü ol bülbülidir

54. **ol:**
Mesnevi 12
Mısra: **5**
" O" işaret zamiri.(II. Murat).

Diyār-ı naẓmı ol etdi ʿimāret
Daḥı ebyātına virdi zīnet

55. **olduḳda:***-duḳ, -da*
Mesnevi 15
Mısra: **3**
Olunca.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

56. **olduḳda:***-duḳ, -da*
Mesnevi 15
Mısra: **11**
Olunca, gelince.

Maʿārif ṭālibi olduḳda Şeyḫī
Aña irşādla feyż etdi şeyḫi

57. **ol:**
Mesnevi 19
Mısra: **16**
"O" işaret sıfatı. II Nişansız, işareti olmayan.

Tīr-i vehmi atup kemān-ı gümān
Ḳalur ol bī-nişān ġazāl-ı nişān

58. **ol:**
Mesnevi 19
Mısra: **27**
"O" işaret sıfatı. II Latif sevgili, zarif sevgili.

Bu keşīf içre ol nigār-ı laṭīf
Luṭf-la etdi çünki ḫāb-ı şerīf

59. **ol:**
Mesnevi 19
Mısra: **37**
"O" işaret sıfatı. II Bahçe.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

60. **ol:**
Mesnevi 19
Mısra: **65**
"O" işaret sıfatı. II Ay.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

61. **ol:**
Mesnevi 19
Mısra: **68**

"O" işaret sıfatı. II Sevgilinin uzun boyu.

Etdi ġamzeyle çeşm-i mekkāre
Ol ṣanavber dilini ṣad pāre

62. **ola:**-*a*
Mesnevi 32
Mısra: **21**
Ola; olsa, olursa, olur ise.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḥāl ü ḳāli

63. **ola:**-*a*
Mesnevi 32
Mısra: **25**
Ola; olsa, olursa, olur ise.

Ger ʿāşıḳda ola saʿd u ṣadāḳet
Görinür ʿaşḳ ḥālinde o saʿādet

64. **ola:**-*a*
Mesnevi 19
Mısra: **55**
-dır bildirme eki görevinde kullanılan kalıp ifade.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n'ola

65. **ol:**
Mesnevi 19
Mısra: **60**
"O" 3. tekil şahıs zamiri. II Aşık.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

66. **ol:**
Mesnevi 19
Mısra: **59**
"O" 3. tekil şahıs zamiri. II Aşık.

Gördi çün ḳāmeti cemālini ol
Dikdi cānda belā nihālinī ol

<u>ol ān:</u>

1. **ol ān:**
Mesnevi 27
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O anda , o sırada.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

2. **ol ān:**
Mesnevi 18
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O anda , o sırada.

Kemāl-i feyż-i Ḥaḳ irişe ol ān
Ḫızır-veş bula rūḥum āb-ı ḥayvān

3. **ol ān:**
Mesnevi 31
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O anda , o sırada.

Ol ān kim rüyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

4. **ol ān:**
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O an.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

ol ānda:

1. **ol ānda:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O anda.

Mey-i şevḳile mest idim ol ānda
Ferāġım var-ıdı ġamdan cihānda

2. **ol anda:**-*da*
   Mesnevi 27
   Mısra: **40**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O anda, o sırada.

Gözim buldı ol anda rūşenāyı
O yāriñ āteş-i ʿaşḳıyla yandım

ol cān:

1. **ol cān:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O can, o kişi.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

2. **ol cān:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **47**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O can, o kişi.

Saʿādetle göründi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

ol cānān:

1. **ol cānān:**
   Mesnevi 31
   Mısra: **1**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O sevgili. II Şeyh 'Abülbâkî Efendi.

Ḳaçan kim baña ol cānān görindi
Bu cānımda görinen cān görindi

ol cemāli:

1. **ol cemāli:**-*i*
   Mesnevi 28
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O güzel yüz.

Dilerdi dīde görmek ol cemāli
Temennī eyler-idi dil viṣāli

ol dem:

1. **ol dem:**
   Mesnevi 18
   Mısra: **12**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O zaman.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp kesretden ol dem cemʿe irdim

2. **ol dem:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **80**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O zaman.

Gördügin bilse olmasa ġāfil
Ol dem olurdı ʿārif-i vāṣıl

3. **ol dem:**
   Mesnevi 22
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O zaman.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

4. **ol dem:**
Mesnevi 23
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman.

Dil ü cānım ṣafādan oldı pür-ṣād
Tevekkül eyledim ol dem Ḫudā'ye

5. **ol dem:**
Mesnevi 23
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman, o esnada.

Miṣāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

ol demde:

1. **ol demde:**-*de*
Mesnevi 21
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O zaman.

Kitābı etdim ol demde der-āġūş
Degildim ittifāḳī ol zamānda

ol derdi:

1. **ol derdi:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O sıkıntı, keder.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

ol dıraḫtān:

1. **ol dıraḫtān:**-*tān*
Mesnevi 24
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O ağaç.

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

ol durur:

1. **ol durur:**-*ur*
Mesnevi 3
Mısra: **12**
Kelime Tipi: -
Odur.

Bu sırrıñ ol durur maḥżā ʿayānı
Süḫan-ver oldı aña cümle bī-cān

2. **ol durur:**
Mesnevi 29
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Odur.

Cihān bāġında bir cāy-ı ṣafā-baḫş
Var ise ol durur bāġ-ı İrem-veş

ol ġayb-i muṭlaḳ:

1. **ol ġayb-i muṭlaḳ:**
Mesnevi 35
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
O şüphesiz gizli olan. II Allah.

Ẓuhūr etdi bu cāna ceẕbe-i Ḥaḳ
Dili ceẕb eyledi ol ġayb-i Muṭlaḳ

ol ḥabīb'e:

1. **ol ḥabīb'e:**-*e*
   Mesnevi 4
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O sevgili. II Hz. Muhammed.

Şeb-i miʿrācı ḳadrin bildi taḥḳīḳ
ʿÖmer'dir ol Ḥabīb'e yār-ı ṣānī

ol ḥaḳ:

1. **ol ḥaḳ:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **19**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O Allahu Teala.

Fenāsın añlayup buldı tesellī
Kelāmıyla virüp feyżini ol Ḥaḳ

ol kāf'a:

1. **ol ḳāf'a:**-*a*
   Mesnevi 25
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O Kâf Dağı.

Kūh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

ol ḳapuya:

1. **ol ḳapuya:**-*y, -a*
   Mesnevi 23
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O kapı II Allah'ın makamı.

Ki rifʿatda der-i sulṭāna beñzer
Naẓar kılsayduñ ol ḳapuya el-ḥaḳ

ol kelāme:

1. **ol kelāme:**-*e*
   Mesnevi 2
   Mısra: **7**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O söze.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

ol ki:

1. **ol ki:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O ki, o kimse ki.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

ol leylā'ya:

1. **ol leylā'ya:**-*y, -a*
   Mesnevi 34
   Mısra: **23**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O Leylâ.

Egerçi oldum ol Leylā'ya Mecnūn
Ṣafā-yı ʿaşḳı ḳıldım dilde maḥzūn

ol menbaʿıdır:

1. **ol menbaʿıdır:**-*ı, -dır*
   Mesnevi 29
   Mısra: **29**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O kaynak, o pınar; o maden kaynağı.

Ṣanāyiʿ ehliniñ ol menbaʿıdır
Kemālāt erleriniñ mecmaʿıdır

ol miskin:

1. **ol miskin:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **57**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O aciz, zavallı II Aşık.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

ol mükemmel yāri:

1. **ol mükemmel yāri:**-*i*
   Mesnevi 31
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O kusursuz, eksiksiz yâr. II Allah.

Temāşā etdim ol yāri mükemmel
Göñülde ẓāhir oldı ʿaşḳ-ı evvel

ol şehirde:

1. **ol şehirde:**-*de*
   Mesnevi 29
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O şehir. II Kastamonu.

Yetişdi ol şehirde niçe erler
Maʿārif ehli ḳalbi kān-ı cevher

ol yerde:

1. **ol yerde:**-*de*
   Mesnevi 29
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O yer, o bölge. II Kastamonu.

Sipāhīler daḫı ṣāḥib-zeʿāmet
Ki devlet ehli ol yerde tamāmet

ol zamānda:

1. **ol zamānda:**-*da*
   Mesnevi 21
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   O zaman.

Kitābı etdim ol demde der-āġūş
Degildim ittifāḳī ol zamānda

olan-:

1. **olanlar:**-*lar*
   Mesnevi 6
   Mısra: **6**
   ...olan (kimse, kişi) "sıfat fiil".

Süḫan-verlikde olanlar dil-āvīz
Ḥalāvetde olanlar hem şeker-rīz

oldur:

1. **oldur:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **14**
   Odur. II Hz. Muhammed.

Berāy anuñla oldur cümleye cān
Cihāt-ı sitti görse n'ola bī-reyb

oldur ki:

1. **oldur ki:**
   Mesnevi 32
   Mısra: **5**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Odur ki.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

olur:

1. **olur:**
Mesnevi 1
Mısra: **13**
"Ol" fiilinin geniş zaman kipi.

Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl
Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl

2. **olur:**-*ur*
Mesnevi 38
Mısra: **8**
-dır bildirme eki görevinde kullanılan kalıp ifade.

Kemāl-ile açılsa dīde-i cān
Cemāl-i Ḥaḳ olur meşhūd-ı rūhuñ

olur idi:

1. **olur idi:**-*ur, -i, -di*
Mesnevi 33
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olmak eylemi, şeklini almak, haline gelmek.

Gehī eglence olurdı ḫayāli
Ḫayāliyle olur idi viṣāli

olur ise:

1. **olur ise:**
Mesnevi 15
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olursa.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

olur iseñ:

1. **olur iseñ:**
Mesnevi 39
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olursan.

Olur iseñ eger Ferhād-ı reh-bīn
Yolına vir Ḫudā'nıñ cān-ı Şīrīn

2. **olur isen:**
Mesnevi 39
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olursan.

Olur isen eger Ferhād-ı reh-ken
Fedā it cān-ı Şīrīn'i key erken

ʿosmān:

1. ʿ**oşmān:**
Mesnevi 4
Mısra: **9**
Hz. Osman. Üçüncü İslam halifesi.

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOşmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

oyun:

1. **oyunda:**-*da*
Mesnevi 13
Mısra: **39**
Oyun || yapılan iş.

Gözin açdırmadı evvel oyunda
Anı māt eyledi hem at oyunda

ʿömer:

1. ʿ**ömer'dir:**-*dir*
Mesnevi 4

Mısra: **5**
Hz. Ömer.

Şeb-i miʿrācı ḳadrin bildi taḥḳīḳ
ʿÖmer'dir ol Ḥabīb'e yār-ı s̱ānī

ʿömer-veş:

1. ʿ**ömer-veş:**
Mesnevi 13
Mısra: **34**
Hz. Ömer gibi.

Ḫilāfet taḫtına geçti o server
Mehābetle ʿÖmer-veş açdı kişver

ʿömr-i ṭavīli:

1. ʿ**ömr-i ṭavīli:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uzun ömür.

Hudā virdi aña ʿömr-i ṭavīli
Firāsetle daḫı ʿilm-i ḫazīni

ʿömr-i vücūdumdan:

1. ʿ**ömr-i vücūdumdan:**-*um, -dan*
Mesnevi 35
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bedenin ömrü.

Gehī ḫayrān-ı ser-gerdān gezerdim
Gehī ʿömr-i vücūdumdan bezerdim

öp:

1. **öper:**-*er*
Mesnevi 19
Mısra: **11**
Öpmek.

Gāh öper hīç-ken dehānın anıñ
Geh ḳocar bī-nişān miyānın anıñ

öz:

1. **özi:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **91**
Kendi, şahsı, zatı.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

2. **özi:**-*i*
Mesnevi 28
Mısra: **3**
Bir kimsenin kendi mânevî varlığı, zâtı, kendisi.

Fenā olsa özi bulur beḳāyı
Gider hicrān bulur ḫāl-i liḳāyı

3. **özüñ:**-*üñ*
Mesnevi 39
Mısra: **18**
Bir kimsenin kendi manevi varlığı, zatı, kendisi.

Der-i mürşidde nefsiñ bende eyle
Tevāżuʿla özüñ figende eyle

özge:

1. **özge:**
Gazel 2
Mısra: **10**
Bambaşka, farklı, kendine has.

Ḥālle ḳāle gelür özge edālar buldum

özüñi sulṭān eyle:

1. **özüñi sulṭān eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kulu alemde hükümdarlık makamına çıkarmak. II Değersiz olan bir unsurun değerini artırmak.

Bulup Ḥaḳ'dan bu dem ʿirfān u rıżvān
Ḳul-iken var özüñi eyle sulṭān

p:

pāk it:

1. **pāk it:**
Mesnevi 37
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temizlemek, arındırmak.

Ṣaḳın Şīrīn-i nefs Ferhād'ı olma
Yoluñ pāk it ḍalāle bādi olma

pāy-ı ḳadīmi:

1. **pāy-ı ḳadīmi:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eskinin ayağı. II Eski mutasavvıf, şeyh.

Mekān itmiş durur pāy-ı ḳadīmi
Dür-āsā dālı ṭalmış baḥr-ı ḥamde

pāyine vardım:

1. **pāyine vardım:**-*dı, -m*
Mesnevi 41
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayağa varmak. II Yanına gelmek.

Bu ceẕb-ile anıñ cāyine vardım
Elin pūs etmege pāyine vardım

peleng ü bebr ü arslan:

1. **peleng ü bebr ü arslan:**
Mesnevi 25
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kaplan, kaplan benzeri ve aslan.

Baḳar ṣayyād elinden kimi ḫavf-nāk
Sibāʿından peleng ü bebr ü arslan

pend etseñ:

1. **pend etseñ:**-*se, -ñ*
Mesnevi 27
Mısra: **92**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nasihat etmek.

Müdemmaġdır özi fāsid dimāġı
Aña pend etseñ işitmez ḳulaġı

perdāz idenler:

1. **perdāz idenler:**-*e, -n, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düzenleyen, tertip eden.

Dil ü cān seyrine pervāz idenler
Makām-ı ʿulviye perdāz idenler

perīşān:

1. **perīşān:**
Mesnevi 5
Mısra: **2**
Acınacak durumda, zavallı, kederli, muzdarip.

Ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün yā İlāhī
Perīşān ḥālime eyle nigāhı

pertev şaldı:

1. **pertev şaldı:**-*dı*
Mesnevi 27
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Işık salmak, aydınlatmak II Manevi huzur veya rahatlık vermek.

Ḥicāb olmadı ẕerre gök seḥābı
Cihān bāġına şaldı çünki pertev

pertev-i ʿaşḳına:

1. **pertev-i ʿaşḳına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 27
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk ışığı.

Dil ü cānım aña olurdı māʿil
Olurdum pertev-i ʿaşḳına nāʿil

pervāne:

1. **pervāne:**
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Işığın etrafında dönmeyi seven gece kelebeği, ateş böceği. II Âşık.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp kesretden ol dem cemʿe irdim

pervāne eyle:

1. **pervāne eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşka düşürmek II mum ışığının etrafında dönen pervâneye çevirmek.

Beni ʿaşḳ şemʿine pervāne eyle
Beni ʿaşḳ-ıla bīnā ḳıl İlāhī

pervāne gibi:

1. **pervāne gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: **65**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek gibi. II âşık.

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi
Baña derlerdi bu dīvāne gibi

pervāne gibi yanup:

1. **pervāne gibi yanup:**-*up*
Mesnevi 15
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Pervane gibi yanmak.

Yanup pervāne gibi buldı cem'i
Anıñ-çün didiler Şemʿī'ye Şemʿī

pervāz idenler:

1. **pervāz idenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uçmak, kanatlanmak, kanat çırpmak; yükselmek.

Dil ü cān seyrine pervāz idenler
Makām-ı ʿulviye perdāz idenler

peydā olsa:

1. **peydā olsa:**-*sa*
Mesnevi 27
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Deyim**

Ortaya çıkmak, belirmek, görünmek.

Hīç etmezdi lebi Şīrīn'ini yād
Dil-i Vāmık'da olsa ʿaşkı peydā

pinhān iden:

1. **pinhān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saklayan, gizleyen, örten II Allah.

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

pinhān idüp:

1. **pinhān idüp:**-*üp*
Mesnevi 27
Mısra: **79**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saklayan, gizleyen, örten II Allah.

İdüp ʿaşḳın anıñ cānımda pinhān
Gezerdim sırr-ıla ʿālemde ḥayrān

pinhān it:

1. **pinhān it:**
Mesnevi 42
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saklamak, gizlemek.

Bile gör bu cihānda baḥr u berri
Dil ü cānıñda pinhān it bu sırrı

pinhān oldı:

1. **pinhān oldı:**-*dı*
Mesnevi 41
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saklanmak, gizlenmek.

Göñül Mıṣr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

pīr-i muġānıñ:

1. **pīr-i muġānıñ:**-*ıñ*
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Meyhaneci. II Vahdet feyzini veren, aşk şarabını sunan kâmil mürşit.

Yapışup destine pīr-i muġānıñ
Virenler özgesini armaġanıñ

pīş ü pes:

1. **pīş ü pes:**
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ön ve arka. II önceki ve sonraki.

Göñülde 'aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

pür:

1. **pür:**
Mesnevi 19
Mısra: **22**
Çok, dolu, pek çok II sümbül çiçeğinin yapraklarının bolluğu.

Nergisin cāme-ḫvāb-ı mest etmiş
Sünbülin ġonce pür şikest etmiş

pür-cūş:

1. **pür-cūş:**
Mesnevi 12

Mısra: **8**
Coşku dolu, coşkun.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

pür-hāb:

1. **pür-ḫāb:**
Mesnevi 19
Mısra: **72**
Uyku dolu olmak.

Laʿli nābından oldı mest ü ḫarāb
Ġarḳ-ı ḫûn oldı nergis pür-ḫāb

pür-şād oldı:

1. **pür-şād oldı:**-*dı*
Mesnevi 23
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlu olmak, sevinçli olmak; memnun olmak.

Dil ü cānım ṣafādan oldı pür-şād
Tevekkül eyledim ol dem Ḫudā'ye

r:

rā:

1. **rādır:**-*dır*
Mesnevi 27
Mısra: **22**
Arap alfabesinde "ra" harfi. II Sevgilinin kaşı.

İki rādır iki ebrū-yı çīni
Cemālinden anuñ yek dāne ḫāli

rabb u gurgān:

1. **rabb u gurgān:**
Mesnevi 25
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cenabıhak ve canavar.

Gezer her kūşesinde rabb u gurgān
Ṣanevberler yücelmiş hem hevāya

rāġ:

1. **rāġa:**-*a*
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Bağlık, bahçelik.

Kenārında daḫı hem rāġa vardı
Ḥirā Ṭaġı'nda buldı vuṣlatını

raġbet buldı:

1. **raġbet buldı:**-*dı*
Mesnevi 11
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Deyim**
Rağbet görmek. beğenilir olmak.

Anıñ-çün buldı ʿālem içre raġbet
Biri daḫı Sürūrī şeyḫ-i fāżıl

rāġıb oldı:

1. **rāġıb oldı:**-*dı*
Mesnevi 30
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rağbet eden, istekli olan.

ʿAzīz-i dil olup cān-ıla ṭālib
Zelīḫā-veş aña nefs oldı rāġıb

rāh:

1. **rāhına:**-*ı, -n, -a*
   Mesnevi 37
   Mısra: **10**
   Yol, tarîk. II Allah'a ulaşmak için tutulan yol, bir velînin tuttuğu Allah'a ulaşma yolu.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ durur ki gerçi düşvār
Ḫudā hādī durur rāhına düş var

rāh görindi:

1. **rāh görindi:**-*i, -n, -di*
   Mesnevi 27
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Yol, tarik, istikamet göründü,.

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

rāh-ı ʿaşḳı:

1. **rāh-ı ʿaşḳı:**-*ı*
   Mesnevi 11
   Mısra: **30**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Aşk yolu.

Oḳıyanlar bulurlar rāh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şīrāzī ser-efrāz

rāh-ı ḥaḳ'da:

1. **rāh-ı ḥaḳ'da:**-*da*
   Mesnevi 39
   Mısra: **34**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Allah yolu.

Delīl oldı baña Ḥaḳ'dan ʿināyet
Açıldı rāh-ı Ḥaḳ'da bāb-ı himmet

raḫşān:

1. **raḫşān:**
   Mesnevi 30
   Mısra: **10**
   Parlak.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

raḳṣ etdi:

1. **raḳṣ etdi:**-*di*
   Mesnevi 11
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Dans etmek.

Maʿārif gül-şeninde ẓātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cānı

ravża-i sünbül:

1. **ravża-i sünbül:**
   Mesnevi 19
   Mısra: **26**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Sümbül bahçesi.

Döşegin cismi etdi ḫırmen-i gül
Yaṣduġın zülfi ravża-i sünbül

rāz:

1. **rāzı:**-*ı*
   Mesnevi 11
   Mısra: **35**
   Gizlenen şey, sır.

Kemāl-i sırr-ıla bulur maʿārif
Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet

rāzi:

1. **rāzi:**
Mesnevi 13
Mısra: **32**
Hoşnut, rıza gösteren, razı.

Biri Sulṭān Selīm ṣıdḳ-ıla ġāzī
Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi

2. **rāzī:**
Mesnevi 15
Mısra: **43**
Kadı şairlerdendir. Asıl adı Mehmed olup Piri Paşa'nın oğludur.

ʿİlim esrārını ṣaḳladı Rāzī
Ḥaḳīḳat buldı ḳalmadı mecāzī

reʿāyā:

1. **reʿāyāya:**-*ya*
Mesnevi 13
Mısra: **61**
Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.

Reʿāyāya var-ıdı luṭf u ḥubbı
Anıñ-çün maḫlaṣın didi Muḥibbī

refīḳim ola:

1. **refīḳim ola:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dost olmak, yoldaş olmak, arkadaş olmak.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma ola bahāne
Refīḳim ola her dem ʿaşḳ-ı ṣādıḳ

reh-ber oldı:

1. **reh-ber oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Deyim**
Kılavuzluk etmek, doğru yolu göstermek.

Ḫudā'nıñ ʿavni aña reh-ber oldı
Ḳamu ʿālem aña fermān-ber oldı

reh-ber olmasa:

1. **reh-ber olmasa:**-*ma, -sa*
Mesnevi 20
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yol göstermek, kılavuzluk yapmak.

Hidāyet reh-ber olmasa ʿibāda
Bu iki ḥālet eyler anı meftūn

reh-i ʿirfān-ı naẓma:

1. **reh-i ʿirfān-ı naẓma:**-*a-du*
Mesnevi 13
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiiri bilme,anlama yolu.

Serīr-i taḫt u baḫtı oldu tārik
Reh-i ʿirfān-ı naẓma oldı sālik

reʾis-i ehl-i ʿirfān u kerāmet:

1. **reʾis-i ehl-i ʿirfān u kerāmet:**
Mesnevi 16
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olağanüstü durum ve bilme, anlamanın önderi.

Reʾis-i ehl-i ʿirfān u kerāmet
Belīġ ü elṭaf-ı ehl-i velāyet

remz:

1. **remze:**-*e*
   Mesnevi 7
   Mısra: **3**
   Gizli işaret, belirti.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḥırza ḳādir

2. **remzimi:**-*im, -i*
   Mesnevi 34
   Mısra: **15**
   Gizli işaret, sembol; ima, belirti.

Saña remzimi fehm ile beyānda
Bu seyrān-ıla ḳalmadım yabanda

remz idüp:

1. **remz idüp:**-*üp*
   Mesnevi 40
   Mısra: **15**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Gizlice işaret etmek.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

renk:

1. **renkde:**-*de*
   Mesnevi 19
   Mısra: **24**
   Renk.

Nice ġonce ḥarīrden bālīn
Renkde gül ḳoḫuda nāfe-i Çīn

reşk itmedi:

1. **reşk itmedi:**-*me, -di*
   Mesnevi 15
   Mısra: **78**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Kıskanmak.

Maʻārif cāmesin giydi Ḥarīmī
Aña reşk itmedi hergiz Faḳīrī

resūlullāh:

1. **resūlullāh:**
   Mesnevi 3
   Mısra: **1**
   Allah'ın resulü, Hz. Muhammed.

Resūlullāh ki oldur menbaʿ-ı cūd

resūl-ullāh:

1. **resūl-ullāh:**
   Mesnevi 12
   Mısra: **20**
   Allah'ın resulü, Hz. Muhammed.

Diyār-ı naẓma vü büldāna fātiḥ
Resūl-ullāh anıñ fetḥinde mādiḥ

2. **resūl-ullāh:**
   Mesnevi 26
   Mısra: **5**
   Allah'ın resulü, Hz. Muhammed.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

revā:

1. **revādır:**-*dır*
   Mesnevi 13
   Mısra: **36**
   Uygun, yaraşır.

Faṣāḥatle görinmişdir o sulṭān
Revādır dense aña Āl-i ʿOs̱mān

revā olanlar:

1. **revā olanlar:**-*an, -lar*
Mesnevi 33
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uygun olmak.

Buña revā olanlar ʿaşḳ eridir
Bunı fehm etmeyen ʿaşḳdan berīdir

revān oldı:

1. **revān oldı:**-*dı*
Mesnevi 23
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akıp gitmek.

Açıldı çeşm-i cānım bāṭınımda
Revān oldı gözim seyr-i cemāle

revānī:

1. **revānī:**
Mesnevi 15
Mısra: **38**
Revânî, XVI. yüzyıl divan şairlerinden biridir.

Ḥaḳīḳat ʿālemin buldı Nihānī
Bu yolda virdi hem rūḥı Revānī

revnaḳ irişdi:

1. **revnaḳ irişdi:**-*di*
Mesnevi 27
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güzellik, parlaklık, tazelik vermek II canlılık vermek, canlandırmak; neşe, keyif vermek.

Görindi baña gūya ceẕbe-i Ḥaḳ
Bu ceẕbeyle irişdi cāna revnaḳ

riʿāyet iderdi:

1. **riʿāyet iderdi:**-*er, -di*
Mesnevi 12
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uymak,itâat etmek II saygı göstermek.

İderdi her birine biñ riʿāyet
Bu himmetle fażīlet buldı şöhret

ricāl:

1. **ricāliñ:**-*iñ*
Mesnevi 40
Mısra: **1**
Büyük mevkilerde bulunanlar, ileri gelen devlet adamları.

Diyārımda ricāliñ ercümendi
Olan ḳuṭb-ı cihān Şaʿbān Efendi

ricāl-ullāh:

1. **ricāl-ullāh:**
Mesnevi 13
Mısra: **8**
Manevî kudret ve kuvvet sahibi evliyalar.

Velāyetle nişān-ı ḫulḳda meşhūr
Ricāl-ullāh içinde daḫı meẕkūr

2. **ricāl-ullāh:**
Mesnevi 13
Mısra: **82**
Manevî kudret ve kuvvet sahibi evliyalar.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

ricālu’l-lāh:

1. **ricālu’l-lāh:**
Mesnevi 11
Mısra: **10**
Manevî kudret ve kuvvet sahibi evliyalar.

Celālü’d-dīn ki Mevlānā-yı aʿlem
Ricālu’l-lāh içinde rūḥ-ı aʿẓem

rif‘at:

1. **rif‘atda:**-*da*
Mesnevi 23
Mısra: **24**
Yücelik, yükseklik II Mevki.

Ki rifʿatda der-i sulṭāna beñzer
Naẓar kılsayduñ ol ḳapuya el-ḥaḳ

rifʿat:

1. **rifʿatiyle:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 23
Mısra: **31**
Makam ve mertebe yüksekliği.

İçinde var mıdır bir şāh-ı ʿālī
Görinür rifʿatiyle kām-rāne

rifʿatin görendi:

1. **rifʿatin görendi:**-*en, -di*
Mesnevi 25
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüksek makama ulaşmak.

Görimez ḳullesini degme ednā
Görendi rifʿatin ṣāḥib-ḳırānlar

risāle:

1. **risāle:**
Mesnevi 14
Mısra: **4**
Küçük kitap, kitapçık.

Ṭoḳuz yüz hem daḥı seksen ṭoḳuzda
Yazıldı naẓma işbu risāle

2. **risāle:**
Mesnevi 46
Mısra: **2**
Küçük kitap, kitapçık.

Bi-ḥamd-illāh tamām oldı risāle
Nihāyetde daḫı bulundı ḥamdim

risāle-i ḥ∨ābiyye’müz:

1. **risāle-i ḫ∨ābiyye’müz:**-*i-i, -yye, -müz*
Diğer 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rüya kitabı.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī’ü’l-faẋl ve’l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye’müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

riyāż-ı pinhāni:

1. **riyāż-ı pinhāni:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli bahçeleri.

Seyr iderken riyāż-ı pinhāni
Hażır oldı ġazāl-ı Kenʿānī

rıżā ola:

1. **rıżā ola:**-*a*
Mesnevi 19
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Razı olmak,memnunluk duymak.

Çün ḳader tīrin ata ḳavs-i ḳażā
Çāre olmaz meger ki ola rıżā

rübūbiyyet tecellīsine:

1. **rübūbiyyet tecellīsine:**-*n, -e*
Mesnevi 38
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın kudretinin ve ilahi sırrın varlıklarda görünmesi.

Rübūbiyyet tecellīsine irüp
ʿUbūdiyyetle bul maʿbūd-ı rūhuñ

rūḥ:

1. **rūḥında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Can II hayat.

Kimiñ rūḥında yoġ-ısa maʿārif
Olımaz kimseniñ hāline vāḳıf

2. **rūḥum:**-*um*
Mesnevi 18
Mısra: **8**
Can, nefes.

Kemāl-i feyż-i Ḥaḳ irişe ol ān
Ḫızır-veş bula rūḥum āb-ı ḥayvān

3. **rūḥum:**-*um*
Mesnevi 23
Mısra: **11**
İlahi ve manevi cevher; can, nefes, kalp.

Daḫı hātifden irişen ḫiṭābı
Bu ilhāma terettüb etdi rūḥum

4. **ruḫında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 30
Mısra: **12**
Can, nefes; varlık.

Saʿādet kevkebiyle şānı mesʿūd
Ruḫında nūr-ı ḥikmet daḫı mevcūd

5. **rūḥına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 32
Mısra: **38**
Can, nefes; gönül; ruh. II İlahi ve manevi cevher.

Olur şehvet ile nefsine tābiʿ
Ḥimāriyyet olur rūḥına māniʿ

6. **rūḥuñ:**-*uñ*
Mesnevi 38
Mısra: **6**
Hayat cevheri, can; nefes.

Yanarsın āteş-i ʿaşḳ ḫamrına
Revā'iḥ ider iẕhār ʿūd-ı rūḥuñ

7. **rūḥından:**-*ın, -dan*
Mesnevi 40
Mısra: **5**
Can,nefes. II Gönül.

İden rūḥından istimdād-ı ṣādıḳ
Olur bāb-ı Ḫudā'da feyże lāyıḳ

8. **rūḥa:**-*a*
Gazel 2

Mısra: **4**

Can, nefes. (tas.) Allah tarafından yaratıldıktan sonra insan bedenine üflenen, ölümden sonra da varlığı devam eden ve mâhiyeti tam olarak bilinemeyen ilâhî ve mânevî cevher.

Cismime geldi fenā rūḥa beḳālar buldum
Künt-i kenz fetḥi içün baña verildi miftāḥ

rūḥānī:

1. **rūḥānī:**
Mesnevi 32
Mısra: **6**
Ruhla ilgili, rûha âit; maddî ve cismânî tarafı olmayan, mânevî.

Biri oldur ki nūrānī görindi
Biri de ol ki rūḥānī görindi

rūḥāni kıldı:

1. **rūḥāni kıldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi kılmak; İlahi kılmak.

Kimisin saʿdla nūrāni ḳıldı
Kimin bu saʿdla rūḥāni kıldı

rūḥāni olan:

1. **rūḥāni olan:**-*an*
Mesnevi 32
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ruhla ilgili olmak, rûha âit olmak.(tas.) Maddî ve cismânî tarafı olmayan, mânevî.

Olan rūḥāni ḥālet sīretine
Görinür nūr-ı rūhı ṣūretine

rūḥ-ı ʿālemde:

1. **rūḥ-ı ʿālemde:**-*de*
Mesnevi 15
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Alemin özü,evrenin canı.

Rūḥ-ı ʿālemde bir görindi ḫāli
Anıñ-çün noḳṭa-i vaḥdetde ḥāli

rūh-ı aʿẓem:

1. **rūh-ı aʿẓem:**
Mesnevi 3
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En büyük ruh II Hz. Peygamber'in ruhu.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

2. **rūḥ-ı aʿẓem:**
Mesnevi 11
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En büyük ruh.

Celālü’d-dīn ki Mevlānā-yı aʿlem
Ricālu’l-lāh içinde rūḥ-ı aʿẓem

rūḥ-ı kerīme:

1. **rūḥ-ı kerīme:**-*e*
Mesnevi 32
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Cömert ruh, soylu ruh; yüce gönül.

Nuḫūsetdür sebeb nefs-i leʿīme
Saʿādetdür sebeb rūḥ-ı kerīme

ruḥ-ı rengīni:

1. **ruḫ-ı rengīni:**-*n, -i*
Mesnevi 27
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgilinin) Güzel yanağı, renkli yanak.

Ruḫ-ı rengīni virür cāna ḥālet
Dür-i dendānıdır sır lafẓı sīḫi

rūḥ-ı sānī:

1. **rūḥ-ı sānī:**
Mesnevi 15
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İkinci ruh.

Giricek cennet-i ḳalbe Cinānī
İkinci oldı aña rūḥ-ı sānī

rūḥı virdi:

1. **rūḥı virdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can verdi.

Ḥaḳīḳat ʿālemin buldı Nihānī
Bu yolda virdi hem rūḥı Revānī

rūhuñ bul:

1. **rūhuñ bul:**
Mesnevi 38
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hayatın özünü, cevherini bul.

Rübūbiyyet tecellīsine irüp
ʿUbūdiyyetle bul maʿbūd-ı rūhuñ

rümūz:

1. **rümūzı:**-*ı*
Mesnevi 15
Mısra: **82**
İşaretler, remizler, manası gizli olan sözler.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı:

1. **rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 7
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk halinin işaretleri.

Rumūz-ı hāl-i ʿaşḳı remze ḳādir
Daḫı esrārını da ḥırza ḳādir

rümūz-ı sırr-ı ʿaşḳ-ı hakk'a:

1. **rümūz-ı sırr-ı ʿaşḳ-ı hakk'a:**-*a*
Mesnevi 4
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah aşkının sırrının işaretleri.

Seḫā kānı vefā dārında ḳāni ʿ
Rümūz-ı sırr-ı ʿaşḳ-ı Hakk'a vāḳıf

rümūz-ı sırr-ı ʿirfān:

1. **rümūz-ı sırr-ı ʿirfān:**
Mesnevi 17
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilme sırrının işaretleri ve belirtileri.

Rümūz-ı sırr-ı ʿirfān anda mevcūd
Anıñ-çün ehl-i ʿirfān içre maḥmūd

rūşen idüp:

1. **rūşen idüp:**-*üp*
Mesnevi 15
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlatan ‖ Mutlu ve mesrûr eden.

İdüp rūşen cihānı Āfitābī
Ḥicāb olmadı aña hiç seḥābī

rūşenāyı buldı:

1. **rūşenāyı buldı:**-*dı-y, -ı*
Mesnevi 27
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlığa kavuşmak, ışıklanmak.

Gözim buldı ol anda rūşenāyı
O yāriñ āteş-i ʿaşḳıyla yandım

rūy:

1. **rūyı:**-*ı*
Mesnevi 31
Mısra: **13**
Güzel yüz.

Ol ān kim rūyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

rüʿyā:

1. **rüʿyā:**
Mesnevi 18
Mısra: **30**
Rüya.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

rūy-ı āfitābın:

1. **rūy-ı āfitābın:**-*ı, -n*
Mesnevi 27
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneşin yüzü.

Görinmezdi gözine rūy-ı ʿAzrā
Gedā görseydi rūy-ı āfitābın

rūy-ı aġyār:

1. **rūy-ı aġyār:**
Mesnevi 41
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rakiplerin yüzü; başkasının yüzü.

Bu vaḥdetle görindi vuṣlat-ı yār
Gözümde ḳalmadı hīç rūy-ı aġyār

rūy-ı ʿaşḳdan:

1. **rūy-ı ʿaşḳdan:**-*dan*
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk yüzünden.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

rūy-ı ʿazrā:

1. **rūy-ı ʿazrā:**
Mesnevi 27
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Azra (Vâmık ile Azrâ hikâyesinin kadın kahramanı)'nın yüzü.

Görinmezdi gözine rūy-ı ʿAzrā
Gedā görseydi rūy-ı āfitābın

rūy-ı cānān:

1. **rūy-ı cānān:**
Mesnevi 23
Mısra: **42**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzü.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

2. **rūy-ı cānān:**
Mesnevi 30
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzü.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

3. **rūy-ı cānān:**
Mesnevi 27
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzü.

Görürdüm ḳande baḳsam rūy-ı cānān
Zelīḫā gibi oldum merd-i pür-derd

rūy-ı cāndan:

1. **rūy-ı cāndan:**-*dan*
Mesnevi 33
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dostun yüzü.

Naẓar ḳıldıḳça çeşmim aña cāndan
Cemālin ʿarż iderdi rūy-ı cāndan

rū-yı lāhūt:

1. **rū-yı lāhūt:**
Mesnevi 22
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlahî âlemin yüzü.

Görine çeşm-i cānā rū-yı lāhūt
Ne lāhūt görmeye rū-yı sivāyı

rū-yı sivāyı:

1. **rū-yı sivāyı:**-*y, -ı*
Mesnevi 22
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başka yüz II Allah'tan uzaklaştıran her şeyin yüzü.

Görine çeşm-i cānā rū-yı lāhūt
Ne lāhūt görmeye rū-yı sivāyı

rūy-ı vaḥdet:

1. **rūy-ı vaḥdet:**
Mesnevi 34
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlik yüzü.

Baña irşād-ı mürşid virdi ḳuvvet
Bu ḳuvvetle görindi rūy-ı vaḥdet

rūy-ı yārı:

1. **rūy-ı yāri:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin yüzü.

Ṣafā-yı derd-i ʿaşḳa lāyıḳ olmaḳ
Uyurken düşde görmek rūy-ı yāri

2. **rūy-ı yārı:**-*ı*
Mesnevi 18
Mısra: **9**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin güzel yüzü, dostun yüzü.

Görüp dil revzeninde rūy-ı yārı
Der-i ġayrīden etmişdim firārı

rūyın sürenler:

1. **rūyın sürenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz sürmek II Büyük saygı ya da sevgi gösterilen birinin katına çıkarken eşiğine doğru yüzünü yere sürercesine eğilmek.

Sürenler mürşidiñ pāyine rūyın
Alanlar sırr-ı ʿirfānında būyın

rūz şeb:

1. **rūz şeb:**
Mesnevi 28
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gündüz gece.

İderdim rūz şeb āh ile zārī
Baña göstermege yārimi Bārī

2. **rūz şeb:**
Mesnevi 27
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gündüz gece.

Gözim açdum ol uyḫudan uyandım
İderdim rūz şeb āh-ile zārı

rūzgār:

1. **rūzgārdan:**-*dan*
Mesnevi 25
Mısra: **23**
Esinti, yel.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

s/ş:

şaʿbān efendi:

1. **şaʿbān efendi:**
Mesnevi 40
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şaʿbān Efendi, Halvetî Tarikatının Şa'bâniyye kolunun kurucusudur.

Diyārımda ricāliñ ercümendi
Olan ḳuṭb-ı cihān Şaʿbān Efendi

şād:

1. **şādımda:**-*ı, -m, -da*
Gazel 2
Mısra: **2**
Mutlu bir şekilde.

ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar buldum
Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde şafā

2. **şād:**
Mesnevi 24
Mısra: **19**
Mutlu, sevinçli, huzurlu.

Ḳamusı şeyʿ mevzūnı müretteb
Bu gül-zār içre bülbüller daḫı şād

şād iderdi:

1. **şād iderdi:**-*er, -di*
Mesnevi 41
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlu etmek.

İdüp seccāde-i sulṭānda irşād
İderdi feyżle ṭālibleri şād

şād olmadı:

1. **şād olmadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 13
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şad olmak; sevinmek, memnun ve mutlu olmak.

Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād
Bu ṣūrī salṭanatdan olmadı şād

şād u ḫandān olurlar:

1. **şād u ḫandān olurlar:**-*ur, -lar*
Mesnevi 29
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlu ve neşeli olmak.

Kimi naḳl-i eḥādīṯ etse her ān
İşidenler olurlar şād u ḫandān

şād u ḫurrem:

1. **şād u ḫurrem:**
Mesnevi 18
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevinçli, mutlu.

Sarāy-ı keṯret içre şād u ḫurrem
Ṣafā-yı vaḥdet-ile ferd-i bī-ġem

şahādet:

1. **şahādetde:**-*de*
Mesnevi 31
Mısra: **18**
Şahitlik, tanıklık.

Virildi ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şahādetde görindi ʿaşḳ-ı vāfī

şāh-ı ʿadīmi:

1. **şāh-ı ʿadīmi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yok olan (fânî) sultan. II Ölümlü olan sevgili.

Gedā-veş sevme ol şāh-ı ʿadīmi
Olup dervīş sev Allāh-ı ʿazīmi

şāh-ı ʿaḳla:

1. **şāh-ı ʿaḳla:**-*a*
Mesnevi 37
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Akıl sultanı.

Gedāyam deyü şāh-ı ʿaḳla uyma
Olup dervīş sivāyı ḳalbe ḳoyma

şāh-ı aʿlem:

1. **şāh-ı aʿlem:**
Mesnevi 39
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Alemin sultanı; cihanın hükümdarı. II Sevgili.

Ḫudā'yı ṣıdḳla sevse bir ādem
Gedā-y-iken olur ol şāh-ı aʿlem

şāh-ı ʿālī:

1. **şāh-ı ʿālī:**
Mesnevi 23
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce, itibarlı padişah.

İçinde var mıdır bir şāh-ı ʿālī
Görinür rifʿatiyle kām-rāne

şāh-ı ʿaşḳa:

1. **şāh-ı ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk padişahı.

Bu ʿaşḳım ʿaşḳ-ı Ḥaḳḳ'a bādī olsun
Gedā-veş şāh-ı ʿaşḳa bende olsun

şāh-ı māh-tābın:

1. **şāh-ı māh-tābın:**-*ın*
Mesnevi 27
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay ışığının hükümdarı, ay aydınlığının sultanı. II Sevgilinin yüzü; Allah.

İderdi terk o şāh-ı māh-tābın
Eger Mecnūn göreydi çeşm-i cāndan

şāhid:

1. **şāhidler:**-*ler*
Mesnevi 1
Mısra: **25**
Şahit, tanık.

İki şāhidler itdükde şehādet
Yazılur iḫtitām-ı ḳāle ḥüccet

şāhid oldı:

1. **şāhid oldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Deyim**
Tanık olmak, görmek.

Dil ü cāndan anı oldum müşāhid
İki ḥālet bu ṣıdḳa oldı şāhid

şāhid-i maʿni:

1. **şāhid-i maʿni:**
Mesnevi 19
Mısra: **78**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manayı gören; mana güzeli II "hakikati gören, İlahi sırlara vakıf olan".

Ḫvāb içinde uyandı ġafletden
Şāhid-i maʿni gördi ṣūretden

şāʿir:

1. **şāʿirdür:**-*dür*
Mesnevi 11
Mısra: **2**
Şiir söyleyen veya yazan kimse.

Ḥaḳīḳat mışrına sultān-ı ʿādil
Velāyet ehli şāʿirdür anı bil

2. **şāʿiri:**-*i*
Mesnevi 12
Mısra: **7**
Şair, şiir söyleyen.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri gūş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

şāʿirān:

1. **şāʿirāndır:**-*dır*
Mesnevi 7
Mısra: **1**
Şâirler.

Bu ḥāle maẓhar olan şāʿirāndır
Merātibce ḳamusı ʿārifāndır

2. **şāʿirānı:**-*ı*
Mesnevi 12
Mısra: **9**
Şâirler.

Yiderdi ḳalb-ile şāʿirānı
Kemāl ehli bilürdi şāʿirānı

3. **şāʿirānı:**-*ı*
Mesnevi 12
Mısra: **10**
Şâirler.

Yiderdi ḳalb-ile şāʿirānı
Kemāl ehli bilürdi şāʿirānı

şāʿirān-ı belāġat-şiʿār:

1. **şāʿirān-ı belāġat-şiʿār:**
Diğer 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **-**
Etkili ve güzel söz söyleyen şairler.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā
beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-diṣārdan

şakk etdi:

1. **şaḳḳ etdi:**-*di*
Mesnevi 3
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yarmak, bölmek, ikiye ayırmak.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

şān-:

1. **şān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 24
Mısra: **9**
Büyüklük, ululuk, azamet.

İder elḥānı her şāḫında murġān
Ṣalınur şān-ıla serv-i revānı

şān:

1. **sañıla:**-*ıla*
Mesnevi 34
Mısra: **18**
Zannetmek.

Bu seyr-ile geçerken nice yüz rūz
Dahı sañıla māh u rūz-ı nev-rūz

2. **şānıyla:**-*ıyla*
Mesnevi 12
Mısra: **1**
Büyüklük, şanlılık.

Biri Sulṭān Murād şānıyla Ġāzī
Selāṭīniñ odur hem ser-fırāzi

3. **şānıñı:**-*ı, -ñ, -ı*
Mesnevi 20
Mısra: **6**
İtibar,nam, şöhret, şan, ün.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

4. **şānına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **18**
Şöhret, itibar; yücelik, büyüklük.

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

5. **şānı:**-*ı*
Mesnevi 13
Mısra: **65**
Büyüklük, yücelik; şöhret, ün.

Görinürdi maʿārif ile şānı
Ṣafā vü ʿayşla geçdi demānı

6. **şānlarınuñ:**-*lar, -ı, -nuñ*
Mesnevi 13
Mısra: **54**
Ün, şöhret, îtibar ;azamet, büyüklük, ululuk.

Faṣāḥat mühri anuñ ḫātemidür
Belāġat şānlarınuñ ḫātemidür

7. **şānı:**
Mesnevi 30
Mısra: **11**
Ün, şöhret; büyüklük, azamet.

Saʿādet kevkebiyle şānı mesʿūd
Ruḫında nūr-ı ḥikmet daḫı mevcūd

8. **şānı:**-*ı*
Mesnevi 32
Mısra: **19**
İtibar,nam, şöhret, şan, ün.

Kimiñ kim saʿd-ı ekber ola şānı
Saʿādetle görinür her nişānı

9. **sanur:**-*ur*
Mesnevi 41
Mısra: **55**
Sanmak, düşünmek, zannetmek.

Beni gören sanur aġyāra māʿil
Daḫı aḥvālimi kes̲retle ḳāʿil

<u>şānı bāḳī:</u>

1. **şānı bāḳī:**
Mesnevi 41
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kalıcı ün, ebedi yücelik.

Fenā ṣuveri ile şānı bāḳī
Beḳā-ı maʿneviyle cānı bāḳī

<u>şānı oldı:</u>

1. **şānı oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tanınır,bilinir olmak;azmet bulmak. II Bolluk, bereket; değer kazanmak.

Fenāda buldı ʿirfānını Maḥvī
Beḳā ḥālinde oldı şānı ʿulvī

<u>şarāb-ı ʿaşḳı:</u>

1. **şarāb-ı ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 22
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk, sevgi şarabı II Aşık olmak.

Ṣadā-yı ʿaşḳla gönlüm uyandır
Şarāb-ı ʿaşḳı ṣun mest-āne eyle

2. **şarāb-ı ʿaşkı:**-*ı*
Mesnevi 31
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk, sevgi şarabı. II İlahi aşk şarabı.

Ol ān kim rūyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

şarāb-ı ʿaşḳ-ı ḥaḳ'dan:

1. **şarāb-ı ʿaşḳ-ı ḥaḳ'dan:**-*dan*
Mesnevi 41
Mısra: **34**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah aşkının şarabı, ilahi aşk şarabı.

Elim aldı beni yerden götürdi
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'dan cām içürdi

şarāb-ı selsebīliñ:

1. **şarāb-ı selsebīliñ:**-*iñ*
Mesnevi 15
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **-**
Tatlı ve hafif şarap.

Maḳām-ı ḳudsi buldı çün Behiştī
Şarāb-ı selsebīliñ oldı mesti

şavḳı:

1. **şavḳı:**
Mesnevi 21
Mısra: **10**
Işık, parıltı, şule.

Şafā-yı ʿaşḳla her demde şavḳı

şavḳı buldı:

1. **şavḳı buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Işığa erişmek, parıltıya ulaşmak, şuleyi bulmak.

Bulupdur Ḥayretī esrār-ı ʿaşḳı
Anıñ-çün ḥayret-ile buldı şavḳı

şāyiʿ:

1. **şāyiʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **9**
Duyulmuş, herkesçe bilinen.

Ḳavī oldı anuñla dīn-i Aḥmed
Biri ʿOṣmān durur ʿilmiyle şāyiʿ

şeb:

1. **şeb:**
Mesnevi 18
Mısra: **2**
Gece.

Mükerrer şeb-be-şeb ḳıldıydı gūyā
Ne şeb nūr-ı vücūd-ı Ḥaḳ hüveydā

şeb-be-şeb:

1. **şeb-be-şeb:**
Mesnevi 18
Mısra: **1**
Her gece.

Mükerrer şeb-be-şeb ḳıldıydı gūyā
Ne şeb nūr-ı vücūd-ı Ḥaḳ hüveydā

şeb-i miʿrācı:

1. **şeb-i miʿrācı:**-*ı*
Mesnevi 4
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mirac gecesi. II İslâm inancına göre Hz. Muhammed'in, Cenâbıhakk'ın dâveti üzerine yedi kat semâyı aşıp Allah'ın huzûruna yükselerek O'nunla görüşmesi mûcizesi.

Şeb-i miʿrācı ḳadrin bildi taḥḳīḳ
ʿÖmer'dir ol Ḥabīb'e yār-ı s̱ānī

şecāʿat:

1. **şecāʿatle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **37**
Yiğitlik, yüreklilik, cesâret.

Şecāʿatle ẓuhūr etdi ʿAlī-veş
Şeh-i Kisrā'ya ḍarb etdi velī-veş

2. **şecāʿatle:**-*le*
Mesnevi 29
Mısra: **11**
Yiğitlik, yüreklilik, cesaret.

Şecāʿatle ġuzātı ehl-i şevket
Mehābetle ġazāda ehl-i ġayret

şefīʿ ola:

1. **şefīʿ ola:**
Mesnevi 5
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şefaat etmek.

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

şehādet:

1. **şehādetde:**-*de*
Mesnevi 18
Mısra: **26**
Şahitlik II şehitlik.

Virilmiş ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şehādetde görinmiş yine vāfī

şehādet itdükde:

1. **şehādet itdükde:**-*dük, -de*
Mesnevi 1
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tanıklık, şahitlik etmek.

İki şāhidler itdükde şehādet
Yazılur iḫtitām-ı ḳāle ḥüccet

şeh-bāz:

1. **şeh-bāz:**
Mesnevi 25
Mısra: **13**
Doğan kuşu.

ʿUlüvv-ile görinür nāẓırına
Ḳayalarda öter şevḳ-ile şeh-bāz

şeh-i kisrā'ya:

1. **şeh-i kisrā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 13
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eski İran hükümdarları.

Şecāʿatle ẓuhūr etdi ʿAlī-veş
Şeh-i Kisrā'ya ḍarb etdi velī-veş

şehr-i eşher:

1. **şehr-i eşher:**
Mesnevi 29
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En tanınmış şehir, en bilinen şehir.

Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher
Ki yaʿnī Ḳaṣtamōnī ḫūb kişver

şehvet ile nefsine:

1. **şehvet ile nefsine:**
Mesnevi 32
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiddetli arzu ile öz varlık, şiddetli istek ile öz benlik.

Olur şehvet ile nefsine tābiʿ
Ḥimāriyyet olur rūḥına mānīʿ

şeh-zād sulṭān-ı cem:

1. **şeh-zād sulṭān-ı cem:**
Mesnevi 13
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şehzade Cem Sultan.

Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād
Bu ṣūrī salṭanatdan olmadı şād

şeh-zāde:

1. **şeh-zādelerden:**-*ler, -den*
Mesnevi 13
Mısra: **11**
Padişah oğlu veya padişah ailesinden olan erkek çocuk.(II. Bâyezîd'in oğlu şeh-zāde Korkud).

Biri şeh-zādelerden nāmı Ḳorḳud
Ḫıṣāl-ı ḫūyla ʿālemde maḥmūd

şekāvet görinür:

1. **şeḳāvet görinür:**-*ür*
Mesnevi 32
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıkıntı görünür. II Kâfir veya fâsık görünme.

Eger ʿāṣıḳda yoḳ ṣıdḳ u saʿādet
Anıñ ʿaşḳında görinür şeḳāvet

şekāvet yolına:

1. **şeḳāvet yolına:**-*n, -a*
Mesnevi 32
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kısmetsizlik yolu, mutsuzluk yolu, bedbahtlık yolu.

Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem
Bu ʿaşḳıyla dime sen aña ādem

şeker-rīz:

1. **şeker-rīz:**
Mesnevi 6
Mısra: **6**
Şeker saçan, şeker döken, tatlı, tatlı sözlü.

Süḫan-verlikde olanlar dil-āvīz
Ḥalāvetde olanlar hem şeker-rīz

semʿ:

1. **semʿa:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **71**
Kulak II ses.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

2. **şemʿe:**-*e*
Mesnevi 18
Mısra: **11**
Mum.

O şeb pervāne gibi şemʿe irdim
Geçüp keşretden ol dem cemʿe irdim

şemʿī:

1. **şemʿī:**
Mesnevi 15
Mısra: **26**
16.yy divan şairinin mahlası.

Yanup pervāne gibi buldı cem'i
Anıñ-çün didiler Şemʿī'ye Şemʿī

şemʿī':

1. **şemʿī'ye:**-*y, -e*
Mesnevi 15
Mısra: **26**
16.yüzyıl şairlerindendir. Prizren'de dünyaya gelen şair hakkında bilgiler sınırlıdır.Fiziksel görüntüsü mumu andırdığı için Şemʿī' mahlasını tahallus etti.

Yanup pervāne gibi buldı cem'i
Anıñ-çün didiler Şemʿī'ye Şemʿī

şems eyleyen:

1. **şems eyleyen:**-*y, -en*
Mesnevi 22
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneş yapan II Arttıran, çoğaltan.

ʿAşḳ durur cism-i keşīfi cān iden
ʿAşḳ durur bir zerreyi şems eyleyen

şemsī:

1. **şemsī:**
Mesnevi 15
Mısra: **29**
16. yüzyıl şairlerindendir. Camide görevli na't okuyucusu olan Şemsī usta bir mūsiḳi-şinās ve besteci idi.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aṣdı yayın daḫı ḳavsi

şems-i tābān:

1. **şems-i tābān:**
Mesnevi 30
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Parıldayan güneş.II Sevgili (Şeyh 'Abdülbâkî Efendi).

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

şerʿ:

1. **şerʿiyle:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 5
Mısra: **4**
Allah'ın emri doğrultusunda dini inançlara göre belirlenmiş kurallar, şeriat.

Anıñ ḥubbıyla cānım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

şeref virmiş:

1. **şeref virmiş:**-*miş*
Mesnevi 29
Mısra: **20**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şeref vermek, onurlandırmak.

Oḳınur anda hem Ḳurʾān-ı ġarrā
Şeref virmiş durur ḥuffāẓ u ḳurrā

<u>şerḥ-i beyānı:</u>

1. **şerḥ-i beyānı:**-*ı*
Mesnevi 11
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ayrıntılı açıklama.

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḥāfıẓ gül ü ol bülbülidir

<u>şerīʿat:</u>

1. **şerīʿat:**
Mesnevi 41
Mısra: **15**
Din kuralları.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

<u>şerīʿat ḥablini:</u>

1. **şerīʿat ḥablini:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Din kurallarının ipi; hak yolun ipi.

Şerīʿat ḥablini elden giderme
Ṭarīḳat ḫalḳasın elden çıḳarma

<u>şerīʿat nūrı:</u>

1. **şerīʿat nūrı:**-*ı*
Mesnevi 41
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru yolun ışığı, Hak yolun aydınlığı.

Cebīninde şerīʿat nūrı ẓāhir
Cemālinde ṭarīḳat nūrı bāhir

<u>şerīʿat u ṭarīḳat:</u>

1. **şerīʿat u ṭarīḳat:**
Mesnevi 43
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **-**
Şeriat ile tarikat. II Doğru yol, hak din yolu. (tas.) Allah'a erişme yolundaki dört makamdan (şerîat, tarîkat, hakîkat, mârifet), ancak Allah'ın has kullarının eriştiği birinci ve ikinci makamdır.

Mişkāt-ı cān içinde yanmaġa mışbāḥ-ı dil
Şerīʿat u ṭarīḳat maʿrifet ü ḥaḳīḳat

<u>şevḳ:</u>

1. **şevḳım:**-*ım*
Mesnevi 33
Mısra: **10**
Duygu coşkunluğu, arzu.

Daḫı ceẕb eyledi ḳalbini ʿaşḳım
Ṣadāḳatle ziyāde oldı şevḳım

<u>şevḳ-ile öter:</u>

1. **şevḳ-ile öter:**-*er*
Mesnevi 25
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Coşkulu bir şekilde öter, aşk ile ses çıkarır.

ʿUlüvv-ile görinür nāẓırına
Ḳayalarda öter şevḳ-ile şeh-bāz

şeyḫ:

1. **şeyḫi:**-*i*
Mesnevi 15
Mısra: **12**
Bir tekke veya zaviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse.

Maʿārif ṭālibi olduḳda Şeyḫī
Aña irşādla feyż etdi şeyḫi

şeyḫī:

1. **şeyḫī:**
Mesnevi 15
Mısra: **11**
XV. yüzyıl şairlerinden Germiyanlı Şeyhî, şairin mahlası.

Maʿārif ṭālibi olduḳda Şeyḫī
Aña irşādla feyż etdi şeyḫi

şeyḫ-i bistām:

1. **şeyḫ-i bistām:**
Mesnevi 13
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bayezid-i Bistami, İslam alimi ve filozof.

Biri de Bāyezīd Ṣulṭān-ı ʿallām
Kemāliyle müsemmā Şeyḫ-i Bistām

şeyṭān:

1. **şeyṭān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 27
Mısra: **90**
İblis. İnsanları günaha sevk eden ve dinden çıkarmaya çalışan isyankar mahluk. Şeytan.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

şeyṭān u nefs:

1. **şeyṭān u nefs:**
Mesnevi 1
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nefis ve şeytân. II Benlik, varlık şeytânı.

Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl
Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl

şikār etdi:

1. **şikār etdi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avlamak.

Bād-bān-ı ḫayāle oldı süvār
Ġayb āhūlarını etdi şikār

2. **şikār etdi:**-*di*
Mesnevi 19
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avlamak. || Sevgilinin bakışı ile aşığı kendine bağlaması.

Etdi iki hilāl ol ayı nizār
Etdi bir dāne ḫāl hümāyı şikār

şikār eyler:

1. **şikār eyler:**-*r*
Mesnevi 19
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avlamak II sevgilinin gönlünü kazanmak.

Kimi ṣaḥrāları şikār eyler
Ġayb āhūsın āşikār eyler

şikest etmiş:

1. **şikest etmiş:**-*miş*
Mesnevi 19
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kırmak.

Nergisin câme-ḫvâb-ı mest etmiş
Sünbülin ġonce pür şikest etmiş

şimdi:

1. **şimdi:**
Mesnevi 15
Mısra: **84**
"İçinde bulunulan zaman dilimi, şu an"anlamlarında zaman zarfı.

Naẓım dîvânına vâlî-i vâḳî
Eger kimdir der-iseñ şimdi Bâḳî

şiʿr:

1. **şiʿriyle:**-*i, -y, -le*
Mesnevi 12
Mısra: **8**
Edebi değeri olan nazımlı ve kafiyeli söz.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

şîrâzî:

1. **şîrâzî:**
Mesnevi 11
Mısra: **31**
Şeyh Elvân-ı Şîrâzî 15. Yüzyıl şairlerindendir.

Oḳıyanlar bulurlar râh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şîrâzî ser-efrâz

şîrîn-i ferhâdi:

1. **şîrîn-i ferhâdi:**-*i*
Mesnevi 22
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ferhâd ile Şîrîn.

Ṣoñında cân-ıla Mevlâ'ya düşsün
Daḫı Şîrîn-i cân Ferhâdi olsun

şîrîn-i nefs:

1. **şîrîn-i nefs:**
Mesnevi 37
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nefis şirin; nefis tatlı.

Ṣaḳın Şîrîn-i nefs Ferhâd'ı olma
Yoluñ pâk it ḍalâle bâdi olma

şöhret:

1. **şöhret:**
Mesnevi 12
Mısra: **14**
Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.

İderdi her birine biñ riʿâyet
Bu himmetle faẓîlet buldı şöhret

şühûd:

1. **şühûd-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 34
Mısra: **22**
Şahitler; ilahi tecellilere şahit olma, mana alemini seyretme. II Hakk'ı hak ile görme, İlahi tecellileri temaşa, mana alemini seyretmek.

Bu sırrı-ıla ḳapandı bâb-ı keṣret
Şühûd-ıla açıldı bâb-ı vaḥdet

şühūd-ıla bilüp:

1. **şühūd-ıla bilüp:**-*üp*
Mesnevi 42
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şahitlerle görmek; anlamak. II İlahi tecellilere şahit olma, mana alemini seyretme, Hakk'ı hak ile görme.

Şühūd-ıla bilüp ḥāl ü maḳāmıñ
Kemāl ehli ile olsun kelāmıñ

şuʿūmet:

1. **şuʿūmetle:**-*le*
Mesnevi 32
Mısra: **22**
Uğursuzluk ile.

Kimiñ kim naḫs-i ekber ola ḥāli
Şuʿūmetle görinür ḥāl ü ḳāli

saʿādet:

1. **saʿādetdür:**-*dür*
Mesnevi 32
Mısra: **40**
Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık.

Nuḫūsetdür sebeb nefs-i leʿīme
Saʿādetdür sebeb rūḥ-ı kerīme

2. **saʿādetle:**-*le*
Mesnevi 32
Mısra: **12**
Mutluluk, bahtiyarlık.

Ḫudā-yı Ḳādir ü Ḫallāḳ-ı Ādem
Saʿādetle kimin ḳıldı mükerrem

3. **saʿādetle:**-*le*
Mesnevi 31
Mısra: **5**
Mutluluk ile, huzurla.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

4. **saʿādetle:**-*le*
Mesnevi 32
Mısra: **20**
Mutluluk, bahtiyarlık, huzur.

Kimiñ kim saʿd-ı ekber ola şānı
Saʿādetle görinür her nişānı

5. **saʿādetle:**-*le*
Mesnevi 32
Mısra: **42**
Mutluluk, gönül rahatlığı, huzur.

Ṣadāḳatle baḳarsa çeşm-i ʿāşıḳ
Saʿādetle olur dīdāra lāyıḳ

saʿādet ile kāmı:

1. **saʿādet ile kāmı:**-*ı*
Mesnevi 23
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk ile sevinç.

Daḫı bulur saʿādet ile kāmı
Seniñ içün açıldı bāb-ı iḫsān

saʿādet kevkebiyle:

1. **saʿādet kevkebiyle:**-*y, -le*
Mesnevi 30
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk yıldızı, kutlu yıldız. II Talih, baht açıklığı.

Saʿādet kevkebiyle şānı mesʿūd
Ruḫında nūr-ı ḥikmet daḫı mevcūd

saʿādet olur mı:

1. **saʿādet olur mı:**-*ur , -mı*
Mesnevi 33
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk olur mu, bahtiyarlık olur mu?.

Olur mı ʿāşıḳa böyle saʿādet
Ṣafā ile müyesser ola vuṣlet

saʿādet şemsiniñ:

1. **saʿādet şemsiniñ:**-*niñ*
Mesnevi 16
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk güneşi, bahtiyarlık güneşi.

Saʿādet şemsiniñ hem māh-tābı
Fażīlet ehliniñ ʿāli-cenābı

saʿādetle:

1. **saʿādetle:**
Mesnevi 32
Mısra: **47**
Mutluluk ile, huzurla.

Saʿādetle göründi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

saʿādetle bulur:

1. **saʿādetle bulur:**-*ur*
Mesnevi 2
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlulukla ulaşır; huzurla erer.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

saʿd:

1. **saʿdla:**-*la*
Mesnevi 32
Mısra: **17**
Mutluluk, huzur, sevinç.

Kimisin saʿdla nūrāni ḳıldı
Kimin bu saʿdla rūḥāni kıldı

şad pāre:

1. **şad pāre:**
Mesnevi 19
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yüz parça.

Etdi ġamzeyle çeşm-i mekkāre
Ol ṣanavber dilini ṣad pāre

saʿd u ṣadāḳet:

1. **saʿd u ṣadāḳet:**
Mesnevi 32
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru ve uğurlu; mutlu ve vefalı.

Vücūdumda olan saʿd u ṣadāḳet
O yāriñ çeşmine virdi başāret

2. **saʿd u ṣadāḳet:**
Mesnevi 32
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru ve uğurlu; mutlu ve vefalı.

Ger ʿāşıḳda ola saʿd u ṣadāḳet
Görinür ʿaşḳ ḥālinde o saʿādet

<u>ṣadāḳat:</u>

1. **ṣadāḳatle:**-*le*
Mesnevi 33
Mısra: **10**
Doğruluk. II. Bağlılık.

Daḫı ceẕb eyledi ḳalbini ʿaşḳım
Ṣadāḳatle ziyāde oldı şevḳım

2. **ṣadāḳatle:**-*le*
Mesnevi 32
Mısra: **41**
Dostluk, içten bağlılık, doğruluk, vefalılık.

Ṣadāḳatle baḳarsa çeşm-i ʿāşıḳ
Saʿādetle olur dīdāra lāyıḳ

<u>ṣadā-yı ʿaşḳla:</u>

1. **ṣadā-yı ʿaşḳla:**-*la*
Mesnevi 22
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkın sesi.

Ṣadā-yı ʿaşḳla göñlüm uyandır
Ṣarāb-ı ʿaşḳı ṣun mest-āne eyle

<u>ṣadāyı etdi:</u>

1. **ṣadāyı etdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ses çıkarmak II Sözün kalması.

Nevāyī etdi ʿālemde ṣadāyı
Ġanī etdi nevāsı bī-nevāyı

<u>ṣadā-yı ḳudüs:</u>

1. **ṣadā-yı ḳudüs:**
Mesnevi 11
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kudüs'ün sesi, yankısı.

Ṣadā-yı Ḳudüs olmış ḳût-ı cānı
Veled Sultān anıñ sırr-ı ʿaẕīmi

<u>ṣadef:</u>

1. **ṣadefde:**-*de*
Mesnevi 29
Mısra: **22**
Midye, istiridye gibi içinde inci bulunan deniz hayvanı.

Ḥaḳīḳatde o kişver baḥre beñzer
Ki ʿārifler ṣadefde dürre beñzer

<u>saʿd-ı ekber ola:</u>

1. **saʿd-ı ekber ola:**-*a*
Mesnevi 32
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyük Jübiter yıldızı olmak; çok uğurlu yıldız olmak. II Büyük mutluluk.

Kimiñ kim saʿd-ı ekber ola şānı
Saʿādetle görinür her nişānı

<u>saʿd-ı ekberden:</u>

1. **saʿd-ı ekberden:**-*den*
Mesnevi 32
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyük Jübiter yıldızı; çok uğurlu yıldız.II Büyük mutluluk.

Kimisin naḫs-ı ekberden yaratdı
Kimisin saʿd-ı ekberden yaratdı

<u>ṣadīḳ:</u>

1. **ṣadīḳa:**-*a*
Mesnevi 33
Mısra: **24**
Sadakatli, içten bağlı kimse.

Naẕar ehli olanlar fi'l-ḥaḳīḳa
Dimişler bir naẕar biñdir ṣadīḳa

<u>ṣādıḳ-āne:</u>

1. **ṣādıḳ-āne:**
Mesnevi 40
Mısra: **11**
Samimiyetle, sadakatle.

Ṭarīḳine girenler ṣādıḳ-āne
İrişürler murāda ʿārif-āne

<u>ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb:</u>

1. **ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb:**
Mesnevi 11
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ay ışığı; mürit Sadrüddîn Konevî.

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

<u>ṣafā:</u>

1. **ṣafādan:**-*dan*
Mesnevi 23
Mısra: **46**
Gönül huzuru, şenliği.

Dil ü cānım ṣafādan oldı pür-şād
Tevekkül eyledim ol dem Ḫudā'ye

2. **ṣafā:**
Mesnevi 27
Mısra: **77**
Gönül şenliği, kedersizlik, neş'e, zevk, eğlence.

Ṣafā ceẕbe añılmaz hīç ḳıyāsa
Bilinmez ḥāl-i mecẕūb cümle nāsa

<u>ṣafā ile:</u>

1. **ṣafā ile:**
Mesnevi 27
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutlulukla, sefayla, neşeyle, sevinçle.

Arardım ṣu gibi dīdār-ı yārı
Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān

2. **ṣafā ile:**
Mesnevi 28
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **-**
Mutlulukla, sefayla, neşeyle, sevinçle.

Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān
Gözimdeydi ḫayāl-i rūy-ı cānān

3. **ṣafā ile:**-*ile*
Mesnevi 33
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül huzuruyla, gönül şenliğiyle.

Olur mı ʿāṣıḳa böyle saʿādet
Ṣafā ile müyesser ola vuṣlet

<u>ṣafā kānı durur:</u>

1. **ṣafā kānı durur:**
Mesnevi 29
Mısra: **28**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül şenliği kaynağıdır.

Ḳatı gürbüz durur hem evliyāsı
Ṣafā kānı durur hem aṣfiyāsı

<u>ṣafā nūrıyla:</u>

1. **ṣafā nūrıyla:**-*y, -la*
Mesnevi 42
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül huzurunun, şenliğinin aydınlığı, mutluluğun ışığı.

Ṣafā nūrıyla ḳalbiñ eyle enver
Kelāmıñ eyle her güftāra server

<u>ṣafā virdikde:</u>

1. **ṣafā virdikde:**-*dik, -de*
Gazel 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Rahatlatmak, huzur, neşe vermek.

ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar buldum
Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde ṣafā

<u>ṣafā vü ʿayşla:</u>

1. **ṣafā vü ʿayşla:**-*la*
Mesnevi 13
Mısra: **66**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zevk ü safa. II Gönül huzuru ve eğlence.

Görinürdi maʿārif ile şānı
Ṣafā vü ʿayşla geçdi demānı

<u>ṣafā-baḫş ola:</u>

1. **ṣafā-baḫş ola:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mutluluk vermek.

Beḳā-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'da zinde olsun
Ṣafā-baḫş ola her demde belāsı

<u>ṣafā-yı ʿaşḳı:</u>

1. **ṣafā-yı ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 34
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkın verdiği gönül huzuru.

Egerçi oldum ol Leylā'ya Mecnūn
Ṣafā-yı ʿaşḳı ḳıldım dilde maḥzūn

<u>ṣafā-yı ʿaşḳla:</u>

1. **ṣafā-yı ʿaşḳla:**-*la*
Mesnevi 21
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşkın verdiği gönül huzuru.

Ṣafā-yı ʿaşḳla her demde şavḳı

<u>ṣafāyı buldum:</u>

1. **ṣafāyı buldum:**-*du, -m*
Mesnevi 29
Mısra: **40**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sefa bulmak, huzura kavuşmak, mutlu olmak.

Bu şehr içre bulup neşv ü nemāyı
Daḫı buldum kemāl-ile ṣafāyı

<u>ṣafā-yı derd-i ʿaşḳa:</u>

1. **ṣafā-yı derd-i ʿaşḳa:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk derdinin mutluluğu.

Ṣafā-yı derd-i ʿaşḳa lāyıḳ olmaḳ
Uyurken düşde görmek rūy-ı yāri

<u>ṣafā-yı vaḥdet-ile:</u>

1. **ṣafā-yı vaḥdet-ile:**-*ile*
Mesnevi 18
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birliğin verdiği mutluluk.

Sarāy-ı keşret içre ṣād u ḫurrem
Ṣafā-yı vaḥdet-ile ferd-i bī-ġem

<u>ṣāfī:</u>

1. **ṣāfī:**
Mesnevi 22
Mısra: **7**
Duru, temiz, katkısız.

ʿAşḳ durur aʿrefe īmān iden
ʿAşḳ durur ṣāfī Celāl-ile Cemāl

<u>ṣāfī-dil eyle:</u>

1. **ṣāfī-dil eyle:**
Mesnevi 22
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saf, temiz gönüllü eyle.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳa bende ḳıl İlāhī
Fuʾādī bendeñi ṣāfī-dil eyle

<u>ṣaḥḥa ʿani'n-nāsi ennī ʿāşiḳun ġayre en lem ya'rifû 'ışḳī li men:</u>

1. **ṣaḥḥa ʿani'n-nāsi ennī ʿāşiḳun ġayre en lem ya'rifû 'ışḳī li men:**
Mesnevi 27
Mısra: **72**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
" İnsanlar arasında benim âşık olduğum (sözü) doğrudur. Ancak, onlar benim kime âşık olduğumu bilmezler.".

Ṣaḥḥa ʿani'n-nāsi ennī ʿāşiḳun
Ġayre en lem ya'rifû 'ışḳī li men

<u>ṣāḥib-kerāmet:</u>

1. **ṣāḥib-kerāmet:**
Mesnevi 40
Mısra: **3**
Keramet sahibi.

Velāyet kānı vü ṣāḥib-kerāmet
O durur çeşme-i ehl-i ḫilāfet

<u>ṣāḥib-ḳırān:</u>

1. **ṣāḥib-ḳırānlar:**-*lar*
Mesnevi 25
Mısra: **5**
Her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdar.

Görimez ḳullesini degme ednā
Görendi rifʿatin ṣāḥib-ḳırānlar

<u>ṣāḥib-temīz:</u>

1. **ṣāḥib-temīzi:**-*i*
Mesnevi 39
Mısra: **20**
Temizlik, saflık sahibi.

Bulup bir mürşid-i kāmil ʿazīzi
Maʿārif ehliniñ ṣāḥib-temīzi

şāḥib-zeʿāmet:

1. **şāḥib-zeʿāmet:**
Mesnevi 29
Mısra: **5**
Zenginlik sahibi; Sipahilere verilen en büyük tımar sahipleri.

Sipāhīler daḫı şāḥib-zeʿāmet
Ki devlet ehli ol yerde tamāmet

şaḥrā:

1. **şaḥrāya:**-*y, -a*
Mesnevi 27
Mısra: **4**
Çöl, kır, ova.

Yine şaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem başdum o şaḥrā üzre ol gāh

2. **şaḥrāları:**-*lar, -ı*
Mesnevi 19
Mısra: **13**
Çöl, susuz ve ıssız geniş arazi.

Kimi şaḥrāları şikār eyler
Ġayb āhūsın āşikār eyler

şaḥrā-yı bī-çūn:

1. **şaḥrā-yı bī-çūn:**
Mesnevi 24
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Emsalsiz, eşsiz ova.

Görindi baña bir şaḥrā-yı bī-çūn

sākī:

1. **sāḳī:**
Mesnevi 15
Mısra: **47**
Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.

Bu meclisde kimisi daḫı sāḳī
Mey-i ʿaşḳ-ıla Mestī oldı bāḳī

2. **sāḳisi:**-*si*
Mesnevi 17
Mısra: **1**
Mecliste içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse; kadeh.

Anıñ kim sāḳisi Allāh olupdur
İçenler mest-i ehl-ullāh olupdur

3. **sāḳī:**
Mesnevi 41
Mısra: **35**
İçki meclisinde içki sunan kimse; kadeh. ll Sevgili.

O sāḳī çünki baña şundı bir cām
Görindi cām-ı ḳalbimde baña kām

sākī olur:

1. **sāḳī olur:**-*ur*
Mesnevi 37
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şarap sunmak, içki sunan olmak. II Mürşitlik yapmak.

Seniñ maʿşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳī
Seḳāhüm ile olur saña sāḳī

şākī-i cām:

1. **şākī-i cām:**
Mesnevi 13
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kadeh sunan.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

<u>saḳın:</u>

1. **ṣaḳın:**
Mesnevi 37
Mısra: **14**
Aman, sakın ha!.

Ṣıfāt-ı Leylā'ya etme taʿaşşuḳ
Ṣaḳın Mecnūn olup etme taʿalluḳ

2. **ṣaḳın:**
Mesnevi 37
Mısra: **15**
Aman, sakın ha! II Asla yapma.

Ṣaḳın Şīrīn-i nefs Ferhād'ı olma
Yoluñ pāk it ḍalāle bādi olma

3. **ṣaḳın:**
Mesnevi 39
Mısra: **2**
"Asla" anlamında bir ünlem.

Eger Mevlā'yı isterse derūnuñ
Ṣaḳın Leylā'yā olmasun cünūnuñ

<u>saḳla:</u>

1. **ṣaḳladı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **43**
Gizlemek.

ʿİlim esrārını ṣaḳladı Rāzī
Ḥaḳīḳat buldı ḳalmadı mecāzī

2. **ṣaḳla:**
Mesnevi 23
Mısra: **43**
Gizlemek; korumak, muhafaza etmek.

Girer iseñ görürsün rūy-ı cānān
Hemān bu sırrı ṣaḳla cān evinde

3. **ṣaḳladım:**-*dı, -m*
Mesnevi 35
Mısra: **27**
Gizlemek; korumak, muhafaza etmek.

Bu rāzı ṣaḳladım derd-ile her bār
Derūnum ḥālini ṭuymadı aġyār

<u>saḳlar idim:</u>

1. **ṣaḳlar idim:**-*i, -di, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **84**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizlemek.

Var-ıdı bende bu ʿaşḳ-ı mecāzī
Velākin ṣaḳlar idim işbu rāzi

<u>sal:</u>

1. **ṣaldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **41**
Bırakmak, göndermek. II Söylemek.

Diyār-ı naẓma ṣaldı seyf-i berḳi
Aña feṭḥ oldı her maʿnā-yı şarḳī

<u>ṣalāt u selām-ı resūl-i hüdā:</u>

1. **ṣalāt u selām-ı resūl-i hüdā:**
Diğer 2
Mısra: **8**
Kelime Tipi: -
Allah'ın ṣalāt u selām-ı doğru

yolu gösteren peygamberin üzerine olsun.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẕl ve'l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye'müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

sālik oldı:

1. **sālik oldı:**-*dı*
   Mesnevi 13
   Mısra: **18**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Bir yolda gitmek, belli bir yol tutup gitmek.

Serīr-i taḫt u baḫtı oldu tārik
Reh-i ʿirfān-ı naẓma oldı sālik

şalın:

1. **şalınur:**-*ur*
   Mesnevi 24
   Mısra: **9**
   Edalı bir biçimde yürümek.

İder elḥānı her şāḫında murġān
Ṣalınur şān-ıla serv-i revānı

salṭanat:

1. **salṭanatdan:**-*dan*
   Mesnevi 13
   Mısra: **22**
   Hükümdarlık, sultanlık; hakimiyet, güç.

Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād
Bu ṣūrī salṭanatdan olmadı şād

salṭanat-ı rūm:

1. **salṭanat-ı rūm:**
   Mesnevi 13
   Mısra: **27**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Anadolu Sultanı.

Yol-iken salṭanat-ı Rūm ʿAcem'den
Fenā bezminde geçdi cām-ı Cem'den

saña:

1. **saña:**
   Mesnevi 20
   Mısra: **11**
   "Sana" kişi zamiri.

Saña taʿlīm ideydi ʿilm-i vāfī
Bulurduñ bu ʿilimde ḥāl-i kāfī

2. **saña:**
   Mesnevi 34
   Mısra: **15**
   "Sana" kişi zamiri.

Saña remzimi fehm ile beyānda
Bu seyrān-ıla ḳalmadım yabanda

3. **saña:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **21**
   "Sana" kişi zamiri. II Şair.

Saña maʿşūḳ olursa yār-ı fānī
Bulımazsın beḳā-yı cāvidānī

4. **saña:**
   Mesnevi 37
   Mısra: **24**
   "Sana" kişi zamiri. II Şair.

Seniñ maʿşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳī
Seḳāhüm ile olur saña sāḳī

5. **saña:**
Mesnevi 9
Mısra: **16**
"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

<u>sanʿat:</u>

1. **ṣanʿatından:**-*ın, -dan*
Mesnevi 15
Mısra: **59**
Sanat, ustalık, marifet, hüner.

Bilindi Ṣāni'ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

<u>şanavber:</u>

1. **ṣanavber:**
Mesnevi 19
Mısra: **68**
Çam fıstığı ağacı II sevgilinin uzun boyu.

Etdi ġamzeyle çeşm-i mekkāre
Ol ṣanavber dilini ṣad pāre

<u>şanāyiʿ ehliniñ:</u>

1. **ṣanāyiʿ ehliniñ:**-*niñ*
Mesnevi 29
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sanat ehilleri, sanatla uğraşan kişiler.

Ṣanāyiʿ ehliniñ ol menbaʿıdır
Kemālāt erleriniñ mecmaʿıdır

<u>sancaġ:</u>

1. **sancaġıydı:**-*ı, -y, -dı*
Mesnevi 4
Mısra: **7**
Bayrak.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

<u>şanevber:</u>

1. **ṣanevberler:**-*ler*
Mesnevi 25
Mısra: **21**
Çam ağacı.

Gezer her kūşesinde rabb u gurgān
Ṣanevberler yücelmiş hem hevāya

<u>şāni'ī:</u>

1. **ṣāni'ī:**
Mesnevi 15
Mısra: **59**
Kanuni Sultan Süleyman devri şairlerindendir. Türkçe ve Farsça şiirlerinin yanı sıra süslü nesirde de yeteneği vardır.

Bilindi Ṣāni'ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

<u>şank:</u>

1. **ṣankim:**-*im*
Mesnevi 23
Mısra: **26**
Sanki, tıpkı, gûyâ, adeta.

İki bāliyle ṣankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

şarāhat:

1. **şarāhaten:**-*en*
Diğer 2
Mısra: **6**
Açıkça II sözde açıklık, sözün açık olması.DEVELLİOĞLU, F. (2004). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. 21. Bs. Ankara: Aydın Ktb.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

sarāy-ı dilde:

1. **sarāy-ı dilde:**-*de*
Mesnevi 31
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül sarayı.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

2. **sarāy-ı dilde:**-*de*
Mesnevi 32
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gönül sarayı.

Saʿādetle göründi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

sarāy-ı kesret:

1. **sarāy-ı keşret:**
Mesnevi 18
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bereket sarayı, zenginlik sarayı ; çokluk sarayı.

Sarāy-ı keşret içre şād u ḫurrem
Ṣafā-yı vaḥdet-ile ferd-i bī-ġem

şarrāf u ʿayyār:

1. **şarrāf u ʿayyār:**
Mesnevi 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuyumcu ve hileci. II Bir şeyden iyi anlayan, o şeyin ehli olan kimse ve düzenbaz.

Kimi ʿAttār kimi Mālik-i Dīnār
Zer-i ʿaşḳda bular ṣarrāf u ʿayyār

şat:

1. **şatanlar:**-*an, -lar*
Mesnevi 9
Mısra: **2**
Satmak; bir malı veya mülkü para karşılığı elden çıkarmak.

Bu bāzārıñ bular gevher-fürūşı
Ṣatanlar işbu bāzār içre hūşı

şavt:

1. **şavtı:**-*ı*
Mesnevi 11
Mısra: **50**
Ses, sedâ.

Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır
Murādın Ḥaḳḳ teʾvīl-ile ḳıldı

şavta ider:

1. **şavta ider:**-*er*
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ses çıkarır.

Daḫı murġān ider ṣavta ser-āġāz
İşidenler anı giryān olurlar

ṣavt-ı nidāya:

1. **ṣavt-ı nidāya:**-*y, -a*
Mesnevi 22
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gaipten gelen ses.

Niyāzıñda müdām ol bul maʿārif
Tevessuḳ eyleyüp ṣavt-ı nidāya

saʿy eylemiş:

1. **saʿy eylemiş:**-*miş*
Mesnevi 11
Mısra: **57**
Kelime Tipi: **-**
Çalışmak, çabalamak.

Ḫudā açmış aña ilhām-ı tābın
ʿAceb saʿy eylemiş medḥ ü beyānda
Olup maḳbūl oḳınur her lisānda

ṣayd idici:

1. **ṣayd idici:**-*i, -ci*
Mesnevi 19
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avlamak. II gönül çalmak.

Bir göñül ṣayd idici cān gördi
Nice cān bir güzel civān gördi

ṣayd-ı murġāna:

1. **ṣayd-ı murġāna:**-*a*
Mesnevi 25
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuş avlamak.

İder hem ṣayd-ı murġāna ser-āġāz
Görindi anda hem āhū vü ceyrān

sāye:

1. **sāye:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Gölge.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

2. **sāye:**
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Gölge; yardım, himaye.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

sāye-bānı etdi:

1. **sāye-bānı etdi:**-*di*
Mesnevi 3
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gölgelik etmek. (Bulutun Hz. Muhammed'e gölge olması bağlamında).

Ebir oldı anıñ-çün sāye-bānı
Seḥāb-ı cismin etdi sāye-bānı

sāye-bānı oldı:

1. **sāye-bānı oldı:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Koruyucu,gölgelik olmak (Bulutun Hz. Muhammed'e gölge olması bağlamında).

Ebir oldı anıñ-çün sāye-bānı
Seḥāb-ı cismin etdi sāye-bānı

<u>ṣayyād:</u>

1. **ṣayyād:**
Mesnevi 25
Mısra: **18**
Avcı.

Baḳar ṣayyād elinden kimi ḫavf-nāk
Sibāʿından peleng ü bebr ü arslan

<u>sebaḳ:</u>

1. **sebaḳda:**-*da*
Mesnevi 20
Mısra: **4**
Ders, talim.

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

<u>sebaḳ ehli:</u>

1. **sebaḳ ehli:**-*i*
Mesnevi 20
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ders ehli.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

<u>sebeb:</u>

1. **sebeb:**
Mesnevi 32
Mısra: **39**
Neden, gerekçe.

Nuḫūsetdür sebeb nefs-i leʿīme
Saʿādetdür sebeb rūḥ-ı kerīme

2. **sebeb:**
Mesnevi 32
Mısra: **40**
Neden, gerekçe.

Nuḫūsetdür sebeb nefs-i leʿīme
Saʿādetdür sebeb rūḥ-ı kerīme

<u>seccāde-i sulṭānda:</u>

1. **seccāde-i sulṭānda:**-*da*
Mesnevi 41
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan seccadesi. II Şeyhlik, mürşitlik seccadesi.

İdüp seccāde-i sulṭānda irşād
İderdi feyżle ṭālibleri şād

<u>secde ider:</u>

1. **secde ider:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Secde etmek, namaz kılmak. II Önünde eğilmek, saygı göstermek.

2. **secde ider:**
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Secde etmek, namaz kılmak. II Önünde eğilmek, saygı göstermek.

3. **secde ider:**-*er*
Mesnevi 2
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Deyim**
Secde etmek, namaz kılmak. II Önünde eğilmek, saygı göstermek.

Dü-tā olmış ider Allāh'a secde
Celālüh lafzına eyle nigāhı

seḥā:

1. **seḥāyı:**-*y, -ı*
   Mesnevi 15
   Mısra: **66**
   Cömertlik, el açıklığı.

ʿAceb luṭf ehli olmışdı ʿAṭāyī
Aña Ḥaḳ virdi Ḫātem-veş seḥāyı

seḥā deştine:

1. **seḥā deştine:**-*i, -n, -e*
   Mesnevi 24
   Mısra: **13**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Cömert bozkır.

Nebātātı görinür dahı mevzūn
Seḥā deştine beñzer her nihāli

seḥā kānı:

1. **seḥā kānı:**-*ı*
   Mesnevi 4
   Mısra: **14**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Cömertlik kaynağı.

Seḥā kānı vefā dārında ḳāni ʿ
Rümūz-ı sırr-ı ʿaşḳ-ı Hakk'a vāḳıf

seḥā kānı durur:

1. **seḥā kānı durur:**
   Mesnevi 29
   Mısra: **32**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Cömertlik kaynağıdır.

Ziyāde dil-güşā āb u hevāsı
Seḥā kānı durur hem aġniyāsı

seḥāb:

1. **seḥābı:**-*ı*
   Mesnevi 27
   Mısra: **12**
   Bulut.

Ḥicāb olmadı ẕerre gök seḥābı
Cihān bāġına ṣaldı çünki pertev

seḥābī:

1. **seḥābī:**
   Mesnevi 15
   Mısra: **56**
   Bulut; karanlık, karartı; örtü.

İdüp rūşen cihānı Āfitābī
Ḥicāb olmadı aña hiç seḥābī

seḥāb-ı cismin:

1. **seḥāb-ı cismin:**-*in*
   Mesnevi 3
   Mısra: **25**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Varlık bulutu.

Ebir oldı anıñ-çün sāye-bānı
Seḥāb-ı cismin etdi sāye-bānı

seḥer:

1. **seḥerde:**-*de*
   Mesnevi 27
   Mısra: **82**
   Sabah vakti.

Ḫayāl-i gül-i ruḫıyla ḫār olurdum
Seḥerde bülbüle hem-sār olurdum

sehī:

1. **sehī:**
   Mesnevi 4

Mısra: **7**
Doğru, düzgün.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

sehv:

1. **sehv-ile:**-*ile*
Mesnevi 46
Mısra: **4**
Kasten yapılmayan, yanılmaktan doğan yanlış, hatâ.

Ümīddir ʿafv ola sehv-ile ʿamdim

seḳāhüm:

1. **seḳāhüm:**
Mesnevi 37
Mısra: **24**
".....Rableri onlara tertemiz bir içki içirir." (el-İnsan 76/21) ayetinden iktibastır.

Seniñ maʿşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳī
Seḳāhüm ile olur saña sāḳī

selāmet:

1. **selāmet:**
Mesnevi 13
Mısra: **68**
Esenliğe kavuşma, huzura erme.

Kerīm olan kerāmet maẓharıdır
Selīm olan selāmet maẓharıdır

2. **selāmetle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **70**
Esenliğe kavuşma, huzura erme.

Diyār-ı naẓmıñ olmaġın ḥekīmi
Selāmetle didi maḫlaṣ Selīmī

selāset:

1. **selāset:**
Mesnevi 15
Mısra: **4**
İfadedeki açıklık ve akıcılık.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

selāṭīniñ ser-firāzi:

1. **selāṭīniñ ser-firāzi:**-*i*
Mesnevi 12
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultanların, padişahların en önde geleni ; sultanların en üstünü.

Biri Sulṭān Murād şānıyla Ġāzī
Selāṭīniñ odur hem ser-firāzi

seljm:

1. **selīmī:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **70**
Sultan II. Selim'in mahlası.

Diyār-ı naẓmıñ olmaġın ḥekīmi
Selāmetle didi maḫlaṣ Selīmī

selīm ḫān'dır:

1. **selīm ḫān'dır:**-*dır*
Mesnevi 13
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan Selim Han.

Selīm Ḫān'dır biri sırr-ı Süleymān
Zamānında var-ıdı emn ü emān

selīm ḫān-veş:

1. **selīm ḫān-veş:**
Mesnevi 13
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Selim Han gibi. (II.Selim).

Selīm Ḫān-veş cülūs etdikde taḫta
Kemāl-ile irişdi taḫt u baḫta

selīm olan:

1. **selīm olan:**-*an*
Mesnevi 13
Mısra: **68**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyi olmak, sağlam olmak, düzelmek.

Kerīm olan kerāmet maẓharıdır
Selīm olan selāmet maẓharıdır

semā:

1. **semāda:**-*da*
Mesnevi 3
Mısra: **17**
Gökyüzü.

Küşādeydi o nūra dīde-i ġeyb
Benānı māhı şaḳḳ etdi semāda

2. **semāya:**-*y, -a*
Mesnevi 25
Mısra: **22**
Gökyüzü.

Görinür gūyiyā çıḳmış semāya
Bular hem rūzgārdan virür āvāz

semā-ı ḥikmete:

1. **semā-ı ḥikmete:**-*e*
Mesnevi 15
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gökyüzünün hakikat sırrına; mumun özü.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aṣdı yayın daḫı ḳavsi

semāʿ-ı ḥikmetiñ:

1. **semāʿ-ı ḥikmetiñ:**-*i, -ñ*
Mesnevi 16
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gökyüzünün hakikat sırrı.

Semāʿ-ı ḥikmetiñ māh-ı bülendi
Ki Aḳ Şemsü'd-dīn'iñ ferzendi Ḥamdī

semāʿ-ı ḳudreti:

1. **semāʿ-ı ḳudreti:**-*i*
Mesnevi 30
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın sınırsız gücü gökyüzü.

Semāʿ-ı ḳudreti seyrān iderken
Bu seyrānımda hem imʿān iderken

sen:

1. **sen:**
Mesnevi 32
Mısra: **36**
" Sen" ikinci teklik şahıs zamiri.

Şeḳāvet yolına gider dem-ā-dem
Bu ʿaşḳıyla dime sen aña ādem

2. **seni:**-*i*
Mesnevi 37
Mısra: **20**

"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri. II Şair.

Muḥabbet daʿvasıyla olma fāʿiḳ
Ki nefs ʿAzrā'sı ider seni fāsıḳ

3. **sen:**
Mesnevi 20
Mısra: **5**
" Sen" ikinci teklik şahıs zamiri. II Ders ehli.

Sebaḳ ehli iseñ sen de oḳursun
Degülseñ şānıñı alçaḳda ḳorsun

seng:

1. **sengine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 25
Mısra: **2**
Taş.

Külüngin urmamış sengine Ferhād
ʿAceb cāy-ı bülend ü kūh-ı aʿlā

seniñ içün:

1. **seniñ içün:**
Mesnevi 23
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Senin için.

Daḫı bulur saʿādet ile kāmı
Seniñ içün açıldı bāb-ı iḫsān

seniñ maʿşūḳuñ:

1. **seniñ maʿşūḳuñ:**
Mesnevi 37
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Senin sevgilin. II İlahi 'aşk.

Seniñ maʿşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳī
Seḳāhüm ile olur saña sāḳī

ser-āġāz:

1. **ser-āġāz:**
Mesnevi 25
Mısra: **24**
Başlangıç.

Daḫı murġān ider ṣavta ser-āġāz
İşidenler anı giryān olurlar

ser-āġāz ider:

1. **ser-āġāz ider:**-*er*
Mesnevi 25
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yeniden, baştan başlamak.

İder hem ṣayd-ı murġāna ser-āġāz
Görindi anda hem āhū vü ceyrān

ser-āmed oldı:

1. **ser-āmed oldı:**-*dı*
Mesnevi 12
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başta gelmek, başta bulunmak, ileri gelmek.

Velāyet-kānı vü Sulṭān-ı emced
Fetiḥde cümleye oldı ser-āmed

ser-efrāz:

1. **ser-efrāz:**
Mesnevi 11
Mısra: **31**
Benzerlerinden üstün olan (kimse).

Oḳıyanlar bulurlar rāh-ı ʿaşḳı
Biri de geldi Şīrāzī ser-efrāz

ser-i mü’min:

1. **ser-i mü’min:**
Mesnevi 2
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İman edenlerin, inananların başı.
II Mü'minin başı.

Muḳarrerdür o dil Haḳḳ-ıla olmaḳ
Ser-i mü’min gibi her demde mīmi

serīr-i naẓma:

1. **serīr-i naẓma:**-*a*
Mesnevi 12
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir tahtı.

Cülūs etdi serīr-i naẓma aḳdem
Bu fażl-ıla odur sulṭān-ı aʿẓem

2. **serīr-i naẓma:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir tahtı.

Serīr-i naẓma daḫı oldı sulṭān
Bu ʿirfān-ıla daḫı etdi dīvān

3. **serīr-i naẓma:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir tahtı.

Serīr-i naẓma ʿirfān-ıla geçdi
Ḥaḳāyıḳ dürlerin āfāḳa ṣaçdı

4. **serīr-i naẓma:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şiir tahtı.

Fażīletle diyār-ı ʿilme sulṭān
Belāġatle serīr-i naẓma sulṭān

serīr-i taḫt u baḫtı:

1. **serīr-i taḫt u baḫtı:**-*ı*
Mesnevi 13
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tahtta oturanların taht ve talihi.

Serīr-i taḫt u baḫtı oldu tārik
Reh-i ʿirfān-ı naẓma oldı sālik

ser-mest-i bāde-i dil-dār:

1. **ser-mest-i bāde-i dil-dār:**
Mesnevi 19
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgili şarabın sarhoşu.

Gözleri ḫāb içinde dil-i bīdār
ʿAḳlı ser-mest-i bāde-i dil-dār

serv-āzād:

1. **serv-āzād:**
Mesnevi 3
Mısra: **18**
Özgür, hür servi. II
Diğerlerinden daha uzun ve düzgün servi.

İşaret etdi serv-āzād arada
Dü-ʿālem-arasında vaḥdet-i Ḥaḳ

server eyle:

1. **server eyle:**
Mesnevi 42
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baş eylemek; önder yapmak.

Ṣafā nūrıyla ḳalbiñ eyle enver
Kelāmıñ eyle her güftāra server

server olur:

1. **server olur:**-*ur*
Mesnevi 1
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Baştacı, önder olmak.

Ne güftāruñ serinde olsa efser
Olur ol cümle güftār içre server

serv-i reftār:

1. **serv-i reftār:**
Mesnevi 27
Mısra: **55**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Salına salına yürüyen uzun boylu, endamlı (sevgili).

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

serv-i revānı:

1. **serv-i revānı:**-*ı*
Mesnevi 16
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Salınan servi.

Belāġat bāġınıñ serv-i revānı
Faṣāḥat ehliniñ hem nükte-dānı

2. **serv-i revānı:**-*ı*
Mesnevi 24
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Salınan servi II Uzun boylu sevgili.

İder elḥānı her şāḫında murġān
Ṣalınur şān-ıla serv-i revānı

sev:

1. **sevme:**-*me*
Mesnevi 39
Mısra: **9**
Gönül vermek.

Gedā-veş sevme ol şāh-ı ʿadīmi
Olup dervīş sev Allāh-ı ʿazīmi

2. **sev:**
Mesnevi 39
Mısra: **10**
Âşık olmak, gönül vermek, sevmek.

Gedā-veş sevme ol şāh-ı ʿadīmi
Olup dervīş sev Allāh-ı ʿazīmi

sevdā-yı ʿaşḳı:

1. **sevdā-yı ʿaşḳı:**-*ı*
Mesnevi 21
Mısra: **9**
Kelime Tipi: -
Aşk hevesi, kuvvetli sevgi, aşk, muhabbet.

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Göñül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

seyf-i berḳi:

1. **seyf-i berḳi:**-*i*
Mesnevi 13
Mısra: **41**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kuvvetli kılıç; sağlam kılıç.

Diyār-ı naẓma ṣaldı seyf-i berḳi
Aña feṯḥ oldı her maʿnā-yı ṣarḳī

seyf-i ilāhī:

1. **seyf-i ilāhī:**
Mesnevi 1
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlahi kılıç.

Olupdur Besmele seyf-i ilāhī
Ġılāf-ı dildedür ol seyf-i şāhī

seyf-i meslūl:

1. **seyf-i meslūl:**
Mesnevi 1
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kınından çıkarılmış kılıç II Düşmana galip gelme, onu kahretme bağlamında.

Lisāna ḥaḳsa olur seyf-i meslūl
Olur Şeyṭān u nefs anuñla maḳtūl

seyf-i şāhī:

1. **seyf-i şāhī:**-*ī*
Mesnevi 1
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şahlık, sultanlık kılıcı.

Olupdur Besmele seyf-i ilāhī
Ġılāf-ı dildedür ol seyf-i şāhī

seyr:

1. **seyrine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 6
Mısra: **11**
Bakmak, seyretmek.

Dil ü cān seyrine pervāz idenler
Makām-ı ʿulviye perdāz idenler

2. **seyrimde:**-*im, -de*
Mesnevi 30
Mısra: **4**
Gezinti, gezme; temaşa etme. (tas.) Bir insanın vahdet âleminden kesret âlemine ve bu kesret âleminden tekrar Hakk'a yükselmek için yaptığı mânevî yolculuk.

İderdim bāġla küh-sārını seyr
Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr

seyr eyledim:

1. **seyr eyledim:**-*di, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakmak, temaşa etmek, seyretmek.

Gehī naḳşında Naḳḳāş eyledim seyr
Anıñ-çün kim göñülde ḳalmadı ġeyr

seyr iderdi:

1. **seyr iderdi:**-*er, -di*
Mesnevi 19
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İzlemek, bakmak, seyretmek,temaşa etmek.

Bend urup bāb-ı ḥisse her ādem
Seyr iderdi ḫayāl ile ʿālem

seyr iderdim:

1. **seyr iderdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 30
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gezmek, gezinmek ‖ temaşa etmek.

İderdim bāġla küh-sārını seyr
Bu seyrimde dilerdim ḥālet-i ḫeyr

seyr iderken:

1. **seyr iderken:**-*er, -ken*
Mesnevi 19
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakmak, temaşa etmek.

Seyr iderken riyāż-ı pinhāni
Hażır oldı ġazāl-ı Kenʿānī

seyrān:

1. **seyrānımda:**-*ım, -da*
Mesnevi 30
Mısra: **6**
Seyretmek, bakmak, izlemek.

Semāʿ-ı ḳudreti seyrān iderken
Bu seyrānımda hem imʿān iderken

2. **seyrān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 34
Mısra: **16**
Bakmak, izlemek.

Saña remzimi fehm ile beyānda
Bu seyrān-ıla ḳalmadım yabanda

seyrān iderken:

1. **seyrān iderken:**-*er, -ken*
Mesnevi 30
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seyretmek, temâşâ etmek.

Semāʿ-ı ḳudreti seyrān iderken
Bu seyrānımda hem imʿān iderken

seyre geldi:

1. **seyre geldi:**-*di*
Mesnevi 30
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İzlemeye gelmek.

Güşād etdi Ḫudā nūrıyla çeşmim
O bāġı seyre geldi cān u cismim

seyre giderdim:

1. **seyre giderdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 33
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dolaşmaya çıkmak.

Gehī yārān-ıla seyre giderdim
Bile gitse dili ḫandān iderdim

seyr-i cemāle:

1. **seyr-i cemāle:**-*e*
Mesnevi 23
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlahi güzelliği seyretmek.

Açıldı çeşm-i cānım bāṭınımda
Revān oldı gözim seyr-i cemāle

seyr-i cemāli idüp:

1. **seyr-i cemāli idüp:**-*üp*
Mesnevi 33
Mısra: **19**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüz güzelliğini seyretmek. II İlahi güzelliği seyretmek.

Bu sırr-ıla idüp seyr-i cemāli
Cemālin görmek olmışdır viṣāli

sezā:

1. **sezā:**
Mesnevi 11
Mısra: **18**
Yaraşır, uygun, münasip, layık.

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

2. **sezādır:**-*dır*
Mesnevi 15
Mısra: **52**
Yaraşır, uygun, münasip, layık.

Bu gül-zār içre geldi ʿAndelībī
Sezādır gül olur ise ḥabībi

3. **sezādır:**--*dır*
Mesnevi 13
Mısra: **46**
Münasip, uygun, yaraşır.

Biri Sulṭān Süleymān'dır ʿalī-şān
Muṭiʿ olsa sezādır ins-ile cān

4. **sezādır:**-*dır*
Mesnevi 24
Mısra: **4**
Münasip, uygun, yaraşır.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

sezā olmaz:

1. **sezā olmaz:**-*maz*
Mesnevi 3
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Layık olmak.

Sezā olmaz o dāne medḥ-i insān
Bu güftārı işit meddāḥ Ḥaḳ'dır

sezā olsa:

1. **sezā olsa:**-*sa*
Mesnevi 43
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Layık, uygun olmak.

Būy-ı misk-i maʿārif misk-i Ḫoten'den ezfer
Meşāmm-ı cān-ı ʿārif olsa sezā muʿaṭṭer

sibāʿ:

1. **sibāʿından:**-*ı, -n, -dan*
Mesnevi 25
Mısra: **19**
Yırtıcı hayvanlar.

Baḳar ṣayyād elinden kimi ḫavf-nāk
Sibāʿından peleng ü bebr ü arslan

ṣıdḳ:

1. **ṣıdḳla:**-+*la*
Mesnevi 11
Mısra: **43**
İçten bağlılık, doğruluk, sadakat.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

2. **ṣıdḳla:**-*la*
Mesnevi 23
Mısra: **1**
İçten bağlılık, doğruluk, sadakat.

Ḳarışsın ṣıdḳla erbāb-ı ʿaşḳa

3. **ṣıdḳ-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 13
Mısra: **31**
Doğruluk.

Biri Sulṭān Selīm ṣıdḳ-ıla ġāzī
Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi

4. **ṣıdḳ-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 23
Mısra: **3**
Doğruluk, samimiyet.

Anıñ yolı irişür bāb-ı ʿaşḳa
Eger ṣıdḳ-ıla iderse teveccüh

5. **ṣıdḳına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 32
Mısra: **3**
İçten bağlılık, doğruluk, sadakat.

Gerekdir ʿāşıḳıñ ṣıdḳına ḥüccet
Ki olmaya aña kiẕb-ile töhmet

ṣıdk u saʿādet:

1. **ṣıdḳ u saʿādet:**
Mesnevi 32
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Samimiyet ve doğruluk.

Eger ʿāşıḳda yoḳ ṣıdḳ u saʿādet
Anıñ ʿaşḳında görinür şeḳāvet

ṣıdḳ-ıla baḳdı:

1. **ṣıdḳ-ıla baḳdı:**-*dı*
Mesnevi 33
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sadakatle bakmak, doğrulukla bakmak.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

ṣıfāt:

1. **ṣıfātından:**-*ın, -dan*
Mesnevi 1
Mısra: **4**
Vasıf, özellik.

Nidāsında gerekdür ism-i a'zam
Ṣıfātından ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam

ṣıfātı görindi:

1. **ṣıfātı görindi:**-*di*
Mesnevi 44
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın insanlarca tanınabilmesi için zatına nispet edilen mana ve mefhumların görünür olması.

Bilindi cāna sırr-ı lī-maʿ-Allāh
Görindi ʿayn-ı Ẕātında ṣıfātı

ṣıfāt-ı hāḳ:

1. **ṣıfāt-ı hāḳ:**
Mesnevi 2
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın sıfatları.

Teʿalā şe'nuhu ʿan ḳāl-i insān
Ṣıfāt-ı Hāḳ kemāl-i vaṣfa gelmez

<u>ṣıfāt-ı ḫūbla:</u>

1. **ṣıfāt-ı ḫūbla:**-*la*
Mesnevi 15
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyi özellikleri, güzel vasıfları.

Vefā meydānına geldi Necātī
Ṣıfāt-ı ḫūbla görindi Ẕātī

<u>ṣıfāt-ı ḫūyla:</u>

1. **ṣıfāt-ı ḫūyla:**-*la*
Mesnevi 37
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yaradılış özelliği, mizacın nitelikleri.

Didi cehd-ile bul fāl-i güzīde
Ṣıfāt-ı ḫūyla ḥal-i ḥamīde

<u>ṣıfāt-ı leylā'ya:</u>

1. **ṣıfāt-ı leylā'ya:**-*y, -a*
Mesnevi 37
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Leyla (sevgili) sıfatlıya. II Mecazi sevgili.

Ṣıfāt-ı Leylā'ya etme taʿaşşuḳ
Ṣaḳın Mecnūn olup etme taʿalluḳ

<u>ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam:</u>

1. **ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam:**
Mesnevi 1
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **-**
(En çok acıyan, en çok esirgeyen, en çok koruyan) En çok bağışlayan (Allah)'ın özellikleri, nitelikleri.

Nidāsında gerekdür ism-i aʻzam
Ṣıfātından ṣıfāt-ı zāt-ı erḥam

<u>sīḥ:</u>

1. **sīḫi:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **21**
Demir şiş.

Ruḫ-ı rengīni virür cāna ḥālet
Dür-i dendānıdır sır lafẓı sīḫi

<u>sikender:</u>

1. **sikender:**
Mesnevi 18
Mısra: **5**
Büyük İskender.

Sikender gibi girmişdim o tāre
Getürem tā ḥayātı īn-kenāre

<u>sil:</u>

1. **silmekdir:**-*mek, -dir*
Mesnevi 19
Mısra: **81**
Silmek,ortadan kaldırmak, yok etmek.

ʿAşḳ cāndan elini silmekdir
Maʿrifet gördügini bilmekdir

<u>sīne:</u>

1. **sīne:**
Mesnevi 19
Mısra: **75**
Göğüs, bağır ‖ gönül yürek.

Sīne deffāf oldı cān raḳḳāṣ
Derd-i dil-dār ile ṣohbet-i ḫāṣ

sipāhī:

1. **sipāhīler:**-*ler*
Mesnevi 29
Mısra: **5**
Asker.

Sipāhīler daḫı ṣāḥib-zeʿāmet
Ki devlet ehli ol yerde tamāmet

siper-i rāyı:

1. **siper-i rāyı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Fikir ve düşünce kalkanı.

Nice ferhengi deng ider bu ḫadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

sır:

1. **sır:**
Mesnevi 27
Mısra: **21**
Gizli tutulan şey, giz, gizem.

Ruḫ-ı rengīni virür cāna ḥālet
Dür-i dendānıdır sır lafẓı sīḫi

sırdaş:

1. **sırdaşıdur:**-*ı, -dur*
Mesnevi 11
Mısra: **23**
Birbirinin sırlarını bilen ve saklayan kimselerden her biri, sır ortağı.

Bu nūrıyla Celālü'd-dīn'e benzer
Anuñ sırdaşıdur hem Mesnevī'de

sırdaş-ı aḥmed:

1. **sırdaş-ı aḥmed:**
Mesnevi 4
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Peygâmber'in sırdaşı.

Kemālāt ehli vü sırdaş-ı Aḥmed
Veliyyullāh ʿAlī kim yār-ı rābiʿ

sırr:

1. **sırr-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 27
Mısra: **80**
Gizli husus.

İdüp ʿaşḳın anıñ cānımda pinhān
Gezerdim sırr-ıla ʿālemde ḥayrān

2. **sırrıdır:**-*ı, -dır*
Mesnevi 19
Mısra: **48**
Gizli tutulan, saklanan, giz, gizem.

Deheni ki ḳul edinir cānı
Sırrıdır ḫātem-i Süleymānī

3. **sırrın:**-*ı, -n*
Mesnevi 22
Mısra: **5**
Gizli tutulan, saklanan, giz, gizem.

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

4. **sırrıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 11
Mısra: **55**
Sır, giz.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

5. **sırrı:**-*ı*
Mesnevi 13
Mısra: **24**
Gizli tutulan, saklanan, giz, gizem. II Gönül ehlinden ve keşif sahiplerinden başkasının idrak edemedigi hususlar, tasavvufi duygular ve bilgiler.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

6. **sırr-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 22
Mısra: **60**
Sır ile II Sadece gönül ehline bildirilen hakikatler.

Bu sırr-ıla dil ü cān ola enver
Görinmeye gözime ḥāl-i nāsūt

7. **sırrı:**-*ı*
Mesnevi 41
Mısra: **48**
Gizli tutulan, saklanan, giz, gizem. II Gönül ehlinden ve keşif sahiplerinden başkasının idrak edemedigi hususlar, tasavvufi duygular ve bilgiler.

Göñül Mışr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

8. **sırrında:**-*ın, -da*
Mesnevi 42
Mısra: **13**
Giz. II Gönül ehlinden ve keşf sahiplerinden başkasının idrak edemediği hususlar, tasavvufi duygular ve bilgiler.

Odur kāmil ola sırrında vāfer
Gerekdür nāfesinde misk-i eẕfer

sırr u ḥalelde:

1. **sırr u ḫalelde:**-*de*
Mesnevi 27
Mısra: **94**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gizli şey ve eksiklik; gizem ve bozukluk.

Gözetmez ḫayr u şerri her ʿamelde
Olur fikri anıñ sırr u ḫalelde

sırr-ı aḥmed:

1. **sırr-ı aḥmed:**
Mesnevi 11
Mısra: **54**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz. Muhammed'in sırrı.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

sırr-ı ʿaẕīmi:

1. **sırr-ı ʿaẕīmi:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Büyük sır.

Ṣadā-yı Ḳudüs olmış ḳût-ı cānı
Veled Sultān anıñ sırr-ı ʿaẕīmi

sırr-ı cāna:

1. **sırr-ı cāna:**-*a*
Mesnevi 44
Mısra: **24**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ruhun gizi; gönülün sırrı; insanın maddi ve manevi varlığının sırrı.

Bilindi cāna sırr-ı lī-maʿ-Allāh
Görindi ʿayn-ı Ẕātında ṣıfātı

sırr-ı ḥaḳḳ'a:

1. **sırr-ı ḥaḳḳ'a:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **77**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlahî sır, Allah'ın sırrı.

İrişdi ceẕbe ile sırr-ı Ḥaḳḳ'a
Kemā-kān oldı maẓhar birr-i Ḥaḳḳ'a

sırr-ı ʿirfānında:

1. **sırr-ı ʿirfānında:**-*ın, -da*
Mesnevi 6
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilginin(bilmenin) sırrı.

Sürenler mürşidiñ pāyine rūyın
Alanlar sırr-ı ʿirfānında būyın

sırr-ı selīm ḫān:

1. **sırr-ı selīm ḫān:**
Mesnevi 13
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Selim Han sırrı, II. Selim sırrı. II Gönlündeki giz(leri) devam ettiren.

Biri Sulṭān Murād sırr-ı Selīm Ḫān
Vücūdında var-ıdı ʿilm ü ʿirfān

sırr-ı süleymān:

1. **sırr-ı süleymān:**
Mesnevi 13
Mısra: **63**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Süleyman sırrı. II Gönlündeki giz(leri) devam ettiren.

Selīm Ḫān'dır biri sırr-ı Süleymān
Zamānında var-ıdı emn ü emān

sırr-ı vaḥdet:

1. **sırr-ı vaḥdet:**
Mesnevi 11
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vahdet, birlik sırrı.

Kemāl-i sırr-ıla bulur maʿārif
Bilindi rāzı anıñ sırr-ı vaḥdet

sırrıñ ʿayānı:

1. **sırrıñ ʿayānı:**
Mesnevi 3
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sırrın açığa çıkanı, gözle görüneni.

Bu sırrıñ ol durur maḥżā ʿayānı
Süḫan-ver oldı aña cümle bī-cān

sırrıñı ṣaḳla:

1. **sırrıñı ṣaḳla:**
Mesnevi 42
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sır saklamak. II Bir kimseye ait gizli bir bilgiyi kimseyle paylaşmamak.

Yüri sırrıñı ṣaḳla ʿaşḳ erinden
Daḫı ʿūdını yaḳ dil micmerinden

sittī:

1. **sittī:**
Mesnevi 27
Mısra: **69**
Altmış.

Dimiş sittī ne ʿaşḳı-y-ıla meftūn
Muṭābıḳ düşdi ḥālime bu mażmūn

sivā:

1. **sivāyı:**-*y, -ı*
Mesnevi 37
Mısra: **18**
Allah'tan başka her şey.

Gedāyam deyü şāh-ı ʿaḳla uyma
Olup dervīş sivāyı ḳalbe ḳoyma

şohbet-i ḫāṣ:

1. **şohbet-i ḫāṣ:**
Mesnevi 19
Mısra: **76**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Başbaşa sohbet, özel sohbet II II Gizli konuşmak.

Sīne deffāf oldı cān raḳḳāṣ
Derd-i dil-dār ile ṣohbet-i ḫāṣ

şoñ:

1. **şoñında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 22
Mısra: **40**
Nihayet, son.

Ṣoñında cān-ıla Mevlā'ya düşsün
Daḫı Şīrīn-i cān Ferhādi olsun

2. **şoñında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 22
Mısra: **64**
Nihayetinde, bir gün mutlaka.

Gider ṣoñında ʿaşḳ-ı mā-sivāyı
Bu ʿaşḳ-ıla vücūdum eyle ifnā

şor:

1. **şorarsañ:**-*ar, -sañ*
Mesnevi 24
Mısra: **15**
Sormak, sual etmek.

Ṭoyurur mīvesinden her ricāli
Ṣorarsañ mīve bostānını anıñ

söyle:

1. **söylemiş:**-*miş*
Mesnevi 11
Mısra: **27**
Demek, söylemek.

Kemālinden münevver oldı āfāḳ
Ḥaḳāyıḳ söylemiş manṭūḳ-ı Ḥaḳ'dır

2. **söylediler:**-*di, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **9**
Demek, söylemek, dile getirmek.

Ṭuṭī-i sükker-ile söylediler
Daḫı ḳumrīler-ile iñlediler

3. **şöyle:**
Mesnevi 18
Mısra: **17**
Şunun gibi, şuna benzer, şu şekilde, şuna benzer biçimde.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoġ-ıdı göñlüm melāli

4. **söylese:**-*se*
Mesnevi 19
Mısra: **50**
Anlatmak, dile getirmek, demek,konuşmak.

Ġuncla gülse ġonceler açılur
Söylese ḥikmet-ile dür ṣaçılur

5. **söyle:**
Mesnevi 42
Mısra: **11**
Anlatmak, demek, ifade etmek; haber vermek.

Sözüñ ḥāl ehline ḥal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

6. **söyle:**
Mesnevi 42
Mısra: **12**
Anlatmak, konuşmak.

Sözüñ ḥāl ehline ḥal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

söz:

1. **sözinde:**-*in, -de*
Mesnevi 1
Mısra: **24**
Söz; sohbet.

Ḳarīn olursa bismillāh-ı ḥamdi
Görinmez hīç sözinde ʿahdi sehvī

2. **söz:**
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Bir düşünceyi anlatan kelime dizisi, kelam.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḥirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

3. **sözinden:**-*in, -den*
Mesnevi 41
Mısra: **22**
Bir düşünceyi anlatan kelime dizisi, kelam.

Oḳıdım Sūre-i Nūr'ı yüzinden
Daḫı tefsīrini bildim sözinden

4. **sözüñ:**-*üñ*
Mesnevi 42
Mısra: **11**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, konuşma.

Sözüñ ḥāl ehline ḥal-ile söyle
Daḫı ḳāl ehline ḳāl-ile söyle

5. **söz:**
Mesnevi 2
Mısra: **3**
Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

şu:

1. **şuyından:**-*y, -ın, -dan*
Mesnevi 15
Mısra: **58**
Su.

Bilindi Lāmiʿī Ḥüsn ü Dil'inden
İçenler mest olur anıñ ṣuyından

2. **sūyına:**--*(y)ı, -n, -a*
Mesnevi 27
Mısra: **56**
Su, deniz.

Gözim görse ḳaçan bir serv-i reftār
Aḳardı āb-ı dil sūyına her bār

su gibi:

1. **şu gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Su gibi.

Arardım ṣu gibi dīdār-ı yārı
Ṣafā ile ḳılurdum āh u efġān

sühan-ver:

1. **süḫan-verlikde:**-*lik, -de*
Mesnevi 6
Mısra: **5**
Güzel söz söyleyen, güzel söz söyleyici.

Süḫan-verlikde olanlar dil-āvīz
Ḥalāvetde olanlar hem şeker-rīz

süḫan-ver oldı:

1. **süḫan-ver oldı:**-*dı*
Mesnevi 3
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düzgün ve güzel konuşan (kimse) oldu.

Bu sırrıñ ol durur maḥżā ʿayānı
Süḫan-ver oldı aña cümle bī-cān

sükker:

1. **sükker:**
Mesnevi 11
Mısra: **40**
Şeker (Parlaklık vermesi için mürekkebin içine konulan nöbet şekeri bağlamında) II tatlı söz.

Gül-āb-ı verd-i Ḥaḳ'dan sükker ezdi
Vilādet ile miʻrācında el-ḥaḳ

sükūt:

1. **sükūta:**-*a*
Mesnevi 23
Mısra: **14**
Susmak.

Sükūta vardı cismimde lisānım
Ḳapandı bāb-ı cessim ẓāhirimde

süleymān:

1. **süleymān:**
Mesnevi 11
Mısra: **37**
Vesîletü'n-necât'ın yazarı (Mevlid) Süleymān Çelebi.

Aña vāḳıf olımaz ehl-i keşret
Veliyyullāh biri daḫı Süleymān

sulṭān:

1. **sulṭān:**
Mesnevi 13
Mısra: **6**
Hükümdar, padişah.

Fażīletle diyār-ı ʿilme sulṭān
Belāġatle serīr-i naẓma sulṭān

2. **sulṭān:**
Mesnevi 13

Mısra: **5**
Hükümdar, sultan.

Faẕīletle diyār-ı ʿilme sulṭān
Belāġatle serīr-i naẓma sulṭān

3. **sulṭān:**
Mesnevi 41
Mısra: **47**
Hükümdar, padişah; sevgili. II Mürşid; Abdülbâki Efendi.

Gönül Mışr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

<u>sulṭān iden:</u>

1. **sulṭān iden:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, sultan yapmak II Makam, mevki sahibi yapmak.

2. **sulṭān iden:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, sultan yapmak II Makam, mevki sahibi yapmak.

3. **sulṭān iden:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, sultan yapmak II Makam, mevki sahibi yapmak.

4. **sulṭān iden:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, sultan yapmak II Makam, mevki sahibi yapmak.

5. **sulṭān iden:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, sultan yapmak II Makam, mevki sahibi yapmak.

6. **sulṭān iden:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, sultan yapmak II Makam, mevki sahibi yapmak.

7. **sulṭān iden:**
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah yapmak.

8. **sulṭān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Padişah, hükümdar eden; kulu en yüksek mevkiye ulaştıran. II İnsan-ı kâmil.

ʿAşḳ durur hem bunları sulṭān iden
ʿAşḳ durur bāb-ı Ḫudā'ya irgüren

<u>sulṭān mehemmed:</u>

1. **sulṭān mehemmed:**
Mesnevi 12
Mısra: **15**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Osmanlı imparatorluğunun yedinci padişahı olan Fatih Sultan Mehmet.

Aña ferzend idi Sulṭān Mehemmed
Ki ʿavn-ı Ḥaḳḳ'la olmış mü'ebbed

sulṭān murād:

1. **sulṭān murād:**
Mesnevi 13
Mısra: **71**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan Murad II Osmanlı Hanedanından padişah III. Murad.

Biri Sulṭān Murād sırr-ı Selīm Ḫān
Vücūdında var-ıdı ʿilm ü ʿirfān

sulṭān oldı:

1. **sulṭān oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **25**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan olmak, padişah olmak; hükmetmek. II Söz sahibi olmak.

Diyār-ı ʿilm ü naẓma oldı sulṭān
Vezīri oldı anıñ ʿilm ü ʿirfān

2. **sulṭān oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultan olmak, padişah olmak. II Söz sahibi olmak.

Serīr-i naẓma daḫı oldı sulṭān
Bu ʿirfān-ıla daḫı etdi dīvān

sulṭān süleymān'dır:

1. **sulṭān süleymān'dır:**-*dır*
Mesnevi 13
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kanuni Sultan Süleyman.

Biri Sulṭān Süleymān'dır ʿalī-şān
Muṭiʿ olsa sezādır ins-ile cān

sulṭān veled:

1. **sultān veled:**
Mesnevi 11
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin oğlu Sultan Veled (ö. 1312).

Ṣadā-yı Ḳudüs olmış ḳût-ı cānı
Veled Sultān anıñ sırr-ı ʿaẓīmi

sultān-ı ʿādil:

1. **sultān-ı ʿādil:**
Mesnevi 11
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Adaletli sultan; adil davranan, hakkı teslim eden hükümdar.

Ḥaḳīḳat mışrına sultān-ı ʿādil
Velāyet ehli şāʿirdür anı bil

sulṭān-ı aʿẓem:

1. **sulṭān-ı aʿẓem:**
Mesnevi 12
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
En büyük sultan.

Cülūs etdi serīr-i naẓma aḳdem
Bu faẓl-ıla odur sulṭān-ı aʿẓem

sulṭān-ı emced:

1. **sulṭān-ı emced:**
Mesnevi 12
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sultanların en şereflisi.

Velāyet-kānı vü Sulṭān-ı emced
Fetiḥde cümleye oldı ser-āmed

sulṭān-ı kāmil:

1. **sulṭān-ı kāmil:**
Mesnevi 11
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Olgunluk,tamlık sultanı.

Maʿārif maḫzeni sulṭān-ı kāmil
Gül-istān bülbüliniñ hem-zebānı

sülūk etdim:

1. **sülūk etdim:**-*di, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tas. Tarikatta takip olunan usûl, tarikata giren kimsenin (sâlih) gerçek varlığa ulaşması için yaptığı manevî yolculuk.

Görindi baña anda bir ʿaceb rāh
Sülūk etdim o rāha ben görince

şun:

1. **şun:**
Mesnevi 22
Mısra: **53**
Sunmak II ikram etmek.

Ṣadā-yı ʿaşḳla gönlüm uyandır
Şarāb-ı ʿaşḳı şun mest-āne eyle

sünbül:

1. **sünbülini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Sümbül çiçeği II sevgilinin saçı.

Kimi bir dil-ber-ile ẕevḳ eyler
Boynına sünbülini ṭavḳ eyler

2. **sünbülin:**-*in*
Mesnevi 19
Mısra: **22**
Sümbül II saç.

Nergisin câme-ḫvāb-ı mest etmiş
Sünbülin ġonce pür şikest etmiş

sūre-i nūr'ı:

1. **sūre-i nūr'ı:**-*ı*
Mesnevi 41
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Kur'an-ı Kerim'in 24. suresi olan Nur suresi.

Oḳıdım Sūre-i Nūr'ı yüzinden
Daḫı tefsīrini bildim sözinden

sūre-i-feṯḥ:

1. **sūre-i-feṯḥ'i:**-*i*
Mesnevi 41
Mısra: **23**
Fetih sûresi, "Muhakkak biz fetih verdik" ile başlayan Kur'an'ın kırk sekizinci sûresi.

Oḳıdım Sūre-i-Feṯḥ'i dilinden
Açıldı ḥāl-i bīʿat hem elinden

<u>şūret:</u>

1. **şūretden:**-*den*
Mesnevi 19
Mısra: **78**
Şekil, görünüş,biçim II hâl, vaziyet.

Ḫvāb içinde uyandı ġafletden
Şāhid-i maʿni gördi ṣūretden

2. **şūretle:**-*le*
Mesnevi 21
Mısra: **6**
Şekil, biçim.

Muḳayyed ʿaşḳı ṣūretle cihānda
Var-ıdı gerçi ḳalbim rūşenāsı

3. **şūretine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 32
Mısra: **8**
Yüz, çehre. II Sevgilinin yüzü.

Olan rūḥāni ḥālet sīretine
Görinür nūr-ı rūhı ṣūretine

<u>şūret-i āfitāb-ı ʿālem-i nūr:</u>

1. **şūret-i āfitāb-ı ʿālem-i nūr:**
Mesnevi 19
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Güneşin sureti alemlere nurdur.

Ṣūret-i āfitāb-ı ʿālem-i nūr
Nāz-perverd ü ḥüsni bāġ-ı sürūr

<u>şūret-i rūḥāni:</u>

1. **şūret-i rūḥāni:**
Mesnevi 32
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Manevi güzellik.

Görürse ṣūret-i rūḥāni ʿāşıḳ
Bu ʿālemde olur ʿaşḳıyla fāʿiḳ

<u>şūrī:</u>

1. **şūrī:**
Mesnevi 13
Mısra: **22**
Kavga.

Birisi daḫı Cem Sulṭān-ı şeh-zād
Bu ṣūrī salṭanatdan olmadı şād

<u>sürūrī şeyḫ-i fāżıl:</u>

1. **sürūrī şeyḫ-i fāżıl:**
Mesnevi 11
Mısra: **45**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kânûnî Sultan Süleyman devri Anadolu şairlerindendir.

Anıñ-çün buldı ʿālem içre raġbet
Biri daḫı Sürūrī şeyḫ-i fāżıl

<u>süvār oldı:</u>

1. **süvār oldı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Binmek.

Bād-bān-ı ḫayāle oldı süvār
Ġayb āhūlarını etdi şikār

<u>sūz:</u>

1. **sūzın:**-*ın*
Mesnevi 15
Mısra: **82**

Yanma, yanık, ateş. II Istırap, keder.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

sūzī:

1. **sūzī:**
Mesnevi 15
Mısra: **81**
16. yüzyıl şairlerindendir. Üsküp yakınlarındaki Prizren kasabasındandır.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

t:

tā:

1. **tā:**
Mesnevi 18
Mısra: **6**
Değin, dek, kadar.

Sikender gibi girmişdim o tāre
Getürem tā ḥayātı īn-kenāre

2. **tā:**
Mesnevi 3
Mısra: **26**
...sın diye.

Ki tā maḥv olmasun deyü o cānı
Odur ʿālem içinde genc-i pinhān

3. **tā:**
Mesnevi 38
Mısra: **10**
"-den beri." anlamında bir söz.

Fuʿādī mürde ḳıl cālūt-ı nefsi
Ḫilāfet bula tā Dāvud-ı rūḥuñ

taʿalluḳ etme:

1. **taʿalluḳ etme:**-*me*
Mesnevi 37
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İlgisi, ilişiği olmak, âit olmak. (tas.) Dünyâya karşı duyulan ilgi, dünyâya âit bağ.

Ṣıfāt-ı Leylā'ya etme taʿaşşuḳ
Ṣaḳın Mecnūn olup etme taʿalluḳ

taʿaşşuk etme:

1. **taʿaşşuḳ etme:**-*me*
Mesnevi 37
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âşık olmak, gönül vermek.

Taʿaşşuḳ etme Leylā ṣūretine
Teşevvuḳ eyle Mevlā vuṣletine

2. **taʿaşşuḳ etme:**-*me*
Mesnevi 37
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Âşık olmak, gönül vermek.

Ṣıfāt-ı Leylā'ya etme taʿaşşuḳ
Ṣaḳın Mecnūn olup etme taʿalluḳ

tāb:

1. **tābı:**-*ı*
Mesnevi 33
Mısra: **7**
Işık, parlaklık; güç, kuvvet.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

tābiʿ oldı:

1. **tābiʿ oldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uymak, bağlanmak, takip etmek.

Belāġat ḥākimi olduḳda Emrī
Selāset tābiʿ oldı aña fevrī

tābiʿ olur:

1. **tābiʿ olur:**-*ur*
Mesnevi 32
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Uymak, bağlanmak; itaat etmek.

Olur şehvet ile nefsine tābiʿ
Ḥimāriyyet olur rūḥına mānīʿ

tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet:

1. **tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet:**
Mesnevi 1
Mısra: **22**
Kelime Tipi: -
Başlangıç haline uyan. (tas.)
Nihayette bir aksaklık ve noksanlık görülürse bunun sebebinin bidâyette yapılan hatalarda ve eksikliklerde aramak gerekir. Çünkü bidâyet temel, nihayet bunun üzerine inşa edilen binadır.

Bidāyetsiz bulınmaz hīç nihāyet
Nihāyet tābiʿ-i ḥāl-i bidāyet

tāc-ı ḥamdi:

1. **tāc-ı ḥamdi:**-*i*
Mesnevi 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: -
Şükür tacı.

Eger bir söz ki giyse tāc-ı ḥamdi
Saʿādetle bulur cāy-ı bülendi

ṭaġ:

1. **ṭaġ:**
Mesnevi 26
Mısra: **4**
Dağ.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

2. **ṭaġ:**
Mesnevi 26
Mısra: **11**
Dağ.

Aña bir oldı vaḥdet ile kesret
Olur ise n'ola mesken aña ṭaġ

3. **taġa:**-*a*
Mesnevi 26
Mısra: **5**
Dağ.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

4. **ṭaġlar:**-*lar*
Mesnevi 26
Mısra: **3**
Dağ.

Ferāġ ehli bulur anda kerāmet
Erenler cāyıdır zor demde ṭaġlar

<u>ṭaġ üsti bāġ olur:</u>

1. **ṭaġ üsti bāġ olur:**-*i-ur*
Mesnevi 26
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Deyim**
Dağ üzeri bağ olmak; kara bir yerde güllük gülistanlık olmak. II sevgilinin açtığı yaranın üstünün bağ, bahçe olması, güzelleşmesi.

Kemāl ehline ṭaġ üsti olur bāġ
İkisi de kemāl ehline yeksān

<u>ṭaġa düşdi:</u>

1. **ṭaġa düşdi:**-*di*
Mesnevi 27
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dağa düşmek; dağa gitmek.

Göñül Mecnūn'ı gāhī ṭaġa düşdi

<u>ṭaġ-ı celāle:</u>

1. **ṭaġ-ı celāle:**-*e*
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yücelik dağı, ululuk dağı.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

<u>taḥassür:</u>

1. **taḥassür:**
Mesnevi 22
Mısra: **27**
Hasret çekme, özlem duyma.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

<u>taḥḳīḳ:</u>

1. **taḥḳīḳ:**
Mesnevi 4
Mısra: **4**
Doğrusu.

Şeb-i miʿrācı ḳadrin bildi taḥḳīḳ
ʿÖmer'dir ol Ḥabīb'e yār-ı s̲ānī

<u>taḥḳīḳ buldı:</u>

1. **taḥḳīḳ buldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğru olup olmadığı meydan çıkmak. Gerçeğin ortaya çıkması.

Ḥaḳīḳīniñ mecāzī cisri oldı
Daḫı taḳlīd bu dem taḥḳīḳ buldı

<u>taḫt:</u>

1. **taḫta:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **49**
Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.

Selīm Ḫān-veş cülūs etdikde taḫta
Kemāl-ile irişdi taḫt u baḫta

<u>taḫt oldı:</u>

1. **taḫt oldı:**-*dı*
Mesnevi 31
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hükümdara has makam olmak, taht olmak.

Saʿādetle görindi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

2. **taḫt oldı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hükümdara has makam olmak, taht olmak.

Saʿādetle göründi çünki ol cān
Sarāy-ı dilde taḫt oldı aña cān

taḫt u baḫta:

1. **taḫt u baḫta:**-*a*
Mesnevi 13
Mısra: **50**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Taht ve talih.

Selīm Ḫān-veş cülūs etdikde taḫta
Kemāl-ile irişdi taḫt u baḫta

taḫt-ı cānda:

1. **taḫt-ı cānda:**-*da*
Mesnevi 41
Mısra: **48**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Can tahtı, gönül tahtı.

Göñül Mıṣr'ına geldi çünki sulṭān
Bu taḫt-ı cānda oldı sırrı pinhān

taḫt-ı dile:

1. **taḫt-ı dile:**
Gazel 1
Mısra: **2**
Kelime Tipi: -
Gönül tahtı.

Ḥüsnle Mıṣr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

taḳ:

1. **ṭaḳdı:**-*dı*
Mesnevi 19
Mısra: **64**
Asmak, iliştirmek.

Eyle baġlandı bend-i gīsūya
Ṭaḳdı biñ ḫaste cānı bir mūya

tāḳı:

1. **ṭāḳı:**
Mesnevi 23
Mısra: **22**
Çatı, kemer, kubbe.

Görinür ṭāḳı hey'et-i ʿalāde
Açılmış ol der-i iḥsāna beñzer

taḳlīd:

1. **taḳlīd:**
Mesnevi 35
Mısra: **26**
Hakîkî olmayan. II Dinî bir görüşü kanıtsız olarak benimseme ve uygulama.

Ḥaḳīḳīniñ mecāzī cisri oldı
Daḫı taḳlīd bu dem taḥḳīḳ buldı

tal:

1. **ṭalmış:**-*mış*
Mesnevi 2
Mısra: **21**
(Deniz,Göl,vb) dalmak.

Mekān itmiş durur pāy-ı ḳadīmi
Dür-āsā dālı ṭalmış baḥr-ı ḥamde

ṭālʿat:

1. **ṭālʿatından:**-*ın, -dan*
Mesnevi 15
Mısra: **60**
Güzellik, parlaklık; yüz, çehre.

Bilindi Ṣāni'ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

ṭaleb etmezdi:

1. **ṭaleb etmezdi:**-*mez, -di*
Mesnevi 19
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İstemek, dilemek, arzulamak.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

ṭālib:

1. **ṭālibleri:**-*ler, -i*
Mesnevi 41
Mısra: **6**
Talep eden, bekleyen, isteyen. II Bir tarikata girmek isteyen kimse.

İdüp seccāde-i sulṭānda irşād
İderdi feyżle ṭālibleri şād

2. **ṭāliblere:**-*ler, -e*
Mesnevi 41
Mısra: **14**
İsteyen, arayan, talep ve arzu eden; mürit.

Derūnında kitāb-ı ʿaşḳ-ı ez-ber
Odur ṭāliblere mürşid-i reh-ber

3. **ṭālibleri:**-*ler, -i*
Mesnevi 41
Mısra: **27**
İsteyen, arayan, talep ve arzu eden. II Bir tarikata girmek isteyen kimse.

Çeker ṭālibleri zencīr-i ceẕbī
İder irşādını anlara ḥasbī

ṭālib ola:

1. **ṭālib ola:**-*a*
Mesnevi 42
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Talip olmak, istemek. II Tasavvuf okuluna yeni başlayan kimse, derviş.olmak.

Meger miskine ʿaṭṭār ola ṭālib
Çıḳarmaḳ ḥāli olur aña ġālib

ṭālib olup:

1. **ṭālib olup:**-*up*
Mesnevi 30
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Talep eden, bekleyen, isteyen. II Tasavvuf okuluna yeni başlayan kimse, derviş.

ʿAzīz-i dil olup cān-ıla ṭālib
Zelīḫā-veş aña nefs oldı rāġıb

ṭāliʿī:

1. **ṭāliʿī:**
Mesnevi 15
Mısra: **60**
16. yüzyıl Kastamonu şairlerindendir. Yavuz Sultan Selim döneminde yeniçeri katibi olmuştur.

Bilindi Ṣāni’ī de ṣanʿatından
Daḫı hem Ṭāliʿī de ṭālʿatından

taʿlīm ideydi:

1. **taʿlīm ideydi:**-*e(-y), -di*
Mesnevi 20
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Öğretmek, bilgilendirmek.

Saña taʿlīm ideydi ʿilm-i vāfī
Bulurduñ bu ʿilimde ḥāl-i kāfī

taltif vireydi:

1. **taltif vireydi:**-*ey, -di*
Mesnevi 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyilik, lutf vermek. II İyi ve güzel davranarak gönül almak.

Eger luṭf-ı Ḥudā vireydi taltif

tamām oldı:

1. **tamām oldı:**-*dı*
Mesnevi 46
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bitmek, sona ermek, tamamlanmak. II Eksiksiz, tam olmak.

Bi-ḥamd-illāh tamām oldı risāle
Nihāyetde daḫı bulundı ḥamdim

tamāmet:

1. **tamāmet:**
Mesnevi 29
Mısra: **6**
Bütün, hepsi, tamamiyle.

Sipāhīler daḫı ṣāḥib-zeʿāmet
Ki devlet ehli ol yerde tamāmet

ṭañ:

1. **ṭañ:**
Mesnevi 3
Mısra: **21**
Şaşılacak, hayret, tuhaf.

Muḳarrerdür deyü ḳaldırdı barmaḳ
İşāret etse ṭañ mı gökde aye

tār:

1. **tār:**
Mesnevi 18
Mısra: **3**
Karanlık.

O şeb zülf-i nigār-āsā olup tār
O tār altında nūr-ı rūy-ı dil-dār

tārāc etdi:

1. **tārāc etdi:**-*di*
Mesnevi 37
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yağmalamak, talan etmek || Aşk derdiyle âşığın gönlünün harap olması.

Fenā ḥāli vücūdum etdi tārāc
Beni etdi daḫı irşāda muḥtāc

taʿrīf iderdim:

1. **taʿrīf iderdim:**-*er, -di, -m*
Mesnevi 2
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tarif etme, açıklama, tanımlama.

O lām-ıla iderdim ḥamdi taʿrīf
Daḫı ḥāsı Ḥaḳ'ıñ ḥamdinde dāʾim

taʿrīf olınan:

1. **taʿrīf olınan:**-*ı, -n, -an-ın, -an*
Diğer 2
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tanımlanan, tanımı yapılan; anlatılan.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā
beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-diş̲ārdan

ṭarīḳ:

1. **ṭarīḳiñden:**-*i, -n, -den*
Mesnevi 5
Mısra: **5**
Yol.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

2. **ṭarīḳimde:**-*im, -de*
Mesnevi 22
Mısra: **50**
Tutulan yol || amaç.

Ṭarīḳimde baña ḳıl anı lāyıḳ
Çerāġ-ı ʿaşḳı cān bezminde yandır

tārik oldu:

1. **tārik oldu:**-*du*
Mesnevi 13
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Terk eden, bırakan, vazgeçen olmak.

Serīr-i taḫt u baḫtı oldu tārik
Reh-i ʿirfān-ı naẓma oldı sālik

ṭarīḳat:

1. **ṭarīḳat:**
Mesnevi 41
Mısra: **16**
Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol, İlâhî yol.

Şerīʿat ile olmuş ḫalḳa mevdūd
Ṭarīḳat ile olmuş Ḥaḳḳ'a mevdūd

2. **ṭarīḳat:**
Mesnevi 41
Mısra: **39**
Yol, doğru yol. II Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol, İlâhî yol.

Ṭarīḳat ḫalvetine girdi cismim
Ḥaḳīḳatle açıldı anda çeşmim

ṭarīḳat ḫalḳasın:

1. **ṭarīḳat ḫalḳasın:**-*n*
Mesnevi 39
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tarîkat çemberi; Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol, İlâhî yol dâiresi.(tas.) Dervişlerin teslîmiyetlerini göstermek üzere boyunlarına taktıkları halka.

Şerīʿat ḥablini elden giderme
Ṭarīḳat ḫalḳasın elden çıḳarma

ṭarīḳat nūrı:

1. **ṭarīḳat nūrı:**
Mesnevi 41
Mısra: **18**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yolun ışığı, İlâhî yolun aydınlığı.

Cebīninde şerīʿat nūrı ẕāhir
Cemālinde ṭarīḳat nūrı bāhir

<u>ṭarīḳ-i ḥaḳ:</u>

1. **ṭarīḳ-i ḥaḳ:**
Mesnevi 27
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hak yol; doğru yol || Allah yolu, tasavvuf.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

2. **ṭarīḳ-i ḥaḳ:**
Mesnevi 37
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hak yol; doğru yol || Allah yolu, tasavvuf.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ durur ki gerçi düşvār
Ḫudā hādī durur rāhına düş var

<u>ṭarīḳine girenler:</u>

1. **ṭarīḳine girenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 40
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tarikata bağlanmak, Allah'a ulaşmak için tutulan yola girmek.

Ṭarīḳine girenler ṣādıḳ-āne
İrişürler murāda ʿārif-āne

<u>taṣdīḳ etdi:</u>

1. **taṣdīḳ etdi:**-*di*
Mesnevi 4
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onaylamak; doğrulamak.

ʿAceb mi efḍalı olsa cihānıñ
Nübüvvet ʿarż idicek etdi taṣdīḳ

<u>taṣdīḳ idüp:</u>

1. **taṣdīḳ idüp:**-*üp*
Mesnevi 25
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Onaylamak.

İdüp taṣdīḳ dime söz lāfa beñzer
Ḥirā Ṭaġı'na beñzer ʿizzetinde

<u>ṭavāf etdi:</u>

1. **ṭavāf etdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tavaf etmek. Kutsal bir yerin çevresinde saygıyla dolaşmak.

Ṭavāf etdi varup Beyt-i Kerīm'i
Anıñ-çün maḫlaşın dedi Ḥarīmī

<u>ṭavāf-ı beyt-i ḥaḳ:</u>

1. **ṭavāf-ı beyt-i ḥaḳ:**
Mesnevi 13
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın evini ziyaret.

Ṭavāf-ı Beyt-i Ḥaḳ oldı müyesser
Beḳāda buldı āḫir ḥacc-ı ekber

ṭavḳ eyler:

1. **ṭavḳ eyler:**-*r*
Mesnevi 19
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Boynuna) Gerdanlık gibi takmak II Halka vurmak; esir etmek.

Kimi bir dil-ber-ile ẕevḳ eyler
Boynına sünbülini ṭavḳ eyler

tavṣīf:

1. **tavṣīf:**
Diğer 2
Mısra: **5**
Özelliklerini, niteliklerini söyleme, dile getirme.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-diṣārdan

ṭayyār:

1. **ṭayyār:**
Mesnevi 11
Mısra: **5**
Hz. Muhammed'in (s.a.v.) amcasının oğlu, aynı zamanda Hz. Ali'nin de kardeşidir.

Kimi Ṭayyār kimisi dahı ʿAmmār
Bularıñdır bu bāzār içre bāzār

tażarru‘ eyledim:

1. **tażarru‘ eyledim:**-*di, -m*
Mesnevi 22
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yalvarıp yakarmak.

Tażarru‘ eyledim Yezdān’a vāfir
ʿAlem gelmiş idi aḥvāl-i ʿaşḳa

teʿalā şe’nuhu ʿan ḳāl-i insān:

1. **teʿalā şe’nuhu ʿan ḳāl-i insān:**
Mesnevi 2
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
"İnsanlar sözleriyle O'nun yüceliğini ifade etmişlerdir.".

Teʿalā şe’nuhu ʿan ḳāl-i insān
Ṣıfāt-ı Hāḳ kemāl-i vaṣfa gelmez

tebdīl etdim:

1. **tebdīl etdim:**-*di, -m*
Mesnevi 36
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Değiştirmek.

Ben belā ṣaḥrāsının Mecnūn’ı aġyār bī-ḫaber
Leylā’yı Mevlā’ya tebdīl etdim aġyār nī-ḫaber

tebdīl olsa:

1. **tebdīl olsa:**-*sa*
Mesnevi 44
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Değiştirme, başka bir biçime girme.

Bilimez kimse bunda ḥāl-i rāzi
Mecāz olsa ḥaḳīḳī ʿaşka tebdīl

teberrüken ve teyemmünen:

1. **teberrüken ve teyemmünen:**-*en*
Diğer 2
Mısra: **10**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Verimli kılarak ve kutlu sayarak.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẓl ve'l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye'müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

tecellī:

1. **tecellīyle:**-*y, -le*
Mesnevi 44
Mısra: **16**
Görünme, zahir olma. (tas.) Hakk'ın varlığının çeşitli mertebelerde zuhur etmesi, sâlikin keşf yoluyla bu zuhuru idrak etmesi.

Tecellīyle bisāṭ ḳurbına irdim
Gedā-veş ʿaşḳ-ı şāha māʿil iken

tecellī ider:

1. **tecellī ider:**-*er*
Mesnevi 28
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünmek, ortaya çıkmak.

Mücellī olsa dil levḥi mücellī
İder maḥbūb aña da'im tecellī

tecellī ḳıldı:

1. **tecellī ḳıldı:**-*dı*
Mesnevi 44
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünmek, ortaya çıkmak, belirmek. II Allah'ın kudretinin ve sırlarının kişilerde ya da nesnelerde görünmesi.

Ṣıfātında tecellī ḳıldı ẕātı
İrilmezken Ḫudā'ya keşret-ile

tecellī oldı:

1. **tecellī oldı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünmek, ortaya çıkmak, zuhur etmek.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

tefekkür eyledim:

1. **tefekkür eyledim:**-*di, -m*
Mesnevi 23
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Düşünmek; muhakeme etmek || Aslonanı aramaya çalışmak.

Der-i ʿaşḳdan girer bāġ-ı cemāle
Tefekkür eyledim ḳāl-ı kitābı

tefeʿül:

1. **tefeʿül:**
Mesnevi 18
Mısra: **21**
Hayra yorma, uğur sayma.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

tefevveztü ileyke:

1. **tefevveztü ileyke:**
Mesnevi 18
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
"Sana tevekkül ettim,muvaffak edecek sensin." Zavotçu, Gencay, Türk Edebiyatında Hâb-nâme ve Ömer Fu'âdî"nin Hâbiyye Risâlesi, Kocaeli, 2007.

Dahı didim tevekkeltü ʿaleyke
Didim cāndan tefevveztü ileyke

tefsīr:

1. **tefsīrini:**-*in, -i*
Mesnevi 41
Mısra: **22**
Yorumlama; Kur'an-ı Kerim'in ayet veya surelerini açıklama.

Oḳıdım Sūre-i Nūr'ı yüzinden
Daḫı tefsīrini bildim sözinden

tekrār:

1. **tekrār:**
Mesnevi 31
Mısra: **14**
Yeniden, yine.

Ol ān kim rūyı oldı çeşmime düş
Şarāb-ı ʿaşkı tekrār eyledim nūş

2. **tekrār:**
Mesnevi 42
Mısra: **18**
Yeniden, yine.

Murād-ısa maʿārif miskiʿaṭṭār
Fuʾādī'niñ kelāmın oḳı tekrār

telaṭṭuf görse:

1. **telaṭṭuf görse:**-*se*
Mesnevi 27
Mısra: **35**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Nâzik davranma, lutuf ve incelikle muâmele görmek.

Gider idi ḫayāl-i Leylī andan
Zelīḫā görse ḥüsninden telaṭṭuf

temām şod:

1. **temām şod:**
Mesnevi 40
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tamam olur.

Kaʿbe'tü'l-ʿuşşāḳ bāşed īn maḳām
Her ki nāḳış āmed īn cā şod temām

temāşā etdim:

1. **temāşā etdim:**-*di, -m*
Mesnevi 31
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Seyretmek, bakmak. (tas.) Maddi ve manevi âlemdeki İlahi güzellikleri, Allah'ın tecellilerini seyretme..

Temāşā etdim ol yāri mükemmel
Göñülde ẓāhir oldı ʿaşḳ-ı evvel

temāşā etmiş:

1. **temāşā etmiş:**-*miş*
Mesnevi 18
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bakıp seyretmek; zevkle, hayranlıkla seyretmek, izlemek.

Yazılmış anda rüʿyā-yı Zelīḫā
Cemāl-i Yūsuf'ı etmiş temāşā

temennī eyler-idi:

1. **temennī eyler-idi:**-*r, -i, -di*
Mesnevi 28
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Temenni etmek, istemek.

Dilerdi dīde görmek ol cemāli
Temennī eyler-idi dil viṣāli

temkīn:

1. **temkīn:**
Mesnevi 13
Mısra: **81**
İhtiyatlı ve tedbirli olma.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

ten:

1. **tende:**-*de*
Mesnevi 22
Mısra: **17**
Beden, cisim, gövde, vücut.

ʿAşḳ durur ol derdi hem dermān iden
ʿAşḳ durur tende Fuʾādī cān-ı pāk

tenebbüh:

1. **tenebbüh:**
Mesnevi 23
Mısra: **4**
Uyanmak,kendine gelmek, aklını başına getirmek.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

2. **tenebbüh:**
Mesnevi 37
Mısra: **3**
Uyanmak,kendine gelmek, aklını başına getirmek.

Gelicek baña bu gūne tenebbüh
Cenāb-ı ʿizzete etdim teveccüh

teʾnīf vireydi:

1. **teʾnīf vireydi:**
Mesnevi 2
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İyilik, lutf vermek. II İyi ve güzel davranarak gönül almak.

teraḳḳub eyledim:

1. **teraḳḳub eyledim:**-*di, -m*
Mesnevi 22
Mısra: **74**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yol gözleme, ümit etme, muntazır olma.

Teraḳḳub eyledim feyz-i Ḫudā'ya
Didim ya Rabb tevekkeltü ʿaleyke

terettüb etdi:

1. **terettüb etdi:**-*di*
Mesnevi 23
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İcabet etme.

Daḫı hātifden irişen ḫiṭābı
Bu ilhāma terettüb etdi rūḥum

terġīb-i muṭlaḳ:

1. **terġīb-i muṭlaḳ:**
Mesnevi 40
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kayıtsız, şartsız rağbet ettirme; şüphesiz şevklendirme, ümidlendirme.

Bu ḥāle remz idüp bir ʿārif-i Ḥaḳḳ
Dimiş naẓm-ıla bir terġīb-i muṭlaḳ

terk ider:

1. **terk ider:**-*er*
Mesnevi 19
Mısra: **4**

Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek.

Nice ferhengi deng ider bu ḫadeng
Siper-i rāyı terk ider ḳor-ı heng

terk iderdi:

1. **terk iderdi:**-*er, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vazgeçmek, bırakmak. II Dünyadaki her şeye yüz çevirmek.

İderdi terk o şāh-ı māh-tābın
Eger Mecnūn göreydi çeşm-i cāndan

terk it:

1. **terk it:**
Mesnevi 10
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek.

Görmek isterseñ eger ehl-i kemālin ḥālin
Kendü āyīneñi it terk Fuʾādī her ān

terk ü ferāġa:

1. **terk ü ferāġa:**-*a*
Mesnevi 35
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vazgeçmek ve el çekmek. II Dünya nimetlerinden elini çekmek.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Gönül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

terki etdi:

1. **terki etdi:**-*di*
Gazel 1
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bırakmak, vazgeçmek II Yüz çevirmek.

Mā-sivāy terki kim etdi fenā hāli ile
Açılup ʿayn-ı beḳā sırrına ʿirfān geldi

tesellī buldı:

1. **tesellī buldı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Avunmak, teselli bulmak.

Fenāsın añlayup buldı tesellī
Kelāmıyla virüp feyżini ol Ḥaḳ

teşevvuḳ eyle:

1. **teşevvuḳ eyle:**
Mesnevi 37
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şevk göstermek, heveslenmek,şevklenmek.

Taʿaşşuḳ etme Leylā ṣūretine
Teşevvuḳ eyle Mevlā vuṣletine

teslīm:

1. **teslīm-ile:**-*ile*
Mesnevi 41
Mısra: **31**
İtaat, boyun eğme.

Aña teslīm-ile etdim inābet
Bana irşādla virdi hidāyet

teslīm olaydıñ:

1. **teslīm olaydıñ:**-*a , -y, -dı, -ñ*
   Mesnevi 20
   Mısra: **9**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Boyun eğmek, teslim olmak.

Dil ü cāndan aña teslīm olaydıñ
O sulṭānıñ daḫı ḳadrin bileydiñ

teşrīf eden:

1. **teşrīf eden:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Şereflendirmek, onurlandırmak.

2. **teşrīf eden:**-*en*
   Mesnevi 1
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Şereflendirmek, onurlandırmak.

Gerekdür ya'ni Bismillāh-ı 'ālī
Budur teşrīf eden cümle maḳāli

3. **teşrīf eden:**
   Mesnevi 1
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Deyim**
   Şereflendirmek, onurlandırmak.

tevārīḫ:

1. **tevārīḫde:**-*de*
   Mesnevi 13
   Mısra: **60**
   Tarihler.

Ġazā-ı aṣġar u ekber muḳarrer
Fütūḥātı tevārīḫde muḥarrer

tevāżuʿ:

1. **tevāżuʿla:**-*la*
   Mesnevi 39
   Mısra: **18**
   Alçak gönüllülük, kibirli olmama.

Der-i mürşidde nefsiñ bende eyle
Tevāżuʿla özüñ figende eyle

teveccüh etdim:

1. **teveccüh etdim:**-*di, -m*
   Mesnevi 37
   Mısra: **4**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Yönelmek.

Gelicek baña bu güne tenebbüh
Cenāb-ı ʿizzete etdim teveccüh

teveccüh eyle:

1. **teveccüh eyle:**
   Mesnevi 45
   Mısra: **6**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Yakınlık göstermek, yönelmek.

Teveccüh eyle ki feṭḥ ide Fettāḥ
Açılmayınca ḳuflı küntü kenziñ

teveccüh iderse:

1. **teveccüh iderse:**-*er, -se*
   Mesnevi 23
   Mısra: **3**
   Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
   Yönelmek II Sevgi ve yakınlık göstermek, ilgilenmek.

Anıñ yolı irişür bāb-ı ʿaşḳa
Eger ṣıdḳ-ıla iderse teveccüh

tevekkeltü ʿaleyke:

1. **tevekkeltü ʿaleyke:**
Mesnevi 18
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'a tevekkül ettim. II Allah'a güvendim.

Dahı didim tevekkeltü ʿaleyke
Didim cāndan tefevveztü ileyke

2. **tevekkeltü ʿaleyke:**
Mesnevi 22
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Allah'a tevekkül ettim. II Allah'a güvendim.

Teraḳḳub eyledim feyz-i Ḫudā'ya
Didim ya Rabb tevekkeltü ʿaleyke

tevekkül eyledim:

1. **tevekkül eyledim:**-*di, -m*
Mesnevi 23
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İşi Allah'a bırakıp kadere razı gelme.

Dil ü cānım ṣafādan oldı pür-şād
Tevekkül eyledim ol dem Ḫudā'ye

tevessuḳ eyleyüp:

1. **tevessuḳ eyleyüp:**-*y, -üp*
Mesnevi 22
Mısra: **73**
Kelime Tipi: **-**
İnanıp güvenerek itimad etmek; dayanmak.

Niyāzıñda müdām ol bul maʿārif
Tevessuḳ eyleyüp ṣavt-ı nidāya

tevḥīd:

1. **tevḥīde:**-*e*
Mesnevi 41
Mısra: **10**
Allah'ın birliğine inanma, bir ve tek olduğunu kabul edip söyleme.

Muvaḥḥiddir muvaḥḥiddir muvaḥḥid
Bu hāliyle odur tevḥīde mürşid

teʾvīl-ile ḳıldı:

1. **teʾvīl-ile ḳıldı:**-*dı*
Mesnevi 11
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yorumlamak,açıklamak.

Bu dīvān ṣavtı anuñ ġulġulıdır
Murādın Ḥaḳḳ teʾvīl-ile ḳıldı

tīr-i vehmi:

1. **tīr-i vehmi:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Sevgilinin yan bakış) okunun korkusu.

Tīr-i vehmi atup kemān-ı gümān
Ḳalur ol bī-nişān ġazāl-ı nişān

tīrin ata:

1. **tīrin ata:**-*a*
Mesnevi 19
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ok atmak. || Sevgilinin ok gibi keskin bakış atması.

Çün ḳader tīrin ata ḳavs-i ḳażā
Çāre olmaz meger ki ola rıżā

<u>ṭoġ:</u>

1. **ṭoġdı:**-*dı*
Mesnevi 27
Mısra: **8**
Doğmak.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

2. **ṭoġsa:**-*sa*
Mesnevi 27
Mısra: **57**
Doğmak, ortaya çıkmak, görünmek.

Ḳaçan ʿālemde ṭoġsa bir yüzi māh
İki çeşmim anı gözlerdi her gāh

3. **ṭoġdı:**-*dı*
Mesnevi 30
Mısra: **9**
Doğmak, dünyaya gelmek.

Bu devrān içre ṭoġdı rūy-ı cānān
Ne cānān şems-i tābān gibi raḫşān

<u>ṭoḳuz yüz seksen ṭoḳuzda:</u>

1. **ṭoḳuz yüz seksen ṭoḳuzda:**-*da*
Mesnevi 14
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dokuz yüz seksen dokuz (Bahsi geçen eserin hicri 989 da yazılması bağlamında kullanılmış.).

Ṭoḳuz yüz hem daḥı seksen ṭoḳuzda
Yazıldı naẓma işbu risāle

<u>tolan:</u>

1. **ṭolansa:**-*sa*
Mesnevi 27
Mısra: **63**
Dolanmak, dolaşmak.

Ṭolansa dilde ʿaşḳı miṣl-i pervīn
Der-idim ben lā uḥibbu'l-āfilīn

<u>ṭoy:</u>

1. **ṭoyurur:**-*ur, -ur*
Mesnevi 24
Mısra: **14**
Doyurmak; açlık ihtiyacını gidermek.

Ṭoyurur mīvesinden her ricāli
Ṣorarsañ mīve bostānını anıñ

<u>ṭūbā mānende:</u>

1. **ṭūbā mānende:**-*e*
Mesnevi 24
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ṭūbā ağacı gibi. II Bütün cennete gölge saldığına inanıla ağaç.

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

<u>ṭulūʿ etdi:</u>

1. **ṭulūʿ etdi:**-*di*
Mesnevi 27
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Doğmak, ortaya çıkmak || Zamanı gelmek.

Ṭulūʿ etdi hemān bir māh-ı tābān
Ne meh-tāb belki gördüm āfitābı

<u>tur:</u>

1. **ṭururken:**-*ur, -ken*
Mesnevi 18

Mısra: **18**
Dururken.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoġ-ıdı göñlüm melāli

2. **ṭūr:**
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Tûr dağı II Hz. Musa'ya vahiy indirilen dağ.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

ṭūr'a varup:

1. **ṭūr'a varup:**-*up*
Mesnevi 26
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tûr Dağına gitmek.

Bunı fehm etmez illā ehl-i ʿirfān
Varup hem Ḥażret-i Mūsā da Ṭūr'a

ṭuṭī-i sükker-ile:

1. **ṭuṭī-i sükker-ile:**
Mesnevi 6
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Tatlı şeyler söyleyen papağan ll Güzel sözler söyleyen kimse.

Ṭuṭī-i sükker-ile söylediler
Daḫı ḳumrīler-ile iñlediler

tutuş:

1. **ṭutuşup:**-*up*
Mesnevi 19
Mısra: **61**
Alev almak, yanmak.

Ṭutuşup odlara ʿiẕārından
Ḳalmadı ẕerre deñlü varından

ṭuy:

1. **ṭuyaydı:**-*ay, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **27**
Duymak. II Hissetmek; anlamak.

İderdi zülfi hem Leylāyı meftūn
Lebi sırrın ṭuyaydı ẕerre Ferhād

2. **ṭuyarsa:**-*ar, -sa*
Mesnevi 27
Mısra: **85**
Duymak, işitmek; haberdar olmak. II Hissetmek, anlamak.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

3. **ṭuyardıñ:**-*ar, -dı, -ñ*
Mesnevi 35
Mısra: **16**
Duymak, sezmek, farkına varmak, anlamak.

Ḥaḳīḳat ile farḳ etseñ mecāzı
Bu remz ile ṭuyardıñ ḥāl-i rāzı

4. **ṭuymadı:**-*ma, -dı*
Mesnevi 35
Mısra: **28**
Duymak; anlamak, fark etmek.

Bu rāzı ṣaḳladım derd-ile her bār
Derūnum ḥālini ṭuymadı aġyār

5. **ṭuyalı:**-*alı*
Gazel 2

Mısra: **9**
Duymak, İşitmek; öğrenmek.

Ḫāl-i ıṭlāḳa düşüp anda liḳālar buldum
Ey Fuʾādī nükte-i ehl-i maʿārif ṭuyalı

u/ü:

1. **ü:**
Mesnevi 25
Mısra: **3**
" ve " bağlacı.

Külüngin urmamış sengine Ferhād
ʿAceb cāy-ı bülend ü kūh-ı aʿlā

2. **u:**
Mesnevi 27
Mısra: **89**
" Ve" bağlacı.

Ne ḥaḳ bilür ne maʿḳūl u ne bāṭıl
Olur Şeyṭān-ıla nefsine māʿil

3. **ü:**
Mesnevi 32
Mısra: **11**
" Ve" bağlacı.

Ḫudā-yı Ḳādir ü Ḫallāḳ-ı Ādem
Saʿādetle kimin ḳıldı mükerrem

üç:

1. **üç:**
Mesnevi 1
Mısra: **9**
İkiden sonra gelen sayının adı.

Üç esmā-y-ıla yazdı levḥe Bārī
Bu resm-ile lisāna oldı cārī

ümīd:

1. **ümīddir:**-*dir*
Mesnevi 46
Mısra: **4**
Ümit etmek. Bir şeyin olmasını beklemek, ummak.

Ümīddir ʿafv ola sehv-ile ʿamdim

üst:

1. **üstünde:**-*ü, -n, -de*
Mesnevi 26
Mısra: **17**
Bir şeyin yukarı kısmı. II üzeri.

Görüp nārı irişdi anda nūra
Bu Ṭūr üstünde oldı hem tecellī

üstād-ı laṭīfī:

1. **üstād-ı laṭīfī:**
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Üstat Latifi II 16.yüzyıl yazarı Latifi.

Baña üstād-ı ẓāhirdir Laṭīfī
Anıñ luṭfıyla irdim bu kemāle

üzre:

1. **üzre:**
Mesnevi 18
Mısra: **21**
Üzere.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

2. **üzre:**
Mesnevi 26

Mısra: **4**
Üstünde, tepesinde.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

3. **üzre:**
Mesnevi 26
Mısra: **21**
İçin; üzerine.

Kelāmından bilindi mā-hüve'l-ḥaḳ
Muḳarrerdir bu küh-sār üzre ḥālāt

4. **üzre:**
Mesnevi 27
Mısra: **5**
Üzerine.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem baṣdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

uçmaġ:

1. **uçmaġı:**-*ı*
Mesnevi 19
Mısra: **38**
Uçmak II cennet.

Her ne cān murġı görse ol bāġı
Ṭaleb etmezdi andan uçmaġı

ʿūd:

1. ʿ**ūdını:**-*ı, -n, -ı*
Mesnevi 42
Mısra: **10**
Hint'ten gelen yakılınca güzel koku veren bir tür kıymetli ağaç.

Yüri sırrıñı ṣaḳla ʿaşḳ erinden
Daḫı ʿūdını yaḳ dil micmerinden

ʿūd-ı revā'iḥ:

1. ʿ**ūd-ı revā'iḥ:**
Mesnevi 38
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kokulu ağaç, odun.

Yanarsın āteş-i ʿaşḳ ḫamrına
Revā'iḥ ider iẓhār ʿūd-ı rūḥuñ

ʿuḳba:

1. ʿ**uḳbāda:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **8**
Ahiret, öbür dünya.

Delīl ola baña dünyāda her dem
Şefīʿ ola daḫı ʿuḳbāda bir dem

ulu bāb:

1. **ulu bāb:**
Mesnevi 23
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce kapı.

Girilür mi ʿaceb bu āsitāne
Budur bāb-ı Ḫudā gibi ulu bāb

ʿulüvv:

1. ʿ**ulüvv-ile:**-*ile*
Mesnevi 25
Mısra: **12**
Yücelikle, ululukla.

ʿUlüvv-ile görinür nāẓırına
Ḳayalarda öter şevḳ-ile şeh-bāz

ʿulvī:

1. ʿ**ulvī:**
Mesnevi 15
Mısra: **6**
15.yy divan şairi.

Fenāda buldı ʿirfānını Maḥvī
Beḳā ḥālinde oldı şānı ʿulvī

ʿummān iden:

1. ʿ**ummān iden:**-*en*
Mesnevi 22
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Deniz hâline getirmek II çoğaltmak.

ʿAşḳ durur hem ḳaṭreyi ʿummān iden
ʿAşḳ durur derdi viren ʿāşıḳlara

‘urūc etdi:

1. **‘urūc etdi:**-*di*
Mesnevi 15
Mısra: **80**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yükselmek.

Cefā nārı ile yandıḳda Āhī
‘Urūc etdi göge dūd-ı siyāhı

usūlī:

1. **usūlī:**
Mesnevi 15
Mısra: **31**
16. yüzyıl şairi.

Bu fende aṣla irişdi Usūlī
Anıñ-çün buldı ʿirfāna vuṣūli

uy:

1. **uyma:**-*ma*
Mesnevi 37
Mısra: **17**
Aldanmak, kanmak, uymak.

Gedāyam deyü şāh-ı ʿaḳla uyma
Olup dervīş sivāyı ḳalbe ḳoyma

uyan:

1. **uyandır:**-*dır*
Mesnevi 22
Mısra: **52**
Uyanmak.

Ṣadā-yı ʿaşḳla göñlüm uyandır
Ṣarāb-ı ʿaşḳı ṣun mest-āne eyle

2. **uyanıcaḳ:**-*ıcaḳ*
Mesnevi 22
Mısra: **26**
Uyku durumundan çıkmak, uyanmak.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

uyḫudan uyandım:

1. **uyḫudan uyandım:**-*dı, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **42**
Kelime Tipi: -
Uykudan uyanmak. II Gaflet uykusundan uyanmak.

Gözim açdum ol uyḫudan uyandım
İderdim rūz şeb āh-ile zārı

uyu:

1. **uyurken:**-*r, -ken*
Mesnevi 22
Mısra: **21**

Uyku halinde olmak II Gafil olmak.

İre ḫābında bu ġavġā-yı ʿaşḳa
Uyurken ḫāb-ı ġaflet içre bir kes

2. **uyurken:**-*r, -ken*
Mesnevi 22
Mısra: **25**
Uyku halinde olmak.

Ṣafā-yı derd-i ʿaşḳa lāyıḳ olmaḳ
Uyurken düşde görmek rūy-ı yāri

ʿuzlet:

1. ʿ**uzletinde:**-*i, -n, -de*
Mesnevi 41
Mısra: **38**
Toplum yaşayışından kaçıp tek başına yaşama.

Müyesser oldı ʿuzlet ḫalvetinde
Daḫı ḫalvet görindi ʿuzletinde

2. ʿ**uzlet:**
Mesnevi 41
Mısra: **37**
Yalnızlık, inziva. II Görünürde halkın içinde olup kalben onlardan ayrı olmak.

Müyesser oldı ʿuzlet ḫalvetinde
Daḫı ḫalvet görindi ʿuzletinde

v:

vāfer ola:

1. **vāfer ola:**-*a*
Mesnevi 42
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok, bol olmak.

Odur kāmil ola sırrında vāfer
Gerekdür nāfesinde misk-i ezfer

vāfī:

1. **vāfī:**
Mesnevi 18
Mısra: **26**
Yeterli.

Virilmiş ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şehādetde görinmiş yine vāfī

vāfir:

1. **vāfir:**
Mesnevi 22
Mısra: **28**
Pek çok.

Tażarru' eyledim Yezdān'a vāfir
ʿAlem gelmiş idi aḥvāl-i ʿaşḳa

2. **vāfir:**
Mesnevi 22
Mısra: **27**
Bir sürü, pek çok.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

vaḥdet:

1. **vaḥdetle:**-*le*
Mesnevi 41
Mısra: **49**
Birlik, bütünlük; Allah'ın varlıktaki birliği.

Bu vaḥdetle görindi vuṣlat-ı yār
Gözümde ḳalmadı hīç rūy-ı aġyār

2. **vaḥdet-ile:**-*ile*
Mesnevi 44
Mısra: **28**
Birlik, bütünlük; Allah'ın varlıktaki birliği.

Bi-ḥamd-illāh irişdim vaḥdet-ile

vaḥdet cemāli:

1. **vaḥdet cemāli:**
Mesnevi 35
Mısra: **11**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın varlıktaki birliğinin güzelliği; Allah'ın birlik güzelliği.

Görindi baña çün vaḥdet cemāli
Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli

vaḥdet ile kesret:

1. **vaḥdet ile kesret:**
Mesnevi 26
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlik ile çokluk.

Aña bir oldı vaḥdet ile kesret
Olur ise n'ola mesken aña ṭaġ

vaḥdet meclisinde:

1. **vaḥdet meclisinde:**-*n, -de*
Mesnevi 18
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlik meclisi.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoġ-ıdı göñlüm melāli

vaḥdet-i ḥaḳ:

1. **vaḥdet-i ḥaḳ:**
Mesnevi 3
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın birliği.

İşaret etdi serv-āzād arada
Dü-ʿālem-arasında vaḥdet-i Ḥaḳ

vaḥdet-i ḥakḳāni buldı:

1. **vaḥdet-i ḥaḳḳāni buldı:**-*dı*
Mesnevi 41
Mısra: **51**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hak ve adaletle Allah'ın varlıktaki birliğini bulma.

Göñül çün vaḥdet-i ḥaḳḳāni buldı
Niẓām-ı kesretim vaḥdetle oldı

vaḥdetle oldı:

1. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

2. **vaḥdetle oldı:**-*dı*
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

Gönül çün vaḥdet-i ḥaḳḳāni buldı
Niẓām-ı kes̲retim vaḥdetle oldı

3. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

4. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

5. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

6. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

7. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

8. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

9. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

10. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

11. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

12. **vaḥdetle oldı:**
Mesnevi 41
Mısra: **52**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**

Birlikle olmak, Allah'la bir olmak.

vahşī ḥayvān:

1. **vahşī ḥayvān:**
Mesnevi 25
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vahşi hayvan, yabani hayvan.

Bunuñ gibi nice yüz vahşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

vāḳıf:

1. **vāḳıf:**
Mesnevi 4
Mısra: **15**
Bilen, anlayan; idrak eden, kavrayan.

Seḫā kānı vefā dārında ḳāniʿ
Rümūz-ı sırr-ı ʿaşḳ-ı Hakk'a vāḳıf

vāḳıf olan:

1. **vāḳıf olan:**-*an*
Mesnevi 11
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak.

Yazupdur bülbül-āsā Gülşen-i Rāz
Olan ol kişiniñ rāzına vāḳıf

vāḳıf olımaz:

1. **vāḳıf olımaz:**-*ı, -maz*
Mesnevi 11
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İdrak etmek, kavramak.

Aña vāḳıf olımaz ehl-i keşret
Veliyyullāh biri daḫı Süleymān

2. **vāḳıf olımaz:**-*ı, -maz*
Mesnevi 9
Mısra: **22**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilmek, haberdar olmak. II Fark etmek.

Kimiñ rūḥında yoġ-ısa maʿārif
Olımaz kimseniñ hāline vāḳıf

vāḳıf olur:

1. **vāḳıf olur:**-*ur*
Mesnevi 34
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bilmek, öğrenmek, haberdar olmak; idrak etmek, kavramak.

Der-i mürşidde oldı ʿaşḳ kāşif
Bunı bilen olur ḥālime vāḳıf

vāḳıf olurlar:

1. **vāḳıf olurlar:**-*ur, -lar*
Mesnevi 40
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Deyim**
İdrak etmek, kavramak.

Kemāl-i feyzle ʿārif olurlar
Ḥaḳāyıḳ sırrına vāḳıf olurlar

vālī-i vāḳī:

1. **vālī-i vāḳī:**
Mesnevi 15
Mısra: **83**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Koruyan vali, muhâfaza eden vali.

Naẓım dīvānına vālī-i vāḳī
Eger kimdir der-iseñ şimdi Bāḳī

var:

1. **varından:**-*ı, -n, -dan*
Mesnevi 19
Mısra: **62**
Varlık, mal, mülk, para.

Ṭutuşup odlara ʿiẕārından
Ḳalmadı ẕerre deñlü varından

2. **var-ıdı:**-+-*ıdı*
Mesnevi 13
Mısra: **61**
(Sahiplik bildiren olumlu ad cümleleri kuran bir söz.)Var idi, mevcuttu.

Reʿāyāya var-ıdı luṭf u ḥubbı
Anıñ-çün maḫlaşın didi Muḥibbī

3. **varup:**-*up*
Mesnevi 13
Mısra: **19**
Bir yere ulaşmak, erişmek, gitmek.

Ṭavāf etdi varup Beyt-i Kerīm'i
Anıñ-çün maḫlaşın dedi Ḥarīmī

4. **var:**
Mesnevi 9
Mısra: **17**
Bulunma, mevcut olma.

Kimiñ ẕātında var hūş-ı ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat işidir gūş-ı ḥaḳīḳat

5. **var-ıdı:**-*ıdı*
Mesnevi 18
Mısra: **16**
Var idi, mevcuttu.

Mey-i şevḳile mest idim ol ānda
Ferāġım var-ıdı ġamdan cihānda

6. **var:**
Mesnevi 19
Mısra: **56**
Haydi, buyur,durma anlamında pekiştirme sözü.

Çāh oldur ki çāh-ı Yūsuf ola
Var ḳıyās it anıñ zülāli n'ola

7. **var-ıdı:**-*ıdı*
Mesnevi 21
Mısra: **7**
Var idi, mevcuttu.

Muḳayyed ʿaşḳı ṣūretle cihānda
Var-ıdı gerçi ḳalbim rūşenāsı

8. **varur:**-*ur*
Mesnevi 23
Mısra: **7**
Gitmek II ulaşmak.

Görinür daḫı her dem dürlü enʿām
Rūy-ı ʿaşḳdan varur ṭaġ-ı celāle

9. **vardı:**-*dı*
Mesnevi 23
Mısra: **13**
Bulunma, mevcut olma.

Görindi ʿālem-i dilde fütūḥum
Nihāna vardı çeşmimde ʿayānım

10. **var:**
Mesnevi 23

Mısra: **35**
Yokun karşıtı; onay.

Aña dāḫil olımaz ille aḥbāb
İẕin var mı gire bir merd-i ʿāşıḳ

11. **var:**
Mesnevi 24
Mısra: **5**
Mevcut olan.

Aña cennet dinilürse sezādır
Anıñ var hem dıraḫt-ı bī-ḥisābı

12. **varup:**-*up*
Mesnevi 25
Mısra: **6**
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

Kūh-ı Ḳāf'a varup dīvler ḳıranlar
Didi her birisi ol Ḳāf'a beñzer

13. **vardı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **5**
Gitmek.

Erenler hem görür ṭaġ üzre bāġlar
Resūl-ullāh anıñ-çün taġa vardı

14. **vardı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **6**
Mevcut bulunmak.

Kenārında daḫı hem rāġa vardı
Ḥirā Ṭaġı'nda buldı vuṣlatını

15. **varınca:**-*ınca*
Mesnevi 27
Mısra: **8**
Gitmek, girmek, ulaşmak, vasıl olmak.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ gibi ṭoġdı varınca
O rāh içre giderken gördüm ol ān

16. **var-ıdı:**-*ı, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **49**
Mevcut, bulunmakta.

Zelīḫā'nıñ var-ıdı ġam-güsāri
Benim yārānım ancaḳ āh u zārī

17. **var-ıdı:**-*ı, -dı*
Mesnevi 27
Mısra: **83**
Mevcut, bulunmakta.

Var-ıdı bende bu ʿaşḳ-ı mecāzī
Velākin ṣaḳlar idim işbu rāzi

18. **varır:**-*ır*
Mesnevi 32
Mısra: **29**
Ulaşmak, erişmek, vâsıl olmak.

Ḥaḳīḳīye varır ʿaşḳ-ı mecāzī
Ḫudā'ye irişür nāz u niyāzi

19. **var:**
Mesnevi 39
Mısra: **14**
"Git, çekil, uzaklaş" anlamında ünlem.

Bulup Ḥaḳ'dan bu dem ʿirfān u rıżvān
Ḳul-iken var özüñi eyle sulṭān

20. **var:**
Mesnevi 42
Mısra: **3**
(Bir yere) ulaşmak, erişmek; gitmek.

Geçüp berri dil ü cān baḥrına var
Olıgör mecmaʿu'l-baḥreyne maẓhar

21. **vardım:**-*dı, -m*
Mesnevi 44
Mısra: **15**
Gitmek, ulaşmak; kavuşmak.

Bi-ḥamd-illāh bu dem Mevlā'ya oldı
Ḥaḳīḳī Leylā'nıñ dārına vardım

22. **var-ısa:**-*ısa*
Mesnevi 9
Mısra: **19**
Var ise, mevcut olan (şey).

Kimiñ ḳalbinde var-ısa kemāli
Görinür aña mirʾātında ḥāli

23. **vardı:**-*dı*
Mesnevi 23
Mısra: **14**
Ulaşmak; gelmek.

Sükūta vardı cismimde lisānım
Ḳapandı bāb-ı cessim ẓāhirimde

var durur:

1. **var durur:**
Mesnevi 37
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vardır.

Ṭarīḳ-i Ḥaḳ durur ki gerçi düşvār
Ḫudā hādī durur rāhına düş var

var ise:

1. **var ise:**
Mesnevi 29
Mısra: **36**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Varsa.

Cihān bāġında bir cāy-ı ṣafā-baḫş
Var ise ol durur bāġ-ı İrem-veş

2. **var ise:**
Mesnevi 23
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Varsa, ihtimal ki, belki, galiba, zannımca.

Daḫı ḳalbinde var ise tenebbüh
İrişür aña Ḥaḳ'dan feyż ü ilhām

var mıdır:

1. **var mıdır:**-*dır*
Mesnevi 23
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Var mı, bulunur mu, mevcut mu.

İçinde var mıdır bir ṣāh-ı ʿālī
Görinür rifʿatiyle kām-rāne

vārid oldı:

1. **vārid oldı:**-*dı*
Mesnevi 35
Mısra: **30**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ulaşmak, vasıl olmak, erişmek.

Bu sırrı oldı ḳalbim çün müşāhid
Lisānıma bu müfred oldı vārid

var-ıdı:

1. **var-ıdı:**
Mesnevi 13
Mısra: **32**
Var idi, mevcuttu.

Biri Sulṭān Selīm ṣıdḳ-ıla ġāzī
Ebū Bekr'in var-ıdı anda rāzi

2. **var-ıdı:**
Mesnevi 13
Mısra: **64**
Var idi, mevcuttu.

Selīm Ḫān'dır biri sırr-ı Süleymān
Zamānında var-ıdı emn ü emān

3. **var-ıdı:**
Mesnevi 13
Mısra: **72**
Var idi, mevcuttu.

Biri Sulṭān Murād sırr-ı Selīm Ḫān
Vücūdında var-ıdı ʿilm ü ʿirfān

4. **var-ıdı:**
Mesnevi 13
Mısra: **81**
Var idi, mevcuttu.

Bu ḥāliyle var-ıdı anda temkīn
Ricāl-ullāh dedi Ḳuṭb-ı Selāṭīn

varım içre buldum:

1. **varım içre buldum:**-*du, -m*
Mesnevi 31
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Varlık içinde bulmak, mevcudiyet içinde bulmak.II Yokluk içinde varlığa ulaşmak bağlamında. (tas.) Allah'ı bulmak.

O yārimi diyārım içre buldum
Bu yoḳluḳ ile varım içre buldum

varmaz oldı:

1. **varmaz oldı:**
Mesnevi 35
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gitmemek, geçmemek.

Bu cānım düşdi çün terk ü ferāġa
Göñül hīç varmaz oldı bāġ u rāġa

vaṣf:

1. **vaṣfıyla:**-*ı, -y, -la*
Mesnevi 15
Mısra: **41**
Nitelik, özellik.

Ḥilim vaṣfıyla gelmişdir Halīmī
Anıñ-çün oldı bunlarıñ ʿalīmī

2. **vaṣfında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 2
Mısra: **29**
Niteliklerini sayarak tarif etme; övme.

Ḫuṣūṣa kim anıñ medlūlı Bī-çūn
Anuñ vaṣfında her kim etdi ḥayrān

vaṣfı görindi:

1. **vaṣfı görindi:**-*in, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
(Bir şey veya kimsenin) Durumunun, sıfatlarının ve

niteliklerinin ortaya cıkması, belirmesi.

Ḥarāretle beni yaḳdı celāli
Görindi vaṣfı mir'āt-ı ʿademden

vaṣl:

1. **vaṣlıñı:**-*ıñ, -ı*
Mesnevi 43
Mısra: **9**
Ulaşma, erişme. II Allah'a kavuşma; kulun benliğinden geçip Hak'ta var olması yani vahdete erme.

Nūrün ʿalā nur olup cān-ı dil oldı enver
Biñ cān değer vaṣlıñı almaġ-içün Fuʾādī

vaṣl u firāḳi:

1. **vaṣl u firāḳı:**-*i*
Mesnevi 33
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kavuşma ve ayrılık.

Anıñ ʿaşḳı durur gönlümde bāḳī
Bir olmışdur baña vaṣl u firāḳi

vaṭan ḳılmış:

1. **vaṭan ḳılmış:**-*mış*
Mesnevi 29
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yurt edinmek; sahiplenmek, yerleşmek.

Yazıcaḳ levḥe aḥvālimi Bārī
Vaṭan ḳılmış baña işbu diyāri

ve:

1. **ve:**
Diğer 2
Mısra: **9**
Ve.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-fażl ve'l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye'müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

2. **ve:**
Diğer 2
Mısra: **6**
Ve bağlacı.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

3. **ve:**
Diğer 2
Mısra: **1**
"Ve" bağlacı.

kelāmıyla ve Hażret-i Mevlānā'nıñ

4. **ve:**
Diğer 2
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā
beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-diṣārdan

5. **ve:**
Diğer 2

Mısra: **8**
"Ve" bağlacı.

baʿžınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten
ʿayān ve baʿžınuñ maḫlaṣları ẕikriyle
īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i
cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

6. **ve:**
Diğer 2
Mısra: **5**
"Ve" bağlacı.

Evvelā şiʿrest ü āḫir kīmyā
beyitiyle tavṣīf ve taʿrīf olınan şāʿirān-
ı belāġat-şiʿār ve kāmilān-ı fesāhat-
diṣārdan

ve lisānü'ş-şuʿarā' miftāh'ül-cinān:

1. **ve lisānü'ş-şuʿarā' miftāh'ül-cinān:**
Mesnevi 5
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dilleri de cennetlerin anahtarıdır.

Ḳulūbü'ş-şuʿarā ḫazāʾinü'r-Rahmān
Ve lisānü'ş-şuʿarā' miftāh'ül-cinān

ve nefaḫtü:

1. **ve nefaḫtü:**
Gazel 2
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
" Ben ona rûhumdan üfledim " me'âlindeki ayetten yapılmış yarım iktibastır.

ʿİlm-i Ḥaḳḳ-ıla şādımda hüdālar
buldum
Ve nefaḫtü ḫaberi ḳalbime virdikde
ṣafā

vech:

1. **vechi:**-*i*
Mesnevi 18
Mısra: **21**
Sebep, vesile, neden II yüz, çehre.

Tefeʿül vechi üzre bir maḳāmı
Açınca anda gördüm bu kelāmı

2. **vech-ile:**-*ile*
Mesnevi 41
Mısra: **25**
Tarz, biçim, yol; sebep.

Görindi nice vech-ile işāret
Anıñ irşād-ı nefʿine bişāret

vefā:

1. **vefālı:**-*lı*
Mesnevi 27
Mısra: **87**
Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme; sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

vefā dārında:

1. **vefā dārında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 4
Mısra: **14**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bağlılık yurdunda.

Seḫā kānı vefā dārında ḳāni ʿ
Rümūz-ı sırr-ı ʿaşḳ-ı Hakk'a vāḳıf

vefā meydānına:

1. **vefā meydānına:**-*ı, -n, -a-n, -a*
Mesnevi 15
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vefa Meydanı II Dostluk ve muhabbet meydanı.

Vefā meydānına geldi Necātī
Ṣıfāt-ı ḫūbla görindi Ẕātī

vefā-dār:

1. **vefā-dār:**
Mesnevi 27
Mısra: **86**
Vefalı.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

vefāya irişe:

1. **vefāya irişe:**-*e*
Mesnevi 22
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgi ve dostluğa kavuşmak; Merhamete kavuşmak.

Vefāya irişe āḫir cefāsı
Dü-çeşmim baḳmaya bu dem cihāne

velākin:

1. **velākin:**
Mesnevi 27
Mısra: **84**
Lâkin, fakat, ama.

Var-ıdı bende bu ʿaşḳ-ı mecāzī
Velākin ṣaḳlar idim işbu rāzi

velāyet:

1. **velāyetle:**-*le*
Mesnevi 13
Mısra: **7**
Velilik, ermişlik.

Velāyetle nişān-ı ḫulḳda meşhūr
Ricāl-ullāh içinde daḫı meẕkūr

velāyet ehli:

1. **velāyet ehli:**-*i*
Mesnevi 11
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Velilik sahibi.

Ḥaḳīḳat mışrına sultān-ı ʿādil
Velāyet ehli şāʿirdür anı bil

velāyet kānı:

1. **velāyet kānı:**-*ı*
Mesnevi 40
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Velilik kaynağı.

Velāyet kānı vü ṣāḥib-kerāmet
O durur çeşme-i ehl-i ḫilāfet

velāyet kişverini:

1. **velāyet kişverini:**-*i, -n, -i*
Mesnevi 6
Mısra: **18**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Velilik ülkesi.

Kerāmet ḳapusını feth idenler
Velāyet kişverini medḥ idenler

velāyet taḫtına:

1. **velāyet taḫtına:**-*ı, -n, -a*
Mesnevi 11
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ermişlik tahtına.

Velāyet taḫtına lāyıḳ o sulṭān
Muḥammed mevlidin naẓm-ıla yazdı

velāyet-kānı:

1. **velāyet-kānı:**
Mesnevi 12
Mısra: **17**
Veliliğin,ermişliğin kaynağı.

Velāyet-kānı vü Sulṭān-ı emced
Fetiḥde cümleye oldı ser-āmed

veled:

1. **veled:**
Mesnevi 11
Mısra: **18**
Çocuk, oğul. II Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin oğlu Sultan Veled (ö. 1312).

Veled dense sezā şānına nāmı
Bularıñ biri Ṣadrü'd-dīn-i meh-tāb

velī-:

1. **velī-veş:**-*veş*
Mesnevi 13
Mısra: **38**
Şöyle ki.

Şecāʿatle ẓuhūr etdi ʿAlī-veş
Şeh-i Kisrā'ya ḍarb etdi velī-veş

velī:

1. **velī:**
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Allah dostu.

Ḥikāyāt ü ḳıṣaṣ ʿālemde çoḳdur
Velī bu ḳıṣṣadan aḳṣāṣı yoḳdur

2. **velî:**
Mesnevi 27
Mısra: **48**
Allah dostu.

Velî derdimi bilmez idi hîç ferd

velī buldı:

1. **velī buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Veli bulmak II Allah dostunu bulmak,seçkin kulu bulmak.

Celālet semti gösterdi Celālī
Velī buldı kemālinde celāli

velīkin:

1. **velīkin:**
Mesnevi 34
Mısra: **4**
Velâkin, ama, fakat.

Gehī naḳşıyla ben Naḳḳāşı gördüm
Bu maʿnāyı velīkin nāşi gördüm

veliyyullāh:

1. **veliyyullāh:**
Mesnevi 11
Mısra: **37**

Ermiş kimse; Allah'ın sevgili kulu.

Aña vāḳıf olımaz ehl-i kes̲ret
Veliyyullāh biri daḫı Süleymān

veliyyullāh ʿalī:

1. **veliyyullāh ʿalī:**
Mesnevi 4
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ermiş, Allah'ın sevgili kulu; Hz. Ali.

Kemālāt ehli vü sırdaş-ı Aḥmed
Veliyyullāh ʿAlī kim yār-ı rābiʿ

vezīri oldı:

1. **vezīri oldı:**-*dı*
Mesnevi 13
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Vezir olmak.

Diyār-ı ʿilm ü naẓma oldı sulṭān
Vezīri oldı anıñ ʿilm ü ʿirfān

vilādet:

1. **vilādet:**
Mesnevi 11
Mısra: **41**
Doğum.

Gül-āb-ı verd-i Ḥaḳ'dan sükker ezdi
Vilādet ile mi'rācında el-ḥaḳ

vir:

1. **virdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **47**
Bağışlamak, ihsan etmek.

Hudā virdi aña ʿömr-i ṭavīli
Firāsetle daḫı ʿilm-i ḫazīni

2. **virmedi:**-*me, -di*
Mesnevi 15
Mısra: **82**
Vermemek anlamında kullanılmıştır.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

3. **virilmiş:**-*il, -miş*
Mesnevi 18
Mısra: **25**
Bağışlanmak, ihsan edilmek.

Virilmiş ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şehādetde görinmiş yine vāfī

4. **vir:**
Mesnevi 22
Mısra: **31**
Vermek || Bahşetmek, bağışlamak.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

5. **vir:**
Mesnevi 22
Mısra: **35**
Vermek II Bahşetmek, bağışlamak.

Olayın derdle mahzūnı anıñ
Baña vir ʿaşḳ-ı bāḳī ḳıl hidāyet

6. **virildi:**-*il, -di*
Mesnevi 31
Mısra: **17**

Verilmek, takdir edilmek, uygun görülmek.

Virildi ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şahādetde görindi ʿaşḳ-ı vāfī

7. **virenler:**-*en, -ler*
Mesnevi 6
Mısra: **14**
Vermek; sunmak; ikram etmek; ihsan etmek.

Yapışup destine pīr-i muġānıñ
Virenler özgesini armaġanıñ

8. **virme:**-*me*
Mesnevi 9
Mısra: **15**
Vermek, bırakmak.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

vir-:

1. **virmiş:**-*miş*
Mesnevi 11
Mısra: **54**
Vermek, ihsân etmek, bağışlamak.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

2. **virmedi:**-*me, -di*
Mesnevi 13
Mısra: **23**
Vermek.

Aña ṣākī-i devrān virmedi cām
Bu sırrı añlamaz her kim ola ḫām

viṣāl:

1. **viṣāli:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **38**
(Sevgiliye) kavuşma, vuslat. II Allah'a kavuşma, vahdet.

Zebān ehlini lāl eyler viṣāli
Görince ol cemāl-i dil-güşāyı

2. **viṣāli:**-*i*
Mesnevi 28
Mısra: **16**
Ulaşma, kavuşma. II Sevgiliye ulaşma, kavuşma.

Dilerdi dīde görmek ol cemāli
Temennī eyler-idi dil viṣāli

3. **viṣāli:**-*i*
Mesnevi 33
Mısra: **14**
(Sevgiliye) kavuşma, vuslat. II Allah'a kavuşma, vahdet.

Gehī eglence olurdı ḫayāli
Ḫayāliyle olur idi viṣāli

4. **viṣāli:**-*i*
Mesnevi 33
Mısra: **20**
Buluşma, yâre kavuşma, vuslat.

Bu sırr-ıla idüp seyr-i cemāli
Cemālin görmek olmışdır viṣāli

vü:

1. **vü:**
Mesnevi 4
Mısra: **12**
"Ve" bağlacı.

Kemālāt ehli vü sırdaş-ı Aḥmed
Veliyyullāh ʿAlī kim yār-ı rābiʿ

2. **vü:**
Mesnevi 11
Mısra: **17**
"Ve" bağlacı.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

3. **vü:**
Mesnevi 12
Mısra: **17**
"Ve" bağlacı.

Velāyet-kānı vü Sulṭān-ı emced
Fetiḥde cümleye oldı ser-āmed

4. **vü:**
Mesnevi 12
Mısra: **19**
"Ve" bağlacı.

Diyār-ı naẓma vü büldāna fātiḥ
Resūl-ullāh anıñ fetḥinde mādiḥ

5. **vü:**
Mesnevi 22
Mısra: **71**
" Ve" bağlacı.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

6. **vü:**
Mesnevi 40
Mısra: **3**
" Ve" bağlacı.

Velāyet kānı vü ṣāḥib-kerāmet
O durur çeşme-i ehl-i ḫilāfet

<u>vücūd:</u>

1. **vücūdum:**-*um*
Mesnevi 27
Mısra: **15**
Beden, cisim, varlık.

Dil ü cānda görindi hālet-i nev
Vücūdum ḳapladı nūr-ı cemāli

2. **vücūdında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 13
Mısra: **72**
Beden II görünüş.

Biri Sulṭān Murād sırr-ı Selīm Ḫān
Vücūdında var-ıdı ʿilm ü ʿirfān

3. **vücūdı:**-*ı*
Mesnevi 9
Mısra: **15**
Beden ll varlık.

Mecāza virme her yerde vücūdı
Eger oldıysa Ḥaḳḳ'ıñ saña cūdı

4. **vücūdum:**-*um*
Mesnevi 22
Mısra: **65**
Beden, vücut II Varoluş.

Gider ṣoñında ʿaşḳ-ı mā-sivāyı
Bu ʿaşḳ-ıla vücūdum eyle ifnā

5. **vücūdum:**-*um*
Mesnevi 22
Mısra: **68**
İnsan bedeni II Mevcudiyet, varlık.

Vücūdum ne'ydügini bana göster
Dil ü cāndan gider her iştibāhi

6. **vücūdında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 28
Mısra: **7**
Beden, gövde.

Vücūdında bulursa ger o cānı
Bulur elbet ḥayāt-ı cāvidānı

7. **vücūdum:**-*um*
Mesnevi 37
Mısra: **1**
İnsan bedeni, gövde. II Mevcudiyet, varlık.

Fenā ḥāli vücūdum etdi tārāc
Beni etdi daḫı irşāda muḥtāc

vücūdı ʿāleme:

1. **vücūdı ʿāleme:**-*e*
Mesnevi 3
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dünyanın varlığı.

Vücūdı ʿāleme nūr-ı hüdādur
Deñilür aña gerçi ẕāt-ı ekrem

vücūd-ı vaḥdetiñ:

1. **vücūd-ı vaḥdetiñ:**-*i, -ñ*
Mesnevi 27
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Varlık ve birlik. II Bir olan Allah'ın varlığı.

Vücūd-ı vaḥdetiñ oldur miṣāli
Cemālin görse Ḳays olurdı Mecnūn

vücūdum:

1. **vücūdumda:**-*da*
Mesnevi 32
Mısra: **43**
İnsan bedeni II Mevcudiyet, varlık.

Vücūdumda olan saʿd u ṣadāḳet
O yāriñ çeşmine virdi başāret

vuṣlat-ı yār:

1. **vuṣlat-ı yār:**
Mesnevi 41
Mısra: **49**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye kavuşma.

Bu vaḥdetle görindi vuṣlat-ı yār
Gözümde ḳalmadı hīç rūy-ı aġyār

vuṣlatını buldı:

1. **vuṣlatını buldı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **7**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgiliye kavuşmak.

Kenārında daḫı hem rāġa vardı
Ḥirā Ṭaġı'nda buldı vuṣlatını

vuṣlet:

1. **vuṣlet:**
Mesnevi 33
Mısra: **2**
Kavuşmak.

Olur mı ʿāşıḳa böyle saʿādet
Ṣafā ile müyesser ola vuṣlet

2. **vuṣlet:**
Mesnevi 33

Mısra: **6**
Kavuşmak.

Beni yandırdı gerçi nār-ı hasret
Bi-hamd-illāh müyesser oldı vuṣlet

<u>vuṣūli buldı:</u>

1. **vuṣūli buldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **32**
Kelime Tipi: **Deyim**
Ulaşmak, varmak.

Bu fende aṣla irişdi Usūlī
Anıñ-çün buldı ʿirfāna vuṣūli

y:

<u>yā:</u>

1. **yā:**
Mesnevi 5
Mısra: **1**
"Ey" ünlem.

Ḥabībiñ ḥürmeti-y-çün yā İlāhī
Perīşān ḥālime eyle nigāhı

<u>yā rab:</u>

1. **yā rab:**
Mesnevi 18
Mısra: **29**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ey Rabb'im, Ey Allah'ım!.

Didim yā Rab ʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

<u>yā rabb:</u>

1. **ya rabb:**
Mesnevi 22
Mısra: **75**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ya Rabbi, Ey Allah'ım!.

Teraḳḳub eyledim feyz-i Ḫudā'ya
Didim ya Rabb tevekkeltü ʿaleyke

2. **yā rabb:**
Mesnevi 22
Mısra: **19**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ya Rabbi, Ey Allah'ım!.

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḫalḳa

3. **yā rabb:**
Mesnevi 22
Mısra: **31**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ya Rabbi, Ey Allah'ım!.

Mecāzī ḳanṭara olduġı Ḥaḳḳ'a
Didim yā Rabb baña da vir bu ḥāli

4. **yā rabb:**
Mesnevi 23
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Dua İfadesi**
Ya Rabbi, Ey Allah'ım!.

İki bāliyle şankim bāb-ı uçmaḳ
Didim yā Rabb nedir bu bāb-ı memdūḥ

<u>yabanda ḳalmadım:</u>

1. **yabanda ḳalmadım:**-*ma, -dı, -m*
Mesnevi 34
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Deyim**
Uzakta, taşrada, gurbette kalmak

II Kimsesiz, savunmasız ve çaresiz olmak.

Saña remzimi fehm ile beyānda
Bu seyrān-ıla ḳalmadım yabanda

yād etmezdi:

1. **yād etmezdi:**-*mez, -di*
Mesnevi 27
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Deyim**
Anmak, hatırlamak.

Hīç etmezdi lebi Şīrīn'ini yād
Dil-i Vāmık'da olsa ʿaşkı peydā

yādigār-ı dürr-i ʿīsī:

1. **yādigār-ı dürr-i ʿīsī:**
Mesnevi 19
Mısra: **46**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz.İsa'nın parlak inci hatırası.

Zülfi bir suʿbān-ı āyet-i Mūsī
Lebleri yādigār-ı dürr-i ʿĪsī

yak:

1. **yaḳdı:**-*dı*
Mesnevi 27
Mısra: **16**
Ateşe vermek, tutuşturmak. II Âşk ateşiyle yakmak.

Ḥarāretle beni yaḳdı celāli
Görindi vaṣfı mir'āt-ı ʿademden

2. **yaḳdı:**-*dı*
Mesnevi 33
Mısra: **7**
Ateşe vermek, tutuşturmak. II Aşk ateşiyle yakmak.

Daḫı tābı egerçi beni yaḳdı
Dil ü cānım aña ṣıdḳ-ıla baḳdı

3. **yaḳ:**
Mesnevi 42
Mısra: **10**
Ateşe vermek.

Yüri sırrıñı ṣaḳla ʿaşḳ erinden
Daḫı ʿūdını yaḳ dil micmerinden

yan:

1. **yandıḳda:**-*dıḳ, -da*
Mesnevi 15
Mısra: **79**
Yanmak.

Cefā nārı ile yandıḳda Āhī
'Urūc etdi göge dūd-ı siyāhı

2. **yandır:**-*dır*
Mesnevi 22
Mısra: **51**
Yakmak, tutuşturmak.

Ṭarīḳimde baña ḳıl anı lāyıḳ
Çerāġ-ı ʿaşḳı cān bezminde yandır

3. **yandım:**-*dı, -m*
Mesnevi 27
Mısra: **41**
Acı çekmek, gönlü yanmak; ızdırap duymak. II 'aşk ateşiyle yanmak.

Gözim buldı ol anda rūşenāyı
O yāriñ āteş-i ʿaşḳıyla yandım

4. **yanardım:**-*ar, -dı, -m*
Mesnevi 27

Mısra: **65**
Yanmak. II 'Aşk ateşiyle yanmak.

Yanardım ʿaşḳla pervāne gibi
Baña derlerdi bu dīvāne gibi

5. **yanarsın:**-*ar, -sın*
Mesnevi 38
Mısra: **5**
Yanmak; çok elem, keder, ve hicran çekmek. ‖ 'Aşk ateşiyle yanmak.

Yanarsın āteş-i ʿaşḳ ḫamrına
Revā'iḥ ider iẓhār ʿūd-ı rūḥuñ

ya'ni:

1. **ya'ni:**
Mesnevi 1
Mısra: **5**
Sözün kısası, doğrusu.

Gerekdür ya'ni Bismillāh-ı 'ālī
Budur teşrīf eden cümle maḳāli

yaʿni:

1. **yaʿnī:**
Mesnevi 23
Mısra: **19**
Demek oluyor ki, şöyle ki.

Miṯāl içinde görinen ḫayāle
Ki yaʿnī ol dem aldı dīdemi ḫāb

2. **yaʿnī:**
Mesnevi 29
Mısra: **2**
"Sözün kısası, doğrusu" anlamlarında bir söz.

Bilād-ı Rūm içinde şehr-i eşher
Ki yaʿnī Ḳaṣṭamōnī ḫūb kişver

3. **yaʿni:**
Gazel 1
Mısra: **2**
Kısacası, sözün kısası.

Ḥüsnle Mıṣr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

yanup yaḳıldı:

1. **yanup yaḳıldı:**-*dı*
Mesnevi 15
Mısra: **81**
Kelime Tipi: **Deyim**
Yanıp tutuşmak, sızlanmak, şikayet etmek.

Yanup yaḳıldı ʿirfān içre Sūzī
Sūzın fehm etdi virmedi rümūzı

yapış:

1. **yapışup:**-*up*
Mesnevi 6
Mısra: **13**
Yapışmak, tutmak.

Yapışup destine pīr-i muġānıñ
Virenler özgesini armaġanıñ

yār:

1. **yārimi:**-*im, -i*
Mesnevi 28
Mısra: **12**
Sevgili ‖ dost.

İderdim rūz şeb āh ile zārī
Baña göstermege yārimi Bārī

2. **yāra:**-*a*
Mesnevi 35

Mısra: **13**
Arkadaş, dost, sevgili.

Göñül çün etmez oldı yāra meyli
Ḫayālimde görinmez oldı Leylī

yārān:

1. **yārān-ıla:**-*ıla*
Mesnevi 33
Mısra: **15**
Arkadaşlar, dostlar II şâirler.

Gehī yārān-ıla seyre giderdim
Bile gitse dili ḫandān iderdim

2. **yārānım:**-*ım*
Mesnevi 27
Mısra: **50**
Arkadaşlar, dostlar. II Sevgili.

Zelīḫā'nıñ var-ıdı ġam-güsāri
Benim yārānım ancaḳ āh u zārī

yarat:

1. **yaratdı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **15**
Yaratmak, meydana getirmek.

Kimisin naḫs-ı ekberden yaratdı
Kimisin saʿd-ı ekberden yaratdı

2. **yaratdı:**-*dı*
Mesnevi 32
Mısra: **16**
Yaratmak, meydana getirmek. II Allah'ın yoktan var etmesi.

Kimisin naḫs-ı ekberden yaratdı
Kimisin saʿd-ı ekberden yaratdı

yār-ı bāḳī olsa:

1. **yār-ı bāḳī olsa:**-*sa*
Mesnevi 37
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebedi sevgili olsa. II İlahi sevgili.

Seniñ maʿşūḳuñ olsa yār-ı Bāḳī
Seḳāhüm ile olur saña sāḳī

yār-ı bāḳī'nin:

1. **yār-ı bāḳī'nin:**-*nin*
Mesnevi 35
Mısra: **24**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ebedi sevgili.

Görinmez oldı baña yār-ı fānī
Görindi yār-ı Bāḳī'nin nişānı

yār-ı fānī:

1. **yār-ı fānī:**
Mesnevi 35
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gelip geçici sevgili.

Görinmez oldı baña yār-ı fānī
Görindi yār-ı Bāḳī'nin nişānı

2. **yār-ı fānī:**
Mesnevi 37
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Gelip geçici sevgili.

Saña maʿşūḳ olursa yār-ı fānī
Bulımazsın beḳā-yı cāvidānī

yār-ı gārı idi:

1. **yār-ı gārı idi:**-*i, -di*
Mesnevi 4
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Mağara arkadaşı. (Hz. Ebû Bekir için kullanılmıştır).

Ebū Bekr idi yār-ı gārı anıñ

yār-ı rābiʿ:

1. **yār-ı rābiʿ:**
Mesnevi 4
Mısra: **13**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Dördüncü dost. Dördüncü halife, Hz. Ali.

Kemālāt ehli vü sırdaş-ı Aḥmed
Veliyyullāh ʿAlī kim yār-ı rābiʿ

yār-ı sānī:

1. **yār-ı sānī:**
Mesnevi 4
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
İkinci dost.

Şeb-i miʿrācı ḳadrin bildi taḥḳīḳ
ʿÖmer'dir ol Ḥabīb'e yār-ı sānī

yarın:

1. **yarın:**
Mesnevi 28
Mısra: **2**
Ertesi gün, yarın.

Gönülde 'aşḳ-ı sādıḳ olsa bir kes
Bu gün yarın görür elbet pīş ü pes

yāriñ çeşmine:

1. **yāriñ çeşmine:**-*n, -e*
Mesnevi 32
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin gözü.

Vücūdumda olan saʿd u ṣadāḳet
O yāriñ çeşmine virdi başāret

yāriñ ḫayāli:

1. **yāriñ ḫayāli:**
Mesnevi 35
Mısra: **12**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin hayali; Âşığın gönül bağıyla bağlı olduğu kimsenin hayali.

Görindi bana çün vaḥdet cemāli
Görinmez oldı ol yāriñ ḫayāli

yaşduġ:

1. **yaşduġın:**-*ın*
Mesnevi 19
Mısra: **26**
Yastık.

Döşegin cismi etdi ḫırmen-i gül
Yaşduġın zülfi ravża-i sünbül

yay:

1. **yayın:**-*ı, -n*
Mesnevi 15
Mısra: **30**
Ok atma aracı, yay.

Semā-ı ḥikmete irişdi Şemsī
Felekde aşdı yayın daḫı ḳavsi

yaz-:

1. **yazıldı:**-*ıl, -dı*
   Mesnevi 14
   Mısra: **4**
   Kaleme almak.

Ṭoḳuz yüz hem daḥı seksen ṭoḳuzda
Yazıldı naẓma işbu risāle

yaz:

1. **yazdı:**-*dı*
   Mesnevi 11
   Mısra: **39**
   Kaleme almak.

Velāyet taḫtına lāyıḳ o sulṭān
Muḥammed mevlidin naẓm-ıla yazdı

2. **yazdı:**-*dı*
   Mesnevi 11
   Mısra: **48**
   Kaleme almak.

Bu dilden yazdı hep şerḥ-i beyānı
Dahı ḥāfıẓ gül ü ol bülbülidir

3. **yazmış:**-*mış, -*
   Mesnevi 11
   Mısra: **43**
   Kaleme almak.

Ḳamu aḳvali ḥaḳdır bil muḥaḳḳaḳ
Kitābın ṣıdḳla yazmış o ḥażret

4. **yazupdur:**-*up, -dur*
   Mesnevi 11
   Mısra: **29**
   Kaleme almak.

Ezel-i ḥayy ile maʿşūk-ı Ḥak'dır
Kitābında yazupdur ḥāl-i ʿaşḳı

5. **yazupdur:**-*up, -dur*
   Mesnevi 11
   Mısra: **32**
   Kaleme almak.

Yazupdur bülbül-āsā Gülşen-i Rāz
Olan ol kişiniñ rāzına vāḳıf

6. **yazmış:**-*mış*
   Mesnevi 16
   Mısra: **16**
   Kaleme almak.

Zelīḫā ile Yūsuf ḳıṣṣasını
Ki yazmış bir kitāba cümlesini

7. **yazıldıysa:**-*ıl, -dı, -y, -sa*
   Mesnevi 20
   Mısra: **3**
   Kaleme almak.

Ne yazıldıysa levḥ-i ʿilm-i Ḥaḳ'da
Oḳur ʿārif anı her bir sebaḳda

8. **yazardı:**-*ar, -dı*
   Mesnevi 19
   Mısra: **6**
   Kaleme almak II yazmak.

Bir gice kim bu naḳş-ı bend-i ḫayāl
Levḥ-i dilde yazardı naḳş-miṯāl

9. **yazmışdır:**-*mış, -dır*
   Mesnevi 11
   Mısra: **55**
   Yazmak, kaleme almak.

Aña ʿirfān virmiş sırr-ı Aḥmed
Anıñ sırrıyla yazmışdır kitābın

10. **yazdı:**-*dı*
Mesnevi 26
Mısra: **22**
Kaleme almak II yazmak.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

11. **yazıcaḳ:**-*ıcaḳ*
Mesnevi 29
Mısra: **37**
Yazmak, kaleme almak, işlemek.

Yazıcaḳ levḥe aḥvālimi Bārī
Vaṭan ḳılmış baña işbu diyāri

12. **yazdı:**-*dı*
Mesnevi 2
Mısra: **8**
Kaleme almak, yazı ile anlatmak, nakşetmek.

Elifdir ḥarf-i evvel ol kelāme
Ki levḥ içinde böyle yazdı ḫāme

yazıcı-zāde muḥammed:

1. **yazıcı-zāde muḥammed:**
Mesnevi 11
Mısra: **53**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
15. Yüzyıl Osmanlı ālim ve mutasavvıflarındandır. Manevi feyzini Hacı Bayram-ı Veli hazretlerinden almıştır. "Muhammediyye" adlı meşhur eserin yazarıdır.

Oḳıyanlar ḥaḳīḳat ḥāli bildi
Biri de Yazıcı-zāde Muḥammed

yazıl:

1. **yazılmış:**-*mış*
Mesnevi 18
Mısra: **23**
Kaleme alınmak.

Yazılmış anda rüʿyā-yı Zelīḫā
Cemāl-i Yūsuf'ı etmiş temāşā

yek dāne ḫāli:

1. **yek dāne ḫāli:**-*i*
Mesnevi 27
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir tane benek; eşi olmayan bir tek ben(vücüttaki küçük esmer benek.).

İki rādır iki ebrū-yı çīni
Cemālinden anuñ yek dāne ḫāli

yeksān:

1. **yeksān:**
Mesnevi 26
Mısra: **13**
Aynı seviyede; bir, eşit, aynı.

Kemāl ehline ṭaġ üsti olur bāġ
İkisi de kemāl ehline yeksān

yemīn:

1. **yemīnimden:**-*im, -den*
Mesnevi 23
Mısra: **37**
Sağ taraf.

Naẓar ile ola iḥsāna lāyıḳ
Yemīnimden baña oldı işāret

yer:

1. **yerine:**-*i, -n, -e*
Mesnevi 1
Mısra: **18**

Bir şey veya kimsenin yerini tutmak üzere.

Bidāyet dāfiʿi oldukda medfūʿ
Gider māniʿ gelür yerine memnūʿ

2. **yerde:**-*de*
Mesnevi 12
Mısra: **11**
Zemin, mekan, yer.

Ne yerde güş ide bir ehl-i fażli
Getürürdi iderdi aña meyli

3. **yerde:**-*de*
Mesnevi 12
Mısra: **7**
Mekan, mevki, yer.

Ne yerde kim ide bir şāʿiri güş
Getürürdi anı şiʿriyle pür-cūş

yerden götürdi:

1. **yerden götürdi:**-*di*
Mesnevi 41
Mısra: **33**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yerden kaldırma, yükseltme.

Elim aldı beni yerden götürdi
Şarāb-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'dan cām içürdi

yerine:

1. **yerine:**
Gazel 1
Mısra: **4**
(Onun) yerine.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

yetiş:

1. **yetişdi:**-*di*
Mesnevi 29
Mısra: **25**
Büyümek, olgunlaşmak.

Yetişdi ol şehirde niçe erler
Maʿārif ehli ḳalbi kān-ı cevher

yezdān':

1. **yezdān'a:**-*a*
Mesnevi 22
Mısra: **28**
Allah.

Tażarru' eyledim Yezdān'a vāfir
ʿAlem gelmiş idi aḥvāl-i ʿaşḳa

yid:

1. **yiderdi:**-*er*, -*di*
Mesnevi 12
Mısra: **9**
Çekerek peşinden götürmek.

Yiderdi ḳalb-ile şāʿirānı
Kemāl ehli bilürdi şāʿirānı

yine:

1. **yine:**
Mesnevi 22
Mısra: **18**
Tekrar.

ʿAşḳ durur anı yine ḳurbān iden
Didim yā Rabb mümkin mi bu ḥalḳa

2. **yine:**
Mesnevi 22
Mısra: **26**
Tekrar.

Uyanıcaḳ yine bulmaḳ o yāri
Taḥassür düşdi ol dem cāna vāfir

3. **yine:**
Mesnevi 41
Mısra: **46**
Tekrar.

Ḥaḳīḳat ḥālini gösterdi Bārī
Yine nūrı ile gördüm o yāri

4. **yine:**
Mesnevi 18
Mısra: **26**
Aynı zamanda; her zaman olduğu gibi, tekrar.

Virilmiş ġayb-ı Ḥaḳ'dan ʿaşḳ-ı ṣāfī
Şehādetde görinmiş yine vāfī

5. **yine:**
Mesnevi 22
Mısra: **4**
Aynı zamanda; her zaman olduğu gibi, tekrar.

ʿAşḳ durur anı yine pinhān iden
ʿAşḳ durur aḥbebtü sırrın fāş iden

6. **yine:**
Mesnevi 27
Mısra: **4**
Tekrar, yeniden, gene.

Yine ṣaḥrāya meyl etdi dil ü cān
Ḳadem başdum o ṣaḥrā üzre ol gāh

<u>yoġ:</u>

1. **yoġ-ısa:**--*ısa*
Mesnevi 9
Mısra: **21**
Yoksa.

Kimiñ rūḥında yoġ-ısa maʿārif
Olımaz kimseniñ hāline vāḳıf

2. **yoġ-ıdı:**-*ıdı*
Mesnevi 18
Mısra: **18**
Mevcut olmayan, yok.

O vaḥdet meclisinde şöyle ḫāli
Ṭururken yoġ-ıdı göñlüm melāli

3. **yoġ-ıdı:**-*ıdı*
Mesnevi 21
Mısra: **8**
Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

Yoġ-ıdı līk ʿaşḳ nūrı żiyāsı
Göñül isterdi bu sevdā-yı ʿaşḳı

<u>yoḳ:</u>

1. **yoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Bulunmamak, mevcut olmamak.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

2. **yoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 16
Mısra: **18**
Bulunmama, mevcut olmama hali.

Ḥikāyāt ü ḳıṣaṣ ʿālemde çoḳdur
Velī bu ḳıṣṣadan aḳṣāṣı yoḳdur

3. **yoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 27
Mısra: **19**
Bulunmama, mevcut olmama hali. II (Sevgilinin) Ağzının küçüklüğü bağlamında, yok.

Ḥaḳīḳī ẕātı mir'āt-ı ḳıdemden
Dehānı vaṣfına yoḳdur nihāyet

4. **yoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 27
Mısra: **37**
Bulunmama, mevcut olmama hali.

Görinmezdi gözine ḥüsn-i Yūsuf
Kitāb-ı ḥüsninüñ yoḳdur miṣāli

5. **yoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 27
Mısra: **87**
Bulunmama, olmama durumu.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

6. **yoḳ:**
Mesnevi 32
Mısra: **31**
Bulunmama, mevcut olmama hali.

Eger ʿāşıḳda yoḳ ṣıdḳ u saʿādet
Anıñ ʿaşḳında görinür şeḳāvet

7. **yoḳdur:**-*dur*
Mesnevi 3
Mısra: **7**
Bulunmama, mevcut olmama hali.

Ne ekrem belki oldur rūh-ı aʿẓem
Cihānda sāye yoḳdur aña el-ḥaḳ

yol:

1. **yol-iken:**-*i, -ken*
Mesnevi 13
Mısra: **27**
Uğruna,uğrunda ‖ amaç, maksat.

Yol-iken salṭanat-ı Rūm ʿAcem'den
Fenā bezminde geçdi cām-ı Cem'den

2. **yolda:**-*da*
Mesnevi 5
Mısra: **6**
Yol II amaç, maksat.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

3. **yolı:**-*ı*
Mesnevi 23
Mısra: **2**
Yol, güzergah || Amaç, maksat.

Anıñ yolı irişür bāb-ı ʿaşḳa
Eger ṣıdḳ-ıla iderse teveccüh

4. **yoluñ:**-*uñ*
Mesnevi 37
Mısra: **16**
Gidilen yol; Gaye, amaç, maksat. (Aşk, ilahi sevgili için) Takip edilen seyir.

Ṣaḳın Şīrīn-i nefs Ferhād'ı olma
Yoluñ pāk it ḍalāle bādi olma

5. **yoluñda:**-*uñ, -da*
Mesnevi 37

Mısra: **30**
Uğrunda, yolunda.

Fenā-ı nefsi isterseñ kemā-kān
Cihād-ı ekber it yoluñda her ān

yüce:

1. **yüce:**
Mesnevi 24
Mısra: **7**
Ulu, büyük, yüksek.

Aḳar hem cānına cūş-ıla ābı
Yüce mānende Ṭūbā ol dıraḫtān

yüce ṭaġlarda:

1. **yüce ṭaġlarda:**-*lar, -da*
Mesnevi 26
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Yüce dağ; yüksek dağ.

Ḳomuş Ḥaḳ yüce ṭaġlarda mehābet

yücel:

1. **yücelmiş:**-*miş*
Mesnevi 25
Mısra: **21**
Yükselmek. II Büyümek, gelişmek.

Gezer her kūşesinde rabb u gurgān
Şanevberler yücelmiş hem hevāya

yüri:

1. **yüri:**
Mesnevi 42
Mısra: **9**
"Yürü, haydi" anlamında teşvik sözü, devam et, ilerle.

Yüri sırrıñı ṣaḳla ʿaşḳ erinden
Daḫı ʿūdını yaḳ dil micmerinden

yürü:

1. **yürürken:**-*r, -ken*
Mesnevi 39
Mısra: **31**
Yürümek, ilerlemek. II Bir hedefe doğru yol almak.

Bu ḥāletde yürürken mest ü ḥayrān
Dil ü cāna irişdi feyż-i Raḥmān

yūsuf:

1. **yūsuf'ını:**-*ı, -n, -ı*
Gazel 1
Mısra: **3**
Hz. Yusuf peygamber.

Kān virüp aldı bu sır Yūsuf'ını ḳalb-i ʿazīz
Bula cān gitdi ise yerine cānān geldi

2. **yūsuf:**
Mesnevi 16
Mısra: **11**
Hz. Yusuf peygamber.

Mübeyyindir o Yūsuf ḥāletini
Müfessirdir cemālī āyetini

3. **yūsuf:**
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Hz. Yusuf peygamber.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

yūsuf gibi:

1. **yūsuf gibi:**
    Mesnevi 31
    Mısra: **7**
    Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
    Hz. Yûsuf gibi, Yûsuf Peygamber'e benzer.

Baña ʿarż etdi Yūsuf gibi dīdār
ʿAzīz-veş meyl idüp oldum ḫarāb-dār

yūsuf'ı ʿaşḳını:

1. **yūsuf'ı ʿaşḳını:**-*ı, -n, -ı*
    Mesnevi 22
    Mısra: **38**
    Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
    Yusuf'un âşkını.

Daḫı cān Yūsuf'ı ʿaşḳını göster
Dilim Mecnūn-veş Leylā'ya düşsün

yūsuf-ı cāna:

1. **yūsuf-ı cāna:**-*a*
    Gazel 1
    Mısra: **6**
    Kelime Tipi: -
    Hz. Yusuf'un canı.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

yūsuf-ı kenʿān:

1. **yūsuf-ı kenʿān:**
    Gazel 1
    Mısra: **1**
    Kelime Tipi: -
    Kenan'lı Yusuf. II Hz. Yusuf.

Ḥüsnle Mışr iline Yūsuf-ı Kenʿān geldi
Yaʿni kim taḫt-ı dile bir ulu sulṭān geldi

2. **yūsuf-ı kenʿān:**
    Mesnevi 9
    Mısra: **4**
    Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
    Kenan'lı Yusuf. II Hz. Yusuf.

Virüp cānı bular cānān alurlar
ʿAzīz-veş Yūsuf-ı Kenʿān olurlar

yüz:

1. **yüzinde:**-*in, -de*
    Mesnevi 4
    Mısra: **6**
    Yüz, suret, çehre.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

2. **yüz:**
    Mesnevi 19
    Mısra: **58**
    Sayı sıfatı.

Gördi çün bu cemāli ol miskin
Düşdi yüz cān-ıla o çāha hemīn

3. **yüz:**
    Mesnevi 25
    Mısra: **16**
    Sayı sıfatı.

Bunuñ gibi nice yüz vahşī ḥayvān
Gezer merġī de otlar kimi bī-bāk

4. **yüz:**
    Mesnevi 26
    Mısra: **22**
    Sayı sıfatı.

Anıñ-çün yazdı Mūsā anda yüz beyt
Nice bunlar gibi ehl-i velāyet

yüzinden oḳıdım:

1. **yüzinden oḳıdım:**-*dı, -m*
Mesnevi 41
Mısra: **21**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Şâbân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi'nin yüzünden okuduğunu ifade ediyor şair.

Oḳıdım Sūre-i Nūr'ı yüzinden
Daḫı tefsīrini bildim sözinden

z:

ẓâhir:

1. **ẓāhir:**
Mesnevi 41
Mısra: **8**
Görünür, meydanda.

Fünūn-ı ʿilm-i ẓāhir anda bāhir
Kemāl-i ʿilm-i bāṭın anda ẓāhir

2. **ẓāhirdir:**-*dir*
Mesnevi 14
Mısra: **5**
Aşikâr; görünür durumda; besbelli.

Baña üstād-ı ẓāhirdir Laṭīfī
Anıñ luṭfıyla irdim bu kemāle

3. **ẓāhirimde:**-*im, -de*
Mesnevi 23
Mısra: **15**
Görünür, görünücü, açık, belli, meydanda.

Sükūta vardı cismimde lisānım
Ḳapandı bāb-ı cessim ẓāhirimde

4. **ẓāhir:**
Mesnevi 41
Mısra: **17**
Açık, görünür, meydanda.

Cebīninde şerīʿat nūrı ẓāhir
Cemālinde ṭarīḳat nūrı bāhir

ẓāhir idi:

1. **ẓāhir idi:**
Mesnevi 4
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşikardı, apaçık meydandaydı.

Yüzinde ẓāhir idi Ḥaḳ nişānı
Mehābet sancaġıydı ol sehī ḳad

ẓāhir oldı:

1. **ẓāhir oldı:**-*dı*
Mesnevi 31
Mısra: **16**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünür duruma gelmek, açığa çıkmak.

Temāşā etdim ol yāri mükemmel
Göñülde ẓāhir oldı ʿaşḳ-ı evvel

2. **ẓāhir oldı:**-*dı*
Mesnevi 34
Mısra: **2**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Belli olmak; açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.

Çü oldum naḳş-ı rūy-ı yāre nāẓır
Anıñ Naḳḳāşı oldı baña ẓāhir

ẕāhir olduḳda:

1. **ẓāhir olduḳda:**-*duḳ, -da*
Mesnevi 35
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Açığa çıkmak,meydana çıkmak,görünür olmak.

Fenā-yı maʿnevī olduḳda ẓāhir
Fenā-yı ṣūri daḫı oldı bāhir

zākir eyle:

1. **ẕākir eyle:**
Mesnevi 39
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anan, zikreden (kimse) olmak.

Gül-istān-ı cinānda ẕākir eyle
Bu ẕikriñ ġāyetinde māhir eyle

zamān:

1. **zamānında:**-*ın, -da*
Mesnevi 13
Mısra: **64**
Devir, zaman, vakit.

Selīm Ḫān'dır biri sırr-ı Süleymān
Zamānında var-ıdı emn ü emān

zamān ḫalḳında:

1. **zamān ḫalḳında:**-*n, -da*
Mesnevi 27
Mısra: **87**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hazır zamanda yaşayanlar.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

zāt:

1. **ẕātı:**-*ı*
Mesnevi 2
Mısra: **33**
Allah'ın varlığı.

Kemālī Ẕātını her kimse bilmez
Olınmaz ẕātı hem ʿaḳl-ıla idrāk

2. **ẕātında:**-*ı, -n, -da*
Mesnevi 9
Mısra: **17**
Özünde, varlığında.

Kimiñ ẕātında var hūş-ı ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat işidir gūş-ı ḥaḳīḳat

3. **ẓātıdır:**-*ı, -dır*
Mesnevi 11
Mısra: **11**
Kimse, şahıs, saygıdeğer kişi. II Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî.

Maʿārif gül-şeninde ẓātıdır gül
Niye raḳṣ etdi bildiñ mi o cānı

zātı:

1. **ẕātı:**
Mesnevi 11
Mısra: **17**
Kendi ile ilgili, kendine ait.

Ki feyż etdi aña ʿilm-i ʿalīmi
Ḫalefdir aña ẕātı vü kelāmı

2. **ẕātī:**
Mesnevi 15
Mısra: **2**
16.yüzyılda yaşamış divan şairi.

Vefā meydānına geldi Necātī
Ṣıfāt-ı ḫūbla görindi Ẕātī

<u>zāt-ı ekrem:</u>

1. **ẕāt-ı ekrem:**
Mesnevi 3
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çok cömert, lutuf ve kerem sâhibi kişi. II Hz. Muhammed.

Vücūdı ʿāleme nūr-ı hüdādur
Deñilür aña gerçi ẕāt-ı ekrem

<u>zāt-ı mükemmel:</u>

1. **ẕāt-ı mükemmel:**
Mesnevi 29
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kusursuz, noksansız kişi; yetkin kişi.

Olupdur menbaʿ-ı dānā vü kümmel
Ẓuhūr etdi nice ẕāt-ı mükemmel

<u>zātı ṣıfātında:</u>

1. **ẕātı ṣıfātında:**-*n, -da*
Mesnevi 44
Mısra: **26**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Kendi özelliği, bizzat vasıfları.

Ṣıfātında tecellī ḳıldı ẕātı
İrilmezken Ḫudā'ya keṣret-ile

<u>ẕātıñ:</u>

1. **ẕātıñ:**
Mesnevi 22
Mısra: **70**
Kendi, şahıs II Allah'ın varlığı.

Nedür Ẕātıñ baña göster kemāhī
Nidā etdi vü didi semʿa hātif

<u>zebān ehlini:</u>

1. **zebān ehlini:**-*n, -i*
Mesnevi 27
Mısra: **38**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Lisan sahipleri; şiir söyleyenler; güzel konuşanlar.

Zebān ehlini lāl eyler viṣāli
Görince ol cemāl-i dil-güşāyı

<u>zebān-ı ḥālle:</u>

1. **zebān-ı ḥālle:**-*le*
Mesnevi 18
Mısra: **28**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hâl dili II Herhangi bir şeyi davranışlarıyla gösterme, fiilleriyle anlatma.

O ḥāletde oḳıdım işbu cāyı
Zebān-ı ḥālle añladım Ḫudā'yı

<u>zelīḫā':</u>

1. **zelīḫā'nıñ:**-*nıñ*
Mesnevi 27
Mısra: **49**
Hz.Yûsuf kıssasında adı geçen kadın kahraman, Züleyha.

Zelīḫā'nıñ var-ıdı ġam-güsāri
Benim yārānım ancaḳ āh u zārī

<u>zelīḫā:</u>

1. **zelīḫā'ya:**-*ya*
Mesnevi 18
Mısra: **30**

Yusuf Peygamber kıssasında adı geçen kadın kahraman, Züleyha.

Didim yā Rabʿaceb ḥikmet bu maʿnā
Zelīḫā'ya görine böyle rüʿyā

2. **zelīḫāsı:**-*sı*
Mesnevi 19
Mısra: **20**
Hz.Yûsuf kıssasının kadın kahramanı.

Maġribiñ mihr-i ʿālem-ārāsı
Māh-peykerleriñ Zelīḫāsı

3. **zelīḫā:**
Mesnevi 27
Mısra: **35**
Hz.Yûsuf kıssasının kadın kahramanı.

Gider idi ḫayāl-i Leylī andan
Zelīḫā görse ḥüsninden telaṭṭuf

4. **zelīḫā'sına:**-*sı, -n, -a*
Gazel 1
Mısra: **5**
Yûsuf Peygamber kıssasının kadın kahramanı.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

zelīḫā gibi:

1. **zelīḫā gibi:**
Mesnevi 27
Mısra: **47**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zeliha gibi, Zeliha'ya benzer. II

Hz.Yûsuf kıssasının kadın kahramanı.gibi.

Görürdüm ḳande baḳsam rūy-ı cānān
Zelīḫā gibi oldum merd-i pür-derd

zelīhā ile yūsuf:

1. **zelīḫā ile yūsuf:**
Mesnevi 16
Mısra: **15**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz.Yusuf ile Züleyha.

Zelīḫā ile Yūsuf ḳıṣṣasını
Ki yazmış bir kitāba cümlesini

zelīḫā rüʿyā-yı:

1. **zelīḫā rüʿyā-yı:**
Mesnevi 18
Mısra: **23**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Hz.Yûsuf kıssasında adı geçen kadın kahraman, Züleyhâ'nın rüyası.

Yazılmış anda rüʿyā-yı Zelīḫā
Cemāl-i Yūsuf'ı etmiş temāşā

zelīhā'nıñ bu ḫābın:

1. **zelīḫā'nıñ bu ḫābın:**-*ın*
Mesnevi 21
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zeliha'nın bu rüyasını.

Zelīḫā'nıñ bu ḫābın bilmemişdim

zelīḫā-veş:

1. **zelīḫā-veş:**
Mesnevi 22
Mısra: **37**
Züleyhâ gibi.

Ḥaḳīḳī ʿaşḳıma eyle bidāyet
Zelīḫā-veş göñül mısrını göster

2. **zelīḫā-veş:**
Mesnevi 44
Mısra: **9**
Züleyhâ gibi.

Olur bed ḥāli ḥāl-i zārı müşkil
Zelīḫā-veş görindi gerçi ḥālim

3. **zelīḫā-veş:**
Mesnevi 30
Mısra: **16**
Züleyhâ gibi.

ʿAzīz-i dil olup cān-ıla ṭālib
Zelīḫā-veş aña nefs oldı rāġıb

zencīr-i cezbī:

1. **zencīr-i ceẕbī:**-*ī*
Mesnevi 41
Mısra: **27**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Çekicilik, büyüleyicilik zinciri. II İlâhî tecellîye garkolma prangası.

Çeker ṭālibleri zencīr-i ceẕbī
İder irşādını anlara ḥasbī

zer-i ʿaşḳda:

1. **zer-i ʿaşḳda:**-*da*
Mesnevi 11
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aşk altını; maddi aşk. II Altına, paraya düşkünlük.

Kimi ʿAttār kimi Mālik-i Dīnār
Zer-i ʿaşḳda bular ṣarrāf u ʿayyār

zerre:

1. **ẕerre:**
Mesnevi 3
Mısra: **9**
Çok az, azıcık da olsa II Hiç.

Odur ʿālem içinde nūr-ı muṭlaḳ
O nūra gerçi yoḳdur ẕerre sāye

2. **ẕerre:**
Mesnevi 19
Mısra: **62**
Az bir miktar, çok az miktarda.

Ṭutuşup odlara ʿiẕārından
Ḳalmadı ẕerre deñlü varından

3. **ẕerre:**
Mesnevi 27
Mısra: **12**
Çok az, azıcık da olsa. II Hiç.

Ḥicāb olmadı ẕerre gök seḥābı
Cihān bāġına ṣaldı çünki pertev

4. **ẕerre:**
Mesnevi 27
Mısra: **27**
Az bir miktar, çok az miktarda.

İderdi zülfi hem Leylāyı meftūn
Lebi sırrın ṭuyaydı ẕerre Ferhād

5. **ẕerrece:**-*ce*
Mesnevi 27
Mısra: **88**
Çok az, küçücük II Hiç bağlamında.

Zamān ḫalḳında yoḳdur hīç vefālı
İder ẕerrece ʿaybda ḳīl ü ḳālı

zerre ḳadar:

1. **ẕerre ḳadar:**
Gazel 1
Mısra: **5**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Bir parça, çok az, zerre kadar.

Nefs Zelīḫā'sına meyl etdi meger ẕerre ḳadar
Yūsuf-ı cāna belā-yı ġam u zindān geldi

zevāl:

1. **zevāli:**-*i*
Mesnevi 1
Mısra: **16**
Uğursuzluk, dert. II Son bulmak, nihayete ermek.

Bulardur dāfiʿ vü māniʿ kemāli
Kemāl ehline nāfiʿdür zevāli

zevḳ:

1. **ẕevḳe:**-*e*
Mesnevi 33
Mısra: **4**
Zevk, eğlence, tat. II Manevî haz.

Dü-ʿālem devletidir ehl-i ʿaşḳa
Ġam-ı hicrān mübeddel ola ẕevḳe

zevḳ eyler:

1. **ẕevḳ eyler:**-*r*
Mesnevi 19
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Eğlenmek, mutlu olmak.

Kimi bir dil-ber-ile ẕevḳ eyler
Boynına sünbülini ṭavḳ eyler

zeyni olan:

1. **zeyni olan:**-*an-i*
Mesnevi 15
Mısra: **62**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Süslenmek, bezenmek.

Belā deştini görmedi Ḥüseynī
Belā görmez olan ḳalbinde zeyni

zeyn-i tecellī-i ẕāt:

1. **zeyn-i tecellī-i ẕāt:**
Mesnevi 43
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Allah'ın varlığının görünürlüğünün süsü.

Zeyn-i tecellī-i Ẕāt etdi anı müsetter

zī-bāl:

1. **ẕī-bāle:**-*e*
Mesnevi 1
Mısra: **1**
Gönül sâhibi, gönül sâhipliği; gönüllü olma.

Olursa ehl-i dil ẕī-bāle bādī
Dahı bāl-ile olsa Ḥaḳḳ'a bādī

zikr:

1. **ẕikriyle:**-*i*, -*y*, -*le*
Diğer 2
Mısra: **6**
Sözünü etme, ismini söyleme, anma.

baʿżınuñ aḥvāl-i şıfātın şarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaşları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

2. **ẕikriñ:**-*iñ*
Mesnevi 39
Mısra: **24**
Sözünü etme, ismini söyleme, anma. II Allah'ın isimlerini (esmâ-yı hüsnâyı) söylemek sûretiyle yapılan ibâdet.

Gül-istān-ı cinānda ẕākir eyle
Bu ẕikriñ ġāyetinde māhir eyle

ẕikr olınmışdır:

1. **ẕikr olınmışdır:**-*(ı)n, -mış, -dır*
Diğer 2
Mısra: **9**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Anılmak.

ṣalāt u selām-ı Resūl-i hüdā ve aṣḥāb-ı ẕevī'ü'l-faẓl ve'l-kibriyā Risāle-i Ḫ∨ābiyye'müz evvelinde teberrüken ve teyemmünen naẓma ẕikr olınmışdır

ẕikr-i cemīlleridür:

1. **ẕikr-i cemīlleridür:**-*ler, -i, -dür*
Diğer 2
Mısra: **7**
Kelime Tipi: -
Güzel ve iyi anılmaları, anılışları; güzel ve iyi tanıtımları, takdimleri.

baʿżınuñ aḥvāl-i ṣıfātın ṣarāhaten ʿayān ve baʿżınuñ maḫlaṣları ẕikriyle īhāmen
ve işāreten beyān etmekle ẕikr-i cemīlleridür ki baʿde ḥamd-i Ḫudā ve

zinde eyle:

1. **zinde eyle:**
Mesnevi 5
Mısra: **4**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sıkıntısını gidermek, sağlam ve dinç hale getirmek.

Anıñ ḥubbıyla cānım ḫande eyle
Daḫı şerʿiyle ḳalbim zinde eyle

zinde olsun:

1. **zinde olsun:**-*sun*
Mesnevi 22
Mısra: **44**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Canlı, diri olmak.

Beḳā-ı ʿaşḳ-ı Ḥaḳ'da zinde olsun
Ṣafā-baḫş ola her demde belāsı

zīnet virdi:

1. **zīnet virdi:**-*di*
Mesnevi 12
Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Süslemek, güzelleştirmek.

Diyār-ı naẓmı ol etdi ʿimāret
Daḥı ebyātına virdi zīnet

zīra:

1. **zīra:**
Mesnevi 27
Mısra: **86**
Çünkü, bundan dolayı.

Ṭuyarsa anı aġyār ider iẓhār
Bulınmaz zīra ʿālemde vefā-dār

2. **zīrā:**
Mesnevi 30
Mısra: **14**
Zira, çünkü.

Gelicek Ḳasṭamōnī'ye o cānān
Ki Yūsuf geldi zīrā Mıṣr'a ol ān

ziyāde:

1. **ziyāde:**
Mesnevi 15
Mısra: **19**
Fazlasıyla, fazlaca.

Ziyāde faẕla irişdi Fużūlī
Bu faẕl-ile bulupdur ol ḳabūli

2. **ziyāde:**
Mesnevi 29
Mısra: **31**
Fazlasıyla, fazlaca.

Ziyāde dil-güşā āb u hevāsı
Seḫā kānı durur hem aġniyāsı

ziyāde oldı:

1. **ziyāde oldı:**-*dı*
Mesnevi 33
Mısra: **10**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Artmak, çoğalmak.

Daḫı ceẕb eyledi ḳalbini ʿaşḳım
Ṣadāḳatle ziyāde oldı şevḳım

żiyālar buldum:

1. **żiyālar buldum:**-*du, -m*
Gazel 2
Mısra: **1**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Aydınlanmak, ışıkla, nurla dolmak.

Nūr-ı şerʿle fuʾādımda żiyālar buldum

zor demde:

1. **zor demde:**-*de*
Mesnevi 26
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Zor zaman, sıkıntılı vakit.

Ferāġ ehli bulur anda kerāmet
Erenler cāyıdır zor demde ṭaġlar

ẓuhūr etdi:

1. **ẓuhūr etdi:**-*di*
Mesnevi 29
Mısra: **8**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünmek, ortaya çıkmak.

Olupdur menbaʿ-ı dānā vü kümmel
Ẓuhūr etdi nice ẕāt-ı mükemmel

2. **ẓuhūr etdi:**-*di*
Mesnevi 13
Mısra: **37**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Görünmek, ortaya çıkmak.

Ṣecāʿatle ẓuhūr etdi ʿAlī-veş
Şeh-i Kisrā'ya ḍarb etdi velī-veş

3. **ẓuhūr etdi:**-*di*
Mesnevi 35
Mısra: **17**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ortaya çıkmak, meydana gelmek.

Ẓuhūr etdi bu cāna ceẕbe-i Ḥaḳ
Dili ceẕb eyledi ol ġayb-i Muṭlaḳ

zuhūr ide:

1. **ẓuhūr ide:**-*e*
Mesnevi 5

Mısra: **6**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Ortaya çıkmak, görünmek.

Ṭarīḳiñden beni dūr etme ey Ḥaḳ
Ẓuhūr ide bu yolda mā-hüve'l-ḥakk

zülf:

1. **zülfi:**-*i*
Mesnevi 19
Mısra: **45**
Güzel yüzün iki cihetinden sarkan saç.

Zülfi bir suʿbān-ı āyet-i Mūsī
Lebleri yādigār-ı dürr-i ʿĪsī

zülfi:

1. **zülfi:**
Mesnevi 19
Mısra: **26**
Yüzün iki tarafından sarkan saç lülesi.

Döşegin cismi etdi ḫırmen-i gül
Yaşduġın zülfi ravża-i sünbül

zülfi bir demde:

1. **zülfi bir demde:**-*de*
Mesnevi 19
Mısra: **43**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Saçları bir anda.

Zülfi bir demde nice cān avlar
Gözi her laḥẓada cihān avlar

zülf-i nigār-āsā:

1. **zülf-i nigār-āsā:**
Mesnevi 18
Mısra: **3**
Kelime Tipi: **Kalıp İfade**
Sevgilinin saçı gibi.

O şeb zülf-i nigār-āsā olup tār
O tār altında nūr-ı rūy-ı dil-dār

…:

1. **…:**
Diğer 3
Mısra: **1**
Sana vahyettiğimiz bu Kur'ân ile en güzel kıssaları sana anlatıyoruz. İMAM İSKENDER ALİ MİHR.

…
Ḳāl'allāhu teʻālā naḥnü naḳuṣṣu ʻaleyke aḥsene'l-ḳıṣaṣ

SONUÇ

Sonuç olarak Ömer Fu'âdî'nin Hâbiyye Risâlesi esas alınarak hazırlanan Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük adlı çalışma ile Mesnevide yer alan kelime, tamlama, deyim, atasözü, âyet, hadis, birleşik fiil, kalıp ifade, yardımcı fiil gibi yapıların tespiti yapılmaya çalışılmıştır. Eserin sözlüğü hazırlanırken tespit edilen yapılara bağlamdan hareketle anlam verilmiş, oluşturulmakta olan bağdaştırmaların bağlamsal yönüne dikkat edilmiştir.

Proje sayesinde, sisteme kaydedilen sözcükler parçalara ayrılarak, her sözcüğe tek tek anlam verilmiştir. Sözcükler metin içinde kullanıldıkları bağlama göre anlamlandırılıp sisteme kaydedilmiştir. Alanda çalışan kişiler istedikleri zaman bu sözcüklere ve verilen anlamlara ulaşabileceklerdir. Söz konusu sitemin sağladığı diğer bir kolaylık ise sözcükler ek ve köklerine ayrılarak anlamlandırılmıştır. Bu durum dil bilim çalışmalarının daha kolay yapılmasını sağlarken aynı zamanda sözcüklerin anlamlarının, tarihsel süreçte nasıl bir yol izlediğini göstermektedir.[116]

Ömer Fu'âdî'nin Risâle-i Hâbiyyesi bu uygulama ile sisteme girilmiş bir metin olarak geniş kitlelere ulaşması umulmaktadır.

Bu çalışma ile eserde geçen söz ve söz grupları ayrıntılı olarak incelenmiş, bilinen manaları dışında müellifin yüklediği yeni mana ve çağrışımları da ortaya çıkarmaya çalıştık. Metnin Dizin ve sözlük bağlamından işlevsel olarak çalışılması yaygınlaşmış matbu ve elektronik sözlüklerin yetersizliğini gözler önüne sermiş, bu çalışmalarla sözcüklerin manalarına yenileri eklenmiş, sözlüklerin de hacmi genişlemiştir.

[116] Aydın, Sibel (2018). Derviş Gubârî'nin Gazavât-nâme-i Midilli Adlı Eserinin Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü. Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi.

KAYNAKÇA

1. Kitaplar

Abdulkadiroğlu, Abdülkerim (1991). Halvetîlik'in Şa'bâniyye Kolu Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Külliyesi. Kastamonu: Şeyh Şa'bân-ı Velî Vakfı Yay.

Aclûnî (1996). Keşfü'l-Hafâ ve Muzîlü'l-İlbâs Amme'ş-tehera mine'l-Ehâdisi 'alâ Elsinetin'n-Nâs. C. II. Beyrut.

Aksan, Doğan (2000). Türkçenin Sözvarlığı [Türk Dilinin Sözcük bilimiyle İlgili Gözlemler, Saptamalar], Ankara: Engin yay

Akyurt, Yusuf (1944). " Resimli Türk Abideleri Kastamonu Şehri." Ank., C.HII.

Eşrefoğlu Rûmî (t.y.). Tam Müzekkin-Nüfus (Nefisleri Temizleyen). İstanbul: Salâh Bilici Kitabevi.

Güleç, İ. (2008).Eski Türk Edebiyatında Mesnevî Tercüme ve Şerhleri. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Karaismailoğlu, A. (2007). Mevlânâ Mesnevî 1-2.Ankara: Akçağ Yayınları.

Kur'ān-ı Kerím ve Açıklamalı Me'āli.

Konuk, A. A. (2004). Mesnevî-i Şerîf Şerhi.(Haz.: Selçuk Eraydın, Mustafa Tahralı).C. 1. İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Konuk, A. A. (2008).Mesnevî-i Şerîf Şerhi.(Haz.: Dilâver Gürer, Mustafa Tahralı). C. 12.İstanbul: Kitabevi Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2003). "Türkiye Türkçesi Grameri-Şekil Bilgisi-" Ankara: TDK Yay.

Mengi, Mine (1997). "Metin Şerhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine Düşünceler". Dergâh.

Tâhir, Bursalı Mehmed (1975). "Osmanlı Mü'ellifleri." Haz.: A. Fikri Yavuz, İ. Özen, Meral Yay.,C.1, İst.

Tatcı, Mustafa, Sever, Mustafa (2012). Ömer Fuâdî Halvetî Divânçe-i İlâhiyât Sadefiyye-Pendiyye Ankara: Hz. Pîr Şeyh Şabân-ı Velî Kültür ve Sanat Derneği Yayınları.

Yazar, L. N. (1985). Halvetîliğin Şa'bâniyye Kolu-Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme. Ankara: Mas Matbaacılık.

Zavotçu, Gencay (2007). Türk Edebiyat'ında Hâb-nâme ve Ömer Fu'âdî'nin Hâbiyye Risâlesi. Kocaeli: Hazret-i Pîr Şeyh Şa'bân-ı Velî Vakfı Yayınları.

2. Makaleler, Bildiriler, Diğer Basılı Yayınlar

Akdağ, Ahmet (2016). Ömer Fuâdî'nin Tasavvufa Dair Risâle-i Gül-âbiyye Adlı Eseri

Aksoy, Ömer Asım (1995). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2 C. , İstanbul: İnkılap kitabevi.

Aşkar, Mustafa (2012). Ömeru'l-Fuâdî'nin Menâkıbnâmesine Göre Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin Tasavvufî Şahsiyetine Bir Bakış. I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Şeyh Şa'bân-ı Velî'yi Anma ve Anlama, Kastamonu, Türkiye.

Bahadıroğlu, Diba (2017) "Bir Dil Uğraşırı Gözünden TEBDİZ" Journal of Turkish Language and Literature, Volume:3, Issue:1.

Bıyık, Tuğba (2018). Mihrî Hatun Divanı'nda Tespit Edilen Özgün Kelime Kullanımları ve Bağlamsal Açıdan Farklı Bir Bağdaştırma Örneği Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi Cilt/Volume: 2, Sayı/Issue: 4, 2018, TEBDİZ Özel Sayısı 220.

Çavuş, C. C. (2014).Kastamonu'lu Ömer Fuâdî'nin Halvet Risâlesi ve Halvet. II. Uluslararası Şey Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Kastamonu'nun Manevi Mimarları, Kastamonu, Türkiye.

Devellioğlu, Ferit (1999). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat (16. baskı), Ankara: Aydın Kitabevi yay

Kaçar, Mücahit, İlhan, Mevlüt, Akdağ, Ahmet. (2016, Mayıs). Kastamonulu Âlim ve Şâirlerin Türkiye Yazma Eser Kütüphanelerinde Yer Alan Eserleri. I. Uluslararası Abana Sempozyumu, Kastamonu, Türkiye.

Kanar, Mehmet (2003). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, İstanbul: Derin yay.

Özçelik, Mevlüt (2012). 17. Yüzyıl Osmanlı Mutasavvıflarından Kastamonulu Ömer Fuâdî (V. 1046/1636) ve "Muslihu'n-Nefs" İsimli Eseri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmeddin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Özer, Fatih (2018). "Tarih ve Edebiyat Metinleri Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü Sistemi (TEBDİZ)." bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi 86: 219-221.

Öztürk, Furkan. (2016). Bâkî Divanı Sözlüğü Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük. İstanbul: DBY Yayınları.

Sayacı, Ülkü (2003). Ömer Fuadi'nin Risâle-i Sadefiyye Adlı Eseri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Sever, Mustafa ve Tatcı Mustafa (2012, Mayıs). Ömer Fu'adî'nin Edebî Şahsiyeti ve Şiirlerindeki Temel Konu ve Kavramlar. I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Şeyh Şa'bân-ı Velî'yi Anma ve Anlama, Kastamonu, Türkiye.

Şenödeyici, Özer. (2015). Nâilî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlük]. İzmir: Serüven Kitabevi.

Tatçı, Mustafa (1993). "Şeyh Ömer Fu'âdí ve Sadefiyye'si." Yedi İklim Aylık Kültür, Sanat ve Ed. Der., İstanbul Ağustos s. 38.

Tuncer, Eda (2016). Sükkerî Divanı Sözlüğü [Bağlamlı Dizin Ve İşlevsel Sözlük].Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi.

TDK (1982). Türkçe Sözlük. (Altıncı Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları

Ünal, Asuman (2008).Ömer Fu'adi (V.1560/1636)'nin Risale-i Virdiyye Adlı Eserindeki Tasavvufi Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Yazar, İlyas (1999).Ömer Fuâdî Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbüliyye'sinin Metni. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Yekbaş, Hakan (2012, Mayıs). Ömer Fuâdî'nin 'Kasîde-i Pendiyye'si Bağlamında Yaşadığı Devre Dair Eleştirileri. I. Uluslararası Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu -Şeyh Şa'bân-ı Velî'yi Anma ve Anlama, Kastamonu, Türkiye.

Yılmaz, Mehmet (1992). Edebiyatımızda İslami Kaynaklı Sözler (Ansiklopedik Sözlük). Enderun Ktb., İstanbul, s.165;

3. Elektronik Kaynaklar

Açıklamalı Türkçe Deyimler Sözlüğü. Erişim: 22.05.2019, www.dersimiz.com

DergiPark (2013). Erişim: 23.05.2019, http://dergipark.gov.tr

Kubbealtı Lugatı. Erişim: 25.06.2019, http://www.kubbealti.org.tr

TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü. Erişim:27.06.2019, :http://sozluk.gov.tr/.

TDK Derleme Sözlüğü. Erişim: 27.06.2019,: http://sozluk.gov.tr/.

TDK Güncel Türkçe Sözlük. Erişim: 03.07.2019,: http://sozluk.gov.tr/.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Rabia ÇEVİK

Doğum Yeri ve Tarihi: Karapınar \ 28.02.1976

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Kocaeli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar: GSB Kocaeli Gençlik Merkezi Yabancılara Türkçe Öğretimi

Mutlu Akademi Türkçe Öğretmeni

İletişim

E-posta Adresi: rabiacevik42@hotmail.com